ESTUDIS ELECTORALS / 2

A cura de l'**EQUIP DE SOCIOLOGIA ELECTORAL** (U.A.B.)

Les eleccions de 1977 a Catalunya

Canals / Molins / Salvador

Vallès / Virós / (E.S.E.)

Cibrián / Cuadras / Fusté

Irla / Oller / Pallarès / Vilalta

Barcelona, 1981

Eleccions legislatives 15-VI-1977

Catalunya
Resultats per municipis

AP.
Alianza Popular

VIII

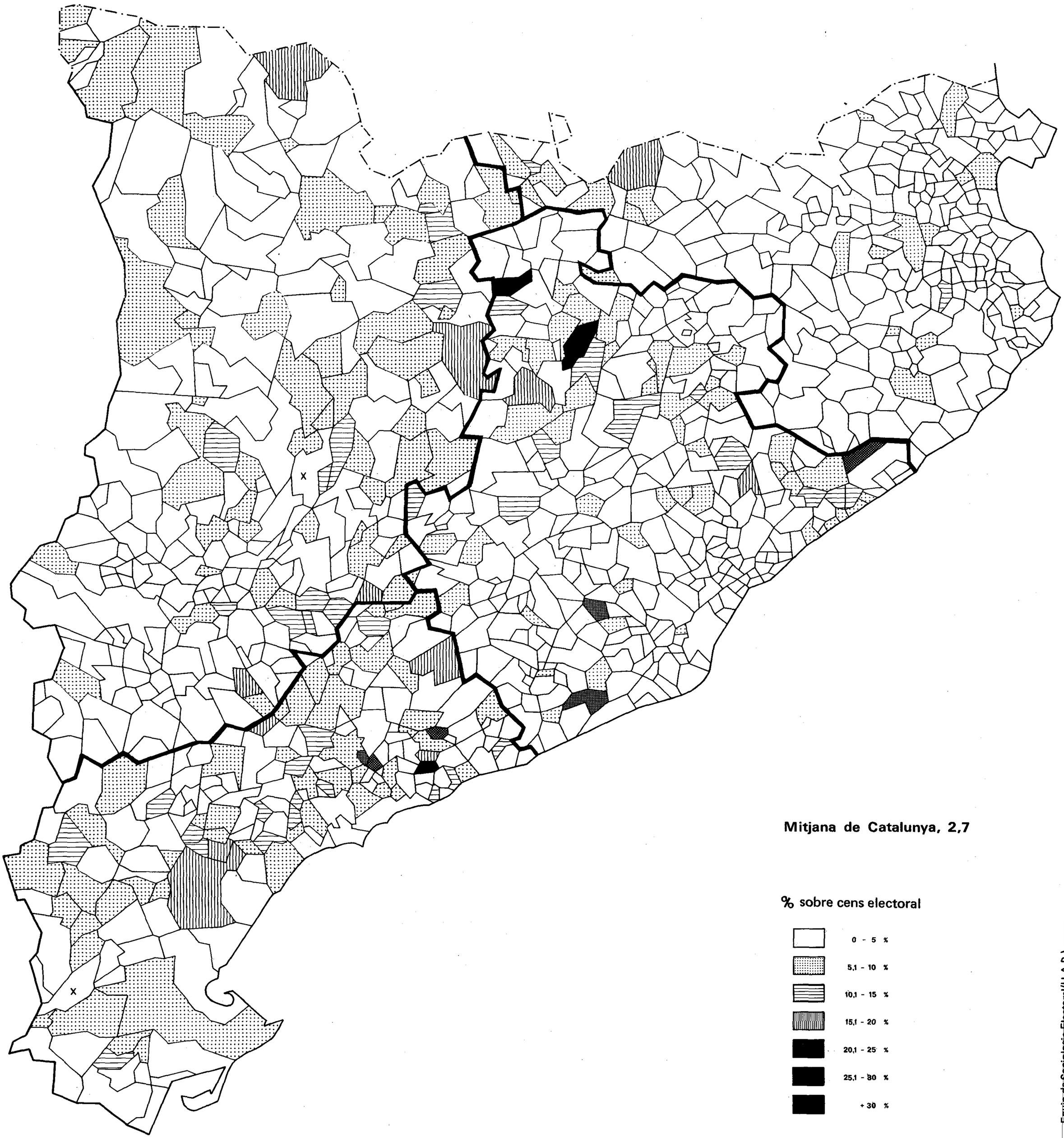

Mitjana de Catalunya, 2,7

% sobre cens electoral

- 0 - 5 %
- 5,1 - 10 %
- 10,1 - 15 %
- 15,1 - 20 %
- 20,1 - 25 %
- 25,1 - 30 %
- + 30 %

Equip de Sociologia Electoral (U.A.B.)

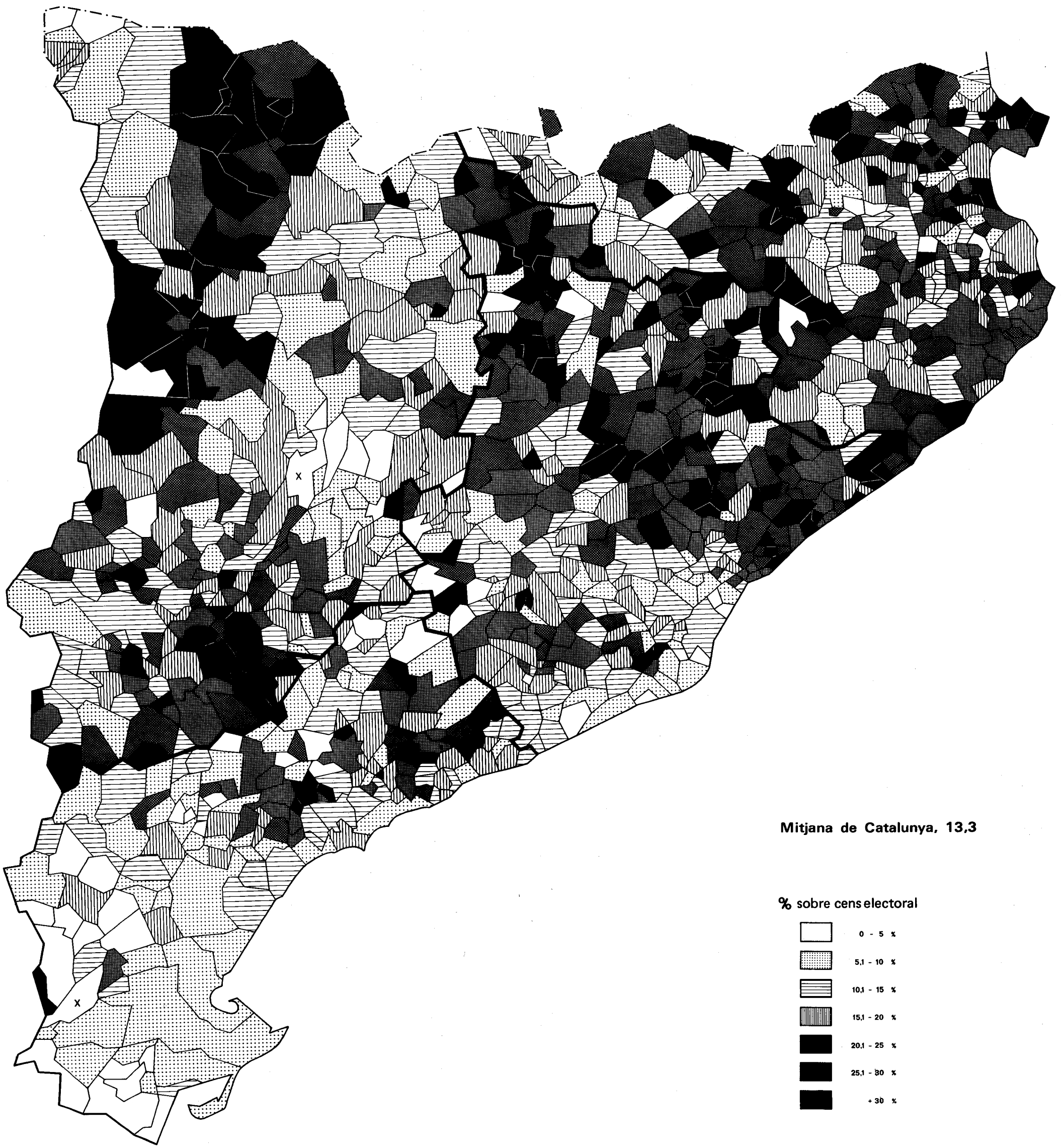

Equip de Sociologia Electoral (U.A.B.)

Eleccions legislatives 15-VI-1977

Catalunya
Resultats per municipis

UCD.
Unión de Centro Democrático

V

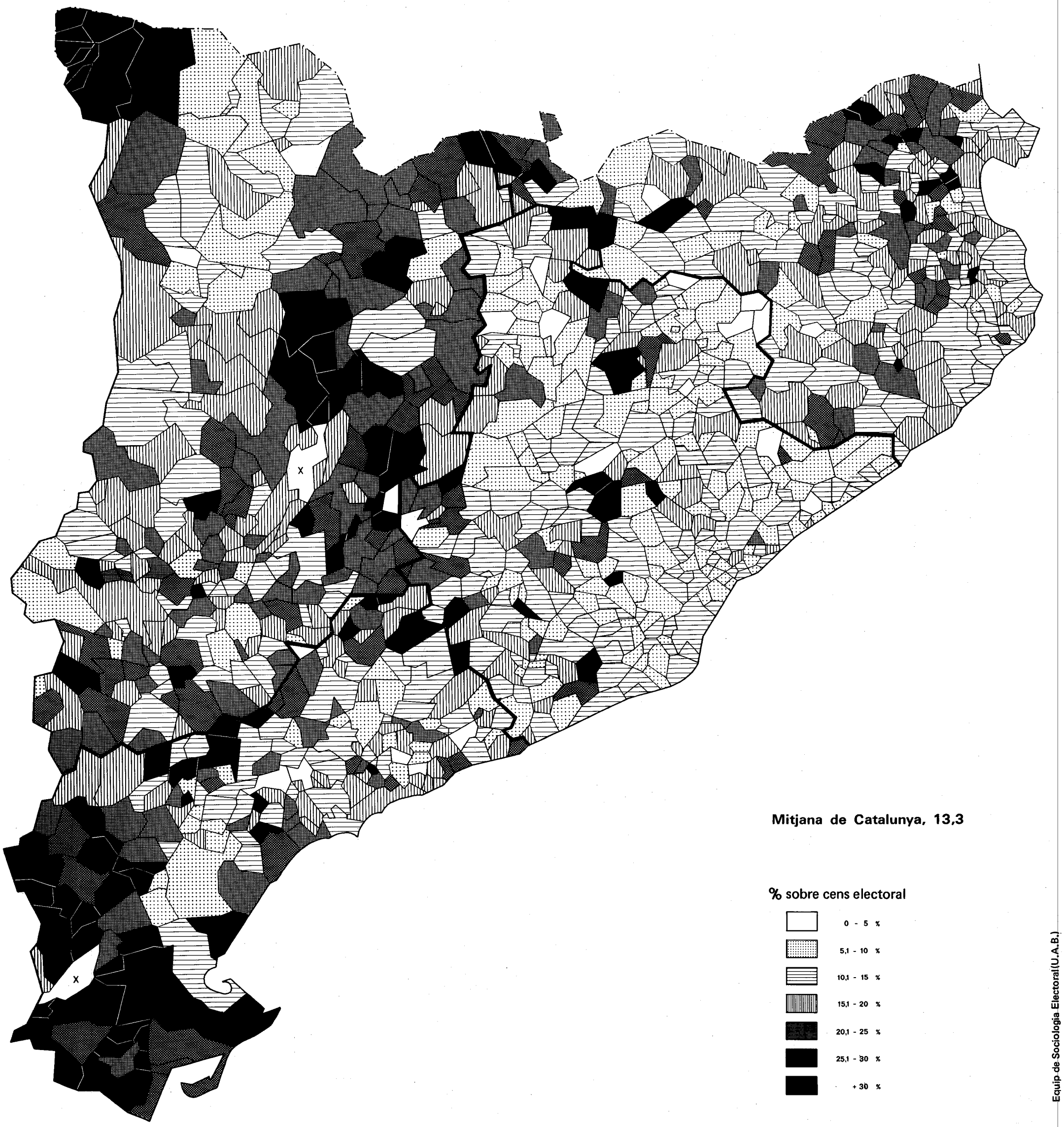

Mitjana de Catalunya, 13,3

% sobre cens electoral

- 0 - 5 %
- 5,1 - 10 %
- 10,1 - 15 %
- 15,1 - 20 %
- 20,1 - 25 %
- 25,1 - 30 %
- + 30 %

Equip de Sociologia Electoral (U.A.B.)

Eleccions legislatives 15-VI-1977

Catalunya
Resultats per municipis

EC.
Esquerra de Catalunya

VII

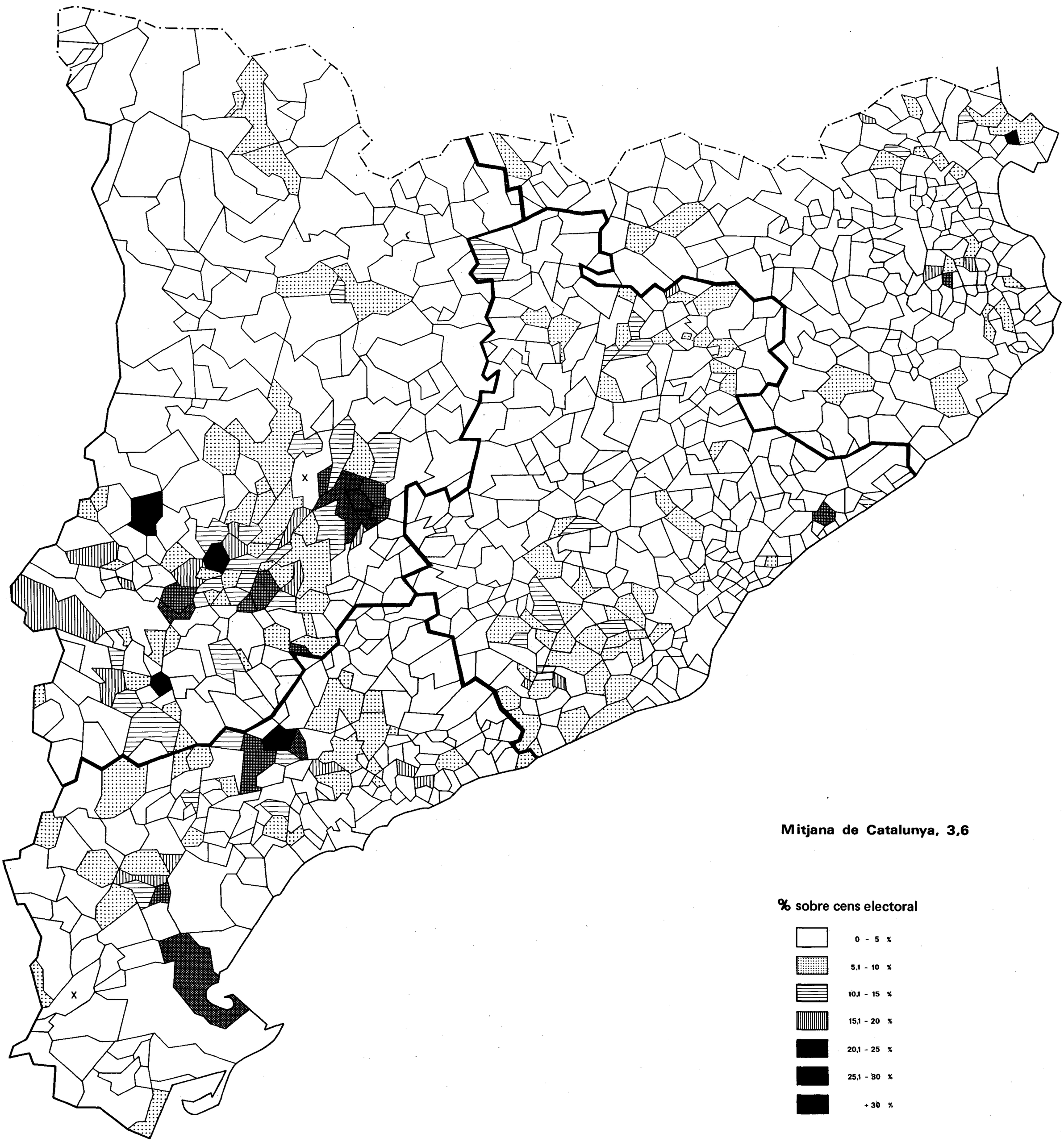

Mitjana de Catalunya, 3,6

% sobre cens electoral

- 0 - 5 %
- 5,1 - 10 %
- 10,1 - 15 %
- 15,1 - 20 %
- 20,1 - 25 %
- 25,1 - 30 %
- + 30 %

Equip de Sociologia Electoral (U.A.B.)

Eleccions legislatives 15-VI-1977

Catalunya
Resultats per municipis

UCDCC. Unió del Centre
i la Democràcia Cristiana de Catalunya

VI

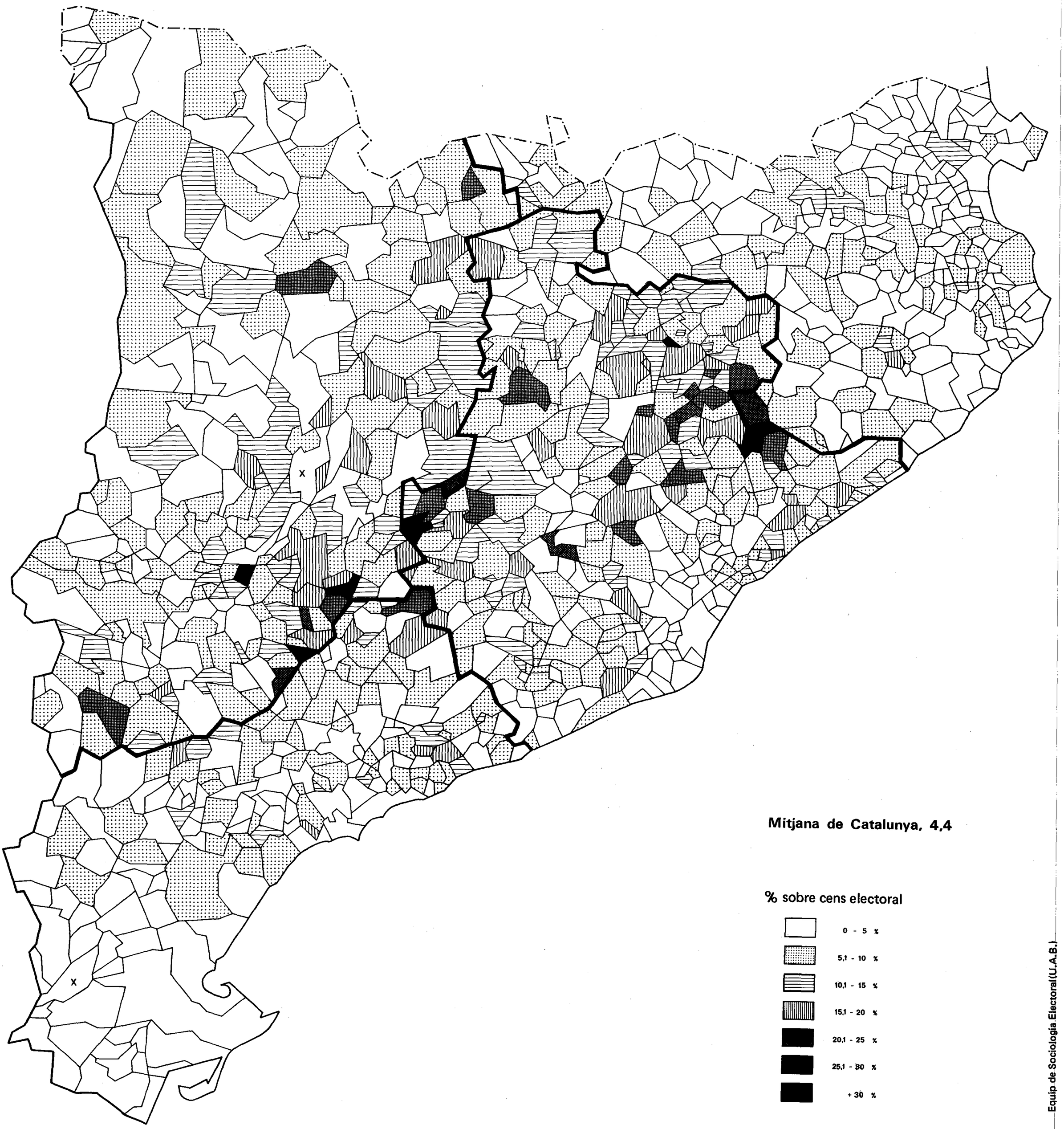

Mitjana de Catalunya, 4,4

% sobre cens electoral

- 0 - 5 %
- 5,1 - 10 %
- 10,1 - 15 %
- 15,1 - 20 %
- 20,1 - 25 %
- 25,1 - 30 %
- + 30 %

Equip de Sociologia Electoral(U.A.B.)

ESTUDIS ELECTORALS / 2

Les eleccions de 1977 a Catalunya

Eleccions legislatives 15-VI-1977

Catalunya
Resultats per municipis

UCD.
Unión de Centro Democrático

V

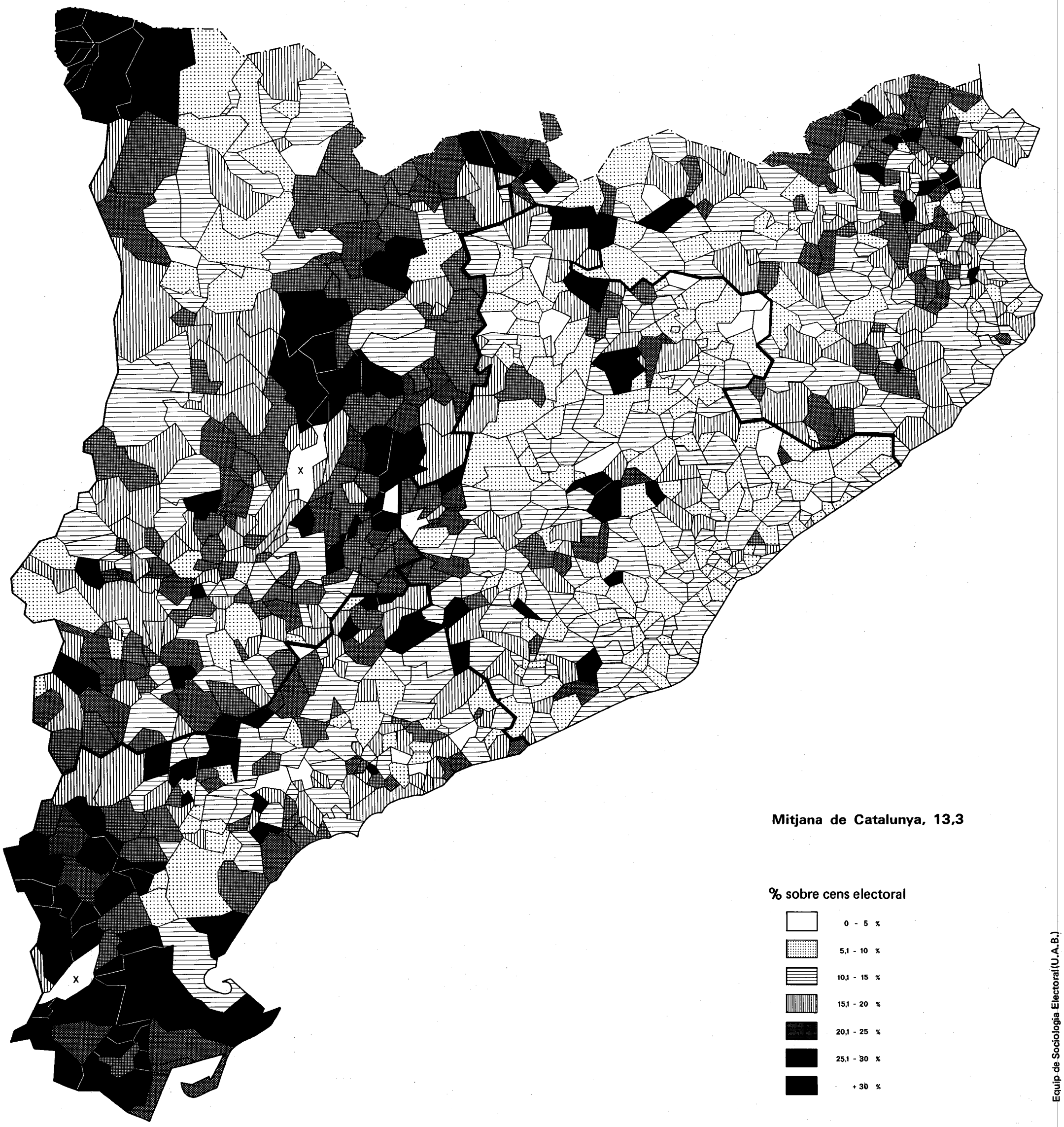

Mitjana de Catalunya, 13,3

% sobre cens electoral

- 0 - 5 %
- 5,1 - 10 %
- 10,1 - 15 %
- 15,1 - 20 %
- 20,1 - 25 %
- 25,1 - 30 %
- + 30 %

Equip de Sociologia Electoral (U.A.B.)

Eleccions legislatives 15-VI-1977

Catalunya
Resultats per municipis

Abstenció

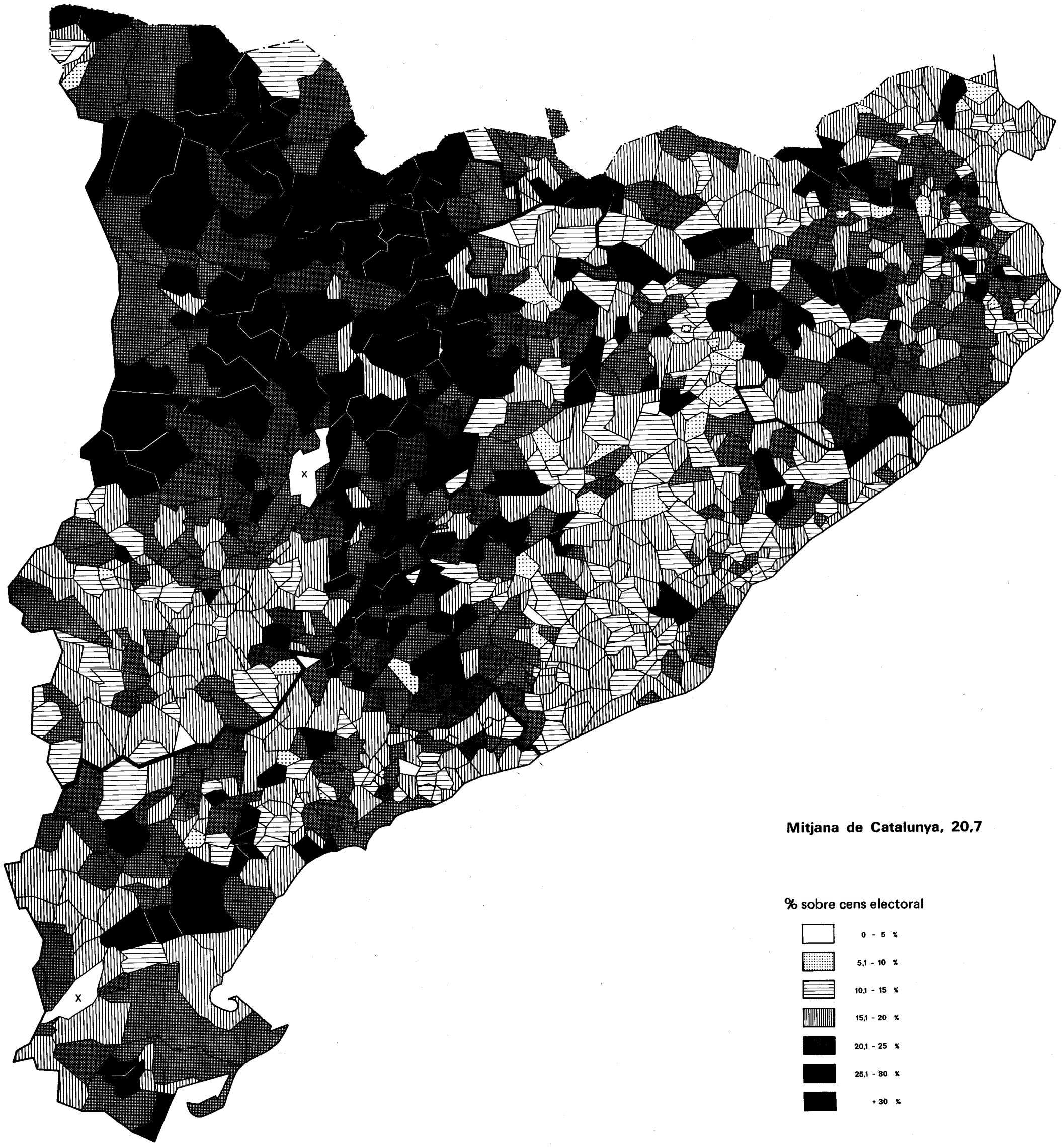

Equip de Sociologia Electoral(U.A.B.)

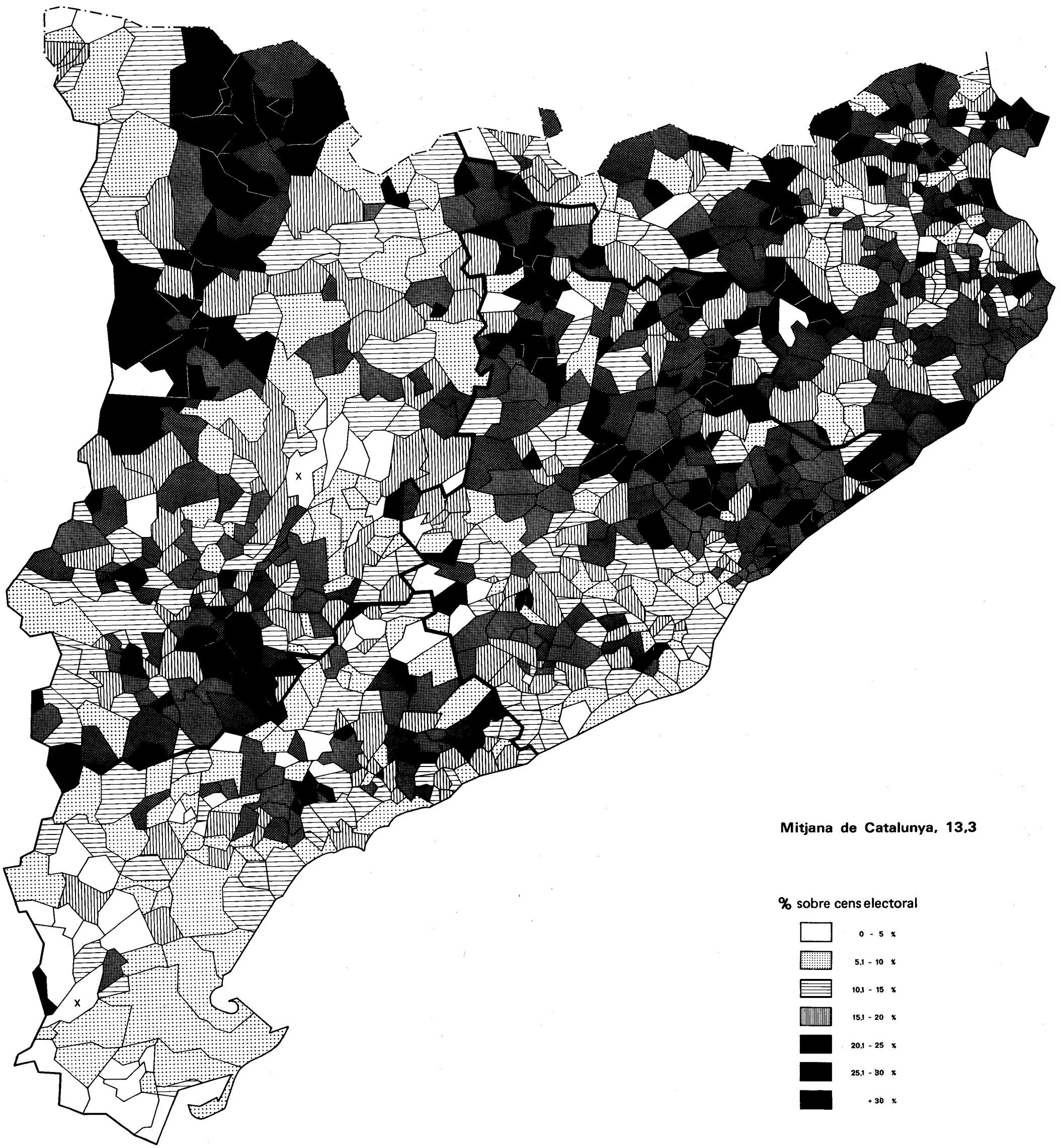

Equip de Sociologia Electoral (U.A.B.)

ESTUDIS ELECTORALS / 2

A cura de l'**EQUIP DE SOCIOLOGIA ELECTORAL** (U.A.B.)

Les eleccions de 1977 a Catalunya

Canals / Molins / Salvador
Vallès / Virós / (E.S.E.)
Cibrián / Cuadras / Fusté
Irla / Oller / Pallarès / Vilalta

Publicacions de la **FundacióJaumeBofill**

Barcelona, 1981

1ª. edició: Fundació Jaume Bofill, abril 1981
©1981, Fundació Jaume Bofill

ISBN: 84-85557-03-4

Disseny, compaginació i producció: Equip *mmj,* Barcelona.

Imprès a Espanya
Dipòsit legal B. 11.612-1981
Impremta Juvenil, Maracaibo, 11. Barcelona

INDEX

1. Presentació 7

2. Introducció 11
Josep Mª Vallès

3. Les eleccions del 1977 a Espanya: Una aproximació geogràfica i estadística als resultats 31
Josep Mª Vallès

4. El comportament electoral a Catalunya 67
4.1. Els resultats: una valoració global
Josep Mª Vallès
4.2. La geografia electoral de Catalunya
Ramón Mª Canals/Joaquim Mª Molins
4.3. Anàlisi estadística del comportament electoral a Catalunya
Rosa Virós
4.4. Les eleccions al Senat a Catalunya
Ramón Mª Canals/Joaquim Mª Molins

5. El comportament electoral a la ciutat de Barcelona 269
Eugènia Salvador i Mancerré

6. Notes breus 349
6.1. Les enquestes d'opinió i els resultats electorals a Catalunya
Ramón Mª Canals/Joaquim Mª Molins
6.2. Sociologia dels candidats al Congrés dels partits polítics amb representació parlamentaria.
Ramón Mª Canals/Joaquim Mª Molins

7. Estudis comarcals 365
7.1. Els resultats del 15 de juny a les comarques del Vallès i del Maresme
Jordi Fusté i Xavier Vilalta
7.2. Les eleccions al Congrés del 15 de juny del 1977 a l'Alt Urgell
Pascual Ingla/Francesc Pallarés

8. Metodologia i tècniques estadístiques 421
Mètodes de representació de dades i altres tècniques estadístiques aplicades a les ciències socials
C.M. Cuadras i J.M. Oller

9. Altres estudis 449
Notas sobre el sistema electoral y de partidos de Euzkadi
R. Cibrian Uzal

Abstracts 473

1. Presentació

El mes de maig de 1979, l'original d'aquesta obra fou lliurat a una editora que va incumplir els seus compromissos de publicació. El mes de novembre de 1980, la producció fou encarregada a un altre equip editorial. Això explica el retard de la publicació d'ESTUDIS ELECTORALS 2, que no ha pogut tenir en compte els treballs relacionats amb el tema editats entre la data de terminació de l'original i la seva efectiva aparició.

El tema central d'aquest segon volum d'ESTUDIS ELECTORALS el constitueix el comportament electoral de Catalunya en les legislatives del 15 de juny del 1977. Les primeres eleccions democràtiques celebrades a l'Estat espanyol tancaven un període de gairebé mig segle d'abstinència electoral, provocada per la guerra civil del 1936-1939 i pels 38 anys de dictadura franquista.

En certa manera, l'Equip de Sociologia Electoral (U.A.B.) responsable de la part central d'aquest volum, va formar-se —l'any 1973— en funció d'una expectativa política alimentada per l'esperança històrica que, més tard o més d'hora, Catalunya i Espanya havien de recuperar una pràctica política democràtica en la qual les eleccions ocuparien un lloc central. L'EQUIP pretenia analitzar, en el moment oportú, les característiques del comportament de la ciutadania del país en ser novament convocada a emetre el seu vot.

Aquest volum és, doncs, el primer fruit d'aquella expectativa, que només podrà arribar a resultats de consistència després de fer un itinerari molt més llarg. Tanmateix, aquest itinerari de la recerca s'ha retardat degut a la insuficiència de la informació estadística disponible, especialment pel que fa referència a les dades electorals: els resultats complets de les eleccions del 1977 no han estat —com és sabut— publicats oficialment i, en conseqüència, bona part del temps i de l'esforç de l'Equip han estat esmerçats en la localització, depuració i mecanització de les dades electorals corresponents als quatre districtes de Catalunya.

Mentrestant, però, la dinàmica política del país portava —menys de dos anys després del juny del 1977— a noves consultes electorals (les eleccions legislatives del 11 de març i les municipals del 3 d'abril d'enguany) que seguien al referèndum constitucional del desembre del 1978.

Les dades resultants d'aquestes tres consultes han estat parcialment disponibles, quan el nostre treball sobre les eleccions del 1977 estava ja pràcticament enllestit. No hem pogut, per tant, incorporar la nova informació —encara molt deficient, a causa de la repetida omissió de la publicació oficial dels resultats— al treball que ara publiquem. Hem preferit córrer el risc d'exposar a la llum unes conclusiones que poden haver quedat parcialment invalidades pels esdeveniments posteriors. Hem cregut que el ritme científic no és el ritme periodístic obligat a la servitud de «la darrera hora», i que és neces-

sari, en canvi, desvetllar pas a pas les fases d'elaboració d'una explicació, tot i comptant que alguns d'aquells passos hagin de ser rectificats posteriorment.

Pel que fa al *contingut* del volum, és clar que té —com a focus principal d'atenció— el comportament electoral a Catalunya: la major part de les seves pàgines se n'ocupen tant a nivell nacional, com a nivell comarcal, i, amb més intensitat per la seva significació, a nivell del municipi de Barcelona. Però també ha semblat inesquivable contrastar aquesta anàlisi a partir d'una observació general sobre el comportament electoral a nivell d'Estat, que serveix de parcial introducció a l'estudi d'àmbit català.

Igualment ha semblat oportú incloure un treball sobre el comportament electoral a Euskadi, no solament per l'especificitat de la situació basca, sinò també com a mostra i prova que ESTUDIS ELECTORALS volen acollir produccions externes a l'estricta delimitació catalana. Amb aquest mateix sentit de precedent, hem inclòs un treball de metodologia estadística, car és intenció de la publicació dedicar regularment part del seu espai a la consideració d'aspectes metodològics, tant estadístics, com dependents d'altres aproximacions.

Una observació de conjunt es fa inevitable quan posem en relació l'esforç i l'aparell metodològic emprat i els resultats obtinguts, els quals no passèn sovint de noves hipòtesis a verificar posteriorment. Cal recordar que —a més de les limitacions dels autors— els treballs, són, en certa manera, primeres temptatives d'aplicació de tècniques a un fenomen com l'electoral, que no té a casa nostra precedent recent. Ens trobem, doncs, davant un fet «nou» —almenys en la història immediata del país—, que és analitzat amb tècniques «noves» encara poc o gens experimentades en el nostre àmbit cultural. Aquesta «novetat» relativa ens fa modestos en les afirmacions, tot esperant la repetició del fet electoral que possibiliti el contrast successiu amb anàlisis ulteriors.

Finalment, cal advertir que els treballs sobre Catalunya —deguts a membres de l'EQUIP DE SOCIOLOGIA ELECTORAL— han estat programats en funció d'un projecte comú. Els seus autors —així ho fan constar— són conscients de les insuficiències —d'informació de base, de mètode, de reflexió, de síntesi— que presenten aquestes primeres aproximacions al fet electoral. Però —com deiem abans— ha semblat oportú deixar que sortissin a la llum, a fi d'excitar el debat i, a partir d'ell, superar-ne les limitacions. Probablement, l'estudi de les consultes del 1979 ens proveirà d'elements substancials per a la feina de revisió: aquesta és, justament, la tasca que ara ens ocupa.

Barcelona, maig del 1979.

Josep M. Vallès
Coordinador de l'Equip de
Sociologia Electoral (U.A.B.)

2. Introducció

Josep M. Vallès
Equip de Sociologia Electoral (U.A.B.)

La desaparició física del general Franco el 20 de novembre de 1975 obria una fase d'acceleració en les transformacions polítiques d'un sistema de dominació política, les bases del qual eren fonamentalment encara les que havien sorgit d'una victòria militar i les que derivaven d'una delegació de poder que les forces socials i econòmiques dominants havien concedit a una autoritat política unipersonal d'indiscutible caràcter dictatorial.

Qüestionades aquestes bases polítiques en els últims anys del franquisme, no solament per les organitzacions clandestines dels moviments populars, sinó també per una part del grup social dominant, la mort del dictador permetia una revisió de l'organització política espanyola, l'abast de la qual depenia alhora de la força del moviment d'oposició tradicional al franquisme i de la capacitat de rectificació del sector «evolucionista» del règim [1].

La contraposició «ruptura»-«reforma» reflecteix aquest doble moviment. La «ruptura» propugnada per les forces d'oposició coalitzades en plataformes d'acció més o menys efectiva —Junta Democràtica, Plataforma, «Platajunta»— té la seva màxima expressió en l'aspiració a l'amnistia política i a la convocatòria d'eleccions constituents, un cop establert un govern provisional de coalició. Per la seva part, la «reforma» programada pel Govern Arias-Fraga durant el període febrer-juliol 1975 emfasitza la continuïtat de l'edifici polític del franquisme, que únicament seria objecte d'algunes modificacions dins de la seva mateixa lògica autoritària: l'oficialització de determinades associacions polítiques i l'elecció d'unes Corts corporatives modificades, destinades a reformar alguns aspectes de las «Leyes Fundamentales» del franquisme.

Aquesta contraposició que origina greus tensions i una repressió violenta que produeix un apreciable nombre de víctimes al carrer, comença a trobar una sortida de compromís, quan es produeix la substitució del President del Govern Arias Navarro pel senyor Adolfo Suárez, el 3 de juliol de 1976. S'ha d'escriure encara la petita història d'aquest període i de la decisió final del Rei. Però, és obvi que representa la posada en marxa d'un itinerari no sempre directe cap a un punt de trobada entre els sectors franquistes més

1. Sobre la crisi del sistema franquista i el període de transició, vegeu ESTEBAN, J.-LÓPEZ GUERRA, L., *La crisis del Estado franquista,* Barcelona, 1977.

evolucionistes i els grups de l'oposició democràtica històrica. Aquest itinerari té en el Rei Juan Carlos i en el President Suárez els portaveus hàbils i més vistosos d'un corrent que —nascut i conformat sota el franquisme ortodox— és capaç de veure'n les insuficiències històriques, i de proposar, sense perdre el control del poder, noves formes de dominació més adaptades a la situació espanyola i al context internacional en què s'insereix [2]

A partir d'aquesta designació, la nova fàse del postfranquisme podrà ser qualificada de «ruptura pactada» i es resoldrà en dues etapes. En la primera (juliol-desembre 1976), el Govern Suárez força la lògica del mateix sistema de poder franquista per conduir-lo a la seva transformació: des del punt de vista formal, té la seva expressió en l'aprovació resignada per les Corts del règim, d'una Llei de Reforma Política que ha de representar la seva mateixa liquidació; i també en el referèndum popular de desembre de 1976 que, d'acord encara amb la legalitat franquista i amb el seu estil de propaganda i de campanya, ratifica aquella Llei i obre el camí a la «reforma» [3].

La segona etapa (desembre 1976-juny 1977) presencia la progressiva desarticulació d'alguns elements de l'aparell franquista [4] i la reaparició pública gradual de les forces polítiques condemnades fins aleshores a una llarga i dura clandestinitat [5]. El Govern Suárez —utilizant el suport popular a la «reforma política», que interpreta com un suport a la pròpia posició— se sent capacitat, alhora, per a iniciar un desmantellament de certs elements de l'aparell franquista i per a posar condicions a les forces d'oposició, a les quals ha arrabassat en part algunes de les reivindicacions. Jugant amb ambigüitat amb el tema de l'amnistia, de la llibertat d'associació i de l'objectiu final de les eleccions, el Govern Suárez esdevé una peça clau de l'evolució, del qual no poden prescindir els qui voldrien accelerar el ritme d'aquella. La sempre latent amenaça oportunament jugada d'un possible moviment involutiu per obra dels «poders fàctics»-l'Exèrcit— contribueix en bona part a la coincidència difícil, però inevitable, dels corrents «neofranquistes» dirigits per Suárez i dels grups de l'oposició democràtica històrica.

Aquesta coincidència per conveniència es manifesta en el plantejament que precedeix les eleccions del 15 de juny de 1977. Derivades de la Llei per a la Reforma política, aprovada en referèndum, les eleccions enfronten Govern i oposició quant a la regulació i a l'objectiu final de la reforma.

Com a via de solució d'aquest enfrontament, l'oposició —malgrat una teòrica negociació— ha d'acceptar la normativa electoral preparada pel Govern en benefici previsible de les forces més moderades, mentre que el

2. Per a una interpretació provisional d'aquest itinerari vegeu VIDAL BENEYTO, J., *El año político: la clase dominante y la sustitución del franquismo*, en Anuario Económico y Social de España 1977 (dirigido por R. Tamames), Barcelona, 1977, pp. 19-58.

3. Sobre la «Ley para la Reforma Política», vegeu, LUCAS VERDÚ, P., *La octava Ley fundamental*, Madrid. Igualment, ESTEBAN J. LÓPEZ GUERRA, L., *El proceso electoral*, Barcelona, 1977, on valoren negativament l'esmentada Llei i la consulta plebiscitària posterior (pp. 349 i ss.).

4. La dissolució del «Movimiento Nacional» i la dels seus òrgans i la seva administració és possiblement el fet més simbòlic d'aquest procés. La dissolució la porta a terme el Decret-Llei d'1 d'abril de 1977.

5. Amb la modificació per Decret-Llei de 10 de febrer de 1977 de la Llei d'«Asociaciones políticas» de 14 de juny de 1976, el govern Suárez possibilitava l'emergència pública dels partits polítics democràtics que havien refusat d'acceptar la restrictiva regulació preparada pel Govern Arias-Fraga, defensada davant les darreres Corts del franquisme per l'aleshores «Secretario General del Movimiento», Adolfo Suárez.

Govern, tot negant en principi el caràcter constituent de les eleccions reclamat per l'oposició, sembla disposat també a assumir-lo.

Aquesta coincidència real té, a més, una expressió directa en la progressiva realineació de les forces polítiques. La consolidació personal del President Suárez, la seva esperada decisió de concórrer a les eleccions i la menys esperada —però no imprevisible— de recolzar en una formació de grups conservadors i liberals d'origen franquista i extrafranquista, provocarà abans mateix de les eleccions un canvi de situació dels grups polítics, fins aleshores bàsicament separats per la divisòria històrica franquisme-antifranquisme. Aquesta divisòria queda desdibuixada per obra de l'adhesió que la política del Rei i del President del Govern obtenen, tant dels sectors més flexibles del franquisme, com dels elements més moderats de l'antifranquisme històric [6]. Aquest moviment de recomposició del mapa polític s'inicia a principis del 1976 i es consolida entre març i abril, quan el President Suárez patrocina i organitza la «Unión de Centro Democrático», amb inclusió de franquistes reformadors, democristians, liberals-conservadors i social-demòcrates [7].

Amb aquesta redefinició de l'espectre polític, les eleccions convocades per al 15 de juny de 1977 veuran matisats dos dels seus objectius principals. En primer lloc, l'elecció democràtica del parlament no es produirà en condicions de total igualtat entre els grups concurrents, car la coalició del President del Govern introdueix un element plebiscitari: l'elector haurà de respondre amb el vot fins a quin punt valida i ratifica per al futur la direcció política assumida pel President Suárez i la coalició de grups que li presten suport. En segon lloc, la funció potencialment constituent de la consulta electoral queda alhora reforçada i desdramatitzada. Reforçada, perquè la coalició presidida per Suárez —o, almenys, els elements que li atorguen versemblança democràtica— comparteixen el desig de donar al país una estructura política de nova planta. Però també desdramatitzada, perquè el relatiu esborrament de la divisòria franquisme-antifranquisme suavitza el contrast i crea zones de contacte, on ja no es discuteix tant l'objectiu constitucionalitzador com els seus aspectes i límits. Les eleccions de 1977, per tant, adquireixen un especial sentit quan les situem en les coordenades de la peculiar transició de la dictadura franquista a la Monarquia democràtica.

Però, pel que fa a Catalunya, la consulta té, a més, un caràcter específic. A Catalunya, el sistema polític franquista no representa únicament —tot i ser molt— la privació dels modes democràtics de govern i la repressió dels programes progressius de transformació social, sinó també la negació teòrica i pràctica de la seva expressió collectiva com a nació, i de l'organització política pròpia, recobrada durant el període republicà sota la forma de Generalitat autònoma (1931-1939).

6. Punt inicial d'aquesta realineació és el moviment protagonitzat per Fernando Álvarez de Miranda, un dels líders històrics de la democràcia cristiana antifranquista. Álvarez de Miranda se separà de la Izquierda Democrática dirigida per Ruiz Giménez. Amb un grup de nova creació —el «Partido Popular Demócrata Cristiano»— s'adhereix a la coalició «Centro Democrático», patrocinada per importants dirigents del franquisme —Areilza, Pío Cabanillas i d'altres—. Aquest fet es produeix durant el mes de gener de 1977. Vegeu «El País», 19-1-77.

7. La «defenestració» d'Areilza («El País», 25-3-1977), la presentació del President Suárez com a candidat a les eleccions (3-5-1977) i la signatura del pacte de coalició que crea la «Unión de Centro Democrático» (6-5-1977) són episodis centrals d'aquest remodelatge de l'escenari polític.

Aquesta negació, que té la seva concreció en l'anul·lació o la repressió de totes les formes d'identificació col·lectiva —polítiques, culturals, lingüístiques, econòmiques, etc.—, fa que el franquisme a Catalunya comporti una significació antinacional i, en contrapartida, dóna a l'oposició antifranquista catalana un caràcter —efectiu o potencial— de reivindicació nacional [8].

Per això mateix, la crisi del franquisme —abans i després de la mort del dictador— és viscuda a Catalunya com la possibilitat de recuperació pública de la identitat col·lectiva. Això condueix a una més ràpida coordinació dels esforços de l'oposició democràtica, que troba —abans que a la resta de l'Estat espanyol— unes plataformes d'articulació comuna; i es concreta en la formulació d'un programa mínim unitari que inclou, com a indestriable de les reivindicacions polítiques democràtiques, el restabliment del poder polític català, arrabassat per la victòria militar del franquisme l'any 1939.

Així doncs, és natural que l'evolució de l'etapa de transformació política oberta amb la mort del general Franco presenti a Catalunya una particular especificitat en relació amb l'Estat espanyol. Tal especificitat s'expressa en el mateix quadre general de referència històrica, en la conformació del sistema de forces polítiques i, finalment, en l'«enjeu» col·lectiu que es dirimeix a cada pas d'aquesta sortida del franquisme polític.

Quant al quadre general de referència, cal remarcar a Catalunya el reforçament que representa per a les actituds antifranquistes l'existència d'un sentiment d'opressió nacional, més o menys formulat o assumit segons les diverses capes i grups socials, però que durant tota la dictadura i més acusadament en els seus últims anys, cohesiona posicions i reaccions de diferents elements de la societat civil catalana. Accions de reivindicació de barri, corporacions professionals, associacions culturals i religioses, clubs esportius, etc., constitueixen un tramat social lligat per una consciència de grup, on les aspiracions democràtiques s'uneixen a la reivindicació nacional. Aquest tramat permet impulsar les organitzacions específicament polítiques cap a una més intensa coordinació d'operacions, en la franja imprecisa del trànsit de la clandestinitat a la activitat lliure i pública [9]. La constitució d'una «Assemblea de Catalunya», integrada per organitzacions polítiques i no polítiques, és l'expressió d'aquell impuls que, alhora, és una exigència. Aquesta plataforma unitària possibilitarà la formulació d'una triple reivindicació, assumida per tots els components de l'assemblea, que tindrà una expressió condensada a l'eslògan: «Llibertat, amnistia, Estatut d'autonomia». Aquest lema centrava a nivell de divulgació popular l'aspiració indestriable a la democràcia —amnistia política i llibertats públiques— i al reconeixement de la identitat nacional col·lectiva —Estatut d'Autonomia—, segons els principis de l'organització republicana de 1932, que tornà a Catalunya un sistema d'autogovern [10].

8. Vegeu, per exemple, BENET, J., *Catalunya sota el règim franquista,* Barcelona, Blume, 1978 (1.ª reimpressió).

9. És de subratllar la connotació «predemocràtica» que prenen a Catalunya les darreres eleccions municipals celebrades sota el franquisme l'any 1973, quan alguns elements de renovació intenten introduir-se en els Ajuntaments d'algunes poblacions per la restrictiva via electoral de l'època. Sobre aquest punt, vegeu FERRER, J., *La lluita pels Ajuntaments democràtics (1966-1976),* Barcelona, 1977. Igualment, Departament de Ciència Política, Universitat Autònoma de Barcelona (Equip de Sociologia Electoral, UAB), *Les eleccions del 16 d'octubre del 1973 a Barcelona,* Barcelona, 1975.

10. Sobre l'Assemblea de Catalunya, vegeu COLOMER, J. L'*Assemblea de Catalunya,* Barcelona, 1976.

Així, doncs, la recuperació de la democràcia té un contingut específic: Catalunya aspira a la represa de la legitimitat d'un sistema polític propi que el franquisme va interrompre per la força victoriosa de les armes. Aquesta aspiració és progressivament personalitzada en la figura del President de la Generalitat a l'exili, Josep Tarradellas. Personatge discutit, reivindicat inicialment per reduïts sectors del nacionalisme històric, el President exiliat pot oferir el dipòsit d'una legitimitat històrica, mantinguda no sense discussió, per damunt de les incidències polítiques del llarg parèntesi franquista [11].

En aquestes condicions, són possibles algunes mobilitzacions populars d'una certa envergadura (febrer-març 1976), malgrat les condicions de duresa repressiva del Govern Arias-Fraga. La consecució progressiva d'«espais de llibertat» és conseqüència del fet que unes capes cada vegada més àmplies de la població assumeixin unes reivindicacions polítiques, fins aleshores reservades als grups militants de l'oposició democràtica. En aquest procés, la reacció del Govern és —per comparació amb el cas anàleg del País Basc— d'una superior «tolerància», resignada i arbitrària alhora, que evita un conflicte frontal, perquè possiblement és conscient que les reivindicacions de les organitzacions polítiques troben, a Catalunya, més que enlloc de l'Estat, un arrelament popular sòlid i general.

La situació catalana preelectoral manifesta també una especificitat particular quant al sistema de forces polítiques que progressivament es constitueix en aquest període de transició. Tres són les principals característiques diferencials catalanes respecte a la resta de l'Estat espanyol.

En primer lloc, l'absència a Catalunya d'una formació política que pugui jugar en el quadre català el paper reclamat pel President Suárez i la seva coalició política. Les forces socials dominants a Catalunya han tingut poca presència en l'aparell polític del franquisme, fins i tot els sectors que li han manifestat la seva adhesió política expressa. Per altra part, repugna als sectors conservadors de convicció democràtica una dependència «sucursalista» de les organitzacions polítiques espanyoles que no garanteixi el reconeixement collectiu de la identitat catalana.

En segon lloc, és connatural a la situació política de la Catalunya moderna, l'aparició de formacions de caràcter declaradament nacionalista que, en el seu programa, emfasitzen la recuperació de l'autogovern català i, alguns d'ells minoritaris, la de la independència.

En tercer lloc, cal subratllar que les tendències d'esquerra marxista assumeixen amb força la reivindicació nacionalista, no solament a nivell de denominacions, símbols, banderes, etc., sinó també quant als continguts programàtics respectius, que exigeixen la reinstauració d'autogovern català, i encara, en la seva mateixa organització interna. Grups socialistes, comunistes i fins i tot d'extrema esquerra marxista-leninista i maoista faciliten així l'adhesió de la classe obrera —en gran part, d'origen no català— als plantejaments nacionals i neutralitzen una pressumpta i equívoca associació nacionalisme català-burgesia, històricament utilitzada des d'abans del franquisme per a debilitar la força de la reivindicació nacionalista catalana.

Així, doncs, el quadre general descrit i la caracterització del panorama de forces polítiques a Catalunya donen a les eleccions legislatives del 15 de

11. Sobre el President Tarradellas i la seva trajectòria política no pot existir encara un treball definitiu. Entre les obres publicades, vegeu, per exemple, UDINA, E. *Josep Tarradellas, L'aventura d'una fidelitat*, Barcelona, 1977.

juny de 1977 una funció addicional a les que ja hem atribuït anteriorment a aquesta consulta a nivell d'Estat. A Catalunya, les eleccions tindran també la funció plebiscitària de mesurar el grau d'adhesió o de rebuig als plantejaments nacionalistes assumits per la major part de les forces polítiques, segons que es desprèn dels seus programes i dels grans temes de la campanya electoral.

Afinant més el contingut de les alternatives, l'elector català haurà de manifestar-se en favor o en contra de les diverses propostes de resolució política del problema històric de Catalunya reobert pel franquisme. Aquestes propostes són, fonamentalment, de tres tipus: l'immobilisme d'alguns grups del pur continuisme franquista, la descentralització administrativa del neofranquisme evolucionista, i la reivindicació de l'autogovern com a pas cap a l'autodeterminació, que reclamen els partits nacionalistes i les formacions socialistes, comunistes i d'extrema esquerra.

Però aquestes opcions van unides a propostes polítiques i socials globals, que poden sintetitzar-se en les contraposicions continuisme franquista-democràcia i capitalisme-socialisme. La superposició de disjuntives a resoldre, almenys teòricament, per l'elector en aquestes primeres eleccions, no farà fàcil, òbviament, la interpretació final dels resultats, ja que —segons que es privilegiï una o altra de les finalitats atribuïdes a les eleccions o segons com es combinin— els desigs dels electors podran ser entesos de forma no sempre unívoca.

2. LA NORMATIVA ELECTORAL I LES FORCES POLITIQUES CONCURRENTS

2.1. La normativa electoral

La regulació legal d'un procés electoral —com és sabut— respon a les condicions polítiques en què s'inscriu l'operació de designació de representants. No es tracta, doncs, d'un conjunt de prescripcions originades en criteris d'exactitud o de justícia ideal o metahistòrica, sinó de regles derivades d'una determinada situació de poder.

Qui té el poder polític dictarà una normativa que li sigui favorable, però mirarà de no arribar a l'extrem de fer-la inacceptable per les altres forces concurrents i, en conseqüència, de negar la mateixa possibilitat de competència electoral.

Aquest és també el cas històric de la transició política espanyola, quan el Govern Suárez —nascut de la legalitat franquista— es proposa d'establir unes regles electorals que permetin l'accés d'altres forces a la lluita pel poder mitjançant la via pacífica de les eleccions. Veurem, doncs, com la normativa respon successivament a dos moments d'un mateix procés.

Les eleccions previstes en la Disposició transitòria primera de la Llei per a la «Reforma Política» tenen com a marc normatiu, d'una part, la mateixa Llei per a la «Reforma Política» i, per altra, el Reial Decret-Llei sobre Normes electorals de 18 de març de 1977 [12].

12. Sobre la normativa electoral, vegeu SÁNCHEZ AGESTA, Luis, *Ley Electoral*, Madrid, 1977, i CARRERAS F.-VALLÈS, J. M. *Las elecciones. Introducciones a los sistemas electorales*. Blume, Barcelona, 1977, pp. 311-323.

La normativa electoral fonamental, doncs, queda fixada per dos documents legals diversos que, en certa manera, corresponen a dos moments polítics diferents. En un primer moment polític —coincident amb la discussió del projecte de Llei per a la Reforma Política—, el Govern Suárez s'enfronta amb la posició del franquisme continuista, representat a les últimes Corts de la Dictadura, que, per altra part, pretén continuar essent protagonista polític en la nova fase de transició. En un segon moment polític —aprovada i promulgada la Llei per a la Reforma Política—, el Govern accepta com a interlocutora una representació de l'oposició democràtica que exposi les seves condicions per a participar en la futura contesa electoral. Tant en el primer, com en el segon moment, el Govern Suárez —tot accedint a determinades peticions dels seus oponents—. no modifica substantivament el seu projecte de normativa electoral.

Els punts més discutits són, en la primera fase, l'adopció de les corresponents fórmules electorals per a l'elecció del Congrés i del Senat. Els homes de l'«Alianza Popular» —com havia ja propugnat el seu líder Fraga, quan ocupava la cartera de Governació en el primer Ministeri de la Monarquia— defensen l'adopció del sistema majoritari, tant per al Congrés com per al Senat. Aquest és un dels punts principals de l'oposició que el projecte de Llei per a la Reforma Política troba en les últimes Corts franquistes. Confiats en la seva superioritat, els homes del continuisme aspiren a reforçar-la amb un sistema electoral com el majoritari, caracteritzat pel fet de donar avantatge desproporcionadament el partit, candidatura o llista que se situï en primer lloc. El Govern Suárez, per la seva part, proposa dos sistemes diversos per cadascuna de les Cambres: mentre que accepta el sistema majoritari per a la designació del Senat, s'inclina per la representació proporcional pel que fa a l'elecció del Congrés. Fins a l'últim dia no es resol aquesta disputa interna de la classe política del franquisme, dividida entre sectors més clarament continuistes i sectors partidaris d'obrir el sistema a la participació de les forces de l'oposició democràtica.

El resultat final serà un compromís, favorable al Govern de Suárez, que —en virtut de la Disposició Transitòria primera— queda encarregat de regular les futures eleccions [13]. Aquest encàrrec queda delimitat per uns principis orientatius. En el cas del Senat, les eleccions «se inspirarán en criterios de escrutinio mayoritario». Mentre que en el cas del Congrés, les eleccions «se inspirarán en criterios de representación proporcional» ajustada a dues restriccions. La primera parla de «dispositivos correctores para evitar fragmentaciones inconvenientes de la Cámara», en expressió d'evident incorrecció i vaguetat.

Però el sentit últim apunta —com reclamaven els representants de l'Alianza Popular— a l'establiment del percentatge mínim de vots per a tenir dret a la distribució d'escons. El Govern aconsegueix, tanmateix, que el percentatge concret no sigui fixat en la llei i quedi confiat a la seva discreció.

La segona restricció afecta la determinació de la circumscripció electoral. La província administrativa serà, segons la Llei, el districte electoral, al qual correspondrà «un número mínimo inicial de Diputados para cada una de ellas».

Aprovada la Llei per a la Reforma Política i en mans del Govern la facultat d'interpretar-la dictant les normes electorals, la discussió es desplaça a un

13. Sobre la negociació i el compromís aconseguit en la *Ley para la Reforma Política,* vegeu «El País», edició del 19-11-1976.

altre terreny. Durant els mesos de desembre de 1976 i de gener de 1977, la «Comisión Negociadora» representativa de l'oposició democràtica —coneguda com a «comissió dels 10»— elabora unes propostes de normativa electoral que són lliurades al President del Govern.[14]

A més de la reclamació de les condicions generals de llibertat i pluralisme, els principals punts específics reivindicats per l'oposició es refereixen al dret al sufragi —reivindicat per a tots els ciutadans majors de 18 anys—, a la màxima proporcionalització de l'elecció del Congrés —amb la introducció d'uns elements de regionalització, en l'establiment de la «barrera mínima» i en l'aprofitament de les restes— i, finalment, a la pretensió d'atenuar els efectes desiguals de l'elecció majoritària del Senat —mitjançant la proposta alternativa del vot únic no transferible o del sistema majoritari a dues voltes.

Tampoc ara no acceptarà el Govern una veritable negociació. Rebutjada d'entrada l'extensió del vot als 18 anys i pràcticament imposada la província com a circumscripció electoral, els dos únics punts on se suscita un relatiu intercanvi de punts de vista afecten la distribució de diputats per districte i la magnitud de la barrera mínima de vots necessaris per a participar en la repartició d'escons. Quant a la distribució de diputats per província, el mínim inicial que la Llei per a la Reforma Política preveu i que constitueix una important prima a les províncies menys poblades i d'estructura sòcioeconòmica regressiva, se situa en un punt mig relativament allunyat de les peticions de l'Alianza Popular —que vol maximitzar i capitalitzar aquest avantatge— i de les exigències de la comissió negociadora de l'oposició, que vol reduir-la al mínim. Pel que fa a la barrera mínima de vots, el Govern comprèn alhora la impossibilitat de fixar un percentatge mínim estatal —que equivaldria a la marginació dels partits de les nacionalitats— i la relativa ineficàcia que tal prescripció posseeix a nivell de districtes provincials amb pocs escons disponibles. En conseqüència, el tema passa a ser d'importància secundària i de no difícil acord.

Pel que fa al Senat, el peu forçat de la Disposició Transitòria primera de la Llei per a la Reforma Política permet al Govern d'optar pel sistema majoritari a una volta, amb representació de les minories, descartant les propostes alternatives de l'oposició democràtica.

Per a aquest itinerari, i amb data 18 de març de 1977, el Govern fixava un Reial Decret-Llei que constituïa la norma bàsica —derivada de la Llei per a la Reforma Política— reguladora del procés electoral. Vegem, ara, de forma sistemàtica i resumida els elements principals de la normativa[15].

2.1.1. Electors i elegibles

Són electors tots els espanyols majors d'edat, inscrits en el cens i que es trobin en ple ús dels drets civils i polítics.

Amb la remissió a la majoria d'edat, es rebutjava la possibilitat que la legislació s'equiparés a la d'altres països que, progressivament, han establert el dret de vot als 18 anys. Quant als elegibles, quedava fixat un ampli quadre

14. Sobre aquesta segona «negociació», vegeu «La Vanguardia», edició del 26-1-1977, on es reprodueix el text del document preparat per la Comissió negociadora, que fou lliurat al President del Govern pels srs. Morodo, González (Felipe), Fernández Ordóñez, Cañellas, Pujol y Paz Andrade.

15. Vegeu les obres citades a la nota 12.

d'inelegibilitats, que afectava jerarquies polítiques, administratives i sindicals del règim franquista i garantia la igualtat de situacions formals —almenys en les poques setmanes anteriors a la data de les eleccions— entre els candidats sorgits de la situació política anterior i els aspirants de fora del sistema. Notem que, declarada la inelegibilitat dels Ministres [16] sense fer referència al Cap del Govern, la candidatura del President Suárez va suscitar l'oposició de la dreta franquista que, fins i tot, va intentar-ne la impugnació davant les autoritats electorals.

2.1.2. Control del procés

Com a responsable de l'establiment del cens i del control del procés electoral, s'estableix un sistema jeràrquic de Juntes Electorals —Central per a tot l'Estat, Provincials per a cada circumscripció, i de Zona, per a cada partit judicial—. Articulada sobre la presència de magistrats i de juristes designats pels partits, la seva competència afecta les operacions de presentació i proclamació de candidats, i el control de les campanyes, així com el de les operacions de votació, escrutini i proclamació d'electes.

2.1.3. L'elecció del Congrés de Diputats

a) Els 350 diputats del Congrés queden distribuïts en districtes plurinominals, coincidents amb les províncies administratives —a més de les circumscripcions de Ceuta i Melilla amb un diputat cadascuna—. L'atribució d'escons a cada districte provincial es fa combinant dos criteris: l'assignació d'un nombre mínim inicial de dos diputats per província i l'addició d'un diputat suplementari per cada 144.500 habitants o fracció superior a 70.000.

Donada la desigual distribució de la població entre les diverses «províncies» de l'Estat, l'aplicació d'aquests criteris beneficia considerablement les províncies de predomini rural i en procés de regressió sòcioeconòmica, especialment les de l'àrea central de la península. En canvi, les «províncies» més poblades i de dinàmica social i econòmica més progressiva queden subrepresentades en el Congrés dels Diputats [17].

16. Art. 4, 1 a), R. Decret-Llei 20/77, del 18 de març, sobre normes electorals.
17. Compareu la proporció d'habitants per diputat a les províncies de mínima i màxima població (Carreras-Vallès, o.c., pàg. 317):

Províncies menys poblades	*N.° d'habitants per diputat*
Sòria	37.962
Guadalajara	49.464
Segòvia	53.823
Terol	55.272
Conca	56.303

Províncies més poblades	*N.° d'habitants per diputat*
Barcelona	129.878
Madrid	127.488
València	125.051
La Corunya	120.104
Cadis	116.467
Sevilla	115.380

Per altra part, i d'acord amb els esmentats criteris de distribució provincial d'escons, més de la meitat dels districtes —trenta-tres sobre cinquanta-dos— disposen d'un nombre de diputats inferior a set. Atès l'efecte desproporcionalitzador que es produeix a favor dels grans partits quan el nombre de diputats a elegir per cada districte no arriba a l'esmentada quantitat de set, podem afirmar que 118 diputats —elegits en els districtes amb menys de set escons— són producte d'una elecció de deficient proporcionalitat [18].

Pel que fa a les quatre demarcacions provincials de Catalunya, la distribució d'escons donava a Barcelona trenta-tres diputats —el nombre més elevat d'Espanya—, cinc diputats a Tarragona i a Girona, i quatre diputats a Lleida. Podem dir que, en el conjunt de l'Estat, aquestes tres últimes províncies no resultaven particularment beneficiades ni perjudicades en la quantitat d'escons assignats, mentre que Barcelona —en canvi— quedava deficientment representada al Congrés.

La representació total de Catalunya —amb uns 5.600.000 habitants i al voltant d'uns 3.900.000 electors—, es constituïa amb un diputat per cada 120.000 habitants, mentre que regions com Castella-Lleó o Castella-La Manxa obtenien el seu total amb un diputat per cada 74.000 i 71.000 habitants aproximadament.

b) Fórmula electoral. Per primera vegada en la Història electoral de Catalunya —i de tot l'Estat espanyol— s'aplica la representació proporcional, en la modalitat d'Hondt, o de la mitjana aritmètica més elevada, trencant una tradició de fórmula electoral majoritària utilitzada durant la Monarquia borbònica i durant la II República.

L'efecte principal de la fórmula electoral utilitzada consisteix en l'afavoriment dels partits o candidatures amb major força electoral relativa, amb perjudici de les formacions més febles. Aquest efecte s'intensifica en districtes amb pocs escons, on l'elecció pot arribar a convertir-se, de fet, en majoritària [19]

L'efecte desproporcional aplicat a districtes de pocs escons ha tingut, en el cas de Catalunya, conseqüències importants, tal com es desprèn del nombre de vots i del nombre de diputats obtinguts per cadascuna de les principals forces polítiques [20].

La normativa electoral decretava igualment que només participarien en la distribució de diputats les candidatures que haguessin reunit, almenys, el tres per cent dels vots vàlids emesos en el districte, a fi d'evitar una excessiva dispersió de vots o de diputats [21]. Aquesta previsió, però, no va tenir aplicació d'importància a les províncies (Tarragona, Girona, Lleida) amb pocs escons

18. L'actual mitjana espanyola de diputats per districte és de 6,7. Es tracta de la més baixa i, per tant, de la més distorsionadora de la proporcionalítat electoral entre totes les que actualment es donen en els Estats europeus occidentals. Vegeu, NOHLEN, D., *Wahlsysteme der Welt. Daten und Analysen*, München, 1978. Sobre la relació entre la proporcionalitat i el nombre d'escons, vegeu l'article de VALLÈS, J. M., *Desigualtats de representació en l'actual normativa electoral espanyola*. Algunes propostes de correcció, a Perspectiva Social (Barcelona, n. 10 [1977], pàg. 153-163.

19. Una exposició dels principals efectes de les diverses fórmules electorals i, en particular, de la fórmula D'Hont es troba a Carreras-Vallès, o.c., pàgs. 73 i ss., i 173 i ss.

20. Vegeu l'article citat a la nota 18.

21. Art. 20, 4 b), del R. Decret-Llei de 18 de març de 1977 sobre normes electorals.

en disputa. En el cas de Barcelona, una sola candidatura —la de l'Alianza Popular— va vorejar la barrera mínima, en obtenir el 3,14 per cent dels vots emesos, suficients per a ocupar un sol escó.

c) La modalitat del vot. Com en tots els sistemes d'elecció proporcional, s'establia el vot de llista. Les llistes eren completes —contenint un nombre de candidats no inferior al de diputats elegibles—, tancades i bloquejades —impedint la combinació de noms o la manifestació de prefèrencies per part dels electors—. L'objectiu de la disposició era d'assegurar la solidesa dels partits i de les coalicions, dificultant la presentació de candidatures personalistes o d'ocasió. Pel que fa a les candidatures presentades a Catalunya, pot assegurar-se que aquesta norma no va facilitar la presentació de llistes d'independents, operant a favor de partits o coalicions amb una relativa coherència política. Únicament a Girona, una candidatura de tendència conservadora —«Independents de Girona»— pretengué defugir connotacions partidistes definides, però el resultat electoral fou ben mesquí; un 2,16 per cent dels vots emesos.

2.1.4. L'elecció del Senat

a) Composició i districtes. La Llei de Reforma Política preveia un Senat només parcialment electiu, car el Cap de l'Estat es reservava la facultat de designar lliurement un nombre de Senadors no superior a la cinquena part dels electius (art. 2, 3). Per a l'elecció de senadors, la província constituïa també el districte, tot i que la Llei per a la Reforma establia que «los senadores serán elegidos en representación de las entidades territoriales».

El Reial Decret-Llei sobre normes electorals fixava un nombre igual —quatre— de senadors per cada districte provincial, i un tractament especial per a les Illes Balears, les Canàries i les ciutats de Ceuta i Melilla. D'acord amb aquestes excepcions, la quantitat total de 207 senadors electius quedava distribuïda de la forma següent:

— Districtes amb 4 senadors : 47
— Districtes amb 3 senadors : 3 (Mallorca, Gran Canaria i Tenerife)
— Districtes amb 2 senadors : 2 (Ceuta i Melilla)
— Districtes amb 1 senador : 6 (Menorca, Eivissa-Formentera, Lanzarote, Fuerteventura, La Palma i Gomera-Hierro)

Cal advertir que la desigualtat de representació, ja subratllada en la composició del Congrés, s'agreuja considerablement en la composició del Senat, que fixa un nombre igual de Senadors per província sense considerar-ne la respectiva població. El reforçament, per tant, de la presència global —Congrés i Senat— de les províncies menys poblades és molt intens i d'importants efectes polítics.

Pel que fa a Catalunya, el nombre total de senadors electius que li corresponen és de 16, xifra que, atesa la seva població global, la situa en un pla d'inferioritat quant a la representació senatorial. Dit d'una altra forma: amb el 16 per cent, aproximadament, de la població espanyola total, Catalunya obté únicament un 7,7 per cent dels senadors electius.

b) La fórmula electoral. Com ja s'ha dit, la fórmula adoptada és la variant majoritària del vot limitat, car els electors poden votar únicament un màxim

de tres i dos candidats en els districtes de quatre i tres escons, respectivament. Per contra, els districtes amb un o dos senadors es regeixen per la fórmula de majoria relativa.

Amb el vot limitat —establert per 50 dels 58 districtes senatorials—, es pretén atenuar els efectes del sistema majoritari i reservar una presència als partits o candidatures minoritàries que altrament quedarien totalment escombrats del Senat. Tot i així, és ben sabut que qualsevol fórmula majoritària persegueix el reforçament del partit o candidatura situat en primera posició.

c) La forma del vot. La presentació de candidats pot ser individual o collectiva per tots els llocs en disputa. Els electors poden establir la seva pròpia llista, designant —com hem dit— un màxim de tres o dos candidats —en el cas del vot limitat— que poden pertànyer a partits o a candidatures diferents. L'elector té, doncs, la possibilitat de combinar noms d'origen polític divers, a partir d'una papereta en la qual figuren tots els candidats individuals, ordenats per ordre alfabètic, amb indicació —si cal— del nom i símbol del partit o coalició que els hagi presentats.

2.2. Les forces polítiques concurrents

2.2.1. Les forces polítiques a nivell d'Estat

Els partits polítics de l'era moderna tenen en la contesa electoral una ocasió fonamental de manifestar la seva existència i d'exercir la seva activitat de cara a l'ocupació del poder. Aquesta vinculació partits-eleccions ha tingut el seu paral·lel en la negació simultània, durant quaranta anys, de l'exercici del dret d'associació i de la pràctica electoral democràtica: no estan justificats els partits sense ocasió electoral i no són democràtiques les eleccions sense partits.

Així, doncs, la convocatòria electoral del 15 de juny de 1977 constituïa, per a les diferents forces polítiques democràtiques, l'oportunitat de convertir el seu caràcter de moviments clandestins de resistència i agitació en el de grups polítics disposats a exercir funcions de poder. Per altra banda, homes i grups que havien actuat políticament durant el franquisme o havien contribuït al seu domini es veien forçats a reconvertir els seus hàbits i instruments de lluita política, intentant de crear partits polítics i d'utilitzar-ne la capacitat de competició i de poder en condicions diverses de les que havien possibilitat la seva anterior actuació.

Aquest procés de transformació s'inicia modestament durant el Govern Arias-Fraga (gener-juliol 1976), però només s'accelera de forma decidida amb la nova orientació representada pel Govern Suárez.

La «legalització» dels partits comunistes (PCE i PSUC), (abril-maig 1977) marca un nou pas en la normalització del quadre reconegut de forces polítiques, que —en el moment de les eleccions— només deixa a fora del reconeixement legal formacions històriques (l'Esquerra Republicana de Catalunya i el Partit Carlí) i nous grups d'orientació marxista-leninista, trotskista i maoista [22]

22. Resumim esquemàticament el procés que condueix al reconeixement legal

Això no obstant, pràcticament totes les forces de l'espectre polític concorreran a les eleccions: les «legalitzades», amb el seu mateix nom i caràcter, i les «no legalitzades», en forma de coalicions d'independents, però amb denominacions, símbols i programes que faciliten una certa identificació.

Així doncs, a nivell d'Estat espanyol, tota una àmplia gamma de forces polítiques que va des de les ultradretanes i feixistes fins a les d'extrema esquerra revolucionària —amb més o menys intensitat i amb més o menys recursos— és present a la contesa electoral.

Una gradació d'importància la dóna el nombre de districtes en els quals presenten candidatures cadascuna de les forces polítiques. Són presents a tots els districtes, però, només tres formacions: l'AP, el PSOE-PSC i el PCE-PSUC. La coalició governamental —UCD— es presenta a totes les circumscripcions, excepte una (Guipúscoa). Barcelona i Madrid, amb 18 candidatures, reuneixen més competidors que cap altre província: són, lògicament, aquelles que disposen de més escons i, per tant, que ofereixen més probabilitats de distribució proporcional de candidats. Però no solament motiva aquesta presència l'eventual expectativa de guanyar un escó —molt reduïda pel que fa als minoritaris— sinó molt sovint la major audiència a les respectives campanyes en les grans aglomeracions urbanes.

Cal tenir present igualment els partits d'àmbit territorial limitat a una nacionalitat o regió. Les aspiracions nacionals i regionals aspiren a traduir-se electoralment, fent acte de presència com a candidats en els respectius territoris. Finalment, existeixen també candidatures dites «independents» que solen incloure algunes «notabilitats» locals, sovint amb connexions polítiques amb l'etapa franquista (ex-procuradors a Corts, ex-càrrecs de l'Administració provincial o local).

dels partits polítics, després de la proclamació de la Monarquia. Després dels intents avortats de regular un «asociacionismo político del Movimiento» (projecte Solís de 1969, projecte Fernández-Miranda de 1970. Estatuto d'Herrero Tejedor de 1974), el Govern Arias presenta —per boca del seu Ministre Secretari General del «Movimiento», Adolfo Suárez— un projecte de llei sobre associació política (juny-juliol 1976). Les últimes Corts franquistes —amb una important resistència— acaben aprovant el projecte, juntament amb una reforma del Codi Penal (art. 73). El resultat és que el dret d'associació política queda substancialment sotmès a la discreció del Ministeri de Governació (el conegut tràmit de la «ventanilla») i facilita indirectament l'exclusió del Partit Comunista.

Rebutjada per tots els partits de l'oposició democràtica, la llei de juliol de 1976 serà modificada pel Govern Suárez, reforçat pel resultat del referèndum sobre la reforma política de desembre del mateix any. Un Decret-Llei (10 febrer 1977) sotmet a l'autoritat judicial la facultat abans reconeguda al Ministeri de la Governació de decidir sobre l'eventual il·licitud penal de les formacions polítiques que sol·licitin la inscripció al registre corresponent. Tots els grups democràtics accepten ara el procediment, que tindrà la seva prova de foc en la legalització del Partit Comunista.

La remissió de l'expedient del P.C.E. al Tribunal Suprem (22 de febrer de 1977) es converteix en un viatge d'anada i tornada, perquè el màxim organisme jurisdiccional —poc satisfet amb la funció política que el Govern li ha atorgat— retorna l'expedient sense pronunciar-se sobre el fons. Aquest no pronunciament és interpretat pel Govern com una no declaració d'il·licitud i, en conseqüència, accepta la inscripció del Partido Comunista de España (8 d'abril de 1977). La crisi político-militar provocada per aquesta decisió —dimissió del Ministre de Marina, declaració adversa del «Consejo Superior del Ejército», declaracions de Fraga, etc.—, serà superada pel Govern que, unes setmanes després, inscriurà també el partit dels comunistes catalans, P.S.U.C.

2.2.2. *Les forces polítiques a Catalunya*

L'emergència a la superfície de grups antics i nous —amb vocació de presència política a la Catalunya del postfranquisme es produeix també en els mesos anteriors a la mort del dictador, en règim de tolerància, primer, i en règim de progressiu reconeixement legal, més endavant [23]. La relativa frondositat del panorama polític d'aquests mesos quedarà, però, simplificada per la convocatòria d'eleccions.

És obligat el reagrupament de forces que ha de facilitar una mínima presència parlamentària. Enumerarem, tot seguit, les candidatures que —per al Congrés i per al Senat— patrocinen els diversos grups polítics amb activitat a Catalunya.

A) Les candidatures per al Congrés a Catalunya. Un total de 19 candidatures es presenten a Catalunya a les eleccions del 15 de juny. El nombre —relativament elevat— és perfectament comparable amb el d'altres països on regeix igualment una fórmula electoral de caràcter proporcional, estímul per a la presentació de candidatures de fortuna, que proven de participar —fins i tot amb pocs vots— en la distribució d'escons.

D'aquestes 19 candidatures, 18 són presents a la circumscripció de Barcelona, 11 a les de Girona i Tarragona, i només 9 a la de Lleida. Aquesta gradació correspon a la quantitat d'escons que són disputats en cada circumscripció: 33 a Barcelona, 5 a Girona i Tarragona i només 4 a Lleida.

Únicament set candidatures es presenten a totes les quatre circumscripcions catalanes: són, lògicament, les representatives de les forces polítiques més importants. Són també les úniques set que aconsegueixen representació parlamentària.

Les 19 candidatures de Catalunya poden ser classificades en cinc grans tendències polítiques.

a) L'extrema esquerra. — Tres candidatures poden ser qualificades d'extrema esquerra en l'espectre polític català, pel fet de ser impulsades per partits no legalitzats i per altres organitzacions clandestines d'orientació marxista radical. Tot i la seva difícil descripció, n'anotem els noms i els nuclis impulsors:

— FUT. (Front Unit de Treballadors), animat per la Lliga Comunista Revolucionària, el POUM, l'Acció Comunista, etc. Es presenta a Barcelona, Girona i Tarragona.

— Candidatura de Trabajadores. Inspirada per l'ORT (Organització Revolucionària de Treballadors): es presenta a Barcelona, Tarragona i Lleida. En aquesta última circumscripció utilitza el nom de Unión de Trabajadores de Lérida.

— CUPS. (Candidatura d'Unitat Popular per al Socialisme).
Reuneix elements del Moviment Comunista de Catalunya, el PCT., el MUM (Moviment d'Unificació Marxista), el Partit Carlí de Catalunya, així

23. Vegeu, com a exemple de la literatura publicada en aquell moment amb intenció de ser un inventari-guia, COLOMER, J. M., AGUILERA, C. R., i d'altres, *Els grups polítics a Catalunya. Partits i programes* (2 vol.), Barcelona, 1976.

com independents provinents de les organitzacions populars enquadrades en l'Assemblea de Catalunya.

b) L'esquerra. — Fonamentalment, entrarien aquí les candidatures següents:

— Socialistes de Catalunya PSC-PSOE. És la coalició formada pel Partit Socialista de Catalunya, de fundació recent (novembre de 1976) i la Federació Catalana del Partido Socialista Obrero Español, la més important i antiga formació socialista de l'Estat espanyol.
Aquesta coalició omple un buit històric a Catalunya, on mai no existí una formació socialista d'importància comparable a les d'altres societats polítiques europees, inclòs l'Estat espanyol.

— PSUC. (Partit Socialista Unificat de Catalunya). Encarna la tendència comunista catalana, minoritària però d'important actuació durant la guerra civil, i de llarga i persistent activitat clandestina de resistència.

— Esquerra de Catalunya. Situem entre les forces d'esquerra la coalició d'aquest nom, integrada fonamentalment per membres de dos partits no legalitzats, l'Esquerra Republicana de Catalunya i el Partit del Treball d'Espanya. L'Esquerra Republicana de Catalunya és el partit històric hegemònic durante la II República, que va donar a la Generalitat els seus dos primers Presidents en el període 1931-1939: Macià i Companys. Es tracta d'un grup d'esquerra liberal, moderadament socialitzant i no marxista, amb un fort contingut nacionalista català. Això no obstant, el seu company de coalició és, justament, un partit —el PTE— de formació espanyola, que, inspirat en el marxisme-leninisme i en la interpretació marxista del maoisme, té origen en una escissió del comunisme ortodox del PSUC. Aquesta aliança circumstancial entre dues forces tan dispars pot explicar-se només, per una intenció directament electoralista.

— Partit Socialista Popular (PSP). Només es presenta en dues circumscripcions, Barcelona i Girona, en la qual adopta el nom d'Unitat Socialista. Sense arrelament ni organització important a Catalunya, car es tracta del grup dirigit, des de Madrid pel professor Tierno Galvàn.

c) El centre. — Situem en un imaginari centre polític les candidatures següents:

— Pacte Democràtic per Catalunya. És la coalició electoral integrada per tres partits —la Convergència Democràtica de Catalunya, l'Esquerra Democràtica de Catalunya i el Partit Socialista de Catalunya Ex-Reagrupament—, i fonamentada en el seu comú caràcter nacionalista. Mentre l'Esquerra Democràtica s'afirma com a partit liberal-reformista i el PSC-Ex-Reagrupament pren posició pública per un programa socialdemòcrata, la Convergència Democràtica —el més important dels tres partits— manté una definició vagament socialdemocràtica, de «centre-esquerra», intentant en tot moment de mantenir en primer terme el seu caràcter nacionalista. El Pacte és la resultant residual d'un projecte més ampli de coalició promoguda pel líder nacionalista Jordi Pujol, que pretenia l'adhesió de la Unió Democràtica de Catalunya (la democràcia cristiana històrica)

a la seva dreta, i de l'Esquerra Republicana de Catalunya a la seva Esquerra. Aquest intent de front electoral únic, amb tots els partits catalans d'oposició democràtica no marxista, pretenia representar de manera exclusiva la reivindicació nacional de Catalunya. Però, certs elements de definició programàtica —l'antifranquisme per la dreta i l'antimarxisme per l'esquerra— s'interfereixen en aquest projecte d'ignorar-los i escapcen la coalició inicial, limitada ara als tres grups que la componen, juntament amb els elements nacionalistes del Front Nacional de Catalunya, de tendència independentista.

— UCDCC. (Unió del Centre i de la Democràcia Cristiana de Catalunya). És la coalició integrada per la Unió Democràtica de Catalunya —partit demòcrata-cristià creat durant la II República, adherit a la República durant la guerra civil i reduït a la clandestinitat durante la dictadura—, junt amb el Centre Català, formació no franquista a càrrec d'empresaris liberals, que intenta constituir-se en una dreta moderna i ilustrada.

— Altres grups de possible situació centrista, amb importància limitada, poden ser la «Reforma Social Española» (present a Barcelona i a Lleida) i l'«Alianza Socialista Democrática» (present únicament a Barcelona).

d) La dreta. — El panorama de la dreta es caracteritza a Catalunya per la feblesa de les organitzacions derivades del franquisme, fins i tot del més evolucionat. Per altra part, la seva posició davant del fet nacional català és generalment hostil o poc definida.

— UCD. (Unión de Centro Democràtico). Es tracta a Catalunya de candidatures d'independents que es presenten a les quatre circumscripcions amb el mateix títol de la coalició estatal dirigida pel President del Govern, Suàrez. A diferència de la situació estatal, a Catalunya la UCD no és, doncs, el resultat d'una coalició de partits de centre, dreta i neofranquistes, ja que a Catalunya aquests partits són pràcticament inexistents. La candidatura UCD a Catalunya és integrada bàsicament per determinades persones que ocupen o han ocupat càrrecs polítics durant el franquisme, certs elements provinents de grups «oficialistes» no cristal·litzats, alguns tránsfugues de l'«Alianza Popular» i algun independent.

— Alianza Popular-Convivencia Catalana. És la representació a Catalunya de la federació estatal coneguda amb el nom d'Alianza Popular, a la qual s'adhereixen elements procedents d'altres grups formats per personatges catalans amb actuació pública durant el franquisme. Ultra el seu caràcter limitadament reformista respecte al franquisme —representat fonamentalment per la línia del Govern Arias-Fraga de gener —juliol 1976—, es manifesta contrari a les reivindicacions nacionals catalanes i es decanta a per un programa de moderada descentralització administrativa.

— Poden ser considerats també altres grups minoritaris, com la Lliga de Catalunya. Recull el nom d'un dels dos gran partits històrics de Catalunya, però sense cap connexió d'importància amb una formació que no mantingué, com a tal, cap activitat política durant el franquisme. Només presenta candidatures a Barcelona i Girona.

— Partit Proverista de Catalunya, Democràcia Social Cristiana de Catalunya.

e) L'extrema dreta. — Poden situar-se a l'extrema dreta grups vinculats a la Falange i al Movimiento, partit únic del període franquista. Són la Falange Española i de las Jons (Auténtica) —que es presenta a Barcelona i Tarragona— i l'Alianza Nacional del 18 de Julio —inspirada pel grup ultradretà de Blas Piñar, Fuerza Nueva—, que ho fa només a Barcelona.

B) *Les candidatures per al Senat, a Catalunya.* La fórmula majoritària establerta per a l'elecció del Senat [24] determinava una especial configuració de les candidatures. La necessitat de reagrupar forces, a fi d'augmentar les possibilitats de ser elegit d'acord amb el principi de la majoria, explica la reducció del ventall de les candidatures presentades per al Congrés a causa dels acords i de les coalicions.

Juntament amb aquesta motivació d'ordre legal-mecànic, una causa de tipus polític afavoria una dinàmica de concentració d'esforços: l'assumpció collectiva, per part de les forces democràtiques, de la reivindicació nacional de la personalitat política de Catalunya. El precedent unitarista de l'«Assemblea de Catalunya» influïa en aquesta direcció, que pretenia portar a la Segona Cambra una representació catalana unànime en la seva posició de recuperació de l'autogovern.

L'objectiu, però, no va ser totalment aconseguit, car la pretensió d'una candidatura única va traduir-se en dues grans coalicions, d'orientació esquerrana i d'orientació de centre-dreta, respectivament. La primera, coneguda com a «Entesa dels catalans», comptava amb el suport dels Socialistes de Catalunya, el PSUC, l'Esquerra Republicana, l'Estat Català i els independents provinents de l'Assemblea de Catalunya. La segona, denominada «Democràcia i Catalunya», era resultat de l'acord entre els partits integrants del Pacte Democràtic i de la coalició Unió del Centre i de la Democràcia Cristiana de Catalunya.

Juntament amb aquestes candidatures de coalició catalana, fan també acte de presència candidatures corresponents a les coalicions presentades per al Congrés —la UCD, l'AP, l'Alianza Nacional, etc.—. Finalment, cal afegir la presentació de candidats individuals que aprofiten la possibilitat fixada per la normativa electoral i que poden basar la seva expectativa d'elecció en el mecanisme del sistema majoritari amb vot limitat. Els resultats obtinguts per aquests candidats en les diversos circumscripcions és una prova de les limitacions reals que presenta —en un joc polític democràtic, basat en l'existència de forces polítiques organitzades— la possibilitat legal de la competició individual per al Senat [25].

24. Vegeu, supra pp. 23 i ss.
25. Sobre els candidats de cada circumscripció catalana, la seva definició política i el seu perfil sociològic, vegeu més endavant els treballs següents.

3. Les eleccions del 1977 a Espanya: una aproximació geogràfica i estadística als resultats

Josep M. Vallès
Equip de Sociologia Electoral (U.A.B.)

1. PRELIMINAR

Les notes que segueixen no tenen la pretensió de constituir una anàlisi en profunditat dels resultats electorals del 1977 a nivell d'Estat, donada la limitació i la insuficiència de les dades i de la seva explotació. Volen ser, en canvi, un preliminar indispensable al tractament dels resultats a Catalunya, a fi de poder-ne derivar algunes conseqüències per la via de la comparació i de l'enquadrament en un context polític que ja hem assenyalat de forma esquemàtica en l'apartat de la Introducció.

L'aproximació es fa des de dues perspectives diferents i habituals en l'estudi de resultats: la *perspectiva cartogràfica*, primer, i la *perspectiva ecològica*, després. Abans, però, d'entrar en l'exposició de cadascuna d'elles, cal fer algunes precisions sobre les *dades emprades*, sobre *la unitat d'anàlisi* i sobre les *limitacions principals que les afecten.*

a) *Els resultats*

Com ja és conegut, no existeix una versió oficials dels resultats electorals del 1977, car ni el Ministeri de l'Interior, ni la Junta Electoral Central no els han editats en cap publicació autoritzada de l'Estat. Aquesta important deficiència estadística obliga a utilitzar dades oficioses, publicades a la premsa o subministrades —sense validació— per alguns organismes de l'Administració.[1] Ambdues fonts han estat emprades en aquest article: és possible, per tant, que no sempre coincideixin amb les d'altres publicacions, si bé el marge de variació ha de ser reduït.

1. Els resultats periodístics més complets corresponen al diari de Madrid, *Informaciones*, en la seva edició del 14 gener 1978. Per altra part, hem pogut consultar dades facilitades pel «Centro de Investigaciones Sociológicas» de Madrid, adscrit a la Presidència del Govern. Els percentatges són d'elaboració pròpia. És possible, donada l'heterogeneïtat de fonts, que existeixin algunes discordàncies entre aquests resultats i els d'altres publicacions: l'absència d'una edició oficial n'és el principal causant.

b) *La unitat d'anàlisi*

Tant l'anàlisi cartogràfica com l'ecològica es basen —com a unitat— en el districte electoral, que coincideix, amb dues excepcions, amb les «províncies administratives». És sabut que la «província» constitueix a Espanya una unitat de dimensions territorials i sovint demogràfiques prou extenses com per a incloure realitats humanes força heterogènies: nuclis de població de dimensió molt desigual, estructures econòmiques variades, fins i tot zones amb personalitat històrica diversa. És, però, la demarcació sobre la qual existeix —a més de la del municipi— una informació estadística de relativa importància, cosa que en possibilita el tractament ecològic. Les conclusions, en qualsevol cas, hauran de tenir present el mateix caràcter heterogeni de la unitat.

c) *Altres limitacions*

Finalment, cal advertir alguns aspectes que limiten encara més l'abast de l'estudi. En primer lloc, les peculiaritats del sistema electoral i la inexistència de resultats oficials fan pràcticament impossible la consideració de les eleccions al Senat: el treball, per tant, es redueix a les eleccions al Congrés de Diputats. En segon lloc, no és possible comptar amb cap informació sobre algunes variables sociològiques d'interès —nivell de sindicació, grau d'associacionisme, nivell d'instrucció, etc.—; o de variables «polítiques» —implantació organitzativa dels partits, activitats de la campanya electoral, etc.—, que serien útils per a ser confrontades amb els resultats. I, finalment, ens manquen també informacions suficients produïdes per «surveys» a escala estatal que puguin reflectir la posició del ciutadà davant el fet electoral del 15 de juny de 1977.

Fetes aquestes precisions, passarem a exposar successivament la visió geogràfica dels resultats, el seu tractament estadístic i una recapitulació provisional d'algunes de les deduccions més significatives.

2. L'APROXIMACIÓ GEOGRÀFICA

2.1. La participació

2.1.1. Les xifres globals

La magnitud global de la participació se situa entorn del 78 per cent del cens elctoral —78,3 %, segons les xifres del CIS—, equivalent a una abstenció del 21-22 %. Aquesta participació és superior als precedents històrics i a les expectatives preelectorals, i se situa a la regió intermèdia de la participació electoral europea. Vegem-ho al Quadre 1.

És superior als precedents històrics, car les eleccions del període republicà —amb escassa fiabilitat de xifres per una similar inoperància administrativa— donen participacions del 67 % —1933— i del 72 % —febrer de 1936 [2]. Tot i que les eleccions no competitives de l'etapa franquista són un terme de

2. Per als resultats de les eleccions republicanes de 1936, vegeu TUSELL GÓMEZ, J., *Las elecciones del Frente Popular en España* (2 vol.), Madrid, 1977.

QUADRE 1. Sobre la participació electoral en alguns països democràtics

1. Participació superior al 90 per cent dels electors
   Alemanya Federal
   Austràlia (vot obligatori)
   Àustria
   Bèlgica (vot obligatori)
   Dinamarca
   Itàlia
   Suècia
2. Participació situada entre el 75-90 per cent dels electors
   Finlàndia
   França
   Irlanda
   Noruega
   Nova Zelanda
   Portugal
   ESPANYA
3. Participació inferior al 75 per cent dels electors
   Gran Bretanya
   Sud-àfrica
   Turquia
   USA

(S'han pres percentatges ponderats més freqüents en les eleccions recents celebrades en aquests països, però amb la possibilitat d'alguna excepció fora de la tendència.)

comparació que cal considerar analògicament, cal subratllar el baix percentatge de participació reconegut públicament en les dues úniques eleccions a procuradors a Corts de representació familiar —sufragi directe restringit als caps de casa i a les dones casades— celebrades els anys 1967 i 1971, en les quals van participar, segons algunes estimacions, respectivament, el 65 i el 50 % de la població amb dret a vot [3]. També és relativament superior a les expectatives preelectorals que, d'acord amb alguns sondeigs, donaven xifres força elevades d'«indecisos» [4].

Si comparem la participació espanyola de 1977 —78 %— amb l'escala de participació a altres Estats amb regularitat electoral, trobarem que l'electorat espanyol se situa en un grup intermedi entre els electorats que ofereixen una elevada participació (90 % o més de participació) i els que presenten una participació inferior al 75 %, tal com podem comprovar al quadre n.º 1.

2.1.2. Algunes hipòtesis

És possible preguntar-se fins a quin punt la participació-abstenció registrada ha estat condicionada pel caràcter excepcional de la consulta —la primera elecció democràtica en gairebé mig segle d'història espanyola. Aquest caràc-

3. Per als resultats de les eleccions de «procuradores» de representació familiar de les Corts franquistes, vegeu, FRAGA IRIBARNE y otros, *La España de los años setenta.* Tomo III. *El Estado y la Política.* Madrid, 1974, pp. 1393 y ss. (M. M. Cuadrado, Elecciones.)

4. Sobre els sondeigs preelectorals, vegeu la nota publicada en aquest mateix número d'*Estudis Electorals*, a càrrec de R. CANALS i J. MOLINS, pp. 351 i ss.

ter excepcional pot haver influït des de dues perspectives: una de tècnica i una de més específicament política.

— Des d'una perspectiva tècnica, la novetat de l'operació electoral ha provocat deficiències administratives importants en la confecció del cens, entre les quals cal esmentar:

— electors mal inscrits (amb errors respecte al nom, la residència, etc);
— electors doblement inscrits;
— electors desplaçats, amb dificultats tècniques per a exercir el vot per correu (immigrants, mariners, servei militar, etc.);
— ciutadans amb dret a vot no inscrits, etc.

Aquestes deficiències tècniques —empíricament comprovades— però de molt difícil quantificació, ¿han influït en un augment o en una disminució de la participació electoral real? No sembla possible conèixer-ho en l'actual estat de les dades disponibles, car no pot calcular-se el total d'electors potencials (majors de 21 anys amb dret a vot), el total d'electors efectivament i regularment inscrits, el total d'electors inscrits, afectats per qualsevol impossibilitat tècnico-administrativa d'exercir el seu dret, etc.

Això no obstant, l'experiència d'altres països sembla indicar que una mala confecció del cens electoral sol augmentar l'estadística d'abstencions aparents, mentre que com més millora l'aparell tècnic del cens i de l'administració electoral, es produeix un augment de la participació estadísticament registrada. ¿Podem inferir, doncs, que la mala qualitat del cens electoral espanyol —comprovada a bastament— ha fet «augmentar» l'abstencionisme aparent, sense que puguem, però, donar magnituds?

Aquesta hipòtesi no provada seria, però, coherent amb una apreciació política: aquella, segons la qual la consciència de trobar-se davant una consulta d'importància crítica sembla motivar una més gran mobilització de l'electorat, en augmentar el grau de responsabilització del ciutadà amb dret a vot. Les eleccions espanyoles del 1977 reunien característiques prou notables com per a provocar aquest moviment o tendència. Malauradament, la manca d'aproximació a les actituds personals —per via d'enquesta— no ens permetrà arribar a una verificació empírica.

2.1.3. La distribució territorial de la participació-abstenció

La distribució territorial de la participació ens és donada en el mapa n.º 1. La cota de màxima participació (87 %) se situa a Segòvia, mentre que la mínima (52 %) correspon a Orense. Aquesta distància no és, però, representativa de les diferències interprovincials, que es mouen en els marges d'una oscil·lació moderada. En efecte: 28 districtes superen el 80 % de participació, 20 districtes es mouen entre el 70 i el 80 % i únicament un tercer grup de 4 districtes —les quatre províncies de Galícia— se situen per dessota del 70 per cent.

Per grans àrees, les dues Castelles, el País Valencià i Aragó presenten les màximes cotes globals de participació, juntament amb Múrcia i Balears. Lleugerament inferiors són els índexs de Catalunya, Andalusia, Extremadura, Canàries. Finalment, les cotes globals més baixes se situen a Galícia i a Astúries-Lleó (província), en proximitat geogràfica immediata. Quant al País Basc-Navarra, cal distingir la participació elevada d'Àlaba i Navarra, de la participació moderada de Biscaia i Guipúscoa.

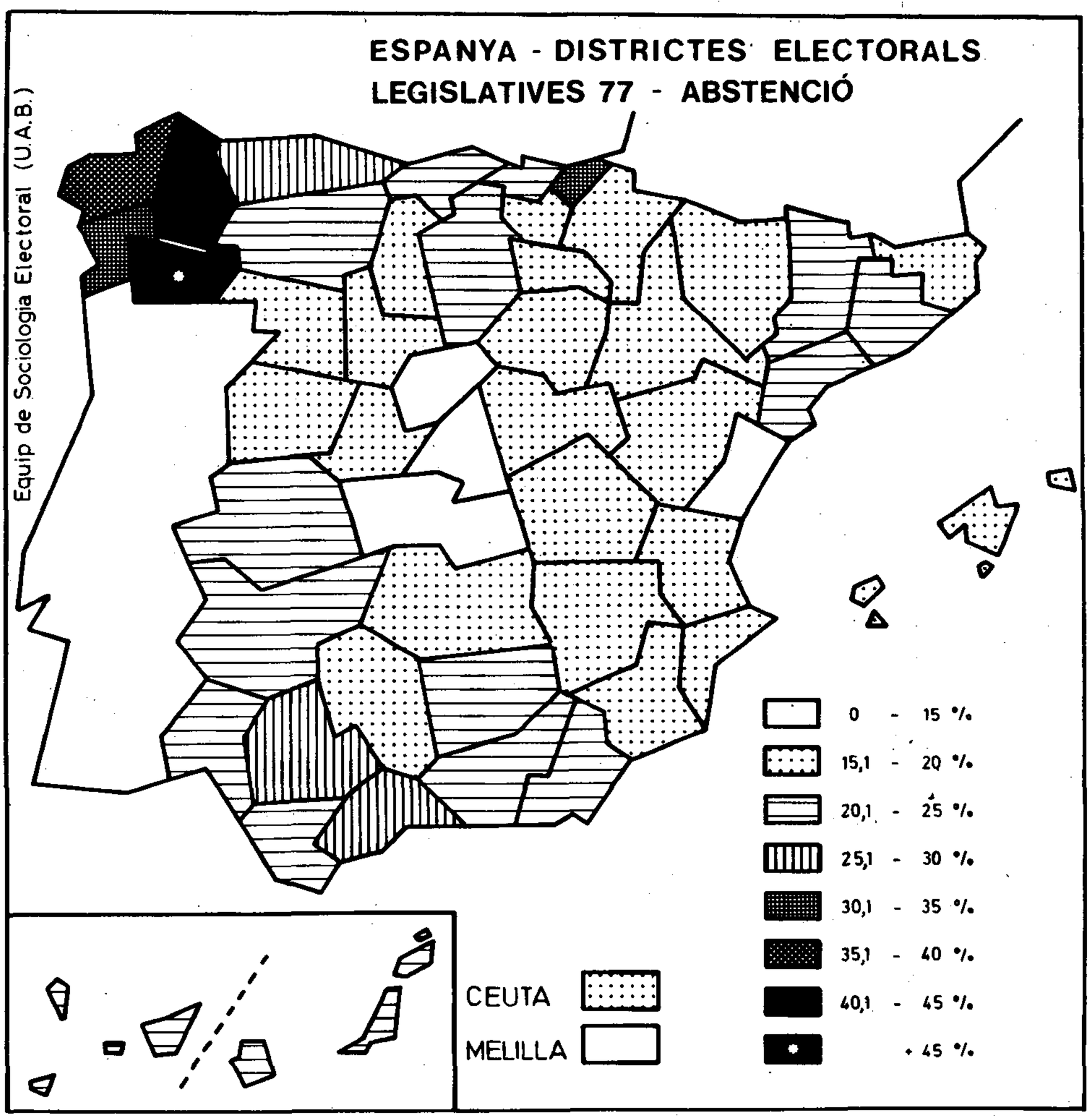

Podem remarcar, doncs, que en línies generals existeix una relativa homogeneïtat de comportament —quant a la variable participació-abstenció— a l'interior de les nacionalitats i regions de l'Estat. Si d'altres consultes manifesten aquesta mateixa regularitat, podríem plantejar la possibilitat de «subcultures» electorals que desborden els marges administratius dels districtes i coincideixen amb les unitats històriques de l'Estat.[5]

5. Redactat ja aquest comentari, disposem dels resultats del refèrendum constitucional del 6 de desembre de 1978. Tot i tenint en compte el descens de la participació —disminuïda en un 11 %, aproximadament, en relació amb les eleccions de 1977—, sembla confirmar-se una caracterització regional de les pautes de participació amb una lleugera tendència a l'aproximació entre les àrees més i menys participatives de 1977.

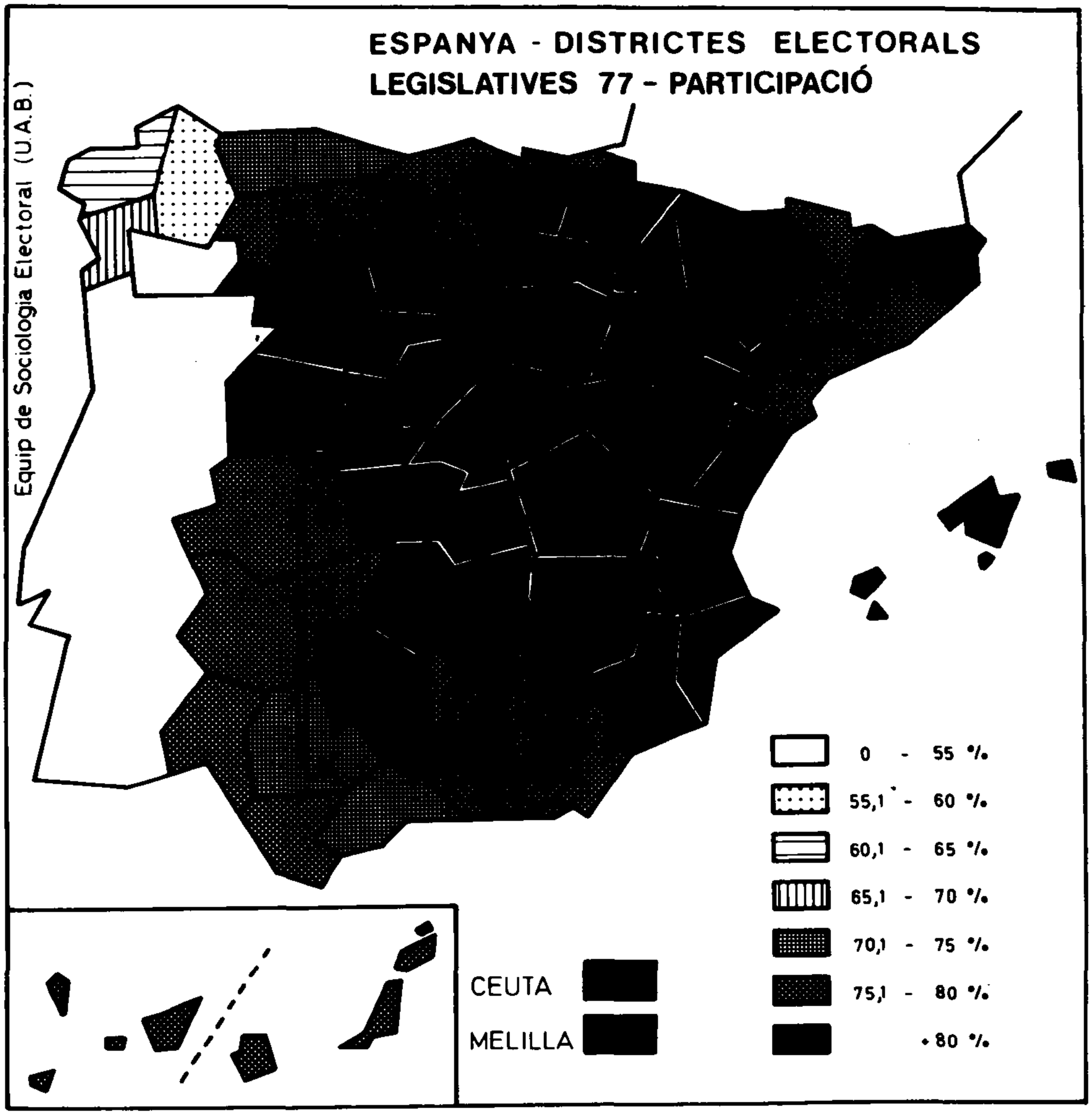

2.2. L'orientació del vot

2.2.1. Els resultats globals a nivell d'Estat

La pluralitat de candidatures presentades a la decisió dels electors queda clarament reduïda en funció de l'acollida que aquests els atorguen. Aquest panorama simplificat per l'acció individual del vot és el que examinarem aquí. Hi destacarem alguns aspectes principals, referits, respectivament, a la concentració del vot, a la seva orientació bàsicament «moderada», a la feblesa relativa dels extrems de l'espectre resultant i a la diversa acollida dels partits d'àmbit estatal en relació amb els partits o candidatures d'àmbit subestatal.

2.2.1.1. La concentració del vot

El grau de concentració de les preferències individuals envers les forces concurrent és, a la vista dels resultats, considerablement elevat. Considerant el ressò electoral obtingut per cadascuna de les opcions en competència, podríem distingir quatre grans grups, ordenats de major a menor importància.

Un *primer grup* és el que integren les dues propostes polítiques —la UCD i el PSOE—, que superen cadascuna el 25 % dels vots vàlids, i se situen a gran distància dels altres competidors.

Un *segon grup* comprèn també dues forces polítiques —el PCE-PSUC i l'AP—, que superen el 5 % dels vots vàlids, però sense arribar al 10 %.

Un *tercer grup* seria integrat per les candidatures que obtenen representació parlamentària sense arribar al 5 % del total de vots vàlids. Es tracta de la candidatura Unidad Socialista-Federación de Partidos Socialistas-PSP (4,49 %), de la coalició Pacte Democràtic per Catalunya (3,73 %), Partit Nacionalista Basc (1,70 %), Esquerra de Catalunya-Frente Democràtico de Izquierdas (1,46 %) i Equipo DC-Unió Democràtica de Catalunya (1,41 per cent).

Finalment, el quart i darrer grup correspon a totes les candidatures que no arriben a l' 1 % dels vots i que no obtenen tampoc representació parlamentària.

QUADRE 2. Concentració del vot en els dos primers partits classificats

A) Els dos primers partits reuneixen entre el 60-99 per cent de vots

Àustria Alemanya Federal	+ 90
Irlanda	80-90
Gran Bretanya Itàlia Grècia	70-80
Islàndia Portugal Suècia ESPANYA	60-70 64

B) Els dos primers partits reuneixen menys del 60 per cent de vots

Bèlgica Noruega França EUSKADI	50-60 55
Dinamarca Finlàndia Holanda Suïssa CATALUNYA	40-50 49,9

Aquesta distribució del vot revela una notable concentració de les preferències electorals, simplificant la pretesa dispersió de les forces polítiques espanyoles. En efecte: els dos primers partits reuneixen conjuntament el 64 % dels vots vàlids. Si tenim en compte la posterior fusió PSOE-PSP, la suma s'eleva al 68 % dels sufragis, que situen Espanya en una posició intermèdia quant a concentració del vot entre els dos primers partits classificats, si la comparem amb altres Estats europeus, tal com apareix en el Quadre 2 de la pàgina anterior.

Podríem afirmar que, un cop més, es posa de manifest que la representació proporcional no és per si mateixa un estímul especial a la dispersió del vot entre una multiplicitat de formacions polítiques. Cal tenir present, a més, i sobretot, l'acció dels factors sócio-polítics que configuren una determinada estructura de partits.

S'ha de remarcar, finalment, que aquesta anàlisi a nivell d'Estat recobreix situacions diverses, car l'índex de concentració-dispersió no és el mateix arreu de l'Estat. Subratllem especialment la situació de Catalunya i del País Basc, on l'orientació del vot es distribueix de forma menys concentrada entre una més àmplia gamma d'opcions polítiques. Les particulars condicions d'ambdues nacionalitats i la pròpia tradició històrica es reflecteixen, doncs, en aquest punt. En el ja citat Quadre 2, situem també Catalunya i Euskadi. amb el percentatge coresponent a la suma de vots dels dos primers partits —el PSC i el PSUC, per Catalunya, i el PNB i el PSOE, per Euskadi.

Les properes eleccions hauran de dir-nos si, un cop consolidats els partits com a formacions organitzades, s'accentua la tendència a la concentració i es marca una progressiva configuració bipartidista del sistema o si, per contra, es dibuixa una relativa dispersió que afavoreix els partits menors i prepara un esquema de pluripartidisme moderat [6].

2.2.1.2. L'orientació «centrípeta» del vot

Una segona observació derivada de l'anàlisi dels resultats globals a nivell d'Estat ens permet subratllar el que podríem denominar «l'orientació centrípeta» del vot. Volem dir, en altres paraules, que les opcions privilegiades per l'adhesió dels electors han estat precisament les que s'autosituaven en una zona central del ventall polític, i no, en canvi, les que es trobaven en els extrems més o menys allunyats d'aquest centre imaginari.

Els beneficiaris principals de les eleccions del 1977 han estat, per una part, la coalició «Unión de Centro Democràtico» i, per l'altra, el PSOE. Tant l'una com l'altra, s'han esforçat a situar-se, respectivament, en la zona de centre-dreta i de centre-esquerra del mapa polític espanyol, intentant desmarcar-se de posicions extremes.

L'èxit d'ambdues opcions respon precisament a una bona lectura del que —de forma incipient— apuntaven alguns sondeigs i enquestes d'opinió sobre les actituds polítiques dels espanyols en l'últim període del franquisme i en els primers mesos del postfranquisme. Tònica sostinguda d'aquestes prospeccions era l'autoemplaçament d'una majoria d'espanyols en la zona inde-

6. La qualificació d'un sistema de partits no depèn únicament de la quantitat de forces polítiques en presència, sinò també d'altres elements (magnituds respectives de cada organització política, grau de polarització ideològica, relacions interpartidàries, etc.). Per a una exposició del tema, vegeu SARTORI, G., *Parties and Party Systems. A framework for analysis*, Cambridge, 1976.

finida del «centre polític», ja fos amb inclinació cap a la dreta, ja fos amb inclinació cap a l'esquerra [7].

Com acabem de veure, les dues opcions polítiques majoritàries són justament les que volen respondre a aquesta actitud predominant: entre ambdues, reuneixen entorn del 65 % dels sufragis emesos i acaparen —almenys simbòlicament— l'espai polític de centre, en el qual no queda lloc per a cap altra formació. Són, per tant, absents del mapa polític espanyol formacions d'etiqueta liberal o socialdemòcrata, com les que es donen a altres societats europees.

Aquesta convergència de l'opinió cap a les zones centrals de l'univers polític constitueix una relativa novetat històrica, si tenim present el panorama polític del període 1931-1936. La crisi republicana ha estat interpretada sovint com a resultat de la polarització del joc polític i de l'erosió simultània del centre que, en aquell moment, ocupava l'opinió republicana liberal d'esquerra, flanquejada a la dreta pels grups monàrquics i catòlics i, a l'esquerra, pels socialistes.

No podem entrar aquí en una anàlisi política de fons, però cal tenir present l'evolució de l'estructura socioeconòmica d'Espanya, experimentada fonamentalment a partir dels anys seixanta, per a explicar aquesta mutació de l'orientació política espanyola que aproxima la societat política espanyola als esquemes europeus occidentals. Independentment del funcionament parlamentari dels grups polítics —marcat per una polarització o per una concentració—, l'orientació de l'opinió i la seva traducció en vots assenyala també una tendència de la major part dels països europeus a privilegiar les zones intermèdies de l'espectre polític, en detriment dels extrems, com si les posicions més radicals i, per tant, menys aptes per al compromís, perdessin el favor general de les societats que accepten majoritàriament la via de la negociació —i no la de la imposició— per a la resolució dels seus conflictes.

Aquesta nova imatge de l'escena política espanyola és, si no la principal, una de les millors garanties de la futura estabilitat d'un règim democràtic.

2.2.1.3. La desigual feblesa dels extrems

Si examinem ara els resultats obtinguts per les posicions extremes de l'arc polític, podrem fer dues observacions. En primer lloc, és constatable la relativa feblesa del vot recollit per aquelles formacions o partits que adopten posicions polítiques més radicals. Les candidatures d'extrema dreta, que es presenten com a continuadores fidels del sistema ideològic del franquisme, reuneixen menys de l' 1 % dels vots [8]. És patent, doncs, el fracàs de la invocació explícita a la continuïtat del règim dels darrers quaranta anys, com a símptoma de com es distancia de l'opinió general del país.

7. Per a la delimitació de les actituds polítiques dels espanyols i la seva «autosituació», vegeu els treballs publicats pel «Centro de Investigaciones Sociológicas», de Madrid, i reunits en dos volums sota els títols de *La reforma política. La ideología política de los españoles,* Madrid, 1977 i *Partidos Políticos e Ideologías,* Madrid, 1978. El material publicat és interessant, com una mostra del treball realitzat per l'esmentada institució. Cal remarcar que la classificació «dreta-centre-esquerra» que situa els partits polítics es determinen per l'òptica de l'investigador.

8. L'extrema dreta, en la nostra classificació, inclou quatre candidatures —AN-18 de Julio, FE Auténtica, FE-JONS i ANEPA— que, a escala estatal han superat els 10.000 vots. La suma dels vots obtinguts per cadascuna d'elles representa el 0,81 per cent del total dels vots emesos.

També les opcions d'extrema esquerra, partidàries de les versions més rigoroses de la transformació socioeconòmica i política, experimenten una manca d'audiència massiva. Els seus resultats electorals queden limitats al 2,5 % dels vots emesos [9].

Això no obstant, cal remarcar una segona apreciació. La posició de l'extrema esquerra revolucionària és —en comparació amb el conjunt de l'esquerra —relativament menys feble que la que presenta l'extrema dreta en comparació amb el conjunt de la dreta. Les xifres són, per ambdues situacions, les següents:

Coalicions	% sobre vots emesos
Extrema Dreta (AN-18 J, FE-A, FE-JONS, ANEPA)	0,81
AP	8,19
UCD	34,7
PSOE-PSC	29,2
PSP-US	4,4
PCE-PSUC	9,2
Extrema Esquerra (AET, FDI, FUT, CUP, EE, EC)	2,5

No es tenen en compte els partits PNV, PDC, UCDCC, FDC i altres candidatures que no reuneixen 10.000 vots a escala estatal.)

En el cas de l'esquerra, és interessant d'examinar amb més detall la relació existent entre el vot dels moviments d'extrema esquerra —producte d'escissions recents del comunisme ortodox— i el vot del PCE-PSUC, a fi de comparar la situació espanyola amb la d'altres països europeus on s'ha produït igualment l'erosió per l'esquerra dels partits comunistes convencionals. Des d'aquest punt de vista, el cas espanyol presenta com a peculiaritat una menor distància entre el vot comunista i el vot de l'extrema esquerra, que —en termes de proporció— ve a representar una 28 % de l'anterior.

Comparat amb el d'altres països, aquest vot d'esquerra radical presenta una posició més avantatjosa tot i que les xifres absolutes no siguin d'excessiva magnitud. Una explicació de la qüestió requeriria l'estudi històrico-polític adequat, però podem avançar ja que la història de la resistència d'esquerres al franquisme ha coincidit —en els seus darrers quinze anys— amb la crisi del moviment comunista internacional (debat amb la interpretació maoista, revisió del stalinisme, rebuig del model soviètic i formulació de l'eurocomunisme). Els partits comunistes «ortodoxos» de l'Estat espanyol han experimentat el desgast derivat de la crisi, sense disposar —per causa de la dictadura— de la consolidació institucional i ideològica de què han fruit altres partits comunistes de l'Europa occidental. Les escissions d'ordre ideològic —afavorides per la situació de clandestinitat, que comporta menys responsabilitat política davant els possibles electors o administrats— han permès l'aparició de grupúsculs amb un limitat seguiment i en competència amb les organitzacions comunistes històriques. Cal preguntar-se ara si la nova situació de legalitat i competició política oberta, afavorirà o debilitarà aquesta posició inicial dels grups d'esquerra marginal, beneficiaris del desgast dels partits importants, però sotmesos també a més exigències organitzatives i a les crítiques de l'opinió.

9. S'han agregat els vots favorables a les candidatures següents: Esquerra de Catalunya, F.D.I., A.E.T., Euskadiko Eskerra, F.U.T. i C.U.P.S. La suma de vots representa el 2,56 per cent del total de sufragis emesos.

2.2.1.4. L'equilibri dreta-esquerra

Amb una òptica dualista i seguint la tradicional i operativa distinció entre posicions de dreta i posicions d'esquerra, la distribució del vot se'ns presenta sensiblement equilibrada per tal com es reparteix en quotes equivalents entre les opcions que podem assignar a orientacions dretanes i les que podem qualificar de posicions esquerranes. Així ho veiem reflectit en el quadre n.º 3.

QUADRE 3

Dreta	43,7	(Extrema dreta, AP, UCD)
Esquerra	45.3	(PSP-US, PSOE-PSC, PCE-PSUC, extrema esquerra)
Nacionalistes	4,3	(PNB, PDC)
D'altres	6,2	

A nivell de percentatges, la suma agregada de vots d'una i altra orientació se situa, en ambdós casos, entorn del 45 % dels sufragis emesos[10]. Aquesta distribució equilibrada és, en certa manera, una sorpresa per a les expectatives polítiques anteriors a les eleccions i, alhora, un índex de l'opinió que no troba traducció parlamentària i, per tant, influència determinant en l'orientació del Govern.

És una relativa sorpresa, perquè la situació de les forces d'esquerra durant la dictadura era de rotunda inferioritat organitzativa i propagandística, derivades del resultat de la guerra civil de 1936-1939. La seva acció sobre l'opinió havia estat irregular, molt limitada i localitzada, a causa de les condicions de clandestinitat en què havia hagut d'actuar. Però els resultats de les eleccions semblen revelar que, malgrat tot, va ser suficientment efectiva com per a recollir la preferència d'una massa important de ciutadans.

Tanmateix, el pes electoral d'aquesta massa ciutadana no té, com ja hem dit, una correspondència parlamentària adequada ni tampoc una influència proporcional sobre l'orientació del Govern. La normativa electoral ja comentada s'ha revelat també en el cas espanyol com un dels instruments que possibilita la deformació política de la voluntat popular en benefici dels qui tenen la capacitat d'establir-la[11].

A efectes, però, d'estricta constatació de l'orientació de l'opinió, cal subratllar el fet de l'equilibri relatiu de tendències i estudiar-ne la possible evolució futura.

2.2.1.5. L'èxit divers dels partits nacionalistes i regionalistes

Les eleccions del 1977 contemplen l'entrada en la competència política de diverses forces representatives de les nacionalitats i regions de l'Estat. A més a més de la presència dels grups polítics que a Catalunya i Eukadi van mantenir actituds de resistència nacional contra la dictadura franquista, les elec-

10. S'han tingut en compte les candidatures que a nivell d'Estat han aconseguit més de 0,1 % dels sufragis, cosa que equival a uns 20.000 vots. Pot ser discutible la classificació de dreta o esquerra atribuïda a algunes de les candidatures, però no sembla que això alteri substancialment el relatiu equilibri de força electoral.

11. Vegeu, sobre aquest tema, el ja citat article de VALLÈS, J. M., *Desigualtats de representació en l'actual normativa electoral espanyola,* in Perspectiva Social, 10 (1977), pp. 153-163.

cions compten amb la participació de formacions radicades en altres nacionalitats i regions que, amb més o menys tradició històrica, expressen l'existència de projectes polítics caracteritzats per l'exigència d'obtenir una personalitat política collectiva refusada per l'Estat unitari i centralista.

A efectes de clarificació, entenem per partits nacionalistes o regionalistes aquells que s'organitzen i es governen de forma sobirana en un àmbit subestatal, corresponent a una de les diferents nacionalitats o regions històriques. Cal remarcar que bona part d'aquestes formacions se situen a l'esquerra de l'univers polític, car associen la recuperació política collectiva amb la necessitat d'una transformació econòmica més o menys radical. Únicament a Catalunya i a Euskadi, són presents forces nacionalistes que podem qualificar de centre o, fins i tot, de centre-dreta: es tracta del Pacte Democràtic per Catalunya i del Partit Nacionalista Basc.

L'èxit de les propostes electorals nacionalistes o regionalistes és de diversa intensitat. Mentre que a Catalunya i Euskadi esdevenen forces de presència majoritària en el propi territori, a d'altres zones de l'Estat —País Valencià, Andalusia, Aragó, Canàries—, tenen una feble presència. A Galícia i a Balears, el seu paper electoral és pràcticament insignificant. Aquesta situació es reflecteix en el quadre n.º 4.

QUADRE 4. Partits nacionalistes i regionalistes. Percentatge de vots sobre el total de sufragis emesos en la respectiva nacionalitat o regió

Catalunya	74,2	(PSC, PSUC, PDC, EC, UCDCC)
Euskadi	38,0	(PNB, EE, ESB)
Navarra	16,4	(UAN, UNAI)
Aragó	8,7	(PSA-US)
País Valencià	8,5	(US-PSPV ,UDPV-EDC)
Galícia	6,8	(BNPG, PSG, PDG, PPG)
Canàries	6,7	(CUP, PSC, ICU, PPC)
Andalusia	5,3	(PSA-US, ASA, MSA)
Balears	3,3	(UA, UDIB)

Les dificultats de competir —des del punt de vista dels recursos organitzatius, econòmics i d'accés als mitjans de comunicació— poden explicar parcialment el fracàs de la major part d'aquestes formacions. Però una anàlisi política més aprofundida hauria de posar en relació el fet estrictament electoral amb la situació conjunta de cadascuna de les nacionalitats i regions, que presenten característiques molt diferenciades.

2.2.2. *La distribució territorial del vot de les principals forces polítiques*

Presentem ara la distribució territorial del vot corresponent a cadascuna de les principals forces polítiques, segons els resultats disponibles. Els comentaris han de posar-se en relació amb els mapes que acompanyen aquestes notes, on es reflecteix el grau d'implantació del vot de cada formació política. Igualment, fem referència a la consideració agregada del vot de dreta i d'esquerra, per acabar amb unes observacions de conjunt.

2.2.2.1. «Alianza Popular»

El resultat global a nivell d'Estat representa el *8,3 %* dels vots emesos. La *implantació geogràfica* del seu vot és *molt desigual*: presenta cotes màximes

a Zamora (23 %), Lugo (21 %), Toledo (16 %), Guadalajara (15 %), Teruel (15 %), Burgos (14 %), etc.

Fa resultats semblants a la seva mitjana estatal (8 %) en les províncies de Castella la Nova, Extremadura, la Mancha. En canvi, té les seves cotes més baixes a Girona (3 %), Barcelona (3 %), Huelva (4,9 %), Cadis (4,8 %), Lleida (5,3 %), Tarragona (5,8 %), València (5,3 %), Osca (5,8 %), etc.

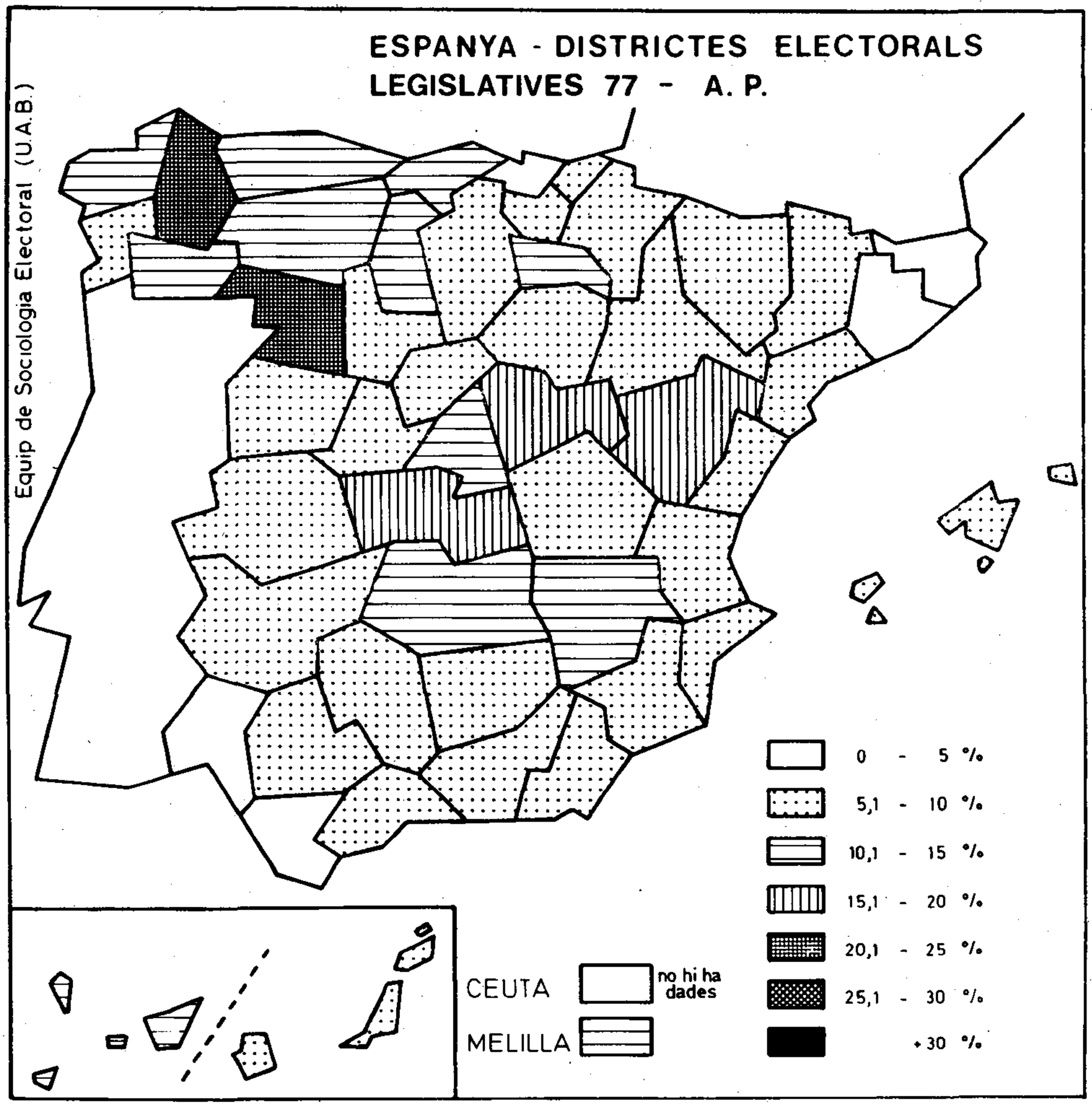

En resum, tot i la gran irregularitat de la implantació, pot registrar-se una certa associació entre les seves cotes màximes i l'Espanya pobre del Nord-Oest (Galícia) i de les dues Castelles. Els valors més baixos són els que presenta a Catalunya, Euskadi, País Valencià i a cinc províncies d'Andalusia.

Des d'una estimació política, són relativament sorprenents els resultats poc importants —inferiors a la seva mitjana—que aconsegueix a les províncies de Castella la Vella i de Salamanca, de comportament electoral previsiblement dretà. La imponent presència d'UCD en aquestes províncies explica,

amb tota probabilitat, el transvasament del vot conservador cap al partit del Govern. En el mateix cas pot situar-se Galícia.

Només les connexions personals amb la província d'alguns líders de l'AP aconsegueix moderar aquesta pèrdua relativa de vots a favor de la UCD (Lugo, Zamora, Teruel). El que la política nord-americana denomina efecte del «favourite son» deu haver funcionat aquí de manera suplementària.

2.2.2.2. El vot UCD

La mitjana de la UCD a nivell d'Estat és del *34 %* dels vots emesos. La seva implantació relativament homogènia —amb les excepcions de Catalunya i Euskadi— presenta dues grans àrees, segons superi o no el 40 % dels vots.

Les seves *cotes màximes* són Ávila (67,5 %), las Palmas (64,7 %), Orense (60,7 %), Segòvia (58,3 %), Sòria (57,7 %), Conca (55 %), Pontevedra (55,5 %), Tenerife (53 %), León (50,1 %), Lugo (50,7 %), Cáceres (54 %), Salamanca (54 %), Mallorca (49,9 %), Teruel (49 %), etc.

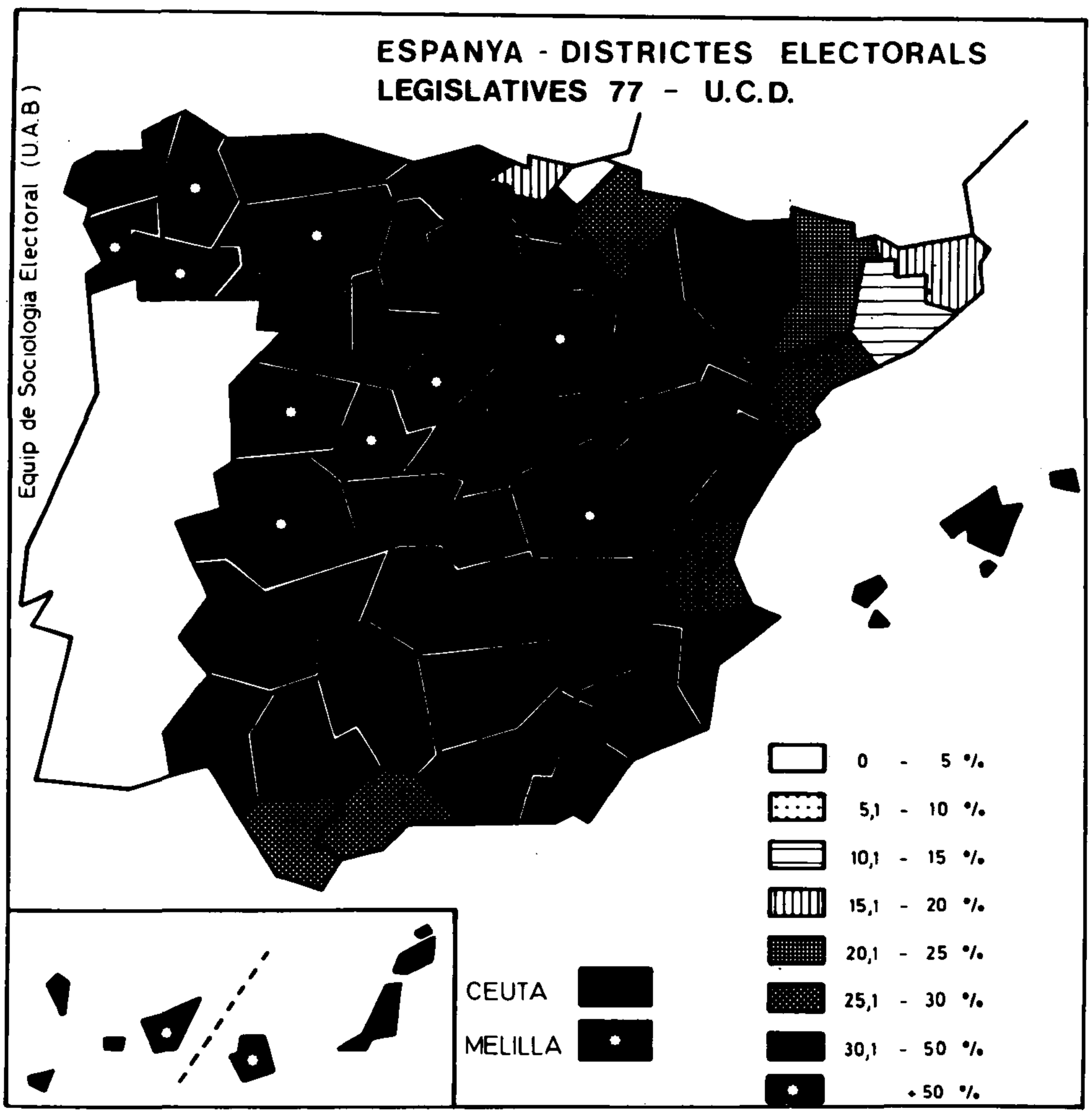

Les seves *cotes mínimes* —per sota de la seva mitjana— són Barcelona (14 %), Biscaia (15 %), Girona (17 %), Lleida (23,9 %), Cadis (26 %), Málaga (27 %), Tarragona (27 %), València (29 %), Sevilla (32 %), Còrdova (32 %), Astúries (30 %), Álaba (30 %), Madrid (31 %), Saragossa (31 %), etc. Això no obstant, cal advertir que excepte en les tres primeres províncies (Barcelona, Biscaia, Girona), les seves *cotes «mínimes» representen gairebé la quarta part de la força electoral del districte o més.*

Les *cotes altes coincideixen* —igual que en l'AP— amb Galícia i les dues Castelles juntament amb les Illes (Canàries i Balears). On millors resultats obté és també on hi ha connexions polítiques o administratives del personatge del partit que encapçala la llista.

Cal notar, negativament, que cap de les 10 províncies més densament poblades del país no es troba entre les cotes altes de la UCD.

Les *cotes baixes* coincideixen amb l'Espanya perifèrica i del sud —Catalunya, Euskadi, Astúries, País Valencià, Andalusia (amb excepció d'Almeria i Huelva), etc. És a l'Espanya urbana i més industrialitzada on el partit presenta una relativa feblesa. El cas de *Madrid* (31 %) respon, probablement, al caràcter de la UCD com a partit «centrista del centro», és a dir, nodrit amb personatges de la capital estatal (Suàrez, Garrigues, Álvarez de Miranda, Camuñas, Fernàndez Ordòñez, Calvo Sotelo, etc.), on han fet i fan la seva carrera política al servei del règim, del món econòmic o dins de l'oposició democràta-liberal.

Pel que fa a primers llocs —amb el que això representa de benefici electoral, a causa de l'escassa proporcionalitat que registra la distribució de diputats establerta per les normes electorals—, la UCD és la primera classificada, almenys, en *37 províncies* (el *74 % de l'Estat*), de les quals *només dues —La Coruña i Saragossa—* pertanyen al *grup de províncies més poblades d'Espanya.* En 12 districtes, obté més del 50 % dels vots emesos.

En canvi, es distancia del liderat i s'ha de conformar amb els llocs inferiors de la classificació *a 13 províncies*, entre les quals es compten les quatre de Catalunya, dues del País Valencià (València i Alacant), cinc d'Andalusia, dues d'Euskadi i Astúries, amb el quasi empat de Madrid entre la UCD i el PSOE. En conseqüència, la UCD *no aconsegueix el primer lloc en 9 de les 12 províncies més poblades de l'Estat.* Per contrast, arriba a resultats òptims —entre el 40 i el 68 % dels vots— a les 10 províncies menys poblades, que oscil·len entre el 115.000 i els 230.000 habitants.

Resumint: els innegables bons resultats de la coalició UCD a tot l'àmbit de l'Estat —amb excepció de Catalunya— tenen la seva *gran base a l'Espanya despoblada i menys desenvolupada del Nord i del Centre,* mentre que presenten caràcters menys brillants a les *províncies urbanitzades, industrials o de la perifèria i del Sud,* cosa que acosta l'Espanya urbana i industrial a l'Andalusia deprimida.

2.2.2.3. El vot conservador

Si deixem a segon terme la divisòria franquisme-antifranquisme i intentem una classificació bipolar de les forces polítiques que —d'acord amb les seves declaracions programàtiques— responen al mapa polític europeu, podríem considerar vot conservador el que resulta de sumar els sufragis de l'Alianza Popular amb els de la UCD. El risc d'esquematisme que, a primera vista, presenta aquesta agrupació queda atenuat si tenim present l'aproximació de la UCD a Internacionals europees com la Liberal o la Demòcrata-cristiana, que

ocupen l'espai polític conservador a la majoria dels Estats de l'Europa occidental.

La simplificació fa que tampoc no tinguem en compte l'objecció contrària sobre l'existència d'un component d'extrema dreta, no solament en el vot de l'Alianza Popular, sinó en el mateix electorat de la UCD, tal com podem deduir de la seva gran implantació en províncies que són reputades habitualment com d'orientació molt conservadora, especialment en la Castella Vella, on «fracassa» l'Alianza Popular.

Assumint aquestes reserves, el vot conjunt AP-UCD és, a nivell estatal, del 43 %. L'agrupació del vot Alianza Popular-UCD presenta la *seva màxima implantació* a Orense (74 %), Avila (74 %), Lugo (72 %), Las Palmas (70 %), Segòvia (66 %), Tenerife (66 %), Teruel (65 %), Burgos (64 %), Sòria (63 %), Palència (63 %), etc. Les cotes d'aquesta agrupació que queden *per sota del 50 %* dels vots es donen a Cadis (31 %), Sevilla (34 %), Còrdova (38 %), València (35 %), Saragossa (39 %), Castelló (40 %), Múrcia (41 %), Madrid (42 %), Alacant (44 %), etc. *Cas a part són Catalunya i Euskadi,* on la presència de forces nacionalistes de caràcter conservador no fan equiparable el dualisme de blocs que utilitzem aquí. Ens referim al PNB per Euskadi i a la UCDCC —i en certa forma— al PDC per Catalunya.

El pes, per tant, *de la dreta* es fa sentir sobretot a *Galícia, Castella la Vella* i *Lleó, Castella la Nova* (amb l'excepció de Madrid), les Illes Canàries i Balears. És, fonamentalment, l'Espanya del Nord-Oest, amb les Illes, mentre que l'Espanya del Sud i de l'Est —juntament amb Madrid— ofereix un terreny més resistent a l'orientació conservadora. La continuïtat —almenys aparent— entre aquesta distribució geogràfica de tendències i la revelada durant les eleccions de la II República haurà de ser motiu d'una anàlisi particular.

2.2.2.4. El vot socialista

La divisió dels grups d'orientació socialista es tradueix electoralment en dues candidatures: la principal, protagonitzada pel PSOE, que a Catalunya es coalitza amb el PSC-C, i la resultant de l'aliança entre el PSP i la FPS (Federacions de Partits Socialistes). Només la primera es presenta a totes les circumscripcions de l'Estat.

QUADRE 5. Vot socialista a Europa (partits principals)

Països	% vots emesos
Àustria (1975)	50,6
Noruega (1977)	49,0
Suècia (1976)	43,6
Alemanya Federal (1976)	42,6
Gran Bretanya (1974)	39,2
Dinamarca (1977)	37,0
Holanda (1977)	35,3
Portugal (1976)	35,0
ESPANYA (1977)	29,0
Suïssa (1975)	27,5
Finlàndia (1975)	27,0
Bèlgica (1977)	26,1
França (1978)	20,4
Itàlia (1976)	9,6

FONT: Nohlen, D., «Wahlsysteme der Welt. Daten und Analysen», München, 1978.)

El vot PSOE. La *mitjana estatal* del vot PSOE és, aproximadament, el 29 per cent dels sufragis emesos. A efectes comparatius, podem indicar que aquest percentatge és equiparable al que obtenen els partits socialistes de *Bèlgica, Suïssa* o *Finlàndia*, en les darreres convocatòries electorals celebrades als dits països, tal com es veu en el quadre n.º 5.

La implantació del vot és relativament desigual. Els millors resultats el PSOE els obté —per damunt de la seva mitjana— a Màlaga (39 %), Alacant (38,4 %), Jaén (38 %), València (36 %), Cadis (35 %), Sevilla (36 %), Albacete (32 %), Múrcia (34 %) Badajoz (33 %) Huelva (33 %), C. Real (31 %), Granada (31 %), Astúries (31 %), Madrid (31 %), Toledo (31 %), Barcelona (30 %), Còrdova (33,8 %), Valladolid (30 %).

Les seves *cotes baixes* se situen a Lugo (12 %), Orense (12 %), Avila (14 %), Las Palmas (13 %), Lleida (14 %), Teruel (17 %), Zamora (20 %), Tenerife (19 %), Mallorca (22 %), etc.

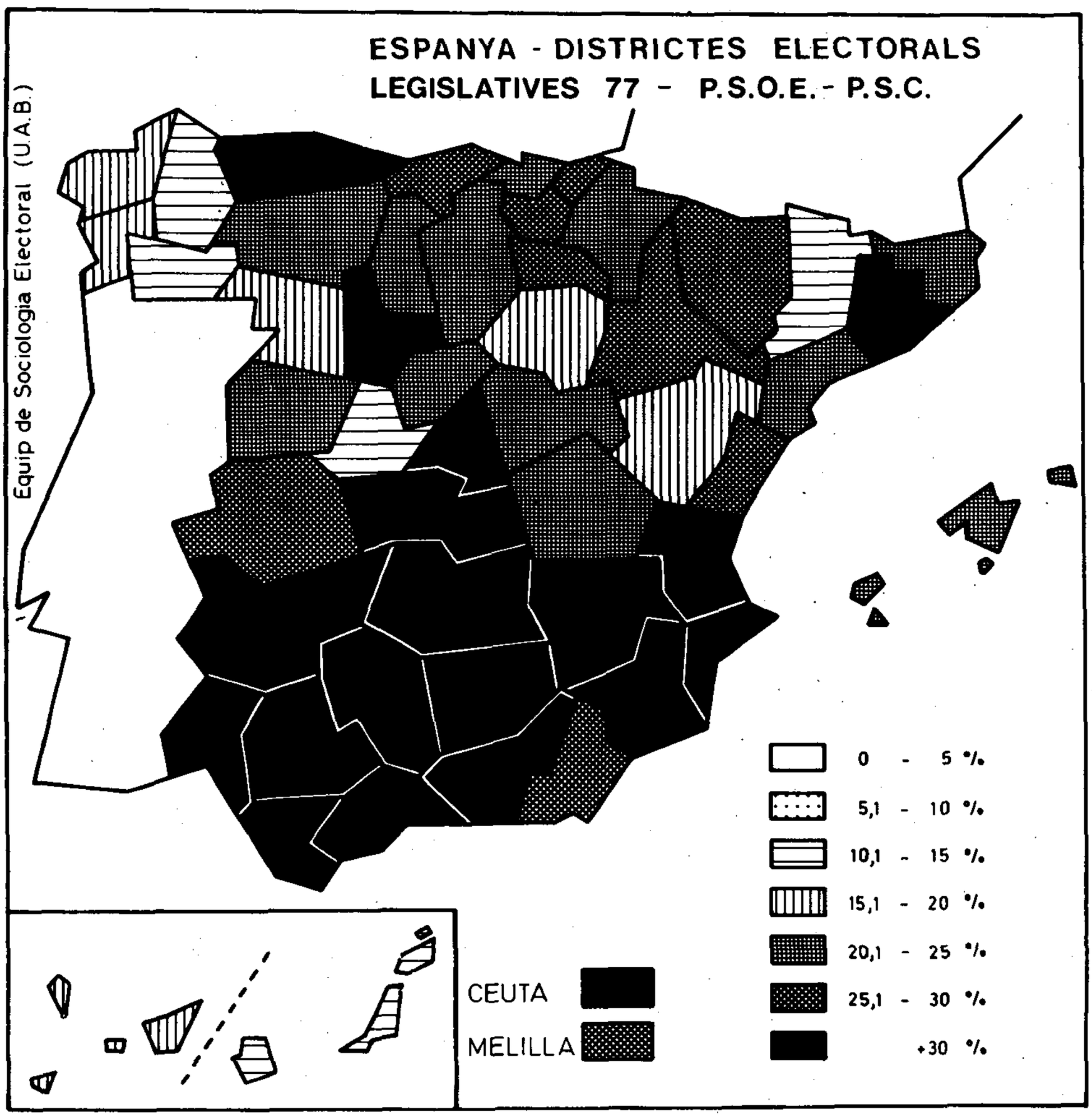

Les zones fortes es troben gairebé concentrades a l'Espanya del Sud, per sota la divisòria del Tajo, juntament amb Madrid, Astúries, el País Valencià i Barcelona. *Vuit de les deu províncies més poblades donen bons resultats al vot socialista,* que es classifica a primer lloc en nou províncies.

En contrapartida, l'Espanya del Nord —Galícia, Castella la Vella, Lleó i Aragó (cal tenir present aquí el vot socialista no PSOE), juntament amb les illes Canàries i Balears, és la zona menys forta del PSOE. En aquesta zona es troben les *deu províncies menys poblades del país.*

Així mateix, la feblesa del PSOE —i, en general, de tota l'esquerra— coincideix amb les províncies que, segons les dades disponibles, han presentat una quantitat més elevada d'abstencionistes: Galícia i Canàries.

Caldria apuntar els factors hipòtetics que provoquen un *quadre electoral* caracteritzat alhora per un elevat abstencionisme, el predomini indiscutible de la dreta i la feble presència de l'esquerra: ¿el subdesenvolupament?, ¿la continuïtat d'unes estructures caciquils?, ¿la inhibició per part del potencial electoral de l'esquerra?, ¿la desconfiança davant del nou sistema democràtic?

El mapa electoral del PSOE, que té en la divisòria del *Tajo* una aproximada frontera entre zones fortes i zones febles, presenta també una certa continuïtat amb els resultats del període 1931-1936. Existeix, però, una important *excepció* en el cas de Catalunya i, en menor escala, al País Valencià, on la presència socialista no té precedents històrics comparables.

El vot PSP-FPS. Ja hem dit que aquesta candidatura no participa en tots els districtes electorals. La seva mitjana estatal oscilla, això no obstant, entre el *quatre i el cinc per cent* del total de vots emesos.

La característica d'aquest vot és la irregularitat d'implantació. Només presenta una incidència important —segons les dades disponibles— en províncies com Osca (10 %), Saragossa (10 %), Madrid (9 %), Cadis (9 %), Astúries (7 %), etc. Poden explicar-se aquestes cotes relativament més elevades com a resultat de la *coalició del PSP amb el PSA* (Partit Socialista d'Aragó) en el cas dels resultats d'Osca i Saragossa i amb el PSA (Partit Socialista d'Andalusia) en el de Cadis. Madrid, per altra banda, respon a la imatge dels líders del PSP —Tierno, Morodo— que formen part de la candidatura de la capital.

En qualsevol cas, el caràcter de coalició de grups polítics amb base geogràfica diversa que presenta aquesta candidatura, fa necessària la més gran cautela en el moment de valorar-ne la implantació territorial.

2.2.2.5. El vot comunista

A totes les províncies de l'Estat espanyol es presenten candidatures comunistes que, a Catalunya, corresponen al PSUC.

És important fixar l'atenció en els resultats per àrees, car la *mitjana estatal* comunista situada entorn del 9,2 % del total de sufragis emesos, encobreix una notable desigualtat pel que fa a la implantació de la seva força.

Les cotes altes se situen a Barcelona (19,8 %), Tarragona (16 %), Còrdova (16 %), Málaga (12 %), Sevilla (13 %), Lleida (12 %), Madrid (10 %), Girona (10 %), Astúries (10 %), Cadis (9,9 %), Granada (9 %), Jaén (9 %), València (9%), Alacant (9 %), Toledo (8 %).

Les cotes baixes —algunes molt baixes— les donen Lugo (1,7 %), Orense (1,7 per cent), Sòria (1,9 %), Zamora (2,1 %), Avila (2,2 %), Burgos (2,2 %), Segòvia (2,2 %), Salamanca (2,5 %), Las Palmas (2,2 %), etc.

Les *zones fortes* del vot comunista es localitzen, per tant, a *Catalunya*

—entre el 12 % de Lleida i el gairebé 20 % de Barcelona—, Andalusia —amb les úniques excepcions de Huelva i Almeria— Astúries, Madrid i País Valencià, on supera o voreja el 10 % dels vots.

Les *zones de feblesa* reprodueixen d'una forma clara el mapa negatiu dels socialistes, amb Galícia i Castella la Vella com a punts més fràgils.

Històricament, és de destacar la importància del vot del PSUC a Catalunya que, per si sol, reuneix aproximadament la tercera part del vot comunista total de l'Estat. Sense tradició pròpia durant la República, car el PSUC es fundà un cop començada la Guerra Civil, la presència electoral dels comunistes a Catalunya pot ser considerada com una novetat històrica.

En un context sòcio-econòmic diferent, l'Andalusia agrària i deprimida, el PCE obté igualment una presència notable, en vorejar o superar el 10 % dels vots en 6 de les 8 províncies. Cal tenir present en aquest cas una tradició històrica favorable —encara que breu— al moviment comunista.

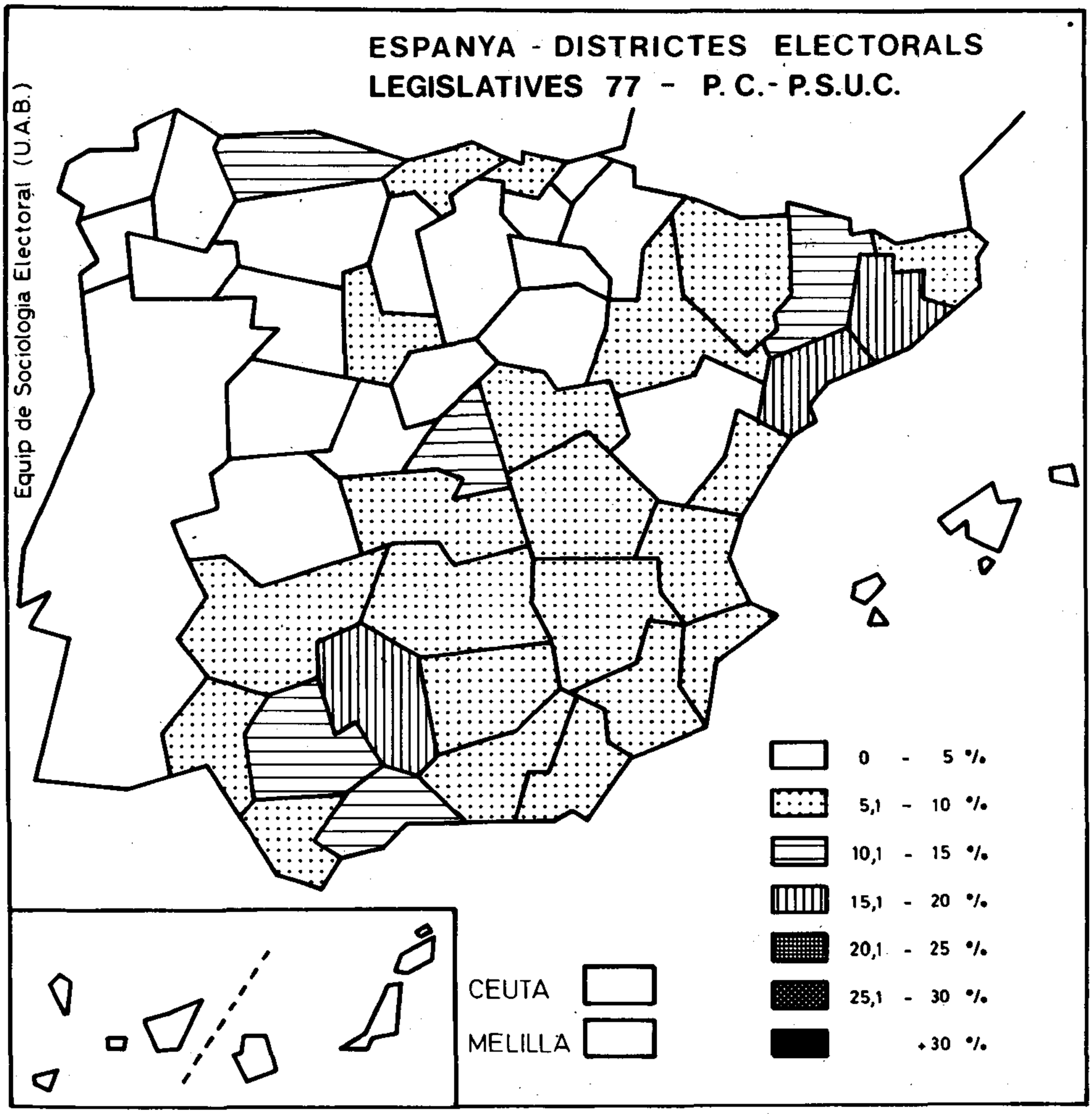

En canvi, es pot subratllar la feblesa del PCE en una zona de predomini industrial com es el País Basc on —guardant les proporcions— semblava previsible una millor presència electoral. L'especificitat, però, de la política d'Euskadi sembla haver perjudicat les expectatives lògiques d'un partit obrer en una zona de gran tradició industrial.

2.2.2.6. El vot d'esquerra

L'agregació del vot socialista (PSOE i PSP-FPS) amb el vot comunista (PCE-PSUC) ens dóna una visió de l'orientació esquerrana de l'electorat des del punt de vista territorial, tot deixant al marge la consideració d'altres candidatures netament esquerranes d'escassa entitat numèrica.

Si prescindim del 3 % aproximat del vot de l'extrema esquerra, la mitjana total se situa entorn del 42 % del vot total i s'equipara, per tant, al vot que hem considerat conservador o de dretes. La seva distribució és desigual, delimitant tres espais diferents.

El *primer reuneix* districtes que superen el 45 % del vot d'esquerres —per damunt de la mitjana estatal. Barcelona i Madrid, Astúries, País Valencià i Andalusia formen aquesta zona de predomini de l'esquerra. En 8 províncies, el vot d'esquerra supera el 50 % dels sufragis emesos.

Un *segon espai* se situa entorn de la mitjana estatal —el 42 %— o una mica per dessota d'ella. S'inclouen aquí l'Espanya del sud del Tajo, juntament amb Valladolid, Saragossa i Osca.

Finalment, amb valors inferiors al 30 % —i fins i tot al 20 % —trobem les províncies que comprenen la Castella Vella, Lleó i Galícia.

Pel que fa a Euskadi, la particular configuració política del seu sistema de forces polítiques impedeix una consideració comparativa del tema.

Si tenim en compte les magnituds de població de cada districte provincial, constatem que 8 de les 10 províncies més poblades (amb les excepcions de La Corunya i Saragossa) donen a l'esquerra més del 50 % dels vots. Per contra, entre les 10 províncies menys poblades, només una (Osca) els atorga un valor superior al 30 %: les altres se situen per dessota d'aquesta cota.

Ja hem assenyalat anteriorment que aquesta distribució té repercussions en *el repartiment d'escons*. Com és sabut, l'assignació de diputats per província ha afavorit notablement les àrees menys poblades i ha perjudicat les de més densitat de població. Nou províncies es troben en aquest últim cas, cosa que significa una subrepresentació parlamentària, és a dir, un nombre de diputats inferiors al que els pertocaria en un repartiment estrictament proporcional. Doncs bé: en vuit d'aquestes nou províncies —l'excepció és La Corunya— el vot d'esquerra ha obtingut millors cotes i, en conseqüència, *ha pagat el preu de la subrepresentació.* Obviament, l'efecte contrari —la sobrerepresentació de les províncies petites— ha afavorit en general els partits de dreta que hi han reunit un més gran nombre de sufragis [12].

12. Amb la distribució d'escons, 36 districtes es troben sobre-representats —a més de les ciutats de Ceuta i Melilla— en relació amb la seva població. El 40 % dels diputats corresponents a aquests districtes— són, doncs, elegits en condicions de desproporcionalitat més o menys acusada. Per contra, nou províncies —les més importants en població que reuneixen aproximadament el 45 % dels cens electoral— es troben subrepresentades. D'aquestes nou províncies o districtes, set s'inclinen cap a una orientació esquerrana: les altres dues —Biscaia i La Corunya— es decanten, respetivament, a posicions nacionalistes i de centre-dreta.

2.3. Algunes reflexions generals

La descripció de la distribució del vot per províncies que acabem de sintetitzar possibilita algunes observacions de conjunt, amb les quals és possible perfilar certes línies d'interpretació explicativa que poden orientar recerques posteriors.

Quatre són les línies que podem detectar. En primer lloc, l'existència de pautes «regionals» de vot, que se sobreposen generalment a les unitats provincials. En segon lloc, l'existència d'una divisòria ruralitat-urbanització. En tercer lloc, una associació amb l'índex d'assistència a la missa dominical. I, finalmente, una relativa associació amb l'orientació de comportaments electorals anteriors a la guerra civil de 1936-39.

La selecció d'aquestes quatre línies depèn, naturalment, de la disponibilitat de les variables a nivell provincial i del grau d'intensitat amb què són llegibles des del punt de vista de les grans xifres. La necessitat de completar-les amb l'aproximació estadística que segueix és òbvia.

2.3.1. La «regionalització» del vot

La precedent anàlisi de l'orientació del vot per la via de l'aproximació cartogràfica ens permet, malgrat el seu caràcter forçosament impressionista, el dibuix d'unes àrees globals delimitades per alguns trets comuns. El fet significatiu és que aquestes àrees globals coincideixen «grosso modo» amb les nacionalitats i regions històriques d'Espanya, que —si aquests trets es confirmaren en futures eleccions— tindrien una expressió particular en l'ordre del comportament electoral.

De les 14 nacionalitats o regions històriques —actualment readaptades a l'esquema dels règims «pre-autonòmics»—, 12 presenten —en grau divers— una sensible homogeneïtat de comportament per damunt de les fronteres «provincials». Només dues —Aragó i Extremadura— semblen provincialment més heterogènies. Les dotze restants poden ser agrupades en 6 models, segons el grau de participació i l'orientació política de conjunt.

Un primer model presenta simultàniament una baixa participació, un predomini molt acusat del centre-dreta i una molt feble incidència de l'esquerra. Pertanyen a aquest model GALÍCIA, CANARIES i, en menor grau, la província de LLEÓ.

Un segon model es caracteritza per una forta participació, un predomini molt important de les opcions de centre-dreta i una molt feble presència de l'esquerra. Seria el cas de CASTELLA LA VELLA —amb l'excepció de Valladolid—, ZAMORA I SALAMANCA, en la part superior de l'altiplà.

Un tercer model es defineix per una forta participació, un relatiu predomini del centre-dreta i una presència mitjana —equivalent a la mitjana estatal o lleugerament inferior— de l'esquerra. Podem incloure aquí CASTELLA-LA MANCHA —amb l'excepció de Madrid—, i BALEARS. Cal fer notar, que, en la mesura que ens desplacem al Sud, el desequilibri entre dreta i esquerra s'atenua progressivament.

Un quart model ens el dóna el PAÍS VALENCIA, amb una participació molt forta, un predomini de l'esquerra i una presència important del centre-dreta.

Un cinquè model el constitueixen ASTÚRIES i ANDALUSIA, on coincideixen una participació lleugerament inferior a la mitjana, el predomini de l'esquerra i una presència important del centre-dreta. Aquest esquema és vàlid per a cinc de les províncies andaluses, car les més perifèriques —Almeria, Huelva i Granada— alteren la relació a favor de l'orientació de centre-dreta.

El sisè i últim model se separa dels anteriors. *CATALUNYA, EUSKADI* —les 3 províncies— i *NAVARRA* es distingeixen pel fet que la presència de forces nacionalistes altera la proporció i les relacions entre les orientacions de dreta i esquerra. A CATALUNYA, els trets distintius serien una participació equivalent a la mitjana estatal, una feble presència del centre-dreta estatal, la presència del vot nacionalista i el predomini de l'esquerra. A EUSKADI i a Navarra la participació és equivalent o superior a la mitjana estatal, hi ha el factor equilibrador del nacionalisme —agrupant el d'orientació dretana i el d'orientació esquerrana—, una presència important de l'esquerra estatal i una feble presència del centre-dreta estatal.

Per la seva part, dues regions històriques —EXTREMADURA i ARAGÓ— no presenten la relativa homogeneïtat fins ara descrita, car les províncies que les componen ofereixen característiques diferenciades. Cal fer notar que ambdues regions es troben situades en zones de transició entre àrees més definides: Aragó entre l'altiplà i la perifèria mediterrània; Extremadura entre l'Espanya del centre i l'Espanya del Sud.

2.3.2. El vot «urbà» i el vot «rural»

L'anàlisi geogràfica del comportament ens apunta també la divisòria entre l'Espanya de les ciutats i l'Espanya de pobles i viles. L'orientació del vot sembla tendencialment associada al predomini de l'hàbitat urbà o de l'hàbitat rural, tal com ens revelen els quadres n.[6] 6 i 7.

De les 13 províncies classificades en els primers llocs quant a població habitant en nuclis urbans, onze presenten una orientació del vot favorable a l'esquerra, que en sis casos supera o voreja el 50 % dels vots emesos. Només dues províncies altament «urbanitzades» —Tenerife i Las Palmas— registren un predomini molt notable de la dreta: es tracta d'un mateix àmbit regional on s'imposen probablement altres condicionants com ens insinua l'aproximació estadística de l'apartat següent. Les tres restants —Biscaia, Alaba i Guipúscoa— són també marcades per circumstàncies comunes, que determinen la correcció de l'orientació esquerrana i la presència d'un fort vot nacionalista.

Si examinem ara les 10 províncies destacades en la relació de «ruralitat» —població percentual habitant en nuclis menors—, veurem que totes són clarament favorables a una orientació de dreta, superant el 50 % dels vots emesos. Superen el 60 % del vot de centre-dreta nou d'aquestes províncies. Només una —Osca— dona un pes important a l'esquerra.

2.3.3. El vot de l'Espanya que va a missa

Una confrontació del mapa de la pràctica religiosa amb la cartografia electoral permet algunes hipòtesis de treball. L'Espanya amb més elevada pràctica dominical queda delimitada per l'altiplà superior —Castella la Vella i Lleó—, juntament amb Euskadi-Navarra i Aragó. L'Espanya d'una pràctica

QUADRE 6

Percentatge de població rural (Cens 1970)

	% P. rural[1]	% Participació	Dreta	Esquerra
ESPANYA		77	43	42
Zamora	67,3	80,0	67,9	23,8
Guadalajara	60,7	77,7	64,9	29,5
Terol	60,2	83,0	65,0	23,2
Àvila	59,4	81,1	74,7	16,1
Segòvia	55,9	86,8	66,8	29,3
Conca	53,4	84,9	64,3	30,4
Sòria	51,8	82,7	63,9	22,1
Salamanca	50,3	83,5	56,8	28,0
Palència	47,8	83,1	53,3	26,0
Osca	46,1	81,9	50,0	43,1

QUADRE 7

Percentatge de població urbana (Cens 1970)

	% P. urbana[1]	% Participació	Dreta	Esquerra
Madrid	93,7	83,9	42,2	51,0
Cadis	88,9	76,3	31,8	53,0
Múrcia	86,2	79,4	41,7	46,6
Barcelona (2)	86,0	79,3	18,1	51,1
Astúries	84,4	73,2	44,2	49,2
Gran Canària	83,2	78,9	69,4	18,4
Biscaia (2)	82,2	74,2	20,9	30,5
Guipúscoa (2)	78,4	72,5	—	—
Sevilla	77,4	76,0	34,5	53,3
Àlaba (2)	74,6	84,0	36,2	—
Tenerife	73,0	63,9	66,6	25,5
València	72,7	86,4	35,4	50,9
Màlaga	71,6	72,0	37,0	58,1
Alacant	71,0	82,8	44,0	53,3

1. Font: «Anuario Económico y Social de España, 1977». Editorial Planeta, Barcelona, 1977.
2. Cal tenir en compte la presència de les candidatures nacionalistes.

religiosa relativament més feble és la del Nord-Oest (Galícia, Astúries), la de l'altiplà meridional (Castella-La Mancha, Andalusia, Extremadura) i la del litoral mediterrani (Catalunya, País Valencià).[13]

Amb la superposició entre mapes polítics i mapes religiosos, podem establir uns models temptatius:

1. Alta pràctica religiosa — clara tendència al centre-dreta: CASTELLA-LLEÓ i, amb menys intensitat, ARAGÓ i BALEARS.
2. Baixa pràctica religiosa — clara tendència al centre-dreta: GALÍCIA, CANARIES.
3. Baixa pràctica religiosa — predomini moderat del centre-dreta: CASTELLA-LA MANCHA, EXTREMADURA.

13. Vegeu els treballs publicats per ALMERICH, ARANGUREN i altres a *Cambio social y Religión en España,* Barcelona, 1975, especialment pp. 131-162.

4. Baixa pràctica religiosa — predomini de l'esquerra: ANDALUSIA, PAÍS VALENCIÀ, CATALUNYA.
5. Alta pràctica religiosa —vot nacionalista: EUSKADI-NAVARRA.

Les combinacions anteriors poden resumir-se en dues conclusions provisionals. En primer lloc, l'associació de l'elevada pràctica religiosa amb una orientació dretana, fent però, la reserva del País Basc. En segon lloc, la compatibilitat de la baixa pràctica religiosa amb orientacions predominants de signe divers: de dreta, d'esquerra o d'equilibri entre ambdues. De les observacions anteriors, sembla lícit deduir que el factor «pràctica religiosa» opera subordinat a factors d'altres ordres —econòmics, històrics, culturals, etcètera. La mateïxa situació canviant de la religiositat espanyola —i de les seves institucions— introdueix un element més de mesura en l'ús que cal fer d'aquesta variable a l'hora d'analitzar el comportament electoral.

2.3.4. EL component històric

L'element de continuïtat-modificació que pot detectar-se en el comportament col·lectiu de les societats amb una pràctica electoral regular és més difícil d'establir en el cas espanyol que presenta una interrupció perllongada de l'exercici lliure del sufragi. La referència històrica immediata es remunta a gairebé mig segle enrera: les eleccions de 16 de febrer de 1936, últimes de la II República, quan el context socioeconòmic, les forces en presència i la seva respectiva significació han experimentat modificacions i fins i tot substitucions capitals [14].

Tot i així, no pot ser ignorat un cert paral·lelisme en la delimitació de les zones territorials que deriva de l'orientació predominant del vot. La fidelitat de l'Espanya del centre septentrional (Castella, Lleó) a les posicions dretanes té el seu correlat en l'orientació més esquerrana que conserven tant l'Espanya meridional —a partir del Tajo— com la de la perifèria mediterrània. Galícia sembla alterar la seva orientació, mentre que Aragó ofereix una posició menys definida.

Aquesta continuïtat tendencial a través del temps, ¿cal interpretar-la com una funció pròpia del manteniment de contextos socioeconòmics? ¿O és més aviat, com una constant «cultural», relativament independent del context socioeconòmic que es reprodueix malgrat la interrupció imposada del règim? En tot cas, i esperant una major precisió en el tractament del tema, que hauria de venir per la via d'anàlisi del comportament a nivell inferior al de la província, cal deixar constància de l'observació.

3. L'APROXIMACIÓ ESTADÍSTICA

Hem anunciat ja que l'aproximació estadística als resultats electorals de juny del 1977 comporta importants limitacions, inherents al material objecte d'estudi i/o a la nostra disponibilitat de recursos. Cal, doncs, prendre les

14. Sobre els resultats de 1936, vegeu TUSELL GÓMEZ, J., *Las elecciones del Frente Popular en España* (2 vol.), Madrid 1971. TUSELL estableix els resultats globals i per circumscripcions i els compara amb altres versions: Vegeu el volum II, pp. 13 i ss.

observacions que segueixen com a pistes indicatives que només mereixen la consideració de referències provisionals, fins a l'establiment d'un quadre interpretatiu més sòlid.

El apartats que passem a descriure depenen, respectivament de l'anàlisi de correlacions entre els partits i les coalicions polítiques, de l'anàlisi de correlacions entre la força d'aquests partits i coalicions i determinades variables demogràfiques i socioeconòmiques i, finalment, d'una anàlisi de components principals, amb consideració de variables electorals i variables demogràfiques i socioeconòmiques.

3.1. Anàlisi de correlacions de partits i coalicions entre si.

Limitada a l'abstenció i a les quatre opcions presents a la pràctica totalitat dels districtes electorals —AP, UCD, PSOE-PSC, PCE-PSUC—, l'anàlisi de correlacions entre la força electoral de cadascuna d'elles ens permet algunes observacions, que deriven de la contemplació de les taules següents:

Anàlisi de correlacions entre partits i coalicions

	Abst.	UCD	PSOE	PCE
AP	—,01	,25	—,17	—,33

	Abst.	AP	PSOE	PCE
UCD	—,13	,25	—,31	—,52

	Abst.	AP	UCD	PCE
PSOE-PSC	—,54	—,17	—,31	,58

	Abst.	AP	UCD	PSOE
PCE-PSUC	—,24	—,33	—,52	,58

	AP	UCD	PSOE	PCE
Abstenció	—,01	—,13	—,54	—,24

Podem sintetitzar algunes consideracions:

1. Les forces d'esquerra tenen la seva implantació en territoris compartits. No es dóna, en canvi, l'exclusivitat de l'una o l'altra força en determinat territori, on jugarien per substitució el paper de l'esquerra. Correlació PSOE-PCE: 0,58.

2. L'associació negativa de la UCD amb les forces d'esquerra és relativament més definida amb el PCE que amb el PSOE-PSC. El mateix succeeix pel que fa referència a l'associació de l'AP amb les forces d'esquerra. Per tant,

l'espai polític del PCE se situaria, respecte a la UCD-AP, en una polarització més acusada que la del PSOE.

3. L'associació entre UCD i AP és tendencialment positiva, però amb valor no gaire elevat.

4. Finalment, la força electoral de l'esquerra es correlaciona negativament amb el comportament abstencionista: de manera acusada en el cas del PSOE i, de manera més moderada, en el cas del PCE.

Les quatre observacions anteriors confirmen, en línies generals, les deduccions derivades de l'aproximació geogràfica als resultats electorals.

3.2. Anàlisi de correlacions entre la força electoral dels partits i les variables demogràfiques i socioeconòmiques

Les variables demogràfiques i socioeconòmiques utilitzades defineixen la dinàmica del context on es registra el comportament electoral collectiu, com si fossin la terra de cultiu de determinades orientacions polítiques de conjunt. Veurem, doncs, algunes conclusions que es deriven de l'anàlisi de la taula n.º 2 y d'una interpretació provisional.

1. La força electoral de la UCD se situa en contextos caracteritzats per signes de dinàmica social regressiva, car el seu vot està associat tendencialment o correlacionat

negativament amb

l'augment de la població 1973-75
la densitat de la població/km²
els treballadors del sector secundari
el % d'assalariats sobre la població activa
l'índex d'urbanització
la recepció de migracions
el consum d'energia;

i *positivament amb*

els treballadors del sector primari
la població de més de 65 anys
el % de població rural.

2. Quant a l'AP, atès que la situació és pràcticament paral·lela a la dibuixada per la UCD —amb valors en general menors, a causa de la seva més feble presència electoral—, pot inferir-se que ambdues forces polítiques troben més bon arrelament en contextos similars.

3. La força electoral del PSOE-PSC deriva de contextos de dinàmica social més moderna, si ens atenim a les correlacions i associacions, que són

de *signe negatiu amb*

els treballadors del sector primari
els agricultors no assalariats
el % de la població rural;

i *de signe positiu amb*

els ingressos provincials sobre el total de l'Estat
els treballadors del sector secundari
els treballadors del sector terciari
el % d'assalariats sobre la població activa
la concentració de població.

4. La força electoral del PCE-PSUC queda correlacionada o tendencialment associada de forma similar a la del PSOE-PSC. Ens trobem, doncs, amb una confirmació de la conclusió primera de l'apartat anterior. Cal destacar, però, que els valors de correlació solen ser més elevats en el cas del PCE-PSUC, dibuixant encara contextos més ben definits per les variables esmentades. Cal tenir present, en aquest punt, la concentració territorial del vot comunista.

5. Pel que fa al comportament abstencionista, diguem que sembla compartir el signe de les correlacions registrades per les forces de centre-dreta, destacant com a més notables les

de *signe positiu amb*

els treballadors del sector primari
els cultivadors agraris per km^2
el % de petites explotacions agràries;

i *de signe negatiu amb*

el % d'assalariats sobre la població activa.

Ratifiquem així, per una altra via, la conclusió 4 de l'apartat anterior.

3.3. Anàlisi de components principals

La tercera de les aproximacions estadístiques aplicada al comportament electoral per província és l'anàlisi de components principals, en la qual els factors resultants constitueixen una síntesi estadística de les variables originals utilitzades. Els cinc primers factors expliquen acumuladament el 80 % de la variança total, mentre que els tres primers expliquen el 61 % de la variança. A la taula n.º 3, queden ben esquematitzats. Oferim, a continuació, una breu descripció de cadascun d'ells.

El factor I està correlacionat positivament amb l'índex de concentració de la població, el percentatge d'assalariats sobre la població activa, el percentatge de treballadors industrials, la densitat per km^2 i el coeficient d'immigració. Des del punt de vista de les variables polítiques, té associació positiva amb el vot PSOE-PSC, el vot PCE-PSUC i, en grau menor, amb el vot PNB i el vot PDC. En canvi, aquest mateix factor I està correlacionat negativament amb el percentatge de treballadors agraris, el percentatge de població rural i, quant a les variables electorals, amb el vot UCD i el vot AP.

Sembla, doncs, que aquest factor o eix separa els espais urbans-industrials dels espais rurals-agrícoles, discriminant també el vot d'esquerres del vot dretà. El percentatge de la variança explicada ressalta la força d'aquest eix.

El factor II es correlaciona positivament amb la taxa de població activa, amb l'índex d'assalariats no agraris, amb el coeficient immigratori i amb les petites explotacions agràries. Des del punt de vista polític, s'associa positiva-

ment amb l'abstenció i, en menor intensitat, amb el vot PNB. Les correlacions negatives es presenten amb la població activa terciària, la taxa d'analfabetisme, les explotacions agràries mitjanes i, en l'ordre electoral, amb el vot PSOE-PSC, PCE-PSUC i, en grau menor, amb el vot UCD.

Aquest eix o factor II es defineix bàsicament per un element electoral: l'abstenció i, al mateix temps, reagrupa variables de sentit global generalment divers: rural-agrari, per una part, i industrial-dinàmic per l'altra part. La possibilitat que aquest eix d'abstenció tingui un contingut polític divers (marginació-anomia o protesta política) explicaria tal vegada aquest reagrupament. La representació gràfica sobre eixos que donem més endavant (gràfic n.º 1) podria reforçar aquesta interpretació.

El tercer eix o factor III es correlaciona positivament amb l'increment de la renda per càpita, amb l'índex d'assalariats no agraris, amb la població rural i amb el percentatge de treballadors de la indústria. Per contra, es correlaciona negativament amb la taxa d'analfabetisme, l'abstenció i el percentatge de petites explotacions agràries. La dimensió apuntada per aquest eix podria ser la d'unes zones de composició econòmica equilibrada i de ritme dinàmic, enfront d'unes zones de composició únicament agrària i de ritme estancat.

El factor IV es correlaciona positivament amb el vot PNB i el vot Euskadiko Eskerra, mentre que —per altra part— presenta signe negatiu en relació amb el vot PCE-PSUC i el vot PDC. La connotació política del factor i la limitació a variables com PNB, EE i PDC que només apareixen en tres i quatre unitats d'anàlisi, respectivament, no en permeten identificar clarament el sentit.

Finalment, el factor V està en correlació positiva amb el percentatge de treballadors de comerç i serveis, amb la densitat de població i el percentatge d'ingressos provincials globals. En l'ordre polític, es correlaciona positivament amb el vot UCD. En canvi, la relació és negativa amb el vot PSOE-PSC, PCE-PSUC, PDC i EE, i sense valors importants per a d'altres variables sociodemogràfiques. Això no obstant, podem apuntar a la definició d'un eix o factor de «terciarització UCD», és a dir, a la delimitació d'una àrea de predomini UCD que es correspon amb una àrea socioeconòmica amb forta presència de les activitats de serveis, comerç i turisme.

Per a obtenir una imatge simplificada de l'estructura multidimensional sobre la qual hem treballat en les anàlisis anteriors, és possible reflectir gràficament la situació de les variables i de les «províncies» o districtes electorals respecte als eixos o factors prèviament descrits. Aquesta reproducció gràfica deriva de calcular la matriu dels factors de les variables i províncies.

El gràfic n.º 1 ens situa les unitats o províncies en relació als eixos determinats pels factors II i III. Remarquem les posicions relativament pròximes entre si i separades de la resta que ocupen les quatre províncies gallegues, en una àrea influïda pels valors positius de l'abstenció, per una part, i de la taxa d'analfabetisme per l'altra. També queden relativament agrupades les tres «províncies» basques, igualment amb valors positius d'abstenció, però en canvi amb baixos valors quant al factor III. En la zona superior del quadrant III —amb proximitat a la posició de la taxa d'analfabetisme, però amb uns valors d'abstenció reduïts o mitjans— se situa un grup de províncies andaluses o, més exactament, meridionals. La posició marcada per aquest gràfic permet apuntar a una caracterització de situacions marcades conjuntament per la combinació de la marginació sòcio-cultural i l'abstenció electoral.

GRÀFIC 1

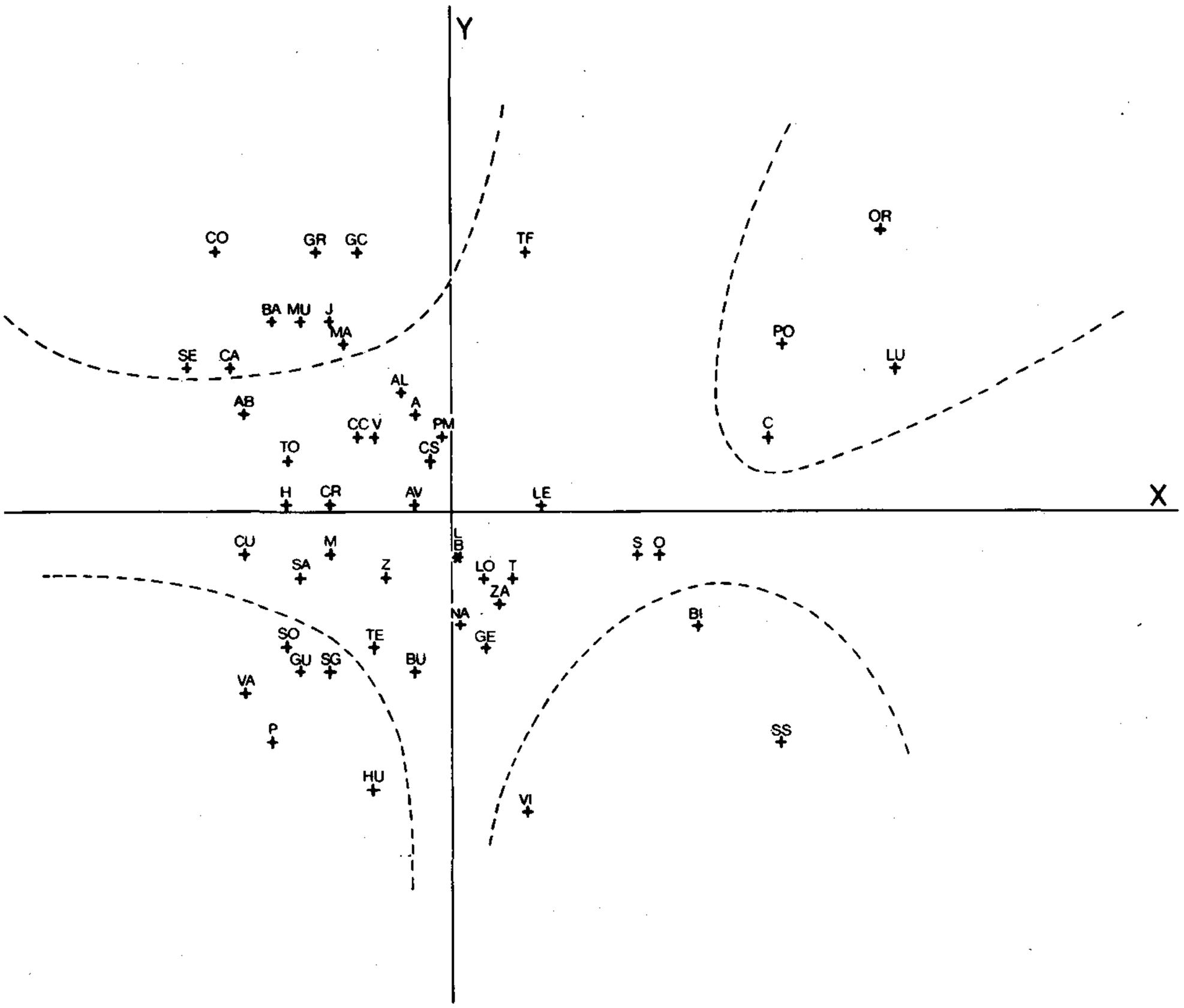

El gràfic n.º 2 resulta de la combinació dels factors II i IV. Aquí destaquen —en relació amb el conjunt— tres nuclis: el constituït pels districtes catalans, l'integrat pels districtes gallecs i, menys agrupat, l'integrat per les tres províncies basques. Les tres perifèries nacionals, doncs, es distingeixen del nucli general de províncies, però en situacions diverses. La gallega, marcada pel valor positiu de l'abstenció, però pròxima al grup central quant al valor del factor IV. La catalana, en canvi, clarament determinada pel factor IV, i en una àrea on apareixen com a pròximes les situacions del vot PDC i del vot PCE-PSUC. Per la seva part, les províncies basques —especialment Guipúscoa i Alaba— queden situades amb valors relativament alts en l'eix de l'abstenció i per posicions distanciades del factor IV. Sembla que les tres perifèries nacionals queden, per tant, allunyades entre elles per factors polítics, més que no pas estructurals. En certa manera, seria la presència del PCE-PSUC —pràcticament insignificant a Galícia, molt feble al País Basc, però molt fort a Catalunya— el que donaria sentit a aquest eix de delimitació.

GRÀFIC 2

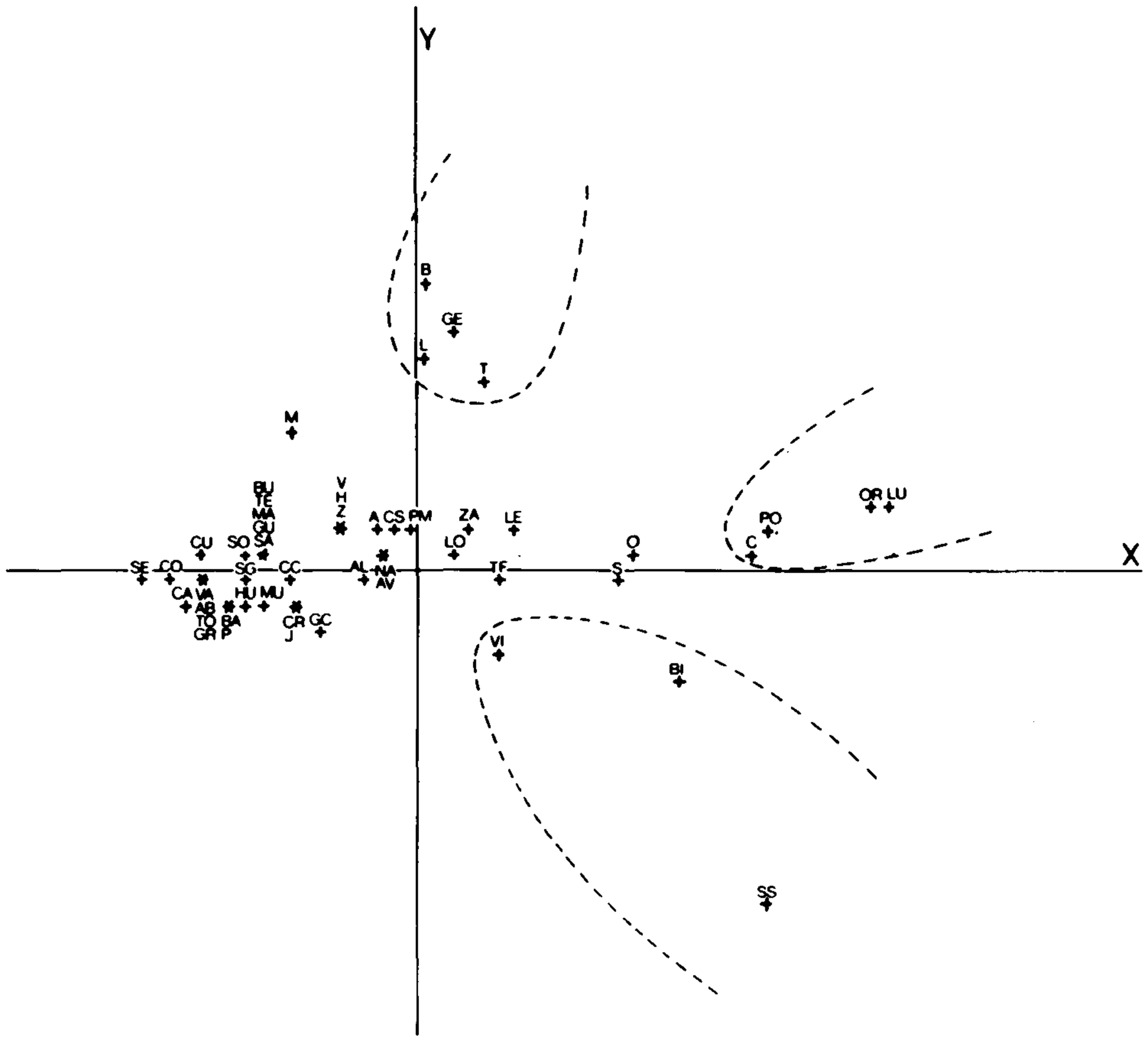

Finalment, el gràfic n.º 3, producte de la combinació dels factors II i V, ens presenta una situació en la qual la nota més destacable és l'aparició d'un «núvol» constituït per Madrid, en posició clarament diferenciada de tota la resta, i les tres províncies insulars —Las Palmas, Tenerife i les Balears. Aquest grup se situa en posició polaritzada respecte del constituït per Girona, Lleida i Tarragona, sobre l'eix marcat pel factor IV. Si tenim en compte, a més, la posició del vot UCD i de l'índex de població activa en el sector terciari, sembla possible reforçar el que avançàvem sobre el factor IV com a discriminador d'una «terciarització-UCD», que té la seva màxima expressió en la capital administrativa i financera de l'Estat i en tres províncies eminentment turístiques. Les províncies catalanes —amb l'excepció de Barcelona—, per una part, les províncies gallegues, per una altra, i també —de manera menys definida— un grup de províncies andaluses i meridionals, quedarien relativament situades de forma homogènia respecte a la combinació d'aquests dos factors.

GRÀFIC 3

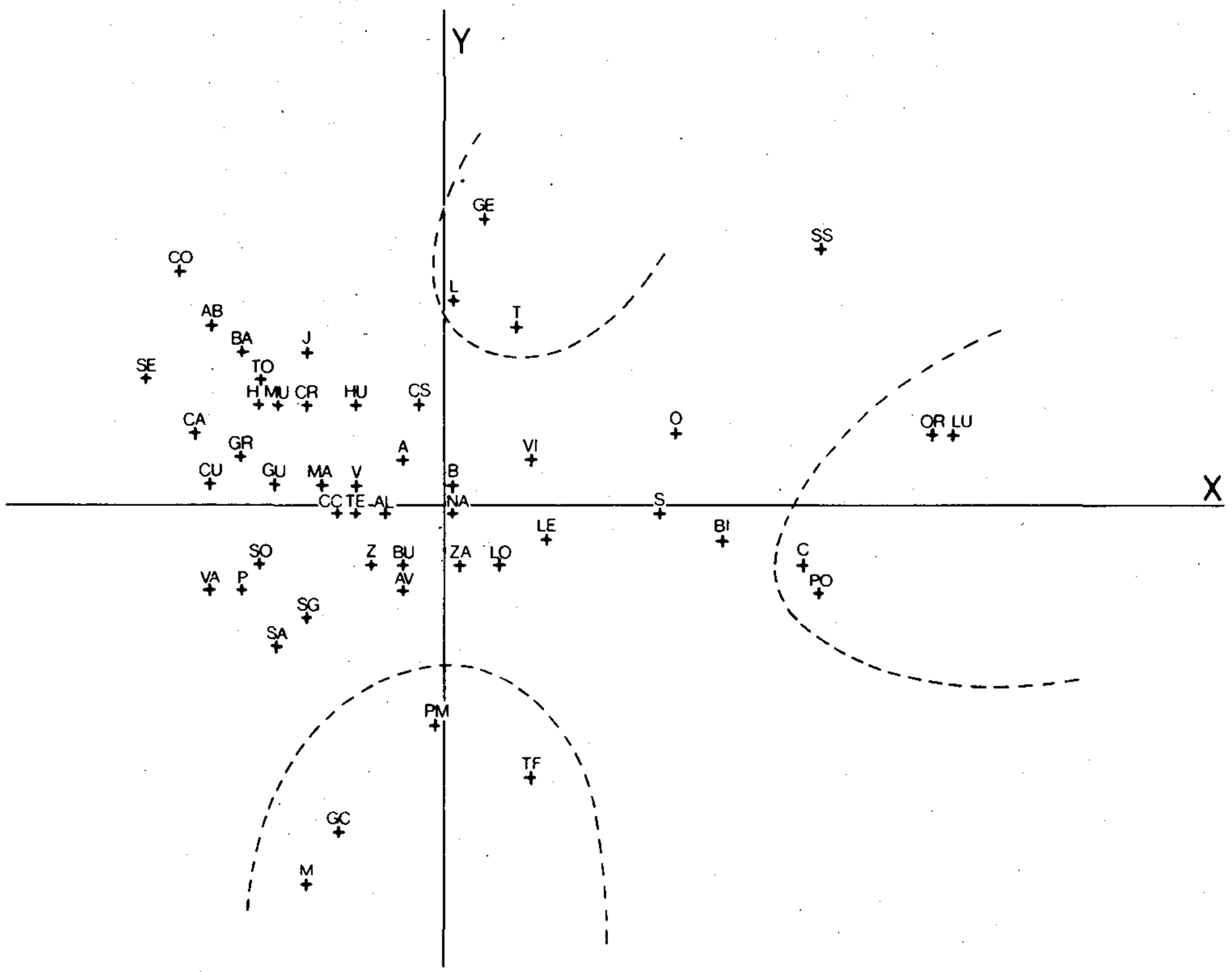

APÈNDIX AL CAPÍTOL 3

TAULA 1. Anàlisi de correlacions de partits i coalicions electorals entre si

ABSTENCIÓ	1	1						
UCD	2	—,13	2					
PSOE/PSC	3	—,54	—,31	3				
PCE/PSUC	4	—,24	—,52	,58	4			
AP	5	—,01	,25	—,17	—,33	5		
PDC	6	—,03	—,40	—,12	,47	—,33	6	
PNB	7	,01	—,49	—,01	—,13	—,14	—,07	7
EE	8	,04	—,42	,01	—,10	—,04	—,04	,65
ESPANYA (50 prov.)								

TAULA 2. Anàlisi de correlacions entre variables demogràfiques i socioeconòmiques i variables electorals *

ESPANYA	VARIACIÓ POB. 73/75	DENSITAT PER Km²	% INGRESSOS PR/ TOTAL ESTAT	INCREMENT RENDA FAM.	% TREB. AGRIC. i PESCA	% TREB. INDÚS. I MINES	% TREB. COMERÇ I SERVEIS	% ASSALARIATS/ ACTIUS	% NO ASS. AGR.
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**
ABSTENCIÓ	,15	,07	—,08	—,21	,45	—,37	—,33	—,45	,25
UCD	—,48	—,52	—,39	—,06	,48	—,64	,01	—,47	,14
PSOE/PSC	,16	,11	,25	—,06	—,42	,35	,28	—,70	—,70
PCE/PSUC	,33	,34	,51	—,20	—,40	,34	,26	,58	—,53
AP	—,40	—,26	—,20	,13	,40	—,30	—,33	—,50	,39
PDC	,17	—,12	,19	,11	—,21	,28	,00	,08	,10
EE	,06	,26	,02	,12	—,21	,29	,00	,16	,02
PNB	,19	,46	,06	,21	—,38	,53	—,03	,29	,12

ESPANYA	% NO ASS. AGR. Km² cult. Terra	% POBLACIÓ + 65 ANYS	ÍNDEX DE CONCENTR. POB.	COEF. IMMIGR. × 1000	(HA) MITJANA × EXPLOT. AGRAR.	% PETITES EXPLOT. AGRAR.	ÍNDEX DE CONSUM D'ENER.	% POBLACIÓ RURAL	TAXA D'ANALFAB.
	10	**11**	**12**	**13**	**14**	**15**	**16**	**17**	**18**
ABSTENCIÓ	,70	,00	—,35	—,04	—,04	,49	—,13	—,41	,05
UCD	—,31	,36	—,48	—,57	,32	—,30	—,40	,53	,03
PSOE/PSC	—,46	—,37	,44	,10	,12	—,20	,15	—,28	,28
PCE/PSUC	—,26	—,24	,47	,25	—,05	—,07	,06	—,33	,22
AP	,06	,33	—,38	—,39	,16	—,05	—,12	,39	—,23
PDC	—,06	,11	,14	,28	—,05	,00	,06	,04	—,10
EE	,32	—,19	,10	,18	—,10	,14	,30	—,10	—,10
PNB	,39	—,35	,30	,42	—,13	,18	,47	—,15	—,14

ANÀLISI PER PROVÍNCES (50, EX. CEUTA i MELILLA)

* r = (amb un marge d'error 0,05).

TAULA 3

Espanya - Anàlisi de components principals

FACTOR I	Índex concentr. pobl.	,29
	% Assalariats/pobl. act.	,29
	% Treb. indús./pobl. act.	,26
	Densitat × km²	,26
	Coef. immigr. × 1000 h.	,28
	PSOE-PSC	,16
	PCE-PSUC	,19
	PNB	,14
	PDC	,07
	% Agraris	,26
	% Població rural	—,21
	UCD	—,23
	AP	—,17
FACTOR II	Taxa activitat	,37
	Agra. km² no assal.	,39
	Coeficient migratori	,14
	Petites explotacions	,30
	Abstenció política	,32
	PNB	,16
	Comerç i serveis	—,19
	Mitjans expl. agrar.	—,27
	Taxa analfabetisme	—,14
	PSOE-PSC	—,26
	PCE-PSUC	—,15
	UCD	—,14
FACTOR III	Incr. renda per càpita	,40
	% Treb. indústria	,10
	% Assal. no agraris	,29
	% Població rural	,31
	% Petites expl. agrar.	—,23
	Taxa analfabetisme	—,36
	Abstenció (No infor.)	—,25
FACTOR IV	Vot PNB (1)	,40
	Vot EE (1)	,40
	Vot PSOE-PSC	,11
	Vot PDC (1)	—0,50
	Vot PCE-PSUC	—,32
FACTOR V	% Treb. Serveis-Comerç	,41
	Vot UCD	,40
	% Ingressos totals	,21
	Vot PSOE-PSC	—,24
	Vot PCE-PSUC	—,21
	Índex Consum Energia	—,21
	Vot PDC (1)	—,29
	Vot EE (1)	—,29

ANÀLISI PER PROVÍNCES (50) - CEUTA i MELILLA

1. Recordem que el vot dels partits nacionalistes és una variable que s'aplica únicament a tres o quatre unitats d'anàlisi (districte electoral).

Llista de variables

Unitats d'anàlisi: Districtes electorals (50), excepte Ceuta i Melilla

Variables sòcioeconòmiques

1. % de variació de la població de 1973 a 1975.
2. Densitat (1975).
3. Taxa d'activitat 1975.
4. % provincial dels ingressos totals 1975.
5. % d'increment de la renda familiar per càpita 1973/1975.
6. % llocs de treball agricultura i pesca (1975).
7. % llocs de treball indústria i mineria (1975).
8. % llocs de treball comerç i serveis (1975).
9. Total d'assalariats sobre la població activa (1975).
10. % de treballadors agraris no assalariats.
11. % de treballadors agraris no assalariats per km^2 de terra cultivable (1975).
12. % de població de més de 65 anys (1970).
13. Índex de concentració de la població Gini (1970).
14. Coeficient migratori per 1.000 habitants (1961-1970).
15. Mitjana per explotació (Ha.).
16. % petites explotacions (1972).
17. Índex de consum d'energia elèctrica per càpita (1974).
18. % Població Rural (—2.000 habitants, 1970).
19. Taxa d'analfabetisme (1973).

Variables electorals

Abstenció	1
UCD	2
PSOE-PSC	3
PCE-PSUC	4
AP	5
PDC	6
PNB	7
EE	8

4. El comportament electoral de Catalunya

4.1 El resultats: una valoració global
Josep M. Vallès
Equip de Sociologia Electoral (U.A.B.)

4.2 La geografia electoral de Catalunya
Ramon M.ª Canals
Joaquim M.ª Molins
Equip de Sociologia Electoral (U.A.B.)

4.3 Anàlisi estadística del comportament electoral a Catalunya
Rosa Virós
Equip de Sociologia Electoral (U.A.B.)

4.4 Les eleccions al Senat a Catalunya
Ramon M.ª Canals
Joaquim M.ª Molins
Equip de Sociologia Electoral (U.A.B.)

1. ELS RESULTATS: UNA VALORACIÓ GLOBAL

Josep M. Vallès

1.1. Les preguntes

El significat de les eleccions que hem intentat de perfilar situant-les en el seu context polític [1] plantejava una sèrie d'interrogants a tot observador del comportament de Catalunya en la seva primera experiència electoral després de gairebé mig segle. Indicarem algunes de les qüestions obertes per la convocatòria electoral del 15 de juny de 1977.

a) La primera incògnita derivava del llarg període de forçada inhibició electoral del poble català i, en conseqüència, de la novetat del fet per a la immensa majoria del cens electoral. La possible desorientació d'un elector novell, ¿es traduiria en una alta abstenció?, ¿donaria lloc a una dispersió de vot entre la relativa abundància de candidatures?

b) Per idèntiques raons, era possible fer-se preguntes sobre la capacitat d'atracció electoral dels vells partits històrics —la Lliga i l'Esquerra Republicana de Catalunya—, que van protagonitzar, respectivament, el període conservador i el període radical del nacionalisme català. Si bé en condicions diverses de presentació al joc electoral, calia preguntar-se sobre la persistència d'una «memòria» electoral [2].

1. Vegeu en aquesta mateixa publicació el capítol que se n'ocupa.
2. No és fàcil donar un contingut precís a la noció sovint utilitzada de «memòria electoral» o «històrica» per a descriure una continuïtat en l'orientació del vot, malgrat que hi hagi hagut interrupcions en la regularitat electoral. Un intent de caracteritzar aquest fenomen es troba a Martín Moreno, J. De Miguel, A. «Memoria histórica e inteligencia sociológica en las elecciones españolas de 1977», a *Estudis Electorals*, n. 1, desembre 1978, Barcelona, pp. 37-46. Quant al sistema de partits a Catalunya durant la II República, vegeu Molas, I., *El sistema de partits polítics a Catalunya (1931-1936)*, Barcelona 1972.

c) El tercer interrogant afecta el pes de les formacions de connotació predominantment nacionalista i, entre elles, de la coalició electoral *Pacte Democràtic per Catalunya,* dirigida pel líder nacionalista Jordi Pujol i el seu grup *Convergència Democràtica.* En un clima de reivindicació nacional, era òbvia la pregunta sobre la força a obtenir per una candidatura que privilegiava, sobre altres consideracions, l'aspiració al reconoixement de la personalitat política del país.

d) Com a tendències sense quasi cap tradició electoral a Catalunya —on la classe obrera va acceptar històricament el predomini gairebé absolut de l'anarco-sindicalisme i l'hegemonia política del radicalisme republicà d'alguns sectors burgesos—, les diverses formacions d'inspiració marxista representaven igualment una incògnita electoral: socialistes (PSC-PSOE), comunistes (PSUC) i extrema esquerra minoritària d'orientació marxista-leninista, trotskista i maoista tenien a Catalunya precedents històrics d'escassa o de nul·la incidència electoral.

e) A l'altre extrem de l'espectre polític, era possible preguntar-se per l'expectativa dels grups d'orientació franquista, ja fos dels més estrictament continuistes (Alianza Popular), ja fos dels inspirats pel reformisme progressiu del President Suárez que, en relació amb tots els altres grups, es caracteritzaven per la seva dependència dels corresponents estatals pel que fa a l'organització (l'anomenat fenomen del «sucursalisme» polític) i per la seva nul·la o equívoca acollida a les reivindicacions catalanes sobre l'autogovern.

f) Una important incògnita electoral la representava la població immigrada o d'origen no català, derivada de la gran onada migratòria interior espanyola dels anys cinquanta i seixanta [3]. El caràcter predominantment assalariat d'aquest important sector de la població i la seva no incorporació al món lingüístic i cultural de Catalunya —que no disposava d'instruments institucionals (escola, «mass-media», etc.) propis— feia possible interrogar-se sobre l'orientació general d'aquest vot.

g) Finalment, i com a síntesi general, era possible de preguntar-se si els resultats electorals a Catalunya confirmarien l'existència d'un «fet diferencial» respecte a la resta de l'Estat o si, per contra, tot i les innegables diferències culturals, lingüístiques i fins i tot, socio-econòmiques, es produiria una estructura de l'opinió política no gaire diversa de la presentada per la societat espanyola en el seu conjunt.

Aquestes grans preguntes, deliberadament àmplies i molt sovint interdependents, podran ser parcialment contestades en analitzar els resultats electorals del 15 de juny de 1977, tenint, però, present que només una investigació ulterior i una repetició de la consulta electoral pot donar resposta satisfactòria a totes elles.

3. Hom calcula que aproximadament el 40 % de la població catalana és nascuda fora de Catalunya. Cal tenir presents a més els catalans de «primera generació», fills dels immigrats arribats durant les grans onades migratòries dels anys 1950-1970.
Sobre l'evolución demogràfica de Catalunya, vegeu Recolons, L., *La població a Catalunya. Distribució territorial i evolució demogràfica,* Barcelona 1976.

1.2. Una primera resposta als resultats

Els resultats de les eleccions de diputats al Congrés de Diputats a Catalunya —dividida en quatre districtes electorals corresponents a les quatre províncies administratives— són els que consten en el quadre n.º 1 [4].

D'aquest quadre, podem extreure ja algunes consideracions que serveixen per a donar resposta —si més no, parcial— als grans interrogants anteriorment formulats. Quan calgui, utilitzarem també la informació que proporcionen els resultats a les eleccions de Senadors, ja que la peculiaritat del sistema electoral emprat per a l'elcció d la Cambra fa més difícil l'anàlisi immediata amb la deducció de conseqüències [5].

La primera constatació derivada del quadre general és que la «novetat» de l'acte electoral no provoca, a l'electorat, una reacció quantitativament apreciable d'inhibició o desorientació. Podem deduir-ho del nivell d'abstenció, del nombre de vots en blanc i nuls i de la dispersió del vot entre les diverses formacions polítiques.

Pel que fa a *l'abstenció*, l'índex global de Catalunya és del 20,7 per cent, lleugerament inferior al registrat en el conjunt de l'Estat espanyol (22,8 per cent). El nivell d'abstenció situa els catalans —si els comparem amb els altres països europeus— en una zona intermèdia entre els d'elevada participació i els de participació moderadamente important. Magnituds abstencionistes comparables a les de la Catalunya del 1977 es donen, per exemple, a França, Finlàndia, Noruega, Irlanda, etc. No sembla, doncs, que la manca d'hàbit democràtic provoqués un reflex inhibitori: amb això es confirmaria la pauta d'altres experiències de sortida de règims dictatorials, tal com es reflecteix en el quadre n.º 3.

Amb tot, Catalunya se situa —respecte de la resta d'Espanya— en una zona de participació mitjana, tal com hem vist en analitzar éls resultats a nivell d'Estat: lluny de les cotes de mínima participació —Galícia, Astúries—, es troba també distant de les de màxima participació —País Valencià, Castella la Vella—. Segueix relativament la tònica històrica, car tampoc a les eleccions del període 1931-1936 va situar-se Catalunya entre els territoris més participacionistes de l'Estat, sinó que es va acostar als darrers llocs de la intervenció electoral. Podem comprovar-ho al quadre n.º 2, on consten també els resultats per províncies.

Pel que fa al nombre de *vots en blanc i nuls*, que podrien ser un signe d'incapacitat d'elegir o de refús a fer-ho entre les opcions electorals, veiem que se situen entorn de l'1,5 per cent, xifra considerablement reduïda i, fins

4. No s'han publicat oficialment els resultats detallats de les eleccions del 1977. Cap departament de l'Administració no ha assumit aquesta funció, que no constava en la normativa electoral. Aquesta gravíssima deficiència —estadística, científica i política— ha estat parcialment esmenada per publicacions oficioses o pels resultats apareguts a la premsa. Pel que fa a Catalunya, l'Equip de Sociologia Electoral (U. A. B.) ha posat a punt una edició revisada dels resultats a Catalunya a partir dels documents oficials. La referència és: Equip de Sociologia Electoral (U. A. B.). —Consorci d'Informació i Documentació de Catalunya, *Resultats de les eleccions legislativas del 15 de juny de 1977 a Catalunya,* Barcelona 1977-78 (5. vol.). Aquí s'utilitzen aquests resultats, mentre que, per al conjunt de l'Estat s'utilitzen els publicats pel diari de Madrid, *Informaciones,* en l'edició del 14 de gener del 1978.

5. Sobre el sistema electoral per el Senat, vegeu el capítol específic d'aquesta publicació.

Les eleccions al Senat a les quatre circumscripcions catalanes són analitzades més endavant: vegeu el treball de Canals, R. M. i Molins, J. M.

QUADRE 1. Resultat de les eleccions al Congrés per circumscripcions electorals

Circumscripció	Electors	Votants		Blancs			Nuls			PSC-PSOE			PDC		
				Vots	(1)	(2)	Vots	(1)	(2)	Vots	(1)	(2)	Vots	(1)	(2)
Barcelona	3.035.289	2.406.283	79,3	5.336	0,1	0,2	30.169	1,0	1,2	732.599	24,1	30,4	372.546	12,3	15,5
Girona	307.520	250.562	81,4	546	0,2	0,2	4.178	1,3	1,7	60.666	19,7	24,2	67.204	21,8	26,8
Lleida	239.553	188.688	78,8	360	0,1	0,2	2.849	1,2	1,5	27.801	11,6	14,7	45.412	19,0	24,1
Tarragona	329.793	255.599	77,5	484	0,1	0,2	4.913	1,5	1,9	59.473	18,0	23,3	36.898	11,2	14,4
Catalunya	3.912.155	3.101.132	79,3	3,946	0,1	0,2	42.109	1,1	1,3	880.539	22,5	28,4	522.060	13,3	16,8

PSUC			UCD			UCDCC			EC			AP			D'altres (*)		
Vots	(1)	(2)	Vots	(1)	(2)	Vots	(1)	(2)	Vots	(1)	(2)	Vots	(1)	(2)	Vots	(1)	(2)
475.919	15,7	19,8	362.422	11,9	15,0	129.072	4,2	5,4	110.884	3,6	4,6	75.514	2,5	3,1	115.041	3,8	4,8
24.887	8,1	9,9	45.225	14,7	18,0	13.348	4,3	5,3	6.169	2,0	2,5	7.954	2,6	3,2	20.086	6,5	8,0
22.696	9,5	12,0	45.222	18,9	24,0	17.583	7,3	9,3	14.118	5,9	7,5	10.066	4,2	5,3	2.581	1,1	1,4
41.072	12,4	16,1	68.550	20,8	26,8	14.074	4,3	5,5	10.788	3,4	4,2	15.143	4,6	5,9	4.204	1,3	1,6
564.574	14,4	18,2	521.419	13,3	16,8	174.077	4,4	5,6	141.959	3,6	4,5	108.677	2,7	3,5	141.912	3,6	4,6

1. Percentatge sobre electors.
2. Percentatge sobre votants.

* Per la circumscripció de:

a) Barcelona: PSPC; FUT; CTB; CUPS; Lliga; DSCC; ASD; AN/18-J; RSC; F.E. Auténtica; Proverista.
b) Girona: PSPC; FUT; Lliga; C.I.G.
c) Lleida: UTL; RSC.
d) Tarragona: FUT; CTT; F.E. Auténtica; Proverista.

i tot, inferior a les presentades per altres països en les seves primeres eleccions democràtiques. Podem veure-ho també comparativament en el quadre número 2.

Finalment, la dispersió del vot entre les candidatures presentades és igualment reduïda i desmenteix un cop més l'afirmació que la novetat de la conducta electoral i la inevitable pluralitat de candidatures en un sistema de forces polítiques no estructurat, inclinen a la dispersió [6].

Els adversaris del sistema electoral proporcional veuen un cop més rebutjada empíricament la seva afirmació segons la qual la proporcionalitat afavoreix automàticament el fraccionament del vot entre un elevat nombre de candidatures. En efecte, la suma dels percentatges obtinguts per les primeres quatre candidatures classificades dóna un total del 80,2 per cent dels vots vàlids, sensiblement igual a la del total de l'Estat espanyol (81,4 %) i comparable a les que ofereixen els països amb història electoral regular i, per tant, amb un sistema cristal·litzat de forces polítiques [7].

QUADRE 2. Participació electoral a Catalunya i a Espanya a les eleccions de 1933, 1936 i 1977

	Percentatge de participació		
Any	1933	1936	1977
Espanya	67,4	72,0	78,3
Catalunya			79,3
Barcelona-Circ.	60,1	68,8	79,3
Barcelona-Prov.	65,5	75,2	
Girona	61,2	71,3	81,4
Lleida	61,3	(69,5)	78,8
Tarragona	65,3	(73,1)	77,5

(FONT: Tussell, J. o.c. i Consorci de Documentació i informació..., o.c.)

QUADRE 3. «Primeres» eleccions democràtiques

	% participació	vots blancs + nuls	suma % (a) 4 primers partits
CATALUNYA 1977	79,3	1,5	80,2
ESPANYA 1977	78,3	1,3	81,4
ITALIA 1946	89,1	2,5 (b)	81,4
ALEMANYA FEDERAL 1949	79,0	3,1	78,0 (c)
PORTUGAL 1975	91,7	6,9	90,7

(a) Percentatge de vots vàlids.
(b) Únicament, vots en blanc.
(c) Suma de CDU/CSU + SPD + FDP + KPD.

6. A Catalunya, el total de les candidatures presentades era 19, de les quals únicament set es presentaven a les quatre circumscripcions catalanes.

7. Actualment, han estat perfectament revelades les insuficiències de les denominades «lleis» que intentaven relacionar automàticament els sistemes electorals amb determinades característiques del sistema de partits. Per a una més recent i completa exposició del tema, vegeu, per exemple, D. Nohlen, *Wahlsisteme der Welt. Daten und Analysen. Ein Handbuch,* Munchen-Zurich 1978, especialment pàgs. 357-376. Vegeu F. de Carreras i J. M. Vallès, o.c., 159-293.

b) *L'orientació del vot.* — La distribució de les preferències electorals entre les grans tendències polítiques ens proporciona elements per a respondre —sovint, només parcialment— a les altres qüestions plantejades.

La primera observació del quadre electoral n.º 1 revela l'orientació marcadament esquerrana de l'electorat de Catalunya, que dóna als socialistes (PSC-PSOE) i als comunistes (PSUC) el 28,4 i el 18,2 per cent, respectivament, del total de vots válids emesos. Més del 45 per cent dels votants s'inclina, doncs, per opcions d'inspiració marxista, trencant així amb la història catalana que, com ja hem dit, presenta una vella tradició de lluita obrera lligada a plantejaments anarco-sindicalistes.

Si les previsions —certament d'elaboració poc científica— permetien esperar un predomini de l'orientació esquerrana a causa del caràcter bàsicament industrial de Catalunya, la magnitud de la tendència sorprèn per la seva intensitat, tenint en compte les condicions de rigorosa clandestinitat en què s'havien mogut les forçes obreres i l'absència de sindicats de classe mínimament arrelats i organitzats. Si el «score» socialista és considerable si tenim present la jovenesa de la seva organització —el partit és fundat com a tal el novembre de 1976—, el resultat comunista és particularment notable per a un partit durament reprimit durant la dictadura i legalitzat únicament dos mesos abans de les eleccions i sense possibilitat, per tant, d'aprofitar obertament les vies de presència oberta i oficial.

El pes global dels dos partits marxistes a Catalunya —sense tenir en compte d'altres formacions minoritàries a l'esquerra del PSUC— és, comparativament, superior al de qualsevol altre Estat de l'àrea europea capitalista i sensiblement equiparable al que exhibeix a França o a Itàlia i, en latituds geogràfiques i polítiques molt diverses, a Finlàndia. A nivell d'unitats infraestatals, algunes regions italianes del centre i del nord presenten magnituds iguals o superiors, però allí és el PCI el que avança considerablement al PSI.

La segona constatació és la importància relativa d'una formació d'inspiració bàsicament nacionalista com és el Pacte Democràtic, fonamentalment vertebrat sobre Convergència Democràtica. Amb el 16,8 per cent del total de vots emesos, el PDC se situa en segon lloc en nombre d'escons obtinguts, gràcies a la deformació de la proporcionalitat produïda per la normativa electoral [8].

En resultar afavorides les candidatures que obtenen els primers llocs en les circumscripcions de nombre reduït d'escons, el Pacte Democràtic —ben col·locat a Girona i a Lleida— aconsegueix un nombre de diputats superior al que li atorgaria una estricta proporcionalitat d'acord amb la quantitat de sufragis reunits a nivell de Catalunya. La situació contraposada correspon al PSUC, relativament perjudicat en la distribució d'escons pel fet de situar-se en els darrers llocs de les circumscripcions de pocs diputats, malgrat el seu nombre total de vots. Aquesta situació es reflecteix en el quadre n.º 4.

Però aquest avantatge parlamentari no oculta la clara situació subordinada darrera els partits d'esquerra marxista o en igualtat de resultats amb la UCD, el partit del Govern Suárez. Aquesta realitat es contraposa a l'expectativa del Pacte Democràtic de constituir-se en partit hegemònic a Catalunya, gràcies al seu programa nacionalista, a la seva crida interclassista i a la proposta de centre-esquerra moderat que formula en el terreny social.

La frustració d'aquesta expectativa, en part anul·lada per l'enèrgica posició nacionalista de socialistes i comunistes, que han reivindicat decididament l'au-

8. Sobre aquest efecte del sistema electoral espanyol que distorsiona la proporcionalitat entre vots de cada candidatura i escons obtinguts vegeu supra, pp.

QUADRE 4. Efectes desproporcionalitzadors del sistema electoral aplicat a les 4 circumscripcions de Catalunya

	Percentatge de vots	Núm. de diputats	Percentatge de diputats	Quota de vots per diputat
PSC-PSOE	28,4 %	15	31,9 %	58.702
PSUC	18,2	8	17,0	70.571
PDC	16,8	11	23,4	47.460
UCD	16,8	9	19,1	57.935
UCDC CAT.	5,5	2	4,2	87.038
EC	4,6	1	2,1	141.959
AP	3,5	1	2,1	108.677

Total de vots vàlids a Catalunya 3.053.687
Total de Diputats 47

Quota de proporcionalitat «ideal»: $\frac{\text{(Total vots)}}{\text{(Total dip.)}} = 64.972$

togovern català, també s'ha de posar en relació amb la votació obtinguda per la UCD, la coalició electoral propulsada pel President del Govern. Aquesta coalició, sense pràcticament cap arrelament real a Catalunya i improvisant les seves candidatures a les quatre circumscripcions, obté el mateix percentatge de vots que el PDC, al qual supera en dos dels quatre districtes.

Tot i així, cal remarcar que la formació governamental —jugant amb els recursos de ser la força en el poder: administració local, campanya de Televisió, imatge del President Suárez, etc.—, obté a Catalunya els resultats més febles de tot l'Estat, situant-se pràcticament a la meitat —16 per cent— de la seva cota estatal —34 per cent—.

Més rotunda és la poca fortuna de l'*Alianza Popular*, la formació representativa del franquisme continuista. Si a tota Espanya el seu fracàs és considerable —degut tant al rebuig de les posicions continuistes com a l'habilitat de la UCD per a convertir en vots propis els vots conservadors canalitzats per les xarxes d'interès i influència constituïdes durant la dictadura—, a Catalunya es dóna precisament —entre tots les pobles de l'Estat— el seu percentatge més baix (3,5 per cent), cosa que demostra un refús contundent a allò que s'entreveia com a posició políticament immobilista i tradicionalment hòstil a les aspiracions nacionals catalanes.

c) *La referència històrica.* — Quaranta anys després de les últimes eleccions republicanes (febrer 1936), tres denominacions reapareixen en les eleccions de juny del 1977, amb pretensió de tradició històrica.

Es tracta de la Lliga de Catalunya, l'Esquerra de Catalunya i la Unió Democràtica de Catalunya (democristians històrics). La primera respon a una operació deslligada de continuïtat real amb el passat, ja que el partit hegemònic del catalanisme moderat durant la monarquia d'Alfons XIII, va deixar de tenir activitat política efectiva pública o clandestina a l'endemà de la guerra civil de 1936-39. En canvi, l'Esquerra Republicana de Catalunya manté una activitat testimonial, tant a l'exili com a l'interior sense voler renunciar al seu paper dominant a Catalunya durant la II República. Per la seva part, la UDC, en contacte amb els partits democristians de l'Europa occidental dels quals rep suport i revalidació, aspira a beneficiar-se de la imatge de partit de govern que tenen els seus homòlegs europeus.

Els resultats electorals ens revelen, però, que les tres formacions esmentades —i no sempre per les mateixes raons— obtenen resultats extremadament modestos; 5,6 per cent la UDC, 4,5 per cent l'Esquerra i 0,6 per cent de Lliga de Catalunya.

Però aquesta ruptura amb la història electoral quant a les denominacions partidistes, no ha de fer ignorar la continuïtat d'orientació de tendències de l'electorat, més apreciables encara quan s'examinen alguns resultats a nivell geogràfic més reduït. Direm únicament que, en línies generals, les eleccions del 1977 a Catalunya marquen una clara orientació cap a l'esquerra i una definida identificació amb les propostes autonomistes.

Aquesta línia de continuïtat queda encara més perfilada si examinen els resultats de les eleccions al Senat: tots els candidats que assumiren col·lectivament el plantejament nacionalista i l'orientació social més progressista sense consideració de partit, són elegits amb importants majories [9].

d) *Simetria o dissimetria amb el quadre espanyol.* — L'última qüestió preelectoral tenia com a objecte comprovar l'existència o inexistència d'una estructura política a Catalunya diferent de la general a la resta de l'Estat espanyol. El quadre n.º 5 compara les diverses magnituds, i ens permet algunes observacions.

Mentre que els índexs de participació i de vots en blanc o nuls són sensiblement iguals, l'orientació del vot entre partits presenta diferències notables. El sistema de partits a nivell d'Estat apunta a una certa bipolarització —que cal distingir de la tendència al bipartidisme—, marcada per les posicions clarament destacades de la UCD i el PSOE, seguits a distància pel PCE i l'AP. A Catalunya, en canvi, l'estructura del vot queda més distribuïda entre les primeres quatre formacions, establint un joc polític quadrangular que ha de fer difícil un plantejament polític bipolar.

La complexitat de l'estructura catalana pot ser en el futur superior a l'espanyola, si tenim en compte que mentre a nivell d'Estat les dues formacions principals se situen a dreta i esquerra d'un centre imaginari, a Catalunya les dues primeres forces són justament forces d'esquerres, en una proximitat d'objectius que pot fer-les simultàniament contrincants directes a l'hora d'ampliar els respectius espais polítics. La marcada posició «eurocomunista» del PSUC és, en aquest sentit, un factor important.

QUADRE 5. Resultats de les eleccions al Congrés (1977). Comparació Catalunya-Espanya

	Catalunya	Espanya
% Participació	79,3	78,3
% Vots en blanc o nuls	1,5	1,3
(a) % AP	3,5	8,3
% UCD	16,8	34,7
% PDC	16,8	2,7 (b)
% Socialistes (c)	29,6	33,6
% Comunistes (d)	18,2	9,2

(a) Els % de cada candidatura són calculats sobre el total de vots vàlids emesos.
(b) Només presenta candidats a Catalunya.
(c) Per Catalunya, PSC/PSOE + PSP; per Espanya, PSOE + PSP.
(d) Per Catalunya, PSUC; per Espanya, PCE.

9. Vegeu més endavant el treball de Canals, R. M.-Molins, J. M., pp.

Cal, però, extremar la prudència a l'hora d'establir conclusions en aquest punt, almenys per dues raons principals. Malgrat la hipòtesi de relativa fixesa del vot inicial, unes primeres eleccions no són suficients per a definir un sistema de partits cristal·litzat. En segon lloc, la mera distribució del vot no és més que un element del sistema de partits, la vocació dels quals és governar. Catalunya encara no té un Parlament propi, l'elecció del qual pot presentar variacions i, per tant, no s'han definit les estratègies de cara a l'ocupació del poder en funció del pes parlamentari. Un cop en marxa aquest procés, disposarem d'alguns elements definidors indispensables que actualment ens manquen.

2. LA GEOGRAFIA ELECTORAL DE CATALUNYA

Ramon M. Canals/Joaquim M. Molins

2.1. Introducció

L'estudi dels resultats electorals del 15 de juny de 1977 a Catalunya, l'hem dividit en dues parts fonamentals: una anàlisi geogràfica a partir de la cartografia dels resultats a nivell de circumscripció, comarca i municipi, i una anàlisi estadística on es posen en relació els resultats electorals amb d'altres variables socio-econòmiques i demogràfiques.

En aquesta part estudiem la distribució geogràfica del vot de les principals forces polítiques a tres nivells d'anàlisi diferents: la circumscripció, la comarca i el municipi.

Al segon nivell —la comarca— introduïm una divisió territorial —la realitzada per la Generalitat l'any 1936— que, malgrat que no té cap reconeixement oficial en aquest moment, s'aproxima molt més a la realitat geográfica catalana i ens permet conèixer la força dels diferents partits en àrees territorials més homogènies. A la vegada, la presentació comarcal dels resultats revela la transcendència política que deriva de les diverses normatives electorals, de cara a successives eleccions i, especialment, de cara a les eleccions al Parlament de Catalunya.

El coneixement de la implantació comarcal del vot ens permet conèixer en quines àrees geogràfiques predominen unes o altres forces i també saber les característiques globals d'aquestes: urbanes, rurals, industrials, agrícoles...

Al tercer nivell —el municipi— pretenem donar una visió sobre la implantació dels diferents partits a tots els municipis de Catalunya, amb la finalitat de comparar la implantació municipal amb la comarcal i amb la de circumscripció, i poder parlar —com es veu en el capítol corresponent— de comarques homogènies i d'implantació diferenciada als grans o petits nuclis de població, sovint irregulars, sempre en funció de la implantació de cada partit als diferents municipis de cada comarca. L'anàlisi municipal ens permet també confrontar aquesta implantació amb les consultes a nivell local que es puguin produir, i comparar per tant, el comportament electoral als municipis, diferent o no, segons que es tracti d'unes eleccions o d'unes altres.

El present treball s'ordena de la següent manera:

En primer lloc fem una breu presentació dels principals partits i coalicions concurrents a les eleccions. Seguidament, presentem els resultats a nivell de circumscripció i de comarca, i finalment, analitzem la implantació dels principals partits a nivell municipal, ordenats per comarques i per circumscripcions. Això ens permet confeccionar a cada circumscripció i per a cada partit una

tipologia de les comarques resultant d'aquesta implantació municipal. Finalment, i com a conclusió del treball geogràfic a nivell municipal, fem una recapitulació de les diferents característiques de la implantació municipal de cada partit o coalició basant-nos en la tipologia elaborada per cada circumscripció. Així obtenim una visió global de la distribució municipal del vot de les quatre principals forces polítiques catalanes, que comprèn tot Catalunya.

Per tal que aquest text es pugui seguir bé, hem elaborat uns mapes de les forces polítiques amb representació parlamentària als diferents nivells d'anàlisi —la circumscripció, la comarca i el municipi— on s'indica el percentatge sobre el total d'electors representat en intervals d'un 5 %. També hem elaborat uns altres mapes que revelen els percentatges d'abstencionisme, tant a nivell comarcal com de municipi. S'adjunten també uns mapes-guies que permeten situar geogràficament les diverses comarques i municipis.

Els resultats d'aquest treball se situen a diferents nivells: D'entrada s'aconsegueix una primera aproximació a la distribució territorial del vot als diferents nivells estudiats —circumscripcions, comarques i municipis— de la qual es desprenen zones de forta, mitjana i feble implantació per a cadascuna de les forces polítiques, cosa que ens permet situar aquestes forces en àrees geogràfiques delimitades.

En segon lloc, i basant-nos en el coneixement de la realitat sòcio-demogràfica d'aquestes àrees, podem establir unes primeres hipòtesis de treball sobre la incidència d'aquests factors en els resultat electorals de les diferents forces polítiques.

En tercer lloc, la relació d'aquesta part amb la que ve a continuació —l'estadística— ens permet combinar dues metodologies que són complementàries en la recerca de les causes últimes dels resultats electorals a Catalunya a les primeres eleccions democràtiques que s'han efectuat després del franquisme.

2.2. Partits i coalicions

En aquesta primera part del treball hem cregut convenient fer una breu presentació dels diferents partits i coalicions que van obtenir escons a les eleccions, i també dels seus líders principals. Hi afegim un breu esment del seu programa electoral, per tal que el lector tingui un coneixement de les peculiaritats de l'espectre polític català en relació amb el de la resta de l'Estat espanyol, i pugui situar millor les diferents forces existents.

Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE)[10]

Socialistes de Catalunya és el nom de la candidatura de coalició del «Partit Socialista de Catalunya» i la «Federació Catalana del PSOE».

El Partit Socialista de Catalunya va ser constituït el dia 1 de novembre del 1976 a partir dels grups: «Convergència Socialista de Catalunya» (antics militants del Front Obrer Català —FOC—), del Moviment Socialista de Catalunya —MSC—, d'una fracció del POUM, d'una altra del PSUC comorerista, del Partit Popular de Catalunya i d'independents.

La candidatura a Barcelona va ser encapçalada per Joan Reventós (PSC) i Josep M.ª Triginer (PSOE), i hi figuraven alguns independents, entre els quals Rudolf Guerra, militant fins feia poc del PSC-R, vinculat a la coalició del Pacte Democràtic. A Girona figurava en el primer lloc de la candidatura, Ernest Lluch (PSC); a Tarragona, Josep Vidal, dirigent de la Unió de Pagesos (PSC); i a Lleida, Felip Lorda (PSOE).

A totes les candidatures els llocs eren repartits equilibradament entre ambdós partits amb un lleuger predomini del PSC.

La campanya de «Socialistes de Catalunya» es basà en la reivindicació de la Generalitat de Catalunya, d'un règim democràtic i d'una societat sense classes. —«Per una Catalunya lliure, pròspera i sense classes»—. El programa era de clara orientació socialista i autonomista-federal.

Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC)

D'ideologia comunista, el PSUC va ser fundat l'any 1936 per la unió de dos partits socialistes (l'Unió Socialista de Catalunya i la Federació Catalana del PSOE) i dos de comunistes (el Partit Comunista de Catalunya i el Partit Català Proletari). Després de la llarga etapa de clandestinitat, el PSUC va ser legalitzat a finals del mes de maig del 1977, prop d'un mes després que

10. Aquesta coalició va esdevenir un partit el mes de juliol del 1978, en unir-se els dos partits que la integren al Partit Socialista de Catalunya (ex-Reagrupament).

ho fos el PCE i pocs dies abans que finalitzés el termini de presentació de candidatures per a les eleccions del 15 de juny.

Els seus caps de candidatura eren: a Barcelona, Gregori López Raimundo, Secretari General del Partit en la clandestinitat; Antoni Gutiérrez, dirigent important i membre destacat de l'Assemblea de Catalunya, i Cipriano García, dirigent sindical de Terrassa; a Tarragona, Josep Solé Barberà, conegut advocat i vinculat a Reus com a jutge durant la República; a Lleida, Pere Ardiaca, fundador del Partit i candidat també per aquesta circumscripció durant la República; finalment a Girona, Carles Caussa.

La campanya del PSUC s'articula, fonamentalment a base de les idees de partit de classe i nacionalista i assumpció de les reivindicacions unitàries de l'Assemblea de Catalunya. En especial, subratllà —potser per evitar confusions— el seu caràcter comunista: «el Partit dels comunistes de Catalunya».

Pacte Democràtic per Catalunya[11]

Pacte Democràtic per Catalunya és el nom de la candidatura de coalició que aplega fonamentalment la Convergència Democràtica de Catalunya (Jordi Pujol), l'Esquerra Democràtica de Catalunya (Ramon Trias Fargas) i el Partit Socialista de Catalunya Ex-Reagrupament (Josep Verde i Aldea), i comptà també amb el suport d'elements nacionalistes, especialment del Front Nacional de Catalunya (Joan Cornudella).

A Barcelona, la candidatura és encapçalada pels líders dels tres partits (Pujol, Trias i Verde), amb predomini del component Convergència Democràtica. A les circumscripcions de Girona i Lleida, en canvi, els caps de llista són homes del PSC-ex-Reagrupament: Joan Paredes i Joaquim Arana, respectivament, atenent a la força superior d'aquest grup quant a implantació i organització. A Tarragona és un home de Convergència (Sendra) el cap de fila de la coalició.

La campanya del Pacte Democràtic es vertebra sobre la reivindicació nacional de Catalunya («El teu primer vot per Catalunya») i sobre un programa reformista d'orientació socialdemòcrata, malgrat la diversitat ideològica dels elements de la coalició. El to fortament nacionalista de la candidatura vol ser compensat, de cara als immigrats, amb la inclusió a Barcelona d'un candidat —Acosta Sánchez—, membre dirigent del «Partido Socialista Andaluz» resident a Catalunya.

Unión de Centro Democrático

La candidatura d'aquest nom neix a Catalunya, després d'una gestació més laboriosa que a nivell d'Estat, on el President del Govern va impulsar, primer, i va dirigir, després, una coalició de partits d'ideologia democristiana, liberal i social-demòcrata, en la qual entraren com a «independents» homes

11. Dos dels partits d'aquesta coalició, la Convergència Democràtica de Catalunya i l'Esquerra Democràtica de Catalunya es van unificar al gener de 1978 amb el nom del primer.

El Partit Socialista de Catalunya (ex-Reagrupament), malgrat que a les Corts va formar part de la Minoria Catalana, va entrar posteriorment en converses amb la coalició «Socialistes de Catalunya» fins a integrar-s'hi en un sol partit (juliol 78).

El Front Nacional de Catalunya, que no va obtenir cap acta de diputat o senador, va quedar al marge de la coalició.

provinents de l'equip governamental amb experiència política durant el període franquista.

A Catalunya, on no existien amb prou força els elements corresponents als que integraven la coalició estatal, la candidatura de la UCD va ser organitzada com una coalició d'independents, en la qual quedaven submergits homes procedents de Concòrdia Catalana, grup patrocinat per J. A. Samaranch, que havia iniciat ja una important operació de llançament publicitari preelectoral.

L'aparició quasi per sorpresa de la UCD a Catalunya va provocar la irritació d'una altra coalició centrista —la Unió del Centre i de la Democràcia Cristiana de Catalunya, del democristià Anton Cañellas — que perdia la possibilitat de constituir-se en paral·lel «sui generis» de la coalició estatal UCD.

A Barcelona, els integrants de la candidatura UCD eren, fonamentalment, homes que havien ocupat càrrecs de govern durant el franquisme: Sentís (director general de Premsa), Espinet (director general d'Urbanisme), Capdevila (batlle de l'Hospitalet), Moreta (diputat provincial i home dels sindicats verticals, etc.), alguns d'ells procedents de l'avortada Concòrdia Catalana.

Al costat d'ells, dos destacats independents: Manual Jiménez de Parga, catedràtic d'Universitat i liberal oposat al franquisme, i Juan de Dios Ramírez Heredia, publicista i animador de la minoria gitana i d'alguns sectors de la immigració andalusa. A Girona, la candidatura era encapçalada per Gich Bech de Careda, ex-delegat nacional d'esports; a Tarragona, per Joan Sabater, seleccionador nacional de hoquei sobre patins, i a Lleida, per Manuel de Sagarra, advocat.

La seva campanya electoral reproduïa la proposada a nivell estatal, centrada fonamentalment en la imatge del President Suárez —que apareixia en tota la propaganda gràfica com a element distintiu— i sense fer esment de les reivindicacions unitàries catalanes: Generalitat, Estatut del 1932 i retorn del President Tarradellas. Això no obstant, en manifestacions i declaracions, la candidatura es pronunciava per un règim autonòmic per Catalunya, si bé de definició imprecisa quant als continguts.

Unió del Centre i la Democràcia Cristiana de Catalunya [12]

És la coalició formada per dos partits d'àmbit català, la vella Unió Democràtica de Catalunya, membre de l'equip Demòcrata-Cristià de l'Estat espanyol, i adscrita a la Internacional Demòcrata-Cristiana, i el Centre Català, grup de recent formació a partir de joves empresaris del Cercle d'Economia i d'altres institucions econòmiques barcelonines, el qual intentava aglutinar les forces de centre a Catalunya.

Va ser la coalició més afectada per la irrupció dels «homes del President» a Catalunya, ja que fins al darrer moment va intentar arribar a un acord perquè aquests no es presentessin, per a poder-ne incloure alguns a la seva

12. Poc després de les eleccions, la UDC va sofrir una primera escissió encapçalada per Miró i Ardèvol, que va constituir el club «Jacques Maritain». Aquest, després, juntament amb el Centre Català i alguns sectors de la Lliga i d'altres independents va constituir la Unió del Centre de Catalunya.
A finals del 1978, el diputat electe de la UDC, Anton Cañelles, i un petit sector del partit van constituir un nou partit —la Unió Democràtica Centre Ampli— arran d'unes converses amb la UCC i la UCD per a la constitució d'un únic centre a Catalunya.

candidatura. Això no va ser possible, car va aparèixer a darrera hora la candidatura de la UCD reclamant un espai polític semblant a la d'aquesta coalició, però amb el total suport del President Suárez i del món oficial.

Els caps de candidatura d'Unió Democràtica i el Centre Català eren: a Barcelona, Anton Cañellas, líder de la UDC i secretari polític de l'equip Demòcrata-Cristià de l'Estat espanyol, conegut en els medis europeus; Carles Güell, de Centre Català, home d'empresa, president de la Lliga Europea de Cooperació Econòmica. A Lleida, Simeó Miquel, advocat molt conegut, que s'havia presentat a les darreres eleccions a procuradors a Corts pel terç familiar. A Girona es presentaxa l'empresari David Marca, de la UDC; i a Tarragona J. Fco. Llevat, també del mateix partit.

El seu programa electoral oferia una alternativa democràtica i autonomista amb «llibertat i seguretat» —com deien a la seva propaganda— recordant que la Democràcia Cristiana a Europa va ser l'alternativa al feixisme després de la Segona Guerra mundial. Però la conjuntura política va fer que en la campanya es remarqués el caràcter català de la seva opció de centre, en contraposició a les ambigüetats d'un centre sucursalista (la UCD) creat artificialment.

Esquerra de Cataluya (Front Electoral Democràtic)

És el nom de la candidatura formada per tres partits no legalitzats en el moment de la convocatòria de les eleccions i que van constituir aquesta coalició per evitar el procediment de la recollida de firmes. Aquests «partits» eren dos d'històrics: l'Esquerra Republicana de Catalunya i Estat Català (el primer fou majoritari a Catalunya durant la República); el tercer era el Partit del Treball d'Espanya, abans PCE (I), sorgit d'una escissió esquerrana del PCE i del PSUC l'any 1967. L'ERC i EC formaven abans de les eleccions el Front d'Esquerres juntament amb el PSC ex-Reagrupament i el Front Nacional de Catalunya. La integració d'aquests dos darrers al Pacte Democràtic va impedir la consolidació de l'original opció electoral.

Per la seva banda, el PTE havia patrocinat a nivell estatal la candidatura del *Front Democràtic d'Esquerres (FDI).*

Les candidatures eren encapçalades a Barcelona pels líders dels tres Partits: Barrera (ERC), Gràcia (PTE), i Plantxart (EC). A les altres circumscions, els caps de fila eren homes d'ERC, Bonaterra a Girona, Grau Mora a Tarragona i Grau Segarra a Lleida.

La campanya que menaren se centrà en la recuperació de les institucions autonòmiques dintre de la perspectiva d'esquerra, emfasitzant preferentment les reivindicacions unitàries catalanes: retorn del President Tarradellas, Generalitat i Estatut. En el seu anagrama electoral, que consistia en l'escut de la Generalitat, també era present aquest èmfasi.

Alianza Popular-Convivencia Catalana

Aquesta coalició estava integrada per l'«Alianza Popular» (coalició estatal de set antigues associacions del Movimiento: Reforma Democrática, Acción Regional, Unión Nacional Española, Unión del Pueblo Español, Unión Social Popular, Democracia Social, Acción Democrática Española), encapçalades respectivament per Fraga Iribarne, López-Rodó, Fernández de la Mora, Martínez Esteruelas, Thomas de Carranza, Licinio de la Fuente i Silva Muñoz), juntament amb la Unió Catalana (Udina Martorell), el Pacte Democràtic (Linati)

que havien constituït anteriorment una coalició electoral anomenada Pacte d'Hostalric, i un petit grup encapçalat per l'antic diputat d'Esquerra Republicana de Catalunya, Trabal, anomenat Partit Demòcrata del Pogrés Social.

Els seus caps de candidatura eren: a Barcelona, López-Rodó (Acción Regional), ex-ministre franquista; Carreras Llansana (UPE), ex-rector comissari de la Universitat de Barcelona, i Santiago Udina Martorell (Unió Catalana), ex-sots-secretari d'Obres Públiques i d'ideologia demòcrata-cristiana no homologada. A Tarragona, Fernando Bau Carpi, de família políticament influent a Tortosa i comarca. A Lleida, Joaquin Gías Jové, amb càrrecs sindicals agraris i polítics durant el franquisme. Finalment, a Girona, Fernando Duran, exprocurador de les Corts orgàniques i membre d'Unió Catalana.

El seu espai polític era clarament de dreta franquista i en competència amb la UCD, a la qual retreia estar directament impulsada des del Govern. A Catalunya va intentar donar una imatge més «centrista» a partir de la seva coalició amb els grups abans esmentats.

2.3. Geografia electoral per circumscripcions i comarques [13]

Aquesta part del treball analitza la implantació del set partits que van obtenir representació parlamentària a les diverses comarques catalanes, segons la divisió territorial de la Generalitat de l'any 1936.

Per cada partit o coalició destaquem les comarques de màxima, mínima i mitjana implantació, i a continuació donem una visió global de la força de cada partit a les quatre circumscripcions.

Per a cada un del set partits hem confeccionat un mapa amb els resultats obtinguts a cada comarca i circumscripció relatiu al percentatge sobre el total d'electors i representant els resultats en intervals d'un 5 %.

Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE)

SOCIALISTES DE CATALUNYA obté el 22,5 % de vots sobre el cens electoral, equivalent al 28,4 % dels vots emesos. Això situa aquesta candidatura en el primer lloc en nombre de vots a Catalunya, seguida del PSUC i el PDC. Guanya 15 diputats, dels quals 11 corresponen a Barcelona, 2 a Girona, 1 a Lleida i 1 a Tarragona. El cost de cada diputat en nombre de vots és de 58.702.

El mapa electoral de SOCIALISTES DE CATALUNYA revela l'existència d'una zona de màxima implantació centrada a la comarca de Garraf on supera el 30 % dels electors. Entorn d'aquest nucli central, el mapa presenta zones d'irradiació de força socialista que, generalment, va debilitant-se com més lluny del nùcli central es troben.

Així, immediatament contigües a l'àrea de Barcelona, trobem comarques on el PSC-PSOE se situa entre el 20 i el 30 % dels electors: l'Alt i el Baix Penedès, l'Alt Camp, Anoia, el Vallès Oriental, el Vallès Occidental, Bages i el Barcelonès. Fora d'aquesta gran àrea de forta implantació socialista, tres comarques superen també el 20 % dels electors a favor de la candidatura: el Baix Empordà, la Garrotxa i —amb el 28 %— el Ripollès.

13. Una primera versió d'aquest treball —amb resultats encara provisionals— fou publicada al n.° 10 de «Perspectiva Social» (desembre 77).

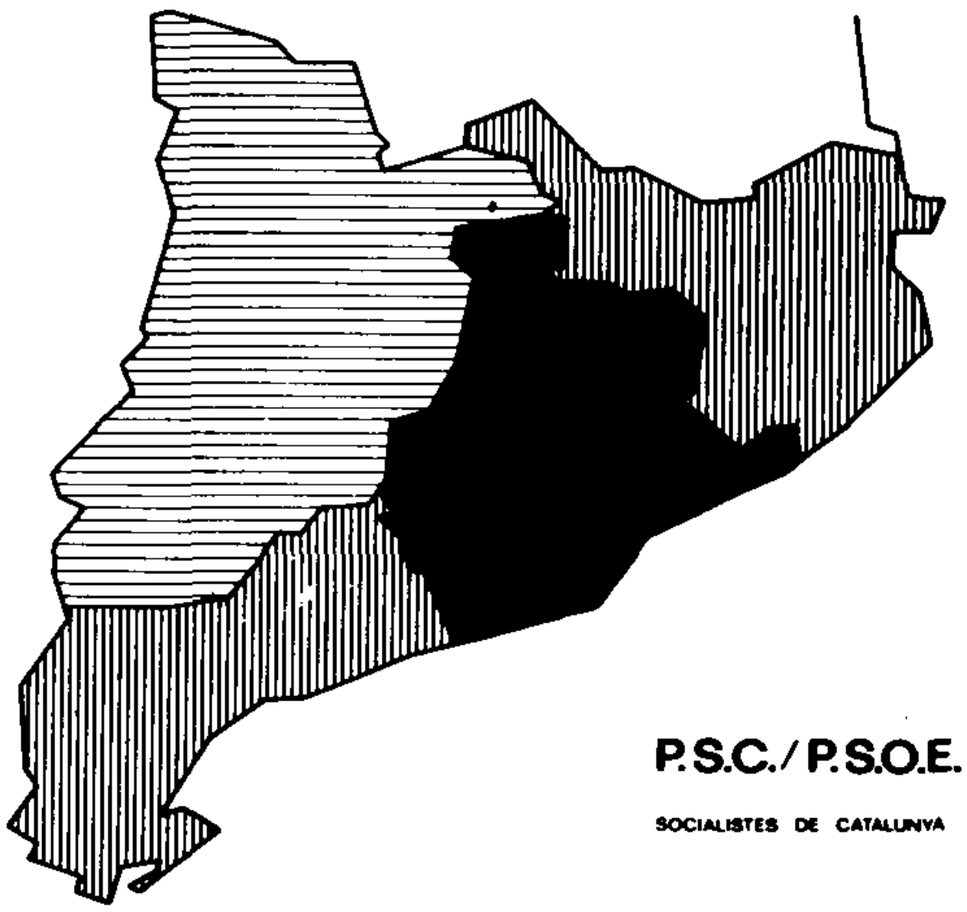

P.S.C./P.S.O.E.

SOCIALISTES DE CATALUNYA

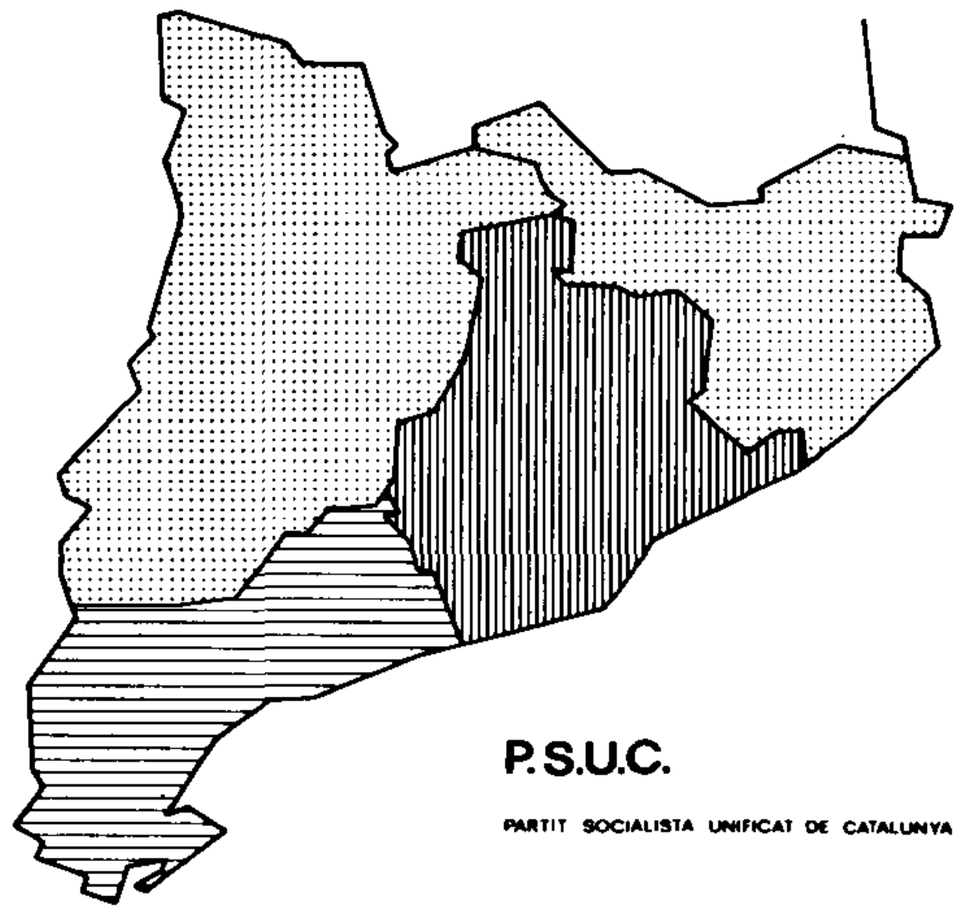

P.S.U.C.

PARTIT SOCIALISTA UNIFICAT DE CATALUNYA

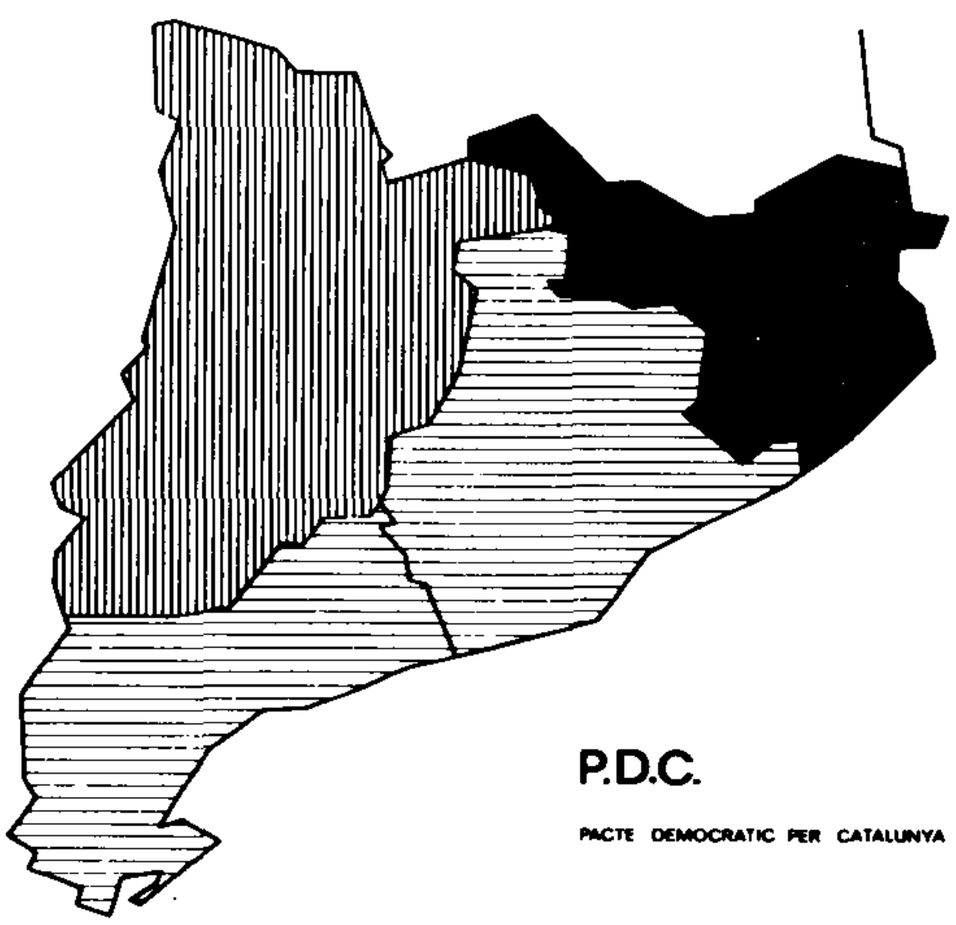

P.D.C.

PACTE DEMOCRATIC PER CATALUNYA

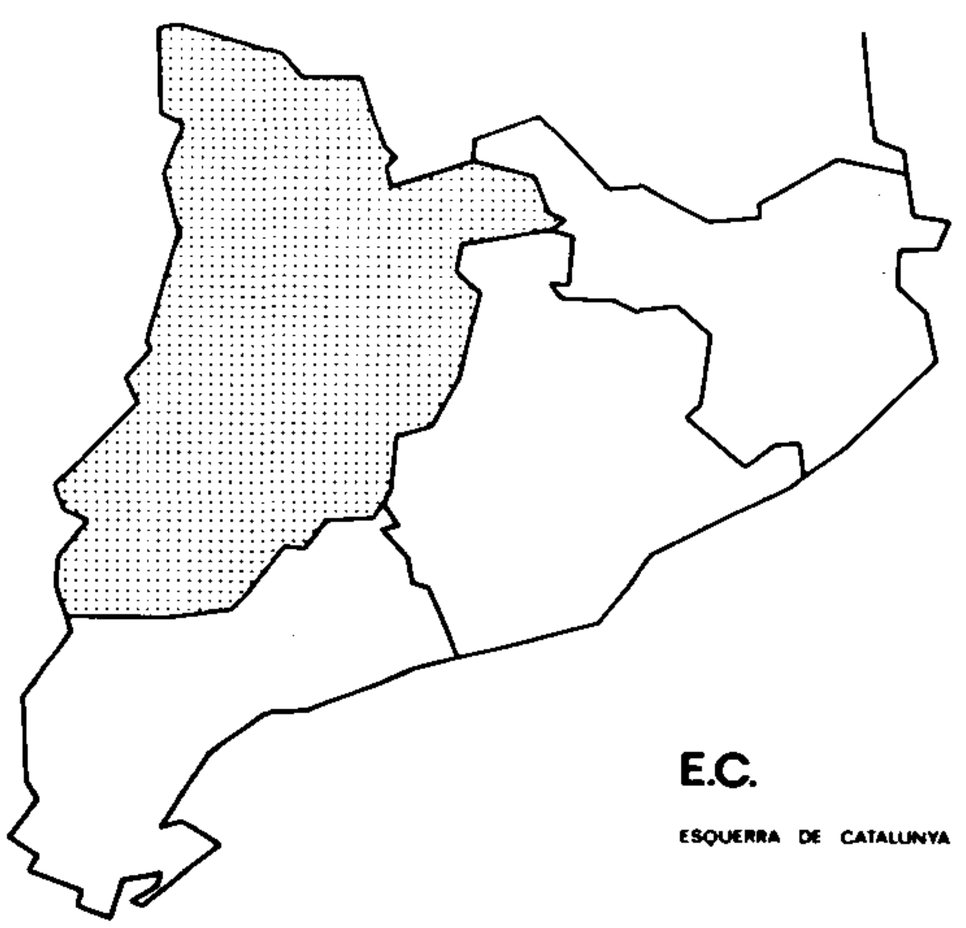

E.C.

ESQUERRA DE CATALUNYA

0 - 5 % 5,1 - 10 % 10,1 - 15 % 15,1 - 20 % 20,1 - 25 % 25,1 - 30 % + 30 %

CIRCUMSCRIPCIONS ELECTORALS DE CATALUNYA 15 JUNY 77

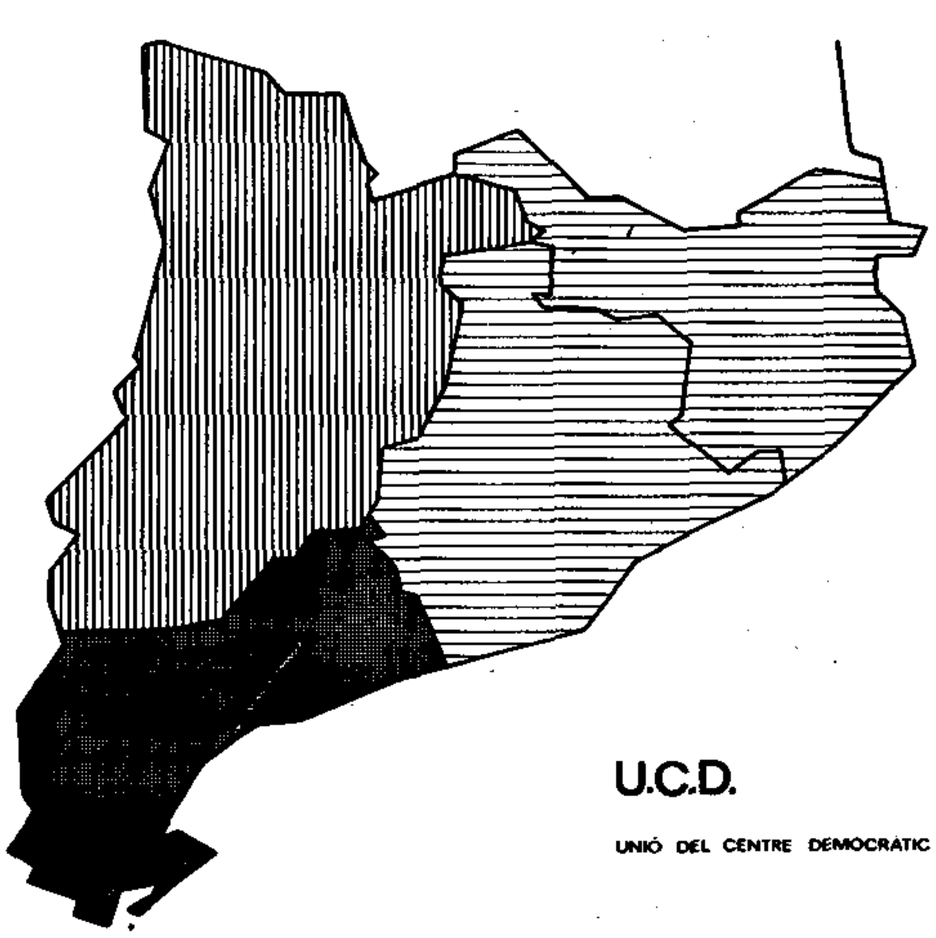

U.C.D.

UNIÓ DEL CENTRE DEMOCRÀTIC

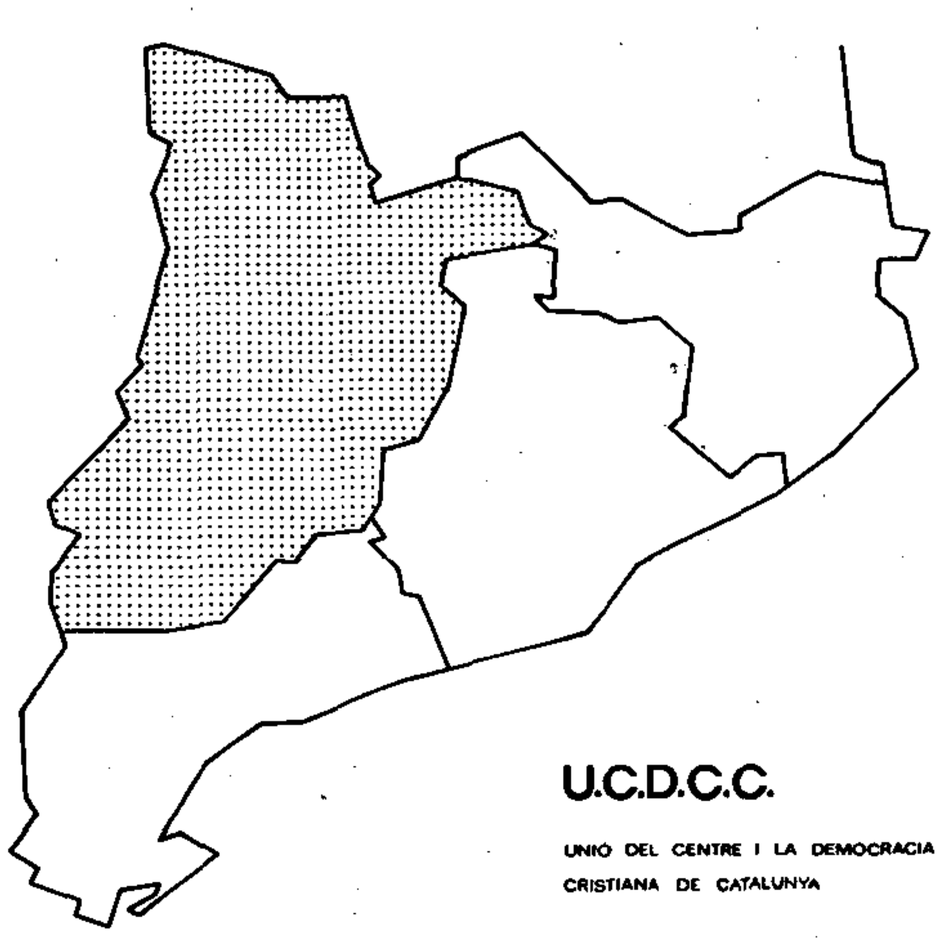

U.C.D.C.C.

UNIÓ DEL CENTRE I LA DEMOCRACIA CRISTIANA DE CATALUNYA

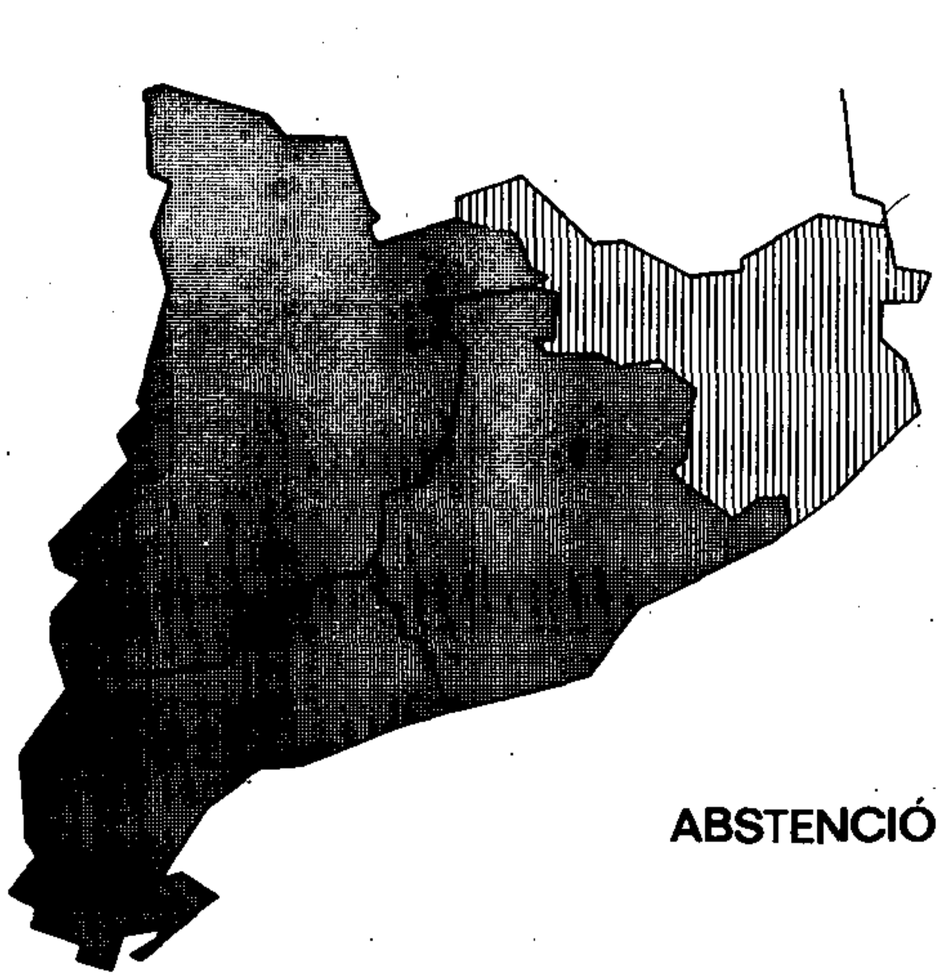

ABSTENCIÓ

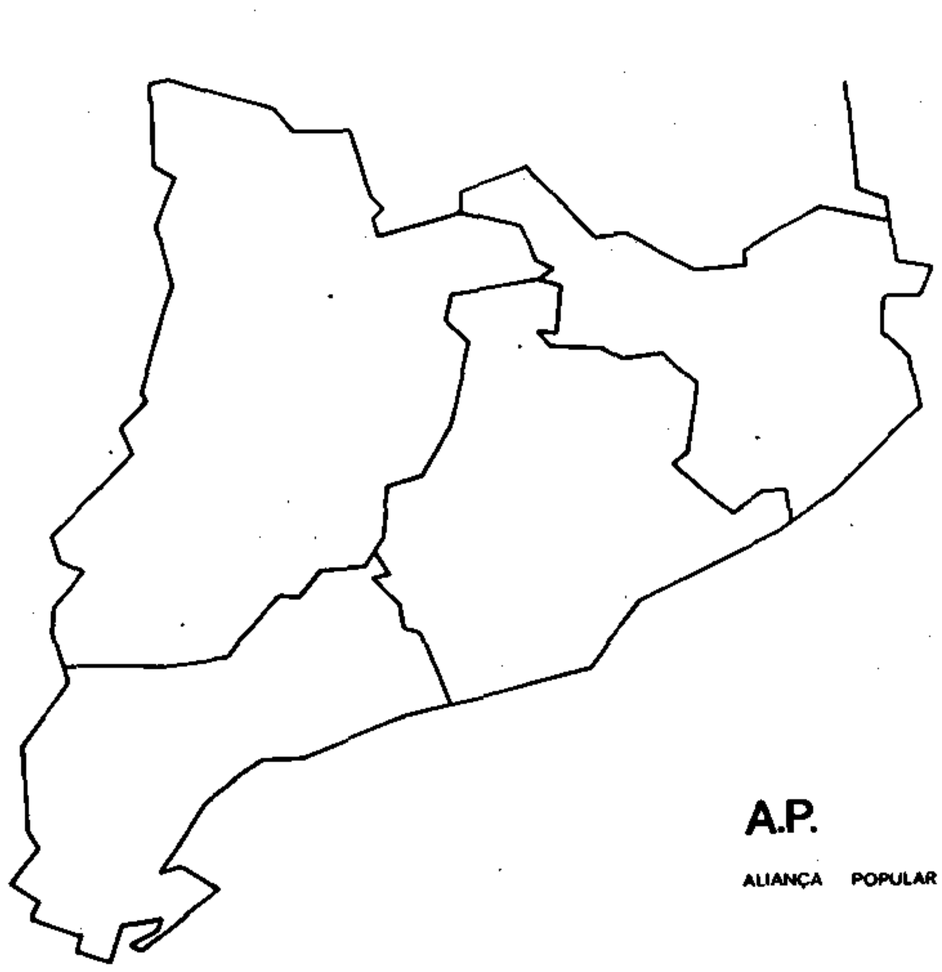

A.P.

ALIANÇA POPULAR

0 - 5 % 5,1 - 10 % 10,1 - 15 % 15,1 - 20 % 20,1 - 25 % 25,1 - 30 % + 30 %

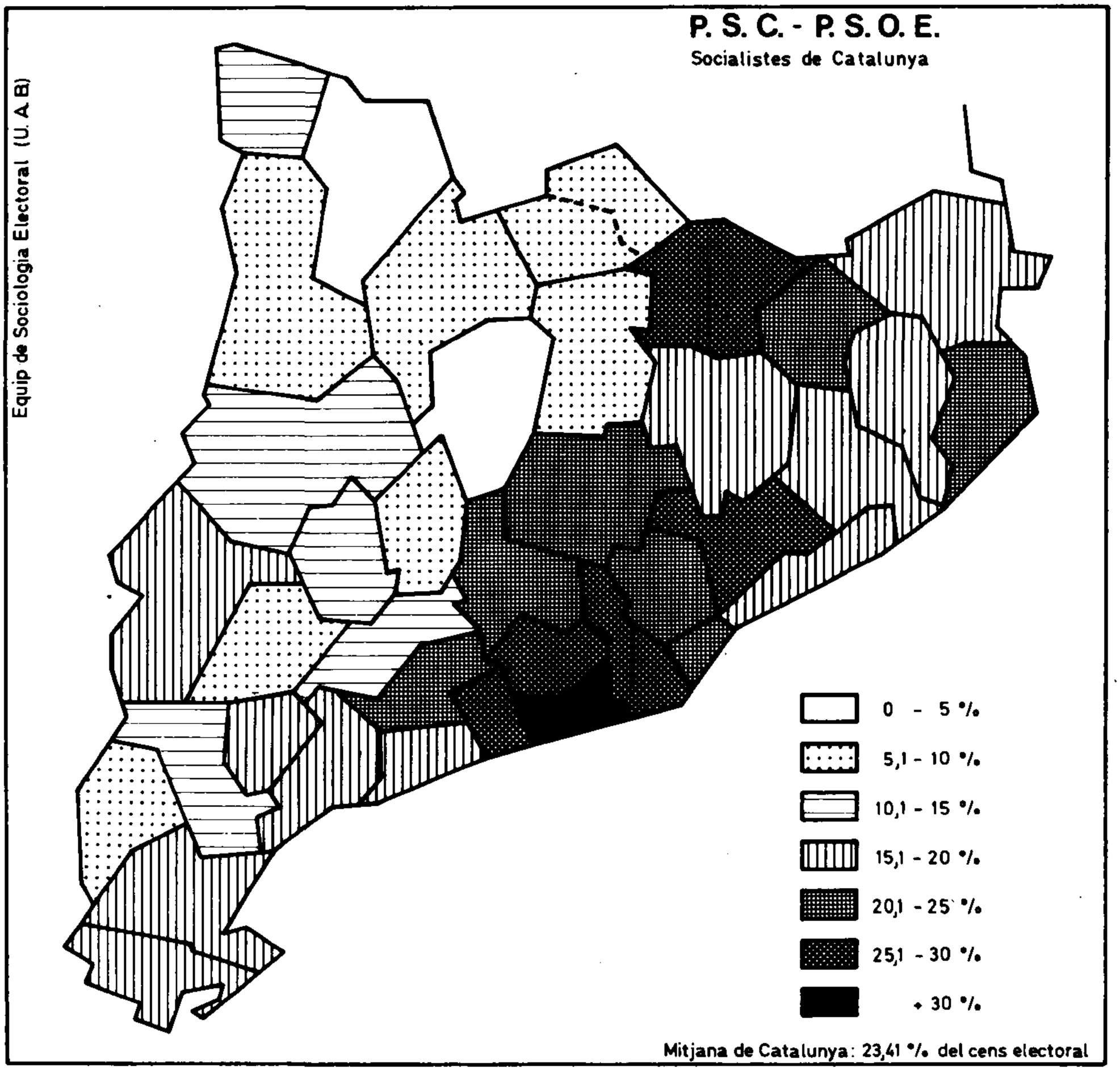

La segona zona, també sense solució de continuïtat, dóna al PSC-PSOE valors situats entre el 15 i el 20 % dels electors. Al nord, Osona, el Maresme, la Selva, el Gironès i l'Alt Empordà. Pel sud, el Tarragonès, el Baix Camp, el Priorat, el Baix Ebre i el Montsià. Com a illot exterior, entorn de la ciutat de Lleida, el Segrià també supera el 15 % dels electors.

Més lluny d'aquell nucli de força, es troben quinze comarques, en les quals els socialistes no arriben al 15 % dels electors: una a Barcelona —el Berguedà—, una a Girona —la seva part de la Cerdanya—, tres de Tarragona —la Conca de Barberà, la Ribera d'Ebre i la Terra Alta— i totes les de Lleida, amb l'excepció ja esmentada del Segrià. Dintre d'aquesta zona de poca presència, destaquen dues comarques en les quals SOCIALISTES DE CATALUNYA no arriben al 5 % dels electors: el Solsonès i el Pallars Sobirà.

L'anàlisi per circumscripcions ens assenyala la gran força de PSC-PSOE a Barcelona, on arriba en primer lloc amb un 24,1 % del total d'electors. Se situa primer classificat a set comarques (el Baix Llobregat, el Garraf, el Barcelonès, l'Alt Penedès, l'Anoia, el Bages i el Vallès Oriental), i segon classificat a altres tres (el Maresme i Osona, darrera del Pacte, i el Vallès Occidental,

darrera del PSUC). Únicament al Berguedà se situa en quart lloc, darrera del Pacte, PSUC i UCD.

A les circumscripcions de Girona i Tarragona, se situa com a segona força. En el cas de Girona, on obté el 19,7 % dels electors, cedeix el primer lloc al Pacte. SOCIALISTES DE CATALUNYA és primer a les comarques del Ripollès i el Baix Empordà i segon a totes les altres, amb excepció de l'Alt Empordà on arriba tercer, darrera del Pacte i UCD.

A Tarragona —amb un 18 % dels electors—, se situa segon darrera de la UCD. El PSC-PSOE es classifica primer a les comarques contigües a l'àrea de Barcelona —el Baix Penedès i l'Alt Camp— i a les que encerclen la capital —el Priorat i el Baix Camp. A totes les altres comarques tarragonines, es col·loca en segon lloc.

Pel que fa a la circumscripció de Lleida, el PSC-PSOE presenta els seus resultats globalment més febles. Ocupa el tercer lloc, amb un 11,6 % del total d'electors. Cap comarca lleidatana no li dóna la primera posició, i només a la Vall d'Aran arriba segon, darrera la UCD.

Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC)

EL PSUC obté el 14,4 % del total d'electors de Catalunya, que correspon a un 18,2 % dels votants. Aquest resultat el situa en el segon lloc dels partits de Catalunya, quant a nombre total de vots, en una posició substancialment més favorable que l'obtinguda pel PCE —partit «germà»— a nivell de l'Estat espanyol, on —excloent Catalunya— no arriba al 7 % del total de vots emesos.

No obstant això, el PSUC només aconsegueix el tercer lloc quant a nombre d'escons: 7 a Barcelona i 1 a Tarragona. Aquesta contradicció és efecte de l'aplicació del mètode electoral d'Hondt a circumscripcions amb una quantitat reduïda d'escons que perjudica desproporcionadament aquells partits que no aconsegueixen primers o segons llocs a les dites circumscripcions. Per aquesta raó, el PSUC ha necessitat més de 70.000 vots per obtenir cadascun dels seus escons; és una de les forces més perjudicades pel sistema electoral vigent.

La implantació comarcal del vot comunista és força desigual. Només a dues comarques del «hinterland» barceloní supera el 20 % dels vots: el Baix Llobregat i el Vallès Occidental. Aquestes dues comarques li donen els seus millors resultats, juntament amb el Tarragonès, on el PSUC ultrapassa lleugerament el 15 % dels electors.

Una presència intermèdia li es reconeguda en 15 comarques, gairebé totes elles situades a les circumscripcions de Barcelona i Tarragona juntament amb dues comarques lleidatanes —la Noguera i el Segrià. En aquestes comarques obté resultats situats entre el 10 i el 15 % del total d'electors. Molt a prop del 10 %, però sense arribar-hi, se situa en tres comarques gironines contigües a la circumscripció de Barcelona (la Selva, el Gironès i el Baix Empordà), en una de barcelonina (Osona) i en una de lleidatana (les Garrigues).

Finalment, els seus resultats més fluixos, inferiors al 10 % del total d'electors, es donen a la majoria de les comarques lleidatanes, a bona part de les gironines, a dues de Barcelona i a dues de Tarragona.

Particularment negatius són els resultats de la Garrotxa (2,6 %) i a la zona pirenaica i oriental de Lleida (la Vall d'Aran, el Pallars Sobirà, el Solsonès, la Segarra, la Cerdanya lleidatana).

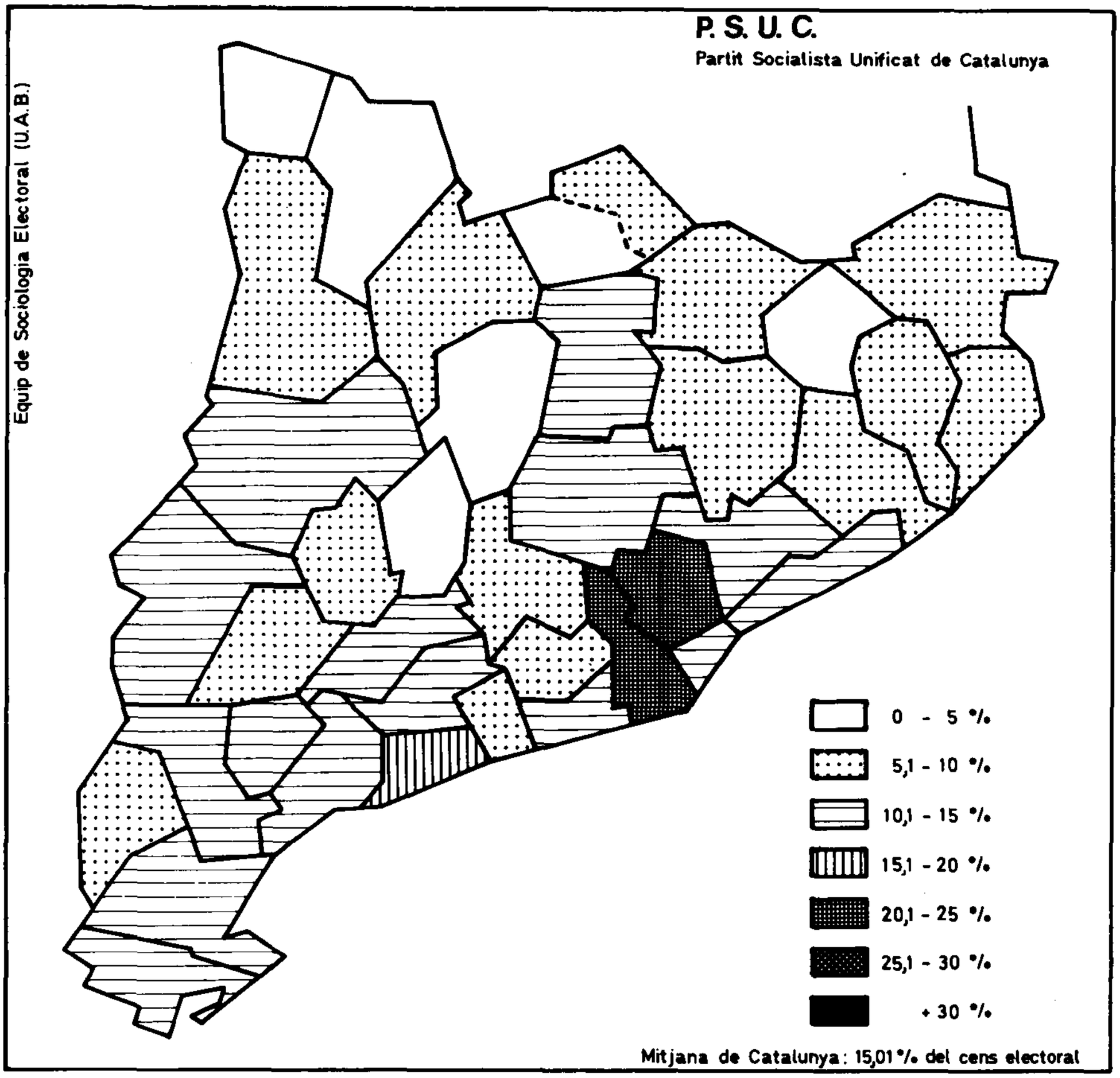

D'aquesta descripció comarcal, podem deduir la situació respectiva del PSUC a les diverses circumscripcions. Barcelona i, especialment, les comarques de més densitat de població, li donen els millors resultats absoluts, i es col·loca en segon lloc a nivell de circumscripció, darrera del PSC-PSOE. Precisament obté el primer lloc de tots els partits al Vallès Occidental —únic que aconsegueix a tot Catalunya—, ocupa la segona posició al Baix Llobregat, al Barcelonès, al Garraf, i també al Berguedà.

Tarragona és, per al PSUC, la segona circumscripció en implantació general. Arriba al tercer lloc, gràcies a uns resultats homogenis en totes les comarques, on —excepte a la Terra Alta i al Baix Penedès— mai no baixa del 10 %.

A Lleida, se situa en quarta posició i obté el 9,5 % del total del cens, gràcies a la seva bona implantació a les comarques més poblades: el Segrià i la Noguera. Un centenar escàs de vots priva el PSUC d'aconseguir un diputat en aquesta circumscripció.

Finalment, Girona és, globalment, la seva demarcació més fluixa, on ocupa també el quart lloc dels partits presentats, amb el 8,1 % del cens.

Pacte Democràtic per Catalunya (PDC)

EL PACTE DEMOCRATIC PER CATALUNYA obté, en total, el 13,3 % de sufragis sobre el conjunt del cens electoral, equivalent al 16,8 % dels vots emesos.

Això el situa en tercer lloc en nombre de vots a Catalunya després del (PSC-PSOE i el PSUC) superant per lleugeríssima diferència la UCD. Jerò aquest tercer lloc en nombre de vots li atorga, en canvi, un segon lloc en nombre de diputats (onze), a causa de la deformació produïda per les normes electorals en la distribució d'escons, que afavoreix els partits ben situats en províncies amb pocs diputats. En conseqüència, el cost de cada diputat del PDC en nombre de vots ha estat de 46.460, quantitat relativament baixa, que el situa com la candidatura més afavorida a Catalunya.

El mapa electoral del PDC revela una implantació desigual a les diverses comarques de Catalunya, les quals li donen resultats força diferents. La situació més favorable li ofereixen tres comarques —el Pallars Sobirà, les Garrigues i el Berguedà—, on supera el 30 % del cens electoral. Notem que les dues

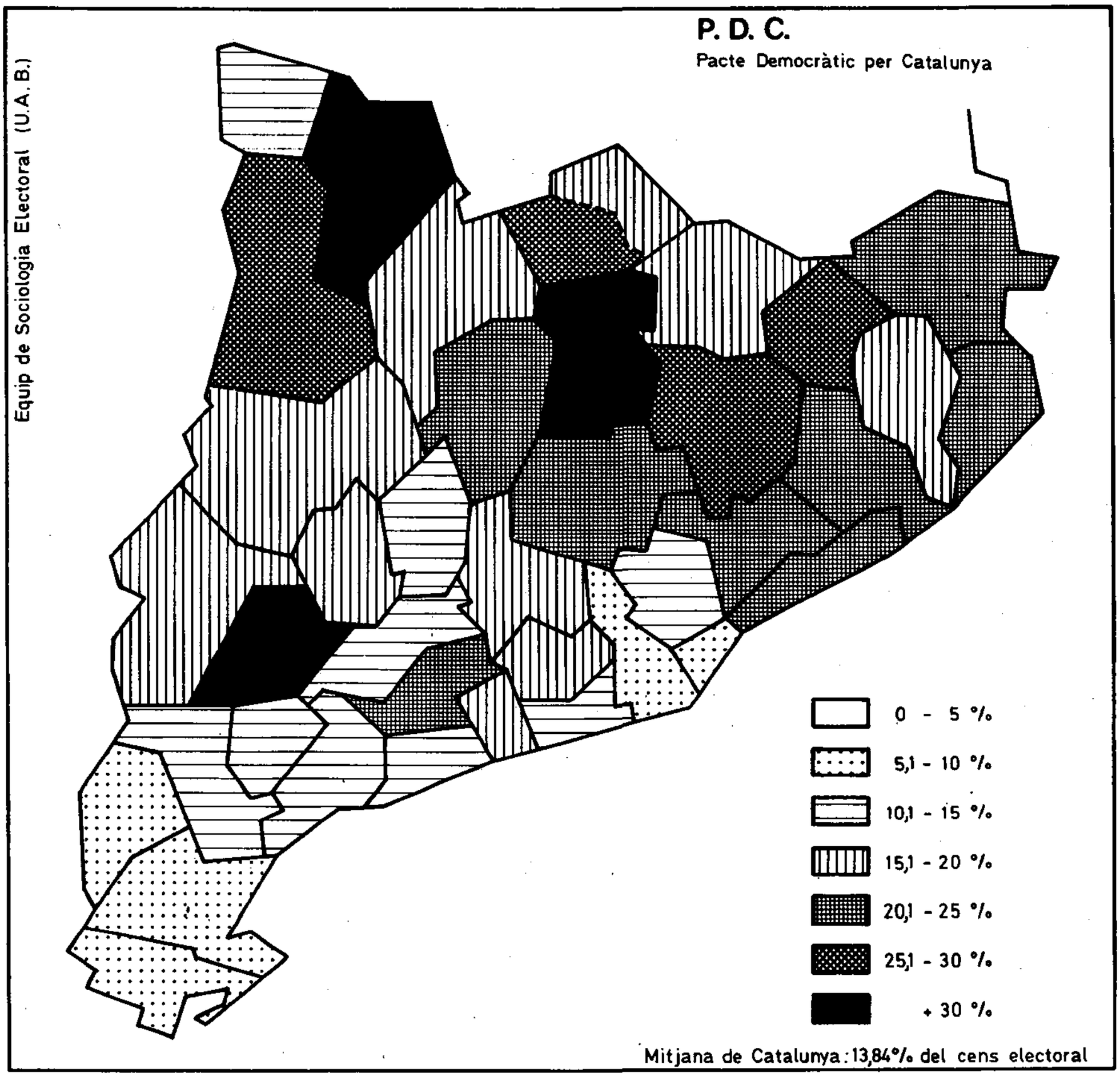

primeres coincideixen amb zones de forta popularitat de dos homes polítics del Pacte, el diputat Arana (PSC-Ex-Reagrupament) per al Pallars Sobirá, i el vell lluitador i candidat no elegit per al Senat Joan Cornudella (FNC) per les Garrigues.

Altres dotze comarques donen al PDC bons resultats, que se situen entre el 20 i el 30 per cent del total d'electors. Quatre d'aquestes comarques corresponen a la circumscripció de Barcelona, quatre a Girona, tres a Lleida i només una a Tarragona. Advertim que el millor percentatge —entre el 25 % i el 30 %— correspon a quatre comarques —el Pallars Jussà, la Cerdanya lleidatana, Osona i la Garrotxa— pertanyents a quatre circumscripcions diferents, però totes elles situades a la Catalunya Vella. Només una comarca de Tarragona, per altra banda, supera el 20 % i per pocs vots: l'Alt Camp.

Una zona de valors intermedis és construïda per les comarques que se situen entre el 10 i el 20 % del cens electoral. En aquesta posició es troben sis comarques lleidetanes, sis de tarragonines, tres de gironines i quatre de Barcelona.

Finalment, els punts més febles del PDC —amb resultats inferiors al 10 %— són, per una part, tres comarques de la regió de l'Ebre (el Montsià, el Baix Ebre i la Terra Alta) i, per altra part, dues comarques de l'àrea d'influència de Barcelona-capital (el Baix Llobregat i el Barcelonès). Ultrapassant escassament el 10 % dels vots i, per tant, manifestant-se com a zona feble del Pacte trobem, a l'extrem nord-occidental de Catalunya, la Vall d'Aran. Paradoxalment, es compten en aquestes àrees febles del Pacte les comarques amb menys i amb més proporció de població no nascuda a Catalunya.

D'aquesta ràpida descripció de la implantació del vot PDC, podem deduir la seva diferent acollida a les quatre grans circumscripcions del Principat. La seva millor situació es dóna, en general, a les terres de Girona i de Lleida. A Girona es col·loca en primer lloc en quatre comarques (la Selva, el Gironès, l'Alt Empordà i la Garrotxa) i en segon lloc a les tres restants (la Cerdanya gironina, el Baix Empordà i el Ripollés). Es pot afirmar, per tant, que ocupa sempre el primer o segon lloc.

El mateix podem dir per a les terres de Lleida, amb l'excepció de la Vall d'Aran. Ocupa el primer lloc a sis comarques (els dos Pallars, la Cerdanya lleidatana, el Solsonès, les Garrigues i l'Urgell) i el segon lloc a d'altres quatre (l'Alt Urgell, la Noguera, La Segarra i el Segrià).

La circumscripció de Barcelona li ofereix una acollida més variada, però inferior en conjunt a les anteriors: obté tres primers llocs (Osona, el Berguedà i el Maresme) i quatre segons llocs (Bages, Anoia, l'Alt Penedès i el Vallès Oriental).

Els seus resultats més febles a la circumscripció de Tarragona es manifesten en el fet que no aconsegueix cap primer lloc, i obté només dos segons llocs (l'Alt Camp i el Baix Penedès) en comarques que es troben territorialment contigues a Barcelona.

Unión del Centro Democrático (UCD)

Els resultats de la UCD a Catalunya se situen entre els més febles de la coalició a nivell d'Estat, amb l'excepció del País Basc. La UCD obté a Catalunya una mitjana del 13,8 % sobre el cens electoral, que representa un 16,8 % sobre el total de votants. Aquesta xifra és pràcticament la meitat de l'obtinguda a nivell estatal (34 % sobre el total de votants).

Per mínima diferència respecte al Pacte (640 vots) se situa en el quart lloc de les forces polítiques catalanes, després del PSC-PSOE, del PSUC i del PDC. Ocupa el tercer lloc en nombre d'escons, en obtenir-ne un total de 9 (5 a Barcelona, 2 a Tarragona i 1 a Lleida i Girona).

El mapa electoral corresponent al vot UCD revela una implantació força homogènia, ja que en cap comarca no obté resultats inferiors al 9 %; se situa gairebé sempre entre el 10 i el 25 % a 33 comarques, sobre un total de 39. Cal dir que cap altra candidatura no presenta uns resultats tan homogenis en el conjunt comarcal de Catalunya.

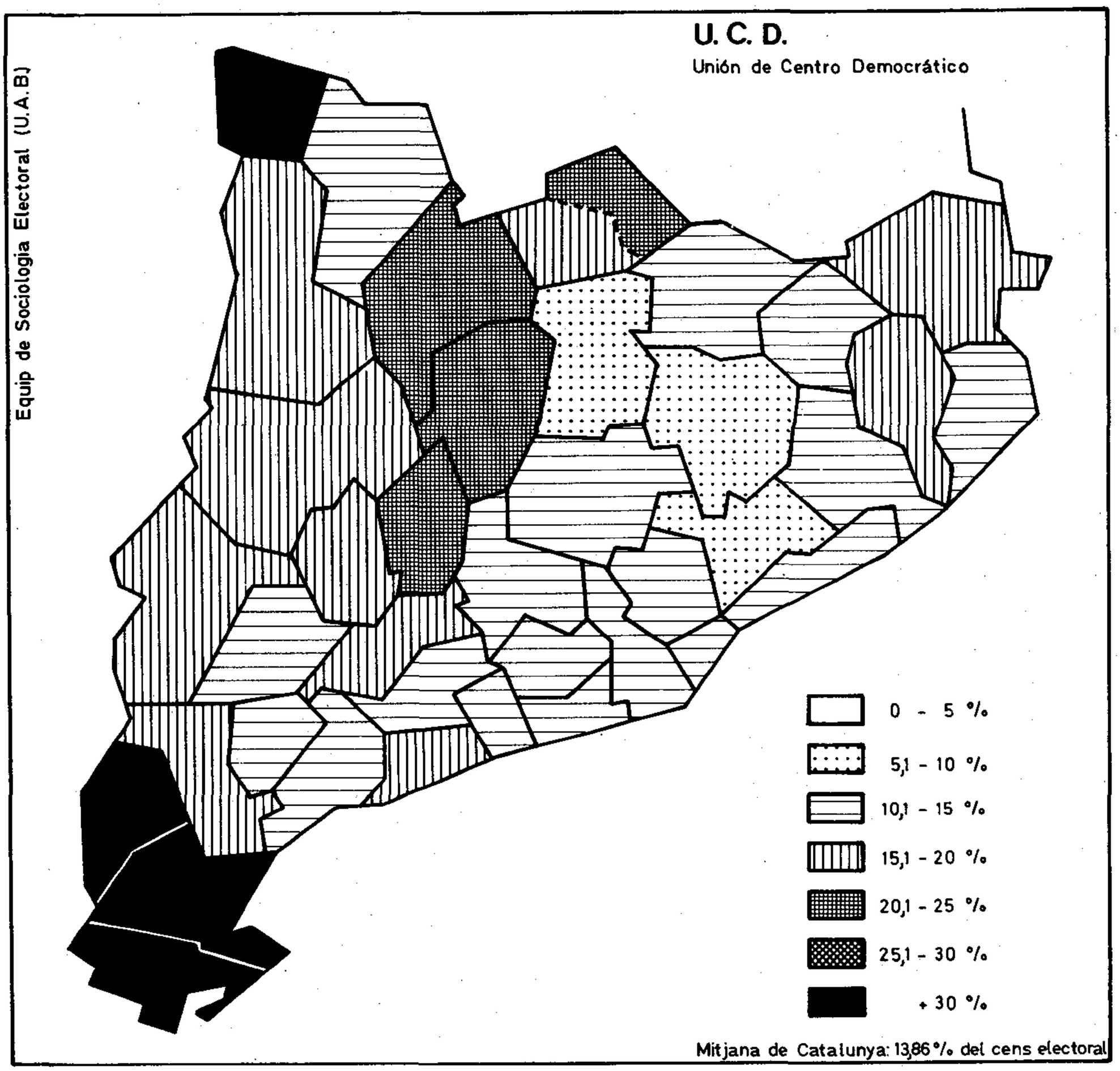

Però aquesta distribució sensiblement equilibrada presenta diferències d'un cert relleu en l'anàlisi per circumscripcions. A Tarragona obté els seus millors resultats (20,8 %); s'hi classifica en primer lloc. A Lleida obté un segon lloc (amb el 18,9 %) a curta distància del Pacte, primer classificat. En canvi, a Girona és el tercer classificat (14,7 %) i a Barcelona ocupa una quarta posició, amb la seva votació més feble (11,9 %).

Així, doncs, la circumscripció demogràficament més important —Barcelo-

na— és el seu terreny més feble; debilita, per tant, els seus resultats catalans globals. Però, val a dir que, si sumem només els resultats de les altres circumscripcions (Girona, Lleida, Tarragona), la UCD apareix com a primera força classificada.

Tot i la seva regularitat d'implantació, podem distingir també per a la UCD zones d'elevada implantació, juntament amb les de mitjana i baixa força. La UCD presenta una zona d'elevada implantació que coincideix amb les comarques perifèriques de Catalunya: la Vall d'Aran i la regió de l'Ebre (la Terra Alta, el Montsià i el Baix Ebre), on supera el 30 % de vots sobre el total d'electors. Una mica inferior, però també important, és la seva presència a les comarques interiors de l'Alt Urgell, el Solsonès i la Segarra, on se situa entre el 29 i el 25 %, igual que a la Cerdanya gironina.

Una zona intermèdia és la més abundant i característica de la UCD: la que se situa entre el 10 i el 20 %. Cal destacar, per damunt del 15 % cinc comarques lleidatanes (el Pallars Jussà, la Noguera, el Segrià, l'Urgell i la Cerdanya lleidatana), tres comarques tarragonines (la Ribera d'Ebre, el Tarragonès i la Conca de Barberà i dues a Girona (l'Alt Empordà i el Gironès). Notem que, en canvi, no supera mai aquesta cota a les comarques de Barcelona.

Per sota del 15 %, sense baixar del 10, se situen totes les comarques barcelonines (excepte el Berguedà i el Vallès Oriental), totes les de Girona —excepte les dues esmentades de l'Alt Empordà i el Gironès—, dues de lleidatanes (el Pallars Sobirà i les Garrigues) i quatre de la circumscripció de Tarragona (el Baix Penedès, l'Alt i el Baix Camp i el Priorat).

Les zones més febles d la UCD, que se situen per sota del 10 %, són el Berguedà, Osona i el Vallès Oriental, a la circumscripció de Barcelona.

Unió del Centre i la Democràcia Cristiana de Catalunya

Aquesta coalició va obtenir el 4,6 % dels vots del cens i el 5,6 % dels votants. Situada al cinquè lloc a Catalunya, obté dos diputats pertanyents a la circumscripció de Barcelona (Cañellas i Güell). Encara que baixos, aquests resultats són sensiblement superiors als obtinguts per l'Equip Demòcrata-cristià a la resta de l'Estat espanyol, és a dir, un 1,36 % dels vots (no prenem en consideració el resultat del PNB al País Basc).

El seu mapa electoral mostra una implantació bastant desigual, ja que els percentatges oscil·len entre un 12,8 % a Osona i un 2,4 % al Montsià.

La zona de més forta implantació, superior al 10 %, correspon a les comarques d'Osona i l'Urgell, on aconseguí un tercer lloc, darrera de la UCD i del Pacte.

Les zones de feble implantació (inferior al 5 %), se situen a les comarques que formen la Vegueria de l'Ebre, on obté els pitjors resultats; la Ribera d'Ebre, el Tarragonès, l'Alt Camp, i el Baix Penedès, a Tarragona; la Vall d'Aran i el Pallars Sobirà, a Lleida; el Garraf, el Baix Llobregat, el Barcelonès i el Vallès, a Barcelona; i tota la circumscripció de Girona excepte la Cerdanya.

Les zones d'implantació mitjana podem subdividir-les en funció de l'aproximació a les dues zones abans esmentades. Entre les que s'acosten a les zones febles tenim les comarques de l'Alt Penedès, el Bages i el Maresme, de Barcelona; la Cerdanya gironina, a Girona; el Baix Camp i el Priorat a Tarragona; el Pallars Jussà, el Segrià, la Noguera i les Garrigues a Lleida. Entre les que s'acosten a les zones de més forta implantació destaquen les

comarques del Berguedà i Anoia a Barcelona; la Conca de Barberà a Tarragona; i el Solsonès, la Segarra, l'Alt Urgell i la Cerdanya lleidatana a Lleida.

A nivell de circumscripció, i tenint en compte els resultats comarcals abans esmentats, observem que la seva major implantació és a Lleida, on obté el 7,3 % dels vots del cens, malgrat no haver obtingut cap diputat. A nivell de forces polítiques arriba al tercer lloc a sis comarques, sempre després de la UCD i del Pacte (la Cerdanya lleidatana, l'Urgell, l'Alt Urgell, el Pallars Sobirà, el Solsonès i la Segarra).

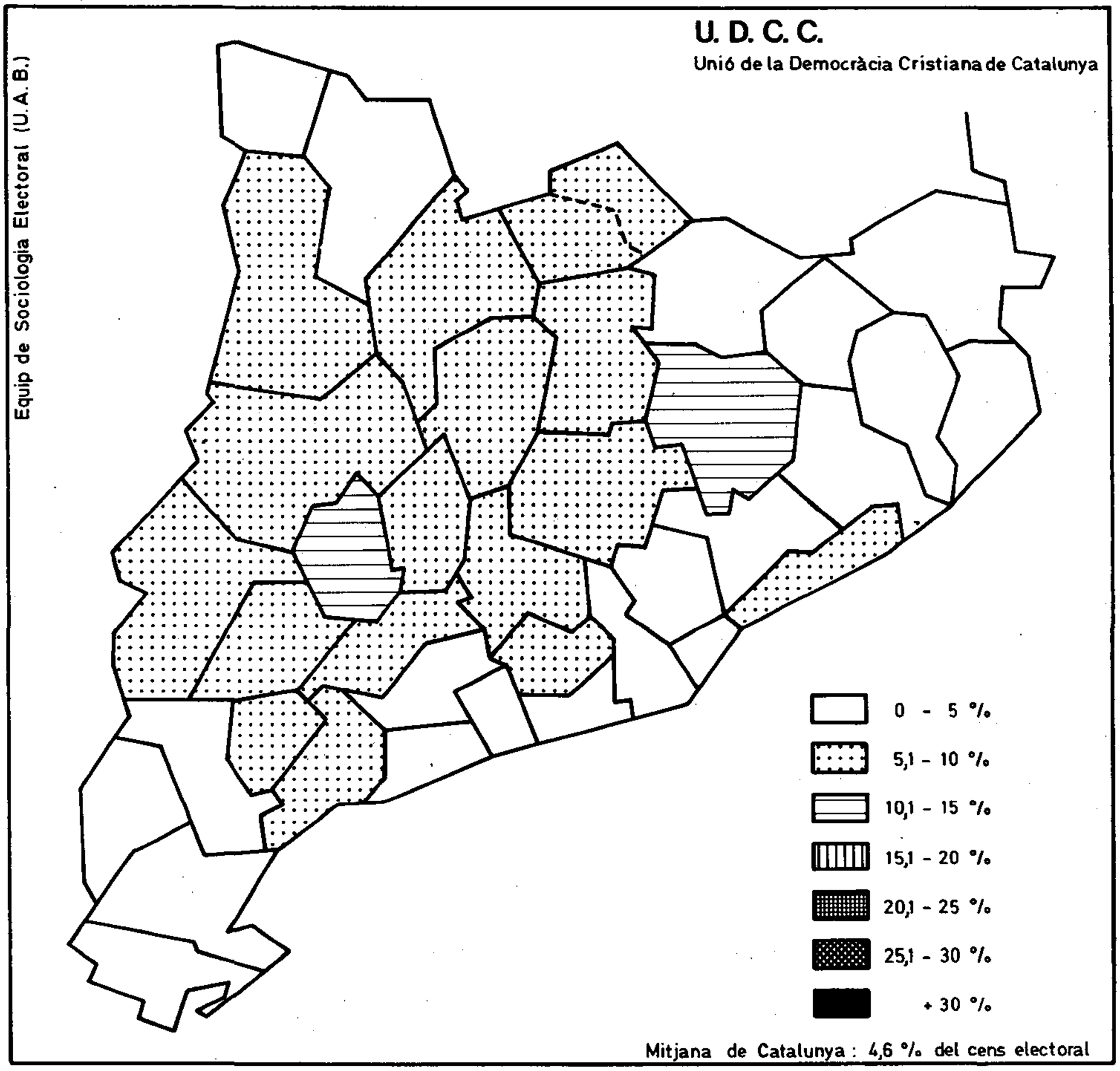

Les circumscripcions on la implantació és més feble són Girona i Tarragona (4,36 % del cens), però a la primera els resultats són més homogenis per comarques, mentre que a Tarragona té zones de molt variada implantació, des de les molt febles fins a les relativament fortes.

A la circumscripció de Barcelona (4,2 % del cens), obté uns resultats també molt desiguals; hi trobem la comarca més forta, Osona, i dues comarques molt febles i significatives políticament, el Baix Llobregat i el Barcelonès.

Esquerra de Catalunya (EC)

L'Esquerra de Catalunya obté un 3,6 % del total de vots respecte al cens electoral, equivalent al 4,5 % sobre el total de votants. Això situa aquest partit al sisè lloc entre les forces catalanes, fins al punt que només obté un escó, el d'Heribert Barrera (E.R.C.), per Barcelona. Ha estat el partit més perjudicat per l'aplicació de la regla d'Hondt a districtes de pocs escons, ja que el cost del seu únic diputat ha estat de 141.959 vots.

El mapa electoral demostra una implantació significativa quantitativament a les comarques de l'Urgell i la Segarra, que constitueixen els llocs de màxima implantació amb un 10,7 % i un 8,9 %, respectivament.

La votació més feble l'obté a tota la circumscripció de Girona; al Vallès Oriental i al Bages, a Barcelona ;a la part nord de Lleida (la Vall d'Aran, el Pallars, el Solsonès i l'Alt Urgell); a la Vegueria de l'Ebre i al Baix Penedès, a Tarragona.

Entre aquests dos extrems, tenim per una part la resta de comarques que superen el 5 % dels vots: La Noguera, el Segrià i les Garrigues, a Lleida;

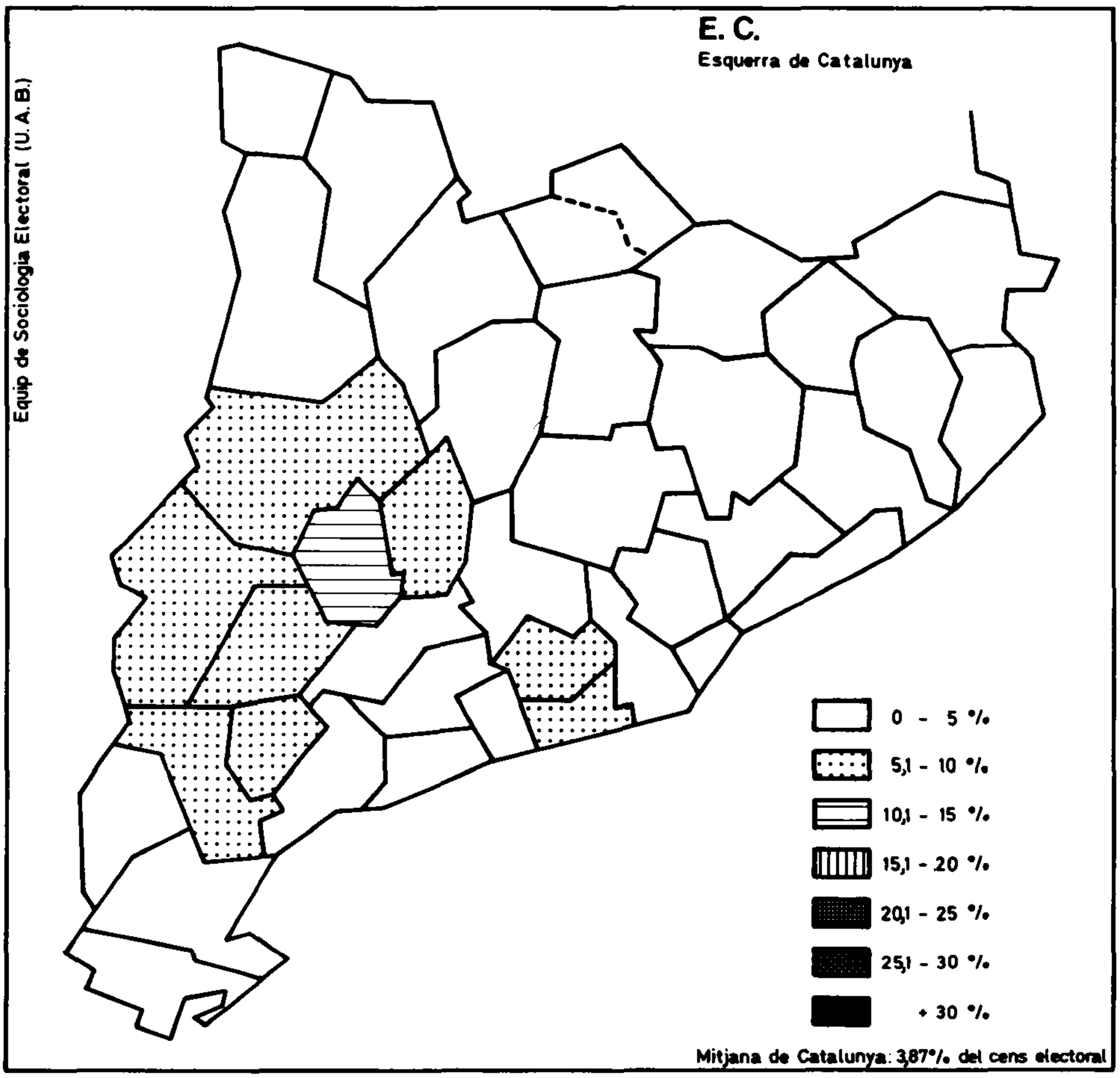

la Ribera d'Ebre i el Priorat, a Tarragona; i l'Alt Penedès i Garraf, a la circumscripció de Barcelona. Finalment, se situen les comarques amb resultats semblants a la mitjana: la Conca de Barberà, l'Alt i Baix Camp i el Tarragonès, a Tarragona, i la resta de circumscripcions de Barcelona.

D'acord amb aquesta descripció comarcal, veiem que on obté millor percentatge és a la circumscripció de Lleida (5,8 %) i a la de Barcelona (3,6 %). En ambdues ocupa el sisè lloc, mentre que a Tarragona (3,4 %) i a Girona (2,4 %), ocupa el setè i vutè lloc respectivament.

Alianza Popular

Aquesta coalició obté a Catalunya un 2,7 % dels vots del cens electoral i un 3,5 % dels votants; és la setena força a Catalunya i la darrera amb representació parlamentària, amb un sol diputat, López-Rodó a Barcelona.

Els seus resultats globals són sensiblement inferiors als de la resta de l'Estat espanyol, on obtinqué, aproximadament, el 8 % dels vots, que representava el 6,3 % sobre el cens electoral.

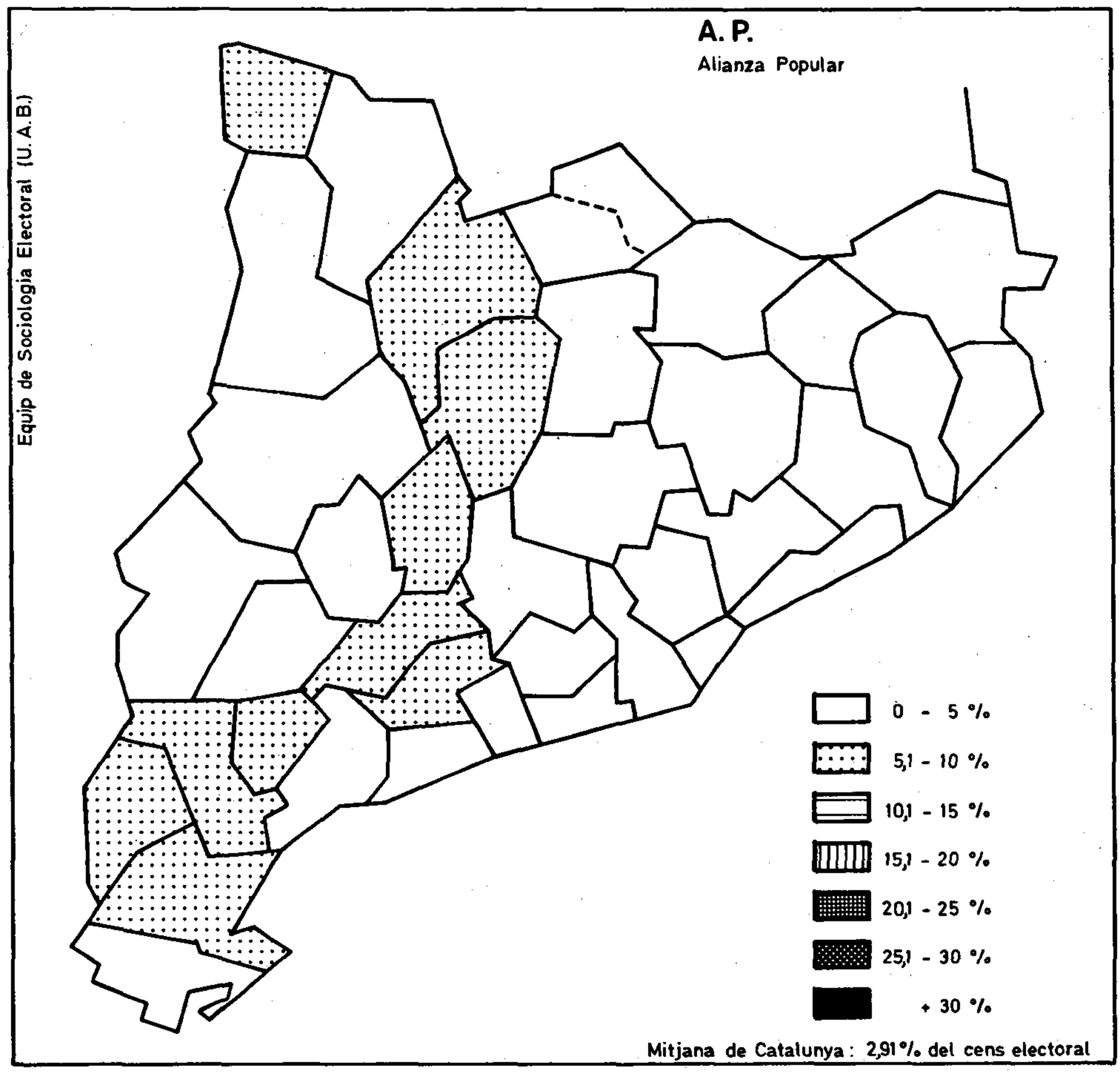

El seu mapa electoral mostra dues zones homogènies diferenciades. La que correspon a les circumscripcions de Barcelona i Girona, i la que correspon a les circumscripcions de Lleida i Tarragona. La primera amb uns resultats inferiors a la segona.

Dintre de la seva feblesa general —no arriba mai al 8 % a nivell comarcal—, les comarques amb millors resultats corresponen a les de la Vall d'Aran, el Solsonès i la Segarra (Lleida), i la Terra Alta i la Ribera d'Ebre (Tarragona), on supera el 6 % dels vots (vegeu el quadre dels resultats).

Les comarques de més feble implantació (inferior al 3 %), són la circumscripció de Barcelona, excepte Osona, el Berguedà i Anoia; i les de la Selva, el Baix Empordà, la Garrotxa i el Ripollès, a Girona.

La resta de comarques se situen entre el 3 i el 6 %, amb un clar predomini de les tarragonines i lleidatanes, que correspon a les circumscripcions on obté millors resultats, tal com hem assenyalat abans.

2.4. Geografia electoral municipal

2.4.1. Introducció

En aquesta part del treball ens proposem de fer una primera aproximació a la distribució territorial del vot a nivell municipal, després d'haver-ho fet a nivell de circumscripció i de comarca, ja que la implantació dels partits amb representació parlamèntaria als diferents municipis és força diferent —com es pot comprovar en els mapes. Caldrà, per això, descendir a aquest nou nivell d'anàlisi per tal de matisar, i en alguns llocs corregir, les afirmacions fetes fins ara. Per altra banda, una anàlisi a nivell municipal facilita posteriorment una comparació amb la realitat socio-econòmica dels diferents municipis, tal com veurem després en la part estadística d'aquest treball.

Abans d'analitzar la distribució territorial del vot, hem dedicat un capítol a l'estudi geogràfic de l'abstencionisme i de la participació, començant pel nivell comarcal i de circumscripció, i passant seguidament a nivell municipal, on hem destacat finalment els municipis més abstencionistes de Catalunya.

Pel que fa a la distribució territorial del vot, la unitat d'anàlisi que hem escollit és la circumscripció electoral-província, i en primer lloc hem analitzat la implantació als diferents municipis de cada comarca de les principals forces polítiques parlamentàries, sempre que hagin obtingut resultats significatius als diferents municipis[14]. Aquesta distribució territorial del vot ens ha permès detectar l'existència o la inexistència d'homogeneïtats territorials, així com la màxima o la mínima implantació i la incidència a les capitals comarcals i a les poblacions importants o als petits municipis.

Una vegada obtinguda la panoràmica general de la circumscripció, hem establert una tipologia de comarques per a les principals forces parlamentàries en funció dels resultats dels diferents partits a cada municipi i en relació amb la seva mitjana comarcal, i hem vist que hi havia comarques amb implantació homogènia o no, comarques amb implantació diferenciada als grans o petits nuclis de població, comarques amb implantació diferenciada a dues o més zones del territori, i comarques d'implantació irregular.

14. Això vol dir que en algunes comarques no és fa esment de la implantació d'alguns dels partits majoritaris, donada la feble implantació als seus municipis.

Pel que fa a les forces parlamentàries amb menys implantació —UCDCC, EC i AP— ens limitem a fer un breu comentari dels seus resultats a nivell municipal a cada circumscripció, ja que —com es pot comprovar en els seus mapes respectius— la distribució territorial del vot no permet, en general, incloure-les a l'estudi comparatiu que hem realitzat a les diferents comarques, i per tant no és possible establir una tipologia comarcal d'aquestes forces.

Finalment, fem una recapitulació a nivell de Catalunya de la distribució territorial del vot per als quatre partits majoritaris.

Per a cada una dels set partits parlamentaris hem confeccionat un mapa dividit per circumscripcions, amb els resultats obtinguts a cada municipi referit al percentatge sobre el total d'electors i representants amb intervals d'un 5 %.

2.4.2. Abstencionisme i participació

La mitjana d'abstenció a Catalunya a les eleccions del 15 de juny del 1977 se situa en el 20,7 % del cens electoral. Les dades disponibles del conjunt de l'Estat espanyol ens indiquen una abstenció del 21,6 %, cosa que permetria deduir una actitud més participativa a Catalunya que a la resta de l'Estat.

L'abstenció catalana és comparable a la dels països europeus situats en una zona intermèdia entre els d'elevada participació i els d'abstenció relativament important. Magnituds abstencionistes comparables a la de Catalunya apareixen, per exemple, a França, Finlàndia, Noruega, Irlanda i Portugal[15].

Quant a precedents històrics, la Catalunya del 1977 s'ha manifestat menys abstencionista que la Catalunya del període republicà de 1931-1936 i ha superat sempre les cotes de participació en les eleccions d'aquella etapa[16].

En un altre ordre de fenòmens, potser més significatius per la seva proximitat, hem de manifestar que l'abstenció catalana del 1977 és marcada-

15. Xifres de participació a diferents països europeus a les eleccions legislatives:

País	*Data de les eleccions*	*% participació*
Alemanya	octubre 76	91,0 %
Austria	» 75	92,8 %
Bèlgica	abril 77	95,1 %
Itàlia	juny 76	92,5 %
Finlàndia	gener 72	80,4 %
Irlanda	juny 77	76 %
Noruega	setembre 73	80,2 %
Portugal	abril 76	83,2 %
França	març 78	82,8 %
Gran Bretanya	octubre 74	72,8 %
Turquia	» 73	66,8 %

Font: «Le Monde Diplomatique» dels diferents anys.

16. Xifres de participació a Catalunya durant la República:

Legislatives 1931: 68,3 %
Parlament Catalunya 1932: 60,3 %
Legislatives 1933: 62,6 %
Legislatives 1936: 69,3 %

Font: Isidre Molas «El sistema de partidos políticos en Cataluña» Península 1974.

ment més reduïda que la registrada durant les consultes convocades pel règim franquista: eleccions municipals i eleccions a procuradors familiars a Corts[17].

2.4.2.1. Distribució comarcal

La distribució territorial de l'abstencionisme es revela en els mapes adjunts. A nivell comarcal, les quotes mínimes d'abstenció —i per tant de màxima participació— (inferior al 18 %) se situen a vuit de les onze comarques barcelonines (excepte el Vallès Occidental, el Berguedà i el Barcelonès), a dues de gironines (el Ripollès i el Gironès), a dues de tarragonines (l'Alt Camp i el Baix Penedès) i a les Garrigues a Lleida. Cal destacar com a comarca més participativa la d'Osona (14,3 %), seguida del Garraf, el Bages i el Ripollès, totes elles inferiors al 16 %.

De les comarques d'abstenció al voltant de la mitjana (entre 18 i 23 %) gairebé la meitat se situen així, cinc a Girona (la resta no esmentada abans), cinc a Tarragona (el Tarragonès, el Priorat i la Vegueria de l'Ebre), quatre a Lleida (la Vall d'Aran, la Noguera, l'Urgell i el Segrià) i dues a Barcelona (el Vallès Occidental i el Berguedà).

Finalment, trobem deu comarques amb una abstenció superior al 23 %, de les quals sis pertanyen a la circumscripció de Lleida, tres a Tarragona —la Conca de Barberà, el Baix Camp i la Ribera d'Ebre— i el Barcelonès. Cal destacar com a comarca més abstencionista el Pallars Sobirà (31,3 %), seguida del Solsonès amb 29,5 %.

2.4.2.2. Distribució a nivell de circumscripció

A nivell de circumscripció, les diferències són petites (no superen els quatre punts), malgrat que a nivell comarcal sigui Lleida la circumscripció que té més comarques amb un elevat —sempre proporcionalment— índex d'abstenció. Al mapa comarcal es dibuixa una franja de territori més abstencionista que, partint del Pallars Sobirà, arriba fins al Baix Camp passant per l'Alt Urgell, el Solsonès, la Segarra i la Conca de Barberà; és precisament aquesta zona on la UCD i l'AP i la UCDCC obtenen uns millors resultats, per

17. Xifres de participació a les eleccions del període franquista:

— Eleccions de procuradors a Corts, octubre 1967:

Espanya	58,9 %	participació
Barcelona	52,3 %	»
Lleida	50,8 %	»
Tarragona	46,2 %	»

Font: Dossier Mundo, n.° 3 (octubre 71)

— Eleccions de procuradors a Corts, octubre 1971:

Espanya	43,2 %	participació
quatre provincies catalanes:	36-50 %	»
Barcelona-ciutat	27,9 %	»

Font: B. Díaz-Nosty, *Las Cortes de Franco. 30 años orgánicos,* Dopesa 72. *Las elecciones franquistas en Barcelona,* «Historia 16», abril 77.

— Eleccions municipals octubre 70; participació a Barcelona ciutat: 21,5 %.
— Eleccions municipals octubre 73; participació a Barcelona ciutat: 27,5 %.

Font: «Las elecciones franquistas en Barcelona» art. cit.

la qual cosa podem pensar en una correlació positiva entre abstencionisme i dreta que en altres parts del treball anirem concretant i matisant.

Sense oblidar que, especialment a les comarques del nord de Lleida es tracta de zones de muntanya, de baixa densitat demogràfica, de gran extensió dels termes municipals, etc. —factors tots ells que dificulten la participació política i electoral—, cal remarcar també que bona part d'aquestes comarques coincideixen amb les zones més deprimides de Catalunya, on l'endarreriment i la depressió van unides, per una part, a la inhibició política, i per l'altra, al manteniment de la fidelitat a les forces en el poder, amb independència de la seva etiqueta política precisa. En aquest sentit, el precedent històric del desplaçament del vot lleidatà dels partits del «turno» monàrquic a l'Esquerra Republicana de Catalunya no pot ser totalment comprès sense tenir en compte aquell element de lleialtat — més o menys obligada— a la força conjunturalment dominant.

Des d'aquest punt de vista, el mapa de l'abstenció ens revelaria una Catalunya més participativa, políticament més moderna i amb quotes d'abstenció reduïdes, que coincideix amb les circumscripcions de Barcelona i Gi-

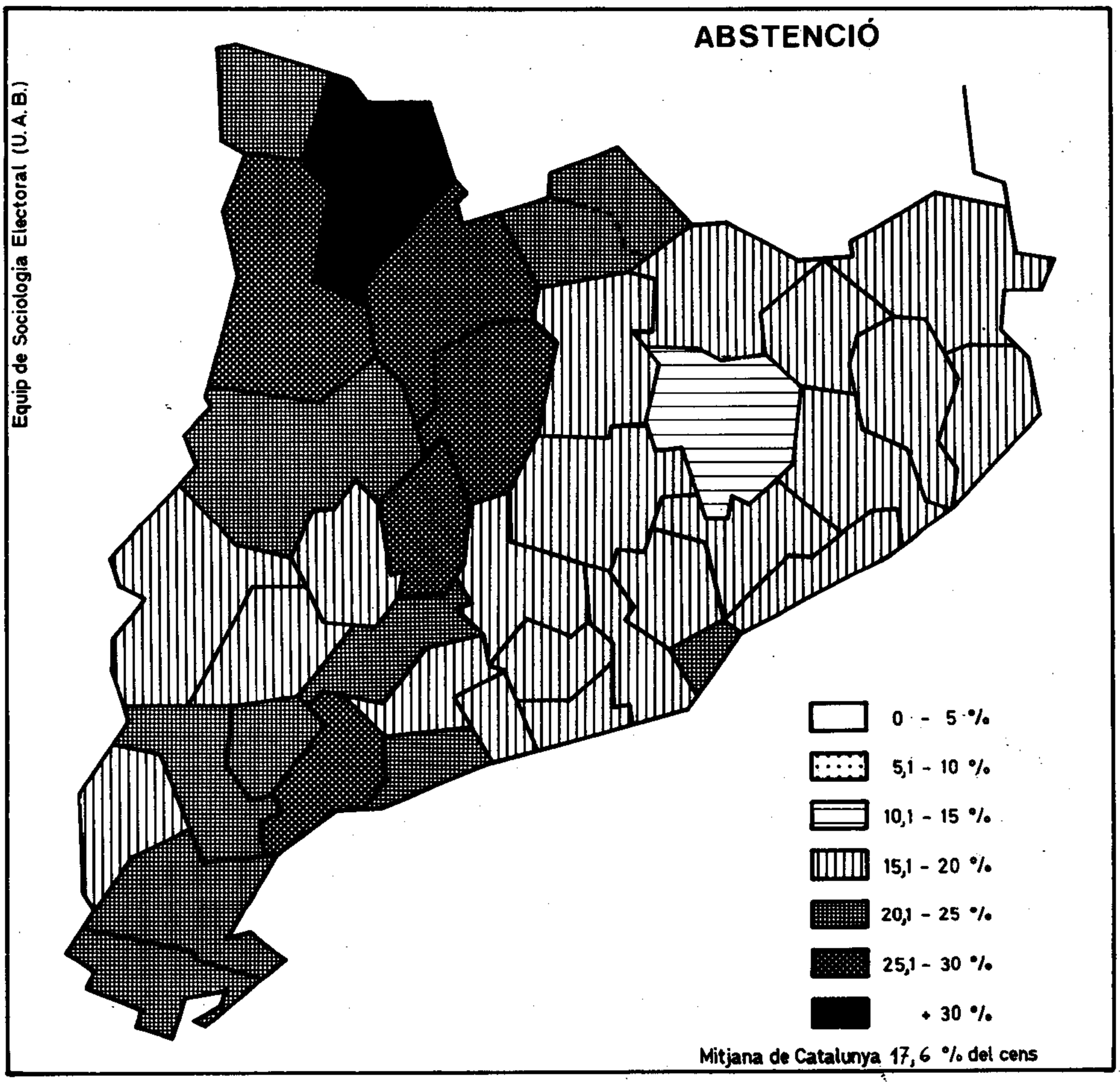

rona. En contrast, una Catalunya menys participativa, políticament més endarrerida i amb quotes d'abstenció comparables a les de la resta de l'Estat espanyol, situada a les circumscripcions de Lleida i Tarragona.

Cal remarcar la relativament elevada magnitud de l'abstencionisme registrada al Barcelonès (23,4 %), que és nota discordant en el conjunt de la circumscripció: ¿Ha de ser atribuïda a la mala confecció de les operacions de recensament electoral, particularment accidentada al municipi de Barcelona? ¿Confirma la tendència més abstencionista de les grans metròpolis, que ha estat comprovada en altres països? Hem d'esperar més eleccions per a poder respondre a aquests interrogants.

2.4.2.3. Distribució a nivell municipal

Si estudiem l'abstenció a nivell municipal, la primera cosa que cal veure és si el comportament a aquest nivell és homogeni amb el comarcal. Pel que fa als municipis lleidatans, es dibuixen en el mapa dues zones diferenciades. La part nord de la circumscripció correspon al territori més abstencionista, mentre que a la part sud la participació és major; la comarca de la Noguera queda partida per la meitat entre aquestes dues zones.

El mapa dels municipis gironins és bastant desigual: es configura una zona amb baixa abstenció al voltant de la línia de la costa, i unes altres zones abstencionistes que, partint de l'alta Garrotxa, passen per part del Gironès i arriben a part de la Selva i al Baix Empordà.

Als municipis de la circumscripció de Barcelona es dibuixa una zona menys abstencionista a la part central i a la de la costa —amb l'important excepció de la concentració barcelonina—. Per contra, la zona més abstencionista és la part occidental de la província, que enllaça amb la circumscripció de Lleida i la part nord de Tarragona.

Finalment, als municipis tarragonins la situació és també desigual, encara que les zones més abstencionistes coincideixin amb les comarques ja esmentades.

2.4.2.4. Municipis més abstencionistes

Pel que fa als municipis més abstencionistes, sobresurt en primer lloc la part nord de Lleida, en la qual se situen 28 municipis amb una abstenció superior al 40 %; hi destaca l'abstenció de Sant Esteve de la Sarga (65,7 %) i de Sarroca de Bellera (58 %). Són municipis molt petits, i generalment les forces polítiques triomfadores són el Pacte i/o la UCD.

A Tarragona, els municipis fortament abstencionistes són molts menys (nou), que se situen entre el quaranta i el cinquanta per cent, i es distribueixen desigualment per la circumscripció. Encara que no arriben a una abstenció tan alta, cal destacar les dades de Cambrils (36,3) i Reus (28,3), poblacions que pel seu pes demogràfic a la comarca contribueixen al fet que el conjunt del Baix Camp sigui bastant abstencionista. Cal destacar també l'alt percentatge d'Alcanar (31,3).

A Girona, els municipis més abstencionistes són una quinzena, si bé aquesta abstenció és més baixa, ja que se situen entre el trenta-quatre i el quaranta-dos per cent, exceptuant el 75 % d'abstenció al petit municipi de Susqueda. Aquests municipis més abstencionistes es troben bastant repartits per totes les comarques i són municipis de baixa població.

A Barcelona, els municipis més abstencionistes són una vintena, situats fonamentalment a les comarques del Berguedà, Anoia, Bages i Osona. En general, són municipis de poca població, i el marge d'abstenció se situa

entre el 35 i el 50 %, exceptuant Castellar del Riu (77,8 %) i Sta. Maria de Merlès (63,3 %) al Berguedà. Fora d'aquestes comarques destaca, al Vallès Occidental, el 33,5 % d'abstenció del municipi de Sant Cugat del Vallès; i al Vallès Oriental, el 34,5 % de Llinars.

2.4.3. *Implantació electoral als municipis de les comarques de la circumscripció de Barcelona*

2.4.3.1. Baix Llobregat

Socialistes de Catalunya. La mitjana obtinguda a la comarca —28,8 %— es manté a tots els municipis grans i mitjans (excepte Molins de Rei, on és menor), mentre que a alguns petits municipis (Cervelló, Corbera, Castellví) el percentatge és inferior a la mitjana.

PSUC. És la comarca on aquest partit obté un més alt percentatge —24 %—, però a nivell municipal podem destacar dues zones: Al sud-oest de la comarca obté a la majoria de municipis una votació semblant a la mitjana, o fins i tot la supera (Sant Joan Despí, Cornellà, Sant Vicenç dels Horts). A la zona nord-oest la implantació és inferior a la mitjana, i la majoria són petits municipis que confronten amb la comarca d'Anoia.

Pacte Democràtic per Catalunya. És la comarca on el Pacte obté una votació més baixa —8,1 %—, concentrada en els municipis de la costa amb més pes de la població, mentre que supera la mitjana en petits municipis de l'interior (Corbera, Cervelló, Castellví...).

2.4.3.2. Barcelonès

Socialistes de Catalunya. La implantació es mou al voltant de la mitjana a la majoria dels municipis, però a l'Hospitalet i a Sta. Coloma de Gramenet la supera enfilant-se sobre el 30 %.

PSUC. La mitjana comarcal —14,2 %— es manté a Barcelona i a Sant Just. A la resta la supera, destacant Badalona, Sta. Coloma i Sant Adrià.

Pacte Democràtic per Catalunya. La mitjana comarcal —9,7 %— només és superada lleugerament al municipi de Barcelona (11,2 %).

2.4.3.3. Maresme

Socialistes de Catalunya. En aquesta comarca es dibuixen dues zones diferenciades: una que va del Barcelonès a la ciutat de Mataró amb una implantació igual o superior a la mitjana —19,6 %—, mentre que a la segona zona la implantació baixa respecte a aquesta.

PSUC. Només a dos municipis —Mataró i Palafolls (ciutat-dormitori de Blanes) supera la mitjana de la comarca —13,9 %; a Tordera es mou al voltant, i a la resta de municipis la implantació és inferior a la mitjana.

Pacte Democràtic per Catalunya. La implantació és homogènia a quasi tots els municipis respecte la mitjana comarcal —23,7 %— incloent la ciutat de Mataró, amb les excepcions de Sant Cebrià, Calella i sobretot Montgat, on disminueix.

2.4.3.4. Vallès Occidental

Socialistes de Catalunya. La implantació es mou al voltant de la mitjana —22,4 %— o és superior als municipis pertanyents a la concentració barcelonina, mentre que als més extrems (Rellinars, Caldes, Gallifa...) baixa considerablement.

PSUC. És el partit que hi obté el primer lloc —23,3 %—; a nivell municipal concentra els seus vots a Sabadell, Terrassa i a la seva zona d'influència, on fins i tot supera la mitjana (Sabadell, Polinyà, Barberà), mentre que a la resta de municipis, generalment petits, la seva implantació és sensiblement inferior.

Pacte Democràtic per Catalunya. La distribució territorial del vot respecte a la mitjana —12,5 %— dibuixa dues zones: al centre i al sud, on els municipis són mes grans (Sabadell, Terrassa, Rubí, Montcada), la seva implantació és inferior a la mitjana, mentre que als municipis més petits del nord i veïns al Vallès Oriental se situa per sobre de la mitjana comarcal.

2.4.3.5. Vallès Oriental

Socialistes de Catalunya. Aconsegueix com a mitjana el 25,1 % i la seva força se situa a les dues poblacions més importants (Mollet i Granollers) i a la seva zona d'influència, i també a Sant Celoni. A la resta dels municipis de la comarca, la implantació és més baixa que la mitjana comarcal.

PSUC La seva zona d'influència es concentra a Mollet i als municipis del voltant, on supera la mitjana comarcal —12,8 %—. A la capital comarcal i als municipis del voltant els seus percentatges són inferiors a la mitjana, així com als municipis del nord, però amb percentatges encara més baixos.

Pacte Democràtic per Catalunya. També als municipis d'aquesta comarca es dibuixen dues zones en relació amb la seva mitjana comarcal —20,7 %—. Per sota d'aquesta, hi ha Mollet i els municipis del voltant, però són superiors a aquesta mitjana la resta dels municipis, incloent-hi la capital comarcal —Granollers.

2.4.3.6. Alt Penedès

Socialistes de Catalunya. El percentatge obtingut a la comarca —26,7 %— és el tercer més alt a nivell de circumscripció, si bé la implantació municipal es concentra als dos municipis més importants, Vilafranca i Sant Sadurní, on supera la mitjana, mentre que a la resta de pobles la implantació és variada.

PSUC. La mitjana comarcal en aquesta comarca —5,8 %— és la més baixa en el conjunt de la circumscripció: a la majoria de municipis no arriba ni tan sols al 5 %; a la capital comarcal es mou al voltant de la mitjana i solament a Sant Sadurní la supera amplament.

Pacte Democràtic per Catalunya. La seva mitjana a la comarca —18,8 %— torna a configurar dues zones d'implantació per municipis: una amb votació semblant a la mitjana, a Vilafranca i als municipis del seu voltant; i l'altra que la supera als municipis al voltant de Sant Sadurní (excepte Gelida).

2.4.3.7. Garraf

Socialistes de Catalunya. La mitjana comarcal —32 %— és la més gran en tota la circumscripció per a aquesta força política, i es manté també a tots els municipes amb excepció de Cubelles, on és inferior.

PSUC. La implantació és irregular respecte a la mitjana comarcal —13,3 per cent—, ja que la supera a la capital comarcal i a Sant Pere de Ribes, i s'hi manté al voltant a Cubelles, mentre que a la resta, Sitges i els petits municipis, obté uns resultats inferiors a la mitjana.

Pacte Democràtic per Catalunya. La mitjana obtinguda a la comarca —10,1 %— es manté a tots els municipis amb l'excepció de Sant Pere de Ribes (no hi supera el 5 %).

2.4.3.8. Anoia

Socialistes de Catalunya. La mitjana comarcal —25 %— és el valor mitjà de la diferència de percentatges entre Igualada, unida als pobles del voltant, on la supera, i la resta de municipis de la comarca, on els percentatges són sensiblement inferiors a la referida mitjana.

PSUC. La mitjana en aquesta comarca —7,3 %— és la segona quant a baixa implantació, i només a dos municipis petits (Vallbona i Odena) les supera. A la capital comarcal i als municipis del seu entorn obté resultats semblants a la mitjana mentre que a la resta no arriba al 5 %.

Pacte Democràtic per Catalunya. És una comarca on la implantació a nivell municipal és poc homogènia respecte a la mitjana comarcal —17,2 %—, i a més a més irregular en el sentit que s'hi dibuixen zones. A la capital comarcal i als municipis del seu entorn obté uns resultats semblants a la mitjana, i a la resta la força electoral és irregular.

Unión de Centro Democrático. La mitjana comarcal d'aquest partit —12,3 per cent—, és la segona més forta de la circumscripció, malgrat la gran homogeneïtat existent, que ja hem destacat abans. A nivell municipal dibuixa dues zones diferenciades: la part oest, fronterera amb Lleida, supera amplament la mitjana, mentre que a la resta —inclosa la capital comarcal— es mou al voltant d'aquella.

2.4.3.9. Bages

Socialistes de Catalunya. En aquesta comarca la implantació es concentra a la ciutat de Manresa i la seva àrea d'influència, on obté percentatges iguals o superiors a la mitjana comarcal —22,5 %—, mentre que a la resta de municipis la implantació es més baixa.

PSUC. El 13,3 % que obté de mitjana comarcal és degut fonamentalment a la implantació als municipis situats prop del riu Llobregat i de la conca minaire, en la qual supera la mitjana, juntament amb la capital comarcal on es mou al voltant. A la resta de municipis de la comarca, els percentatges són inferiors a la mitjana.

Pacte Democràtic per Catalunya. La seva implantació és també molt desigual respecte a la mitjana comarcal —21,8 %—. Obté els millors resultats a les dues poblacions més importants (Manresa i Moià) i als municipis de la seva àrea d'influència, mentre que als municipis minaires i al sud els percentatges són inferiors a la mitjana.

2.4.3.10. Berguedà

Socialistes de Catalunya. En aquesta comarca té la més feble implantació de la circumscripció —8,2 %—, la qual es manté a tots els municipis excepte a dos (Fígols i la Pobla de Lillet), on supera la mitjana.

PSUC. La mitjana comarcal —10,5 %— resulta dels alts percentatges als municipis minaires. Una votació semblant és la de la capital comarcal, mentre que a la resta de municipis els percentatges són inferiors a aquella mitjana.

Pacte Democràtic per Catalunya. És la comarca on obté la millor votació en el conjunt de la circumscripció —31.1 %. La distribució municipal és homogènia en tots els municipis, i supera el 25 % quasi sempre, amb unes excepcions que no distorsionen la tendència general.

UCD. La distribució municipal del seu vot configura dues zones diferenciades: una al nord, on supera la mitjana comarcal —9,4 %—, mentre que al sud es mou al voltant d'aquesta.

2.4.3.11. Osona

Socialistes de Catalunya. És la segona comarca on presenta la implantació més feble de la circumscripció —15,2 %. A dos municipis, però (Manlleu i Torelló) supera la mitjana, mentre que a la resta la implantació és sensiblement inferior, excepte a la capital comarcal, on aconsegueix uns resultats semblants a aquella.

PSUC. És una de les tres comarques de la circumscripció on no supera el 10 % (8,9 %) —a la majoria de municipis no arriba al 5 %. A la capital comarcal es mou al voltant de la mitjana, i a cinc municipis de la conca del Ter (Manlleu, Torelló...)els resultats són iguals o superiors a aquella.

Pacte Democràtic per Catalunya. Amb una mitjana del 26,2 %, la distribució municipal del vot es homogènia, ja que la iguala o la supera. L'excepció la constitueix Manlleu (menys del 15 %) i alguns altres petits municipis aïllats.

UCD. La distribució municipal de la seva força en aquesta comarca és diferent, ja que a la capital comarcal i als municipis de la zona oest supera la mitjana, mentre que a la resta de municipis es mou al voltant d'aquesta.

2.4.4. Tipologia de les comarques a la circumscripció de Barcelona

2.4.4.1. Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE)

D'acord amb la diferent implantació socialista a nivell municipal i amb la diferència de percentatges a cada una de les comarques, podem establir una agrupació de diverses comarques en funció de la referida implantació.

a) *Comarques amb implantació homogènia.* — Amb forta implantació, a les comarques de Garraf i al Barcelonès. Amb feble implantació, al Berguedà.
b) *Comarques amb desigual implantació.* — Predomini als municipis grans i a les capitals comarcals, i feblesa als petits municipis del Baix Llobregat, el Vallès Occidental, l'Alt Penedès i Osona. Predomini a les poblacions importants i als municipis petits del seu entorn, i feblesa a la resta de la comarca: el Vallès Oriental, Anoia i Bages.
c) *Comarques amb dues zones d'implantació diferenciada.* — Aquest tipus d'implantació es dóna a la comarca del Maresme, on es dibuixen dues zones: de la frontera del Barcelonès fins a la capital comarcal, Mataró, hi ha una forta implantació; i des de Mataró fins a Tordera, una implantació més feble.

Com a conclusió d'aquesta tipologia podríem dir que la implantació socialista es produeix fonamentalment en aquells municipis d'important població en comarques industrialitzades, si bé no és menypreable la seva força a municipis de comarques més agràries.

2.4.4.2. Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC)

Pel que fa al partit dels comunistes catalans, es dibuixen les següents tipologies:

a) *Comarques amb desigual implantació.* — Predomini als grans centres comarcals i a les poblacions més industrialitzades de les següents comarques: el Maresme, el Vallès Occidental, l'Alt Penedès, el Garraf i el Bages. Aquest comportament és semblant al de la comarca del Barcelonès,

si bé hem de fer l'excepció de la capital, Barcelona, on la implantació és més feble que a la resta de municipis que envolten a la ciutat.

b) *Comarques d'implantació irregular.* — Es produeixen diferents implantacions, tant a nivell quantitatiu com a nivell espacial, a l'interior de cada comarca al Vallès Oriental, l'Anoia, el Berguedà i Osona.

c) *Comarques amb dues zones d'implantació diferenciada.* — És a la comarca del Baix Llobregat on es dibuixen dues zones: una de forta implantació, als municipis del sud-est de la comarca, que són els més industrialitzats i poblats. Una altra de feble implantació als municipis més petits i agraris de la part nord-oest de la comarca.

En general, la implantació del PSUC es concreta als municipis més poblats i industrialitzats, així com als que formen part de la conca minaire (Sallent-Balsareny).

2.4.4.3. Pacte Democràtic per Catalunya

D'acord amb la diferent implantació municipal del Pacte, podem establir quatre tipus de comarques en funció d'aquesta distribució territorial del vot:

a) *Comarques d'implantació homogènia.* Existeix un primer grup de tres comarques —el Maresme, Osona i el Berguedà— on la homogeneïtat d'implantació coincideix amb uns alts percentatges, és a dir, que els bons resultats obtinguts pel Pacte en aquestes comarques es presenten també a la majoria de municipis.
   Per contra, existeixen dues comarques —Garraf i el Barcelonès— on la homogeneïtat coincideix amb una baixa implantació, cosa que vol dir que no solament les comarques són electoralment febles, sinó també els municipis.

b) *Comarques divididas en zones d'implantació.* A dues comarques —el Vallès Oriental i l'Alt Penedès— la implantació municipal divideix aquestes comarques en dues zones, per la qual cosa, a nivell electoral i per a aquesta coalició la divisió comarcal no es correspon amb una zona homogènia d'implantació.

c) *Comarques amb implantació diferenciada als grans nuclis de població respecte als petits.* Mentre que als municipis de la comarca de Bages l'alta implantació es concentra als nuclis més importants de població, àls municipis de la comarca del Vallès Occidental succeeix a la inversa, és a dir, la implantació es concentra als nuclis petits de població.

d) *Comarques d'implantació irregular.* A dues comarques —Anoia i el Baix Llobregat— la implantació municipal del Pacte és irregular en el sentit que no solament no és homogènia, sinó que ni dibuixa zones clarament diferenciades, ni el criteri del volum de la població no s'ajusta al seu comportament, per la qual cosa des del punt de vista geogràfic podem dir que són comarques irregulars.

2.4.4.4. Unión de Centro Democrático

La distribució territorial del vot de la UCD és molt més homogènia que la de les altres tres forces abans esmentades, i aquesta circumscripció no n'és una excepció. Quant a la tipologia comarcal podem dir que vuit de les onze comarques barcelonines són fidels a aquest criteri, bé que existeixen tres comarques —Osona, el Berguedà i Anoia—, que presenten zones d'implantació diferenciada.

2.4.5. *Implantació municipal de les altres forces parlamentàries a la circumscripció de Barcelona*

2.4.5.1. Unió del Centre i la Democràcia Cristiana de Catalunya

La mitjana de circumscripció és del 4,2 % del total d'electors i la implantació municipal es presenta en general molt homogènia, llevat de la comarca d'Osona i part de la d'Anoia.

A la resta de comarques cal destacar:

En primer lloc, la baixa implantació als municipis de la concentració barcelonina, on no supera el 5 %.

En segon lloc, i a nivell de capitals comarcals, a la majoria no arriba al 5 % (Barcelona, Sant Feliu, Vilanova, Manresa, Sabadell, Granollers), mentre que a les restants (Vilafranca, Berga i Mataró) se situa entre el cinc i el deu per cent.

Els municipis que superen el 10 % són de pes demogràfic molt petit i distribuïts de manera aïllada (Castellbisbal, Moià).

A la comarca d'Osona és on treu un percentatge significatiu —12,8 %—, tot i que la seva implantació municipal no és homogènia, ja que mentre a la capital comarcal —Vic— fa la mitjana, a d'altres poblacions la supera amplament (Tona, Taradell).

A la comarca d'Anoia obté el segon millor percentatge —9,3 %. A la capital comarcal —Igualada— i als municipis fronterers amb Lleida obté uns percentatges superiors a la mitjana, mentre que a la part sud la seva implantació és inferior a aquesta.

2.4.5.2. Esquerra de Catalunya. Front Electoral Democràtic

El percentatge global de la circumscripció —4,6 %— fa que el mapa municipal tingui la major part dels municipis sense destacar, ja que aquell no arriba al 5 % del total d'electors. Cal destacar que a les següents comarques senceres —el Barcelonès, el Maresme, el Vallès Oriental, Bages— no hi ha cap municipi que superi aquest percentatge.

Els municipis on —en termes relatius— té una més forta implantació se situen preferentment a les comarques de Garraf i l'Alt Penedès i la zona oest del Baix Llobregat (Vilafranca, Sant Sadurní, Sant Pere de Ribes, Cubelles, Sitges, Esparreguera, Martorell), juntament amb d'altres de situació molt més aïllada (Berga, Arenys de Munt —més del 25 %— i Manlleu).

2.4.5.3. Alianza Popular-Convivència Catalana

La mitjana a la circumscripció és del 2,5 % del total d'electors i la seva feble implantació municipal és molt homogènia, llevat d'una certa presència a alguns municipis de la comarca d'Osona, del sud del Berguedà, i a l'oest de l'Anoia.

A la resta de la circumscripció, en la majoria de municipis no supera el 5 % dels vots, exceptuant petits municipis dispersos per les comarques. Són municipis molt petits i la seva implantació es mou entre el 5-10 % exceptuant: Castellfollit, Castellnou, Rajadell, Vallgorguina, Tagamanent (10-15 %); Cànoves (15-20 %); Sant Esteve de Sesrovires i Olivella (+ 20 %).

A la comarca d'Osona és on aconsegueix una certa presència, localitzada en el conjunt de municipis que envolten la capital, Vic. Els percentatges, en tot cas, no superen el 10 %.

En el Berguedà supera el 5 % dels vots en els municipis situats al sud de la capital comarcal, Berga, destacant Sagàs (+ 30 %), Viver Serrateix (15-

20 %) i Fígols, al nord de la comarca, amb més del 30 %.

Finalment, a la comarca d'Anoia aconsegueix el seu millor resultat (3,6 %), i són els municipis de l'oest de la comarca, fronterers amb la circumscripció de Lleida, els que superen el 5 % dels vots. Destaquem Castellfollit de Riubregós (10-15 %).

2.4.6. Implantació electoral als municipis de les comarques de la circumscripció de Girona

2.4.6.1. La Selva

PSC La seva implantació no es homogènia respecte a la mitjana comarcal —16,4 %—, ja que poden considerar-s'hi tres zones diferenciades: una a l'oest (Sant Hilari, Arbúcies) amb una implantació al voltant de la mitjana; una zona central, incloent la capital comarcal, Sta. Coloma, on supera la mitjana, i la part de la costa on els resultats són els més baixos de la comarca.

PDC. La mitjana comarcal és del 23,7 %. La seva força es concentra, per una part, als municipis costers fins a Sils; i per l'altra, als municipis de l'oest de la comarca que són més a prop de la Garrotxa. En canvi, per sota de la mitjana es troben els municipis del centre de la comarca, incloent-hi la capital, Sta. Coloma de Farners.

UCD. La seva implantació es bastant homogènia a la majoria de municipis, on obté uns resultats semblants a la mitjana comarcal (entre el 10 i el 15 %), exceptuant la part sud de la comarca on trobem alguns municipis que superen la mitjana (Tossa, Lloret i Caldes), i uns altres que resten per sota d'aquesta, com per exemple Anglès.

2.4.6.2. Gironès

PSC. Concentració del vot a Girona, Banyoles i als pobles del voltant, mentre que a la resta de municipis la seva implantació és inferior a la mitjana.

PDC. En aquesta comarca, la zona de màxima implantació es localitza a la capital, Girona, i als municipis de l'entorn, on aconsegueix una votació semblant a la mitjana comarcal (20 %). Té una votació més feble als municipis fronterers amb la Garrotxa, a alguns de l'est de la comarca i a Llagostera.

UCD. És la tercera comarca quant a implantació —15,3 %—; a la capital i als municipis del sud de la comarca la implantació és semblant a la mitjana, mentre que a la part nord i a l'est la supera.

2.4.6.3. Baix Empordà

PSC. La implantació es concentra als municipis de la costa i també a la capital —La Bisbal—, mentre que a la part nord de la comarca la seva força és molt més reduïda.

PDC. Implantació força homogènia a tota la comarca, on iguala o supera la mitjana comarcal (21 %) a la majoria de municipis.

La implantació és menor a Torroella de Montgrí, a Sant Feliu de Guíxols (15-20 %) i en algun municipi petit.

2.4.6.4. Alt Empordà

PSC. La seva força es localitza fonamentalment als municipis més poblats de la comarca, entre els quals destaquen per sobre de la mitjana: Portbou, Roses i l'Escala. A la capital comarcal —Figueres— i a Castelló d'Empúries

es manté al voltant de la mitjana, mentre que a la resta de municipis de la comarca la seva implantació és molt feble, sobretot en els municipis de la part oest.

PDC. Té una votació molt homogènia, ja que la majoria de municipis igualen o superen la mitjana comarcal (22,6 %). A la resta de municipis, dispersos per la comarca, té una implantació menor (15-20 %).

UCD. És la segona quant a implantació —17,5 %—, i la seva força es concentra al nord de la capital comarcal —Figueres—, mentre que a la zona de la costa els percentatges es mouen al voltant de la mitjana. És en aquesta mateixa zona on es produeixen els percentatges més baixos (Port de la Selva, Cadaqués i Llança).

2.4.6.5. La Garrotxa

PSC. La implantació es concentra a Olot i als municipis del centre de la comarca, mentre que als restants la seva força és baixa.

PDC. És la comarca de Girona on obté la millor votació —28,5 %. No obstant això, es dibuixen dues zones d'implantació. A la part oest els municipis obtenen una votació superior o igual a la mitjana, incloent-hi la capital, Olot. En canvi, a l'est de la comarca, la seva implantació és inferior a la mitjana (10-20 %). Són els municipis fronterers amb la comarca del Gironès.

2.4.6.6. Ripollès

PSC. És la comarca de més gran implantació relativa —28,1 %—, però els seus vots es concentren als municipis més importants (Ripoll, Campdevànol, Sant Joan de les Abadesses i Camprodon), on superen la mitjana, mentre que a la resta de municipis la implantació és menor.

PDC. La mitjana comarcal és del 16,1 %, a causa, sobretot, de la desigual implantació a nivell municipal. Així, mentre que a la capital, Ripoll, i a Camprodon obté una votació lleugerament per sota de la mitjana, a Ribes de Fresser i a Sant Joan de les Abadesses els resultats són sensiblement superiors a aqueta (+ 20 %).

UCD. La seva implantació és bastant homogènia a la majoria de municipis de la comarca, amb uns percentatges semblants a la mitjana comarcal (10-15 %), si bé a Camprodon supera aquesta mitjana (15-20 %), mentre que a Campdevànol i a Ribes de Fresser no arriba al 10 %.

2.4.6.7. Cerdanya gironina

PSC. La seva implantació es bastant homogènia, però feble, ja que no arriba al 10 % a tots els municipis, exceptuant la capital, Puigcerdà, on es mou entre el 10-15 %.

PDC. En els municipis d'aquesta part de la comarca, aconsegueix una votació semblant a la mitjana comarcal (16,8 %), a Puigcerdà i als municipis del voltant. En canvi, en els tres municipis fronterers amb la part lleidatana Albert empieza
(Isòvol, Das i Grus) aconsegueix una alta votació (+ 30 %), semblant als resultats que es produeixen en aquesta altra part de comarca, tal com veurem a continuació. El PDC també aconsegueix una bona votació a l'enclavament de Llívia (+ 25 %).

UCD. Els seus percentatges configuren una zona de forta implantació de caràcter homogeni, excepte a Alp. A la capital comarcal —Puigcerdà— hi ha una implantació semblant a la mitjana —23,8 %.

2.4.7. *Tipologia de les comarques a la circumscripció de Girona*

2.4.7.1. Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE)

De la votació socialista als municipis de les comarques gironines, es desprèn la següent tipologia:

a) *Comarques amb implantació desigual.* — Predomini als nuclis de població més importants i feblesa als petits municipis de les comarques de l'Alt Empordà, el Gironès, i el Ripollès. Pel que fa a la Garrotxa, predomini d'aquest partit a la capital comarcal i als municipis del seu entorn, i feblesa a la resta de la comarca.
b) *Comarques amb zones diferenciades d'implantació.* — A la Selva, la seva força es concentra a la part oest i central, mentre que la seva flebesa es localitza als municipis de la costa. Per contra, al Baix Empordà, la seva força es concentra als municipis de la costa, mentre que als municipis del nord de la comarca la implantació és feble.
c) *Comarques homogènies.* — És a la Cerdanya, on la votació es més homogènia, bé que dèbil, ja que en la majoria de municipis no supera el 10 %.

2.4.7.2. Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC).

La votació del PSUC, en aquesta circumscripció, es molt homogènia, bé que de feble implantació a la majoria dels municipis que formen les comarques gironines, llevat d'alguns nuclis de població importants, on aconsegueix una votació considerable (Blanes i Girona). També presenta una certa implantació en alguns municipis del litoral, pertanyent a la Selva i al Baix Empordà, i no és tampoc menyspreable la votació aconseguida en alguns municipis del Ripollès.

2.4.7.3. Pacte Democràtic per Catalunya (PDC)

La votació del Pacte als municipis de les comarques gironines ens permet detectar la següent tipologia comarcal:

a) *Comarques homogènies.* — Forta implantació arreu dels municipis que conformen les comarques del Baix i l'Alt Empordà.
b) *Comarques amb implantació desigual.* — Aquest és el tipus d'implantació a la comarca del Gironès. Bona implantació a la capital comarcal, Girona, i als municipis del seu entorn, i baixa de votació als restants municipis de la comarca.
c) *Comarques amb zones diferenciades d'implantació.* — A la Garrotxa es dibuixen dues zones d'implantació. Una de forta, a la part oest de la comarca, i un percentatge més baix a la part est. El mateix tipus de diferenciació s'observa a les dues zones geogràfiques corresponents a la part gironina de la comarca de la Cerdanya.
d) *Comarques amb implantació irregular.* — No es poden definir uns criteris gaire precisos pel que fa a la votació obtinguda a les comarques de la Selva i el Ripollès, degut a la heterogeneïtat de la implantació.

2.4.7.4. Unión de Centro Democrático (UCD)

La votació del partit governamental als municipis gironins ens permet assenyalar la següent tipologia:

a) *Comarques homogènies.* — Aquesta característica apareix a la Cerdanya

gironina, amb una forta implantació a tots els municipis, i al Baix Empordà i a la Garrotxa, que presenten una votació inferior.

b) *Comarques amb implantació diferenciada.* — Aquesta implantació apareix a les comarques de l'Alt Empordà. A l'Alt Empordà, la seva força es localitza a la part nord, i té una votació més baixa als municipis de la costa. Pel que fa al Gironès, la implantació és mitjana a la capital i als municipis del sud, mentre que la seva força es concentra a la part nord-est de la comarca.

c) *Comarques amb implantació irregular.* — Amb una implantació heterogènia arreu de la comarca, es troben els municipis de la Selva i el Ripollès.

2.4.8. *Implantació municipal de les altres forces parlamentàries a la circumscripció de Girona*

2.4.8.1. Unió del Centre i la Democràcia Cristiana de Catalunya

El percentatge de circumscripció és el mateix que a Barcelona —4,3 %—, però la seva distribució municipal és molt homogènia ja que a pràcticament tots els municipis no supera el 10 %, llevat dels de Perelada, Riudellots, Vidrà (a prop d'Osona) i Das. Cal fer esment del municipi de Viladrau que, pertanyent a la comarca d'Osona, s'inclou en aquesta circumscripció. La zona de més feble implantació —no arriba al 5 %— es concentra als municipis de l'Alt Empordà, a quasi tots els pobles de la costa, i a la major part del Gironès.

2.4.8.2. Esquerra de Catalunya

És la circumscripció on obté una més baixa implantació global —2,5 %—, i per tant a nivell municipal la majoria de municipis no tenen representació.

No obstant això, cal destacar que a dos capitals comarcals —la Bisbal i Santa Coloma de Farners— supera el 5 % dels electors i a d'altres petits pobles té una votació una mica significativa (Llagostera, la Selva de Mar).

2.4.8.3. Alianza Popular-Convivència Catalana

La mitjana de la circumscripció és semblant a la de Barcelona (2,5 %), i la seva implantació a nivell municipal es localitza únicament a la part oest del Ripollès i a alguns municipis de la Cerdanya. A la resta de la circumscripció la seva escassa votació es distribueix homogèniament per totes les comarques, exceptuant una dotzena de municipis on supera el 5 %, entre els quals destaquen, Caldes de Malavella i Castelló d'Empúries, i una resta de municipis molt petits (el municipi de Madremanya (10-15 %).

La seva presència, doncs, es localitza als municipis de la Cerdanya i als fronterers del Ripollès, on es mou entre el 5-10 %. Són municipis molt petits, llevat del de Ribes de Freser. És d'assenyalar la votació que obté a Queralbs (15-20 %).

2.4.9. *Implantació electoral als municipis de les comarques de la circumscripció de Lleida*

2.4.9.1. Cerdanya Lleidatana

PDC. Obté el 25,5 % de vots. La votació és molt homogènia en els municipis d'aquesta part de la comarca, ja que es mou al voltant de la mitjana o la supera (Prullans), excepte al municipi de Lles (10-15 %).

UCD. A diferència dels municipis gironins, la implantació és una mica més baixa: a tres municipis el percentatge és al voltant de la mitjana —18,7 %— mentre que en dos altres la supera, i a l'altre és inferior.

2.4.9.2. Alt Urgell

PDC. Amb una mitjana comarcal del 19,2 %, la implantació es localitza a les dues poblacions més importants de la comarca: la capital, la Seu d'Urgell (21,5 %) i Oliana (25,2 %), on supera la mitjana. A la resta de municipis, la implantació és desigual i correspon, en general, a una majoria de municipis molt petits.

UCD. És la segona comarca pel que fa a implantació; a la majoria de municipis se situa al voltant de la mitjana —24,2 %—, inclosa la capital comarcal (la Seu) i a cinc d'ells la supera. Tenim, doncs, una comarca bastant homogènia quant a implantació municipal.

2.4.9.3. Pallars Sobirà

PDC. És la comarca on treu els millors resultats ja que obté el 35,6 % del total d'electors. A nivell municipal no baixa del 25 % de vots, per la qual cosa podem dir que és una comarca molt homogènia i amb una forta implantació.

UCD. És la comarca amb una implantació més baixa —12,4 %—, i a nivell municipal la capital comarcal —Sort— i altres petits municipis superen la mitjana, mentre tots els restants no arriben al 10 %.

2.4.9.4. Vall d'Aran

PDC. És la comarca amb la implantació més feble de la circumscripció (10,7 %). Aquesta feble implantació és homogènia a la majoria de municipis de la comarca, ja que aquests es mouen al voltant de la mitjana, així com la capital, Viella, si bé lleugerament per sota (8,9 %).

UCD. És la comarca on la UCD obté els seus millors resultats, no solament a nivell de circumscripció, sinó de tot Catalunya. El seu percentatge —39,5 %— es manté per sobre del 30 % a tots els municipis de la Vall.

2.4.9.5. Pallars Jussà

PDC. La mitjana d'aquesta comarca —27,1 %— no la trobem a quasi cap municipi de la comarca, cosa que indica la forta concentració del vot a la capital comarcal (Tremp) i als pobles del sud de la comarca, mentre que a la resta la distribució de la implantació és més heterogènia, amb uns resultats sempre inferiors a la mitjana comarcal.

UCD. La implantació municipal és força desigual. Mentre que a la capital —Tremp— i al sud de la comarca es mouen al voltant de la mitjana —17,3 %—, a la part est els percentatges són inferiors. Per sobre de la mitjana trobem pobles importants (Pont de Suert).

2.4.9.6. Solsonès

PDC. Els resultats a nivell municipal no són homogenis respecte a la mitjana comarcal (24 %). A la capital comarcal —Solsona— i a un grup de pobles distribuïts de manera irregular se supera aquesta mitjana, però d'altres tenen una implantació inferior a aquesta.

UCD. En aquesta comarca ens trobem amb una alta homogeneïtat a nivell municipal ja que la majoria de municipis se situen al voltant de la mitjana —21,2 %—, excepte dos de petits (Odèn i Lladurs) que no superen el 15 %.

2.4.9.7. Noguera

PSC. En aquesta comarca, el PSC també té una implantació concentrada a la seva capital —Balaguer—, on supera la mitjana comarcal, com també als municipis d'Albesa i Algerri, mentre que a la resta de municipis la seva implantació és feble, incloent-hi la segona ciutat de pes demogràfic —Artesa—.

PSUC. Obté una mitjana comarcal del 10,8 %. La seva força es concentra a la zona sud-oest de la comarca, on destaquen, per sobre de la mitjana, la capital, Balaguer (10-15 %) i el municipi d'Ivars (20-25 %). A la resta de municipis, inclosa la part nord de la comarca, la tònica general és semblant a la del nord de la circumscripció.

PDC. Té una implantació molt homogènia a tota la comarca, ja que en la majoria supera el percentatge de la mitjana comarcal (16,8 %), i en els municipis més importants —Balaguer i Artesa— obté una votació semblant a aquesta mitjana.

UCD. En aquesta comarca, la capital —Balaguer— i la zona oest apareix al voltant o per sota de la mitjana —18 %—. A la zona est els percentatges són superiors a la mitjana (Artesa).

2.4.9.8. Urgell

PSC. La seva implantació es concentra a la capital comarcal —Tàrrega— on supera la seva mitjana, i a Agramunt, l'altre municipi amb un important pes demogràfic, mentre que a la resta de municipis de la comarca —en general de poca població— la seva implantació és inferior a la mitjana.

PDC. La mitjana comarcal és a la vora del 20 %, però a nivell municipal la implantació és molt variada ja que, si a la capital comarcal —Tárrega— i a d'altres pobles més petits els percentatges la superen, a Agramunt i a d'altres municipis els resultats es mouen al voltant de la mitjana, mentre que a alguns pobles petits els resultats són més baixos.

UCD. A la capital comarcal —Tàrrega— la implantació es manté sota de la mitjana —15,6 %—, però als municipis petits del sud, comprès Agramunt, es mou al voltant d'aquesta o bé la supera.

2.4.9.9. Segarra

PDC. La votació mitjana que aconsegueix en aquesta comarca (12,3 %), junt amb la de la Vall d'Aran, és una de les mes baixes de la circumscripció. La seva força es localitza fonamentalment a la capital, Cervera, on supera la mitjana (17,5 %), i en alguns petits municipis dispersos (Ivorra, Torà). A la resta té una feble implantació.

UCD. La implantació municipal és també homogènia, ja que solament en dos municipis es troba per sota de la mitjana —24,2 %.

2.4.9.10. Segrià

PSC. La implantació socialista en aquesta comarca (15,3 %) es localitza a la capital comarcal i de la circumscripció, Lleida (16,4 %), juntament amb alguns municipis del voltant (Sunyer, Soses, Alcarràs). A la resta de municipis, la implantació és més baixa que la mitjana comarcal (zona nord) o semblant a aquesta (sud de la comarca).

PSUC. La seva implantació es localitza a la capital, Lleida, i als municipis del voltant (Aspa i Albatàrrec), on supera la mitjana de la comarca (12,7 %). A la resta de municipis de la comarca, té una implantació bastant semblant a la mitjana.

PDC. En aquesta comarca, la votació lleugerament per sota de la mitjana comarcal (16 %), a la capital, Lleida (13,5 %), queda compensada per la seva força a la majoria de municipis de la resta de la comarca, on supera el 20 % dels vots, exceptuant els municipis d'Alcarràs i Llardecans (10 %).

UCD. A la capital —Lleida— i als municipis del nord de la comarca la implantació es mou al voltant de la mitjana, mentre que al sud supera el 20 % dels electors.

2.4.9.11. Les Garrigues

PSUC. La mitjana comarcal és del 9,9 %. Té una implantació bastant heterogènia, ja que als municipis del nord de la comarca aconsegueix uns resultats semblants o inferiors a la mitjana, mentre que al sud és superior a aquesta.

PDC. És la segona comarca pel que fa a implantació —34 %— i a nivell municipal es manté aquesta forta implantació a la part est (el Cogul, la Pobleta de la Granadella) la implantació baixa considerablement. A la capital —les Borges Blanques— i als municipis del voltant es concentra la seva força electoral.

UCD. Com hem vist que succeïa a la capital de l'Urgell, la d'aquesta comarca —les Borges Blanques—, i també Arbeca, se situen per sota de la mitjana —14,7 %—, mentre que a la resta dels municipis la superen.

2.4.10. Tipologia de les comarques a la circumscripció de Lleida

2.4.10.1. Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE)

La implantació municipal d'aquesta coalició dóna lloc a una tipologia de comarques diferent de la que hem vist a les altres dues circumscripcions ja que a tota la part nord de la circumscripció la implantació socialista és molt feble, però amb una gran homogeneïtat de resultats a nivell municipal. Això ens permet distingir un primer grup de comarques —el Pallars Sobirá i el Jussà, l'Alt Urgell, el Solsonès, la Segarra, la Vall d'Aran i la Cerdanya lleidatana— on la homogeneïtat és compatible amb una feble implantació a tots els municipis.

Hi ha un segon grup de comarques —l'Urgell, les Garrigues, la Noguera— on la implantació diferencia els nuclis de població més importants de la resta dels municipis.

Finalment, un tercer grup —la comarca del Segrià— comporta municipis amb zones diferenciades d'implantació.

2.4.10.2. Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC)

En la implantació municipal d'aquest partit succeeix gairebé el mateix que en la dels Socialistes de Catalunya, però amb més intensitat. És a dir, hi ha una major feblesa d'implantació, i aquesta comprèn un nombre major de comarques. Podem dir que les comarques homogènies amb feble implantació són: el Pallars Sobirà i el Jussà, l'Alt Urgell, el Solsonès, la Segarra, la Vall d'Aran, l'Urgell i la Cerdanya Lleidatana.

A una comarca —les Garrigues— la implantació és irregular mentre que a altres dues —el Segrià i la Noguera— la implantació diferencia els grans nuclis de població de la resta de municipis de la comarca.

2.4.10.3. Pacte Democrátic per Catalunya (PDC)

D'acord amb la diferent implantació municipal de la coalició a les diferents comarques, podem establir la següent tipologia:

a) *Comarques homogènies.* De les comarques amb implantació homogènia en trobem unes —el Pallars Sobirà, les Garrigues, i la Cerdanya lleidatana— en què la homogeneïtat coincideix amb una alta implantació; una altra —la Noguera—, amb una mitjana implantació, i una darrera —la Vall d'Aran—, amb una feble implantació. Totes elles, però, com diem, tenen la característica comuna de l'homogeneïtat a la majoria de municipis.
b) *Comarques d'implantació irregular.* A tres comarques lleidatanes —el Solsonès, l'Urgell i el Segrià— la implantació del Pacte és molt diferent als diferents municipis, i no es distingeix cap criteri quant a zones dferenciades o nuclis de població, per la qual cosa considerem irregular la distribució municipal.
c) *Comarques amb implantació diferenciada als grans nuclis de població.* A tres comarques —el Pallars Jussà, l'Alt Urgell i la Segarra— la implantació es defineix establint una diferència entre la dels grans municipis (sempre en termes relatius) i la de la resta dels pobles.

2.4.10.4. Unión de Centro Democrático (UCD)
D'acord amb la implantació municipal, podem establir tres tipus de comarques:

a) *Comarques amb implantació homogènia.* A quatre comarques —la Vall d'Aran, l'Alt Urgell, la Segarra i el Solsonès— la implantació homogènia coincideix amb una forta votació a la majoria de municipis, mentre que a una altra comarca —el Pallars Sobirà— l'homogeneïtat de la implantació és compatible amb una força menor.
b) *Comarques amb zones d'implantació diferenciada.* A dues comarques —el Segrià i la Noguera— la implantació municipal divideix aquestes comarques en zones diferenciades des d'aquest punt de vista.
c) *Comarques d'implantació irregular.* A la resta de les comarques —la Cerdanya lleidatana, el Pallars Jussà, l'Urgell i les Garrigues— la implantació municipal és irregular pel que fa a la distribució geogràfica.

2.4.11. Implantació municipal de les altres forces parlamentàries a la circumscripció de Lleida

2.4.11.1. Unió del Centre i la Democràcia Cristiana de Catalunya.
És la circumscripció on, tot i no treure cap escó, obté els seus millors resultats —7,3 %—. A nivell municipal, malgrat la seva homogeneïtat general, podem considerar que els municipis situats a l'est (comarques de la Segarra, el Solsonès i l'Urgell) tenen una implantació lleugerament superior als de la resta de les comarques.

Cal destacar, en aquesta zona de més implantació, els municipis de Tàrrega, Artesa, Linyola, Mollerussa, i d'altres molt més petits.

A diferència de les altres circumscripcions, aquesta no presenta zones clarament diferenciades, on la implantació no arriba al 5 %. Els municipis amb el percentatge mitjà més amunt indicat, es distribueixen per totes les comarques.

2.4.11.2. Esquerra de Catalunya
De manera semblant al que succeeix amb la UCDCC, en aquesta circumscripció, malgrat no treure cap escó, és on obté un millor percentatge —7,3 %—.

La seva implantació municipal delimita clarament dues zones.

A la part nord de la circumscripció no arriba a la mitjana en quasi cap municipi (llevat d'Organyà), mentre que a la part sud la implantació és ben diferent. La concentració de vots se situa als municipis de la comarca de l'Urgell i als fronterers amb aquests de les comarques del Segrià, la Noguera i la Segarra. Cal destacar Linyola, Bellpuig, Ivars, Mollerussa, i d'altres.

Té també un nucli important de concentració a les Borges Blanques i a alguns pobles del sud, on supera el 10 %. Per altra part, cal dir que a la capital —Lleida— no arriba al 5 %.

2.4.11.3. Alianza Popular—Convivència Catalana

La mitjana de la circumscripció és lleugerament superior a les anteriors —4,2 %—, i la seva implantació s'estén una mica més, si bé es concentra fonamentalment a les comarques de la Vall d'Aran, el Solsonès, la Segarra i al sud de l'Urgell. A la resta de la circumscripció continua mostrant una extremada feblesa a la majoria de municipis, on no supera el 5 %, exceptuant una quinzena de municipis on es mou entre el 5-10 %, entre els quals destaquen Tremp i la Seu d'Urgell; la resta són municipis molt petits. Citarem també la votació de Lladorre i l'Albi (15-20 %).

Al Solsonès aconsegueix la seva millor votació amb el 7,5 % dels vots, i això es constata gràcies a una implantació bastant homogènia a la majoria de municipis que tenen un percentatge al voltant d'aquesta mitjana, inclosa la capital, Solsona. Destaca el municipi de Naves (15-20 %).

A la comarca de la Segarra, la implantació es localitza a la capital, Cervera, i a quatre municipis de la comarca, on supera el 5 % dels vots, junt amb Montoliu (15-20 %).

A la comarca de l'Urgell té una certa força als municipis del sud de Tàrrega, on supera el 5 % a dos petits municipis (Bellcaire i Preixana), i aconsegueix entre el 10 i el 15 % al petit nucli format pels municipis de Verdú, Guimerà, Nalec i Sant Martí de Riucorb.

2.4.12. Implantació electoral als municipis de les comarques de circumscripció de Tarragona

2.4.12.1. Conca de Barberà

PSC. Malgrat la feblesa de la seva implantació (12,1 %), la distribució dels vots és homogènia. Cal destacar com a implantació superior a la mitjana, la de l'Espluga, mentre que a la capital comarcal —Montblanc— els resultats són com la mitjana.

PSUC. Obté una mitjana comarcal d'un 11,9 %. La seva força es concentra a la capital, Montblanc i als municipis de Vilaverd i Barberà, amb percentatges superiors a la mitjana. A la resta de municipis, la implantació és diversa. Als del nord no arriba al 5 % i enllaça amb la feble implantació dels municipis veïns de la comarca d'Anoia, mentre que als del sud de la comarca els resultats són semblants a la mitjana.

PDC. Amb una mitjana comarcal semblant a la de la circumscripció (12,1 per cent), la implantació municipal no es homogènia en relació amb aquella, ja que si bé a la capital comarcal —Montblanc— té uns resultats molt a la vora de la mitjana, en d'altres pobles la supera àmpliament (Vallclara, Solivella, Vallfogona), mentre que a d'altres la implantació és molt baixa (Conesa, Forés, Sta. Perpètua).

UCD. És una comarca amb desigualtats d'implantació importants, ja que a la capital —Montblanc— no arriba al 15 % —i la mitjana és el 19 %—, mentre que als pobles fronterers amb Lleida supera la mitjana, i a Sta. Coloma es mou al voltant d'aquesta.

2.4.12.2. Alt Camp

PSC. Forta i homogènia implantació a quasi tots els municipis de la comarca (22,5 %), excepte als municipis amb poc pes demogràfic al sud de la comarca. Supera la mitjana comarcal a la capital —Valls—, juntament amb pla de Cabra i Aiguamúrcia.

PSUC. En aquesta comarca té una implantació semblant a la mitjana (10,3 per cent) la capital, Valls, i els municipis al voltant d'aquesta, destacant el Rourell (més del 20 %). A la resta de municipis els resultats són inferiors a la mitjana comarcal.

PDC. És la comarca tarragonina on obté millors resultats (21 %). La distribució municipal no és massa homogènia, ja que a la capital comarcal —Valls— els resultats són una mica inferiors a la mitjana, mentre que a bona part dels pobles del voltant la implantació la supera i als municipis més allunyats de la capital la implantació torna a ser inferior a aquella.

UCD. És la comarca amb implantació més feble per part d'aquest partit —11,6 %. A nivell municipal, els pobles més propers al Tarragonès superen la mitjana, mentre que la capital comarcal —Valls— no arriba al 10 % i la resta de municipis es mou al voltant d'aquest percentatge.

2.4.12.3. Baix Penedès

PSC. Constitueix la tercera comarca amb més gran implantació socialista a tot Catalunya (29,8 %), amb una gran homogeneïtat pel que fa a implantació. Destaca per sobre del 30 % la capital comarcal —el Vendrell— i l'Arboç. Només al petit municipi de Llorenç del Penedès no arriba al 15 % dels vots.

PSUC. És una de les comarques d'aquesta circumscripció on té una feble implantació, 8,3 %. Per contra és la comarca on el PSC aconsegueix la major (29,8 %). Probablement, aquesta es la raó principal d'aquest fluix resultat. A nivell municipal, obté uns resultats superiors a la mitjana als municipis veïns de la comarca de Garraf, mentre que a la resta, incloent-hi la capital, el Vendrell, els resultats són iguals o inferiors a la mitjana.

PDC. Als municipis de la costa, inclosa la capital comarcal —el Vendrell—, els resultats són molt semblants a la mitjana, mentre que a la resta els resultats són molt més diversos.

UCD. La majoria de municipis es mouen al voltant de la mitjana —13,7 %— si bé n'hi ha alguns que la superen (Calafell, Cunit).

2.4.12.4. Tarragonès

PSC. La implantació no és homogènia, ja que la mitjana comarcal es troba condicionada pels resultats de Tarragona, que podem dir que divideixen la comarca en dues zones: a l'est de la capital la implantació és al voltant o superior a la mitjana, mentre que a l'oest la implantació és més feble.

PSUC. És la comarca d'aquesta circumscripció on el PSUC aconsegueix el seu millor resultat, 15,1 %. La seva força es concentra a la capital, Tarragona, i als municipis del voltant amb un percentatge igual o superior al de la mitjana; hi destaca Constantí (25-30 %).

PDC. És una comarca heterogènia, ja que si als municipis contigus a l'Alt

Camp els resultats són superiors a la mitjana, a la dels municipis de la costa, inclosa la capital, Tarragona, obté uns resultats més baixos.

UCD. La mitjana comarcal —19 %— es manté a Tarragona i als municipis més importants de la comarca (Torredembarra, Altafulla, Constantí), excepte a Vilaseca (menys del 15 %). A la resta, els percentatges es troben al voltant de la mitjana, o la superen.

2.4.12.5. Baix Camp

PSC. Implantació homogènia al voltant de la mitjana a la majoria de municipis. Cal destacar la forta implantació a Vandellòs. Alguns petits municipis no arriben a la mitjana comarcal.

PSUC. Resultats molt heterogenis. A la part central de la comarca, els resultats són inferiors a la mitjana comarcal, 12,4 %. En canvi, els municipis perifèrics i a la capital, Reus, són semblants o superiors. Destaca Pratdip (més del 30 %) i l'Albiol (més del 25 %).

PDC. Es dibuixen dues zones clarament diferenciades: una integrada per petits municipis al nord-oest de la comarca (Alforja, l'Aleixar), on els percentatges superen amplament la mitjana mentre que a la capital comarcal i en general als municipis de la costa són semblants a la mitjana.

UCD. La implantació municipal a la comarca dibuixa dues zones diferenciades: una, que inclou la capital comarcal, Reus, i els pobles situats al nord d'aquesta on els percentatges són iguals o inferiors a la mitjana —14,1 %—. Una altra, amb els municipis de la costa (Cambrils, Vandellòs), que la superen.

2.4.12.6. Priorat

PSC. En aquesta comarca es dibuixen dues zones clarament diferenciades: una implantació superior a la mitjana a la capital comarcal —Falset— i als pobles del sud de la comarca, i una d'inferior a la part nord (contigua a les Garrigues de Lleida), on la implantació és inferior a la mitjana.

PSUC. Comarca totalment heterogènia, ja que en cap municipi no obté la mitjana de la comarca —12,9 %—, sinó que en uns quants, inclosa la capital —Falset— se situen sota la mitjana i en d'altres presenten uns resultats sensiblement superiors a aquella. Destaquen entre aquests darrers, Marça, Porrera i la Figuera.

PDC. Hi ha en aquesta comarca dues zones diverses hi com al Baix Camp, però encara més diferenciades. La part on se supera clarament la mitjana és contigua a la descrita anteriorment, mentre que la part oest és de molt feble implantació. La capital comarcal —Falset— situada al mig de la comarca, obté una votació semblant a la mitjana.

UCD. La capital comarcal —Falset— i els municipis del voltant tenen una votació entorn de la mitjana —14,4 %—, mentre que els petits municipis del nord —també fronterers amb Lleida— la superen.

2.4.12.7. Ribera d'Ebre

PSC. La mitjana comarcal és la de la capital —Móra d'Ebre— i Ascó, mentre que a la resta de municipis la implantació és inferior, exceptuant Flix.

PSUC. La mitjana comarcal és del 12,5 %. A la part nord de la comarca, els municipis superen lleugerament aquesta mitjana. A la part central, la implantació és semblant a aquesta, però els municipis de l'oest limitant amb la Terra Alta, inclosa la capital, Móra d'Ebre, tenen una feble votació.

UCD. Comarca heterogènia ja que en part —contigua a la Terra Alta— té

una implantació semblant al conjunt de la vegueria de l'Ebre, però a la resta de municipis o bé arriba a la mitjana comarcal (Flix, Ribaroja) o bé és inferior a aquesta (Móra la Nova).

2.4.12.8. Terra Alta

PSC. Baixa implantació, però no homogènia, ja que si bé a la capital comarcal —Gandesa— aconsegueix els millors resultats, a la resta de municipis els percentatges són inferiors a la mitjana.

PSUC. Segueix la tònica dels socialistes respecte a la feblesa de la implantació (però amb dos punts menys), i manté uns millors resultats a la capital comarcal —Gandesa—, que no a la resta, on la implantació és molt inferior a la mitjana comarcal.

PDC. Té una implantació comarcal feble (9,5 %), si bé a nivell municipal, aquesta es concentra a la capital comarcal, Gandesa, on supera el 15 %, i al petit municipi d'Arnes (+ 30 %). A la resta de municipis la implantació és molt feble, ja que a la majoria de municipis no supera el 10 %.

UCD. És una comarca molt homogènia per la seva forta implantació a la majoria de municipis, on iguala o supera la mitjana comarcal (36,8 %).

2.4.12.9. Baix Ebre

PSC. Comarca amb pocs municipis, on la mitjana de la comarca apareix a Tortosa i a Roquetes, mentre que a la resta de municipis els resultats són diversos: forta implantació a Benifallet i Tivenys, i feble a la resta.

PSUC. En aquesta comarca de la vegueria de l'Ebre, la implantació, 10,5 %, és inferior al Montsià, bé que la seva força a nivell municipal és molt semblant, ja que es concentra als municipis de la costa, inclòs el de Tortosa, mentre que els municipis interiors, prop de la Terra Alta, són més febles i de resultats inferiors a la mitjana.

PDC. Té una feble implantació a la majoria de municipis amb resultats que es mouen al voltant de la mitjana comarcal (6,9 %), exceptuant-ne el municipi de Xerta (+ 20 %).

UCD. Té una votació molt homogènia per la seva forta implantació a la majoria de municipis les votacions del quals es mouen al voltant de la mitjana comarcal (32,3 %).

2.4.12.10. Montsià

PSC. La implantació no és homogènia; la capital comarcal —Amposta— segueix la mitjana comarcal, però la supera amplament Ulldecona i és més baixa a Sant Carles i Alcanar.

PSUC. Amb el 13,4 % dels vots, és la comarca de la vegueria de l'Ebre on obté la implantació major. A nivell municipal, es dibuixen dues parts diferenciades. En els municipis de la costa i a la Sènia aconsegueix uns resultats superiors a la mitjana, mentre que a la resta de municipis interiors no arriba al 5 %.

PDC. Té una implantació molt feble a la majoria de municipis de la comarca, ja que les votacions es mouen al voltant de la mitjana comarcal (6,7 %), llevat dels municipis fronterers amb Castelló (la Sènia, Ulldecona i Alcanar), on no arriben al 5 %.

UCD. Igual que a les altres dues comarques de la vegueria de l'Ebre, té una forta implantació a la majoria de municipis, on obté una votació semblant a la mitjana comarcal (30,5 %).

2.4.13. Tipologia de les comarques a la circumscripció de Tarragona

2.4.13.1. Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE)

La implantació municipal d'aquesta coalició configura quatre tipus de comarques en relació amb la mitjana de cada una d'elles:

a) *Comarques amb implantació homogènia.* Al Baix Penedès i a l'Alt Camp l'homogeneïtat coincideix amb una forta implantació, al Baix Camp, amb una de mitjana, i a la Conca de Barberà amb una de feble.
b) *Comarques amb implantació diferenciada.* A dues comarques —el Priorat i el Tarragonès— la implantació municipal dibuixa zones diferenciades a l'interior d'aquestes comarques.
c) *Comarques amb implantació als grans nuclis de població.* A tres comarques tarragonines —la Terra Alta, la Ribera d'Ebre i el Baix Ebre —la implantació municipal es concentra als grans nuclis de població, mentre que a la resta de municipis els percentatges són molt més baixos.
d) *Comarques amb implantació irregular.* A la comarca del Montsià la implantació municipal no respon a cap dels tres criteris abans esmentats.

2.4.13.2. Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC)

En relació amb aquest partit, la tipologia de les comarques que resulta de la seva implantació municipal queda reduïda a tres tipus:

a) *Comarques amb zones d'implantació diferenciada.* Al Baix Ebre i al Baix Penedès la implantació municipal comunista divideix aquestes comarques en zones diferenciades.
b) *Comarques amb implantació als grans nuclis de població.* És la característica principal de la implantació del PSUC a les comarques tarragonines ja que a la meitat d'elles —el Tarragonès, la Conca de Barberà, l'Alt Camp, la Terra Alta i el Montsià— es presenten diferències d'implantació en funció de l'extensió del municipi.
c) *Comarques d'implantació irregular.* A tres comarques tarragonines —el Priorat, la Ribera d'Ebre i el Baix Camp— la implantació municipal és de caràcter irregular.

2.4.13.3. Pacte Democràtic per Catalunya (PDC)

La implantació municipal del Pacte dóna lloc a quatre tipus de comarques:

a) *Comarques d'implantació homogènia.* La homogeneïtat d'implantació a tres comarques —la Ribera d'Ebre, el Baix Ebre i el Montsià— és compatible amb una feble implantació als municipis d'aquestes comarques.
b) *Comarques amb zones d'implantació diferenciada.* A dues comarques —el Baix Camp i el Priorat— la implantació municipal és diferent i dibuixa dues zones diferenciades.
c) *Comarques amb implantació als grans nuclis de població.* A la Terra Alta la implantació es concentra a la capital comarcal, mentre que a l'Alt Camp succeeix el contrari, és a dir, a la capital comarcal la implantació és baixa mentre que a la resta de municipis és alta.
d) *Comarques amb implantació irregular.* A la resta de les comarques tarragonines —el Baix Penedès, la Conca de Barberà i el Tarragonès— la implantació municipal és irregular.

2.4.13.4. Unión de Centro Democrático (UCD)
La implantació municipal de la primera força a la circumscripció tarragonina dóna lloc a tres tipus de comarques:

a) *Comarques amb implantació homogènia.* Coincideix també amb una forta implantació a les tres comarques de la vegueria de l'Ebre —la Terra Alta, el Baix Ebre i el Montsià— i a la del Tarragonès.
b) *Comarques amb zones d'implantació diferenciada.* A cinc comarques tarragonines, la implantació municipal dóna lloc a l'existència de zones diferenciades a l'interior de les comarques: la Conca de Barberà, el Priorat, la Ribera d'Ebre, el Baix Camp i l'Alt Camp.
c) *Comarques d'implantació irregular.* Al Baix Penedès, la implantació de la UCD és de caràcter irregular.

2.4.14. Implantació municipal de les altres forces parlamentàries a la circumscripció de Tarragona

2.4.14.1. Unió del Centre i la Democràcia Cristiana de Catalunya
El percentatge de la circumscripció és semblant al de les circumscripcions de Barcelona i Girona —4,3 %—, i a nivell municipal la implantació es localitza a les comarques del Priorat i a la Conca de Barberà, on destaquen Sta. Coloma de Queralt, la Bisbal de Falset, Ulldemolins i d'altres municipis més petits.

Als municipis de la vegueria de l'Ebre i a la major part de la Ribera, la seva implantació és molt baixa, car no arriba mai al 5 %.

2.4.14.2. Esquerra de Catalunya
La seva implantació és semblant a la de la circumscripció de Barcelona —3,4 per cent—, i per tant, molt poc significativa a nivell municipal, excepte en uns pocs municipis dispersos geogràficament (El Perelló, Móra la Nova, Flix, Móra d'Ebre) i en un cercle format per Montblanc, Valls, els municipis del voltant, la part nord del Baix Camp —on destaca Prades— i tres municipis del Priorat.

A la vegueria de l'Ebre (llevat del Perelló) i a tota la franja de la costa, la implantació municipal és homogènia quant a feblesa, així com a la part fronterera amb Barcelona.

2.4.14.3 Alianza Popular
És la circumscripció on aconsegueix una millor implantació, amb el 4,6 % i amb una presència a la majoria de municipis de la circumscripció, si bé es localitza una zona d'extremada feblesa als municipis de les comarques del Baix Penedès, el Montsià i el Baiz Ebre (excepte Tortosa i Roquetes).

A la resta de la circumscripció es dibuixen dues zones d'implantació. La primera, formada per les comarques fronteres amb Lleida (la Conca de Barberà, el Priorat, la Ribera i la Terra Alta), on a la majoria de municipis, incloses las capitals comarcals i els pobles importants, supera el 5 % dels vots. La segona zona d'implantació és un nucli integrat pels municipis del sud de l'Alt Camp, el nord del Tarragonès i el nord del Baix Camp. En aquests municipis també se supera el 5 %, i en algun la votació se situa entre el 10 i el 15 %; al Milà i a la Masó passa del 20 %. Val a assenyalar que a les tres capitals comarcals no arriba al 5 %.

2.4.15. Els partits i la distribució territorial del vot

Com a conclusió d'aquesta part del treball, creiem important fer un resum de la implantació municipal de cada partit o coalició, destacant si és homogènia a nivell de comarca, de circumscripció o de tot Catalunya o bé si respon a criteris de població o a zones amb predomini de petits municipis, o fins i tot si és clarament irregular.

2.4.15.1. Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE)

A 15 comarques catalanes, la implantació municipal socialista és homogènia, si bé solament a quatre (el Barcelonès, Garraf, el Baix Penedès i l'Alt Camp) la homogeneïtat coincideix amb una forta implantació, mentre que a deu (tota la part nord de Lleida, el Berguedà i la Conca de Barberà) la homogeneïtat va de costat amb una feble implantació. A una comarca (el Baix Camp) la homogeneïtat es produeix en una zona de mitjana implantació.

A 17 comarques catalanes la implantació socialista es concentra als grans nuclis de població (especialment a la circumscripció de Barcelona i a la de Girona).

A 6 comarques la implantació dibuixa zones diferenciades a l'interior d'elles, cosa que es produeix a totes les circumscripcions, mentre que solament a una comarca (el Montsià) la implantació és de caràcter irregular.

Podríem concloure que la implantació municipal socialista es divideix per meitat entre comarques homogènies i presència als grans nuclis de població, per bé que la forta implantació es concentra a les zones més urbanitzades, com podem veure en altres parts del treball.

2.4.15.2. Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC)

Les 15 comarques on els comunistes obtenen uns resultats homogenis a nivell municipal són zones de feble implantació, concentrades a totes les comarques gironines i a vuit de lleidatanes.

En un segon gran grup de comarques la implantació té lloc als grans nuclis de població. Són tretze comarques que pertanyen fonamentalment a la circumscripció de Barcelona i a la de Tarragona, juntament amb el Segrià i la Noguera.

A vuit comarques la implantació del PSUC és irregular. Es distribueixen també a les circumscripcions de Barcelona i de Tarragona, i a les Garrigues de Lleida

Finalment, a tres comarques, la implantació municipal s'estableix en zones diferenciades.

Podríem concloure que la implantació comunista apareix fonamentalment als nuclis de població pertanyents majoritàriament a les circumscripcions de Barcelona i de Tarragona.

2.4.15.3. Pacte Democràtic per Catalunya (PDC)

La implantació municipal d'aquesta coalició a 15 comarques és homogènia. A set d'elles l'homogeneïtat coincideix amb una forta implantació (a tres de lleidatanes, dos de gironines i dues de barcelonines). A d'altres set comarques coincideix amb una de feble (a tres de tarragonines, tres de barcelonines i a la Vall d'Aran). A la Noguera, l'homogeneïtat coincideix amb una de mitjana.

A deu comarques, distribuïdes a totes les circumscripcions, la implantació municipal és irregular.

A sis comarques la implantació estableix zones diferenciades, i a sis més es concentra als grans nuclis de població (especialment a la circumscripció de Lleida), mentre que a dos comarques (el Vallès Occidental i l'Alt Camp) la implantació es concentra als petits nuclis de població.

Aquesta distribució territorial tan variada confirma el que hem dit a d'altres indrets d'aquest treball sobre el diferent paper polític jugat per aquesta coalició a les diferents circumscripcions. Aquest fet li atorga una tipologia desigual a les comarques.

2.4.15.4. Unión de Centro Democrático (UCD)

És la coalició que té una implantació municipal més homogènia: són 20 les comarques incloses en aquest grup, de les quals nou coincideixen amb una forta implantació (quatre a Lleida i quatre a Tarragona), mentre que la resta coincideix amb una implantació semblant a la mitjana de cda circumscripció.

A dotze comrques la implantació municipal estableix zones diferenciades (concentrades a la circumscripció de Tarragona) i a set comarques la seva implantació és irregular (especialment a la circumscripció de Lleida).

Podríem concloure que aquesta coalició és la que presenta a nivell municipal uns resultats més homogenis, cosa que confirma també les apreciacions que sobre el caràcter de l'electorat de l'UCD hem expressat a d'altres indrets d'aquest treball.

3. ANALISI ESTADÍSTICA DEL COMPORTAMENT ELECTORAL A CATALUNYA

Rosa Virós

3.1. Breu introducció metodològica

Després de l'anàlisi geogràfica del vot en els municipis de Catalunya, hem aplicat algunes tècniques d'anàlisi multivariant que ens han semblant adients per tal desbrinar els factors polítics i socioeconòmics que han incidit en el comportament electoral dels municipis catalans a les eleccions legislatives del 15 de juny de 1977. Abans de començar l'exposició del nostre treball hem de fer uns aclariments que en facilitaran sense cap dubte la lectura.

3.1.1. Mètode emprat en l'estudi

El mètode que utilitzarem en aquesta anàlisi serà l'ecològic, car és el que ens sembla més adequat per al nostre objectiu últim, consistent a veure el grau d'influència que tenen les variables socioeconòmiques sobre el comportament electoral dels municipis catalans a les eleccions democràtiques del 1977.

El fet de no comptar amb el resultat de cap enquesta sobre una mostra representativa de la població fa que escapi al nostre estudi les motivacions personals de l'opció electoral. Així, doncs, haurem de tenir cura, en exposar els resultats, de no caure en cap fal·làcia ecològica[18], és a dir, de no inferir

18. W. S. ROBINSON, *Ecological correlation and the behavior of individuals*. American Sociological Review. Vol. XV, 1950.
L. GOODMAN, *Some alternative to ecological correlations*, American Sociological

cap conclusió relativa als individus, de les relacions entre variables ecològiques.

Si a nivell ecològic trobem que a la circumscripció electoral de Barcelona hi ha una correlació força significativa entre el percentatge de treballadors i el vot a l'esquerra, no podem treure d'això la conclusió que el treballadors voten l'esquerra, sinó que, l'esquerra acostuma a fer bons resultats en contextos amb fort predomini de treballadors.

El mètode ecològic ens aporta resultats vàlids si l'objecte de l'estudi és l'anàlisi del comportament electoral de *zones electorals*, sempre i quan creguem que són unitats significatives per a l'anàlisi política. Es tracta dobservar que el comportament de la zona no és senzillament la resultant de la suma aritmètica dels individus, sinó el que deriva de *l'efecte estructural* que pot tenir l'especial combinació de variables en les diferents unitats d'anàlisi.

La sociologia electoral anglesa ha revelat basant-se en dades ecològiques, i ha confirmat mitjançant sondeigs, l'existència d'un «efecte ambient» que fa que en els districtes electorals amb predomini obrer molts electors de la classe mitjana tendeixin a votar el Partit Laborista mentre que en d'altres on hi ha una sòlida implantació burgesa molts treballadors voten el partit Conservador. Precisament aquest mètode d'anàlisi que emprem s'anomena «ecològic» perquè intenta detectar la influència que sobre el comportament electoral tenen aquests «*efectes de l'ambient*».

Per altra banda és ben cert que és difícil d'interpretar correctament el comportament electoral de grups o unitats territorials sense tenir dades sobre les motivacions de tipus social, econòmic, cultural i psicològic que actuen sobre els individus que componen el grup o la unitat territorial.

La informació òptima de què podria disposar l'investigador serien els resultats d'unes enquestes fiables per tal de poder integrar els resultats de l'anàlisi ecològica i el de les motivacions individuals.

Cal tenir present que el coneixement de les diferents «estructures» socioeconòmiques i electorals situades en l'espai ens pot fornir indicacions molt interessants a l'hora de dissenyar mostres per a futures enquestes individuals.

3.1.2 Unitats territorials d'anàlisi

Hem fet el tractament estadístic a dos nivells d'agregació territorial: les comarques i els municipis. En l'anàlisi comarcal, les unitats estudiades són les 38 comarques establertes per la Generalitat l'any 1936, i en l'anàlisi per municipis els que té Catalunya segons el Padró d'Habitants del 1975.[19]

Les dades del nostre arxiu són per a la totalitat del municipi. No hem utilitzat, doncs, resultats electorals per *secció censal* ja que la informació

Review. Vol. XII, 1953. —A. RANNEY, *The utilily and limitations of aggregate data in the study of electoral beravior*, *Essays of behavioral study of Politics*, edició a cura d'A. Ranney, University of Illinois Press, 1962. H. R. A. ALKER, Jr., *Mathematics and Politics*, New York, Mc. Millan Press Co., 1965.

Vegeu A CAPECCHI i altres: *Il comportamento elettorale in Italia* (Apèndix metodològic). Bologna, Il Mulino, 1968, i MICHAEL T. HANNAN, *Problems of aggregation*, a H. M. BLALOCK, Ed., *Causal models in the social sciences*, Aldine-Atherton, Chicago, 1971.

R. BOUDON, *L'analyse mathematique des faits sociaux*, París Plon, 1967.

19. Per no disposar de resultats fiables hem suprimit de la nostra anàlisi estadística els municipis d'Oliola —Lleida— i Alfara dels Ports —Taragona.

disponible sobre dades demogràfiques i socioeconòmiques només existeix per municipis. Aquest fet té una transcendència bastant important perquè la previsible homogeneïtat estructural de les seccions censals —sobretot a les ciutats grans— enfortiria possiblement els coeficients de correlació entre estructura socioeconòmica i comportament electoral[20].

El fet que Catalunya fos dividida a efectes electorals en quatre circumscripcions electorals corresponents a les quatre «províncies» catalanes, en les quals la confrontació electoral tenia lloc entre candidatures diferents, ens ha forçat a fer un estudi especial per a cadascuna d'elles, si bé en una primera anàlisi que vàrem realitzar per comarques, vàrem estudiar alhora la totalitat de Catalunya[21]

Per a interpretar els coeficients de correlació és molt important no oblidar el nombre d'unitats d'anàlisi i valorar-ne correctament el nivell de significació[22].

Una altra cosa important a tenir en compte és que en l'anàlisi ecològica tots els municipis tenen la mateixa importància sigui quin sigui el seu pes específic quant a població —així la ciutat de Barcelona «pesaria» igual que qualsevol municipi de menys de 1.000 habitants—. Ja que és ineludible transformar les dades absolutes en percentatges, queda pendent trobar una tècnica adient d'avaluació que permeti tenir en compte la magnitud —el cens electoral— del municipi. De moment, una solució seria agregar els pobles petits —sempre que tinguessin característiques semblants— per tal de reduir la diferència de dimensions entre les unitats d'anàlisi[23]. Aquesta estratègia reduiria a la vegada el nivell d'error que per a les unitats petites tenen les dades obtingudes a partir de mostres de població.

Avançant una conclusió del nostre estudi, podríem dir que semblen més funcionals des del punt de vista de l'anàlisi ecològica dos nivells d'agregació territorial: o bé la secció censal o bé una unitat intermèdia entre el municipi i la comarca que permetria equilibrar la població de les unitats d'anàlisi mantenint aïllades les grans ciutats i els caps de comarca.

3.1.3. Variables emprades en l'estudi

En el nostre estudi emprem dos grans blocs de variables: les electorals i les socioeconòmiques[24].

Quant a les *variables electorals,* hem introduït tots els resultats obtinguts a cada municipi tant per al Congrés com al Senat, i també el percentatge d'abstenció.

Quant a les *variables demogràfiques i sòcioeconòmiques,* podem distin-

20. En aquest sentit és interessant de comparar les correlacions obtingudes per la ciutat de Barcelona —secció censal— i per les 4 circumscripcions catalanes —municipis.

21. Vegeu, ROSA VIRÓS, *Alguns factors i variables que han incidit en el comportament electoral de les comarques de Catalunya el 15 de juny de 1977,* Estudis Electorals, n.º 1, Barcelona, 1978.

22. Per a un nivell de confiança de 0,05, els coeficients de correlació seran significatius per Barcelona (308) a partir de $r = 0{,}11$, per a Girona i Lleida (228 i 220) a partir de $r = 0{,}13$ Per a Tarragona (177), $r = 0{,}15$, i per a les comarques de Catalunya (38) $r = 0{,}32$.

23. Vegeu MONTSERRAT TERRADAS, *Les eleccions del 15 de juny a les comarques gironines.* Col·legi Universitari de Girona, 1978. L'autora crea 50 unitats territorials a partir dels 221 municipis de Girona.

24. Vegeu la relació de les fonts i les variables emprades a l'apèndix A.

guir les que fan referència a la *geografia* —extensió del municipis—; a la *població* —densitat per Km.², Cens de població del 1970, Padró d'habitants del 1975, índex de creixement 1960-70, índex de creixement 70-75, percentatge de població immigrada—; i a *l'estructura sòcioeconòmica* —distribució professional de la població activa[25], índex de comerç, Empreses i treballadors per sectors d'activitats dividits segons el volum de l'empresa, índex de pràctica dominical, extensió de les explotacions agràries, règim de tinença de la terra—.

El fet d'haver de recollir informació per a tots els 934 municipis de Catalunya ens ha impedit la inclusió d'altres dades per a les quals la informació disponible no és exhaustiva. Trobem a faltar en el nostre estudi dades *polítiques* sobre la implantació dels partits —locals, militants—, sobre la campanya electoral —localització i nombre de mítings, difusió de pòsters i propaganda escrita—; *dades històriques* sobre la tradició de vot dels municipis, 1900-1936; *dades geogràfiques* sobre comunicacions i grau d'accessibilitat; *dades culturals* sobre analfabetisme, nivell d'estudis, difusió de diaris i revistes; *dades sòcioeconòmiques* sobre nivell de renda, grau de cobertura de serveis públics, habitatges, etc.

A l'hora de valorar els resultats de la nostra anàlisi, hem de tenir en compte no solament les dades no incloses per manca d'informació sinó també les limitacions de les que hem emprat, que no sempre són tan rigoroses i fidedignes com desitjaríem.

Quant a les dades sobre immigració i estructura sòcioprofessional, procedeixen d'una mostra sobre el cens del 1970. En la nota preliminar de la publicació dels resultats s'especifica que per als municipis superiors a 5.000 habitants les desviacions comprovades són sempre inferiors al 1 %. Entre 2.001 i 5.000 habitants el 96% de les observacions registrades mostren desviacions inferiors al 10%. Per al grup de 1.000 a 2.000 habitants, en el 92% dels municipis trobem desviacions de fins un 10%. Un 40% de municipis amb menys de 1.000 habitants mostren desviacions superiors al 10% i, en conseqüència, és aconsellable que en els treballs de microsociologia que pretenguin anar més enllà de correlacions generals, s'agrupin els municipis en unitats territorials més grans per tal de reduir el nivell d'error.

Una altra limitació de les nostres dades que cal esmentar és que la majoria fan referència al període 1970-1975 ja que quan vàrem aplegar l'arxiu base, no s'havien publicat els resultats de l'explotació del padró d'habitants del 1975.

Cal, doncs, no oblidar mai que les nostres dades sobre estructura material de riquesa i cultura no són en absolut exhaustives i que la limitació dels resultats obtinguts serà imputable en bona part no a les tècniques emprades sinó a la pobresa dels indicadors utilitzats.

Cal dir també que hem transformat totes les variables en percentatges, perquè basar l'anàlisi en xifres absolutes té l'inconvenient que els municipis amb un fort pes demogràfic sufocarien per dir-ho així els més petits. Utilitzar les variables sense transformar-les faria que el volum del municipi absorbís

25. Cal tenir present que quan basem els nostres càlculs en la divisió professional de la població activa, no hi incloem els jubilats ni la majoria de dones que figuren en el cens com a població no activa. Sobre la transcendència que pot tenir la subvaloració de la població obrera en relació amb la població activa, vegeu MATTEI DOGAN, *Les clivages politiques de la classe ouvrière*, a LÉO HAMON, ed., *Les nouveaux comportements politiques de la classe ouvrière*, P.U.F., París, 1962, pàgines 104-108.

una part important de la variabilitat del comportament electoral, distorsionant els resultats de l'anàlisi [26].

3.1.4. Tècniques d'anàlisi [27]

1. Hem utilitzat *l'anàlisi de correlacions* per tal de determinar el grau d'associació entre les diverses candidatures entre si i també entre aquestes i les variables socioeconòmiques i demogràfiques. Utilitzem el coeficient de correlació lineal partint de la hipòtesi que les variables transformades en percentatges tenen una corba de distribució aproximadament normal [28]. Recordem que el coeficient de correlació de Pearson mesura la dependència lineal entre dues variables observades en cada unitat d'anàlisi i té un valor que va de 0 a ± 1 segons que la relació entre elles sigui directa o inversament proporcional.

2. A partir de la matriu de correlacions hem realitzat una *anàlisi factorial* —mètode del factor principal— mitjançant el qual intentem trobar un model explicatiu del comportament electoral partint de la base que cada variable aleatòria observada —percentatge de vots obtingut per cada candidatura— es determina per una combinació de *factors comuns* no observables directament —marxisme-conservadorisme, centralisme-autonomisme—, etc., més uns *factors únics o unicitats* que són propis de cada partit o candidatura.

Una qüestió important que ens vàrem plantejar era l'oportunitat o no d'introduir en una sola anàlisi variables electorals i socioeconòmiques [29]. El fet que les correlacions entre estructura material i comportament electoral fòs relativament feble —excepte potser a la circumscripció de Barcelona—, ens va inclinar a analitzar per separat ambdós blocs de variables per tal de no distorsionar els resultats i facilitar la interpretació acurada dels factors [30].

La representació gràfica de la situació dels partits respecte als factors o eixos principals ens proporcionarà unes imatges força interessants sobre l'estructura de les candidatures dintre de cada circumscripció electoral.

A l'hora de la interpretació cal tenir present que la *situació* del partits respecte als eixos, i la *distància* que resulti haver-hi entre ells no és el fruit d'una valoració de la seva ideologia sinó el resultat objectiu de l'estructura de vot a tots els municipis de la circumscripció.

26. En aquest error cau al nostre entendre RUIZ OLABUENAGA en el seu interessant estudi, *Geografia político-electoral de Guipúzcoa*, Instituto Geográfico Vasco «Andrés de Urdaneta», San Sebastián, 1978.

27. Vegeu HUBERT M. BLALOCK, *Social Statistics*, segona edició, MacGraw-Hill, 1960, caps. 17 i 18 i CARLES M. CUADRAS i JOSEP M. OLLER, *Mètodes de representació de dades i altres tècniques d'anàlisi aplicades a les ciències socials*, en aquesta mateixa revista.

28. De vegades, la correlació entre dues variables no correspon a una funció lineal, sinó a una funció logarítmica o semilogarítmica. M. Terrades, en el llibre ja esmentat, empra les tres funcions i utilitza en cada cas aquella que maximitza la correlació.

29. En el cas de l'anàlisi de la ciutat de Barcelona a nivell de secció censal i de Catalunya per comarques, en haver-hi relacions més fortes entre l'estructura material i el comportament electoral, ha estat possible incloure totes les variables en una sola anàlisi amb una distorsió mínima.

30. Vegeu CARL GUNNAR JANSON, *Some problems of ecological Factor Analysis*, a *Social Ecology*, de MATTEI DOGGAN i STTEIN ROKKAN, eds. The MIT Press, Cambridge, 1969 i CARLES M. CUADRAS, *Métodos de Análisis Factorial*. Publicaciones del Laboratorio de Cálculo de la Universidad de Barcelona, n.º 7, 1974.

3. Definits els *factors comuns electorals*, els hem correlacionat amb les variables estructurals socioeconòmiques per tal de veure fins a quin punt tenen un grau significatiu d'interdependència.

4. Després de conèixer quines variables socioeconòmiques es relacionen amb el comportament electoral, ens hem proposat, en darrer terme, centrar la nostra atenció en *l'anàlisi de regressió* i esbrinar fins a quin punt és possible determinar el valor exacte dels vots obtinguts per les diferents candidatures a partir d'una combinació lineal de variables demogràfiques i socioeconòmiques [31].

Detectades quines són les variables a partir de les quals podem determinar com més ajustadament, millor els resultats obtinguts per les quatre candidatures més importants dintre de cada circumscripció, hi hem afegit la variable *tradició de vot* —% de vots obtinguts pel Front d'Esquerres l'any 1936— cercant de millorar l'ajust de la variable dependent.

L'*anàlisi dels residus* de la regressió múltiple ens indica per a quins municipis la determinació del vot a cada partit o coalició és més ajustada, i això ens permet delimitar zones geogràfiques homogènies on l'estructura sòcioeconòmica sembla determinar en una part important el vot i d'altres on els condicionaments de l'estructura econòmica semblen tenir una influència molt feble sobre el comportament electoral [32]. Això ens obre una línia nova d'investigació per tal d'intentar determinar aquest rerafons constituït per una sèrie d'elements històrics i culturals que caldria detectar i quantificar fins on sigui possible.

Com a conclusió d'aquestes breus notes metodològiques, podríem dir que les tècniques estadístiques emprades han resultat adients per tal de determinar unes estructures relacionals entre les candidatures, i detectar la incidència més o menys important del context sòcioeconòmic en el comportament electoral. Tanmateix no hem d'oblidar, a l'hora de valorar els resultats d'aquesta anàlisi, que aquestes tècniques ocupen un lloc concret en la investigació i que, tot i fornir-nos unes eines molt útils per a determinar els elements significatius i la manera com aquests elements es relacionen, no ens proporcionen per elles mateixes una *explicació* global d'un fenomen tant complex com és el comportament humà —del qual el comportament electoral és tot just una parcella— però poden certament ser una ajuda inestimable per a comprovar hipòtesis i per a proporcionar-nos nous elements de reflexió.[33]

3.2. Estructura del vot y distància entre els electorats: anàlisi factorial de les variables electorals

Per tal d'assolir una aproximació al grau de compatibilitat o incompatibilitat entre candidatures en les diverses unitats d'anàlisi i obtenir una representació gràfica de l'estructura relacional de les diverses candidatures dintre de

31. Vegeu MORDECAI EZEQUIEL y KARL A. FOX, *Methods of correlation and regression analysis*, capítols 10 i 11, 3.ª edició, John Wiley and sons, New York, 1959.
32. Vegeu en aquesta mateixa revista, J. FUSTÉ i X. VILALTA, *Els resultats del 15 de juny de 1977 a les comarques del Vallès i el Maresme.*
33. Sobre els límits de l'explicació causal en les ciències socials, vegeu el llibre ja esmentat de H. M. BLALOCK, ed., *Causal Models in the social sciences*, introducció a la 1.ª part.

cada circumscripció, ens procurarem primer la matriu de correlacions de les variables electorals entre elles i després, i a partir d'aquesta, els principals factors electorals que incideixen en l'estructura del vot dels municipis.

En comentar la *matriu de correlacions*, examinarem en primer lloc, l'associació de les candidatures conservadores entre elles; en segon lloc, la del Pacte Democràtic per Catalunya amb les candidatures conservadores, per una banda, i amb les d'esquerra, per l'altra; a continuació, la d'aquestes darreres entre elles i, finalment, l'associació de les candidatures conservadores amb les d'esquerra.

En l'*Anàlisi Factorial* definirem, primer, els factors principals, per passar, després, a comentar la situació de les candidatures més importants respecte a aquests. Seguirem el mateix ordre de l'exposició per a totes les circumscripcions electorals.

3.2.1. Circumscripció electoral de Barcelona

A la circumscripció electoral de Barcelona es presentaren 18 candidatures al Congrés i 20 candidats al Senat, dels quals dos ho feien com a independents (Tarragona i Xirinacs)[34].

3.2.1.1. Anàlisi de correlacions de les diverses candidatures entre elles

1. *Correlació entre les candidatures conservadores i entre aquestes i llurs candidats a senadors.* Si examinem la matriu de correlacions[35] veiem que l'AP no té cap mena de correlació amb la UCD-CC i la UCD, i es troba fortament associada amb els propis candidats al Senat. La UCD-CC no es correlaciona tampoc amb la UCD. El suport dels votants de la UCD-CC a la candidatura «Democràcia i Catalunya» per al Senat, que compartia amb el PDC, sembla qüestionable i bastant desigual per als tres candidats. Així, mentre que la correlació és fable amb Viadiu i Pi i Sunyer, és més forta amb Coll i Alentorn (0,62), membre del Consell directiu de la Unió Democràtica de Catalunya.

Enfront de les correlacions d'aquesta candidatura amb els candidats al Senat de «Democràcia i Catalunya» podríem pensar en un primer moment que els votants de la UCD-CC van combinar en la papereta del Senat noms de diverses candidatures. Hauria estat una decisió motivada en primer lloc per la personalitat del candidats, si bé cal remarcar que tots ells eren d'una tendència política conservadora.

Així trobem una associació d'aquesta candidatura amb Saltor, de la Lliga (0,45), amb l'independent Tarragona (0,41) i amb Balcells de l'AP (0,20). De totes maneres, a l'hora de valorar la feble correlació de la UCD-CC amb els candidats als quals donava suport per al Senat, hem de tenir present que el fet que a la circumscripció de Barcelona no hi hagi cap correlació entre la UCD-CC i el PDC —que fins i tot semblen opcions alternatives en alguns municipis—, pot explicar per ell mateix aquesta manca d'associació significativa. Cal, doncs, valorar prudentment la major o menor disciplina de vot per al Senat dels votants de la UCD-CC.

34. Vegeu en l'Apèndix A, Llista de candidatures al Congrés i de Candidats a Senador.

35. Vegeu en l'Apèndix B, quadre 9, Matriu de correlacions de les Variables Electorals.

La UCD, que és l'opció conservadora votada majoritàriament a la circumscripció de Barcelona, es correlaciona fortament amb els seus propis candidats a senador (amb Torroja 0,82) i d'una manera feble amb el candidat independent Tarragona (0,20).

Quant a les candidatures minoritàries, la Lliga s'associa amb els Proveristes (0,27), la DSCC (0,24) i l'ASD (0,37). És amb el candidat independent Tarragona que la Lliga té una associació més significativa (0,28) en detriment dels seus propis candidats.

La DSCC també es correlaciona amb la UCD-CC (0,22) i amb la RSC (0,40). Quant al Senat, la seva màxima correlació és amb Tarragona (0,23).

La RSC, a més a més de la seva correalció ja esmentada amb la DSCC, mostra una associació positiva amb l'Alianza Nacional 18 de Julio (0,26) i amb Tarragona (0,28).

L'ASD es correlaciona positivament amb Proveristes i amb la Lliga, sense associació positiva amb cap candidat al Senat. La AN 18 de Julio només es correlaciona amb un dels seus propis candidats al Senat, Moreno (0,43), mentre que els altres dos (Montero i Salvador) no sembla que hagin assolit la confiança dels seus votants per al Congrés.

F. E. Autèntica només s'associa al candidat al Senat de AN 18 de Julio, Salvador.

2. Relació del Pacte Democràtic per Catalunya amb els candidats al Senat per «Democràcia i Catalunya» i amb les candidatures conservadores. — No trobem cap associació significativa entre el Pacte i les candidatures conservadores, excepte una certa tendència a una correlació positiva amb la UCD-CC però gairebè no significativa. Quant al Senat, no és pas homogènia la seva relació amb els tres candidats de «*Democràcia i Catalunya*», candidatura que, teòricament, sustentaven junt amb la UCD-CC. Els coeficients de correlació són de 0,59 amb Viadiu, 0,66 amb Coll i Alentorn i 0,71 amb Pi i Sunyer, persona més afí a Convergència Democràtica, el partit majoritari dintre de la candidatura del Pacte. Cal remarcar que hi ha un vot per al Congrés favorable al Pacte que sembla no votar en bloc la candidatura de «Democràcia i Catalunya» i que deriva cap als dos candidats independents per al Senat, Tarragona (0,31) i Xirinacs (0,57)

3. Relació entre el Pacte Democràtic per Catalunya i les candidatures d'Esquerra. — El Pacte té una correlació negativa amb el PSUC (— 0,34), el PSC-PSOE (— 0,40) i els candidats de l'Entesa dels Catalans sobretot amb Candel (— 0,41), candidat independent pròxim al PSUC.

També té una tendència negativa la seva associació amb l'Esquerra de Catalunya, encara que molt més feble (— 0,13) que no la que té amb les candidatures majoritàries d'esquerra.

4. Correlació entre les candidatures d'esquerra i entre aquestes i llurs candidats a senador. — A la circumscripció de Barcelona no hi ha correlació entre el PSUC i l'EC; en canvi sí que n'hi ha amb el PSC-PSOE (0,47) i amb els candidats al Senat de l'*Entesa* (0,83 amb Candel i Cirici i 0,79 amb Benet). Pràcticament la mateixa correlació es produeix entre els socialistes i els candidats de l'Entesa. El FUT, el CUPS, el CTB i el PSPC no tenen cap relació amb les candidatures majoritàries d'esquerra ni amb els candidats al Senat de l'*Entesa.* Contràriament trobem una correlació entre aquestes candidatures minoritàries i alguns candidats al Senat i algunes candidatures de caire conservador,

però hem d'interpretar acuradament aquesta associació que no neix tant del fet que hi hagi un vot real d'aquestes candidatures d'esquerra als candidats al Senat de dreta com de la coincidència de totes les candidatures minoritàries, tant de dreta com d'esquerra en uns determinats contextos on es presentaria una atípica dipersió del vot entre totes elles.

5. *Relació entre les candidatures esquerranes i les conservadores.* — El PSUC té una clara correlació negativa amb la UCD-CC (—0,44), i també amb la DSCC (—0,27), l'AP (—0,27), i la UCD (—0,22). També s'associa negativament amb els candidats al Senat de l'AP (—0,42 amb Balcells), de «*Democràcia i Catalunya*» (—46 amb Coll i Alentorn), de la Lliga (—0,21 amb Roldán), i també amb els independents Tarragona (—0,51)) i Xirinacs (—0,34). Recordem que la tendència d'associació negativa que té el PSUC amb la dreta es manté respecte al PDC, candidatura que es presenta com a centrista.

La candidatura «Socialistes de Catalunya» segueix la mateixa tònica que el PSUC quant a les relacions de signe negatiu amb les candidatures conservadores sobretot amb la UCD-CC (—0,49), la DSCC (—0,32) i la RSC (—0,23). També és negativa amb la UCD (—0,21), l'ASD (—0,20) i la Lliga (—0,20) i per descomptat i amb més intensitat amb les candidatures per el Senat de l'AP (— 0,39 amb Balcells) amb «Democràcia i Catalunya» (— 0,49 amb Coll i Alentorn), amb la Lliga (—0,24 amb Saltor) i amb els candidats independents Tarragona (—0,50) i Xirinacs (—0,28).

L'EC no té correlacions significatives amb les candidatures de dreta, si bé la tendència associativa en general és negativa excepte una lleugera de signe positiu amb l'independent Xirinacs (0,20).

6 *Relació entre l'abstenció i les altres candidatures.* — Hi ha una correlació negativa entre l'abstenció i els partits o candidatures majoritàries dintre de la circumscripció, és a dir amb el PSC-PSOE (— 0,36), amb el PDC (— 0,28) i *amb el PSUC (— 0,26) i positiva si bé no significativa amb l'AP i els seus candidats* a senador.

3.2.1.2. Principals factors polítics que incideixen en el comportament electoral

Considerem només els quatre primers factors que expliquen al voltant del 50 % de la variança total (vegeu quadre n.º 1).

Factor Esquerra — Centre Nacionalista

El Factor I està correlacionat positivament amb el PSC-PSOE, el PSUC i els candidats al Senat de l'Entesa dels Catalans i negativament amb el PDC, la UCD-CC i els candidats al Senat de Democràcia i Catalunya i també amb Tarragona i Xirinacs —candidats independents.

Si examinem el gràfic 1, en el qual representem les saturacions de les candidatures més importants respecte als factors principals, veiem clarament que respecte al Factor I, *la màxima incompatibilitat territorial* es presenta entre el PDC i el PSC-PSOE, la qual cosa indica que i ha minucipis amb clar predomini d'una o altra candidatura. La proximitat del PDC i la UCD-CC per una banda i del PSC-PSOE i el PSUC per l'altra ens indica quina és la *màxima compètencia* en ambdós tipus de contextos. És a dir, el PDC i la UCD-CC es disputarien l'electorat en zones més conservadores i tradicionals, i socialistes i comunistes ho farien en aquelles on predomina l'esquerra. El PDC

QUADRE 1. Circumscripció de Barcelona. Anàlisi factorial (mètode del factor principal). Saturacions de les variables electorals més importants respecte als factors principals *

Valors propis	7,63768	3,90236	3,54595	3,35568
% Variança explicada per cada factor	19	10	9	9
% Acumulat de la variança total	19	29	38	47

Reproducció parcial de la matriu factorial després d'una rotació varimax

FACTOR I		FACTOR II	
Candel (Entesa)	+0,75	Torres (UCD)	+0,92
Cirici (Entesa)	+0,73	UCD	+0,91
Benet (Entesa)	+0,67	Negre (UCD)	+0,89
PSC-PSOE	+0,65	Díaz (UCD)	+0,87
PSUC	+0,62	Benet (Entesa)	—0,25
Coll (Dem. i Cat.)	—0,86	Candel (Entesa)	—0,22
Pi Sunyer (Dem. i Cat.)	—0,82	Cirici (Entesa)	—0,21
PDC	—0,73	PSUC	—0,19
Viadiu (Dem. i Cat.)	—0,65	PDC	—0,17
UCDCC	—0,58	PSC-PSOE	—0,16
Tarragona (indep.)	—0,49		
Xirinacs (indep.)	—0,49		

FACTOR III		FACTOR IV	
Bobés (AP)	—0,89	PSC-PSOE	—0,29
AP	—0,88	PSUC	—0,19
Balcells (AP)	—0,86	PSPC	+0,51
Roger (AP)	—0,75	Lliga	+0,47
Abstenció	—0,35	CUPS	+0,44
Benet (Entesa)	+0,53	ASD	+0,36
Cirici (Entesa)	+0,50	DSCC	+0,38
Candel (Entesa)	+0,49	RSC	+0,27
PSUC	+0,41	CTB	+0,22
PSC-PSOE	+0,36		

* El quadre complet figura a l'Apèndix B.

i la UCD-CC rivalitzarien en zones més rurals, i el PSC-PSOE i el PSUC en les grans concentracions industrials. Podríem dir que aquest factor oposa socialisme a catalanisme conservador —de centre i de dreta—.

Factor partit del govern

El Factor II es correlaciona fortament amb el partit del govern —la UCD— i amb els seus candidats a senador i té una correlació negativa, si bé molt més feble amb els socialistes, els comunistes i el Pacte Democràtic per Catalunya i, sobretot, amb els candidats de l'Entesa. Això sembla indicar que la UCD, a més a més dels vots que assoleix arreu, té una incidència específica en algunes zones determinades.

Factor dreta

El Factor III té una relació fortament negativa amb l'AP i els seus candidats a senador i una altra de molt més feble amb la UCD i la UCD-CC, mentre que són positives les saturacions respecte a aquest factor de la resta de partits de centre i l'esquerra (el PDC, el PSC-PSOE i el PSUC). Tot al llarg d'aquest eix

GRÀFIC 1. BARCELONA

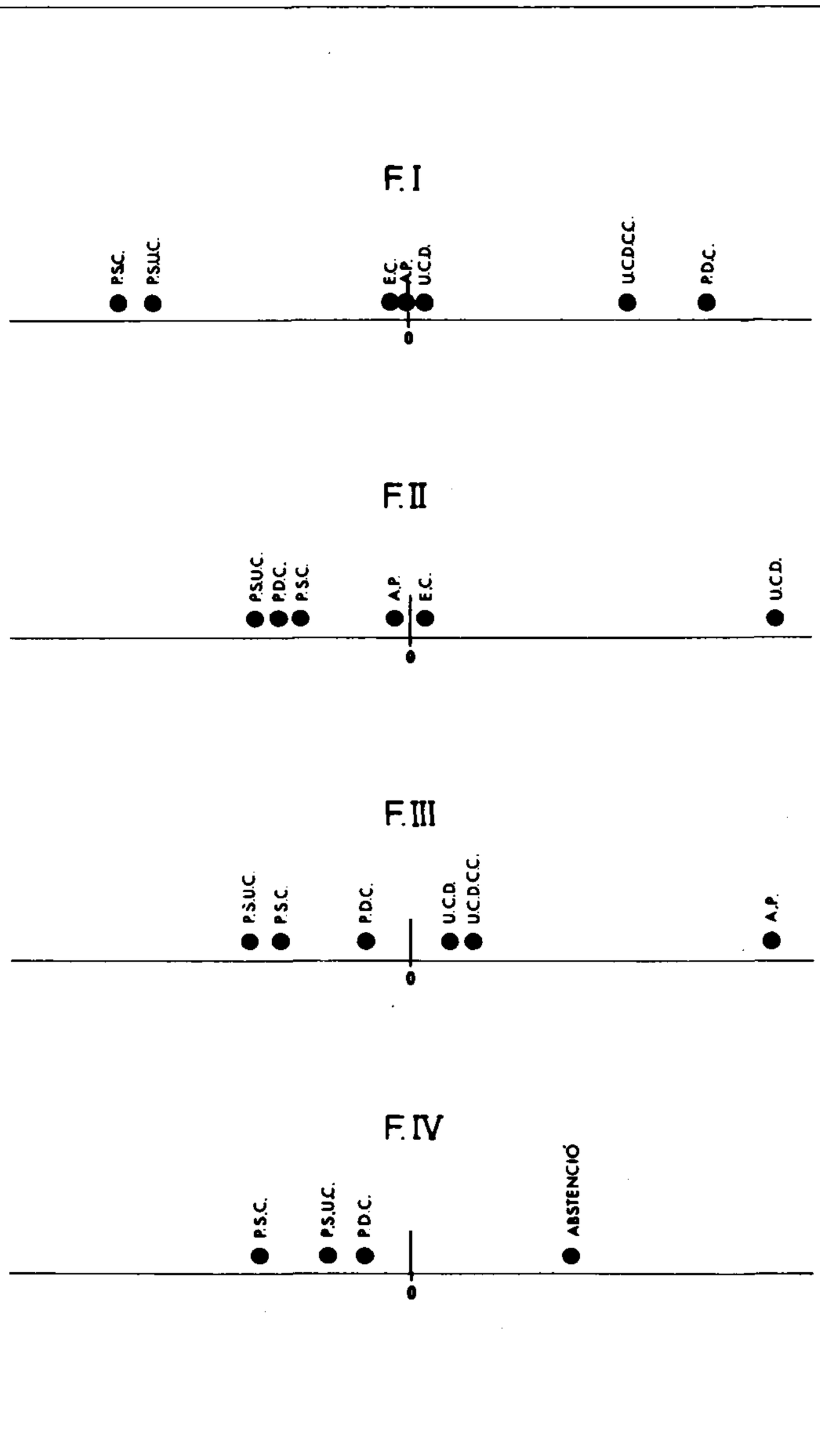

GRÀFIC 2.

BARCELONA

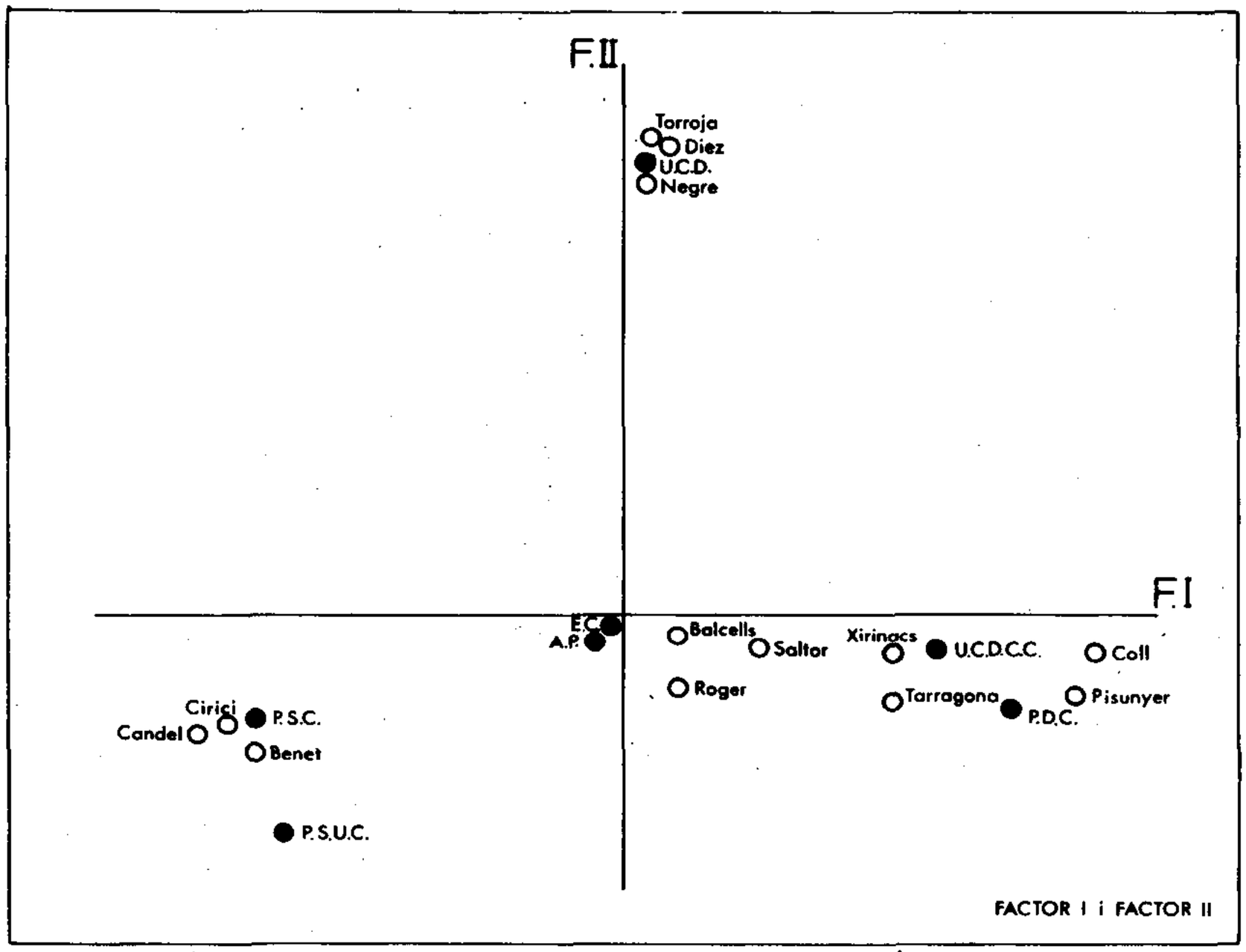

FACTOR I i FACTOR II

GRÀFIC 3.

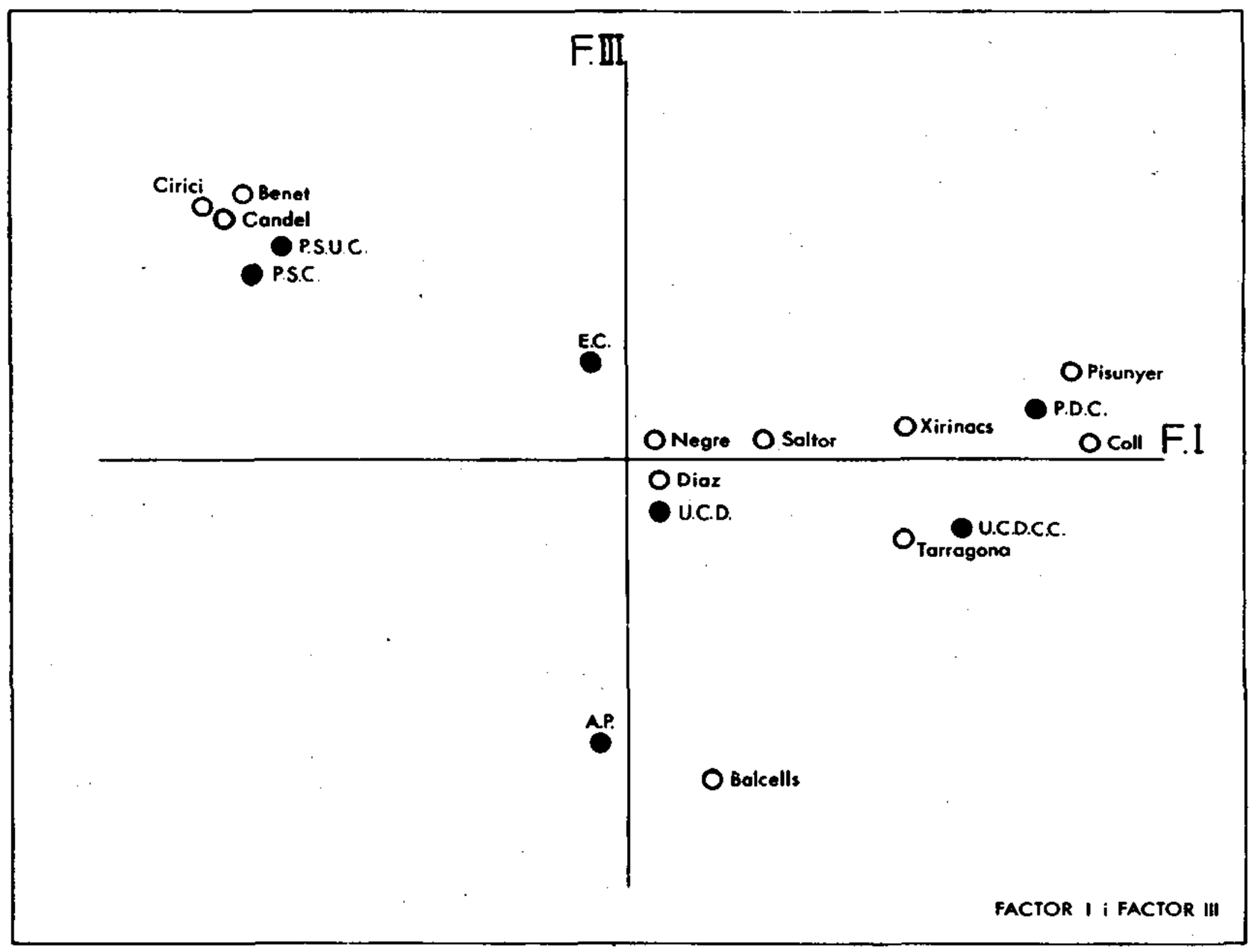

FACTOR I i FACTOR III

semblen situar-se els diversos partits i coalicions des de la dreta més continuista del règim franquista fins a l'esquerra marxista.

Factor abstenció

El Factor IV és en una certa mesura difícil d'interpretar. Respecte a aquest eix són negatives les saturacions de totes les candidatures majoritàries, i positives l'abstenció i les candidatures minoritàries tant de dreta como d'esquerra. Podríem apuntar la hipòtesi que és un eix d'aïllament que pot conduir a l'abstenció per una banda i per l'altra a una dispersió de vots molt gran, la qual cosa és una conducta totalment atípica perquè si hi ha dos trets característics d'aquestes eleccions és precisament l'elevada participació i la concentració del vot en unes quantes candidatures.

En els gràfics 2 i 3 situem en l'espai respecte als Factors I-II i I-III les principals candidatures que es presentaren a Barcelona i alguns candidats al Senat. Observem quatre grups de candidatures molt diferenciats: les d'Esquerra, la del Centre pro governamental —la UCD—, les nacionalistes de Centre i Dreta —el PDC i la UCD-CC— i la Dreta no nacionalista (AP). Ambdós gràfics ens mostren des de perspectives diverses les *distàncies* entre els grups de candidatures. Serà interessant de comprovar després de les properes eleccions legislatives la major o menor estabilitat de l'espectre polític a la circumscripció electoral de Barcelona.

3.2.2. Circumscripció electoral de Girona

En aquesta circumscripció es presentaren 11 candidatures per al Congrés i 15 candidats a senador [36].

Com a la circumscripció de Barcelona, exposarem primer les correlacions de totes les candidatures entre elles per a analitzar en segon lloc quins són els factor principals que estructuren el comportament electoral als municipis gironins.

3.2.2.1. Anàlisi de correlacions de les diverses candidatures entre elles

1. Correlació entre les candidatures conservadores i entre aquestes i llurs candidats a senador. — Si examinem la matriu de correlacions[37], veiem que no hi ha correlació significativa entre l'AP, la UCD-CC i la UCD. L'AP té una correlació fortament positiva amb els seus candidats a senador, si bé no és homogènia per a tots i així correlaciona més fortament amb Valenciano (0,85) que amb Casadevall (0,62). La UCD-CC té tendència a correlacionar-se positivament amb Ferrer i Genover —candidats de Democràcia i Catalunya— però no amb Juvé, tot i que forma part de la mateixa candidatura. En canvi es correlaciona positivament amb Bonmatí de la Lliga.

La UCD només correlaciona i molt intensament amb els seus candidats a senador —amb tots per sobre de 0,89— i també amb Casadevall de l'AP (0,33). És negativa, en canvi —al voltant de — 0,30— la correlació amb el candidats al Senat de Democràcia i Catalunya.

36. Vegeu en l'Apèndix A la llista de candidatures per al Congrés i de candidats a senador.
37. Vegeu en l'Apèndix B el quadre 10: Matriu de correlacions de les variables electorals.

2. *Relació entre les candidatures conservadores i el Pacte Democràtic per Catalunya.* — La única asociació significativa del PDC amb la UCD (—0,36) i amb les altres candidatures per al Congrés és de caràcter negatiu. És fortament positiva la que té amb els seus candidats al Senat —més de 0,85—, mentre que l'associació és negativa amb els de la UCD. L'associació amb l'AP la UCD-CC, la Lliga i els candidats al Senat de l'AP i de la Lliga no és significativa si bé té tendència negativa.

3. *Relació entre el Pacte Democràtic per Catalunya i les candidatures d'esquerra.* — Amb el PSUC (— 0,17) i amb «Socialistes de Catalunya» (— 0,24) l'associació del PDC és negativa i també amb els candidats al Senat de l'Entesa dels Catalans. Cal remarcar, però, que és més forta la seva associació negativa amb la UCD que no pas la que mostra amb els partits d'esquerra. Pensem que el PDC és una alternativa progressista a la UCD en moltes zones rurals de Girona on l'esquerranisme és més feble. Amb l'EC la seva associació és també negativa si bé no tan intensa (— 0,13). Donats pero, els baixos coeficients de correlació sembla que el PDC no té espais territorials exclusius.

4. *Relació de les candidatures d'esquerra entre elles.* — Els socialistes i els comunistes no tenen una correlació significativa a Girona. ¿Vol dir això tal vegada que el PSUC i el PSC es localitzen en uns contextos diferents? És curiós de veure com hi ha una certa associació entre el PSUC i l'EC, que no existeix entre l'EC i els socialistes. Podríem dir que potser en els municipis on el PSUC té una certa presència hi ha lloc per a una esquerra no marxista, mentre que en altres llocs és el PSC el que canalitza el moviment d'oposició a les forces conservadores.

A Girona, la relació entre els dos partits més importants d'esquerra és, doncs, diferent del que és a les altres circumscripcions on l'associació és més forta. El fet que la correlació del PSUC amb els candidats de l'Entesa sigui més feble del que era d'esperar (0,37 amb Portabella i 0,48 amb Sobrequés i Sunyer), no vol dir forçosament que els comunistes de Girona hagin trencat la disciplina de vot respecte a la candidatura pactada amb els socialistes, sino més aviat que l'associació del PSUC i el PSC-PSOE té a Girona una tendència negativa, és a dir que de fet obtenen els seus vots en contextos diferents. I així els llocs on els socialistes obtenen bons resultats —pensem que socialistes de Catalunya és la candidatura d'esquerra majoritària a Girona— també ho fa l'Entesa, mentre que normalment els comunistes hi deuen obtenir resultats febles. És lògic, doncs, que sigui fortament positiva la correlació dels Socialistes de Catalunya amb el candidats de l'Entesa (més de 0,81).

5. *Relació entre les candidatures d'esquerra i les més conservadores.* — El PSUC té una lleugera correlació negativa amb la UCD-CC i la UCD mentre que no en té pràcticament cap amb l'AP. Aquesta correlació negativa és encara una mica més forta amb els candidats al Senat de la UCD i de Democràcia i Catalunya. Socialistes de Catalunya té una correlació negativa amb l'AP (— 0,21), amb la UCD-CC (— 0,15), amb la Lliga (— 0,27) i amb la UCD (— 0,30), correlació negativa que es manté amb els candidats a senador d'aquests partits i coalicions.

6. *Associació entre les diverses candidatures i l'abstenció.* — A Girona l'abstenció es correlaciona negativament amb totes les candidatures excepte amb la Lliga (0,12).

3.2.2.2. Principals factors polítics que incideixen en el comportament electoral

Tenim en consideració en la nostra anàlisi els quatre factors principals que expliquen fins a un 63 % de la variança total. (Vegeu el quadre 2).

Factor Esquerra — Centre Nacionalista

Respecte al *Factor I* tenen saturacions positives el PSUC, el PSC-PSOE i els candidats al Senat de l'Entesa, i fortament negatives el PDC i els candidats a senador de «Democràcia i Catalunya». Com a Barcelona, és un factor que oposa els partits d'esquerra a les candidatures nacionalistes, sobretot al PDC.

Si examinem el gráfic 4 en el qual representem les saturaciones de les candidatures que a Catalunya han assolit representació a les Corts, veiem que el *Factor I* ens indica la *màxima incompatibilitat territorial* entre el PDC i el PSC, que són les dues candaditures majoritàries a Girona. En aquesta circumscripció no hi ha tanta *competència* entre el PDC i la UCD-CC, ja que a Girona aquesta candidatura sembla més pròxima a l'AP i a la UCD. Això vol dir que la Unió del Centre i de la Democràcia Cristiana de Catalunya té un paper clar de dreta catalana oposada a la dreta continuista amb la qual es disputaria el vot en les zones més conservadores. A l'esquerra, el domini del PSC-

QUADRE 2. Circumscripció de Girona. Anàlisi factorial (mètode del factor principal). Saturacions de les variables electorals més importants respecte als factors principals *

Valors propis	6,06809	5,10063	3,15042	2,81620
% Variança explicada per cada factor	22	19	12	10
% Acumulat de la variança total	22	41	53	63

Reproducció parcial de la matriu factorial després d'una rotació varimax

FACTOR I		FACTOR II	
Genover (Dem. i Cat.)	—0,75	Crúmols (UCD)	—0,93
Ferrer (Dem. i Cat.)	—0,74	Clua (UCD)	—0,92
Juvé (Dem. i Cat.)	—0,70	Quintana (UCD)	—0,91
PDC	—0,61	UCD	—0,89
Sobrequés (Entesa)	+0,85	PDC	+0,54
Sunyer (Entesa)	+0,84	Ferrer (Dem. i Cat.)	+0,49
Portabella (Entesa)	+0,81	Genover (Dem. i Cat.)	+0,49
PSC-PSOE	+0,67	Juvé (Dem. i Cat.)	+0,48
PSUC	+0,42	Sobrequés (Entesa)	+0,31
		Sunyer (Entesa)	+0,30
		Portabella (Entesa)	+0,28
		PSC-PSOE	+0,23
FACTOR III		**FACTOR IV**	
Rosa (AP)	+0,92	PSC-PSOE	—0,25
Valenciano (AP)	+0,92	PDC	—0,23
AP	+0,90	Lliga	+0,87
Casadevall (AP)	+0,65	Abstenció	+0,18
Portabella (Entesa)	—0,25	Bonmatí (Lliga)	+0,77
PSC-PSOE	—0,24	Llach (Lliga)	+0,76
Sobrequés (Entesa)	—0,22	Romeu (Lliga)	+0,78
Sunyer (Entesa)	—0,21		

El quadre complet figura a l'Apèndix B.

GRÀFIC 4. GIRONA

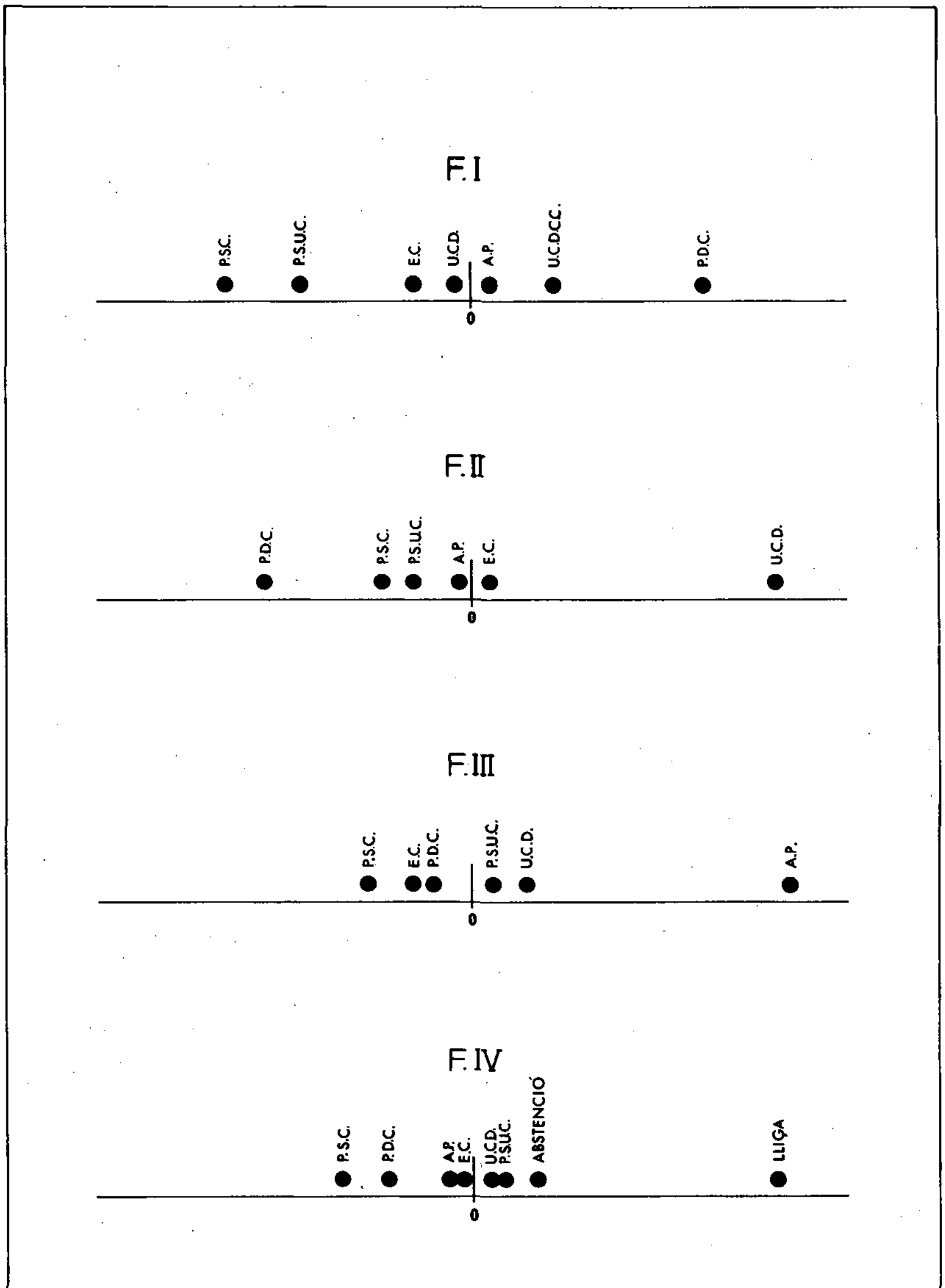

GRÀFIC 5.

GIRONA

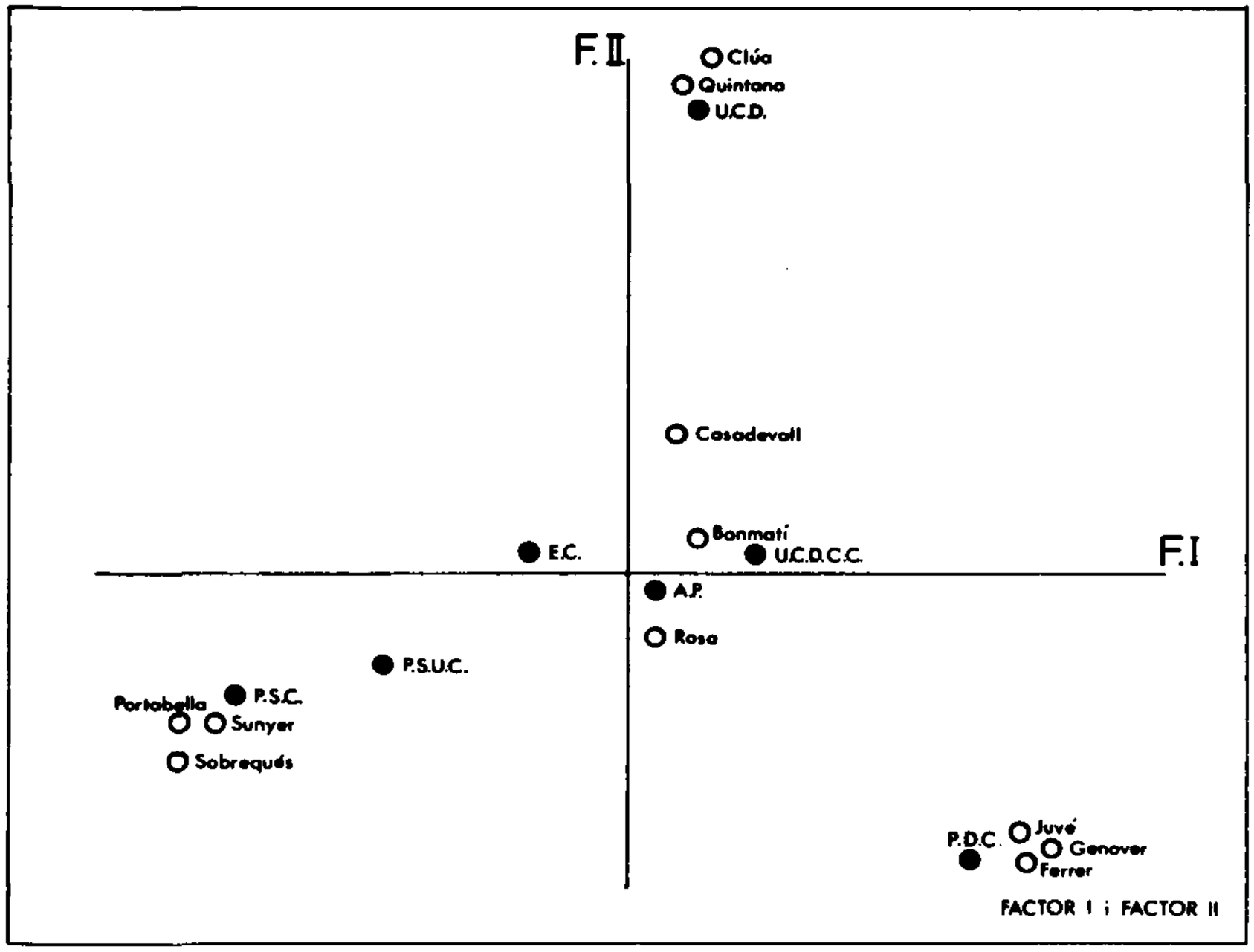

GRÀFIC 6.

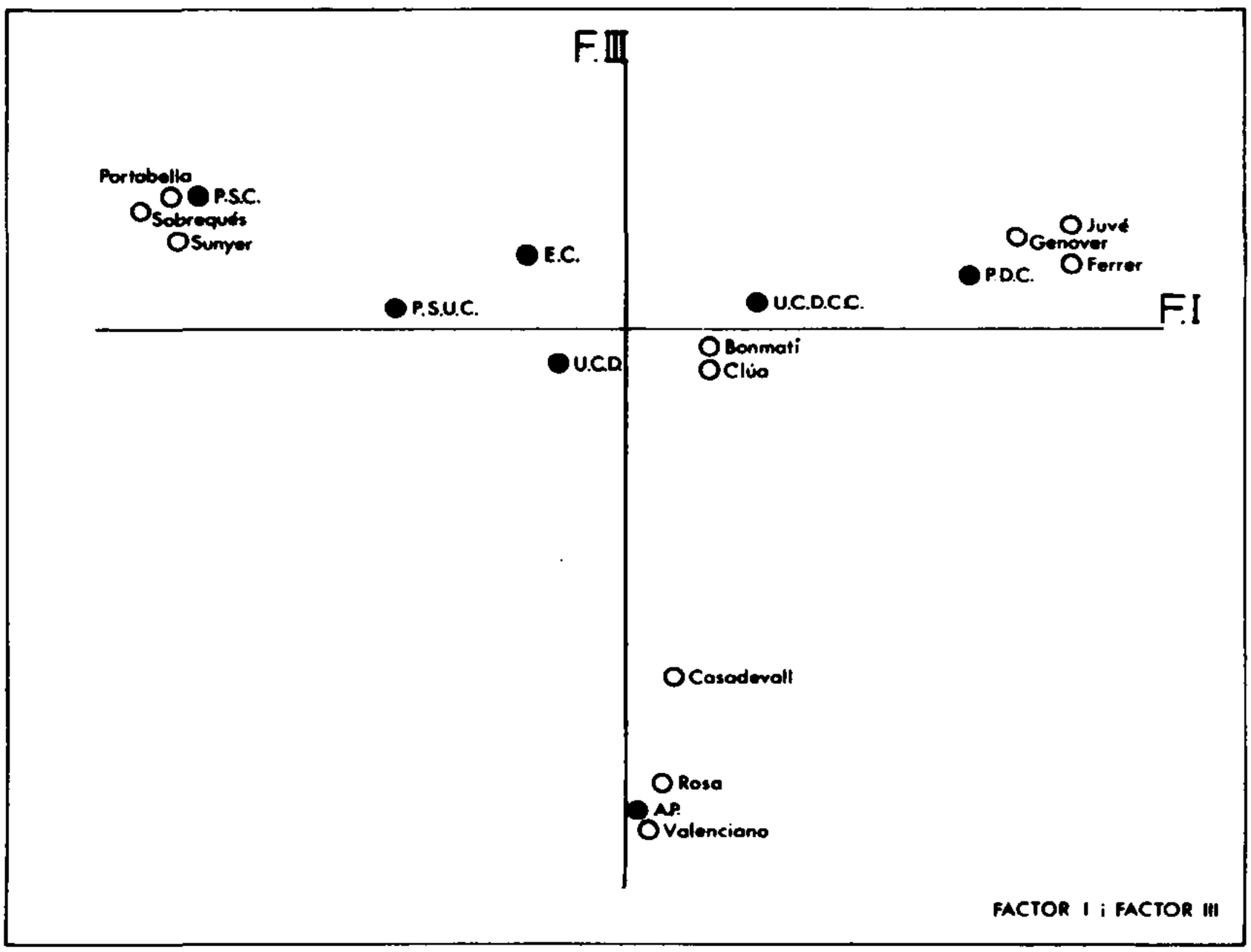

PSOE és net, i de moment el PSUC no sembla ser a Girona un adversari qualificat. Aquest factor també sembla separar zones més rurals de zones més industrialitzades.

Factor partit del govern

Respecte al *Factor II* cal dir que es correspon també amb el *Factor II* de la circumscripció electoral de Barcelona. Hi tenen saturacions negatives la UCD i els candidats a senador d'aquest mateix partit, i positives —de més a menys fortes— el PDC, el PSC-PSOE i el PSUC. La diferència amb la circumscripció de Barcelona és que mentre allí les correlacions d'aquest factor amb socialistes, comunistes i el PDC eren molt igualades, aquí es marca una major *incompatibilitat territorial* entre la UCD i el PDC.

Factor dreta

El *Factor III* s'associa positivamente amb l'Alianza Popular i els seus candidats al Senat i negativament amb el PDC, el PSC-PSOE i l'Esquerra de Catalunya i també amb els candidats de l'Entesa. Podríem dir que aquest és un eix que oposa el continuisme franquista a l'evolució democràtica.

Factor abstenció

El *Factor IV* s'associaria positivamente amb la Lliga i els seus candidats al Senat i també lleugerament amb la UCD-CC i l'abstenció, i negativament amb el PDC, els socialistes i els candidats de l'Entesa. Aquest factor és sigificatiu a espais molt concrets i aïllats on perduraria una fidelitat de vot a favor de Lliga Catalana.

En els gràfics 5 i 6 veiem les *distàncies* entre quatre candidatures: la de dreta continuista (l'AP), la del Centre progovernamental (la UCD), la de Centre nacionalista (el PDC) i la majoritària d'esquerra (el PSC). La dreta nacionalista (la UCD-CC) és aquí més pròxima a la UCD i a l'AP i ofereix enfront d'aquestes dues candidatures una opció catalanista i de dreta en les zones més conservadores.

Serà interessant de veure si les pròximes eleccions modifiquen o no l'estructura de les diverses tendències electorals a la circumscripció de Girona.

3.2.3. Circumscripció electoral de Lleida

El 15 de juny de 1977 es presentaren a Lleida 9 candidatures per al Congrés i 13 candidats al Senat, dels quals un —Viola— ho feia com a independent [38].

Com hem fet a les altres circumscripcions, exposarem primer les correlacions de totes les candidatures entre elles per a analitzar en segoc lloc els principals factors que estructuren el comportament electoral en els municipis de Lleida.

3.2.3.1. Anàlisi de correlacions de les diverses candidatures entre elles

A Lleida no hi ha fortes correlacions entre les candidatures per al Congrés. Potser la més forta és a de signe negatiu entre el PDC i la UCD. Més significa-

38. Vegeu a l'Apèndix A, la llista de candidatures per al Congrés i de candidats al Senat.

tives són les correlacions entre les candidatures per al Congrés i els candidats al Senat i entre aquests entre sí [39].

1. Correlació entre les candidatures més conservadores i entre aquestes i llurs candidats a senador. — Entre les candidatures al Congrés de l'AP la UCD-CC i la UCD no hi ha correlació significativa.

L'AP es correlaciona fortament amb dos dels seus candidats a senador, Costa (0,73) i Massanes (0,64) mentre que el grau d'associació és més feble amb Clua (0,29); també té una associació positiva amb el candidat independent Viola (0,21). Hi ha una correlació negativa entre l'AP i els candidats de Democràcia i Catalunya (amb Cornudella — 0,19).

A Lleida tampoc la UCD-CC vota en bloc Democràcia i Catalunya, ja que la correlació és inexistent amb Cornudella i Rubies i només és significativa amb Pol (0,36). També hi ha una correlació positiva amb Massanes, candidat de l'AP al Senat (0,21). Cal recordar, a l'hora d'interpretar l'absència de correlació entre la UCD-CC i els candidats al Senat de Democràcia i Catalunya, la possible distorsió que pot produir la correlació negativa a molts municipis entre la UCD-CC i el PDC, principal suport d'aquesta candidatura. Sovint on el PDC fa bons resultats també hi tenen força els candidats al Senat de Democràcia i Catalunya mentre que la UCD-CC obté una feble votació. Malgrat aquestés consideracions, a Lleida possiblement és cert que hi va haver dispersió de vots de la UCD-CC entre els candidats al Senat més conservadors.

La UCD es correlaciona amb els seus candidats al Senat i sobretot amb Mora (0,89). En presentar només dos candidats al Senat en aquesta circumscripció, sembla que el tercer vot es va dispersar perquè només observem una lleugera correlació positiva amb Costa de l'AP i Viola —independent.

2. Relació entre el Pacte Democràtic per Catalunya i les candidatures més conservadores. — El PDC té tendència a correlacionar-se negativament amb l'AP (— 0,18) i la UCDCC (— 0,17). La correlación és més forta i negativa amb la UCD (— 0,48). Té correlació positiva amb els seus candidats a senador, Cornudella (0,89), Rúbies (0,85) i Pol (0,50). Cal remarcar que aquest darrer candidat és el que té una correlació més forta amb la UCDCC, cosa lògica si pensem que ideològicament es troba més próxim a aquesta candidatura.

El PDC es correlaciona també negativament amb els candidats a senador de l'AP (— 0,38), de la UCD (— 0,39) i amb el candidat independent Viola (— 0,30).

3. Relació entre el Pacte Democràtic per Catalunya i les candidatures d'esquerra. — La correlació del PDC és nuHa amb el PSUC i no significativa però de tendència negativa amb el PSC-PSOE i també negativa i més forta amb l'EC (— 0,25). L'associació amb els candidats de l'Entesa dels Catalans és feble i de signe negatiu (— 0,16 amb Soler).

4. Correlació entre les candidatures d'esquerra i entre aquestes i llurs candidats a senadors. — El PSUC es correlaciona positivament amb el PSC-PSOE (0,20) i amb els candidats de l'Entesa dels Catalans. — La correlació més alta és amb Soler (0,59).

39. Vegeu a l'Apèndix B, quadre 11, la matriu de correlacions de les variables electorals.

La candidatura dels Socialistes de Catalunya també es correlaciona amb els candidats de l'Entesa i especialment també amb Soler (0,63).

A Lleida l'EC té unes correlacions tan fortes amb l'Entesa com la que tenen els socialistes i els comunistes, però en el seu cas la correlació més forta és amb el candidat Audet.

El fet que el vot de les tres candidatures d'esquerra coincideixi en l'Entesa i que en canvi les tres candidatures per al Congrés no tinguin correlacions entre elles, què pot significar? Possiblement, a Lleida, el paper d'esquerra el fan segons els municipis l'EC, el PSC i el PSUC indistintament.

5. Relació entre les candidatures conservadores i les d'esquerra. — De les tres candidatures d'esquerra per al Congrés és la del PSUC la que té unes correlacions negatives més significatives amb les candidatures dretanes. La més alta en valor absolut és amb la UCDCC (— 0,22) i després amb l'AP (— 0,21). Els socialistes i l'EC les tenen encara més febles.

Més clara es la correlació negativa entre els candidats a senador de l'Entesa i les candidatures de l'AP (— 0,27 amb Solé), la UCD-CC (— 0,28 amb Solé) i la UCD (— 0,14 amb Solé).

Quant a la relació entre els candidats de l'Entesa i les altres candidatures per al Senat, trobem que persisteix la correlació negativa amb els candidats de l'AP i també amb els de la UCD sobretot amb Montaèa (— 0,23) i també amb els candidats de Democràcia i Catalunya. És relativament més feble la correlació entre els candidats de l'Entesa i el candidat d'aquesta candidatura Cornudella (— 0,14).

6. Grau d'associació entre l'abstenció electoral i les diverses candidatures. — A Lleida, l'abstenció es correlaciona negativament amb totes les candidatures excepte amb la de l'AP i la dels seus candidats al Senat, la qual cosa significa que ambdues opcions electorals coincideixen territorialment.

3.2.3.2. Principals factors polítics que incideixen en el comportament electoral

A la circumscripció de Lleida els 4 factors principals expliquen aproximadament un 60 % de la variança total del comportament. (Vegeu el quadre 3).

Factor esquerra — Abstenció

El *Factor I* s'associa negativament amb el PSUC, el PSC-PSOE, l'EC i als candidats a senador de l'Entesa dels Catalans i positivament amb l'abstenció i, encara que més feblement, amb les candidatures més dretanes (l'AP, la UCD-CC i la UCD) i fins i tot amb el PDC i els candidats respectius al Senat. És un eix que oposa les candidatures esquerranes a l'abstenció i a les candidatures de dreta. És molt revelador comprovar que el predomini de la dreta coincideix en determinades zones amb una abstenció important. ¿Quin és l'origen d'aquest silenci? La desinformació produïda per l'aixecament? ¿El desinterès a causa de la manca d'esperança que res pugui canviar? Serà interessant de veure com evolucionen les zones tradicionalment abstencionistes de Lleida.

Factor Centre Nacionalista— Abstenció

El *Factor II* també es relaciona amb l'abstenció i oposa aquesta al PDC. A Lleida, els factors I i II oposen les zones tradicionalment abstencionistes, on

QUADRE 3. Circumscripció de Lleida. Anàlisi factorial (mètode del factor principal). Saturacions de les variables electorals més importants *

Valors propis	4,90978	4,46681	2,24097	1,88564
% Variança explicada per cada factor	21	19	10	8
% Acumulat de la variança total	21	40	50	58

Reproducció parcial de la matriu factorial després d'una rotació varimax

FACTOR I		FACTOR II	
Soler (Entesa)	—0,96	Rubies (Dem. i Cat.)	—0,89
Vall (Entesa)	—0,92	Cornudella (Dem. i C.)	—0,83
Audet (Entesa)	—0,88	PDC	—0,83
PSC-PSOE	—0,58	Pol (Dem. i Cat.)	—0,62
PSUC	—0,50	Abstenció	+0,60
E. C.	—0,50		
Abstenció	+0,68		
Montaña (UCD)	+0,21		
Massanes (AP)	+0,20		
Pol (Dem. i Cat.)	+0,19		

FACTOR III		FACTOR IV	
Mora (UCD)	—0,91	Abstenció	—0,16
UCD	—0,87	PDC	—0,17
Montaña (UCD)	—0,83	AP	+0,83
Abstenció	+0,38	Costa (AP)	+0,82
PDC	+0,27	Massanes (AP)	+0,69
Cornudella (Dem. i C.)	+0,23	Clúa (AP)	+0,35
Rubies (Dem. i Cat.)	+0,20		

* El quadre complet figura a l'Apèndix B.

domina la dreta, a aquelles on hi ha una diversificació de tendències polítiques i on en alguns llocs predomina l'opció centrista i progressista del PDC i en d'altres les forces d'esquerra (PSC, PSUC i EC).

Factor partit del govern

El *Factor III* oposa la UCD a la resta de partits.

Factor dreta

El *Factor IV* és un factor fortament relacionat amb l'AP i oposa aquesta candidatura a tots els altres partits i coalicions.

A Lleida —vegeu el gràfic 7— els eixos de màxima incompatibilitat no oposen o separen diverses tendències o partits sinó solament l'abstenció i les principals candidatures. Si, basant-nos en els valors de les saturacions d'aquestes respecte als factors o eixos principals, representem gràficament la situació dels partits, veiem que a aquesta circumscripció és on hi ha menys distància entre les candidatures de dreta i d'esquerra, i també entre les diverses opcions de dreta i d'esquerra entre elles. Això vol dir que els espais polítics són poc definits i que a molts municipis es vota un o altre partit pràcticament sense oposició o sigui que hi ha zones de marcat predomini d'una o altra força política.

GRÀFIC 7. LLEIDA

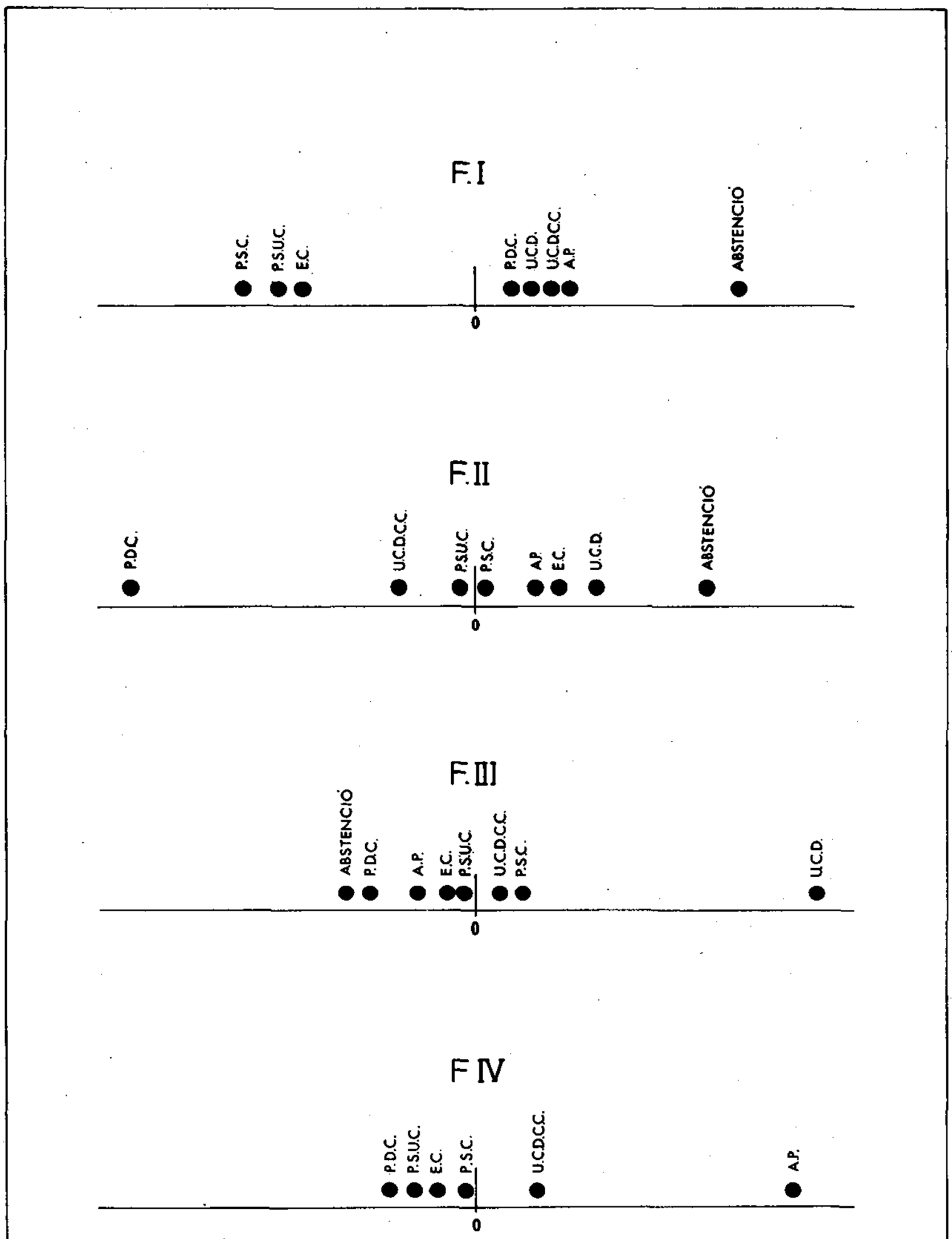

GRÀFIC 8.

LLEIDA

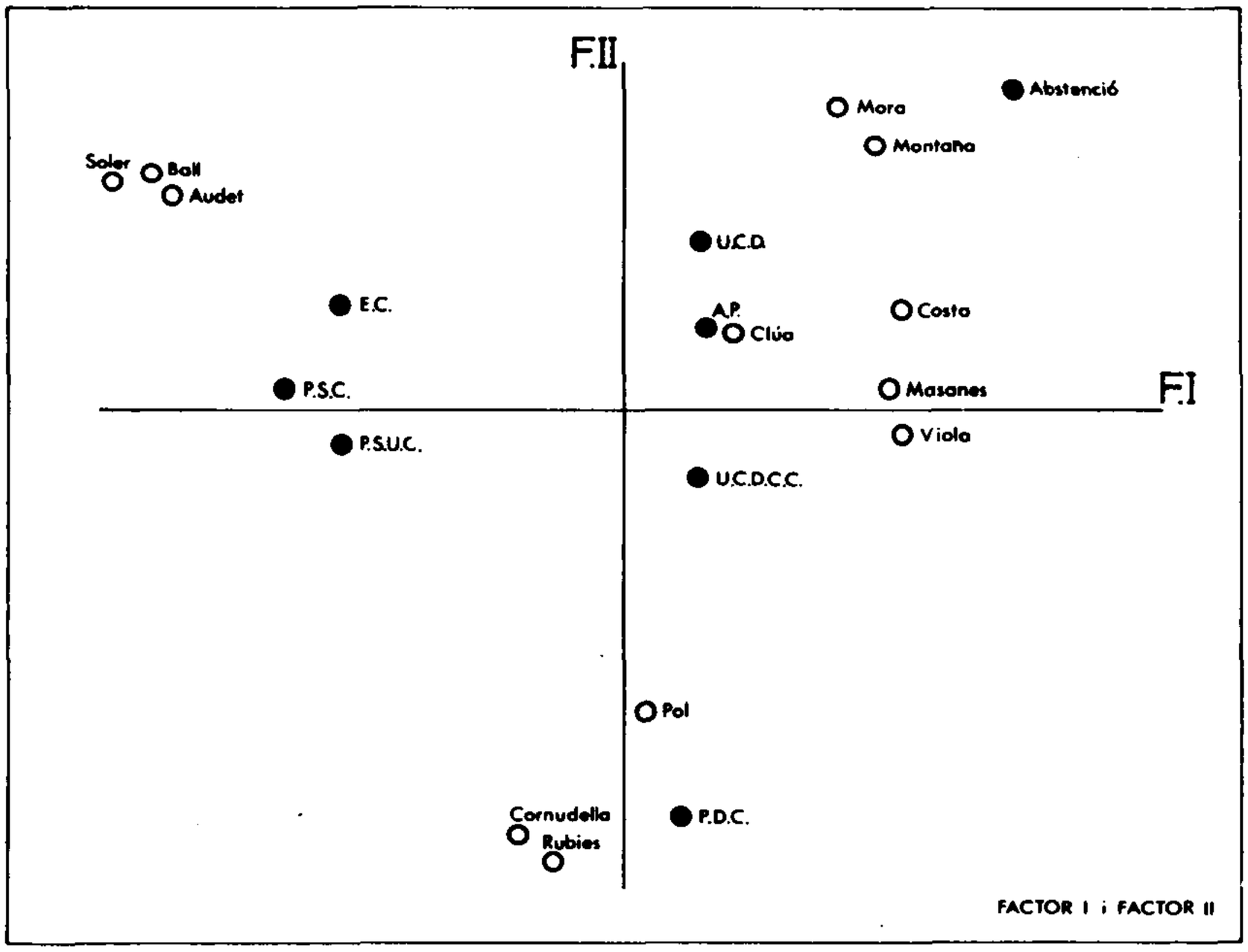

GRÀFIC 9.

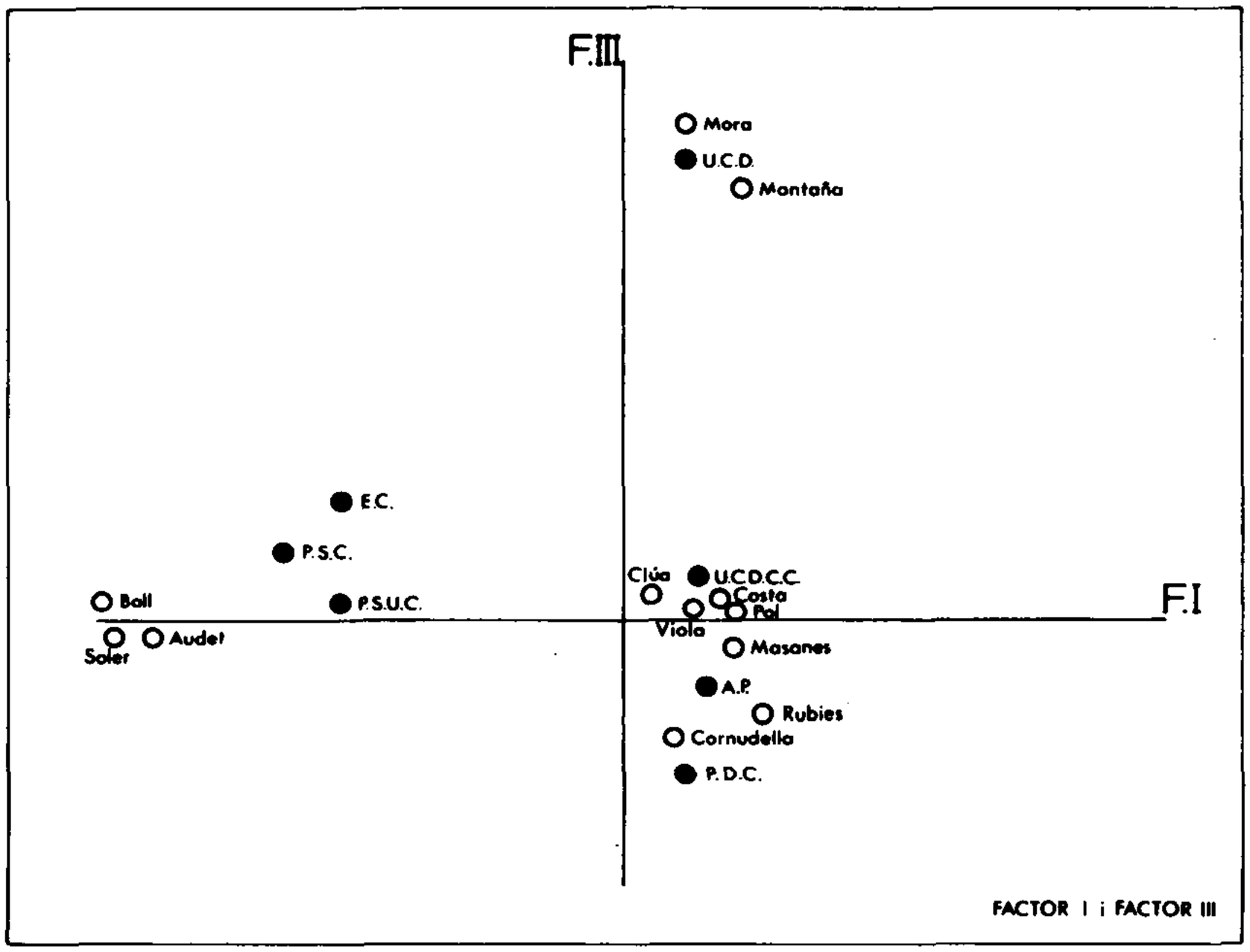

En els gràfics 8 i 9, en què situem en l'espai les candidatures al Congrés i els candidats a senador respecte als factors I-II i I-III, comprovem la menor cohesió interna dels grups de candidatures. L'estructura electoral de Lleida és, doncs, simple i queda reduïda en les zones no abstencionistes on hi ha una certa lluita política a una oposició Dreta-Esquerra.

Particularment disperses queden les candidatures dretanes i els seus senadors. Queda clar que a Lleida els factors ideològics no han jugat un gran paper i que han influït més els factors personals dels candidats, sobretot en el vot al Senat.

Serà molt interessant de seguir l'evolució del comportament electoral a les comarques lleidatanes i veure quins són els partits que a dreta i esquerra s'imposen com a hegemònics i veure també cap on es decanten les comarques amb un índex elevat d'abstenció.

3.2.4.Circumscripció electoral de Tarragona

A Tarragona, el 15 de juny es presenten 11 candidatures per al Congrés i 14 candidats a senador, dos dels quals —Companys i Aragonès—, ho fan com a independents [40].

3.2.4.1. Anàlisi de correlacions de les diverses candidatures entre elles

En aquesta circunscripció electoral, les correlacions entre les candidatures són, en general, baixes, mentre que són molt més significatives les de les candidatures per al Congrés amb els candidats a senador corresponents, i també les dels candidats a senador entre ells [41].

1. Correlación entre les candidatures més conservadores, i entre aquestes i llurs candidats a senador. — No trobem cap associació significativa entre aquestes tres candidatures per al Congrés, però cal remarcar que la relació té tendència negativa entre l'AP i les dues restants —la UCDCC i la UCD—. També és negativa la que hi ha entre la UCD i la UCDCC (— 0,16). Quant als candidats a senador, és negativa la correlació entre la UCD i els candidats a senador de Democràcia i Catalunya, candidatura secundada per la UCDCC i el PDC. El suport de la UCDCC a aquesta candidatura no és massa clar, car és més forta l'associació entre la UCDCC i els candidats a senador de la UCD, però cal no oblidar les consideracions que hem fet respecte a la UCDCC i a la candidatura per al Senat «Democràcia i Catalunya» en parlar de les tres altres circumscripcions electorals catalanes.

La correlació de l'AP amb els candidats a senador que li són afins és alta, sobretot amb Fabra (0,92). La UCD es correlaciona també amb els seus randidats al Senat i especialment amb Casals (0,89).

Cal remarcar que l'AP té una correlació positiva amb Companys (0,20) i Aragonès (0,24), candidats independents al Senat.

2. Relació entre el Pacte democràtic per Catalunya i les candidatures més conservadores. — La candidatura del PDC té una correlació de tendència negativa amb l'AP i positiva amb la UCDCC, però en ambdós casos aquesta cor-

40. Vegeu a l'Apèndix A, la llista de candidatures per al Congrés i la de candidats a senador.
41. Vegeu a l'Apèndix B, el quadre 12: matriu de correlacions de les variables electorals.

relació no és significativa. En canvi hi ha una correlació negativa relativament forta entre e PDC i UCD (—0,46), associació negativa que es manté entre el PDC i els candidats a senador de UCD i també entre aquests i els candidats al Senat de Democràcia i Catalunya, pròxims al PDC, amb els quals aquesta candidatura té una forta correlació positiva, sobretot amb Ferrater (0,90).

3. Relació entre el Pacte Democràtic per Catalunya i les candidatures d'esquerra. — El PDC té una associació no significativa de signe negatiu amb l'EC, el PSC-PSOE, el PSUC i els candidats a senador de l'Entesa dels Catalans. També té una tendència negativa la seva associació amb el FUT i la CTT.

4. Correlació entre les candidatures d'esquerra, i entre aquestes i llurs candidats a senador. — Els socialistes i els comunistes no tenen cap relació significativa entre ells ni tampoc amb l'Esquerra de Catalunya, però totes tres candidatures tenen una correlació positiva amb els candidats al Senat de l'Entesa dels Catalans. La del PSC-PSOE és la més fortament correlacionada, seguida per la del PSUC.

La correlació de l'Entesa amb l'EC és molt més feble. Cal remarcar que a Tarragona els candidats de l'Entesa dels Catalans no obtenen les mateixes correlacions entre ells, la qual cosa sembla apuntar a una falta d'homogeneïtat d'implantació entre Baixeras i Subirats, d'una banda, i Martí, de l'altra. Els dos primers tenen entre ells un coeficient de correlació de 0,92 mentre que amb Martí ambdós no superen el 0,52 d'associació positiva.

QUADRE 4. Circumscripció de Tarragona. Anàlisi factorial (mètode del factor principal). Saturacions de les variables electorals més importants respecte als factors principals *

Valors propis	5,87719	4,27412	3,66722
% Variança explicada per cada factor	22	17	14
% Acumulat de la variança explicada	22	39	53

Reproducció parcial de la matriu factorial després d'una rotació varimax

FACTOR I		FACTOR II	
Baixeras (Entesa)	—0,90	Buqueras (AP)	—0,93
Subirats (Entesa)	—0,85	AP	—0,92
Martí (Entesa)	—0,57	Fabra (AP)	—0,90
PSC-PSOE	—0,56	Vilar (AP)	—0,86
PSUC	—0,52	CTT	—0,44
EC.	—0,25	Pastor (UCD)	+0,24
Casals (UCD)	+0,79	Nomen (UCD)	+0,23
Nomen (UCD)	+0,77	Casals (UCD)	+0,23
Pastor (UCD)	+0,74	UCD	+0,17
UCD	+0,69		

FACTOR III	
Ferrater (Dem. i Cat.)	+0,93
Vendrell (Dem. i Cat.)	+0,86
PDC	+0,88
UCD	—0,47
Nomen (UCD)	—0,46
Pastor (UCD)	—0,45
Casals (UCD)	—0,42

* El quadre complet figura a l'Apèndix B.

5. Relació entre les candidatures conservadores i les d'esquerra. — La correlació d'AP amb les candidatures d'esquera no és significativa però sempre té signe negatiu i exactament el mateix passa amb la UCDCC. La UCD es correlaciona negativament amb l'EC (— 0,21), el PSUC (— 0,25) i el PSC-PSOE (— 0,36). Aquestes correlacions són encara més fortes amb els candidats de l'Entesa, sobre tot amb Baixeras (— 0,55). No cal dir que, com és lògic, els candidats a senador de la UCD també mantenen una correlació negativa amb els socialistes, els comunistes i els candidats de l'Entesa dels Catalans.

És curiós de remarcar que hi ha una correlació positiva entre l'AP i la aquesta candidatura i els candidats a senador de l'AP, sobretot amb Bruguera (0,51). Podríem dir que a les zones on l'AP obté bons resultats, una part de l'oposició es canalitza més a través de la CTT que de les altres candidatures d'esquerra?

6. Grau d'associació entre l'abstenció i les diverses candidatures. — En general, l'abstenció es correlaciona negativament amb les candidatures més importants i sobretot amb els Socialistes de Catalunya, el PDC, el PSUC i els candidats a senador de l'Entesa.

3.2.4.2. Principals factors polítics que incideixen en el comportament electoral

En l'anàlisi dels factors electorals de la circumscripció de Tarragona només tenim en consideració els tres factors principals, perquè la introducció d'un quart factor no aumenta gran cosa el percentatge de variança total explicada (53 %). (Vegeu el quadre 4).

Factor esquerra— Partit del govern

El *Factor I* oposa els partits d'esquerra i el partit del Govern. A diferència de les circumscripcions de Barcelona i Girona, a Tarragona és la UCD la que canalitza majoritàriament el vot de les zones més conservadores.

Pel que fa aquest factor, tenen saturacions negatives el PSC, el PSUC, l'EC i els candidats de l'Entesa dels Catalans i, positives, encara que més baixes la UCD i els seus candidats a senador.

Factor dreta

El *Factor II* és un factor fortament determinat per l'AP i oposat a la UCD. Oposa en realitat dos partits de dreta. Podríem dir que aquest és un eix de conservadorisme que separa zones on predomina una dreta més continuista (l'AP) d'aquelles on sés el partit de Govern el que canalitza amb preferència el vot conservador reformista.

Factor centre nacionalista

El *Factor III* es relaciona positivament amb el PDC i els candidats al Senat de Democràcia i Catalunya i negativament amb la UCD i els seus candidats a senador. Aquest factor —que correspondria al II de Barcelona i Girona i al III de Lleida— segurament té més incidència en les comarques més properes a l'àrea barcelonina.

En els gràfics 11 i 12 situem en l'espai —respecte als factors I-II i I-III— les principals candidatures per al Congrés i els candidats a senador. Observem

GRÀFIC 10. TARRAGONA

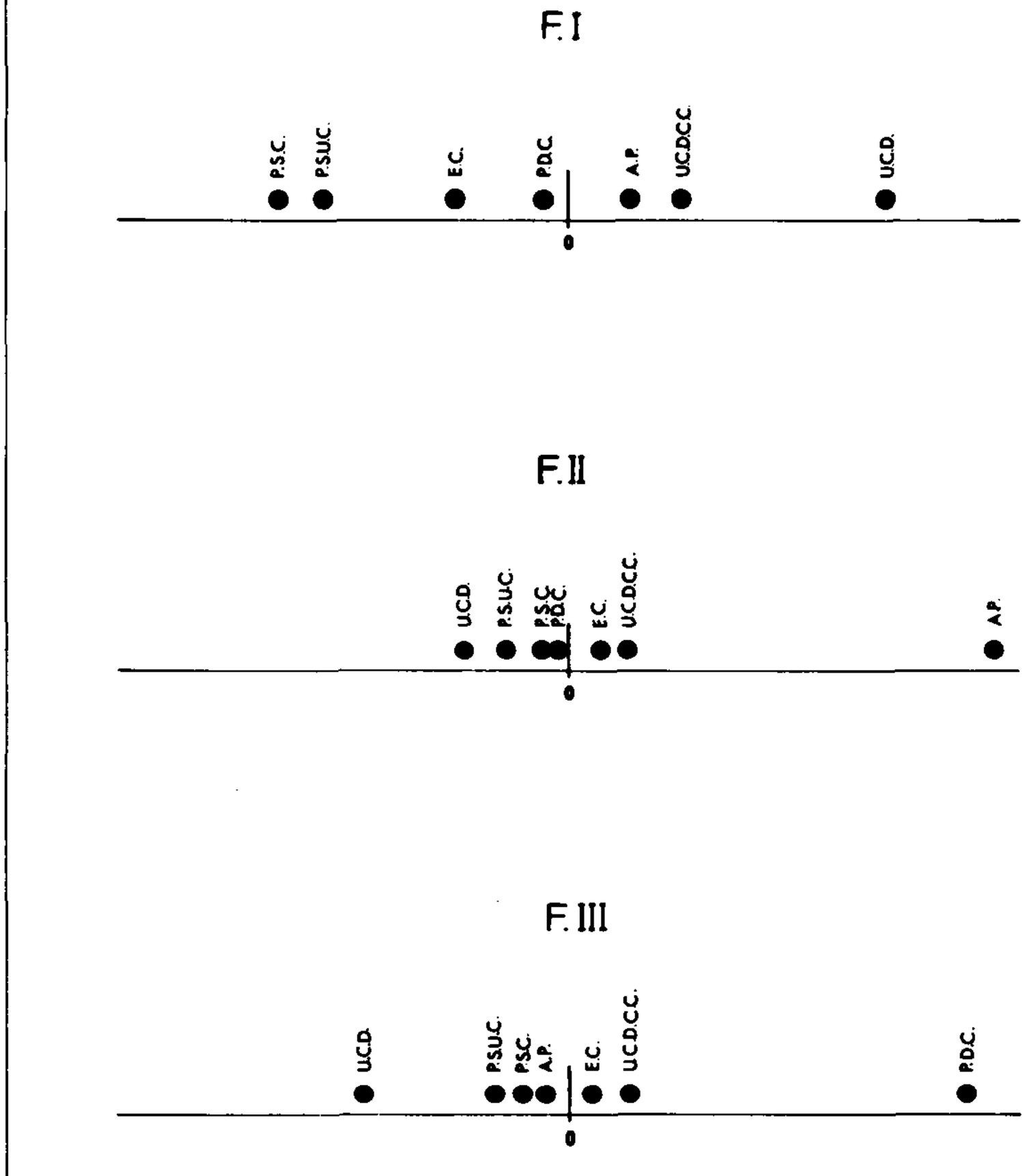

GRÀFIC 11.

TARRAGONA

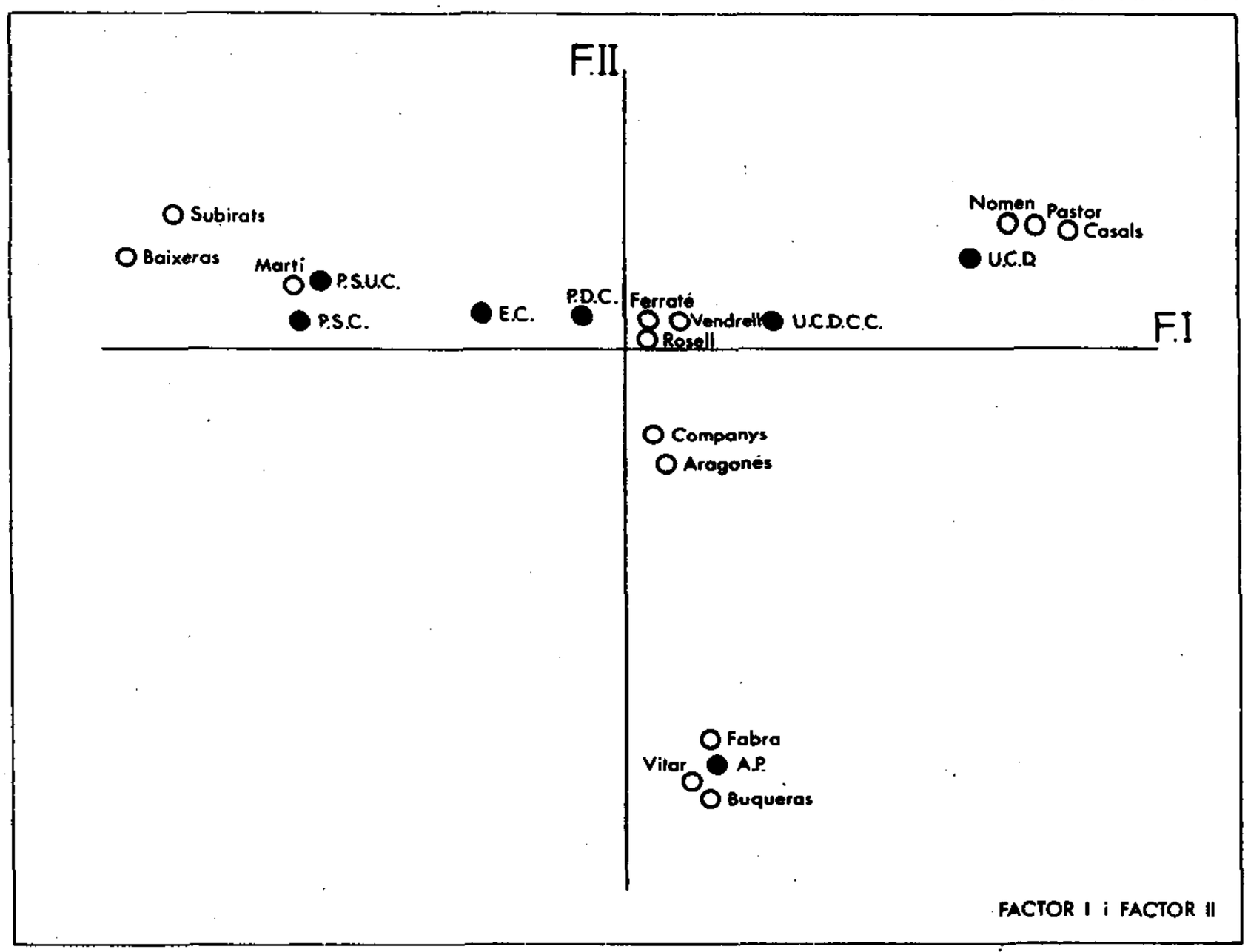

FACTOR I i FACTOR II

GRÀFIC 12.

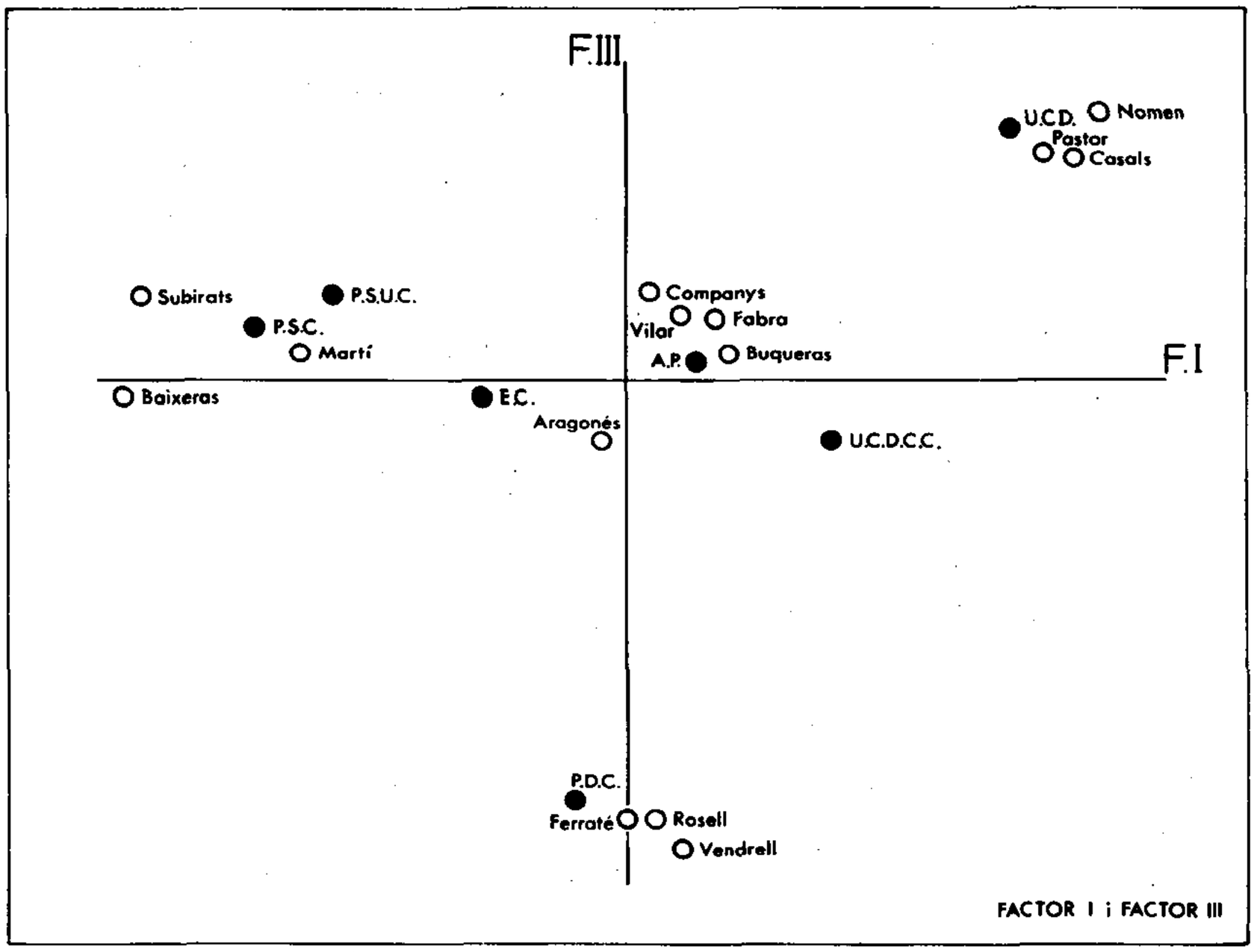

FACTOR I i FACTOR III

4 grups de candidatures ben diferenciats: les d'esquerra, la del centre progovernamental, la de Dreta (l'AP) amb la particularitat que a Taragona la UCDCC sembla més pròxima a aquesta que al PDC, i un darrer grup amb el centre catalanista —PDC— i els candidats a senador de Democràcia i Catalunya. És a dir, a Tarragona la *màxima incompatibilitat* territorial es donaria entre l'esquerra i la UCD i la rivalitat més gran entre la UCD i l'AP per una banda i la UCD i el PDC per l'altra.

3.2.5. Comparació de les quatre circumscripcions electorals catalanes.

Un cop estudiada l'estructura de vot de les quatre circumscripcions electorals, intentem ara fer un resum des de la perspectiva de les candidatures parlamentàries, esbrinant quines són les *diferències situacionals* de cada una d'elles respecte a totes les altres en cada una de les unitats electorals en què es divideix Catalunya. En un segon apartat compararem també els factors polítics que es revelen com a més significatius a cada una de les circumscripcions.

3.2.5.1. Correlacions de les diverses candidatures entre elles

En els quadres que segueixen, en els quals fem constar les correlacions de cada candidatura parlamentària amb totes les altres, també incloem els coeficients de correlació a nivell comarcal. És interessant de comprovar la importància que té la tria de les unitats d'anàlisi en el mètode ecològic. Com més homogènies siguin aquestes, més fortes seran les correlacions.[42]

1. ALIANZA POPULAR

QUADRE 5

AP	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Catalunya
UCDCC	0,01	—0,04	—0,00	—0,08	0,31
UCD	—0,01	0,06	0,08	—0,04	0,70
PACTE	—0,05	—0,05	—0,18	—0,07	—0,25
EC	—0,16	—0,10	—0,15	—0,13	0,14
PSUC	—0,27	0,05	—0,21	—0,18	—0,40
PSC-PSOE	—0,20	—0,21	—0,19	—0,10	—0,59
N.º d'unitats d'anàlisi	(308)	(221)	(228)	(176)	(38)

Mentre que a nivell de comarca, on l'AP fa bons resultats també en fan la UCD-CC i l'UCD, a nivell de municipi les forces conservadores es canalitzarien alternativament a través d'una de les tres candidatures i això ens explicaria la manca de quelsevol associació significativa entre elles. Quant a les candidatures d'esquerra, la correlació és, en general més clara i de signe negatiu.

42. Les correlacions per a les circumscripcions són a nivell de municipi, mentre que per a Catalunya són a nivell de comarca. Com veiem, el diferent grau d'agregació territorial modifica les correlacions.
En l'anàlisi per municipis podem considerar significatiu un coeficient superior a 0,19 i en l'anàlisi per comarques a 0,40. (Vegeu nota n.° 5 d'aquest mateix article.)

És curiós d'observar com, a nivell de comarca, l'EC canvia el signe de la seva correlació amb l'AP, que era negativa en l'anàlisi por municipis. Cal recordar que a Lleida i Tarragona l'AP i l'EC coincideixen en la implantació a determinades comarques.

2. Unió del Centre i de la Democràcia Cristiana

QUADRE 6

UCDCC	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Catalunya
AP	0,01	—0,04	—0,00	—0,08	0,31
UCD	—0,01	—0,05	—0,03	—0,18	—0,09
PACTE	0,14	—0,05	—0,17	0,06	0,25
EC	—0.09	—0,18	0,01	—0,05	0,07
PSUC	—0,44	—0,19	—0,22	—0,19	—0,29
PSC-PSOE	—0,49	—0,15	—0,12	—0,16	—0,34
N.º d'unitats d'anàlisi	(338)	(221)	(338)	(176)	(38)

En l'anàlisi per municipis tampoc no veiem correlacions significatives entre les candidatures conservadores i l'UCD-CC, mentre que a nivell comarcal aquesta candidatura la té amb l'AP con ja hem vist anteriorment. Amb el PDC, l'associació té una tendència positiva a la circumscripció de Barcelona, mentre que és negativa a Lleida. A Barcelona, a més PDC més UCD-CC, mentre que a Lleida un tipus d'electorat votaria en alguns llocs el PDC i en d'altres la UCD-CC. En l'anàlisi per comarques, se'ns confirma que ambdues candidatures tenen una implantació coincident en algunes zones.

La UCD-CC té amb el PSUC i el PSC-PSOE una forta correlació negativa a Barcelona i també a les altres circumscripcions, encara que no tan forta.

3. Unión de Centro Democrático

QUADRE 7

UCD	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Catalunya
AP	—0,01	0,06	0,08	—0,04	0,70
UCDCC	0,06	—0,05	—0,03	—0,18	—0,09
PDC	—0,19	—0,36	—0,48	—0,46	—0,45
EC	—0,05	—0,02	—0,11	—0,21	—0,10
PSUC	—0,22	—0,19	—0,12	—0,25	—0,31
PSC-PSOE	—0,21	—0,30	0,00	—0,36	—0,46
Unitats d'anàlisi	(308)	(221)	(228)	(176)	(38)

A nivell de comarca, el partit del Govern coincideix en la seva implantació amb l'AP i s'oposa amb la mateixa intensitat al PDC i el PSC-PSOE. És a dir, la molt regular implantació de la UCD es veuria clarament debilitada a les

zones on predomina la coalició del PDC o la de SOCIALISTES DE CATALUNYA.

A nivell municipal no té cap asociació significativa amb l'AP —associació que quedaria reduïda a municipis molt determinats dintre de les comarques amb clar predomini de la UCD—. Amb el PDC es manté a nivell municipal la mateixa correlació negativa que a les comarques menys a Barcelona on en les mateixes zones on el PDC fa bons resultats també hi hauria una votació favorable al partit del govern. Un bon exemple seria el municipi de Barcelona, on la UCD i el PDC es reparteixen el vot dels barris més conservadors.

La UCD té en general una correlació negativa amb les candidatures d'esquerra amb les següents matisacions: A Barcelona, on ja hem dit que el PSC i el PSUC es reparteixen la seva influència en les mateixes zones, la correlació és gairebé igual per a ambdues candidatures. A Girona, en canvi, és més forta la correlació negativa amb el PSC-PSOE que amb els comunistes, o sigui que aquests amb freqüència obtindrien vots en zones d'influència UCD. Queden més delimitades territorialment les zones amb forta presència socialista on la UCD obtindria febles resultats.

A Lleida l'associació es nuHa, i a Tarragona és el lloc on la correlació negativa entre la UCD i el PSC i el PSUC és més forta la qual sembla indicar zones de marcada tendencia esquerrana on les candidatures majoritàries d'esquerra i també d'EC debilitarien la implantació de la UCD.

4. Pacte Democràtic per Catalunya

QUADRE 8

PDC	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Catalunya
AP	—0,05	—0,05	—0,18	—0,07	—0,25
UCDCC	0,14	—0,05	—0,17	0,06	0,25
UCD	—0,19	—0,36	—0,48	—0,46	—0,45
EC	—0,13	—0,13	—0,25	—0,05	—0,11
PSUC	—0,34	—0,17	0,01	—0,10	—0,43
PSC-PSOE	—0,40	—0,24	—0,13	—0,06	—0,34
N.º d'unitats d'anàlisi	(308)	(221)	(228)	(176)	(38)

A nivell comarcal només hi ha una associació positiva amb la UCDCC. En l'anàlisi per municipis el grau màxim d'oposició apareix, en general, en dos sentits: amb el partit del Govern (la UCD) i amb les coalicions marxistes (el PSC-PSOE i el PSUC). Però la situació del PDC és molt diferent a les diferents circumscripcions electorals. A Barcelona, i a nivell de municipis, el vot estaria més repartit entre el PDC i les altres candidatures dretanes; en canvi sembla que a les zones on predomina el PDC no hi ha, en principi, una implantació forta de socialistes y comunistes.

A Girona, Lleida i Tarragona es marca una oposició molt més forta del PDC amb la UCD, la qual cosa significa que en els contextos on predomina una força, l'altra queda en una situació més dèbil.

El PDC pot ser, de fet, una alternativa progressista enfront de la UCD en zones més conservadores que no s'atreveixen a votar socialista o comunista.

En aquestes tres circuscripcions no són tan fortes com a Barcelona les

correlacions negatives entre el PDC i els partits d'esquerra, amb l'excepció de Girona, on la correlació negativa entre els socialistes i el PDC és més significativa.

A la circumscripció de Lleida el PDC sembla oposar-se més a l'EC que als altres partits d'esquerra. Recordem que a Lleida el PDC —gràcies al PSC-R, un dels partits de la coalició— podia de fet assumir a moltes zones un vot més esquerrà i acomplir el paper d'esquerra no marxista que, de fet, també representava l'EC. No podem aclarir del tot si es tracta d'una incompatibilitat entre una opció més dretana i una altra de més progressista o entre dues opcions semblants. Segons les zones és més versemblant una o altra hipòtesi.

5. Esquerra de Catalunya

QUADRE 9

E. C.	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Catalunya
AP	—0,16	—0,10	—0,15	—0,13	0,14
UCDCC	—0,09	—0,18	0,01	—0,05	0,07
UCD	—0,05	—0,02	—0,11	—0,21	—0,10
PACTE	—0,13	—0,13	—0,25	—0,05	—0,11
PSUC	0,02	0,13	0,05	0,05	0,00
PSC-PSOE	0,13	—0,04	0,09	—0,10	—0,12
N.º d'unitats d'anàlisi	(308)	(221)	(228)	(176)	(38)

Le correlacions més significatives són les de l'EC amb el PDC a Lleida i les de l'EC amb l'UCD a Tarragona, ambdues de signe negatiu.

Sembla clar que en aquestes dues circumscripcions, l'Esquerra de Catalunya assoleix un paper d'oposició enfront de dues forces majoritàries —el PDC a Lleida i la UCD a Tarragona.

En general té una tendència a correlacionar-se negativament amb els socialistes, excepte a Barcelona.

6. Socialistes de Catalunya i PSUC

QUADRE 10

PSC/PSOE	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Catalunya
AP	—0,20	—0,21	—0,19	—0,10	—0,59
UCDCC	—0,49	—0,15	—0,12	—0,16	—0,34
UCD	—0,21	—0,30	0,00	—0,36	—0,46
PACTE	—0,40	—0,24	—0,13	—0,06	—0,34
EC	0,13	—0,04	0,09	—0,10	—0,12
PSUC	0,47	—0,07	0,20	0,03	0,47
N.º d'unitats d'anàlisi	(308)	(221)	(228)	(176)	(38)

QUADRE 11

PSUC	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Catalunya
AP	—0,27	0,05	—0,21	—0,18	—0,40
UCDCC	—0,44	—0,19	—0,22	—0,19	—0,29
UCD	—0,22	—0,19	—0,12	—0,25	—0,31
PACTE	—0,34	—0,17	0,01	—0,10	—0,43
EC	0,02	0,13	0,00	0,05	0,00
PSC-PSOE	0,47	—0,07	0,20	0,03	0,47
N.º d'unitats d'anàlisi	(308)	(221)	(228)	(176)	(38)

De l'observació dels quadres deduïm que ambues candidatures tenen unes correlacions molt semblants, la qual cosa ens decideix a examinar-les conjuntament fent les precisions que siguin del cas.

Ambdues candidatures presenten unes correlacions més fortes a la circumscripció de Barcelona que és on tenen una implantació territorial més homogènia.

A Barcelona hi ha, doncs, zones majoritàriament de dretes i d'altres amb predomini d'esquerres. Una de les correlacions més febles, i també de caràcter negatiu, és amb la UCD, que com sabem té el seu vot més repartit.

A Girona és l'únic lloc on no hi ha correlació negativa del PSUC amb l'AP. Els comunistes se situarien en zones molt dretanes complint un paper d'oposició més o menys testimonial. En aquesta circumscripció és molt més forta que a Barcelona l'associació negativa dels socialistes amb el PDC. Quant a la relació entre les dues candidatures majoritàries d'esquerra— el PSC-PSOE i el PSUC— cal remarcar que a Girona la tendència de l'associació és de signe negatiu, la qual cosa com ja hem dit, significa que a segons quins municipis és el PSUC el que compleix un paper d'oposició esquerrana mentre que en d'altres ho fa el PSC-PSOE. De tota manera, els coeficients no són prou significatius perquè puguem fer altra cosa que apuntar lleugeres tendències.

A Lleida només trobem unes lleus correlacions negatives amb les candidatures més dretanes, i *a Tarragona* l'associació més clara és la negativa que tenen socialistes i comunistes amb el partit del Govern.

3.2.5.2. Els principals factors polítics que determinen l'estructura del vot a Catalunya.

Com a resum de l'anàlisi factorial que hem realitzat per a les 4 circumscripcions electorals catalanes hem elaborat el quadre número 12 en el qual intentem interpretar els factors. La nomenclatura emprada en aquest quadre per a assenyalar les diferents candidatures pretén referir-se a la imatge política que es desprèn de llurs propagandes electorals, les quals van provocar —cal suposar-ho lògicament— els vots obtinguts. Per això —acceptant un marge de valoració inevitablement personal— fóra equivocat judicar la possible inexactitud d'aquesta nomenclatura per raó de la nova imatge electoral que presenten els partits davant les Legislatives del 1979 motivada moltes vegades pel *relatiu* poc èxit assolit el 1977.

Incloem en el mot «*socialisme*» els comunistes catalans, car en la campanya van defugir els signes de més clara identificació comunista. Tant el seu eslògan «Socialisme en llibertat» com les sigles del partit i fins i tot la

QUADRE 12. Principals factors que incideixen en el comportament electoral de les circumscripcions catalanes el 15 de Juny de 1977

BARCELONA

Factor I	Socialisme — Centre nacionalista
Factor II	Candidatura del Govern — Partits autonomistes
Factor III	Dreta reformista
Factor IV	Abstenciò i candidatures minoritàries

Variança explicada: 47 %

GIRONA

Factor I	Socialisme — Centre nacionalista
Factor II	Candidatura del Govern — Centre nacionalista
Factor III	Dreta reformista
Factor IV	Dreta catalana i abstenció

Variança explicada: 63 %

LLEIDA

Factor I	Partits d'esquerra — Abstenció
Factor II	Centre nacionalista — Abstenció
Factor III	Candidatura del Govern
Factor IV	Dreta reformista

Variança explicada: 58 %

TARRAGONA

Factor I	Candidatura del Govern — Socialisme
Factor II	Dreta reformista
Factor III	Candidatura del Govern — Centre nacionalista

Variança explicada: 53 %

seva propaganda, no molt diferenciada de la socialista, permeten incloure en una sola rúbrica el PSC-PSOE i el PSUC.

Considerem la UCD com a «*candidatura del Govern*» perquè, efectivament, va ser una candidatura formada entre Madrid, el Governador Civil de Barcelona i algunes personalitats independents d'questa ciutat pel que fa a la circumscripció electoral de Barcelona. De la mateixa manera o de manera molt semblant es van confeccionar les restants candidatures catalanes de la UCD. Qualifiquem de *Centre nacionalista* el PDC, car la seva propaganda va destacar la manca total de *sucursalisme* respecte als partits de Madrid, en presentar-lo com a continuador del catalanisme històric. El centrisme de la coalició va ser molt remarcat, matisat de centre-esquerra per a distingir-se de la UCDCC.

Hem anomenat «*Dreta reformista*» les candidatures de l'AP, car l'Aliança

Popular es va presentar més que com a continuadora del franquisme com a molt conservadora socialment, moderadament regionalista enfront de l'autonomisme, i constitucionalment reformadora de les Lleis Fonamentals enfront del *rupturisme constituent* dels partits autonomistes d'esquerra i de centre-esquerra.

Aquest autonomisme rupturista permet també d'enfrontar els esmentats partits a la UCD, car aquesta candidatura es va mantenir en la més gran ambigüetat respecte al futur constitucional i més concretament sobre l'estructura territorial de l'Estat. Precisament la política del Govern Suárez es basava a donar la paraula a les urnes respecte al dilema «reforma constitucional-ruptura constituent».

Com a síntesi podem dir que els principals factors que determinen l'estructura política dels municipis de Catalunya com a resultat de les eleccions democràtiques del 15 de juny de 1977 són:

1. Un factor d'ESQUERRA-DRETA (que a Catalunya és en realitat un Factor d'ESQUERRA-CENTRE), que delimita zones amb fort predomini dels partits i coalicions d'esquerra enfront d'altres zones més conservadores en les quals generalment es disputarien l'hegemonia el centre nacionalista (el PDC) i el centre progovernamental (la UCD).

   En les zones més esquerranes podem detectar diferents situacions:
   a. A Barcelona, el PSC-PSOE i el PSUC coincideixen normalment en els mateixos contextos, predominant l'una o l'altra força política.
   b. A Girona predomina el PSC-PSOE, amb una feble incidència del PSUC.
   c. A Lleida i Tarragona els socialistes, els comunistes i l'EC es reparteixen el predomini segons els llocs, amb una incidència més gran, en general, dels primers.

   En les zones més conservadores:
   a. A Barcelona i a Girona, el PDC és l'alternativa al socialisme.
   b. A Lleida podem distingir dues zones dretanes: 1) En l'una hi domina labstenció —fruit de la desinformació o d'una certa pressió ideològica—, amb una incidència de l'AP, la UCDCC i la UCD, segons els llocs, i 2) En l'altre, més participativa, hi dominaria l'opció PDC enfront de la dreta tradicional.
   c. A Tarragona és clarament la UCD la que assoleix, enfront de l'AP, catalitzar el vot de les zones més dretanes, sotmeses algunes d'elles a tradicionals xarxes caciquils.

2. *Un Factor determinat per la UCD*, el partit del Govern, que, sobretot a Girona, té clares connotacions ideològiques i delimita zones segons la major o menor incidència que hi exerceix el catalanisme històric del PDC.

3. *Un Factor de DRETA determinat per l'AP*, que té una certa importància a Tarragona a causa del seu major arrelament territorial en zones d'aquesta circumscripció, mentre que en les altres circumscripcions el seu vot és, en general, molt dispers.

4. *Un Factor determinat per l'ABSTENCIÓ*, que té una gran importància a Lleida, sobretot a les comarques pirenenques i pre-pirenenques. A Barcelona

i a Girona l'abstenció coincideix amb les candidatures minoritàries, tant de dreta com d'esquerra. En les zones abstencionistes hi ha normalment una major dispersió de vot.

Com a conclusió de tot el que hem dit, i sempre des d'una perspectiva d'implantació territorial, resumirem ara la situació de les principals candidatures en les 4 circumscripcions electorals catalanes. És interessant de comprovar que el que direm, encara que d'una manera molt esquemàtica, coincideix amb els resultats de l'anàlisi geogràfica.

SOCIALISTES DE CATALUNYA

Sòlida implantació territorial a Barcelona i a Girona. No té zones homogènies de forta implantació a Lleida ni a Tarragona. Generalment, les seves zones d'influència coincideixen amb el PSUC, sobretot a Barcelona.

PARTIT SOCIALISTA UNIFICAT DE CATALUNYA

La seva implantació més forta i homogènia es produeix en zones molt determinades de la circumscripció de Barcelona, on rivalitza amb els socialistes.

PACTE DEMOCRÀTIC PER CATALUNYA

És la candidatura implantada homogèniament a més zones, en particular a Lleida, Girona i a la part nord de Barcelona.

UNIÓN DE CENTRO DEMOCRÁTICO

Treu els seus vots arreu i només té una implantació territorial homogènia a Lleida, Tarragona i a alguna comarca de Girona.

De l'estructura relacional de les candidatures majoritàries podem deduir que a *Barcelona* hi ha un domini socialista i comunista i que el PDC i la UCD, amb una més sòlida implantació territorial del primer, es disputen dues versions del centre polític.

A *Girona* domina el PDC, amb una clara alternativa socialista.

A *Lleida* dominen el PDC i la UCD i l'alternativa es reparteix entre els socialistes, els comunistes i l'EC. En aquesta circumscripció és menys sòlida l'estructura resultant de les eleccions, entre altres coses a causa de l'important grau d'abstenció que permet un canvi en la futura orientació del vot. No és clar, a Lleida, quin partit dintre de l'esquerra assolirà l'hegemonia, ni tampoc si el PDC i la UCD seguiran predominant en les seves respectives zones d'influència o si una de les dues forces acabarà imposant-se a l'altra.

A *Tarragona* predomina la UCD —en lluita a determinades zones molt concretes amb l'AP—, amb els socialistes i els comunistes com a alternativa.

3.3. L'estructura demogràfica i socioeconòmica i el comportament electoral

Una vegada estudiats els factors comuns que expliquen la màxima variabilitat del comportament electoral, intentarem trobar també quins són els que determinen l'estructura demogràfica i socioeconòmica de Catalunya i quines són les variables que els defineixen d'una manera més significativa. Un cop les hàgim determinades, veurem quina interrelació tenen amb el percentatge de vots obtinguts pels diferents partits i coalicions.

En un darrer moment, correlacionarem els factors polítics obtinguts en la primera part d'aquest estudi —Socialisme/Centre Nacionalista, Partit del Govern/Partits autonomistes, etc.—, amb aquests indicadors socioeconòmics més significatius. Això ens donarà un coneixement aproximat de les diverses tendències del comportament electoral en les unitats territorials estudiades segons la seva peculiar estructura demogràfica i socioeconòmica.

Com ja hem dit en parlar del mètode, i a causa de la baixa correlació entre ambdós tipus de variables —electorals i socioeconòmiques— hem cregut més adient no introduir-les juntes en el mateix anàlisi factorial, no tant perquè això afecti el rigor del model matemàtic, sinó per no dificultar la traducció d'aquest en un model conceptual fàcilment interpretable.

3.3.1. Principals dimensions socieconòmiques que determinen l'estructura dels municipis de Catalunya

No és pas cap misteri que Catalunya és un país amb un fort desequilibri demogràfic que neix prioritàriament del desigual repartiment de la riquesa arreu de les seves terres. No és la nostra tasca parlar llargament de les causes d'aquesta realitat actual ni tampoc és aquest un llibre en el qual ens hàgim proposat un estudi aprofundit del desenvolupament econòmic dels darrers anys a Catalunya. La finalitat de la nostra investigació és l'estudi del comportament electoral dels municipis catalans el 15 de Juny de 1977, en l'inici d'una etapa democràtica, i una reflexió sobre la relació d'aquest comportament amb una determinada estructura material demogràfica i socioeconòmica. Per això a partir de les dades existents i dels estudis a l'abast realitzats per diferents especialistes, ens cal donar una idea general de quines resulten ser de fet les dimensions socioeconòmiques que incideixen més en les unitats territorials estudiades, en el nostre cas les comarques i els municipis, i veure'n la desigual distribució en l'espai[43].

Si basant-nos en les dades que tenim per comarques disenyem uns mapes de treball, podrem establir una primera aproximació a l'estructura demogràfica i socioeconòmica de Catalunya.

Si distribuïm *la població de Catalunya* per comarques basades en el padró d'habitants del 1975, trobem que llevat del Segrià i del Baix Ebre, cap de les comarques de la Catalunya interior no supera l'1 % del cens total de Catalunya. El Barcelonès, el Vallès Occidental i el Baix Llobregat concentren el 62 % de la població del principat. Aquesta anòmala situació de concentració no és pas nova però s'ha vist agreujada per les onades d'immigració que varen arribar a Catalunya entre els anys 60 i 70 procedents de la resta de l'estat, principalment d'Andalusia. El creixement de població entre el 1960-1970 es localitza preferentment en les comarques costaneres —amb l'excepció del Segrià a la plana lleidatana— sobretot des de la Selva fins al Baix Camp amb una intensitat màxima al Baix Llobregat, el Vallés Oriental, el Vallés Occidental i al Tarragonès per aquest ordre. Les comarques lleidatanes —excep-

43. Dades per municipis segons mostra del 25 % del cens de població de 1970, Consorci d'Informació i Documentació de Catalunya. Vegeu entre altres, A. Rodríguez y Ramon D'Alòs-Moner, «Economia y Territorio en Catalunya». Banca Mas Sardà. Servicio de estudios 1978. Banc de Bilbao, «L'economia a Catalunya avui», Barcelona, 1974. «Catalunya: Home i territori», Ll. Recolons i d'altres. Barcelona, ed. Blume, 1979.

te el Segrià són demogràficament regressives així com algunes de Tarragona—la Terra Alta, el Baix Ebre, el Priorat i la Ribera d'Ebre. Entre 1970 i 1975 es mantenen les línies generals ja esmentades amb una tendència a una major estabilitat, si bé segueix la recessió de la població a la major part de Lleida i a algunes comarques de Tarragona. La ciutat de Barcelona es manté estable, perquè segons tots els indicis ha arribat a un nivell de saturació. Enfront del creixement salvatge de la dècada anterior, el relatiu estancament econòmic és la causa que el percentatge d'immigrants es redueixi tot concentrant-se al voltant de Barcelona i de Tarragona.

Aquesta allau immigratòria fa que a la majoria de comarques barcelonines i a algunes de Tarragona, la població catalana representi només entre un 50 i un 70 % de la població total. Segons dades del 1970 al Tarragonès, Garraf, al Barcelonès, al Vallès Occidental, la població es reparteix gairebé meitat per meitat entre catalans d'origen i immigrats. Aquests darrers són majoritaris al Baix Llobregat.

Però la concentració dels immigrats i de la població en general en l'espai no és pas un fet aleatori sinó fruit de la localització dels llocs de treball. Si exceptuem el Segrià, on es troba la ciutat de Lleida, el Tarragonès, amb Tarragona capital i el Baix Camp, amb Reus, les comarques lleidatanes i tarragonines pràcticament no tenen indústria. Les empreses industrials i de serveis es localitzen segons fonts del 1974 (INP) a les comarques gironines, en especial al Gironès i a les comarques de Barcelona amb una forta concentració al Maresme, el Vallès Oriental, Bages, el Baix Llobregat i sobretot al Vallès Occidental i al Barcelonès, on existeix la màxima concentració industrial de l'Estat espanyol.

Cal posar de manifest el feble procés de terciarització a Catalunya. Només superen el 20 % de treballadors dedicats al sector terciari les comarques que inclouen les quatre capitals de província, i Bages amb la ciutat de Manresa, a mig camí entre Lleida i Barcelona, que manté de fet una certa capitalitat de les terres de l'interior.

Si l'any 1970 es calculava que a Catalunya hi havia una mitjana del 53 % de treballadors dedicats a la indústria, les comarques que superen aquesta mitjana són totes les barcelonines —excepte l'Alt Penedès—, i el Ripollès.

Un segon grup de comarques semiindustrialitzades (+ del 35 % de treballadors de la indústria) estaria constituït per les comarques gironines —excepte el Ripollès, ja esmentat, i l'Alt Empordà, més rural —l'Alt Penedès, el Tarragonès i l'Alt Camp. En un tercer grup de comarques amb predomini rural però amb una certa presència d'indústria, hi podem incloure el Baix Camp, la Ribera d'Ebre, la Conca de Barberà, la Segarra, el Segrià, l'Urgell i el Solsonès, —entre un 20 % i un 35 % de població activa dedicada al sector secundari—. Les comarques rurals de Catalunya— menys d'un 20 % de treballadors de la indústria— són les comarques pirenaiques de Lleida i Girona la Vall d'Aran, el Pallars i l'Alt Urgell, la Cerdanya i l'Alt Empordà més les Garrigues, el Priorat i totes les comarques de la Vegueria de l'Ebre.

Quant al tipus d'indústria, cal dir que a Catalunya hi predomina en general la petita indústria— menys de 50 treballadors— si bé alterna amb la intermèdia —de 50 a 250 treballadors— a la majoria de comarques barcelonines i al Ripollès i a la Garrotxa —Girona— i amb la gran indústria —més de 250 treballadors— al Baix Llobregat, el Berguedá, Garraf i Bages. També són grans indústries les tèrmiques de Tarragona i les hidroelèctriques del Pallars.

De tot el que hem dit podem concloure que si imaginem Catalunya divi-

dida per una diagonal des del Ripollès fins al Tarragonès, separem de fet dues Catalunyes: la industrialitzada i rica i l'agrària i pobre.

L'anàlisi estadística de les dades de què disposem ens confirma aquests trets fonamentals del país que acabem d'exposar breument.[44]

L'anàlisi factorial realitzat per a cada circumscripció electoral a partir de la matriu de correlacions entre les variables, ens ha permès determinar quins són els factors més importants que expliquen plegats la máxima variança de l'estructura demogràfica i socioeconòmica dels municipis de Catalunya.[45]

Per a les quatres circumscripcions electorals i basant-nos en les variables emprades en el nostre estudi, la principal dimensió socioeconòmica que diferencia els municipis catalans és aquella que oposa zones més urbanes a zones rurals i que podríem definir en principi com un *factor d'urbanitzacició-ruralitat.*

Exposem a continuació els principals factors per a cada circumscripció electoral.

1. *A Barcelona,* el Factor I separa zones urbanes de zones rurals. Respecte a aquest factor tenien altes saturacions positives la immigració, el comerç, la densitat de població, el percentatge d'empleats i d'obrers, i negatives el percentatge de propietaris agraris sense assalariats i l'índex de pràctica dominical. Podríem definir-lo com un factor d'URBANITZACIÓ-RURALITAT. Els Factors II i III són factors d'INDUSTRIALITZACIÓ. El segon faria referència a la *petita indústria,* i el tercer a la indústria *intermèdia i gran* (+ de 50 treballadors). (Vid. el quadre 13)
2. *A Girona,* el factor principal és també un factor d'URBANITZACIÓ-RURALITAT. Les saturacions respecte a aquest factor de les variables segueixen la mateixa tònica que a Barcelona amb lleugeres diferències. Cal remarcar, per exemple, que a Girona la immigració no juga un paper tan important. El Factor II és aquí també un factor d'INDUSTRIALITZACIÓ referit a la *petita indústria* mentre que el Factor III es relaciona fortament amb el sector terciari i el comerç. Més que d'un factor de terciarització podríem parlar potser d'un factor específic de *turisme.* (Vid. el quadre 14)
3. *A Lleida,* el factor I és un factor d'URBANITZACIÓ i INDUSTRIALITZACIÓ-RURALITAT. A diferència de Barcelona i Girona, a Lleida la poca industrialització que hi ha coincideix fortament amb les zones més urbanes. Respecte a aquest factor tenen saturacions positives la immigració, l'índex de creixement, el % de directius, empleats, obrers, comerç, i petites empreses (— de 50 treballadors) i negatives, el percentatge de propietaris agraris sense assalariats i l'índex de pràctica dominical. El segon factor és un factor de PETITA PROPIETAT AGRARIA i el tercer de REGRESSIÓ DEMOGRAFICA correlacionat fortament amb terra no llaurada i forces

44. Vegeu els quadres de correlacions de les variables demogràfiques i sòcioeconòmiques entre sí, a l'apèndix B.

45. En d'altres estudis trobem també aplicacions de l'anàlisi factorial per a sintetitzar una sèrie d'indicadors socioeconòmics. Vegeu Kevin R. Kox, «*Voting in the London suburbs: a factor analysis and a causal model*» i Frank L. Sweetser, «*Ecological factors in metropolitan zones and sectors*» a «*Social Ecology*» de Mattei Dogan i Stein Rokkan, eds., The M. I. T. Press, 1969. Marta Barnini, «La Toscana elettorale in questo doppoguerra». Quaderni dell'osservatore elettorale n.º 1, Firenze, 1977 Alberto Marradi, «*Tecniche cartografiche e tecniche statistiche nello studio della dinamica elettorale: PCI, DC e PSI in Toscana negli anni settanta,* Quaderni dell'osservatore elettorale n.º 2, Firenze, 1978.

QUADRE 13. Factors que tenen una major incidència en la determinació de l'estructura socieconòmica dels municipis de la circumscripció electoral de Barcelona *

FACTOR I		FACTOR II	
% Immigració	0,86	% Empreses ind. (50 treb.)	0,94
Índex de creixement 60-70	0,71	% Treb. industr. —50 treb.	0,84
Índex creixement 70-75	0,66	% Obrers de serveis	0,29
% Obrers especialitzats	0,60	% Tècnics grau mitjà	0,29
Densitat x Km²	0,37	% Prop. agraris amb assal.	—0,16
% Propiet. agrar. sense assal.	—0,70	% Prop. agraris sense assal.	—0,10
% Prop. agrar. amb assal.	—0,35		
Índex pràctica dominical	—0,49		

FACTOR III	
% Empreses + 50 treb.	0,88
% Treb. industr. + 50 treb.	0,87

* Vegeu el quadre complet a l'apèndix B.

QUADRE 14. Factors que tenen una major incidència en la determinació de l'estructura socioeconòmica dels municipis de la circumscripció electoral de Girona *

FACTOR I		FACTOR II	
Densitat x Km²	0,79	Índex pràctica dominical	0,20
Índex de creixement 60-70	0,52	% Prop. agraris sense assal.	0,30
Índex de creixement 70-75	0,45	Índex creixement 70-75	—0,31
% Empleats	0,44	% Obrers no especialitzats	—0,61
Índex de comerç	0,45	% Empreses industr. — 50 treb.	—0,93
% Obrers especialitzats	0,35	% Empreses industr. — 50 treb	—0,94
% Prop. agraris sense assal.	—0,45		
% Prop. agraris amb assal.	—0,22		

FACTOR III	
% Immigració	0,69
Índex de creixement 60-70	0,43
Obrers de serveis	0,31
Índex de comerç	0,32
% Prop. sense assal.	—0,57
% Treb. industr. — 50 treb.	—0,26

Vegeu el quadre complet a l'apèndix B.

armades, la qual cosa sembla localitzar-se en zones pirenaiques frontereres. (Vid. el quadre 15)

4. *A Tarragona,* el factor principal es, com a les altres circumscripcions, un factor d'URBANITZACIÓ-RURALITAT associat positivament amb la immigració, el creixement demogràfic, l'índex de comerç i el percentatge d'obrers, i negativament amb propietaris agraris sense assalariats i l'índex de pràctica dominical. El segon factor és un factor de PETITA PROPIETAT AGRÀRIA i el tercer d'INDUSTRIALITZACIÓ RECENT —noves grans indústries de Tarragona. (Vid. quadre 16)

QUADRE 15. Factors que tenen una major incidència en la determinació de l'estructura socioeconòmica dels municipis de la circumscripció electoral de Lleida *

FACTOR I		FACTOR II	
% Obrers especialitzats	0,71	% Explot. a 1 Ha.	—0,77
% Obrers no especialitzats	0,64	% Explot. 1 - 4,9 Ha.	—0,91
% Petites empreses ind.	0,70	% Explot. 5 - 20 Ha.	—0,58
% Treb. petita empresa	0,71	% Treb. que es dediquen 100 % al camp	—0,63
Índex comerç	0,61		
Densitat x Km²	0,55		
Creixement 60-70	0,61		
Índex pràctica dominical	—0,28		
% Propietaris agraris sense ass.	—0,80		

FACTOR III	
% Terra no llaurada	0,69
% Terres en altres règims de tinença	0,80
% Forces armades	0,47
Índex creixement 60-70	—0,39
Índex creixement 70-75	—0,30
% Terres cultivades en propietat	—0,53

* Vegeu el quadre complet a l'apèndix B.

QUADRE 16. Factors que tenen una major incidència en la determinació de l'estructura socioeconòmica dels municipis de la circumscripció electoral de Tarragona *

FACTOR I		FACTOR II	
% Immigració	0,47	% Explot. — 1 Ha.	—0,65
Índex de creixement 60-70	0,63	% Explot. 1 - 4,9 Ha.	—0,65
% Obrers ind. especialitzats	0,67	% Terres cultiv. en prop.	—0,51
% Obrers ind. no especialitzats	0,60	% Explot. ramaderos	—0,41
Índex de comerç	0,40		
% Prop. agraris sense assal.	—0,78		
Índex pràctica dominical	—0,37		

FACTOR III	
% Terres cultivades en prop.	0,27
Índex pràctica dominical	—0,26
% Empreses ind. + 50 treb.	—0,88
% Treb. ind. + 50 treb.	—0,84

* Vegeu el quadre complet a l'apèndix B.

Al quadre 17 podem veure un resum de les principals dimensions socioeconòmiques o factors de les quatre circumscripcions catalanes amb la variança total que expliquen els tres factors principals.

En un estudi realitzat sobre el comportament electoral dels municipis gironins durant la II República [46], els factors que tenien una major incidència en la seva estructura socioeconòmica eren el de *Ruralitat-Urbanització* —amb la industrialització com a variable molt determinant—, el de *Riquesa de la terra* i el de *Concentració-Distribució de la riquesa* —referit fonamental a la riquesa agrària—. A les comarques gironines del 1977, el factor *Riquesa de la terra* sembla ser molt menys important que aleshores. És, en canvi, més significatiu el que fa referència a la *terciarització* —serveis-turisme— que ha esdevingut una font important de riquesa.

Serà interesant de veure si amb el pas del temps i en incorporar noves variables més fidedignes es mantindran els factors que hem detectat a Catalunya.

3.3.2. *Correlació de les principals opcions polítiques amb algunes variables demogràfiques i socioeconòmiques.*

El fet que comentem només les correlacions entre les opcions polítiques que varen obtenir representació parlamentària i les principals variables demogràfiques i socioeconòmiques no vol dir de cap manera que hàgim deixat les restants candidatures al marge del nostre estudi. A l'Apèndix C es poden consultar els quadres complets. De totes maneres, és evident que la feble implantació de les candidatures minoritàries dificulta encara més la possibilitat de correlacions mitjanament significatives.

QUADRE 17. Tres dels factors que tenen una major incidència en la determinació de l'estructura socioeconómica de les circumscripcions catalanes

	BARCELONA
Factor I	Urbanització — Ruralitat
Factor II	Industrialització (petita indústria)
Factor III	Industrialització (Industria intermèdia i gran)
	GIRONA
Factor I	Urbanització — Ruralitat
Factor II	Industrialització (petita indústria)
Factor III	Serveis i comerç (turisme)
	LLEIDA
Factor I	Urbanització i Industrialització — Ruralitat
Factor II	Petita propietat agrària
Factor III	Rregressió demogràfica
	TARRAGONA
Factor I	Urbanització i Industrialització — Ruralitat
Factor II	Petita propietat agrària
Factor III	Industrialització recent

46. Vegeu Rosa Virós i Ramon Solé, «*Algunes tècniques d'anàlisi multivariant aplicades a l'estudi del comportament electoral*», «Perspectiva Social» n.º 10, Barcelona, ICESB, 1977.

1. Alianza Popular

La majoria de coeficients de correlació són molt febles[47] sobretot a Girona i a Lleida, vegeu el quadre n.º 18); per tant és difícil parlar de correlacions clares, i l'única cosa possible és assenyalar unes línies tendencials. A la circumscripció de Barcelona els vots de l'Alianza Popular semblen provenir de contextos agraris tradicionals en regressió demogràfica, marginats de les onades d'immigració i en presència de petita indústria (— de 50 treballadors). A Girona, si tenim en compte els quadres del Congrés i del Senat, continuem trobant l'AP relacionada amb unes zones agràries en regressió demogràfica i no industrialitzades. Unes altres associacions apuntarien a petites ciutats comarcals amb la presència de professions liberals, d'obrers dels serveis i de forces armades.

A Lleida, l'AP es relaciona amb variables que ens defineixen contextos agraris amb explotacions agràries intermèdies. El fet que existeixi també una certa correlació amb terres no llaurades i treballadors agraris «part time» ens fa pensar en les terres del Pirineu Lleidatà on l'AP va aconseguir bons resultats i on, en l'època en què Fraga va ser Ministre d'Informació i Turisme, es va impulsar la infrastructura turística.

QUADRE 18. Correlacions més significatives de l'AP amb les variables demogràfiques i socioeconòmiques

BARCELONA	
% Jornalers (agraris)	+0,29
% Treballadors petita indústria	+0,20
% Pràctica dominical	+0,20
% D'immigrants	—0,24
% Creixement 1960 70	—0.21
% Obrers industrials + empleats	—0,15
GIRONA	
% Professions liberals	+0,20
% Forces armades	+0,19
% Obrers de serveis	+0,13
% Obrers industrials especialitzats	—0,17
LLEIDA	
% Explot. agraria + 50 Ha.	+,16
% Terres no llaurades	+15
% Empleats	—0,14
Índex de comerç	—0,15
TARRAGONA	
% Treballadors en ind. — 50 obrers	+0,30
% Empreses ind. + de 50 obrers	+0,18
% Propietaris agraris amb assalariats	+0,16
Índex pràctica dominical	+0,14
% Empleats	—0,12
% Terres cultiv. en propietat	—0,12

47. En els quadres que incloem en mig del text fem constar els coeficients més elevats malgrat que alguns d'ells es troben per sotà del nivell de significació. Els quadres de correlacions complets figuren a l'apèndix B.

QUADRE 19. Correlacions més significatives dels candidats a senador de l'AP amb les variables demogràfiques i socioeconòmiques

BARCELONA	BALCELLS	BOBÉS	ROGER
% Treballadors agraris	+0,35	+0,24	+0,24
Índex pràctica dominical	+0,33	+0,20	+0,33
Creixement 60-70	—0,31	—0,24	—0,24
Creixement 70-75	—0,32	—0,23	—0,23
% D'immigrants	—0,41	—0,29	—0,31
% Obrers ind. + empleats	—0,31	—0,18	—0,23
GIRONA	CASADEVALL	ROMEU	VALENCIANO
% Treballadors agraris	+0,31	+0,05	+0,06
Índex creixement 60-70	—0,23	—0,03	—0,00
% Obrers ind. + empleats	—0,31	—0,11	—0,11
LLEIDA	CLUA	COSTA	MASSANES
% Empleats	0,00	—0,19	—0,15
% Explot. de 5 - 19,9 Ha.	—0,05	+0,02	+0,26
% Treb. agraris «Part-time»	—0,02	+0,01	+0,27
TARRAGONA	BUQUERAS	FABRA	VILAR
% Prop. agraris amb assal.	+0,20	+0,18	+0,24
% Treb. de la ind. — 50 treb.	+0,35	+0,37	+0,41
% Obrers de la ind. + empleats	—0,23	—0,11	—0,11

Quant a Tarragona, continuem trobant-hi correlacions tendencialment positives amb unes zones agràries amb explotacions intermèdies, amb propietaris agraris amb assalariats i amb l'existència de petites indústries —que podrien relacionar-se amb el camp com a transformadores de productes agrícoles i ramaders, d'avicultura, etc.)

Si prenem com a base l'estudi realitzat per comarques, com que la unitat d'anàlisi és més homogènia que no pas en els municipis, veiem que es confirmen les associacions de què hem parlat.

pràct. dom	% agric.	% obr. + emp.	% immigrats	renda p.c.
+.43	+.62	—.68	—.54	—.23

2. Unión de Centro Democrático

A la circumscripció electoral de *Barcelona*, la candidatura de la UCD sembla haver obtingut bons resultats en dos tipus de contextos:

a) En zones tradicionals, estancades o regressives demogràficament, amb un índex relativament alt de pràctica dominical, amb una presència no massa abundant d'immigrats, amb el predomini de l'agricultura i sense cap indústria important.

b) En zones amb presència relativament forta de propietaris no agraris i directius. Aquestes zones coincidirien amb alguns barris de la ciutat de Barcelona i d'altres municipis importants.

QUADRE 20. Correlacions més significatives de l'UCD amb les variables demogràfiques i socioeconòmiques

BARCELONA	
Índex de pràctica dominical	+0,20
% Treballadors agraris amb assalariats	+0,19
% Directius, prop no agraris	+0,18
% Obrers de serveis	+0,12
% Obrers industrials	—0,30
Índex creixement 1970-1975	—0,17
% Immigració	—0,14
GIRONA	
% Jornalers	+0,23
% Propietaris agraris amb assalariats	+0,18
% Obrers especialitzats	—0,21
Índex creixement 1970-1975	—0,18
LLEIDA	
% Terres en propietat	+0,31
% Terres en altres règims de tinença	—0,24
TARRAGONA	
% De terres en propietat	+0,17
% De terres en parceria	—0,23
% Obrers de la indústria + empleats	—0,14

QUADRE 21. Corelacions més significatives dels candidats a senador de la UCD amb les variables demogràfiques i socioeconòmiques

BARCELONA	DÍAZ	NEGRE	TORROJA
Índex pràctica dominical	+0,30	+0,04	+0,09
% Propietaris i directius	+0,32	+0,25	+0,23
% Obrers industrials	—0,22	—0,16	—0,17
GIRONA	**CLUA**	**CRÚMOLS**	**QUINTANA**
% Jornalers	+0,23	+0,22	+0,19
% Professions liberals	—0,15	—0,20	—0,15
% Obrers indústria + empleats	—0,16	—0,18	—0,13
LLEIDA	**MONTAÑA**	**MORA**	**—**
% Terres cultivades en propietat	+0,28	+0,33	—
% Terres cultivades en altres règims de tinença	—0,23	—0,30	—
TARRAGONA	**CASALS**	**NOMEN**	**PASTOR**
% Propietaris agraris sense assal.	+0,21	+0,16	+0,16
% D'explotacions de 20-50 Ha.	+0,26	+0,14	+0,13
% Obrers industr. + empleats	—0,19	—0,16	—0,14

En la circumscripció electoral de *Girona*, el vot de la UCD sembla relacionat amb unes zones agràries sense cap indústria important, amb unes explotacions intermèdies i amb la presència significativa de jornalers que cultiven

terres d'altri. En general serien indrets amb un índex de creixement demogràfic negatiu.

En la circumscripció electoral de *Lleida,* la força de la UCD es concentraria més aviat en contextos agraris amb un predomini de terres cultivades en règim de propietat.

A les comarques de *Tarragona* també s'associa amb unes zones agràries amb explotacions de 20 a 50 ha. i amb el predomini d'unes terres cultivades en règim de propietat.

En l'anlisi a nivell de comarques les principals correlacions de la UCD són:

% agric.	expl. —1ha.	expl. 5-20	obr. +emp.	immigr.	creix. 70-75
+.54	—.35	+.37	—.60	—.34	—.32

3. Unió del Centre i de la Democràcia Cristiana de Catalunya

A la circumscripció electoral de Barcelona és on sembla més homogènia la implantació de la UCDCC en l'espai (pensem en la seva forta incidència a la comarca d'Osona). També cal notar —i això val per a totes les circumscripcions—, el lligam d'aquesta candidatura amb indrets amb forta pràctica dominical. Aquesta relació és, però, menys important a les comarques gironines.

QUADRE 22. Correlacions més significatives de l'UCDCC amb les variables demogràfiques i socioeconòmiques

BARCELONA	
Índex pràctica dominical	+0,43
% Propietaris agraris sense assal.	+0,38
% Treballadors agraris	+0,40
% D'immigrants	—0,50
Índex creixement 60 70	—0,35
Índex creixement 70-75	—0,34
% Obrers de la ind. + empleats	—0,40
GIRONA	
Índex de pràctica dominical	+0,13
% D'immigrats	—0,18
LLEIDA	
Índex pràctica dominical	+0,31
% Treballadors agraris	+0,20
% Terres en parceria	+0,15
% Immigrants	—0,14
TARRAGONA	
Índex pràctica dominical	+0,29
% Propietaris agraris sense assal.	+0,24
% Terres cultivades en parceria	+0,28
% Directius	—0,20

En general, arreu de Catalunya, la UCDCC sembla implantada —dintre dels seus modestos resultats— en llocs amb un fort predomini agrari, en regressió demogràfica i amb una escassa presència d'immigrats.

En l'estudi a nivell de comarca se'ns confirma la correlació positiva amb la pràctica dominical i negativa amb el creixement demogràfic i els immigrats, però ja no queda tant clara la relació positiva amb el % d'agricultors, la qual cosa sembla indicar que part del vot UCDCC procedeix de comarques on també hi ha indústria.

pràct. dom.	creix. 70-75	empleats	% immigrats	renda p.c.
+.42	−.22	−.35	−.22	−.28

4. Pacte Democratic per Catalunya

En general, hem de remarcar que sembla incidir en uns contextos molt semblants als de la UCDCC.

A la *circumscripció de Barcelona* té incidència en zones amb pràctica dominical important, amb poca immigració i estables demogràficament. Una tendència a associar-se positivament amb propietaris no agraris i amb directius ens indicaria una implantació en comarques intermèdies —comarques septentrionals de la circumscripció de Barcelona— i també als barris benestants de la ciutat de Barcelona.

QUADRE 23. Correlacions més significatives de la coalició Pacte Democràtic per Catalunya amb les variables demogràfiques i socioeconòmiques

BARCELONA	
Índex de pràctica dominical	+0,23
% Directius i propietaris	+0,18
% Immigració	—0,39
Índex creixement 1960-1970	—0,37
Índex creixement 1970-1975	—0,29
% Obrers especialitzats	—0,22
GIRONA	
% Professions liberals	+0,16
% Treballadrs indústria petita (—50 treballadors)	+0,15
LLEIDA	
% Terres cultivades en règim de censos i altres règims a part d'arrendament i parceria	+0,24
% Terres cultivades en règim de propietat	—0,17
% Terres cultivades en règim de parceria	—0,12
TARRAGONA	
% Terres cultivades en règim de parceria	+0,21
% Explotacions agràries — 1 Ha.	+0,22
Índex de pràctica dominical	+0,18
% Explotacions + 50 Ha.	—0,17

A la *circumscripció de Girona* no hi ha pràcticament associacions significatives; només una de lleugera amb professions liberals, i amb la presència de petites indústries, la qual cosa sembla apuntar a contextos més intermedis i a centres comarcals més urbanitzats.

A les *comarques lleidatanes* sembla incidir en contextos on la terra no és cultivada predominantment en règim de propietat, i a la *circumscripció de Tarragona* sembla obtenir més vots de llocs amb predomini de parceries, amb una pràctica religiosa relativament important i amb unes explotacions agràries molt petites (—1 ha.)

Incloem també un quadre de les correlacions amb la candidatura per al Senat «Democràcia i Catalunya» compartida per la UCDCC i el PDC.

Com ja hem dit, en ser semblants, en general, les tendències associatives entre ambdues candidatures per al Congrés, és lògic que la candidatura per al Senat no ens aporti molta informació nova. En els coeficients de correlació d'aquesta última veurem una certa diferència en la votació obtinguda pels tres candidats de cada circumscripció sobretot a Lleida, la qual cosa ens indica una certa dispersió del vot favorable a la UCDCC i al PDC entre diversos candidats a senador. Les correlacions més significatives del PDC a nivell comarcal són:

% obrers	pràct. dom.	creix. 70-75	% empleats	% immigr.	rend. p.c.
+.38	+.44	—.34	—.14	—.30	—.23

QUADRE 24. Correlacions més significatives dels candidats a senador de «Democràcia i Catalunya» amb les variables demogràfiques i socioeconòmiques.

BARCELONA	COLL	PISUNYER	VIADIU
Índex de pràctica dominical	+0,41	+0,26	+0,21
%. Treballadors agraris	+0,22	+0,08	+0,05
% Propietaris agraris sense assal.	+0,24	+0,04	+0,03
% Directius	+0,21	+0,14	+0,08
% D'immigrants	—0,47	—0,41	—0,31
Índex de creixement 60-70	—0,39	—0,39	—0,27
Índex de creixement 70-75	—0,33	—0,29	—0,19
% Obrers industrials + empleats	—0,29	—0,11	—0,08
GIRONA	FERRER	GENOVER	JUVÉ
% Empreses industr. — 50 treballadors	+0,19	+0,22	+0,18
LLEIDA	CORNUDELLA	POL	RUBIES
Índex pràctica dominical	—0,00	+0,20	+0,04
% Explotacions + 50 Ha.	—0,21	—0,03	—0,08
TARRAGONA	FERRATÉ	ROSELL	VENDRELL
Índex pràctica dominical	+0,25	+0,34	+0,26
% Terres en parceria	+0,20	+0,12	+0,15
% Explot. — 1 Ha.	+0,21	+0,12	+0,19

La diferència més important que trobem en les associacions entre la UCDCC i el PDC amb les variables estructurals és la tendència positiva de l'associació del PDC amb un cert percentatge d'obrers la qual cosa sembla apuntar a una incidència d'aquesta candidatura en contextos més industrialitzats (comarques del nord de Barcelona i comarques gironines).

5. Esquerra de Catalunya

La candidatura de l'Esquerra de Catalunya no té pràcticament correlacions significatives a Barcelona ni a Girona on pot haver recollit vots de l'ERC i del PT; en canvi ja en té més a Lleida i Tarragona on la força li vindria preferentment via ERC, i s'associa a zones amb explotacions agràries inferiors a 5 ha., mentre que a Lleida sembla coincidir amb indrets més progressistes (índex de comerç positiu) i a Tarragona sembla presentar-se la tendència contrària i localitzar-se en llocs estrictament rurals.

Cal remarcar que, en general, les correlacions de l'EC són del mateix signe que les del PDC. No sembla agosarat fer la hipòtesi que en comarques predominantment agràries —les mateixes on l'AP i la UCD canalitzen un vot dretà— com serien moltes de Lleida i Tarragona, el PDC i l'EC es repartirien un vot de centre esquerra progressista però no marxista.

pràct. dom.	creix. 70-75	% agric.	% assal.	% immigr.	rend. p.c.
+.23	−.21	+.28	−.28	−.21	−.24

QUADRE 25. Correlacions més significatives de l'EC amb les variables demogràfiques i socioeconòmiques

BARCELONA	
% Obrers no especialitzats	+0,18
GIRONA	
% Propietaris i funcionaris	+0,26
% Actius	—0,14
% Pràctica dominical	—0,12
LLEIDA	
% Terres cultivades en parceria	+0,29
Índex de comerç	+0,16
% Terres no llaurades	—0,24
% Terres en censos, rabasses, etc.	—0,20
% Explotacions agràries + 50 Ha.	—0,16
TARRAGONA	
% Explotacions agràries 1-4,9 Ha.	+0,21
% Propietaris agraris amb assal.	+0,16
% Explotacions agràries — 1 Ha.	+0,17
% Treballadors agraris que treballen «Part-time»	+0,15
Índex de comerç	—0,13

6. Socialistes de Calalunya (PSC-PSOE)

A la circumscripció electoral de Barcelona és on són més altes les correlacions de les variables socioeconòmiques amb la candidatura majoritària dels socialistes. Es marca clarament una implantació en una zona homogènia amb una forta densitat industrial i per tant en creixement i amb un fort percentatge de població immigrada. Aquestes zones, el símbol de les quals podria ser l'Àrea Metropolitana, són indrets on s'han trencat les pautes de conducta tradicionals (baix índex de pràctica dominical) i on el conreu de la terra és pràcticament inexistent per la gairebé exclusiva utilització industrial del sòl. A Girona, el factor religiós sembla no condicionar negativament el vot socialista però sí el comunista.

A les altres circumscripcions les correlacions són del mateix signe, si bé més febles. Arreu el vot socialista sembla implantat en contextos progressius, amb indústria, si bé aquesta pauta general no ens pot fer oblidar la realitat d'un vot socialista rural que ha existit sobretot a Tarragona.

QUADRE 26. Correlacions més significatives dels Socialistes de Catalunya amb les variables demogràfiques i socioeconòmiques

BARCELONA	
% Immigrants	+0,67
% Empleats + obrers	+0,60
Índex creixement 1960-70	+0,53
Índex creixement 1970-75	+0,52
% Obrers especialitzats Ind.	+0,46
% Treballadors agraris	—0,58
Índex pràctica dominical	—0,42
GIRONA	
% Empleats + obrers	+0,37
% Obrers especialitzats	+0,35
Índex creixement 1960-1970	+0,20
% Treballadors agraris	—0,30
LLEIDA	
% Immigració	+0,32
Índex creixement 1960-70	+0,27
% Obrers industrials	+0,26
% Obrers no especialitzats	+0,25
% Explotacions de + de 50 Ha.	—0,32
% Explotacions 20-50 Ha.	—0,28
% Treballadors agraris	—0,23
Índex de pràctica dominical	—0,29
TARRAGONA	
% Obrers + empleats	+0,35
% Obrers especialitzats	+0,31
Índex immigració	+0,27
Índex de creixement 1970-75	+0,25
% Treballadors agraris	—0,32
% Explotacions de 20-50 Ha.	—0,30
% Explotacions de + de 50 Ha.	—0,20
Índex de pràctica dominical	—0,22

Les correlacions més significatives en l'estudi per comarques confirmen tot el que hem dit fins ara.

creix. 70-75	% emp. + obr.	% immigrats	pràct. dom	% agricultors
+.68	+.70	+.64	—.59	—.76

7. Partit Socialista unificat de Catalunya (PSUC)

El partit dels comunistes, PSUC, manté en general correlacions molt semblants a les del socialistes sobretot a la circumscripció de Barcelona i també a la de Girona si bé en aquesta sembla marcar-se una major incidència dels comunistes en els indrets amb indústries de més de 250 treballadors.

A Lleida i a Tarragona, circumscripcions amb predomini agrari, no semblen dibuixar-se correlacions significatives amb els treballadors industrials. A Lleida, la feble implantació del PSUC es produiria en els contextos més progressius amb un índex de creixement positiu, la qual cosa es referiria o bé a centres comarcals o bé a zones amb una certa industrialització. A

QUADRE 27. Correlacions més significatives del PSUC amb les variables demogràfiques i socioeconòmiques

BARCELONA	
% Immigrants	+0,77
Índex creixement 1960-1970	+0,63
Índex creixement 1970-1975	+0,57
% Obrers industrials i de serveis	+0,57
% Obrers + empleats	+0,60
% Treballadors agraris	—0,58
Índex pràctica dominical	—0,45
GIRONA	
% Immigrants	+0,39
Índex creixement 1960-1970	+0,20
% Treballadors indústria + 250 empleats	+0,28
% Treballadors agraris	—0,22
Índex pràctica dominical	—0,21
LLEIDA	
% Immigrants	+0,24
Índex creixement 1960-1970	+0,21
Densitat de població per Km²	+0,21
Explotacions de + de 50 Ha.	—0,31
% Terres no llaurades	—0,21
Índex pràctica dominical	—0,41
TARRAGONA	
% Empleats	+0,20
% Tècnics de grau mitjà i directius	+0,20
Índex pràctica dominical	—0,23

Tarragona, la correlació amb els percentatges d'empleats i de tècnics de grau mitjà sembla aludir també a una incidència dels comunistes en contextos més urbanitzats, però la correlació és prou feble perquè no descarti la possible implantació del PSUC en d'altres indrets rurals.

Tenint en compte les comarques, les correlacions del PSUC amb les variables demogràfiques i sòcioeconòmiques s'assemblen a les dels socialistes:

creix. 70-75	% emp. + obr.	% immigrats	pràct. dom.	% agricultors
+.59	+.46	+.68	—.67	—.40

QUADRE 28. Correlacions més significatives dels candidats a senador de l'Entesa dels Catalans amb les variables demogràfiques i socioeconòmiques

BARCELONA	BENET	CANDEL	CIRICI
% D'immigrants	+0,79	+0,83	+0,83
Ind. creixement 1960-1970	+0,64	+0,68	+0,68
Ind. creixement 1970-1975	+0,59	+0,64	+0,64
% Obrers ind. + empleats	+0,69	+0,70	+0,71
% Obrers especialitzats ind.	+0,57	+0,56	+0,57
% Obrers ind. no especialitzats	+0,44	+0,47	+0,46
Índex pràctica dominical	—0,49	—0,53	—0,50
% Propietaris agr. sense assal.	—0,58	—0,58	—0,59
% Treb. agraris	—0,69	—0,68	—0,69
GIRONA	**PORTABELLA**	**SOBREQUÉS**	**SUNYER**
% Obrers ind. + empleats	+0,43	+0,47	+0,49
% D'immigrants	+0,31	+0,32	+0,30
Índex creixement 1960-70	+0,21	+0,22	+0,23
Índex creixement 1970-1975	+0,28	+0,27	+0,27
% Propietaris agraris sense ass.	—0,33	—0,34	—0,36
% Treballadors agraris	—0,41	—0,44	—0,45
Índex pràctica dominical	—0,15	—0,16	—0,16
LLEIDA	**AUDET**	**BALL**	**SOLÉ**
Índex de comerç	+0,28	+0,25	+0,28
Densitat de pob. x Km^2	+0,25	+0,26	+0,28
Índex creixement 1970-75	+0,19	+0,22	+0,25
% D'immigrants	+0,17	+0,26	+0,26
% Obrers no especialitzats	+0,25	+0,24	+0,24
% Directius i funcionaris	+0,22	+0,17	+0,21
Índex pràctica dominical	—0,24	—0,35	—0,37
% Explot. + 50 Ha.	—0,38	—0,43	—0,44
% Treballadors agraris	—0,20	—0,18	—0,20
TARRAGONA	**BAIXERAS**	**MARTÍ**	**SUBIRATS**
% Obrers Ind. + empleats	+0,41	+0,14	+0,38
% Obrers especialitzats	+0,35	+0,11	+0,31
Índex creixement 60-70	+0,23	+0,06	+0,20
Índex pràctica dominical	—0,31	—0,27	—0,35
% Propietaris agraris sense ass.	—0,40	—0,22	—0,42
% Explot. + 20 Ha.	—0,40	—0,21	—0,43
% Treballadors agraris	—0,40	—0,15	—0,37

Si comparem aquest quadre resum amb el dels socialistes, potser podríem formular la hipòtesi que els comunistes tenen una correlació negativa més feble amb el % d'agricultors perquè potser es troben una mica més implantats en contextos agraris que no els socialistes.

Si examinem ara el quadre de correlacions de la candidatura per al Senat «*Entesa dels Catalans*» que varen presentar els *Socialistes de Catalunya,* l'EC i el PSUC confirmarem el que ja hem dit en parlar d'aquestes candidatures, però tal vegada hi podrem afegir algunes precisions.

En general el fet que *l'Entesa* requerís el vot conjunt de l'esquerra catalana fa que les correlacions amb les variables socioeconòmiques quedin ben clares. Hi ha una sèrie de variables que resulten significatives a totes les circumscripcions com és l'índex de pràctica dominical —associació negativa—, el creixement des del 1960, la immigració, els obrers i els empleats —associació positiva—. També és comuna a totes les circumscripcions, excepte a Lleida l'associació negativa amb propietaris agraris sense assalariats. Això ens indicaria que, en principi, no es votaria majoritàriament l'*Entesa* en els indrets on predomina la terra cultivada en règim de propietat, on la majoria de propietaris no tenen assalariats i on hi ha algunes explotacions agràries grans. L'Entesa faria, doncs, els seus millors resultats en contextos més urbanitzats i en d'altres d'agraris, veïns de les zones urbanes o amb una certa indústria, on la terra no és l'única font de riquesa.

8. La participació electoral

Si examinem no ja les associacions de l'estructura material amb les candidatures concretes sinó amb la participació política, trobem lògicament que són més participatius aquells contextos amb un índex de comerç important, amb un percentatge fort d'obrers especialitzats, d'empleats i d'empreses de més de 50 treballadors. En canvi, l'abstenció electoral és més forta en els llocs predominantment agraris i sobretot en aquells on hi ha força explotacions superiors a 50 ha., que dintre del marc català poden ser considerades grans explotacions. A Lleida es confirma —correlació negativa de la participació amb el % de terres llaurades— l'abstenció tradicional de les comarques de la muntanya. Vegeu quadre n.º 29.

3.3.3. *Influència del nombre d'habitants dels municipis en el comportament electoral*

Per tal d'esbrinar si el nombre d'habitants dels municipis incideix en el comportament electoral hem distribuït tots els pobles de Catalunya en vuit classes tenint en compte el cens electoral, en el ben entès que normalment el cens electoral és proporcional als habitants del municipi [48].

En les eleccions legislatives de febrer de 1936, que són el nostre antecedent més pròxim d'elecció democràtica, l'abstenció era més forta en els municipis amb pocs electors i també en els més grans. El Front d'Ordre va obtenir millors resultats en els municipis petits mentre que el Front d'esquerres ho va fer en els de major nombre d'electors.

48. El coeficient de correlació entre padró d'habitants del 1975 i cens electoral del 1977 es 0,89 per la circumscripció de Barcelona, 0,95 per la de Girona, 0,99 per la de Tarragona i 0,98 per la de Lleida.

QUADRE 29. Correlacions més significatives de l'abstenció electoral amb les variables demogràfiques i socioeconòmiques

BARCELONA	
% Obrers industrials + empleats	+0,45
% Obrers d'empreses + 50 treballadors	+0,44
% Obrers especialitzats	+0,41
% D'immigrants	+0,26
Índex de comerç	+0,21
% Treballadors agraris	—0,50
GIRONA	
% Obrers industrials + empleats	+0,36
% Obrers especialitzats	+0,30
% Obrers d'indústries de + 50 treb.	+0,33
Índex de comerç	+0,26
% D'immigrants	+0,21
% Propietaris agraris sense assalariats	—0,36
% Treballadors agraris	—0,34
LLEIDA	
Índex creixement 60-70	+0,30
Índex creixement 70-75	+0,29
Índex de comerç	+0,29
Densitat x Km^2	+0,20
% Directius + prof. liberals	+0,21
% D'immigrants	+0,18
% Terres en censos i altres règ. tinença	—0,26
% Terres no llaurades	—0,29
% Explotacions + 50 Ha	—0,30
TARRAGONA	
Índex creixement 60-70	+0,22
Índex creixement 70-75	+0,20
% Obrers indústria + serveis	+0,29
% Treballadors agraris	—0,22
% Explotacions + 50 Ha	—0,23

Cal remarcar que on l'esquerra avantatja més la dreta és en el darrer grup, que inclou la ciutat de Barcelona.

QUADRE 30. Eleccions legislatives, 12-II-1936. Resultats electorals segons el nombre d'electors dels municipis *

Cens electoral	Abstenció	Front d'ordre	Front d'esquerres
—500	31,3	34,4	33,6
de 501- 1.500	29,4	31,9	38,2
de 1.501- 3.000	24,9	33,1	41,6
de 3.001-10.000	26,1	30,8	42,5
+10.000	34,3	24,6	41,0

* Elaboració a partir dels resultats publicats en el Butlletí de la Generalitat de Catalunya de febrer del 1936.

Examinarem ara si a les legislatives del 77 es confirma o no aquesta tendència general quant a la influència del nombre d'habitants-electors en la major o menor participació i en l'orientació del vot.

3.3.3.1. El nombre d'electors i l'abstenció electoral

També el 1977 l'abstenció més forta es produeix a la circumscripció de Barcelona en els municipis més petits i en els més grans. Hem de tenir en compte en valorar això que a la classe vuitena (més de 100.000 habitants), hi té un pes definitiu la ciutat de Barcelona on històricament l'abstenció ha estat sempre important.

QUADRE 31. Abstenció (% sobre cens electoral)

Cens electoral		Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona
I	—500	22,6	22,3	30,3	19,7
II	500- 1.000	18,1	19,4	24,2	20,1
III	1.001- 5.000	15,6	18,8	21,1	20,8
IV	5.001- 10.000	15,4	16,7	19,5	23,6
V	10.001- 20.000	19,2	20,3	—	16,2 *
VI	20.001- 50.000	17,5	—	—	25,8 *
VII	50.000-100.000	18,9	17,8 *	20,7 *	22,6 *
VIII	+ 100.000	22,0	—	—	—

* A la classe VII de Girona, hi figura només Girona capital; a la classe VII de Lleida només hi ha la ciutat de Lleida; a la classe V de Tarragona, hi ha només el municipi de Valls; a la VI, Reus i Tortosa i a la VII, Tarragona capital.

A la circumscripció de Girona, la participació és en conjunt més alta que a la resta de Catalunya i és en els municipis amb menys de 500 electors on apareix l'abstenció més important. El mateix fenomen es detecta a Lleida encara amb més intensitat —recordem que les comarques lleidatanes són sempre més abstencionistes— mentre que a Tarragona el percentatge més alt d'abstenció apareix a la classe VI —Reus i Tortosa—. Potser influeix en això el fet que a la ciutat de Reus va ser anul·lada la votació en algunes taules per una amenaça de bomba, i es repetí l'elecció uns dies després amb una lògica abstenció important.

En general, podem dir que és en els municipis més petits on s'acostuma a produir l'abstenció més forta i també en les grans metròpolis.

3.3.3.2. El nombre d'electors i l'orientació del vot

ALIANZA POPULAR. A la circumscripció de Barcelona té tendencia a tenir uns percentatges relativament més alts en els pobles de menys de 1.000 habitants i en les ciutats de més de 100.000, mentre que a les altres circumscripcions acostuma a tenir una força bastant semblant a totes les classes de municipis en el ben entès que a Lleida i a Tarragona obté arreu uns percentatges relativament més importants.

UNIÓN DE CENTRO DEMOCRÁTICO. La força de la UCD a la circumscripció de Barcelona tendeix a disminuir a mesura que aumenta el nombre d'habitants però es recupera lleugerament a la classe darrera —concretament a la ciutat de Barcelona—. També a la resta de circumscripcions es manté la tendència de correlació negativa entre la UCD i el nombre d'electors.

UNIÓ DEL CENTRE I DE LA DEMOCRÀCIA CRISTIANA DE CATALUNYA. A Barcelona, aquesta candidatura fa clarament millors resultats en els pobles amb pocs electors, i el mateix succeeix a Tarragona, mentre que a Girona i a Lleida els resultats es distribueixen arreu de manera semblant, excepte a la classe IV d'aquesta darrera circumscripció on gairebé obté un 10 % de vots, resultat molt per sobre de la mitjana d'aquesta candidatura.

PACTE DEMOCRÁTIC PER CATALUNYA. La votació que obté el PDC a la circumscripció de Barcelona és inversamente proporcional al nombre d'electors dels municipis. Aquesta correlació negativa es manté a les altres circumscripcions amb alguna excepció, com per exemple a Valls —Tarragona— on el PDC treu millors resultats dels que li pertocarien segons la tendència general.

SOCIALISTES DE CALALUNYA (PSC-PSOE). Així com fins ara hem vist que la correlació entre nombre d'electors i candidatures de centre i dreta era negativa, amb els socialistes és positiva. A la circumscripció de Barcelona aquesta correlació és forta i clara. A Girona també, si exceptuem la categoria V (entre 10.000 i 20.000 electors) on descendeix sobtadament el percentatge obtingut pels socialistes. A les comarques lleidatanes també augmenta la implantació dels socialistes a mesura que augmenta el nombre d'electors. En canvi a, Taragona la màxima força l'assoleixen en les categories intermèdies (entre 5.000 i 20.000 electors).

PARTIT SOCIALISTA UNIFICAT DE CATALUNYA. També és, en general, positiva la correlació entre el nombre d'electors i la votació obtinguda pel PSUC.
A la circumscripció de Barcelona augmenta considerablement la seva força a partir de 10.000 electors per a disminuir d'una manera important a la ciutat de Barcelona. A Girona, els resultats són febles en general i també a Lleida però en ambdues circumscripcions es manté aquesta correlació positiva i també a Tarragona, excepte a la categoria II (pobles entre 500 i 1.000 electors).

3.3.3.3. El nombre d'electors i el sistema de partits

Si examinem el quadre de partits guanyadors, veiem que a la circumscripció de Barcelona el Pacte Democràtic guanya en els municipis de menys de 5.000 electors i els socialistes en els de més de 5.000. A les comarques barcelonines, el PSUC ocupa sempre un segon o tercer lloc, la UCD normalmente el quart i la UCDCC el cinquè, excepte en els municipis de menys de 500 habitants on és l'AP la candidatura que ocupa aquest lloc.

A les comarques gironines, el Pacte Democràtic per Catalunya acostuma a guanyar a totes les classes de municipis excepte a la IV (de 5.001 a 10.000 electors) i a la ciutat de Girona, on ho fan els socialistes. A la circumscripció de Girona, a diferència de la de Barcelona, la UCD ocupa el tercer lloc mentre que el PSUC, del segon lloc que ocupava a Barcelona en els municipis de més de 10.000 electors passa al quart, i la UCDCC gairebé sempre manté el cinquè.

A la circumscripció de Lleida, la UCD guanya a tots els municipis petits i també a Lleida capital mentre que a tots els altres triomfa el PDC. Així, doncs, el PDC i la UCD ocupen alternativament els dos primers llocs, mentre que els socialistes es presenten com a tercera força en els municipis de menys de 5.000 electors i com a segona força en els altres de més població.

A les comarques de Tarragona, la UCD guanya en totes les categories excepte en la cinquena —Valls— on ho fan els socialistes. El segon lloc l'ocu-

QUADRE 32. Mitjana obtinguda per les diferents candidatures segons el nombre d'electors del municipi. (Els percentatges són sobre el cens electoral)

BARCELONA CENS ELECTORAL	AP	UCDCC	UCD	PDC	EC	PSC/ PSOE	PSUC
I —500	4,6	11,2	15,2	22,2	3,1	9,2	4,1
II 500- 1.000	3,3	9,3	12,0	25,6	4,0	14,1	6,6
III 1.001- 5.000	2,9	7,1	10,1	22,7	3,2	21,2	11,6
IV 5.001- 10.000	2,5	6,0	10,9	19,1	4,6	22,7	13,8
V 10.001- 20.000	1,6	4,0	10,4	11,9	3,3	24,2	20,4
VI 20.001- 50.000	1,4	3,2	11,1	11,8	2,9	28,3	18,8
VII 50.001-100.000	1,3	2,1	9,4	8,3	2,0	30,7	22,7
VIII +100.000	2,8	4,0	12,8	10,5	3,9	23,4	14,7

QUADRE 33. Mitjana obtinguda per les diferents candidatures segons el nombre d'electors del municipi. (Els percentatges són sobre el cens electoral)

GIRONA CENS ELECTORAL	AP	UCDCC	UCD	PDC	EC	PSC/ PSOE	PSUC
I —500	2,3	3,8	19,0	20,1	3,0	13,6	5,2
II 500- 1.000	2,0	5,3	16,8	24,2	1,7	15,3	5,0
III 1.001- 5.000	2,3	4,4	14,2	22,8	2,3	20,3	6,5
IV 5.001- 10.000	2,6	4,2	14,6	21,2	1,9	24,0	7,5
V 10.001- 20.000	2,8	3,9	12,3	22,6	1,6	12,3	9,8
VI 20.001- 50.000	—	—	—	—	—	—	—
VII 50.001-100.000	3,2	4,7	14,6	19,1	1,3	20,7	12,1
VIII +100.000	—	—	—	—	—	—	—

QUADRE 34. Mitjana obtinguda per les diferents candidatures segons el nombre d'electors del municipi. (Els percentatges són sobre el cens electoral)

LLEIDA CENS ELECTORAL	AP	UCDCC	UCD	PDC	EC	PSC/ PSOE	PSUC
I —500	4,3	7,9	20,9	20,0	5,4	5,1	4,8
II 500- 1.000	3,9	7,1	22,0	22,0	5,8	8,2	7,7
III 1.001- 5.000	4,1	7,2	21,5	21,5	7,8	10,7	8,6
IV 5.001- 10.000	5,2	9,6	15,8	19,4	4,2	16,1	9,4
V 10.001- 20.000	—	—	—	—	—	—	—
VI 20.001- 50.000	—	—	—	—	—	—	—
VII 50.001-100.000	4,1	6,5	19,4	13,1	4,3	16,4	13,9
VIII +100.000	—	—	—	—	—	—	—

QUADRE 35. Mitjana obtinguda per les diferents candidatures segons el nombre d'electors del municipi. (Els percentatges són sobre el cens electoral)

TARRAGONA CENS ELECTORAL	AP	UCDCC	UCD	PDC	EC	PSC/ PSOE	PSUC
I —500	5,8	6,3	17,5	17,0	3,8	15,6	11,6
II 500- 1.000	5,8	4,4	22,8	14,3	3,9	18,3	8,0
III 1.001- 5.000	5,6	5,1	22,7	11,1	4,4	16,0	11,4
IV 5.001- 10.000	2,8	3,3	21,8	10,8	2,5	19,5	12,7
V 10.001- 20.000	4,2	3,7	9,9	18,9	5,3	25,5	11,9
VI 20.001- 50.000	4,1	3,7	21,1	9,7	1,9	17,9	12,4
VII 50.001-100.000	4,2	3,8	19,6	8,5	3,1	18,8	15,8
VIII +100.000	—	—	—	—	—	—	—

QUADRE 36. Partits que obtenen els millors resultats en les quatre circumscripcions catalanes segons el nombre d'electors del municipi

CENS ELECTORAL	BARCELONA			GIRONA		
	1	2	3	1	2	3
I —500	PDC	UCD	UCDCC	PDC	UCD	PSC/ PSOE
II 500- 1.000	PDC	PSC/ PSOE	UCD	PDC	UCD	PSC/ PSOE
III 1.001- 5.000	PDC	PSC/ PSOE	PSUC	PDC	PSC/ PSOE	UCD
IV 50.001- 10.000	PSC/ PSOE	PDC	PSUC	PSC/ PSOE	PDC	UCD
V 10.001- 20.000	PSC/ PSOE	PSUC	PDC	PDC	PSC/ PSOE	UCD
VI 20.001- 50.000	PSC/ PSOE	PSUC	PDC	—	—	—
VII 50.001-100.000	PSC/ PSOE	PSUC	UCD	PSC/ PSOE	PDC	UCD
VIII +100.000	PSC/ PSOE	PSUC	UCD	—	—	—

CENS ELECTORAL	LLEIDA			TARRAGONA		
	1	2	3	1	2	3
I —500	UCD	PDC	UCDCC	UCD	PDC	PSC/ PSOE
II 500- 1.000	PDC	UCD	PSC/ PSOE	UCD	PSC/ PSOE	PDC
III 1.001- 5.000	PDC	UCD	PSC/ PSOE	UCD	PSC/ PSOE	PSUC
IV 50.001- 10.000	PDC	PSC/ PSOE	UCD	UCD	PSC/ PSOE	PSUC
V 10.001- 20.000	—	—	—	PSC/ PSOE	PDC	PSUC
VI 20.001- 50.000	—	—	—	UCD	PSC/ PSOE	PSUC
VII 50.001-100.000	UCD	PSC/ PSOE	PSUC	UCD	PSC/ PSOE	PSUC
VIII + 100.000	—	—	—	—	—	—

pen sempre els socialistes excepte en els pobles de menys de 500 electors i a Valls, on ho fa el PDC. El tercer lloc l'ocupen els comunistes excepte en els municipis de menys de 1.000 electors. Com veiem, a Tarragona és menys important la influència de la població del municipi en el comportament electoral per tal com arreu és més semblant la combinació de partits guanyadors. Com a cloenda d'aquest apartat sobre la influència del nombre d'electors en el comportament electoral, podem dir que tant a l'any 1977 com al 1936 hi ha, en general, la tendència que els municipis més petits i la ciutat de Barcelona siguin més abstencionistes.

A la circumscripció de Tarragona, el 15 de juny l'abstenció és més gran a mesura que augmenta el nombre d'habitants del municipi excepte a Tarragona-capital i a Valls.

Quant a l'orientació del vot, les candidatures dretanes i de centre acostumen a obtenir els seus millors resultats en els municipis més petits i en els més grans, en el ben entès que quan parlem de municipis petits i grans no ens referim a l'extensió territorial sinó al nombre d'habitants o d'electors. Les candidatures esquerranes tenen una correlació positiva amb el nombre d'electors. «Socialistes de Catalunya» fa els seus millors resultats en els municipis entre 5.000 i 100.000 habitants i a Barcelona-capital. A Tarragona, la seva força és bastant semblant arreu. El PSUC segueix la mateixa tendència que els socialistes però la seva incidència disminueix a la ciutat de Barcelona.

Quant als tres primers partits guanyadors, podem dir que són diferents a les circumscripcions.

A Barcelona, per ordre de municipis més o menys habitats, les combinacions més usuals són PDC-PSC-UCD; PSC-PSUC- PDC i PSC-PSUC-UCD, excepte a la ciutat de Barcelona on la UCD obté el segon lloc, després dels socialistes. Com

a la resta de l'Estat, la terciarització és un element estretament lligat al triomf del Partit del Govern.

A Girona, les combinacions més corrents són PDC-UCD-PSC i PDC-PSC-UCD. Els socialistes avantatgen el PDC a la capital.

A Lleida, generalment els tres partits guanyadors a totes les categories de municipis són PDC-UCD-PSC, i a Lleida capital UCD-PSC-PSUC.

A Tarragona és on indubtablement el nombre d'habitants sembla no influir gaire sobre el comportament electoral. Arreu de la circumscripció, la combinació més freqüent és: UCD-PSC-PSUC.

A Catalunya, en els municipis petits es disputarien el triomf el centre nacionalista i el Partit del Govern que recolliria potser les antigues xarxes de poder local. En els municipis intermedis la màxima competitivitat seria entre socialistes i centre nacionalista, i en les grans concentracions industrials socialistes i comunistes competirien en front del PDC. A les capitals «provincials» torna a fer bons resultats el Partit del Govern si bé només a Lleida i Tarragona aconsegueix derrotar els socialistes.

3.3.4. *Anàlisi de regressió*

Basant-nos en l'anàlisi de correlacions, hem fet una selecció d'aquelles variables que mostraven un lligam més fort amb el comportament electoral i hem realitzat una anàlisis de regressió múltiple per tal de trobar la millor combinació lineal de variables que determini de la manera més ajustada possible la variació de les quatre candidatures que obtenen més vots a Catalunya. Caldir que, a més de les variables demogràfiques i socioeconòmiques, hem introduït en la nostra anàlisi la *tradició del vot,* que per a nosaltres no podia ser altra que els resultats de les eleccions legislatives del 1936. Malgrat el temps passat i les inevitables transformacions econòmiques que han tingut lloc a molts municipis, ens va semblar interessant veure si el percentatge de vots del Front d'Esquerra ens servia en certa manera com a variable ideològica o, millor dit, com a índex visible d'uns valors tradicionals i històrics.

Per a cada partit hem fet successives seleccions de variables per tal de maximitzar el coeficient de regressió múltiple i minimitzar la mitjana de l'error estàndard.

Comentarem ara els resultats, molt breument, per a cada circumscripció i, després, per a cada partit.

A la *circumscripció de Barcelona,* els coeficients de regressió múltiple són molt elevats, sobretot els del PSUC (R = .82) i el del PSC-PSOE (R = .75).

A Barcelona (vegeu quadre 37) l'indicador que sembla tenir un pes més important en la determinació del comportament electoral[49] és la *immigració* —de signe positiu amb socialistes i comunistes i la UCD, i negatiu amb el PDC—. El *creixement* de població té incidència positiva sobre el vot PSUC i PSC i negativa sobre el de la UCD i el PDC. La *tradició de vot —Front d'Esquerres—* té un pes en el cas del PSUC i el PSC. (+)

49. Per a poder comparar més adequadament els coeficients de regressió parcial (b) es poden calcular els coeficients beta (β) —beta weights— que s'obtenen multiplicant els coeficients b pels resultats de dividir la desviació estàndard de cada variable independent per la desviació estàndar de la variable dependent

$$\beta = b\left(\frac{SD_x}{SD_y}\right)$$

El percentatge d'assalariats (obrers + empleats) té un pes important en la determinació del vot d'esquerra, sobretot del PSC (+), i també de la UCD (—). El *percentatge de treballadors de la mitjana i gran empresa* (+ de 50 treb.) té un paper positiu en la determinació del vot comunista i del vot UCD, i, en sentit negatiu, en el dels socialistes. Només comprovem un cert pes de *l'index de pràctica dominical* en el vot de la UCD (+) i en el del PSC-PSOE (—). L'indicador «*Percentatge de propietaris, directius i professions*

QUADRE 37. Circumscripció de Barcelona. Anàlisi de regressió múltiple

PSUC	Coeficients de regressió parcial	Coeficients de regressió parcial estandaritzats
* % Immigració	0,241	0,532
Índex creixement (1975)	0,058	0,157
% Vots Front d'Esquerres (1936)	0,077	0,134
% Treballadors mitjana i gran empresa	0,022	0,124
% Obrers i empleats	0,034	0,101
Densitat x Km²	0,0001	0,040
% Treballadors petita indústria	—0,020	—0,099
R = 0,826 error estàndard 4,34		

PSC	Coeficients de regressió parcial	Coeficients de regressió parcial estandaritzats
% Immigració	0,216	0,350
% Vots front d'Esquerres (1936)	0,154	0,197
Índex creixement (1975)	0,087	0,173
* % Obrers i empleats	0,197	0,430
% Directius i professions liberals	0,165	0,118
% Agraris	0,112	0,254
Densitat per Km²	0,0001	0,029
Pràctica dominical	—0,027	—0,073
% Treballadors mitjana i gran indústria	—0,012	—0,206
R = 0,751 error estàndard 6,95		

PDC	Coeficients de regressió parcial	Coeficients de regressió parcial estandaritzats
* % Immigració	—0,421	—0,641
% Agraris	—0,218	—0,467
Densitat per Km²	—0,003	—0,084
% Treballadors indústria 50 treballadors	—0,019	—0,062
Índex creixement (1975)	—0,025	—0,047
R = 0,520 error estàndard 9,45		

UCD	Coeficients de regressió parcial	Coeficients de regressió parcial estandaritzats
% Propietaris, directius i professions liberals	0,152	0,167
% Immigració	0,064	0,159
Índex pràctica dominical	0,021	0,087
% Treballadors mitjana i gran indústria	0,014	0,089
* % Obrers i empleats	—0,077	—0,257
Índex creixement (1975)	—0,064	—0,195
% Treballadors indústria petita	—0,010	—0,053
R = 0,389 standard error		

* Variables que tenen més pes en la regressió.

liberals» sembla ser important per a determinar el vot favorable al partit del Govern (+).

A la *circumscripció de Girona* (vegeu el quadre 38) la *immigració* només contribueix a la determinació del vot PSUC i no a la del vot socialista, que a Girona, provindria, amb una força semblant, de catalans i immigrats. *L'índex de creixement i el % de treballadors de la mitjana i gran indústria* determinen positivament el vot comunista i negativament el de la UCD.

El percentatge de treballadors a la indústria petita (— 50 treb.) sembla tenir un poder de determinació del vot favorable a la UCD i al PDC. A Girona té menys capacitat «explicativa» el vot favorable al *Front d'Esquerres* que només té una incidència en el vot dels socialistes. Recordem que el mapa electoral gironí resultant de les eleccions de febrer del 1936 havia sofert grans canvis respecte al de novembre del 1933, havent-hi zones senceres de tradició republicana i progressiva que es van decantar cap al Front d'ordre. Aquest trasbals d'unes tendències relativament consolidades pot explicar la poca capacitat explicativa dels resultats del Front d'Esquerres respecte al

QUADRE 38. Circumscripció de Girona. Anàlisi de regressió múltiple

PSUC	Coeficients de regressió parcial	Coeficients de regressió parcial estandaritzats
* % Immigració	0,136	0,345
% Treballadors mitjana i gran indústria	0,015	0,246
Índex creixement (1975)	0,051	0,181
Treballadors indústria petita	—0,003	—0,010
R = 0,490 error estàndard 3,86		

PSC	Coeficients de regressió parcial	Coeficients de regressió parcial estandaritzats
* % Obrers i empleats	0,218	0,496
% Front d'esquerres (1936)	0,126	0,175
% Agraris	0,088	0,224
Densitat per Km²	0,002	0,058
R = 0,414 error estàndard 8,44		

PDC	Coeficients de regressió parcial	Coeficients de regressió parcial estandaritzats
* % Treballadors indústria petita	0,010	0,160
% Propietaris, directius i professions liberals	0,156	0,144
% Actius	0,105	0,087
R = 0,217 error estàndard 9,36		

UCD	Coeficients de regressió parcial	Coeficients de regressió parcial estandaritzats
% Treballadors indústria petita	0,001	0,018
* Índex creixement (1975)	—0,100	—0,188
Treballadors mitjana i gran indústria	—0,017	—0,147
R = 0,228 error estàndard 8,13		

* Variables que tenen més pes en la regresió.

comportament del 15-J.[50] El *percentatge d'agraris* s'inclou en la millor combinació de variables per a la determinació o predicció del vot PSC-PSOE deixant ben clara la vinculació dels socialistes als medis rurals.

En la circumscripció electoral de Lleida (vegeu el quadre 39) els indicadors referents a la «*tradició*» tenen una considerable importància. *L'índex*

QUADRE 39. Circumscripció de Lleida. Anàlisi de regressió múltiple

PSUC	Coeficients de regressió parcial	Coeficients de regressió parcial estandaritzats
* % Treballadors agraris	0,149	0,591
% Immigració	0,122	0,192
Densitat per Km²	0,008	0,132
% Obrers i empleats	0,118	0,341
% Directius i propietaris	0,145	0,197
% Creixement (1975)	0,064	0,132
Índex pràctica dominical	—0,102	—0,328
R = 0,504 error estàndard 4,89		

PSC	Coeficients de regressió parcial	Coeficients de regressió parcial estandaritzats
% Front d'esquerres (1936)	0,039	0,127
* % Immigració	0,146	0,213
Densitat per Km²	0,009	0,138
Creixement (1975)	0,072	0,137
Índex pràctica dominical	—0,065	—0,194
R = 0,459 error estàndard 5,0		

PDC	Coeficients de regressió parcial	Coeficients de regressió parcial estandaritzats
% Front 1936	0,099	0,103
% Obrers i empleats	0,182	0,244
* % Agraris	0,177	0,325
% Propietaris, directius i prof. liberals	0,234	0,147
% Explotacions agràries de 20-50 ha.	0,030	0,064
% Treballadors mitjana i gran indústria	—0,044	—0,071
R = 0,185 error estàndard 11,99		

UCD	Coeficients de regressió parcial	Coeficients de regressió parcial estandaritzats
Índex creixement (1975)	0,116	0,161
% Immigració	0,094	0,099
% Agraris	—0,179	—0,478
* % Obrers i empleats	—0,244	—0,476
% Front d'esquerres (1936)	—0,088	—0,134
R = 0,273 error estàndard 8,09		

* Variables que tenen més pes en la regressió.

50. Vegeu, Rosa Virós «*El comportamiento electoral de los municipios de Girona durante la II República: una aproximación a su base social y económica*». Tesi doctoral. Facultat de Dret (U.B.), 1975.

de pràctica religiosa té una incidència en la determinació del vot socialista i comunista —de signe negatiu— i la *votació obtinguda pel Front d'Esquerres el 1936* té una certa capacitat de determinació de la votació obtinguda pel PSC-PSOE i PDC (+) i UCD (—). El fet que el coeficient de regressió respecte al PDC tingui signe positiu, igual que amb els socialistes, sembla reforçar la idea de la implantació del PDC en contextos més progressistes que no pas els de la UCD. A Lleida, com a Barcelona, la *immigració* té capacitat de determinació respecte al vot PSUC, PSC-PSOE i UCD (+).

El percentatge d'agraris forma part de la millor combinació de variables per a la determinació del vot del PDC (+) i UCD (—).

A la circumscripció electoral de Tarragona (vegeu el quadre 40) els coeficients de regressió múltiple són molt moderats i els indicadors relacionats

QUADRE 40. Circumscripció de Tarragona. Anàlisi de regressió múltiple

PSUC		Coeficients de regressió parcial	Coeficients de regressió parcial estandaritzats
*	Front d'esquerres 1936	0,174	0,287
	Propietaris + directius	0,204	0,178
	Treballadors gran indústria	0,038	0,114
	Pràctica dominical	—0,078	—0,194
	Treballadors indústria petita	—0,068	—0,169
	R = 0,427 error estàndard 6,51		

PSC		Coeficients de regressió parcial	Coeficients de regressió parcial estandaritzats
	Immigració	0,128	0,159
	Creixement (1975)	0,087	0,154
%	Actius	0,131	0,110
*	Pràctica dominical	—0,086	—0,173
	R = 0,376 error estàndard 8,24		

PDC		Coeficients de regressió parcial	Coeficients de regressió parcial estandaritzats
	Pràctica dominical	0,175	0,331
* %	Obrers i empleats	0,410	0,864
%	Front d'esquerres (1936)	0,125	0,156
%	Propietaris i directius i professions liberals	0,409	0,271
%	Agraris	0,307	0,794
	Creixement (1975)	—0,062	—0,130
	R = 0,358 error estàndard 8,91		

UCD		Coeficients de regressió parcial	Coeficients de regressió parcial estandaritzats
	Creixement (1975)	0,059	0,078
	Pràctica dominical	—0,067	—0,100
%	Actius	—0,185	—0,116
	Treballadors indústria petita	—0,096	—0,143
*	Front d'esquerres (1936)	—0,235	—0,234
	R = 0,278 error estàndard 11,49		

* Variables que tenen més pes en la regressió.

amb el pes de la tradició —*pràctica dominical i votació del Front d'Esquerres del 1936*— tenen una gran significació. Com a Lleida, el vot del Front Popular té una incidència positiva en la determinació del vot del PDC. Serà interessant de comprovar en unes properes eleccions legislatives la influència que en aquest fet pot haver tingut el PSC-R que formava part de la coalició Pacte Democràtic per Catalunya.

Si mirem ara els resultats d'aquesta anàlisi de regressió múltiple des de la perspectiva dels partits i coalicions, veurem que el *PSUC* és, sense cap dubte, el vot més fàcil de determinar d'acord amb uns certs indicadors socio-econòmics, els més significatius dels quals són la immigració, els vots del Front Popular, el creixement, i el percentatge de treballadors de la mitjana i gran indústria, i, en sentit negatiu, l'índex de pràctica dominical i el percentatge de treballadors de la indústria petita.

El vot dels *Socialistes de Catalunya* es determina en general per la immigració, el percentatge d'obrers i empleats, els vots del Front d'Esquerres, l'índex de creixement i la densitat de població, i, en sentit negatiu, per l'índex de pràctica dominical. Per determinar el vot del *PDC*, els millors indicadors són el percentatge de propietaris i directius, i de la població activa en general, el percentatge de treballadors de la indústria petita —menys de 50 treballadors— i, en sentit negatiu, la *immigració* a la circunscripció de Barcelona.

Quant al Partit del govern (la UCD) el resultat de l'anàlisi de regressió múltiple és ben pobre per a totes les circumscripcions, cosa que posa en relleu la heterogeneïtat del seu vot.

Si tenim en compte que l'índex de predictibilitat correspon al grau de determinació o indeterminació del vot i que en aquest sentit els factors estructurals de caràcter socioeconòmic ens indiquen el nivell de comportament «*necessari*» mentre que la resta —i especialment la ideologia— ens monstren les possibilitats de comportament «*aleatori*», podem construir un model que formalitzi el que hem dit on els índex extrems corresponen respectivament al màxim d'indeterminació i de determinació. Segons les dades que hem aportat, el PDC i la UCD apareixen com les candidatures de major impredictibilitat. El nacionalisme centrista apareix amb arrels estructurals difícilment detectables, la qual cosa sembla confirmar el caràcter suprastructural i *ideològic* del vot rebut, d'acord amb les propostes de la seva campanya electoral i la imatge de les seves candidatures —senzillament «*catalanes*»—. El PSUC es trobaria a l'extrem oposat o de màxima determinació estructural. El vot rebut correspondria necessàriament a unes determinades estructures socioeconòmiques i el vot dels comunistes catalans tindria unes arrels sòlides i precises que, a la vegada, dificultarien la mobilitat d'un futur vot simplement ideològic.

En el centre del model i pròxim al lloc que ocupa el PDC es trobaria el vot obtingut pel Partit del Govern. Aquest és sense dubte el més «*polític*», precisament perquè respon a una proposta governamental, però és també altament aleatori perquè, encara que relativament condicionat pels factors estructurals, el seu futur depèn de la gestió del govern i, fins i tot, del fet de mantenir la condició de *governamental*. Això vol dir que la força electoral de la UCD és imprevisible ja que un futur govern socialista —tan solament pel seu caràcter governamental— podria convertir part del vot UCD en vot socialista.

Per últim, «Socialistes de Catalunya» es presenta com una síntesi dels factors estructurals i suprastructurals, del que és determinat i del que és aleatori. Amb arrels menys sòlides i determinades que el PSUC, el PSC-PSOE ex-

pressa un interessant equilibri entre la determinació socioeconòmica i la llibertat ideològica. En aquest sentit el seu vot és més interclassista —segons el concepte tradicional de «classe»—, més intercomunitari —en el sentit cultural-lingüístic— i, per tant, més polític que social o nacional o governamental.

El vot socialista sembla ser un vot de classe «nova» —dels treballadors en general i no solament dels obrers—, i és també un vot nacionalista «nou» arrelat a Catalunya com a societat real i concreta.

Què podem dir de la relativament feble capacitat de *determinació* de les variables estructurals? Per una banda es confirma el que ja hem dit en parlar de l'anàlisi de correlacions de variables i factors electorals amb els indicadors socioeconòmics, que, si fem excepció de la circumscripció electoral de Barcelona, les tendències electorals a nivell ecològic semblen poc dependents de l'efecte *ambient*. Aquesta comprovació ens confirma l'interès que pot tenir comparar aquests resultats amb els futurs sondeigs d'opinió on podrem detectar lògicament els components psicològics i ideològics dels votants individuals. Potser aleshores podrem valorar més justament la incidència del context socioeconòmic en la determinació del vot.

En el futur és d'esperar que podrem millorar el grau de predictibilitat introduint en la regressió múltiple els resultats de les eleccions del 15-J.[51]

3.4. Conclusió

Voldríem fer ara una valoració final d'aquesta aproximació estadística als resultats de les eleccions legislatives del 1977. És important, en primer lloc, recordar les limitacions de la nostra recerca. *Quant a les variables* emprades ens en manquen sobre implantació de partits, tradició de vot [52] culturals —cens lingüístic, difusió de premsa i TV, per exemple— i econòmiques —nivell de renda, distribució de riquesa, dinàmica industrial, etc.—. També cal no oblidar que es necessari millorar les que ja tenim i que fan referència només a una mostra de la població.

Quant al *nivell d'anàlisi*, també ha estat una limitació no poder emprar com a unitat la secció censal ja que les dades demogràfiques i socioeconómique en què disposàvem eren agregades per municipi. *Quant al mètode*, hem emprat exclusivament l'ecològic, amb el qual no podem abastar l'elector individual per tal com la nostra anàlisi es redueix a l'estudi de les tendències del comportament electoral d'unitats administratives —municipis— situades en espais geogràfics concrets —cirmuscripcions, comarques.

Una altra limitació important de la nostra recerca és que només té per objecte l'estudi *d'una sola consulta electoral* —les eleccions legislatives del 1977— primeres eleccions democràtiques després de 40 anys. Caldrà estudiar una sèrie d'eleccions abans de comprobar si a Catalunya, com a d'altres països, es configuren zones de tradició política clara on s'hereten en certa mesura models de comportament històric malgrat el pas dels temps i, fins i tot

51. A la Toscana (Itàlia) la *tradició de vot* té una gran força determinativa del comportament electoral. Vegeu Marta Barnini «*La Toscana elettorale in questa doppoguerra*», Quaderni dell osservatore elettorale n.º 1, Firenze, 1977.

52. Actualment s'estan realitzant estudis per tal de recuperar dades electorals històriques de Catalunya del període 1900-1923 (Balcells, Culla i Mir) i de la II República (M. Vilanova).

alguna vegada, malgrat el canvi de l'estructura socioeconòmica, i també per poder valorar el grau d'estabilitat del sistema de partits.

Quant a les *tècniques estadístiques* emprades, cal dir que les que hem utilitzat en aquesta primera anàlisi ens han proporcionat elements vàlids per a la interpretació del comportament electoral però hem intentat no oblidar mai que són només eines que ajuden a la investigació i no una finalitat en elles mateixes. Si les hem explicades amb tant de detall ha estat perquè en tot moment puguin ser discutides, i fins i tot reinterpretats o matisats els resultats facilitant una actitud dinàmica i participativa per part del lector interessat. El preu que ha calgut pagar per donar tots els elements que han servit per a la descripció i en certa manera interpretació dels resultats és l'exposició feixuga i en certs moments reiterativa.

Després d'aquestes breus consideracions sobre les limitacions generals del nostre estudi, resumiren molt breument alguns dels seus resultats.

Sobre el *grau de compatibilitat o incompatibilitat de candidatures* en les diferents unitats d'anàlisi hem vist com a nivell comarcal l'AP i la UCD coexisteixen en els mateixos espais geogràfics i semblen excloure o dificultar la penetració de totes les altres forces, sobretot de socialistes i comunistes. En aquests contextos, l'abstenció acostuma a ser alta i podríem establir la hipòtesi segons la qual el domini de les forces més conservadores produeix un efecte de despolitització en una part important de la població.

Socialistes i comunistes coincideixen en algunes zones de predomini esquerrà en les quals es reparteixen un mateix tipus d'electorat mentre que en d'altres són opcions alternatives. La coalició PDC sembla tenir un moderat efecte d'exclusió respecte al Partit del Govern —la UCD— i respecte al PSUC, coincidint en algunes zones amb l'AP i amb el PSC-PSOE, però ocupant en ambdós casos diferents espais polítics ja que enfront de la primera candidatura jugaria un paper progressista i enfront dels socialistes, un paper moderat.

Realitzada la mateixa anàlisi dintre del marc de cada circumscripció i amb els municipis com a unitat d'anàlisi, podem fer interessants matisacions sobre la diferent estructura relacional —distàncies entre electorats— dels partits i coalicions en les quatre circumscripcions catalanes.

Si l'AP i la UCD coincidien a nivell comarcal en uns mateixos espais, a nivell municipal les forces conservadores tendeixen en general a excloure's mútuament, la qual cosa indica que un determinat tipus d'electorat dóna suport alternativament a l'AP, la UCD i la UCDCC.

El partit del govern, malgrat la seva molt regular implantació territorial, es veu clarament debilitat en les zones amb predomini del PDC o del PSC-PSOE.

El PDC s'oposa per una banda a la UCD i per l'altra a socialistes i comunistes. La seva incompatibilitat amb la UCD és més forta a Girona, Lleida i Tarragona.

Quant a les dues opcions majoritàries d'esquerra (el PSUC i el PSC-PSOE) a nivell municipal coexisteixen sobretot a la circumscripció de Barcelona i en certa mesura a la de Lleida, mentre que a Tarragona i a Girona l'absència de correlació significativa sembla indicar-nos que ambdues candidatures coincideixen en alguns municipis però en d'altres s'exclouen, canalitzant el vot d'esquerres una o altra candidatura.

Per tal de formular un model descriptiu del comportament electoral basat en una combinació lineal de factors no observables directament, hem realitzat una anàlisi factorial —mètode del factor principal— que ens ha permès representar els partits i coalicions a partir de les seves saturacions amb els

factors o eixos principals, la qual cosa ens dóna unes imatges aclaridores sobre les proximitats i distàncies entre candidatures dintre de cada circumscripció electoral.

A la circumscripció de Barcelona es configuren tres espais polítics definits: el que ocupen els socialistes, els comunistes i el candidats al senat de l'Entesa dels Catalans —candidatura a la qual donaven suport el PSC-PSOE i el PSUC—, el del partit del govern (UCD) i els seus corresponents candidats a senador i, finalment, el que ocupen les candidatures de dreta i centre nacionalista amb el PDC, la UCDCC, els candidats a senador de Democràcia i Catalunya —candidatura a la qual donaven suport aquestes dues coalicions electorals—, i l'independent Xirinacs.

A Girona es repetiria aproximadament aquesta mateixa estructura de vot amb la diferència que la UCDCC estaria més pròxima a l'espai polític ocupat per la UCD, la qual cosa també succeeix a Tarragona, on el PDC sembla ocupar un espai polític més pròxim a l'esquerra que a Girona i a Barcelona.

Cal remarcar que a Lleida els espais polítics es troben molt menys delimitats que a les altres circumscripcions. Tenint en compte això, i el pes tradicional que té l'abstenció en aquesta circumscripció podem deduir que l'estructura de les forces polítiques està poc sedimentada i pot sofrir en el futur importants remodelatges.

A diferència de les circumscripcions de Barcelona i Girona, a Tarragona és la UCD en lloc del PDC la que canalitza majoritàriament el vot de les zones més conservadores. També aquí trobem quatre espais ben diferenciats: el d'esquerra, el del centre pro-governamental, el d'AP i el del PDC.

Simplificant, podríem dir que els factors més importants detectats són: Un factor bipolar Esquerra-Centre, un factor de vot progovernamental, un factor de Dreta Reformista (AP), i un factor determinat per l'abstenció.

Respecte a la *incidència del context socioeconómic en el comportament electoral*, podem dir que, en línies generals, la dreta es correspondria amb la Catalunya rural i l'esquerra amb la industrialitzada i més urbanitzada. La concentració de la indústria en determinades zones ha fet de Catalunya un país fortament desequilibrat. Aquest desequilibri demogràfic i econòmic ve de lluny però es va agreujant i condemna mitja Catalunya a la desertització, mentre que a la circumscripció de Barcelona s'hi concentra el 77,6 % del cens electoral total.

A nivell comarcal, el PSC-PSOE i el PSUC tenen incidència en comarques amb un índex elevat de creixement, amb una forta immigració i amb una gran concentració d'assalariats, mentre que l'AP i la UCD obtenen els seus millors resultats en comarques amb la majoria de la població activa dedicada a l'agricultura, i moltes d'elles en regressió demogràfica. El PDC sembla incidir en comarques mixtes, amb indústria però també amb agricultura, amb un baix percentatge d'immigrats. Quant a l'abstenció, és molt més important en les zones rurals tradicionals amb un índex elevat de pràctica dominical.

Si emprem els municipis com a unitat d'anàlisi, veiem que a les circumscripcions de Barcelona i Lleida, que són els dos extrems en l'escala d'Urbanització-Ruralitat i possiblement a causa de la seva major homogeneïtat, és on apareixen unes correlacions més fortes entre estructura socioeconòmica i comportament electoral, sobretot respecte a les forces d'esquerra que acostumen a tenir la seva implantació fortament concentrada en espais molt concrets. El PDC presenta correlacions molt baixes i és només significativa i de caràcter negatiu la que té amb la immigració. Dels factors político-electorals

que hem esmentat abans, només el d'Esquerra-Dreta, que a Catalunya és en ralitat un factor Esquerra-Centre, és l'únic que té una correlació significativa amb el factor Urbanització-Ruralitat. Tots els altres tenen molt poca relació amb l'estructura demogràfica i socioeconòmica i, per tant, són de caràcter marcadament ideològic.

Cal remarcar que en haver-hi menys candidatures per al Senat, aquestes concentren el vot per el Congrés, més dispers, i obtenen unes correlacions més significatives amb les variables estructurals socioeconòmiques.

Hem d'esmentar especialment la influència que té el nombre d'habitants del municipi en la tendència del comportament electoral. A Catalunya, en els municipis petits es disputarien el triomf el centre nacionaliste —el PDC— i el partit del govern —la UCD— que recolliria potser les antigues xarxes de poder local. En els municipis intermedis, la màxima competitivitat es produiria entre socialistes —PSC-PSOE— i centre nacionalista —PDC— mentre que en les ciutats més grans serien socialistes i comunistes —el PSC i el PSUC— els que competirien amb el PDC. A les capitals de província la UCD hi fa bons resultats, però només a Lleida i a Tarragona aconsegueix derrotar els socialistes.

Si intentem trobar una combinació lineal de variables, a partir de la qual sigui posible d'ajustar el percentatge de vots obtinguts pels principals partits amb el menor marge d'error possible —regressió múltiple— veiem que només els resultats del PSUC i del PSC poden ser determinats en una bona part a partir de l'estructura material.

Les variables que tenen un paper més important en la regressió són per al PSUC la immigració (+), l'índex de creixement de la població —1970-1975— (+), l'índex de pràctica dominical (—), el % de treballadors que treballen en empreses grans més de 250 treballadors (+) i el % de vots obtinguts pel Front d'Esquerres el 1936 (+).

Per als socialistes —PSC-PSOE—, la immigració (+), l'índex de creixement de la població —1970-75— (+), el % d'assalariats (+), el % d'obrers industrials de les grans empreses (—) i el % de vots obtinguts pel Front d'Esquerres el 1936 (+).

Per al PDC, la immigració (—), el % de propietaris i de professions liberals (+) i el % de treballadors de la petita indústria: —fins a 50 treballadors— (+). Quant a la UCD, el % de Propietaris i directius (+), l'índex de pràctica religiosa (+), el % d'assalariats (—) i el % de vots obtinguts pel Front d'Esquerres el 1936 (—).

L'anàlisi de les restes de la regressió múltiple ens mostra quins són els municipis on la determinació del vot és més ajustada i això ens permetrà delimitar unes zones geogràfiques homogènies on l'estructura socioeconòmica explica en gran part el vot i unes altres zones on justament els condicionaments econòmics tenen una feble incidència sobre el comportament electoral [53].

En un futur això ens conduirà a incloure noves variables culturals i històriques en el nostre model interpretatiu del comportament electoral.

53. Una primera aplicació d'aquesta *anàlisi de residus* la trobarem en aquesta mateixa revista en l'article «Els resultats del 15 de Juny a les comarques del Vallès i del Maresme».

4. LES ELECCIONS AL SENAT A CATALUNYA

Ramon M. Canals/Joaquim M. Molins

4.1. Introducció

Amb aquesta nota es pretén una primera aproximació als resultats de les eleccions al Senat, mitjançaçnt l'establiment d'unes hipòtesis de treball, per tal d'esbrinar si el comportament electoral és semblant al de les eleccions al Congrés de Diputats o bé si existeixen trets diferencials entre una elecció i l'altra.

Hem de tenir en compte que la diferència de sistema electoral per a ambdues cambres, amb l'existència d'un sistema majoritari amb vot limitat i la possibilitat de «panachage» fa que la comparació entre ambdues eleccions sigui interessant en ordre a veure la correspondència entre totes dues votacions o l'existència d'un transvassament de vots entre les diferents candidatures de cada cambra legislativa.

Per tal d'arribar a aquest objectiu, hem dividit el treball de la següent manera. En primer lloc, presentem breument les candidatures principals, assenyalant els partits que les configuren, així com els candidats i programes electorals respectius.

En segon lloc, fem una anàlisi dels vots en blanc i nuls, i els comparem amb les que aparegueren en les eleccions al Congrés.

Seguidament estudiem el fenomen de l'abstencionisme «encobert», és a dir, l'ús de la posibilitat que tenia cada elector de no utilitzar els tres vots disponibles, així com la distribució territorial d'aquesta abstenció parcial.

En els resultats globals comentem la votació de les diferents candidatures a nivell de circumscripció i la implantació que tingueren a nivell comarcal.

Finalment, intentem una primera aproximació al tema del possible transvasament de vots sobre les candidatures, mitjançant la comparació dels resultats de les eleccions a ambdues cambres.

4.2. Candidatures al Senat

4.2.1. Entesa dels Catalans

Aquesta candidatura era propugnada per les forces principals d'esquerra —Socialistes de Catalunya i el PSUC— i per altres dos partits de la coalició Esquerra de Catalunya —l'Esquerra Republicana de Catalunya i Estat Català—, a més de ser-ho per molts independents de l'Assemblea de Catalunya. Els punts programàtics més importants es resumeixen així: amnistia total; llibertats democràtiques i sindicals i legalització immediata de tots els partits polítics sense exclusions; restabliment de l'autonomia a Catalunya d'acord amb els principis i les institucions configurades a l'Estatut del 1932, i per tant de la Generalitat, amb el retorn del seu President; reconeixement del dret de vot als 18 anys. És a dir, es tracta d'una candidatura inspirada en els principis fundacionals de l'Assemblea de Catalunya.

Per la circumscripció de Barcelona es presentaven, Josep Benet, Francesc Candel i Alexandre Cirici, els dos primers independents i el tercer del PSC.

Per Girona es presentaven dos independents, Pere Portabella i Salvador Sunyer i el socialista Jaume Sobrequés.

Per Lleida, es presentaven, un militant de l'ERC, Rossend Audet i dos socialistes, Josep Ball i Felip Solé Sabarís.

Finalment, per Tarragona, un independent, Josep Anton Baixeres i dos socialistes Carles Martí i Josep Subirats, aquest últim fins pocs dies abans, membre de l'ERC.

En aquesta relació, trobem alguns membres fundadors de l'Assemblea de Catalunya, políticament independents, juntament amb uns quants militants socialistes i un de l'ERC.

4.2.2. Democràcia i Catalunya

Aquesta coalició senatorial la patrocinaven dues coalicions per al Congrés: el Pacte Democràtic per Catalunya i la Unió del Centre i la Democràcia Cristiana de Catalunya, juntament amb alguns independents.

El seu programa correspon al de les coalicions abans esmentades i hi destaca el restabliment de la Generalitat i el retorn del seu President, d'acord amb els principis i les institucions configurats de l'Estatut del 1932.

Per la circumscripció de Barcelona, es presentaven Miquel Coll i Alentorn (UDC), Josep Pi i Sunyer (EDC) i Francesc Viadiu, independent i, fins feia poc, pertanyent a l'ERC.

Per Girona, Francesc Ferrer (CDC), Teresa Juvé Vda. Pallach (PSC-R) i Pau Genover (UDC).

Per Lleida, Joan Cornudella, presentat com a independent pel fet de ser membre d'un partit no legalitzat- —el Front Nacional de Catalunya—, Maria Rubies (CDC) i Celestí Pol (UDC).

Finalment, per Tarragona, Gabriel Ferrater (CDC), Miquel Rosell (PSC-R) i Enric Vendrell.

4.2.3. Unión de Centro Democrático

Aquesta candidatura és la mateixa que es presentava al Congrés i per tant era integrada per independents.

En el seu programa feien esment de la lluita per l'Estatut però sense recollir els principis i les institucions de l'Estatut del 1932 i, per tant, silenciant el restabliment de la Generalitat i el retorn del President Tarradellas.

Els seus candidats a Barcelona eren Guillermo Díaz-Plaja, Esteban Negra Valls i José Antonio Torroja.

Per Girona presentaven Alberto de Quintana, José M.ª Clua i Joaquín Crumols.

A Lleida només presentaven dos candidats: Josep M.ª Mora i Miquel Montaña.

Finalment, a Tarragona, Enrique Nomen, Emilio Casals i Alfredo Pastor.

4.2.4. Candidats Independents

A la circumscripció de Barcelona, es presentaven dos independents amb un cert prestigi; un d'ells era Lluís M.ª Xirinacs, membre de l'Assemblea de Catalunya, molt conegut per la seva lluita per l'amnistia i els drets nacionals de Catalunya. L,altre era Eduard Tarragona, ex-procurador a Corts pel terç familiar i regidor de l'Ajuntament de Barcelona, conegut durant el període franquista per la seva posició «contestatària», mitjançant les contínues interpel·lacions a les Corts.

A la circumscripció de Lleida es presentava l'antic batlle de Barcelona Joaquim Viola, vinculat a l'AP, però presentat com a independent.

4.3. Els resultats electorals

4.3.1. Els vots en blanc i els nuls

A tot Catalunya, el nombre de vots en blanc és de 20.797 (vegeu el quadre 1), que representen el 0,5 % i el 0,7 % sobre el cens i els votants respectivament, xifra que multiplica per quatre els vots en blanc per al Congrés (5.336). Aquesta diferència pot ser deguda als següents factors:

a) L'existència d'algunes candidatures per al Congrés que no presentaven candidats al Senat, com per exemple les candidatures de l'extrema esquerra, que totalitzen uns 38.000 vots a tot Catalunya, així com d'altres de dreta i de centre amb poca incidència electoral (la Democràcia Social Cristiana, l'Aliança Socialista Democràtica, els Proveristes).
b) Els obstacles amb què toparen algunes persones a l'hora de votar pel fet de desconèixer molts candidats (la campanya electoral específica per al Senat va ser molt reduïda), o per la dificultat mecànica d'haver de seleccionar a la papereta els candidats escollits.

Per circumscripcions, es manté el percentatge de 0,5, excepte a Girona, que augmenta fins a 0,8. Alhora aquesta és la circumscripció que té major nombre de vots en blanc per al Congrés (0,2).

El nombre total de vots nuls és de 32.272, xifra que representa el 0,8 % i l'1 % sobre el cens i els votants respectivament. Aquest nombre és lleugera-

QUADRE 1. Vots en blanc i vots nuls a Catalunya. Congrés i Senat

CIRCUMSCRIPCIÓ	VOTS EN BLANC					
	CONGRÉS			SENAT		
	n.º	% Cens	% Votants	n.º	% Cens	% Votants
Barcelona	3.946	0,1	0,2	15.251	0,5	0,6
Girona	546	0,2	0,2	2.428	0,8	1,0
Lleida	360	0,1	0,2	1.326	0,5	0,7
Tarragona	484	0,1	0,2	1.792	0,5	0,7
Catalunya	5.336	0,1	0,2	20.797	0,5	0,7

	VOTS NULS					
	CONGRÉS			SENAT		
	n.º	% Cens	% Votants	n.º	% Cens	% Votants
Barcelona	30.169	1,0	1,2	23.840	0,8	1,0
Girona	4.178	1,3	1,7	4.046	1,3	1,6
Lleida	2.849	1,2	1,5	1.913	0,8	1,0
Tarragona	4.913	1,5	1,9	2.473	0,7	1,0
Catalunya	42.109	1,1	1,3	32.272	0,8	1,0

ment inferior al de vots nuls del Congrés (42.109). Això ens permet afirmar que el procediment per a la votació dels membres del Senat va ser fàcilment assimilat pels electors (també cal no oblidar que les paperetes per al Senat repartides pels diferents partits ja duien les creus fetes). En tot cas, la possible dificultat es va convertir en un augment dels vots en blanc.

Per circumscripcions, a Barcelona, Lleida i Tarragona, els vots nuls són iguals a la mitjana (0,8), i també és Girona la que té un major percentatge de vots nuls (1,3).

Cal dir finalment que *la suma total de vots en blanc i nuls* (1,3 i 1,7 sobre el cens i els votants respectivament) és reduïda, tenint en compte que les del 15 de juny eren les primeres eleccions democràtiques després de 40 anys, i també en comparació amb d'altres consultes electorals europees en condicions semblants (Itàlia, 1946: 2,5; Alemanya Federal, 1949: 3,1; Portugal, 1975: 6,9).

4.3.2. L'abstencionisme encobert [54]

A les eleccions al Senat cada elector podia votar fins a tres candidats però existia la possibilitat de votar-ne solament un o dos en cas que no volgués esgotar les possibilitats d'elecció.

Anomenem, doncs, *abstencionisme encobert* la diferència entre el total de vots possibles (tres per votant) i els efectivament emesos. Per calcular aquest índex hem utilitzat la següent fórmula:

$$AE = \text{(nombre de votants} - \text{nuls)} \times 3 - \Sigma \text{ vots de totes les candidatures.}$$

Perquè aquesta fórmula reflecteixi de la manera més fidel possible els «terços de vot» no utilitzats, partint de la hipòtesi que el nombre de vots en blanc del Congrés són els estadísticament significatius per al Senat, i que la resta, fins a arribar al total de vots en blanc per al Senat, significa una altre actitud d'abstencionisme encobert (no votar cap candidat), per la qual cosa la fórmula abans esmentada queda de la següent manera:

$$AE = \text{(nombre de votants} - \text{nuls} \times 3 - \Sigma \text{ vots de totes les candidatures} - \text{(nombre de vots en blanc del Congrés)} \times 3.$$

Com es pot veure en el quadre 2, a més a més de la xifra absoluta de «terços de vot» no utilitzats a les diverses comarques i circumscripcions, hem calculat també el percentatge que l'abstencionisme encobert representa sobre el total de vots possibles, a fi de calibrar-ne la importància relativa tant a nivell comarcal com de circumscripció.

A tot Catalunya el nombre de «terços de vot» no utilitzats ha estat de 378.012, xifra que representa el 4,1 % del total de possibilitats. A nivell de circumscripció, Lleida es la de més alt percentatge (7,7 %) mentre que Girona és la que el té inferior amb l'1,9 %. Tarragona es troba prop de la mitjana de Catalunya (3,1 %), mentre que el percentatge de Barcelona és el mateix de la mitjana de Catalunya.

Aquest baix percentatge d'abstencionisme encobert a Girona coincideix amb la no presència de candidats independents als quals, d'existir, hom té tendència a votar quasi exclusivament i, per tant, amb una major possibilitat

54. Aquest tem a ens l'ha suggerit la comunicació presentada per J. Vanaclocha al I Col·loqui de Sociologia Electoral, celebrat a Barcelona el mes d'abril de 1978 i publicat a Estudis Electorals, n.º 1 pàg. 282.

QUADRE 2. Abstencionisme encobert

COMARCA	VOTS NO UTILITZATS	% VOTS NO UTILITZATS
Baix Llobregat	19.365	2,6
Barcelonès	18.689	0,5
Maresme	6.750	1,8
Vallès occidental	20.614	2,4
Vallès oriental	7.630	2,5
Alt Penedès	10.332	10,1
Garraf	3.097	2,9
Anoia	5.208	4,3
Bages'	8.141	3,2
Berguedà	5.079	6,9
Osona	7.948	4,4
La Selva	2.665	2,1
Gironès	4.258	2,1
Baix Empordà	2.142	1,7
Alt Empordà	1.659	1,3
Garrotxa	1.064	1,3
Ripollès	710	1,3
Alt Urgell	4.337	14,8
Pallars Sobirà	1.354	15,0
Vall d'Aran	1.278	14,4
Pallars Jussà	3.076	10,6
Solsonès	2.554	16,2
Noguera	4.462	6,0
Urgell	4.483	7,5
Segarra	2.551	9,2
Segrià	16.251	6,2
Garrigues	3.896	9,7
Conca de Barberà	844	2,9
Alt Camp	448	0,8
Baix Penedès	1.775	4,2
Tarragonès	7.371	3,6
Baix Camp	4.352	2,8
Priorat	416	2,2
Ribera d'Ebre	1.001	2,4
Terra Alta	410	1,7
Baix Ebre	3.653	3,4
Montsià	287	0,4
CIRCUMSCRIPCIÓ		
BARCELONA	297.056	4,1
Girona	14.659	1,9
Lleida	43.176	7,7
Tarragona	23.721	3,1
Catalunya	378.012	4,1

de votar la candidatura de partit sencera. Per una altra banda, constatem també que la diferència de vots entre els candidats d'una mateixa candidatura, es més reduïda en aquesta circumscripció. Veiem que és també a Girona on les diferències entr e els vots per al Congrés i per al Senat de cada candidatura es neutralitzen entre elles, i per tant és més localitzable el posible transvassament de vots entre candidatures del Congrés al Senat.

A nivell comarcal, trobem dotze comarques que superen la mitjana de Catalunya (Alt Penedès i el Berguedà a Barcelona, i totes les de Lleida), entre les quals destaca el Solsonès (16,2 %) i el Pallars Sobirà (15 %). En aquestes

dues comarques constatem la presència d'un independent amb una certa força (Viola) i una diferència notable de vots entre els candidats d'una mateixa candidatura.

Per altra banda, a la circumscripció de Lleida trobem que malgrat l'alt índex d'abstencionisme encobert, a les comarques del nord el percentatge és sensiblement superior (més del 10 %) a les del sud. Pel que fa a les comarques barcelonines, constatem que a l'Alt Penedès no hi ha una diferència notable de vots entre les candidatures, i que els candidats independents (Tarragona i Xirinacs) obtenen una votació superior a la seva mitjana, cosa que fa pensar que l'elector ha votat simplement un o dos dels candidats independents. A la comarca del Berguedà la situació és força diferent ja que, per un cantó, els candidats independents obtenen la primera i tercera plaça (Xirinacs i Tarragona, respectivament) i, per l'altre, hi ha diferències de vots significatives entre candidats d'una mateixa candidatura, cosa que fa pensar que la combinació de vots entre candidatures i independents ha estat significativa.

A l'altre extrem de l'abstencionisme encobert trobem dotze comarques que just arriben al 2 %: totes les de Girona, dues de Barcelona (el Barcelonès i el Maresme) i quatre de Tarragona (el Montsià, L'Alt Camp, la Terra Alta i el Priorat). Pel que fa a les gironines i tarragonines, es confirma el que hem dit a nivell de circumscripció sobre la no existència de candidats independents i la repercusió d'aquest fet en l'abstencionisme encobert.

El cas del Barcelonès i del Maresme és força diferent, i les causes del baix percentatge poden ser degudes a d'altres factors: millor coneixement dels candidats i millor aprofitament del vot i, per tant, una combinació entre criteris personalistes i de candidatura.

4.3.3. Els resultats globals

A nivell de circumscripció, la candidatura de l'Entesa dels Catalans obté el triomf a totes elles, ja que els seus tres candidats ocupen sempre els tres primers llocs. Com que el sistema electoral majoritari amb vot restringit permet també la representació de les minories, tenim el quart lloc ocupat per candidats de diferent adscripció política segons la circumscripció. Així a Barcelona és el candidat independent Xirinacs el que surt elegit; a Girona i a Lleida són dos membres de la coalició Democràcia i Catalunya (Ferrer i Rúbies) i a Tarragona, el candidat de la UCD, Casals. (Vegeu quadre 3.)

Prenent com a punt de referència la mitjana de vots entre els tres candidats d'una mateixa coalició (excepte en el cas dels independents) tenim que a Barcelona l'Entesa dels Catalans obté el 42,2 %; Xirinacs, el 18,4 %; Tarragona, el 11,8 %; Democràcia i Catalunya i la UCD, el 9,6 %. A Girona, l'Entesa obté el 34,6 %; Democràcia i Catalunya, el 21 %; i la UCD, el 15,3 %. A Lleida l'Entesa obté el 29,7 % (el percentatge més baix); Democràcia i Catalunya, el 20,7 %; la UCD, el 19,4 %; i Viola, el 9,1 %. Finalment, a Tarragona, l'Entesa obté el 37,4 %; la UCD, el 19,8 %; i Democràcia i Catalunya, el 10,7 %.

Pel que fa les comarques, la coalició l'Entesa dels Catalans guanya a totes les de Barcelona (excepte el Berguedà), Girona i Tarragona (excepte la Terra Alta) i a quatre de Lleida (la Noguera, l'Urgell, la Segarra i el Segriá). Al Berguedà, la Terra Alta, la Vall d'Aran, el Pallars Jussà i les Garrigues ocupa el segon lloc. Obté el tercer lloc a l'Alt Urgell i al Pallars Sobirà i el quart a la comarca amb més baixa implantació, el Solsonès. Les comarques de forta implantació (més del 40 %) són les que envolten Barcelona (excepte el Maresme) i Tarragona, el Priorat i el Ripollès. En canvi, són de feble implantació

QUADRE 3. Resultats de les eleccions al Senat a Catalunya. Per circumscripcions

BARCELONA				GIRONA			
Candidats	Vots	% Cens	% Votants	Candidats	Vots	% Cens	% Votants
Benet (ENTESA)	1.346.062	44,3	55,9	Sobrequés (ENTESA)	108.574	35,3	43,8
Candel (ENTESA)	1.280.928	42,2	53,2	Sunyer (ENTESA)	107.233	34,8	43,3
Cirici (ENTESA)	1.213.474	40,0	50,4	Portabella (ENTESA)	103.411	33,6	41,8
Xirinacs (INDEP.)	557.833	18,4	23,2	Ferrer (DiC)	71.340	23,2	28,8
Pi Sunyer (DiC)	365.735	12,0	15,2	Genover (DiC)	64.479	20,9	26,0
Tarragona (INDEP.)	360.722	11,9	15,0	Juvé (DiC)	58.163	18,9	23,5
Díaz (UCD)	339.721	11,2	14,1	Crumols (UCD)	47.307	15,4	19,1
Coll (DiC)	324.058	10,7	13,5	Clua (UCD)	47.278	15,3	19,1
Negra (UCD)	278.828	9,2	11,6	Quintana (UCD)	46.258	15,0	18,7
Torroja (UCD)	255.567	8,4	10,6	Bonmatí (LLIGA)	16.524	5,4	6.7
Viadiu (DiC)	187.304	6,2	7,8	Casadevall (AP)	13.565	4,4	5,5
Balcells (AP)	123.672	4,1	5,2	Llach (LLIGA)	12.694	4,1	5,1
Bobés (AP)	100.923	3,3	4,2	Romeu (LLIGA)	10.045	3,3	4.0
Roger (AP)	71.183	2,3	2,9	Rosa (AP)	9.080	2,9	3,7
Saltor (LLIGA)	33.697	1,1	1,4	Valenciano (AP)	7.900	2,6	3,2
Fortuny (LLIGA)	29.077	0,9	1,2				
Roldán (LLIGA)	16.976	0,5	0,7				
Montero (AN)	16.857	0,5	0,7				
Moreno (AN)	15.227	0,5	0,6				
Salvador (AN)	13.584	0,4	0,6				
LLEIDA				TARRAGONA			
Audet (ENTESA)	77.893	32,7	44,1	Baixeras (ENTESA)	128.584	39,1	51,4
Ball (ENTESA)	70.893	29,8	40,1	Martí (ENTESA)	122.316	37,2	48,9
Soler (ENTESA)	64.780	27,2	36,7	Subirats (ENTESA)	119.199	36,2	47,7
Rubíes (DiC)	55.093	23,1	31,2	Casals (UCD)	69.699	21,2	27,9
Pol (DiC)	49.049	20,6	27,8	Nomen (UCD)	66.048	20,1	26,4
Montaña (UCD)	48.757	20,5	27,6	Pastor (UCD)	60.679	18,4	24,3
Cornudella (DiC)	44.654	18,8	25,3	Ferraté (DiC)	47.803	14,5	19,0
Mora (UCD)	44.372	18,6	25,1	Vendrell (DiC)	34.431	10,5	13,8
Viola (INDEP.)	21.566	9,1	12,2	Rosell (DiC)	23.286	7,1	9,3
Masanes (AP)	12.396	5,2	7,0	Fabra (AP)	19.102	5,8	7,6
Clúa (AP)	11.688	4,9	6,6	Buqueras (AP)	16.763	5,1	6,7
Costa (AP)	9.660	4,1	5,5	Vilar (AP)	15.332	4,7	6,1
Aguado (RSC)	5.268	2,2	3,0	Aragonès (INDEP.)	7.384	2,2	2,9
				Companys (INDEP.)	3.579	1,1	1,4

(no arriben al 20 %) les cinc lleidatanes més al nord. A la resta l'Entesa obté entre el 20 i el 30 % (8) i entre el 30 i el 40 % (14).

Pel que fa a Democràcia i Catalunya només guanya a les comarques del Pallars Sobirà i el Jussà, el Solsonès i les Garrigues, però la seva implantació és elevada a 20 comarques (entre el 10 i el 20 %). A més a més de les comarques on guanya, té una forta implantació a Osona, l'Urgell, la Selva, el Baix i l'Alt Empordà i la Garrotxa. Unes comarques de feble implantació són les que trobem al voltant de Barcelona (el Baix Llobregat, el Barcelonès, el Vallès Occidental i Garraf) i a tres de tarragonines (la Ribera d'Ebre, el Baix Ebre i Montsià).

La UCD guanya solament a dues comarques de Lleida (l'Alt Urgell i la Vall d'Aran) i a una tarragonina, la Terra Alta. La seva forta implantació (més del 20 %) resideix a aquestes tres comarques, més el Solsonès i la Segarra a Lleida, i el Baix Ebre i el Montsià a Tarragona. La resta de comarques lleidatanes, tarragonines i totes les gironines se situen al voltant de la seva mitjana a Catalunya (11,5 %), mentre que a totes les comarques de la circumscripció de Barcelona no supera el 10 %.

A la circumscripció de Barcelona es presentaven dos independents que van obtenir el quart (Xirinacs) i el sisè lloc (Tarragona), amb el 18,4 % l'11,8 % dels vots, respectivament. Pel que fa al primer, guanya a la comarca del Berguedà, és tercer al Vallès Oriental i segon a la resta de les comarques (s'entén després de l'Entesa com a candidatura). Obté una implantació forta (més del 25 %) a Bages, el Berguedà i Osona, i les més febles són les del Llobregat i les del Vallès.

Tarragona obté un tercer lloc també a la comarca del Berguedà (darrera de Xirinacs i Benet). La seva implantació és al voltant de la mitjana excepte —com és el cas de Xirinacs— als dos Vallès i al Baix Llobregat, on és inferior.

A la circumscripció de Lleida es presentaven dos independents: Viola i Aguado (patrocinat per la Reforma Social Catalana). El primer va obtenir el 9,1 % del vots i ocupà el quart lloc darrera les tres primeres candidatures. La comarca on tingué una implantació més forta és la de les Garrigues, i a la resta obtingué percentatges semblants a la mitjana, excepte al Pallars, on no arribà al 7,3 %.

L'altre candidat no obtingué resultats significatius (2,2 %), igual que els dos candidats independents de la circumscripció de Tarragona: Aragonès (2,2 %) i Companys (1,1 %). A la circumscripció de Girona no es presentava cap independent.

4.3.4. Comparació entre els resultats de les eleccions al Congrés i al Senat. Disciplina i transvasament de vots.

4.3.4.1. Metodologia

L'existència d'una votació simultània a dues cambres legislatives per un sistema electoral diferent dóna lloc de seguida a la comparació dels resultats a ambdues cambres per veure si l'orientació electoral ha estat la mateixa respecte a les mateixes candidatures o coalicions corresponents al Congrés i al Senat (disciplina de vot), o si hi ha hagut una variació en el resultat (no disciplina de vot). En aquest últim cas cal intentar esbrinar quines coalicions han resultat beneficiades o perjudicades per aquest canvi d'actitud (direcció del transvasament).

Tenint en compte que la votació per al Senat no era per candidatura completa, sinó que es votava individualment a un, dos o tres candidats i que exis-

tia la possibilitat de «panachage» és a dir, que es combinessin candidats de diverses coalicions, el nombre de vots dels candidats d'una mateixa candidatura no ha estat el mateix, i per tant, per a poder establir la votació d'una candidatura, existeixen diverses possibilitats.

a) En primer lloc , la de tenir en compte només el primer candidat de cada coalició en nombre de vots (màxim de coalició), cosa que ens pot revelar l'atractiu individual d'un determinat candidat de la coalició, però no ens permet apreciar si aquest percentatge de vots respon a un canvi d'opció política respecte a la del Congrés. És a dir, cal considerar que si ha existit un transvasament de vots entre candidatures, s'ha de referir al conjunt d'aquest perquè la votació individual a un candidat d'una altra coalició pot obeir a altres motivacions.
b) És per aquest motiu que per calcular el percentatge de cada coalició al Senat ho hem fet a partir de la mitjana de cada candidatura, és a dir, de la suma aritmètica dels vots de cada candidat d'una mateixa coalició, dividit pel nombre de membres que la integren. D'aquesta manera, obtenim un valor mitjà per a cada candidatura, que considerem que expressa millor la seva força real plenària, independentment que algun dels seus membres hagi aconseguit una votació individual superior o inferior per motius més de caire personalista o de popularitat que no d'adhesió a la seva opció política. En definitiva, si el nostre objectiu és comparar les votacions al Congrés i al Senat, convé eliminar al màxim els elements de personalisme i particularisme en aquest intent de correlacionar opcions polítiques definides.

Des d'un punt de vista estadístic, i per tal de demostrar matemàticament que el transvasament de vots en les votacions al Congrés i al Senat referit a les diverses candidatures no s'ha produït per atzar, hem aplicat el test de Pearson [55], amb resultats negatius, cosa que ens ha inclinat a abandonar aquest mètode i a tenir només en consideració per a un possible transvasament de vots la comparació entre els resultats per al Congrés i la seva mitjana per al Senat a cada coalició.

4.3.4.2. Disciplina de vot en les votacions al Congrés i al Senat

A) Entesa del catalans.

A tot Catalunya, la votació obtinguda per aquesta coalició és inferior a un 1,1 % a la suma dels partits que li prestaven suport al Congrés. Tot i que aquesta diferència no és molt gran, hem de tenir en compte també que la diferència negativa de vots es concentra a la circumscripció de Barcelona (2,4), la qual, pel seu pes demogràfic respecte al conjunt de Catalunya, condiciona la pèrdua general de vots, encará que a la resta de circumscripcions, la suma de vots de l'Entesa és superior a la dels partits que li prestaven suport (4,2 a Girona, 3,7 a Tarragona i 2,7 a Lleida). A més a més, cal afegir que la presència de dos independents a les eleccions al Senat a Barcelona dificulten la disciplina de vot, com veurem més endavant.

55. El text de Pearson (X^2) és un mètode matemàtic que consisteix a verificar si els resultats observats difereixen significativament dels que es poden esperar de l'atzar, o no. (F. J. Monkhouse i H. R. Wilkinson, «Mapas i Diagramas».)

A nivell comarcal hi ha nou comarques (totes les de Barcelona, excepte el Vallès Oriental, el Maresme, el Berguedà i el Pallars Sobirà), on la diferència és negativa. Destaquen l'Alt Penedès (7,5) i el Barcelonès (3,6). A la resta de les comarques —totes les de Tarragona i de Girona i la resta no esmentades— la diferència és positiva, destacant les que superen un 4 %: el Gironès, la Selva, el Pallars Jussà, la Segarra, l'Alt Camp, el Baix Ebre i el Montsià.

B) Democràcia i Catalunya.

A tot Catalunya, els vots obtinguts per aquesta coalició suposen una pèrdua del 6,4 % respecte a la votació obtinguda al Congrés per les dues coalicions que li prestaren suport. És la coalició que presenta més grans diferències entre les votacions d'ambdues cambres. A nivell de circumscripció, aquesta pèrdua es manté en totes elles. La més important és la de Barcelona (6,9 %), i la que ho és menys és la de Tarragona (4,7 %). Es mantenen lleugerament superiors al 5 % les altres dues restants (Lleida i Girona).

A nivell comarcal es confirma l'anterior tendència en totes. Les comarques on les pèrdues són més elevades (superiors al 10 %) es concentren fonamentalment a la circumscripció de Barcelona. Hi destaquen el Berguedà (22,1 %), Osona (16,4 %), Bages (13,2 %), el Maresme (13 %), Anoia (11,3 %) i una de lleidatana (el Solsonès amb el 10,2 %). Per contra, les comarques on la pèrdua és més baixa (inferior al 4 %) se situen lògicament a les circumscripcions on, a nivell global, obté menys pèrdues: Tarragona i Girona; destaquen la Terra Alta (2,4), el Baix Ebre (3,2), el Montsià (3,3), el Tarragonès (4,0), els dos Empordà i la Garrotxa (3,9), i la Vall d'Aran (2,4). La resta de les comarques, principalment les lleidatanes, es mouen al voltant de la mitjana.

Pel que fa a la distribució de les pèrdues al Senat i a la distribució d'implantació al Congrés, tenim que cinc de les comarques amb menys pèrdues (les quatre tarragonines i la lleidatana) coincideixen amb les comarques de feble implantació del Pacte i la UCDCC. er contra, totes les comarques amb pèrdues importants coincideixen amb les comarques on las dues coalicions al Congrés tenen millors resultats (fonamentalmente el Pacte). Ara bé, hi ha comarques que no responen al comportament abans esmentat: la Garrotxa per al primer grup i el Baix Llobregat i el Barcelonès per al segon.

C) Unión de Centro Democrático

A tot el Principat, la diferència entre els vots d'aquesta coalició al Congrés i al Senat representa una pèrdua d'un 1,8 %, una mica més que la de l'Entesa, encara que repartida desigualment a les diferents circumscripcions. Així, mentre que a Barcelona i a Tarragona té una pèrdua del 2,3 % i 1 %, respectivament, a les circumscripcions de Girona i Lleida té uns guanys del 0,6 % i 0,5 % respectivament. En conclusió, i vistos del resultats de les altres dues coalicions, podem afirmar que és la coalició on funciona millor la disciplina de vot en el sentit que guanya o perd molt pocs vots.

A nivell comarcal, les pèrdues i els guanys mantenen la tònica de les circumscripcions, és a dir, pèrdues a les comarques de Barcelona i Tarragona, on destaquen el Baix Ebre (— 3,8), el Barcelonès (— 2,7), l'Alt Penedès (— 2,9) i la Terra Alta (— 2,6), i guanys a les comarques gironines i lleidatanes, en les quals destaquen el Ripollès (+2,5), la Cerdanya (+2,2) i l'Urgell (+2,1).

Destaquem també que una zona de forta implantació de la UCD (la Vegueria de l'Ebre) coincideix amb pèrdues d'aquesta coalició al Senat.

4.3.4.3. Direcció del transvasament de vots

L'objectiu final d'aquest treball és intentar esbrinar si és cert que un cert nombre d'electors que per al Congrés han escollit una determinada opció política, no han seguit les orientacions del seu partit o coalició i han votat per al Senat una altra coalició. És a dir, ens interesa saber, no solament quines coalicions perderen «clientela» al Senat, sinó també quines coalicions es beneficiaren al Senat de la «indisciplina» d'aquests electors.

Com hem dit a l'apartat relatiu a la metodologia, la demostració estadística d'aquest transvasament és difícil de fer a causa de les poques diferències quantitatives entre les diferents candidatures. Sí que és possible, en canvi, apuntar tendències en funció de les dades obtingudes fins ara. Les comparacions que establirem a continuació tenen un valor qualitatiu i sobretot una significació política notòria.

L'exposició serà feta circumscripció per circumscripció, per tal d'establir finalment algunes conclusions.

Analitzem el transvasament de vot a nivell comarcal a les diferents circumscripcions, tenint en compte els percentatges mitjans de les diferents candidatures, l'eventual presència dels independents, l'abstencionisme encobert, i la disciplina de vot a l'interior d'una mateixa candidatura. (Vegeu el quadre n.º 4)

A) Circumscripció de Barcelona

Com ja hem esmentat abans, la circumscripció de Barcelona presenta unes peculiaritats tals que es fa difícil establir una direcció concreta en el transvasament de vots —remarquen la presència de dos independents que obtenen la quarta i sisena plaça a la circumscripció—, cosa que ens obliga a fer algunes consideracions relacionades amb altres variables utilitzades a l'estudi.

Al conjunt de la circumscripció, les quatre coalicions més importants del Senat (l'Entesa, Democràcia i Catalunya, la UCD i l'AP) perden globalment el 10,9 % dels vots respecte als partits corresponents del Congrés. A nivell de coalicions, totes tenen pèrdues, excepte lAlianza opular, que té uns guanys que mai no arriben al 2 %, i l'Entesa a les comarques del Maresme (0,2), el Vallès Oriental (1,2), el Berguedà (0,9). Això ens fa pensar que els candidats independents arrosseguen vots de les tres coalicions més importants, precisament perquè és a les comarques on la pèrdua global és més elevada on els candidats independents obtenen els seus millors percentatges:

Comarca	*Pèrdua global*	*Xirinacs*	*Tarragona*
Alt Penedès	18,3	27,2	20,7
Berguedà	21,6	30	24,2
Osona	10,0	27,2	20,7
Bages	15,6	26,8	16,3
Anoia	15,9	20,1	18,9
Maresme	13,4	20,5	13,8
Barcelonès	11,2	19,3	11,7
Circumscripció	10,9	18,4	11,8

Cal fer una menció especial de l'Alt Penedès, on la pèrdua global és important (18,3), però el resultat dels dos independents no és tan significatiu com a la resta de les comarques del quadre; si tenim en compte que és la comarca

QUADRE 4. Resultats de les eleccions al Senat per candidatures (valor mitjà). Diferències respecte al Congrés

Comarca	Entesa	Dif. Congrés	Democràcia i Catalunya	Dif. Congrés	UCD	Dif. Congrés	A. P.	Dif. Congrés	Xirinacs	Tarragona	Viola
Baix Llobregat	55,9	—1,1	5,5	— 5,2	8,3	—1,9	1,9	+0,7	12,8	8,4	
Barcelonès	40,5	—3,6	7,9	— 5,4	10,2	—2,7	3,2	+0,5	19,3	11,7	
Maresme	37,3	+0,2	16,6	—13,0	9,3	—1,5	3,4	+0,9	20,5	13,8	
Vallès Occidental	48,8	—0,3	9,8	— 6,9	8,6	—1,6	3,1	+0,9	13,7	9,8	
Vallès Oriental	41,7	+1,2	16,4	— 8,7	8,3	—1,5	3,2	+1,0	14,4	10,1	
Alt Penedès	31,8	—7,5	15,5	— 9,4	8,9	—2,9	3,9	+1,5	19,3	17,0	
Garraf	49,1	—2,8	9,5	— 4,5	10,0	—2,0	3,4	+1,0	14,8	11,0	
Anoia	33,1	—2,9	15,1	—11,3	9,6	—2,7	4,6	+1,0	20,1	18,9	
Bages	37,3	—1,9	14,0	—13,2	9,3	—2,7	3,8	+1,2	26,8	16,3	
Berguedà	24,8	+0,9	17,0	—22,1	7,5	—1,9	5,4	+1,5	30,0	24,2	
Osona	27,8	—1,2	22,7	—16,4	7,4	—2,4	5,3	+2,0	27,2	20,0	
Circ. Barcelona	42,2	—2,4	9,6	— 6,9	9,6	—2,3	3,2	+0,7	18,4	11,8	
La Selva	33,1	+5,2	21,2	— 7,1	14,8	+1,4	3,6	+1,8			
Gironès	37,9	+6,6	18,4	— 6,3	14,3	—1,0	3,9	+0,7			
Baix Empordà	37,3	+3,0	20,3	— 3,9	14,5	+0,9	2,3	+0,7			
Alt Empordà	29,8	+3,2	22,2	— 3,9	18,1	+0,5	4,0	+1,0			
Garrotxa	30,9	+2,8	29,2	— 3,9	12,9	+1,1	3,0	+0,8			
Ripollés	41,8	+1,6	16,4	— 4,7	14,8	+2,5	3,5	+0,5			
Cerdanya	18,6	+2,1	20,2	— 5,5	24,8	+2,2	5,6	+1,3			
Circ. Girona	34,6	+4,2	21,0	— 5,2	15,3	+0,6	3,3	+0,7			
Alt Urgell	17,4	+2,7	19,1	— 7,7	23,3	—1,0	5,2	—0,4			10,1
Pallars Sobirà	10,1	—0,2	33,4	— 7,2	12,9	+0,5	2,8	—0,3			7,2
Vall d'Aràn	18,8	+2,8	11,7	— 2,4	38,7	—0,8	6,8	—0,3			8,9
Pallars Jussa	19,7	+4,3	25,1	— 7,7	16,7	—0,6	4,1	+0,6			7,2
Solsonès	10,0	+3,6	23,3	—10,2	21,5	+0,3	6,5	—1,0			10,3
Noguera	32,1	+2,9	18,8	— 4,7	17,9	—0,1	5,1	+0,7			9,1
Urgell	28,5	+1,1	24,5	— 7,5	17,7	+2,1	5,0	+1,0			10,8
Segarra	25,2	+4,9	15,7	— 6,2	24,1	—0,1	6,2	+0,4			8,5
Segrià	36,2	+2,8	18,3	— 4,2	19,2	+0,4	4,3	+0,6			8,0
Garrigues	23,7	+1,6	32,1	— 8,3	14,2	—0,5	3,5	—			13,9
Circ. Lleida	29,7	+2,7	20,7	— 5,6	19,4	+0,5	4,7	+0,5			9,1
Conca de Barberà	29,6	+2,5	15,4	— 5,9	19,3	+0,3	6,9	—1,1			
Alt Camp	42,6	+5,6	17,3	— 8,1	12,6	+1,0	5,7	+0,5			
Baix Penedès	42,1	+2,2	14,1	— 7,6	14,4	+0,7	4,1	+0,5			
Tarragonès	40,0	+2,8	10,6	— 4,0	17,9	—1,1	5,2	+0,8			
Baix Camp	37,3	+3,9	13,1	— 4,8	14,8	+0,2	4,2	+0,5			
Priorat	41,0	+3,1	12,7	— 6,4	15,7	+1,3	5,8	+0,6			
Ribera d'Ebre	38,4	+3,3	9,8	— 4,9	17,9	—0,2	6,1	—			
Terra Alta	21,8	+2,4	10,1	— 2,4	36,4	—2,6	7,9	+1,4			
Baix Ebre	33,2	+4,6	6,2	— 3,2	28,5	—3,8	5,7	—			
Montsià	37,0	+4,3	5,8	— 3,3	28,3	—2,2	4,1	+0,6			
Circ. Tarragona	37,4	+3,7	10,7	— 4,7	19,8	—1,0	5,2	+4,6			
Total Catalunya	40,4	—1,1	11,3	— 6,4	11,5	—1,8	3,5	+0,8			

de la circumscripció de Barcelona on l'abstencionisme encobert és més elevat (10,1), podríem deduir que la no utilització dels «terços de vot» ha contribuït a augmentar la pèrdua global de les tres candidatures.

Podem dir també que la coalició més perjudicada per aquest transvasament ha estat la Democràcia i Catalunya —com ja hem vist abans—, confirmada per la baixa disciplina interna de la candidatura, ja que les diferències entre els vots del primer i tercer candidat se situen prop del 50%, mentre que a les altres dues coalicions la diferència és d'un 9,8% per a l'Entesa, i d'un 24,7 % per a la UCD.

B) Circumscripció de Girona

Els guanys i les pèrdues entre les quatre primeres coalicions del Senat quasi s'anul·len a nivell de circumscripció. Això permet deduir que s'ha produït un cert transvasament de vots, confirmat també pel baix percentatge d'abstencionisme encobert —pràcticament inexistent.

A totes les comarques es produeix una pèrdua de Democràcia i Catalunya i a la vegada l'Entesa dels Catalans té guanys, si bé inferiors a les pèrdues de la primera. La UCD i l'AP tenen també guanys respecte al Congrès, però en magnituds que no superen mai el 2,5%.

Cal fer esment de la comarca del Gironès, on la UCD també perd, i són l'Entesa i l'AP les coalicions que incrementen el seu percentatge respecte al Congrés.

Sembla que es desprèn una direcció majoritària del tranvasament de vots de Democràcia i Catalunya a l'Entesa dels Catalans. Per altra banda, els petits guanys de la UCD i l'AP podrien ser deguts en part al suport que degueren haver rebut dels voltants de la Candidatura d'Independents de Girona (de caràcter conservador) que no presentava candidats al Senat.

C) Circumscripció de Tarragona

Els guanys i les pèrdues globals de les quatre primeres coalicions són baixos però superiors als de Girona: representen una pèrdua d'un 1,4%. Per altra banda, l'abstencionisme encobert (3,1%) és més elevat que a Girona, però inferior a la mitjana de Catalunya (4,1). Això ens permet deduir que també s'ha produït un cert transvasament de vots a la majoria de les comarques, encara que al Baix Penedès i al Baix Ebre l'abstencionisme té un cert pes.

L'Entesa del Catalans és l'única coalició que obté guanys a totes les comarques (entre 2,2 i 5,6), i en molt menor grau l'AP (entre 0 i 1,4), mentre que Democràcia i Catalunya perd a totes les comarques (entre 2,4 i 8,1) i la UCD obté guanys a les comarques del nord (entre 0,2 i 1,3) i pèrdues a la vegueria de l'Ebre, la Ribera i el Tarragonès (entre 0,2 i 3,8).

A la comarca del Baix Penedès, l'independent Companys obté una relativa implantació (7 %) superior a l'AP, i a la vegada el més alt percentatge d'abstencionisme encobert, cosa que ens confirma que la presència important d'independents fa incrementar l'abstencionisme encobert. Al mateix temps, la pèrdua de Democràcia i Catalunya no compensada pels guanys globals de les altres coalicions fa pensar que la direcció del transvasament ha anat cap a l'abstencionisme encobert i el candidat independent.

Podríem concloure que a totes les comarques sembla que la direcció del transvasament ha anat de Democràcia i Catalunya a l'Entesa, encara que al Montsià i al Baix Ebre —comarques de forta implantació de la UCD— sembla

que la direcció del transvasament també ha estat de la UCD a l'Entesa. A la Terra Alta sembla detectar-se també en part un cert transvasament de la UCD a l'AP.

D) Circumscripció de Lleida

El marge de guanys i pèrdues globals de les quatre primeres coalicions és el més alt després del de Barcelona (—1,9%). Per altra banda, l'abstencionisme encobert és el més alt de totes les circumscripcions (7,7%), cosa que haurem de tenir en compte com a factor relativitzador d'aquest possible transvasament de vots.

A nivell de coalicions, l'Entesa dels Catalans obté guanys a totes les comarques —excepte al Pallars Sobirà (— 0,2)—, amb un màxim a la Segarra (4,9) i un mínim a l'Urgell (1,1). Democràcia i Catalunya perd a totes les comarques, amb un màxim de 10,2 al Solsonès i un mínim a la Vall d'Aran (2,4). La UCD té un comportament més divers, ja que obté pèrdues a sis comarques (encara que no superen 1,1%) i guanys a les quatre restants (amb un màxim del 2,1 a l'Urgell).

A la circumscripció de Lleida existeix un candidat independent d'una certa implantació (Viola), que obté el 9% de vots a nivell de circumscripció. Amb no tanta intensitat com a la circumscripció de Barcelona, la implantació comarcal del candidat independent coincideix amb les comarques on les pèrdues globals de les quatre primeres coalicions són més importants, i a la vegada els percentatges d'abstencionisme encobert són alts. Això sembla revelar que la votació a aquest candidat independent ha anat acompanyada d'una no utilització dels altres «terços de vot», amb el consegüent perjudici de les altres coalicions al Senat.

Pel que fa referència a la disciplina de vot al si de la candidatura, ens trobem que a nivell de la circumscripció es manté per a totes les coalicions, encara que a nivell comarcal hi ha diferències importants que expliquen els resultats a alguna d'elles. Així al Pallars Sobirà, on les pèrdues globals són més importants (7,2%) i l'abstencionisme encobert del més elevats (15%), això podria explicar-se per la manca de disciplina respecte a l'Entesa (73,5 %) i la UCD (24,6 %).

Podríem concloure que a quasi totes les comarques lleidatanes sembla existir un transvasament des de Democràcia i Catalunya a l'Entesa, però en magnituds molt petites —menors que a Tarragona i a Girona—. A la vegada hi ha un transvasment d'aquesta coalició a la UCD (lUrgell) i a Viola (les Garrigues, l'Urgell i el Solsonès). Per altra banda, l'alt percentatge d'abstencionisme encobert, ens recela un transvasament de vots en aquesta direcció, combinat amb la manca de disciplina de les coalicions a algunes comarques.

4.4. Conclusió

De la comparació dels resultats a nivell comarcal i de circumscripció d'ambdues cambres, i en el context d'una primera aproximació a un estudi comparatiu més profund que hauria de realitzar-se a nivell de municipi i fins i tot de barri i de secció censal, podem anticipar unes primeres conclusions:

1. La diferent forma d'elecció a ambdues cambres i la no presentació al Senat de candidatures concorrents al Congrés, ha comportat un increment

important de vots en blanc en l'elecció de la segona cambra[56].

2. Malgrat que en general l'elector ha utilitzat les tres possibilitats de vot per al Senat, existeix una menor utilització allí on els candidats independents obtenen millors resultats.
3. Comparant els resultats del Congrés i el Senat, destaca en primer lloc la pèrdua de vots respecte al Congrés que experimenta Democràcia i Catalunya. La UCD i l'AP obtenen uns resultats molt semblants a ambdues cambres, mentre que l'Entesa dels Catalans té guanys a totes les circumscripcions excepte a Barcelona.
4. La presència de candidats independents amb força electoral afecta el conjunt de les candidatures, coincidint amb les pèrdues globals més importants que aquestes experimenten.
5. La direcció de transvasament que es detecta més clarament és la que va de Democràcia i Catalunya a l'Entesa dels Catalans, si bé en magnituds no espectaculars.
6. Malgrat que el comportament electoral a ambdues cambres no pot ser considerat molt diferent quant a resultats globals, cal tenir en compte l'especificitat d'aquesta elecció per a comprendre alguns dels seus efectes (l'elecció d'un candidat independent i la supremicia de la candidatura unitària de l'esquerra).

56. A les eleccions de l'1-III-79 la diferència de vots en blanc per ambdues cambres va ser de l'1,8 % a la circumscripció de Barcelona.

Apèndix capítol 4

APÈNDIX A

I. *FONTS*

Per a realitzar la nostra investigació sobre el comportament electoral a Catalunya hem emprat dos arxius de dades a nivell municipal, les electorals i les estructurals o que fan referència a una sèrie de característiques de la població de tipus demogràfic i sòcio-econòmic.

1. *Dades electorals*

Els resultats per municipi de totes les candidatures per al Congrés i el Senat han estat extretes de:

«Resultats de les eleccions legislatives del 15 de juny del 1977 a Catalunya». Equip de Sociologia Electoral de la Universitat Autònoma de Barcelona. Edició del Consorci d'Informació i Documentació de Catalunya, Barcelona, 1978.

2. *Dades estructurals*

a) *Dades geogràfiques.*

Extensió en kms². Aquesta informació ha estat obtinguda gràcies al «Nomenclator de Ciudades, Villas, Lugares, Aldeas i demás entidades de Población». Censo de Población de España, 1970, INE.

b) *Dades demogràfiques.*

Cens de Població del 1970. Extret del «Censo de la Población de España a 31-XII-70», INE.

Padró d'habitants del 1975. Dades per municipi extretes de «Padrones municipales de Catalunya, 1945, 1955, 1965 i 1975». Consorci d'Informació i Documentació de Catalunya, Barcelona, 1977.

Index de creixement de la població 1960-1970. Elaboració a partir de «Avance sobre el movimiento y la distribución comarcal de la población de Cataluña entre 1960 i 1970», Josep Iglésies Fort, Barcelona, 1973.

Index de creixement de la població 1970-1975. S'ha elaborat amb: «Censo de la población de España a 31-XII-1970», INE; i «Padrones municipales de Cataluña, 1945, 1955, 1965 y 1975», CIDC, Barcelona, 1977.

Densitat de població per kms². Calculada en base al «Nomenclator» ja esmentat i al cens de Població del 1970.

Percentatge de població nascuda fora de Catalunya. Establert segons el «Banco de datos municipales. Explotación del Censo de 1970». Consorci d'Informació i Documentació de Catalunya, Barcelona.

c) *Dades sòcio-econòmiques.*

Index de pràctica dominical. Percentatge d'assistents a Missa sobre total d'habitants preceptuats, tenint en compte el «Mapa Religiós de Catalunya», CISEC-ISPA, Informe Ispa núm. 107. Barcelona, 1974.

Condició sòcio-econòmica. Hem utilitzat el «Banco de Datos Municipales. Explotación del Censo de 1970», Consorci d'Informació i Documentació de Catalunya, Barcelona, Taula XVIII: Percentatge de treballadors de les diferents professions per municipis.
Índex de Comerç. Percentatge de treballadors del comerç a cada municipi calculat sobre el total de treballadors del comerç a Catalunya. Dades extretes de la Taula XIV del «Banco de datos municipales. Explotación del Censo de 1970», CIDC, Barcelona.
Empreses i treballadors. Recompte per municipi d'empreses i treballadors agrupats en els sectors Indústria i Serveis, i dividides segons el nombre de treballadors, d'1 a 50, de 51 a 250, de 251 endavant. Aquestes dades pertanyen a «Depuración de la cinta de empleo en Cataluña del INP», CIDC, Barcelona, 1974.
Dades Agràries sobre extensió de les explotacions i règim de tinença de la terra: «Censo Agrario de España de 1972», INE. Les dades agràries només han estat emprades per l'estudi de les circunscripcions electorals de Lleida i Tarragona.

II. VARIABLES ELECTORALS I VARIABLES DEMOGRAFIQUES I SOCIO-ECONÒMIQUES

1. VARIABLES ELECTORALS

1.1. *Circumscripció de Barcelona*

1. Abstenció.
2. Partit Socialista Unificat de Catalunya (P.S.U.C.).
3. Partido Proverista.
4. Democràcia Social Cristiana de Catalunya (D.S.C.C.)
5. Unió del Centre i la Democràcia Cristiana de Catalunya (U.C.D.C.C.).
6. Reforma Social Catalana (R.S.C.).
7. Falange Española de las JONS Auténtica (F.E. aut.).
8. Alianza Nacional 18 de Julio (A.N. 18-J.).
9. Alianza Popular (A.P.).
10. Esquerra de Catalunya (E.C.).
11. Socialistes de Catalunya (P.S.C.-P.S.O.E.).
12. Pacte Democràtic per Catalunya (P.D.C.).
13. Frente por la Unidad de los Trabajadores (F.U.T.).
14. Alianza Socialista Democrática (A.S.D.).
15. Lliga de Catalunya.
16. Candidatura d'Unitat Pel Socialisme (C.U.P.S.).
17. Unión de Centro Democrático (U.C.D.).
18. Partit Socialista Popular Català (P.S.P.C.).
19. Candidatura de los Trabajadores de Barcelona (C.T.B.).
20. Balcells (A.P.).
21. Benet (Entesa).
22. Bobes (A.P.).
23. Candel (Entesa).
24. Cirici (Entesa).

25. Coll (Democràcia i Catalunya).
26. Díaz (U.C.D.).
27. Fortuny (Lliga).
28. Montero (A.N. 18-J.).
29. Moreno (A.N. 18-J.).
30. Negra (U.C.D.).
31. Pi Sunyer (Democràcia i Catalunya).
32. Roger (A.P.).
33. Roldán (Lliga).
34. Saltor (Lliga).
35. Salvador (A.N. 18-J.).
36. Tarragona (Independent).
37. Torroja (U.C.D.).
38. Viadiu (Democràcia i Catalunya).
39. Xirinacs (Independent).

1.2. *Circumscripció de Girona*

1. Abstenció.
2. Partit Socialista Unificat de Catalunya (P.S.U.C.).
3. Candidatura Independent de Girona (C.I.G.).
4. Alianza Popular (A.P.).
5. Pacte Democràtic per Catalunya (P.D.C.).
6. Unió del Centre i la Democràcia Cristiana de Catalunya (U.C.D.C.C.).
7. Socialistes de Catalunya (P.S.C.-P.S.O.E.).
8. Lliga de Catalunya.
9. Unidad Socialista (U.S.).
10. Esquerra de Catalunya (E.C.).
11. Unión de Centro Democrático (U.C.D.).
12. Frente por la Unidad de los Trabajadores (F.U.T.).
13. Bonmatí (Lliga).
14. Casadevall (A.P.).
15. Clua (U.C.D.).
16. Crumols (U.C.D.).
17. Ferrer (Democràcia i Catalunya).
18. Genover (Democràcia i Catalunya).
19. Juvé (Democràcia i Catalunya).
20. Llach (Lliga).
21. Portabella (Entesa).
22. Quintana (U.C.D.).
23. Romeu (Lliga).
24. Rosa (A.P.).
25. Sobrequés (Entesa).
26. Sunyer (Entesa).
27. Valenciano (A.P.).

1.3. *Circumscripció de Lleida*

1. Abstenció.
2. Partit Socialista Unificat de Catalunya (P.S.U.C.).

3. Alianza Popular (A.P.).
4. Unió del Centre i la Democràcia Cristiana de Catalunya (U.C.D.C.C.).
5. Socialistes de Catalunya (P.S.C.-P.S.O.E.).
6. Pacte Democràtic per Catalunya (P.D.C.).
7. Esquerra de Catalunya (E.C.).
8. Unión de Centro Democrático (U.C.D.).
9. Unión de Trabajadores de Lérida (U.T.L.).
10. Reforma Social Catalana (R.S.C.).
11. Aguado (R.S.C.).
12. Audet (Entesa).
13. Ball (Entesa).
14. Clua (A.P.).
15. Cornudella (Democràcia i Catalunya).
16. Costa (A.P.).
17. Masanés (A.P.).
18. Montaña (U.C.D.).
19. Mora (U.C.D.).
20. Pol (Democràcia i Catalunya).
21. Rúbies (Democràcia i Catalunya).
22. Soler (Entesa).
23. Viola (Independent).

1.4. *Circumscripció de Tarragona*

1. Abstenció.
2. Frente por la Unidad de los Trabajadores (F.U.T.).
3. Alianza Popular (A.P.).
4. Partit Socialista Unificat de Catalunya (P.S.U.C.).
5. Falange Española de las JONS (auténtica) (F.E. aut.).
6. Socialistes de Catalunya (P.S.C.-P.S.O.E.).
7. Pacte Democràtic per Catalunya (P.D.C.).
8. Esquerra de Catalunya (E.C.).
9. Unió del Centre i la Democràcia Cristiana de Catalunya (U.C.D.C.C.).
10. Unión de Centro Democrático (U.C.D.).
11. Partido Proverista.
12. Candidatura de Trabajadores de Tarragona (C.T.T.).
13. Aragonès (Independent).
14. Baixeras (Entesa).
15. Buqueras (A.P.).
16. Casals (U.C.D.).
17. Companys (Independent).
18. Fabra (A.P.).
19. Ferrater (Democràcia i Catalunya).
20. Martí (Entesa).
21. Nomen (U.C.D.).
22. Pastor (U.C.D.).
23. Rosell (Democràcia i Catalunya).
24. Subirats (Entesa).
25. Vendrell (Democràcia i Catalunya).
26. Vilar (A.P.).

2. VARIABLES DEMOGRAFIQUES I SOCIO-ECONOMIQUES

2.1. *Circumscripció de Barcelona*

1. Índex pràctica religiosa dominical.
2. Percentatge de Població nascuda fora de Catalunya.
3. Padró Habitants 1975.
4. Índex de Creixement 1960-70.
5. Índex de Creixement 1970-75.
6. Percentatge Població Activa sobre població total.
7. Percentatge Propietaris Agraris amb Assalariats sobre total Població Activa.
8. Percentatge Propietaris Agraris sense Assalariats sobre total Població Activa.
9. Percentatge Altres Treballadors Agraris sobre total Població Activa.
10. Percentatge Empresaris i Propietaris no agraris sobre total Població Activa.
11. Percentatge Professions Liberals sobre total Població Activa.
12. Percentatge Tècnics i Directius sobre total Població Activa.
13. Percentatge Empleats sobre total Població Activa.
14. Percentatge Obrers Especialitzats sector Industrial sobre total Població Activa.
15. Percentatge Obrers no Especialitzats sector Industrial sobre total Població Activa.
16. Percentatge Obrers sector Serveis sobre total Població Activa.
17. Percentatge Forces Armades sobre total Població Activa.
18. Índex de Comerç.
19. Percentatge Empreses Industrials amb menys de 50 treballadors.
20. Percentatge Treballadors d'empreses amb menys de 50 treballadors.
21. Percentatge Empreses Industrials amb més de 50 treballadors.
22. Percentatge Treballadors Empreses industrials de 50 a 250 treballadors.
23. Percentatge Treballadors Empreses serveis de més de 50 treballadors.
24. Percentatge Treballadors Empreses industrials de més de 250 treballadors.
25. Densitat per km².

2.2. *Circumscripció de Girona*

1. Índex pràctica religiosa dominical.
2. Percentatge de Població nascuda fora de Catalunya.
3. Padró Habitants 1975.
4. Índex de Creixement 1960-70.
5. Índex de Creixement 1970-75.
6. Percentatge Població Activa sobre població total.
7. Percentatge Propietaris Agraris amb Assalariats sobre total Població Activa.
8. Percentatge Propietaris Agraris sense Assalariats sobre total Població Activa.
9. Percentatge Altres Treballadors Agraris sobre total Població Activa.
10. Percentatge Empresaris i Propietaris no agraris sobre total Població Activa.

11. Percentatge Professions Liberals sobre total Població Activa.
12. Percentatge Directius i Tècnics sobre total Població Activa.
13. Percentatge Empleats sobre total Població Activa.
14. Percentatge Obrers Especialitzats sector Industrial sobre total Població Activa.
15. Percentatge Obrers no Especialitzats sector Industrial sobre total Població Activa.
16. Percentatge Obrers sector Serveis sobre total Població Activa.
17. Percentatge Forces Armades sobre total Població Activa.
18. Índex de Comerç.
19. Percentatge Empreses Industrials amb menys de 50 treballadors.
20. Percentatge Treballadors d'empreses amb menys de 50 treballadors.
21. Percentatge Empreses Industrials amb més de 50 treballadors.
22. Percentatge Treballadors Empreses industrials de 50 a 250 treballadors.
23. Percentatge Treballadors Empreses serveis de més de 50 treballadors.
24. Percentatge Treballadors Empreses industrials de més de 250 treballadors.
25. Densitat per km².

2.3. *Circumscripció de Lleida*

1. Índex pràctica religiosa dominical.
2. Percentatge de Població nascuda fora de Catalunya.
3. Padró Habitants 1975.
4. Índex de Creixement 1960-70.
5. Índex de Creixement 1970-75.
6. Percentatge Població Activa sobre població total.
7. Percentatge Propietaris Agraris amb Assalariats sobre total Població Activa.
8. Percentatge Propietaris Agraris sense Assalariats sobre total Població Activa.
9. Percentatge Altres Treballadors Agraris sobre total Població Activa.
10. Percentatge Empresaris i Propietaris no agraris sobre total Població Activa.
11. Percentatge Professions Liberals sobre total Població Activa.
12. Percentatge Directius i Tècnics sobre total Població Activa.
13. Percentatge Empleats sobre total Població Activa.
14. Percentatge Obrers Especialitzats sector Industrial sobre total Població Activa.
15. Percentatge Obrers no Especialitzats sector Industrial sobre total Població Activa.
16. Percentatge Obrers sector Serveis sobre total Població Activa.
17. Percentatge Forces Armades sobre total Població Activa.
18. Índex de Comerç.
19. Percentatge Empreses Industrials amb menys de 50 treballadors
20. Percentatge Treballadors d'empreses amb menys de 50 treballadors.
21. Percentatge Empreses Industrials amb més de 50 treballadors.
22. Percentatge Treballadors Empreses industrials de 50 a 250 treballadors.
23. Percentatge Treballadors Empreses serveis de més de 50 treballadors.
24. Percentatge Treballadors Empreses industrials de més de 250 treballadors.

25. Densitat per km².
26. Percentatge terres cultivades en règim de propietat.
27. Percentatge terres cultivades en règim d'arrendament.
28. Percentatge terres cultivades en règim de parceria.
29. Percentatge terres cultivades en altres règims de tinença.
30 Percentatge explotacions ramaderes.
31. Percentatge explotacions agràries de menys 1 Ha.
32. Percentatge explotacions agràries d'1 a 4,9 Ha.
33. Percentatge explotacions agràries de 5 a 19,9 Ha.
34. Percentatge explotacions agràries de 20 a 50 Ha.
35. Percentatge explotacions agràries de més de 50 Ha.
36. Percentatge d'Empresaris agraris amb menys de 34 anys sobre el total d'Empresaris agraris.
37. Percentatge Treballadors agraris dedicats exclusivament al conreu de la terra.
38. Percentatge Treballadors agraris dedicats parcialment al conreu de la terra.
39. Percentatge Terra no llaurada sobre el total de terra cultivable.

2.4. *Circumscripció de Tarragona*

1. Índex pràctica religiosa dominical.
2. Percentatge de Població nascuda fora de Catalunya.
3. Padró Habitants 1975.
4. Índex de Creixement 1960-70.
5. Índex de Creixement 1970-75.
6. Percentatge Població Activa sobre població total.
7. Percentatge Propietaris Agraris amb Assalariats sobre total Població Activa.
8. Percentatge Propietaris Agraris sense Assalariats sobre total Població Activa.
9. Percentatge Altres Treballadors Agraris sobre total Població Activa.
10. Percentatge Empresaris i Propietaris no agraris sobre total Població Activa.
11. Percentatge Professions Liberals sobre total Població Activa.
12. Percentatge Directius i tècnics sobre total Població Activa.
13. Percentatge Empleats sobre total Població Activa.
14. Percentatge Obrers Especialitzats sector Industrial sobre total Població Activa.
15. Percentatge Obrers no Especialitzats sector Industrial sobre total Població Activa.
16. Percentatge Obrers sector Serveis sobre total Població Activa.
17. Percentatge Forces Armades sobre total Població Activa.
18. Índex de Comerç.
19. Percentatge Empreses Industrials amb menys de 50 treballadors.
20. Percentatge Treballadors d'empreses amb menys de 50 treballadors.
21. Percentatge Empreses Industrials amb més de 50 treballadors.
22. Percentatge Treballadors Empreses industrials de 50 a 250 treballadors.
23. Percentatge Treballadors Empreses serveis de més de 50 treballadors.
24. Percentatge Treballadors Empreses industrials de més de 250 treballadors.

25. Densitat per km².
26. Percentatge terres cultivades en règim de propietat.
27. Percentatge terres cultivades en règim d'arrendament.
28. Percentatge terres cultivades en règim de parceria.
29. Percentatge terres cultivades en altres règims de tinença.
30. Percentatge explotacions ramaderes.
31. Percentatge explotacions agràries de menys 1 Ha.
32. Percentatge explotacions agràries d'1 a 4,9 Ha.
33. Percentatge explotacions agràries de 5 a 19,9 Ha.
34. Percentatge explotacions agràries de 20 a 50 Ha.
35. Percentatge explotacions agràries de més de 50 Ha.
36. Percentatge d'Empresaris agraris amb menys de 34 anys sobre el total d'Empresaris agraris.
37. Percentatge Treballadors agraris dedicats exclusivament al conreu de la terra.
38. Percentatge Treballadors agraris dedicats parcialment al conreu de la terra.
39. Percentatge Terra no llaurada sobre el total de terra cultivable.

QUADRE 1. Circumscripció electoral de Barcelona. Correlació de les variables demogràfiques i sòcio-econòmiques entre sí.

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
ÍNDEX PRÀCTICA RELIGIOSA DOMINICAL	1																									
% POBLACIÓ IMMIGRADA	2	-.47																								
PADRÓ HABITANTS 1975	3	-08	.15																							
ÍNDEX CREIXEMENT 1960 - 70	4	-.39	.73	.07																						
ÍNDEX CREIXEMENT 1970 - 75	5	-.31	.58	.06	.69																					
% POBLACIÓ ACTIVA SOBRE POBL. TOTAL	6	.15	-03	-02	-.11	-.11																				
% PROPIETARIS AGRARIS AMB ASSALARIATS	7	.18	-31	-07	-.24	-.17	.01																			
% PROPIETARIS AGRARIS SENSE ASSALARIATS	8	.26	-.58	-10	-.40	-.45	-.01	.11																		
% ALTRES TREBALLADORS AGRARIS	9	.15	-16	-.04	-.11	-.13	.00	.01	-.08																	
% PROPIETARIS I EMPRESARIS NO AGRARIS	10	.18	-.02	-.00	-.01	.06	-.03	-.18	-.22	04																
% PROFESSIONS LIBERALS	11	-.05	.04	.04	.02	.07	-.12	-03	-.00	.22	10															
% TÈCNICS I DIRECTIUS	12	.25	.00	.08	-.04	-.04	.15	-.03	-.16	-.05	.19	-.04														
% EMPLEATS	13	-20	.44	.28	.29	.34	.06	-.09	-49	.10	-01	-00	.12													
% OBRERS ESPECIALITZATS INDUSTRIALS	14	-37	.49	.02	.37	.38	-.05	-.40	-.69	-22	-.04	-.13	-.13	.14												
% OBRERS NO ESPECIALITZATS INDUSTRIALS	15	-22	.45	.00	.37	.29	-13	-.22	-37	-.15	-.03	-08	.06	.20	.23											
% OBRERS SECTOR SERVEIS	16	.01	.11	.08	.03	.00	.13	.07	-08	.05	-.02	-04	.19	.10	-.18	-09										
% FORCES ARMADES	17	-.14	.20	.12	.12	.20	-.06	-.14	-.25	-.11	.15	.02	.11	.26	.14	.01	11									
ÍNDEX DE COMERÇ	18	-.11	.17	.10	.11	.19	-.06	-.12	-.22	-13	.38	-03	.00	.31	.07	.16	-.02	.18								
% EMPRESES INDUSTRIALS MENYS 50 TREBALLADORS	19	.07	.03	.00	-.01	.06	-.18	-.13	-.06	-.09	.11	-04	.20	-.00	.03	.02	.27	.04	.06							
% TREBALLADORS EMPRESES INDUSTRIALS DE MENYS 50 TREBALLADORS	20	.02	.08	-.02	.01	.08	-.16	-.14	-.11	-.07	.05	-.02	.15	.02	.10	.06	.21	.01	.04	94						
% EMPRESES INDUSTRIALS MÉS 50 TREBALLADORS	21	-12	.13	.02	.15	.17	-04	02	-13	-11	01	-03	-11	.05	14	14	-07	02	07	09	09					
% TREBALLADORS EMPRESES INDUSTRIALS DE 50 A 250 TREB.	22	-12	.08	-.02	.09	.11	-02	.05	.06	-.10	-.00	-.04	-.12	-.00	.07	.16	-.06	-.01	.04	.08	.08	89				
% TREBALLADORS EMPRESES SERVEIS MÉS 50 TREB.	23	-16	21	.03	.11	.16	-00	-13	-18	-06	-02	01	-01	20	17	07	08	14	06	00	01	06	04			
% TREBALLADORS EMPRESES INDUSTRIALS MÉS 250 TREB.	24	-.15	.27	.02	.19	.12	-.06	-.16	-.25	-.08	-.05	.00	-.05	13	28	20	00	17	04	-05	-02	21	09	10		
DENSITAT PER KM²	25	-.16	.31	.48	.30	.21	-.02	-.14	-.19	-.08	-.00	.00	.00	26	17	10	04	13	12	00	00	04	00	05	.06	

QUADRE 2. Circumscripció electoral de Girona. Correlació de les variables demogràfiques i sòcio-econòmiques entre sí.

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
INDEX PRÀCTICA RELIGIOSA DOMINICAL	1																									
% POBLACIÓ IMMIGRADA	2	-.39																								
PADRÓ HABITANTS 1975	3	-.07	.25																							
INDEX CREIXEMENT 1960/70	4	-.25	.54	.30																						
INDEX CREIXEMENT 1970/75	5	-.10	.18	.28	.43																					
% POBLACIÓ ACTIVA SOBRE POBL. TOTAL	6	.19	-.16	-.06	-.08	-.07																				
% PROPIETARIS AGRARIS AMB ASSALARIATS	7	.03	-.17	-.11	-.18	-.22	.02																			
% PROPIETARIS AGRARIS SENSE ASSALARIATS	8	.18	-.52	.27	-.45	-.35	.03	-.07																		
% ALTRES TREBALLADORS AGRARIS	9	-.05	.08	-.08	-.15	-.13	-.01	.03	-.13																	
% PROPIETARIS I EMPRESARIS NO AGRARIS	10	-.11	-.12	.08	.20	.19	-.10	.21	-.33	.06																
% PROFESSIONS LIBERALS	11	.10	.08	.15	.11	.11	-.05	-.01	-.17	.03	.12															
% TECNICS I DIRECTIUS	12	-.13	.11	.16	.25	.14	-.09	-.00	-.13	-.04	.02	.09														
% EMPLEATS	13	-.04	.28	.33	.31	.25	-.04	-.09	-.41	-.06	.10	.27	.11													
% OBRERS ESPECIALITZATS INDUSTRIALS	14	-.02	.26	.18	.34	.26	.15	-.25	-.63	-.14	-.01	-.03	.00	-.08												
% OBRERS NO ESPECIALITZATS INDUSTRIALS	15	-.18	.36	.04	.21	.24	-.28	-.15	-.40	.01	.02	.03	.07	-.01	.15											
% OBRERS SECTOR SERVEIS	16	-.18	.33	.11	.09	-.00	.08	.20	-.33	.01	.02	.07	.07	.13	-.07	.01										
% FORCES ARMADES	17	-.07	.30	.05	.05	-.00	-.00	-.07	-.14	.14	.07	.13	.06	.17	-.13	-.03	.16									
INDEX DE COMERÇ	18	-.11	.33	.29	.38	.23	-.14	-.16	-.40	-.05	.46	.21	.11	.38	.15	.14	.03	.03								
% EMPRESES INDUSTRIALS MENYS 50 TREBALLADORS	19	-.13	-.08	-.02	-.07	.28	-.16	-.00	-.10	.00	-.08	-.00	-.02	-.07	.00	.49	-.05	-.03	-.08							
% TREBALLADORS EMPRESES IND. DE MENYS 50 TREBALLADORS	20	-.10	-.09	-.02	-.09	.24	-.16	.03	-.12	.04	-.07	.01	.00	-.06	-.00	.49	-.05	-.05	.07	.97						
% EMPRESES INDUSTRIALS MÉS 50 TREBALLADORS	21	.00	-.06	-.01	-.01	-.03	.04	-.05	.08	.06	-.09	-.00	-.04	-.08	.01	-.02	-.06	-.03	-.08	.01	.02					
% TREBALLADORS EMPRESES INDUSTRIALS DE 50 A 250 TREB.	22	.03	-.04	.01	-.09	-.07	-.02	-.05	-.04	.05	-.00	.13	-.03	-.00	.10	-.02	-.03	-.07	-.03	.11	.24	.11				
% TREBALLADORS EMPRESES SERVEIS MÉS 50 TREB.	23	-.02	.16	.40	.16	.00	-.03	-.09	-.13	-.02	.12	.03	.03	.11	.08	.06	.04	.01	.15	.01	.03	.00	.10			
% TREBALLADORS EMPRESES INDUSTRIALS MÉS 250 TREB.	24	-.06	.04	.02	-.02	-.06	.10	-.04	.00	-.02	-.03	-.05	.02	-.07	.11	-.05	-.06	-.03	-.05	.01	.02	.07	.36	.01		
DENSITAT PER KM²	25	-.08	.24	.81	.32	.33	-.03	-.13	-.28	-.10	.11	.10	.11	.30	.23	.07	.07	.02	.27	-.03	-.03	-.01	.01	.23	.04	

QUADRE 3. Circumscripció electoral de Lleida. Correlació de les variables demogràfiques i sòcio-econòmiques entre sí.

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
INDEX PRÀCTICA RELIGIOSA DOMINICAL	1																
% POBLACIÓ IMMIGRADA	2	-.29															
PADRÓ HABITANTS 1975	3	-.09	-.04														
INDEX CREIXEMENT 1960-70	4	-.22	.35	.35													
INDEX CREIXEMENT 1970-75	5	-.06	.13	.18	.35												
% POBLACIÓ ACTIVA SOBRE POBL. TOTAL	6	-.11	-.04	-.02	.02	.07											
% PROPIETARIS AGRARIS AMB ASSALARIATS	7	-.12	-.01	-.04	.11	-.16	-.00										
% PROPIETARIS AGRARIS SENSE ASSALARIATS	8	.13	.54	-.24	-.40	-.19	.04	-.31									
% ALTRES TREBALLADORS AGRARIS	9	.03	.07	-.03	.09	.10	-.10	.12	-.16								
% EMPRESARIS I PROPIETARIS NO AGRARIS	10	-.14	.29	.12	.33	.23	.05	.01	-.60	-.03							
% PROFESSIONS LIBERALS	11	.05	.15	.13	.11	.18	-.08	-.08	-.19	.07	.17						
% DIRECTIUS I TECNICS	12	-.04	.06	.16	.15	.13	-.01	-.04	-.14	.06	.05	.02					
% EMPLEATS	13	.02	.30	.30	.20	.08	-.11	-.10	-.51	-.16	.24	.17	.15				
% OBRERS INDUSTRIALS ESPECIALITZATS	14	.08	.53	.19	.31	.18	-.07	.13	-.72	-.05	.36	.04	.10	.39			
% OBRERS INDUSTRIALS NO ESPECIALITZATS	15	-.10	.41	.21	.38	.21	.08	-.08	-.57	-.09	.31	.06	.08	.29	.54		
% OBRERS SECTOR SERVEIS	16	.05	.21	.12	-.00	.06	.00	-.02	-.36	-.00	.11	-.00	-.01	.21	.18	.27	
% FORCES ARMADES	17	-.03	.20	.04	-.12	.08	-.05	-.07	-.18	.14	.07	.00	.00	.03	.09	.02	.05
INDEX DE COMERÇ	18	-.13	.29	.29	.37	.24	.00	-.06	-.54	.01	.64	.17	.15	.40	.41	.36	.07
% EMPRESES INDUSTRIALS MENYS 50 TREBALLADORS	19	-.17	.32	.22	.30	.27	-.00	-.05	-.56	-.01	.41	.10	.22	.37	.49	.48	.19
% TREBALLADORS INDUSTRIALS EMPRESES MENYS 50 TREBALLADORS	20	-.17	.32	.24	.32	.29	.08	.10	-.55	-.03	.37	.11	.21	.34	.55	.50	.16
% EMPRESES INDUSTRIALS MES 50 TREBALLADORS	21	-.09	.13	.05	.06	-.07	-.08	-.10	-.20	-.03	-.02	-.00	-.02	.30	.28	.17	.18
% TREBALLADORS EMPRESES INDUST. 50-250 TREBALLADORS	22	-.09	.12	.03	.00	-.09	-.07	-.08	-.18	-.02	-.00	-.01	-.04	.28	.28	.10	.13
% TREBALLADORS EMPRESES SERVEIS MES 50 TREBALLADORS	23	.08	-.06	.20	-.02	.07	-.00	-.05	-.03	-.05	-.16	-.12	.28	.03	.03	.00	.00
% TREBALLADORS EMPRESES INDUST. MÉS 250 TREBALLADORS	24	.00	.19	-.00	.13	-.17	-.03	-.05	-.06	-.06	-.01	.02	.28	.08	.08	.10	.01
DENSITAT PER Km^2	25	-.11	.17	.44	.51	.32	-.02	-.06	-.39	.00	.28	.13	.14	.28	.37	.41	.08
% TERRES CULTIVADES EN RÈGIM PROPIETAT	26	-.12	.04	.00	.20	.17	.04	-.01	.15	.03	.06	.05	.10	-.12	-.14	-.07	-.06
% TERRES CULTIVADES EN RÈGIM ARRENDAMENT	27	-.10	.09	.05	.11	.17	-.02	.03	-.20	.03	.17	.04	-.06	.13	.26	.06	-.05
% TERRES CULTIVADES EN RÈGIM PARCERIA	28	.15	.13	-.01	.15	.11	-.09	-.01	-.04	.09	.11	.06	-.00	-.06	.01	.11	.01
% ALTRES RÈGIMS DE TINENÇA	29	.06	.01	-.01	-.32	-.28	.02	.01	-.04	-.09	-.05	-.02	-.07	.11	.05	-.02	.06
% EXPLOTACIONS RAMADERES	30	.06	-.02	-.04	.08	.13	.04	.03	-.05	.09	-.05	-.04	.12	.07	.06	.01	-.04
% EXPLOTACIONS AGRÀRIES MENYS 1 Ha.	31	-.06	.01	-.02	.05	-.05	.14	-.01	.04	-.04	-.01	-.01	-.07	-.07	.06	.05	-.09
% EXPLOTACIONS AGRÀRIES D'1 A 4'9 Ha.	32	-.12	-.03	-.08	-.10	-.12	.03	-.10	.19	-.09	-.14	-.05	-.10	-.10	-.05	-.05	-.18
% EXPLOTACIONS AGRÀRIES DE 5 A 19'9 Ha.	33	.08	-.36	-.18	-.38	-.22	-.08	-.12	.55	-.80	-.39	-.05	-.06	-.21	-.44	-.35	-.19
% EXPLOTACIONS AGRÀRIES DE 20 A 50 Ha.	34	.31	-.44	-.15	-.36	-.17	-.11	-.03	.45	.02	-.36	-.08	.00	-.23	-.43	-.39	-.08
% EXPLOTACION AGRÀRIES DE MÉS DE 50 Ha	35	.27	-.31	-.10	-.37	-.17	-.08	.12	.25	.10	-.36	-.02	.02	-.11	-.25	-.27	.03
% EMPRESARIS AGRARIS DE MENYS 34 ANYS	36	.26	-.17	-.06	-.07	-.02	-.08	-.03	.24	-.02	-.22	.01	-.02	-.16	-.11	-.17	-.11
% TREBALLADORS AGRARIS DEDICATS EXCLUSIVAMENT A LA TERRA	37	.18	-.39	-.19	-.36	-.23	-.07	-.05	.39	-.09	-.46	-.07	-.08	-.26	-.47	-.44	-.28
% TREBALLADORS AGRARIS DEDICATS PARCIALMENT A LA TERRA	38	-.01	-.19	-.10	-.23	-.13	.01	-.01	.23	-.07	-.20	.05	-.02	-.14	-.14	-.08	-.01
% TERRA NO LLAURADA SOBRE TOTAL CULTIVABLE	39	.02	.12	-.07	-.35	-.19	-.04	-.04	-.08	.06	-.10	-.04	-.06	.01	.10	-.09	.04

17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39

.03
[20] [.37]
.13 [.36] [.90]
-02 .03 .13 .08
-02 .02 .12 .09 [93]
-00 16 .03 -01 .01 -01
-03 -03 .02 .00 .18 -.00 -01
.04 [.37] [.37] [.38] .11 .11 .04 -.01
-.15 -.02 -.10 -.08 -.09 -.05 .05 [-.20] .03
-.00 .11 .19 [.22] [.30] [.37] -.02 -.04 .18 -.19
-.15 .01 .08 .06 -.06 -.06 -04 -.07 .07 -.14 -.12
[.23] -.02 -.01 -.02 .03 -.03 -.02 [.24] -.12 [-.82] -.03 [-.30]
-.07 .02 -.04 -.06 -.02 -.02 -.00 -.04 -.02 .08 -.02 [.20] -.18
-.04 -.02 .05 .09 -.03 -.03 -.03 -.02 .02 .12 -.05 -.02 -.09 -.01
.08 -.11 -.01 .02 -.02 -.03 -.05 .04 -.08 .07 -.05 -.14 .04 -.05 [.78]
-.05 [-.30] [-.29] [-.31] -.12 -.11 -01 -.06 [-.29] .07 [-.20] -.00 -.01 -.00 [.30] [.49]
-.18 [-.30] [-.32] [-.38] .04 .05 .07 -.08 [-.29] .05 -.10 .18 -.12 06 -.10 -.18 [.46]
-.09 [-.34] [-.23] [-.27] [.22] [.25] .04 -.03 [-.23] .05 .02 -.06 .07 -.08 -.13 -.19 -.00 [.51]
-.08 [-.15] [-.16] [-.16] -.08 .07 .00 -.03 -.08 -.06 -.07 .19 -.14 .04 .06 .04 [.26] [.32] .12
-.09 [-.41] [-.36] [-.38] -.13 -.11 .01 -.06 [-.31] .10 [-.20] .03 -.05 .06 [.50] [.58] [.82] [.53] [.24] [.35]
-.02 -.12 -.04 -.03 .11 .12 -.03 -.01 -.15 .11 -.05 -.05 -.06 -.05 [.66] [.72] [.62] [.26] .13 .07 [.56]
[.72] -.14 .05 .03 .09 .15 .01 .04 -.13 [-.26] .03 [-.30] [.41] -.16 -.09 .03 -.08 -.09 .17 -.11 -.07 -.02

QUADRE 4. Circumscripció electoral de Tarragona. Correlació de les variables demogràfiques i sòcio-econòmiques entre sí.

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
INDEX PRACTICA RELIGIOSA DOMINICAL	1																
% POBLACIÓ IMMIGRADA	2	-.14															
PADRÓ HABITANTS 1975	3	-.17	.31														
INDEX CREIXEMENT 1960 - 70	4	-.16	.62	.39													
INDEX CREIXEMENT 1970 - 75	5	-.12	.49	.26	.59												
% POBLACIÓ ACTIVA SOBRE POBL. TOTAL	6	-.11	.10	-.01	-.07	.05											
% PROPIETARIS AGRARIS AMB ASSALARIATS	7	-.01	.06	-.07	-.11	-.06	-.00										
% PROPIETARIS AGRAIS SENS ASSALARIATS	8	.33	-.50	-.28	-.55	-.38	-.11	-.20									
% ALTRES TREBALLADORS AGRARIS	9	-.05	-.09	-.02	.00	-.06	-.01	-.12	-.31								
% EMPRESARIS I PROPIETARIS NO AGRARIS	10	-.20	.16	.06	.28	.15	-.04	-.11	-.42	.05							
% PROFESSIONS LIBERALS	11	-.17	.09	.18	.15	.10	.09	-.03	-.18	.10	.04						
% DIRECTIUS I TÈCNICS	12	-.02	.04	.13	.26	.16	-.10	-.11	-.10	-.06	-.11	.01					
% EMPLEATS	13	-.12	.32	.44	.34	.24	.17	-.04	-.52	-.02	.08	.12	.24				
% OBRERS INDUSTRIALS ESPECIALITZATS	14	-.27	.51	.22	.52	.41	.15	-.13	-.69	-.16	.20	.11	.14	.38			
% OBRERS INDUSTRIALS NO ESPECIALITZATS	15	-.28	.49	.22	.53	.43	.06	-.16	-.54	-.08	.28	.08	.01	.28	.52		
% OBRERS SECTOR SERVEIS	16	-.22	.37	.33	-.48	.39	.06	-.14	-.43	-.10	.14	.10	.13	.30	.47	.37	
% FORCES ARMADES	17	-.08	.07	.10	.05	-.04	-.18	-.08	-.06	-.06	.15	.02	.01	.03	.03	.03	.06
INDEX DE COMERÇ	18	-.20	.25	.32	.37	.20	.06	-.07	-.36	-.10	.41	.14	.16	.37	.28	.35	.30
% EMPRESES INDUSTRIALS MENYS 50 TREBALLADORS	19	-.08	.16	.05	.12	.19	.04	.01	-.16	-.01	.09	.21	.01	.04	.12	.18	.21
% TREBALLADORS INDUSTRIALS EMPRESES MENYS 50 TREBALLADORS	20	-.18	.37	.14	.30	.33	-.10	.13	-.32	-.15	.06	.07	.09	.14	.37	.27	.29
% EMPRESES INDUSTRIALS MÉS 50 TREBALLADORS	21	.20	.08	.05	.07	.12	-.13	-.00	-.01	-.10	.12	.00	-.01	.02	.11	.05	.03
% TREBALLADORS EMPRESES INDUSTRIALS 50 - 250 TREBALLADORS	22	.16	.12	.07	.12	.16	-.11	-.11	-.07	-.11	.12	.02	.01	.07	.21	.08	.04
% TREBALLADORS EMPRESES SERVEIS MÉS 50 TREBALLADORS	23	-.09	.28	.79	.30	.19	-.00	-.03	-.19	-.07	-.00	.09	.11	.31	.17	.16	.28
% TREBALLADORS EMPRESES INDUSTRIALS MÉS 250 TREBALLADORS	24	-.07	.15	-.21	.11	.06	-.03	-.05	-.17	-.07	.03	.01	.07	.27	.13	.28	.20
DENSITAT PER KM².	25	-.13	.41	.88	.50	.39	-.02	-.08	-.35	-.08	.10	.15	.14	.44	.34	.31	.39
% TERRES CULTIVADES EN RÈGIM PROPIETAT	26	-.21	-.01	-.00	.06	-.03	-.05	.02	-.10	.03	.11	-.04	.08	.13	.02	-.00	.06
% TERRES CULTIVADES EN RÈGIM ARRENDAMENT	27	.08	.06	.19	.08	.10	.02	-.15	-.07	.00	.07	.05	-.02	.00	.15	.11	.08
% TERRES CULTIVADES EN RÈGIM PARCERIA	28	.20	-.01	-.09	-.10	.03	.10	.05	.21	-.25	-.16	-.05	-.04	-.11	-.05	-.01	-.06
% ALTRES RÈGIMS DE TINENÇA	29	-.01	-.01	-.00	-.01	-.08	-.09	-.00	-.10	.38	-.01	.13	-.06	-.07	-.09	-.06	-.08
% EXPLOTACIONS RAMADERES	30	.29	-.16	-.12	-.21	-.16	-.08	.07	.21	-.19	-.19	-.15	-.15	-.08	-.14	-.10	-.15
% EXPLOTACIONS AGRÀRIES MENYS 1 Ha.	31	-.03	.14	-.02	.08	.12	-.15	.00	-.06	.16	.08	-.00	-.07	-.06	-.03	.02	-.01
% EXPLOTACIONS AGRÀRIES D'1 A 4'9 Ha.	32	.15	-.14	-.15	-.19	-.07	-.26	-.06	.06	.36	.07	-.08	-.06	-.23	-.23	-.16	-.16
% EXPLOTACIONS AGRÀRIES DE 5 A 19'9 Ha.	33	.17	-.48	-.28	-.49	-.40	-.35	.14	.56	-.00	-.21	-.20	-.04	-.40	-.61	-.50	-.48
% EXPLOTACIONS AGRÀRIES DE 20 A 50 Ha.	34	.29	-.30	-.14	-.45	-.30	-.22	-.01	.58	-.18	-.34	-.16	.02	-.25	-.45	-.40	-.25
% EXPLOTACIONS AGRÀRIES DE MÉS 50 Ha.	35	.19	-.04	-.10	-.41	-.25	-.05	.20	.33	-.07	-.25	-.14	-.14	-.18	-.33	-.28	-.22
% EMPRESARIS AGRARIS DE MENYS 34 ANYS	36	.16	-.14	-.15	-.32	-.17	-.20	-.05	.45	-.04	-.07	-.05	-.16	-.30	-.40	-.32	-.32
% TREBALLADORS AGRARIS DEDICATS EXCLUSIVAMENT TERRA	37	.37	-.49	-.28	-.55	-.37	-.36	-.02	.70	.02	-.29	-.22	-.04	-.42	-.68	-.57	-.47
% TREBALLADORS AGRAGRARIS DEDICATS PARCIALMENT TERRA	38	.11	-.12	-.17	-.32	-.20	-.27	.14	.19	.18	-.08	-.16	-.14	-.27	-.33	-.22	-.26
% TERRA NO LLAURADA SOBRE TOTAL CULTIVABLE.	39	-.12	-.11	-.08	-.24	-.25	-.10	.11	.14	-.03	-.08	-.11	-.02	-.03	-.16	-.23	-.12

17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39
.02	.00	.05	.04	.10	.30	.00	-.01	.03	.07	.02	.01	.03	.11	.10	.10	.19	.02	.08	.03	.03	.02	.15	-.01	.02	.05	.03	.14	.12	.36	.07	.21	.08	.10	.73	.18	-.09	.05	-.04	-.18	-.11	-.08	.03	.08	-.03	.01	.06	.01	.10	.32	.29	.08	.02	.12	-.28	-.11	-.06	.06	.20	-.02	-.03	-.08	-.09	-.02	-.76	-.16	.35	-.05	-.03	-.07	-.03	-.03	.01	-.02	-.01	-.38	-.04	-.13	.18	-.18	-.11	-.13	-.07	-.08	-.07	-.05	-.11	-.18	-.07	.21	.04	-.05	-.05	-.02	-.04	.11	.08	-.01	-.01	-.01	.15	.15	-.21	-.05	-.13	.14	-.23	.01	-.19	.16	.12	-.11	-.06	-.17	.09	.06	-.26	.22	-.10	.47	.11	-.30	-.16	-.29	-.06	-.11	-.18	-.13	-.38	.14	-.20	-.13	-.13	.12	-.04	.34	.11	-.24	-.11	-.16	-.12	-.14	-.08	-.06	-.21	.00	-.06	.02	.00	.31	-.18	.09	.48	.07	-.26	-.01	.04	-.08	-.10	-.05	-.04	-.16	-.04	-.04	.06	.00	.23	-.09	.15	.21	.67	-.04	-.21	-.14	-.19	.13	.09	-.10	-.07	-.21	-.01	.16	-.09	.03	.11	.12	.15	.31	.47	.40	-.01	-.42	-.19	-.32	.00	-.06	-.18	-.16	-.35	-.02	-.11	.04	.06	.17	.05	.44	.73	.68	.46	.49	.14	-.21	-.06	-.11	.02	-.01	-.10	-.04	-.24	.24	-.02	-.31	.10	.09	.38	.69	.56	.44	.46	.29	.41	.09	-.18	-.02	.03	-.10	-.07	-.05	-.02	-.23	.27	-.15	-.31	.15	.06	-.13	-.13	.41	.41	.49	.25	.31	.41

QUADRE 5. Circumscripció electoral de Barcelona. Principals factors demogràfics i socio-econòmics.

	VARIABLES DEMOGRÀFIQUES I SOCIO-ECONÒMIQUES	FACTOR I	FACTOR II	FACTOR III
1	ÍNDEX PRÀCTICA RELIGIOSA DOMINICAL	-.49	.13	-.12
2	% POBLACIÓ IMMIGRADA	**.86**	.03	.09
3	PADRÓ HABITANTS 1975	.21	.04	-.06
4	ÌNDEX CREIXEMENT 1960-70	**.71**	-.04	.12
5	ÌNDEX CREIXEMENT 1970-75	.66	.03	.15
6	% POBLACIÓ ACTIVA SOBRE POBL. TOTAL.	-.07	-.08	-.11
7	% PROPIETARIS AGRARIS AMB ASSALARIATS.	-.35	-.16	.01
8	% PROPIETARIS AGRARIS SENSE ASSALARIATS.	**-.70**	-.10	-.07
9	% ALTRES TREBALLADORS AGRARIS.	-.16	-.03	-.14
10	% PROPIETARIS I EMPRESARIS NO AGRARIS.	.04	.17	-.02
11	% PROFESSIONS LIBERALS	-.01	-.02	-.06
12	% TECNICS I DIRECTIUS	-.00	.29	-.12
13	% EMPLEATS.	.52	.07	-.04
14	% OBRERS ESPECIALITZATS INDUSTRIALS	**.60**	-.00	.14
15	% OBRERS NO ESPECIALITZATS INDUSTRIALS	.44	-.00	.10
16	% TREBALLADORS SECTOR SERVEIS	.03	.29	-.06
17	% FORCES ARMADES	.30	.09	-.03
18	ÌNDEX DE COMERÇ	.26	.09	.03
19	% EMPREGES INDUSTRIALS PETITES	-.04	**.94**	.33
20	% TREBALLADORS EMPREGES INDUSTRIALS PETITES	.01	**.84**	.32
21	% EMPREGES INDUSTRIALS MITJANES I GRANS	.08	-.19	**.88**
22	% TREBALLADORS EMPREGES INDUSTRIALS MITJANES	.00	-.20	**.87**
23	% TREBALLADORS EMPRESES SERVEIS MITJANES I GRANS	.25	.01	.03
24	% TREBALLADORS EMPREGES INDUSTRIALS GRANS	.30	-.07	.14
25	DENSITAT PER KM^2.	.37	.02	-.02

QUADRE 6. Circumscripció electoral de Girona. Principals factors demogràfics i socio-econòmics.

VARIÀBLES DEMOGRÀFIQUES I SOCIOECONÒMIQUES	FACTOR I	FACTOR II	FACTOR III
1 ÌNDEX PRÀCTICA RELIGIOSA DOMINICAL	-.08	.20	**-.31**
2 % POBLACIÓ IMMIGRADA	35	-.14	**.69**
3 PADRÓ HABITANTS 1975	**.82**	.02	-.13
4 ÌNDEX CREIXEMENT 1960-70	**.52**	-.08	**.43**
5 ÌNDEX CREIXEMENT 1970-75	**.45**	-.31	.09
6 % POBLACIÓ ACTIVA SOBRE POBL. TOTAL	-.04	.22	-.11
7 % PROPIETARIS AGRARIS AMB ASSALARIATS	-.22	.04	-.03
8 % PROPIETARIS AGRARIS SENSE ASSALARIATS	-.45	.30	**-.57**
9 % ALTRES TREBALLADORS AGRARIS	-.15	-.03	.13
10 % PROPIETARIS I EMPRESARIS NO AGRARIS	.22	.00	.25
11 % PROFESSIONS LIBERALS	.20	-.00	.08
12 % TÈCNICS I DIRECTIUS	.18	-.00	.10
13 % EMPLEATS	**.44**	.01	.23
14 % OBRERS ESPECIALITZATS INDUSTRIALS	.35	-.11	.16
15 % OBRERS NO ESPECIALITZATS INDUSTRIALS	.09	**-.61**	.23
16 % OBRERS SECTOR SERVEIS	.06	.00	**.31**
17 % FORCES ARMADES	.03	.02	.25
18 ÌNDEX DE COMERÇ	**.45**	-.03	**.32**
19 % EMPRESES INDUSTRIALS MENYS 50 TREBALLADORS	-.05	**-.93**	-.24
20 % TREBALLADORS EMPRESES IND. DE MENYS 50 TREBALLADORS	-.05	**-.94**	-.26
21 % EMPRESES INDUSTRIALS MÉS 50 TREBALLADORS	-.02	-.00	-.10
22 % TREBALLADORS EMPRESES INDUSTRIALS DE 50 A 250 TREB.	.03	-.12	-.14
23 % TREBALLADORS EMPRESES SERVEIS MÉS 50 TREB.	.33	-.02	-.02
24 % TREBALLADORS EMPRESES INDUSTR. MÉS 250 TREB.	.03	-.01	-.09
25 DENSITAT PER KM²	**.79**	.00	-.11

QUADRE 7. Circumscripció electoral de Lleida. Principals factors demogràfics i socio-econòmics.

VARIABLES DEMOGRÀFIQUES I SOCIOECONÒMIQUES	FACTOR I	FACTOR II	FACTOR III	FACTOR IV
1 ÍNDEX PRÀCTICA RELIGIOSA DOMINICAL	-.28	.08	-.01	.05
2 % POBLACIÓ IMMIGRADA	**.56**	.04	.16	.02
3 PADRÓ HABITANTS 1975	.34	.04	-.09	.04
4 ÍNDEX CREIXEMENT 1960-70	**.61**	.08	**-.39**	-.06
5 ÍNDEX CREIXEMENT 1970-75	.36	.10	-.30	-.07
6 % POBLACIÓ ACTIVA SOBRE POBL. TOTAL	.05	-.03	.00	-.13
7 % PROPIETARIS AGRARIS AMB ASSALARIATS	-.02	.13	.00	-.05
8 % PROPIETARIS AGRARIS SENSE ASSALARIATS	**-.80**	-.18	-.13	-.15
9 % ALTRES TREBALLADORS AGRARIS	.01	.14	-.04	-.00
10 % EMPRESARIS I PROPIETARIS NO AGRARIS	**.50**	.14	-.02	-.06
11 % PROFESSIONS LIBERALS	.15	-.01	-.07	.02
12 % DIRECTIUS I TÈCNICS	.16	.04	-.12	.00
13 % EMPLEATS	.46	.04	.08	.27
14 % OBRERS INDUSTRIALS ESPECIALITZATS	**.71**	.01	.14	.23
15 % OBRERS INDUSTRIALS NO ESPECIALITZATS	**.64**	.01	-.00	.07
16 % OBRERS SECTOR SERVEIS	.20	.10	.09	.18
17 % FORCES ARMADES	.13	-.00	**.47**	-.07
18 ÍNDEX DE COMERÇ	**.61**	.08	-.06	-.02

19	EMPRESES INDUSTRIALS MENYS 50 TREBALLADORS	[.70]	-.06	.06	.08
20	% TREBALLADORS INDUSTRIALS EMPRESES MENYS 50 TREBALLADORS	[.71]	-.08	.05	.04
21	% EMPRESES INDUSTRIALS MÉS 50 TREBALLADORS	.14	-.12	.07	[.88]
22	%TREBALLADORS EMPRESES INDUST. 50 - 250 TREBALLADORS	.11	-.12	.05	[.91]
23	% TREBALLADORS EMPRESES SERVEIS MÉS 50 TREBALLADORS	.02	.04	-.05	.00
24	% TREBALLADORS EMPRESES INDUST. MÉS 250 TREBALLADORS	.06	-.00	.20	.05
25	DENSITAT PER Km^2	[.55]	.04	-.18	.06
26	% TERRES CULTIVADES EN RÈGIM PROPIETAT	-.00	-.12	[-.53]	-.09
27	% TERRES CULTIVADES EN RÈGIM ARRENDAMENT	.21	.05	.03	.30
28	% TERRES CULTIVADES EN RÈGIM PARCERIA	.01	.08	-.35	-.00
29	% ALTRES RÈGIMS DE TINENÇA	-.06	.06	[.80]	-.00
30	% EXPLOTACIONS RAMADERES	.00	.04	-.22	.00
31	% EXPLOTACION AGRÀRIES MENYS 1 Ha.	.10	[-.77]	-.05	-.14
32	% EXPLOTACIONS AGRÀRIES D'1 A 4'9 Ha.	-.00	[-.91]	.13	-.20
33	% EXPLOTACIONS AGRÀRIES DE 5 A 19'9 Ha.	[-.52]	-.58	-.07	-.10
34	% EXPLOTACIONS AGRÀRIES DE 20 A 50 Ha.	[-.63]	-.02	-.24	.24
35	% EXPLOTACIONS AGRÀRIES DE MÉS 50 Ha.	-.47	.09	.04	.38
36	% EMPRESARIS AGRARIS DE MENYS 34 ANYS	-.27	-.09	-.20	.00
37	% TREBALLADORS AGRARIS DEDICATS EXCLUSIVAMENT TERRA	[-.61]	[-.63]	-.12	-.08
38	% TREBALLADORS AGRARIS DEDICATS PARCIALMENT TERRA	-.17	[-.80]	-.02	.08
39	% TERRA NO LLAURADA SOBRE TOTAL CULTIVABLE	-.05	.02	[.69]	.09

QUADRE 8. Circumscripció electoral de Tarragona. Principals factors demogràfics i socio-econòmics

VARIABLES DEMOGRÀFIQUES I SOCIOECONÒMIQUES	FACTOR I	FACTOR II	FACTOR III	FACTOR IV
1 ÍNDEX PRÀCTICA RELIGIOSA DOMINICAL	-.37	.15	-.26	.12
2 % POBLACIÓ IMMIGRADA	.47	.01	-.14	-.38
3 PADRÓ HABITANTS 1975	.13	.03	-.07	**-.86**
4 ÍNDEX CREIXEMENT 1960-70	**.63**	-.00	-.14	-.40
5 ÍNDEX CREIXEMENT 1970-75	.46	.05	-.22	-.28
6 % POBLACIÓ ACTIVA SOBRE POBL. TOTAL	.24	.24	.17	.08
7 % PROPIETARIS AGRARIS AMB ASSALARIATS	-.06	-.00	.14	.04
8 % PROPIETARIS AGRARIS SENSE ASSALARIATS	**-.78**	.19	-.01	.24
9 % ALTRES TREBALLADORS AGRARIS	.11	-.37	.06	.14
10 % EMPRESARIS I PROPIETARIS NO AGRARIS	.39	-.20	-.10	-.01
11 % PROFESSIONS LIBERALS	.20	.01	.00	-.10
12 % DIRECTIUS I TECNICS	.09	.02	.01	-.19
13 % EMPLEATS	.38	.04	.04	-.43
14 % OBRERS INDUSTRIALS ESPECIALITZATS	**.67**	.09	-.12	-.24
15 % OBRERS INDUSTRIALS NO ESPECIALITZATS	**.60**	.04	-.09	-.23
16 % OBRERS SECTOR SERVEIS	.46	.06	-.03	-.37
17 % FORCES ARMADES	-.06	-.12	-.03	-.17
18 ÍNDEX DE COMERÇ	.40	.03	.02	-.29

19 % EMPRESES INDUSTRIALS MENYS 50 TREBALLADORS	.19	.03	-.04	-.05
20 % TREBALLADORS INDUSTRIALS MENYS 50 TREBALLADORS	.27	.15	-.11	-.20
21 % EMPRESES INDUSTRIALS MÉS 50 TREBALLADORS	.01	-.05	**-.88**	.01
22 % TREBALLADORS EMPRESES INDUST. 50 - 250 TREBALLADORS	.07	-.04	**-.84**	-.01
23 % TREBALLADORS EMPRESES SERVEIS MÉS 50 TREBALLADORS	.04	.02	-.04	**-.74**
24 % TREBALLADORS EMPRESES INDUST. MÉ 250 TREBALLADORS	.13	-.03	-.00	-.22
25 DENSITAT PER KM²	.24	.10	-.13	**-.84**
26 % TERRES CULTIVADES EN RÈGIM PROPIETAT	.08	**-.51**	.27	-.08
27 % TERRES CULTIVADES EN RÈGIM ARRENDAMENT	.07	-.00	-.39	-.08
28 % TERRES CULTIVADES EN RÈGIM PARCERIA	-.10	-.16	-.00	.00
29 % ALTRES RÈGIMS DE TINENÇA	-.32	.21	.03	.03
30 % EXPLOTACIONS RAMADERES	.08	-.41	-.20	.06
31 % EXPLOTACIONS AGRÀRIES MENYS 1 Ha.	-.22	**-.65**	-.24	-.16
32 % EXPLOTACIONS AGRÀRIES D'1 A 4'9 Ha.	-.22	**-.65**	-.24	.16
33 % EXPLOTACIONS AGRÀRIES DE 5 A 19'9 Ha.	**-.68**	-.32	.12	.20
34 % EXPLOTACIONS AGRÀRIES DE 20 A 50 Ha.	**-.79**	-.00	.09	-.09
35 % EXPLOTACIONS AGRÀRIES DE MÉS 50 Ha.	-.58	-.04	.07	-.07
36 % EMPRESARIS AGRARIS DE MENYS 34 ANYS	-.52	-.13	-.17	.07
37 % TREBALLADORS AGRARIS DEDICATS EXCLUSIVAMENTETERRA	**-.85**	-.17	-.05	.18
38 % TREBALLADORS AGRARIS DEDICATS PARCIALMENT TERRA .	-.45	**-.65**	-.03	.05
39 % TERRA NO LLAURADA SOBRE TOTAL CULTIVABLE	-.36	-.31	.21	-.07

QUADRE 9. Circumscripció electoral de Barcelona. Correlació de les variables electorals entre sí.

			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
CONGRÉS	ABSTENCIÓ	1																			
	PSUC	2	-.26																		
	PROVERISTES	3	.04	-.03																	
	DSCC	4	.27	-.27	.34																
	UCDCC	5	-.03	-.44	.02	.22															
	RSC	6	.10	-.14	.06	.40	.16														
	F.E. AUTÈNTICA	7	.08	-.02	-.00	-.01	-.01	.12													
	A.N. 18 DE JULIO	8	.07	-.08	.16	.15	.09	.26	.08												
	A.P.	9	.13	-.27	-.03	.04	.01	.01	-.12	.03											
	E.C.	10	-.19	.02	.00	-.03	-.09	-.03	.10	.00	-.16										
	PSC - PSOE	11	-.36	.47	-.08	-.32	-.49	-.23	-.03	-.10	-.20	.13									
	PDC	12	-.28	-.34	-.00	-.03	.14	-.04	-.06	-.10	-.05	-.13	-.10								
	FUT	13	.00	.09	-.03	-.00	-.03	.02	.12	-.04	-.09	.06	.00	-.10							
	ASD	14	-.05	-.02	.35	.13	-.04	.01	.05	.12	-.06	.05	.00	-.08	.21						
	LLIGA	15	.15	-.16	.27	.24	.07	.13	.11	-.06	-.01	-.01	-.20	-.01	.01	.30					
	CUPS	16	.11	-.04	.25	.08	-.06	.06	-.05	.16	-.10	-.04	-.05	-.03	-.02	.25	.32				
	UCD	17	-.07	-.22	-.12	-.05	.06	.07	.02	-.00	-.01	-.05	-.21	-.19	-.01	.00	-.04	-.06			
	PSPC	18	.05	-.02	.26	.09	-.02	-.01	.02	.20	-.12	.03	-.09	-.03	.01	.34	-.26	.38			
	CTB	19	.03	-.00	.03	.07	.01	-.03	-.07	-.01	.01	-.03	-.04	-.06	.06	.09	.08	.00			
SENAT	BALCELLS (AP)	20	.16	-.42	-.07	.17	.20	.19	-.00	.11	.80	-.18	-.39	.02	-.02	-.07	.00	-.04			
	BENET (E)	21	-.43	.79	-.08	-.37	-.51	-.23	-.00	-.10	-.32	.14	.81	-.29	.05	-.00	-.22	-.07			
	BOBES (AP)	22	.15	-.33	-.04	.09	.05	.10	-.10	.05	.89	-.14	-.24	-.05	-.04	-.01	.05	-.05			
	CANDEL (E)	23	-.38	.83	-.06	-.35	-.53	-.22	-.02	-.08	-.28	.13	.84	-.41	.07	-.00	-.22	-.04			
	CIRICI (E)	24	-.39	.85	-.07	-.34	-.53	-.25	-.02	-.13	-.30	.13	.83	-.38	.07	-.01	-.24	-.07			
	COLL (DIC)	25	-.19	-.46	-.01	.11	.62	.02	-.06	-.06	-.00	-.09	-.49	.66	-.07	-.06	.04	-.06			
	DIAZ (UCD)	26	-.13	-.18	-.03	-.05	.15	.12	-.02	-.01	-.08	.00	-.13	-.18	-.01	.04	-.06	-.07			
	FORTUNY (LL)	27	.07	-.14	.00	.10	.04	.09	.13	-.00	-.04	-.04	-.17	.12	-.00	.06	.15	-.00			
	MONTERO (AN)	28	.09	-.01	.07	-.00	-.03	-.00	.07	.07	-.03	-.00	.08	-.10	.01	.05	.03	.06			
	MORENO (AN)	29	.06	-.12	.20	.08	-.00	.07	.09	.43	-.15	-.06	-.19	-.10	.00	.15	.17	.29			
	NEGRA (UCD)	30	-.15	-.14	.00	-.08	.04	-.05	.02	.00	-.04	-.02	-.11	-.13	-.05	.04	-.04	-.07			
	PI SUNYER (DIC)	31	-.29	-.37	-.03	.02	.41	-.06	.14	-.03	-.03	-.00	-.37	.71	-.09	-.03	-.06	-.07			
	ROGER (AP)	32	.06	-.34	-.08	.15	.11	.09	-.07	.03	.75	-.16	-.26	.06	-.11	-.08	-.05	-.08			
	ROLDAN (LL)	33	.00	-.21	-.08	.07	.16	-.01	.03	.15	-.11	.00	-.26	.18	-.00	-.00	.13	.14			
	SALTOR (LL)	34	.02	-.18	.07	.14	.45	.07	-.06	.11	-.00	-.01	-.84	.02	-.00	.06	.17	-.06			
	SALVADOR (AN)	35	.01	-.12	-.05	.06	.07	.02	.21	.11	-.07	-.03	-.09	.03	.03	-.06	.05	.05			
	TARRAGONA (IND)	36	-.01	-.51	.13	.23	.41	.28	.04	.03	.06	.07	-.50	.31	.00	.13	.28	.03			
	TORROJA (UCD)	37	-.17	-.11	-.03	-.07	.00	-.08	-.03	-.02	-.08	-.05	-.10	-.11	-.05	.06	-.00	-.05			
	VIADIU (DIC)	38	-.19	-.31	-.02	.03	.30	-.03	-.07	-.04	.00	-.07	-.28	.59	-.06	-.04	-.02	.00			
	XIRINACS (IND)	39	-.27	-.34	-.02	.02	.23	.09	.08	.02	-.06	.20	-.28	.57	-.08	.03	.09	.00			

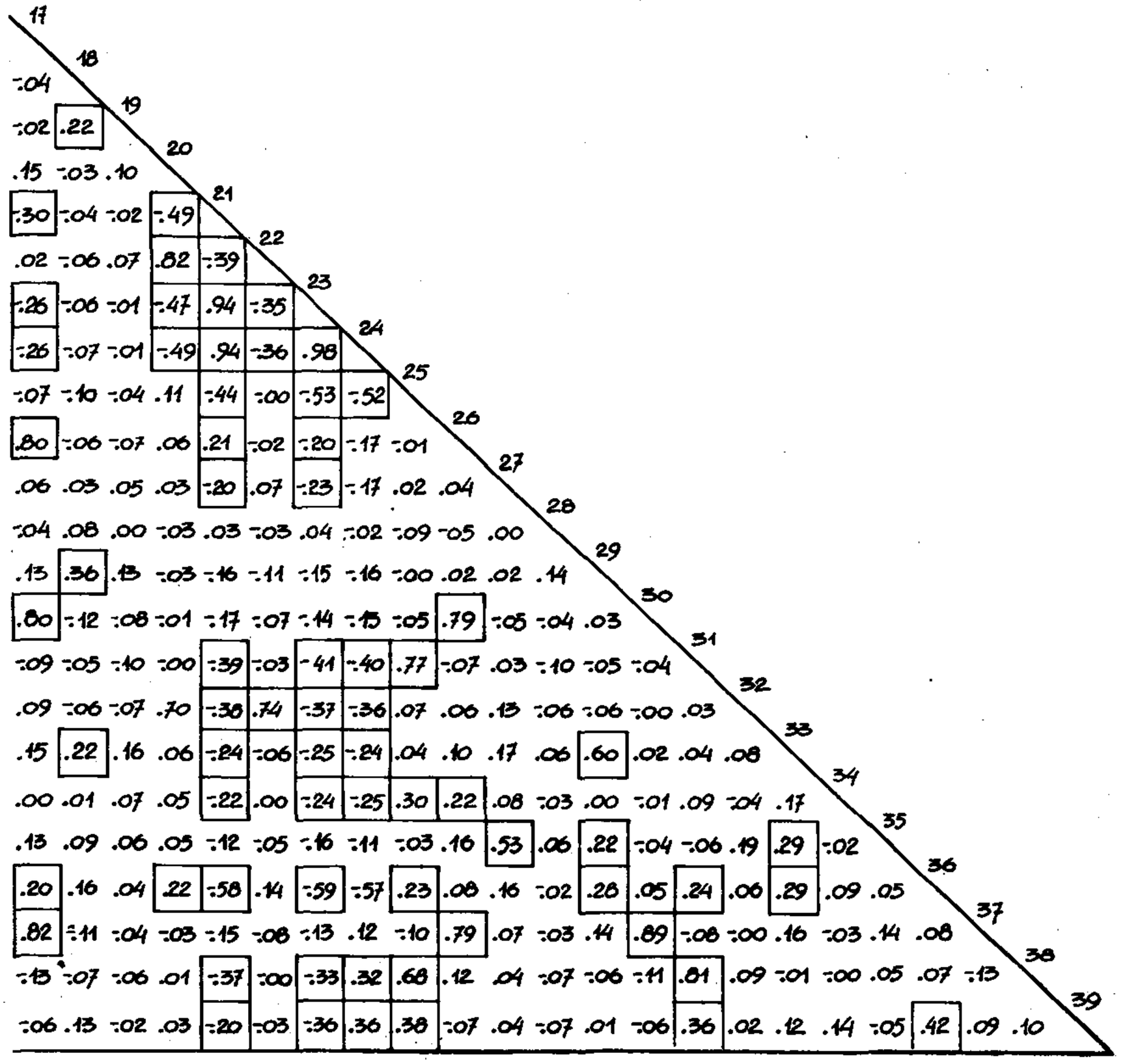
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
.04 .22
.15 .03 .10
.30 .04 .02 .49
.02 .06 .07 .82 .39
.26 .06 .01 .47 .94 .35
.26 .07 .01 .49 .94 .36 .98
.07 .10 .04 .11 .44 .00 .53 .52
.80 .06 .07 .06 .21 .02 .20 .17 .01
.06 .03 .05 .03 .20 .07 .23 .17 .02 .04
.04 .08 .00 .03 .03 .03 .04 .02 .09 .05 .00
.13 .36 .13 .03 .16 .11 .15 .16 .00 .02 .02 .14
.80 .12 .08 .01 .17 .07 .14 .15 .05 .79 .05 .04 .03
.09 .05 .10 .00 .39 .03 .41 .40 .77 .07 .03 .10 .05 .04
.09 .06 .07 .70 .38 .74 .37 .36 .07 .06 .13 .06 .06 .00 .03
.15 .22 .16 .06 .24 .06 .25 .24 .04 .10 .17 .06 .60 .02 .04 .08
.00 .01 .07 .05 .22 .00 .24 .25 .30 .22 .08 .03 .00 .01 .09 .04 .17
.13 .09 .06 .05 .12 .05 .16 .11 .03 .16 .53 .06 .22 .04 .06 .19 .29 .02
.20 .16 .04 .22 .58 .14 .59 .57 .23 .08 .16 .02 .28 .05 .24 .06 .29 .09 .05
.82 .11 .04 .03 .15 .08 .13 .12 .10 .79 .07 .03 .14 .89 .08 .00 .16 .03 .14 .08
.13 .07 .06 .01 .37 .00 .33 .32 .68 .12 .04 .07 .06 .11 .81 .09 .01 .00 .05 .07 .13
.06 .13 .02 .03 .20 .03 .36 .36 .38 .07 .04 .07 .01 .06 .36 .02 .12 .14 .05 .42 .09 .10

QUADRE 10. Circumscripció electoral de Girona. Correlació de les variables electorals entre sí.

			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
CONGRÉS	ABSTENCIÓ	1																											
	PSUC	2	-.16																										
	CIG	3	-.16	-.06																									
	AP	4	-.01	.05	-.03																								
	PDC	5	**-.23**	-.17	-.12	-.05																							
	UCDCC	6	.07	-.19	.02	-.04	-.05																						
	PSC-PSOE	7	**-.35**	-.07	.14	**-.21**	**-.24**	.15																					
	LLIGA	8	.12	-.10	-.15	.03	-.15	-.00	**-.27**																				
	UNIDAD SOCIALISTA	9	-.03	.14	-.06	-.03	-.07	.01	-.15	.02																			
	EC	10	-.16	.13	-.04	-.10	-.13	-.18	-.04	-.04	.03																		
	UCD	11	-.16	-.19	-.09	.06	**-.36**	-.05	**-.30**	.06	.12	-.02																	
	FUT	12	.01	.04	-.10	-.10	-.03	-.04	-.10	.06	**.23**	-.04	.07																
BENAT	BONMATÍ (LL)	13	-.01	-.14	-.03	.07	-.10	.14	**-.30**	**.74**	.07	.02	.14	.12															
	CASADEVALL (AP)	14	-.00	-.06	.15	**.62**	-.16	.02	**-.30**	.00	.07	-.05	**.33**	-.08	.15														
	CLÚA (UCD)	15	-.16	**-.20**	.00	.07	**-.35**	.05	**-.35**	.12	.18	-.01	**.92**	.12	.16	**.29**													
	CRUMOLS (UCD)	16	-.13	-.19	.06	-.02	**-.39**	.06	**-.31**	.08	.18	.00	**.89**	.08	.14	**.28**	**.94**												
	F. FERRER (DIC)	17	-.17	**-.25**	-.05	-.06	**.89**	.16	**-.30**	-.13	-.09	-.10	**-.31**	-.00	-.02	-.14	**-.30**	**-.33**											
	GENOVER (DIC)	18	-.15	**-.26**	-.05	-.09	**.86**	.18	**-.29**	-.14	-.12	-.11	**-.30**	-.03	-.02	-.15	**-.31**	**-.34**	.95										
	JUVÉ (DIC)	19	-.18	-.18	-.12	-.06	**.87**	.01	**-.26**	-.19	-.14	-.04	**-.27**	-.03	-.11	-.14	**-.32**	**-.34**	**.90**	**.92**									
	LLÁCH (LL)	20	-.02	-.08	.03	.00	-.11	.13	-.16	**.68**	.05	-.05	.00	.08	**.67**	.09	.03	.02	-.05	-.06	-.09								
	PORTABELLA (E)	21	**-.43**	**.37**	.11	**-.20**	-.19	**-.23**	**.82**	**-.27**	.01	**.22**	**-.33**	-.08	**-.28**	**-.31**	**-.36**	**-.34**	**-.33**	**-.34**	**-.29**	-.18							
	QUINTANA (UCD)	22	-.16	**-.22**	.06	-.06	**-.37**	-.03	**-.26**	.07	.11	.00	**.90**	.08	.11	.30	**.91**	**.91**	**-.34**	**-.35**	**-.32**	.04	**-.31**						
	ROMEU (LL)	24	-.03	.04	-.02	-.00	-.10	.04	-.19	**.72**	.08	-.01	.02	.15	**.66**	-.07	.01	-.03	-.07	-.06	-.12	**.67**	-.15	-.02					
	ROSA (AP)	24	.00	-.00	.08	**.82**	-.07	-.06	**-.23**	-.02	.04	-.14	.16	-.02	.01	**.62**	.19	.14	-.07	-.11	-.10	.01	**-.27**	.16	-.03				
	SOBREQUÉS (E)	25	**-.44**	**.48**	.12	-.16	**-.21**	**-.23**	**.81**	**-.25**	-.01	**.22**	**-.36**	-.08	**-.26**	**-.30**	**-.39**	**-.37**	**-.36**	**-.36**	**-.33**	-.17	**.94**	**-.33**	-.12	**-.25**			
	SUNYER (E)	26	**-.45**	**.48**	.12	-.16	**-.20**	**-.22**	**.81**	**-.25**	-.01	**.20**	**-.35**	-.09	**-.25**	**-.30**	**-.38**	**-.36**	**-.34**	**-.36**	**-.33**	-.17	**.94**	**-.32**	-.12	**-.24**	**.98**		
	VALENCIANO (AP)	27	-.02	.07	.02	**.85**	-.06	-.09	**-.22**	.01	.02	-.10	.12	-.06	.01	**.59**	.13	.09	-.08	-.12	-.08	.06	**-.22**	.12	.01	**.90**	**-.20**	-.18	

QUADRE 11. Circumscripció electoral de Lleida. Correlació de les variables electorals entre sí.

			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
CONGRÉS	PSUC	1																							
	AP	2	-.21																						
	UCDCC	3	-.22	-.00																					
	PSC - PSOE	4	.20	-.19	-.12																				
	PDC	5	.01	-.18	-.17	-.13																			
	EC	6	.00	-.15	.01	.09	-.25																		
	UCD	7	-.12	.08	-.03	.00	-.48	-.11																	
	UTL	8	.03	-.00	.05	.01	-.03	-.02	-.06																
	RSC	9	-.06	-.04	.01	.10	-.11	.06	.09	.08															
SENAT	AGUADO (RSC)	10	.06	-.04	-.00	.05	.00	-.02	.05	.07	.04														
	AUDET (E)	11	.47	-.23	-.16	.51	-.15	.64	-.11	-.06	.05	-.11													
	BALL (E)	12	.58	-.28	-.19	.62	-.15	.51	-.08	-.00	.04	.05	.81												
	CLUA (AP)	13	-.08	.29	.08	.02	-.16	-.06	.12	-.06	-.04	-.00	-.10	-.06											
	CORNUDELLA (DIC)	14	-.00	-.19	-.00	-.09	.89	-.19	-.46	-.02	-.03	-.00	-.14	-.16	-.14										
	COSTA (AP)	15	-.22	.73	.13	-.10	-.22	-.16	.19	-.02	.00	.00	-.28	-.24	.36	-.29									
	MASANES (AP)	16	-.20	.64	.21	-.22	-.14	-.16	.09	.03	.00	-.01	-.28	-.28	.19	-.17	.59								
	MONTAÑA (UCD)	17	-.17	.07	.08	-.03	-.38	-.19	.85	-.09	.06	.06	-.17	-.19	.05	-.36	.17	.11							
	MORA (UCD)	18	-.10	.02	.08	.05	-.39	-.12	.89	-.08	.09	.04	-.12	-.05	.13	-.38	.20	.12	.84						
	POL (DIC)	19	-.11	-.17	.36	-.11	.50	-.20	-.23	.08	.06	.05	-.30	-.23	-.08	.54	-.07	-.04	-.11	-.09					
	RUBIES (DIC)	20	-.02	-.18	.10	-.14	.85	-.22	-.43	-.04	-.06	.00	-.18	-.20	-.12	.88	-.16	-.17	.33	.36	.57				
	SOLER (E)	21	.59	-.27	-.18	.63	-.16	.55	-.14	.01	.03	.03	.86	.89	-.06	-.14	-.27	-.30	-.23	-.12	-.26	-.20			
	VIOLA (IND.)	22	-.02	.21	.10	-.17	.00	-.12	.11	.12	-.06	-.02	-.19	-.14	.08	.01	.03	.10	.04	-.00	-.10	.01	-.21		
	ABSTENCIO	23	-.34	.11	-.14	-.43	-.30	-.25	-.10	-.02	-.06	-.08	-.48	-.51	.01	-.35	.05	.07	-.06	-.20	-.25	-.33	-.50	-.04	

QUADRE 12. Circumscripció electoral de Tarragona. Correlació de les variables electorals entre sí.

			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
CONGRÉS	1	FUT																										
	2	AP	-.03																									
	3	PSUC	.10	-.18																								
	4	FEA	-.03	.02	-.00																							
	5	PSC-PSOE	.00	.10	.03	-.13																						
	6	PDC	-.10	-.07	-.10	.02	-.06																					
	7	EC	.01	-.13	.05	-.02	-.10	-.05																				
	8	UCDCC	-.06	-.08	**-.19**	-.07	-.16	.06	-.05																			
	9	UCD	.04	-.04	**-.25**	.12	**-.36**	**-.46**	**-.21**	-.18																		
	10	PROVERISTEG	.05	-.02	.00	.01	-.08	.03	-.05	.03	.06																	
	11	CTT	.03	**.30**	.04	-.04	.06	-.15	.03	-.08	-.13	.04																
SENAT	12	ARAGONÈS (INDEP)	-.03	**.24**	-.01	.09	-.02	.02	.12	-.00	-.08	-.03	**.29**															
	13	BAIXERAS (ENTESA)	.07	-.21	**.59**	-.02	**.63**	.09	**.28**	-.22	**-.35**	-.04	-.03	-.05														
	14	BUQUERAS (AP)	-.04	**.86**	-.17	.03	-.13	-.09	-.08	.10	-.11	-.00	**.51**	**.28**	**.28**													
	15	CASALS (UCD)	.03	-.09	-.30	.08	**-.39**	**-.39**	**-.22**	.13	**.89**	.14	-.16	-.14	**-.61**	-.08												
	16	COMPANYS (INDEP)	.02	**.20**	-.05	.12	-.02	.05	.04	-.00	-.03	-.03	.03	**.47**	.08	.12	-.10											
	17	FABRA (AP)	-.01	**.92**	-.19	.05	-.11	-.11	-.14	-.10	.03	.01	**.30**	.08	**-.23**	**.84**	-.04	.15										
	18	FERRATER (DIC)	-.07	-.08	-.10	.00	-.09	**.91**	-.07	.12	**-.43**	-.00	**-.20**	.02	.03	-.09	**-.35**	.08	-.12									
	19	MARTÍ (ENTESA)	.06	-.18	**.34**	-.09	**.38**	-.01	.18	-.18	**-.34**	-.02	.00	-.05	**.52**	-.19	**-.37**	-.04	-.18	-.07								
	20	NOMEN (UCD)	-.00	-.07	**-.31**	.05	**-.35**	**-.42**	**-.19**	**.34**	**.80**	.11	**-.21**	-.14	**-.56**	-.06	**.89**	-.06	.00	**-.43**	**-.34**							
	21	PASTOR (UCD)	-.01	-.09	**-.30**	.06	**-.34**	**-.40**	**-.21**	**.39**	**.75**	.11	-.19	-.14	**-.54**	-.04	**.86**	-.08	-.03	**-.42**	**-.34**	**.97**						
	22	ROSELL (DIC)	-.00	-.01	-.15	-.05	-.10	**.73**	**.04**	**.09**	**-.33**	-.02	-.08	.07	-.04	-.04	**-.31**	.07	**-.07**	**.75**	**-.07**	**-.36**	**-.36**					
	23	SUBIRATS (ENTESA)	.09	**-.28**	**.58**	-.10	**.64**	-.04	**.27**	-.12	**.49**	-.04	-.08	-.19	**.92**	**-.33**	**-.22**	-.11	**-.26**	-.10	**.52**	**-.41**	**-.38**	-.14				
	24	VENDRELL (DIC)	-.08	-.06	**-.24**	.03	-.10	**.73**	.02	**.21**	**-.33**	-.01	-.15	.06	-.05	-.07	**-.28**	.08	-.09	**.77**	-.15	**-.31**	**-.30**	**.75**	**-.20**			
	25	VILAR (AP)	-.04	**.83**	-.12	.02	-.07	-.05	-.09	-.09	-.07	-.02	**.35**	-.10	-.17	**.85**	-.11	.01	**.84**	-.06	-.16	-.09	-.11	-.01	**-.21**	-.03		
	26	ABSTENCIÓ	-.04	-.07	-.18	-.03	**-.23**	**-.26**	-.09	**-.24**	.03	-.06	-.02	-.13	**-.36**	-.08	-.05	-.09	-.04	**-.23**	-.03	-.12	-.12	-.19	**-.32**	-.18	-.05	

QUADRE 13. Circumscripció electoral de Girona. Principals factors polítics que incideixen en el comportament electoral dels municipis.

		VARIABLES ELECTORALS	FACTOR I	FACTOR II	FACTOR III	FACTOR IV
CONGRÉS	1	% ABSTENCIÓ	-.15	-.01	.07	.18
	2	% PSUC	**.42**	.15	.05	-.03
	3	% CIG	.12	-.02	.04	-.06
	4	% AP	-.00	.02	**.90**	.01
	5	% PDC	**-.61**	**.54**	-.10	-.23
	6	% UCDCC	-.21	-.02	-.04	.10
	7	% PSC - PSOE	**.67**	.23	**-.24**	-.25
	8	% LLIGA	-.07	-.07	-.00	**.87**
	9	% UNITAT SOCIALISTA	.03	-.15	.01	.06
	10	% EC	.17	-.01	-.11	.00
	11	% UCD	-.13	**-.89**	.08	-.03
	12	% FUT	-.05	-.09	-.08	.12
SENAT	13	% M. BONMATÍ (LLIGA)	-.14	-.09	.01	**.77**
	14	% CÀSADEVALL (AP)	-.08	-.26	**.65**	.01
	15	% J.M. CLUA (UCD)	-.15	**-.92**	.08	.01
	16	% CRUMOLS (UCD)	-.12	**-.93**	.04	-.00
	17	% FERRER (DIC)	**-.74**	**.49**	-.11	-.18
	18	% GENOVER (DIC)	**-.75**	**.49**	-.15	-.18
	19	% T. JUVÉ (DIC)	**-.70**	**.48**	-.12	-.25
	20	% LLACH (LLIGA)	-.04	.00	.01	**.76**
	21	% PORTABELLA (ENTESA)	**.81**	.28	**-.25**	-.24
	22	% QUINTANA (UCD)	-.09	**-.91**	.07	-.03
	23	% ROMEU (LLIGA)	-.01	.01	-.03	**.78**
	24	% ROSA (AP)	-.04	-.08	**.92**	-.03
	25	% SOBREQUER (ENTESA)	**.85**	.31	**-.22**	-.21
	26	% SUNYER (ENTESA)	**.84**	.30	**-.21**	-.22
	27	% VALENCIANO (AP)	-.00	-.02	**.92**	.00

QUADRE 14. Circumscripció electoral de Barcelona. Principals factors polítics que incideixen en el comportament electoral dels municipis.

		VARIABLES ELECTORALS	FACTOR I	FACTOR II	FACTOR III	FACTOR IV
CONGRÉS	1	% ABSTENCIÓ	.06	-.06	-.35	**.37**
	2	% PSUC	**.62**	-.19	.41	-.19
	3	% PROVERISTES	-.02	-.06	.04	**.37**
	4	% DSCC	-.18	-.05	-.21	**.38**
	5	% UCDCC	**-.58**	.09	-.13	.07
	6	% RSC	-.10	-.02	-.18	.27
	7	% FE AUTÈNTICA	.02	.02	.04	.17
	8	% "A.N. 18 DE JULIO"	-.00	.01	-.06	.32
	9	% AP	.04	-.07	**-.88**	-.19
	10	% E.C	.04	-.02	.19	.01
	11	% PSC - PSOE	**.65**	-.16	.36	-.29
	12	% PDC	**-.73**	-.17	.11	-.16
	13	% FUT	.08	-.02	.06	.08
	14	% ASD	.02	.01	.09	.36
	15	% LLIGA	-.11	-.02	-.03	**.47**
	16	% CUPS	.01	-.07	.06	**.44**
	17	% UCD	-.01	**.91**	-.10	.00
	18	% PSPC	-.00	.07	.09	**.51**
	19	% CTB	.04	-.05	-.03	.22

SENAT	20	% BALCELLS (AP)	-.11	.03	[-.86]	-.01
	21	% BENET (ENTESA)	[.67]	[-.25]	[.53]	-.31
	22	% BOBES (AP)	.01	-.07	[-.89]	-.09
	23	% CANDEL (ENTESA)	[.75]	[-.22]	[.49]	-.30
	24	% CIRICI (ENTESA)	[.73]	[-.21]	[.50]	-.32
	25	% COLL (DIC)	[-.86]	-.09	.02	-.22
	26	% DÍAZ (UCD)	-.02	[.87]	-.02	-.07
	27	% FORTUNY (LLIGA)	-.13	.06	-.07	.18
	28	% MONTERO (AN 18 JULIO)	.09	-.03	.01	.16
	29	% MORENO (AN 18 JULIO)	-.07	.13	.09	[.55]
	30	% NEGRA (UCD)	-.00	[.89]	.04	-.11
	31	% PI SUNYER (DIC)	[-.82]	-.12	.12	-.30
	32	% ROGER (AP)	-.08	.02	[-.75]	-.13
	33	% ROLDÀN (LLIGA)	-.20	.16	.02	.36
	34	% SALTOR (LLIGA)	-.25	.06	-.03	.13
	35	% SALVADOR (AN 18 JULIO)	-.06	.14	-.03	.20
	36	% TARRAGONA (INDEP)	[-.49]	.14	-.15	.35
	37	% TORROJA (UCD)	.01	[.92]	.06	-.05
	38	% VIADIU (DIC)	-.65	-.17	.04	-.25
	39	% XIRINACS (INDEP)	[-.49]	-.06	.06	.04

QUADRE 15. Circumscripció electoral de Lleida. Principals factors polítics que incideixen en el comportament electoral dels municipis.

		VARIABLES ELECTORALS	FACTOR I	FACTOR II	FACTOR III	FACTOR IV
CONGRÉS	1	% ABSTENCIÓ	.68	.60	.38	-.16
	2	% PSUC	-.50	-.02	.03	-.16
	3	% AP	.16	.15	.13	.83
	4	% UCDCC	.13	.12	-.08	.17
	5	% PSC - PSOE	-.58	.02	-.13	-.07
	6	% PDC	.10	-.83	.27	-.17
	7	% EC	-.50	.00	.09	.13
	8	% UCD	.12	.30	-.87	.01
	9	% UTL	-.00	.01	-.10	-.00
	10	% RSC	-.05	-.04	-.08	-.00
SENAT	11	AGUADO (RSC)	-.02	-.04	-.08	-.00
	12	AUDET (ENTESA)	-.88	-.14	.04	-.18
	13	BALL (ENTESA)	-.92	.11	-.01	-.16
	14	CLUA (AP)	.02	.09	-.04	.35
	15	CORNUDELLA (DIC)	.08	-.88	.23	-.15
	16	COSTA (AP)	.15	.10	-.03	.82
	17	MASANES (AP)	.20	.08	.03	.69
	18	MONTAÑA (UCD)	.21	.20	-.83	.11
	19	MORA (UCD)	.08	.17	-.91	.15
	20	POL (DIC)	.19	-.62	-.00	-.05
	21	RÚBIES (DIC)	.13	-.89	.20	-.13
	22	SOLER (ENTESA)	-.96	.13	.04	-.18
	23	VIOLA (INDEP)	.14	.02	-.02	.15

QUADRE 16. Circumscripció electoral de Tarragona. Principals factors polítics que incideixen en el comportament electorals dels municipis.

		VARIABLES ELECTORALS	FACTOR I	FACTOR II	FACTOR III
CONGRÉS	1	% ABSTENCIÓ	.09	-.00	-.11
	2	% FUT	-.06	.03	-.09
	3	% AP	.11	**-.92**	-.02
	4	% PSUC	-.52	.12	-.16
	5	% F.E. AUTÈNTICA	.09	-.03	.00
	6	% PSC - PSOE	-.56	.05	-.09
	7	% PDC	-.06	.05	**.88**
	8	% EC	-.25	.06	.01
	9	% UCDCC	.26	.08	.13
	10	% UCD	**.69**	.17	**-.47**
	11	% PROVERISTES	.09	.03	-.02
	12	% CTT	-.12	-.44	-.10
SENAT	13	% ARAGONES (INDEP)	-.01	-.21	.10
	14	% BAIXERAS (ENTESA)	**-.90**	.17	-.03
	15	% BUQUERAS (AP)	.14	**-.93**	-.03
	16	% CASALS (UCD)	**.79**	**.23**	**-.42**
	17	% COMPANYS (INDEP)	.02	-.17	.11
	18	% FABRA (AP)	.14	**-.90**	-.10
	19	% FERRATÉ (DIC)	-.02	.06	**.93**
	20	% MARTÍ (ENTESA)	**-.57**	.12	-.09
	21	% NOMEN (UCD)	**.77**	**.23**	**-.46**
	22	% PASTOR (UCD)	**.74**	**.24**	**-.45**
	23	% ROSELL (DIC)	.02	.00	**.82**
	24	% SUBIRATS (ENTESA)	**-.85**	.25	-.17
	25	% VENDRELL (DIC)	.08	.04	**.86**
	26	% VILAR (AP)	.06	**-.86**	.04

QUADRE 17. Circumscripció electoral de Barcelona. Correlació de les variables polítco-electorals amb les demogràfiques i sòcio-econòmiques.

VARIABLES ELECTORALS		VARIABLES DEMOGRÀFIQUES I SOCIOECONÒMIQUES	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32
			ÍNDEX PRÀCTICA RELIGIOSA DOMINICAL	% POBLACIÓ IMMIGRADA	PADRÓ HABITANTS 1975	ÍNDEX CREIXEMENT 1960-70	ÍNDEX CREIXEMENT 1970-75	DENSITAT PER KM²	% POBLACIÓ ACTIVA SOBRE POBL. TOTAL.	% PROPIETARIS AGRARIS AMB ASSALARIATS	% PROPIETARIS AGRARIS SENSE ASSALARIATS	% ALTRES TREBALLADORS AGRARIS	% PROPIETARIS I EMPRESARIS NO AGRARIS	% PROFESSIONS LIBERALS	% TÈCNICS I DIRECTIUS	% EMPLEATS	% OBRERS ESPECIALITZATS INDUSTRIALS	% OBRERS NO ESPECIALITZATS INDUSTRIALS	% OBRERS SECTOR SERVEIS	% FORCES ARMADES	ÍNDEX DE COMERÇ	% EMPRESES INDUSTRIALS PETITES	% TREBALLADORS EMPRESES IND. PETITES	% EMPRESES INDUSTRIALS MITJANES I GRANS	% TREBALLADORS EMPRESES INDUSTRIALS MITJANES	% TREBALLADORS EMPRESES INDUSTRIALS GRANS	% TREBALLADORS EMPRESES IDD. MITJANES + GRANS	% TREBALLADORS SECTOR SERVEIS EMPRESES MITJ. + GRANS	TREBALLADORS AGRARIS (8,9,10)	PROFESSIONS MÉS QUALIFICADES (11,12,13)	ASSALARIATS (14,15,16)	OBRERS INDUSTRIALS (15+16)	OBRERS INDUSTRIA +SERVEIS (15+16+17)	OBRERS INDUST. + SERVEIS + EMPLEATS (14+15+16+17)
CONGRÉS	0	CENS ELEC.	·08	.14	.99	.06	.05	.47	·02	·07	·09	·01	·00	.01	.08	.27	.01	.00	.08	.12	.10	.00	·03	.02	·02	.02	.00	.03	·12	.03	.09	.01	.08	.11
	1	%PARTICIPACIÓ	·02	.26	·01	.14	.15	.07	.01	·26	·42	·17	.25	.00	·04	.20	.41	.26	·06	.06	.21	·02	·01	.10	.09	.11	.14	.08	·50	.21	.45	.44	.43	.44
	2	PSUC	·45	.77	.12	.63	.57	.31	·01	·27	·50	·17	·07	.00	·07	.36	.50	.38	.03	.16	.15	·07	·01	.17	.13	.36	.32	.20	·58	·07	.60	.55	.57	.62
	3	PROVERISTA	·05	·04	·02	.00	·02	·04	.00	.01	.18	·02	·13	·04	·04	·10	·08	·02	·01	·05	·08	·05	·00	.03	·02	·04	.02	·00	.15	·13	·10	·08	·08	·10
	4	DSCC	.16	·35	·06	·22	·24	·11	·01	.02	.38	.24	·12	·01	·02	·26	·31	·20	.03	·15	·18	·15	·14	·05	·01	·12	·08	·12	.40	·11	·38	·33	·33	·37
	5	UCDCC	.43	·50	·09	·35	·34	·16	.02	.12	.38	·01	.07	.04	.09	·22	·34	·21	·01	·02	·12	·07	·10	·13	·09	·17	·17	·15	·37	.09	·40	·37	·38	·40
	6	RSC	.12	·17	·04	·14	·17	·06	.27	.04	.24	·01	·10	.02	.13	·12	·20	·12	.03	·10	·16	·15	·14	·07	·03	·08	·07	·06	.21	·05	·23	·22	·21	·22
	7	FE Autònt.	.00	.02	·00	.61	·02	.00	·06	.04	·04	·00	·08	·09	.14	.06	.04	.08	·08	·05	·06	·08	·07	·06	·03	·06	·06	·03	·02	·05	.07	.06	.04	.05
	8	A. 18 Julio	·01	·09	·00	·05	·08	·02	·03	·03	.22	·01	·13	.06	·00	·06	·13	·10	.12	.00	·07	.05	.02	·07	·03	·04	·06	·01	.17	·10	·15	·15	·12	·13
	9	AP	.20	·24	·03	·21	·20	·11	.00	.06	.10	.29	·11	.00	·01	·18	·07	·16	·00	·07	·16	.14	.20	·10	·08	·08	·11	·08	.19	·10	·15	·11	·11	·15
	10	EC	·07	.04	.00	·04	·05	.00	·09	·00	·06	·02	.00	.01	·06	.05	.03	.18	·09	·00	.06	·03	·03	.01	.03	·04	·00	·01	·06	·00	.09	.08	.06	.07
	11	PSC-PSOE	·42	.67	.11	.53	.52	.28	·08	·28	·19	·17	.03	·03	·03	.40	.46	.42	·09	.14	.22	.02	.07	.12	.08	.14	.15	.18	·58	.01	.60	.53	.52	.58
	12	PDC	.28	·39	·11	·37	·29	·19	.06	.00	.03	·01	.18	·03	·01	·17	.05	·22	·08	·04	.02	.00	·04	·06	·07	·03	·07	·05	.02	.15	·05	·00	·02	·07
	13	PUT	·07	.08	·00	.14	.07	.01	.00	·03	.07	·06	·10	·03	·11	·00	·02	.08	.04	.00	.00	.02	.00	.05	.04	.03	.05	.01	.03	·12	·00	·00	.01	.00
	14	ASD	·07	·01	·01	·00	·01	·01	·03	·06	.01	·05	·05	·01	·14	·11	·01	.10	.00	.03	.00	.07	.06	.06	.10	·00	.06	·02	.05	·08	·01	.01	.01	·01
	15	LLIGA	.04	·19	·04	·16	·16	·09	.11	.08	.27	·01	·06	·07	.12	·18	·21	·10	·03	·08	·12	·08	·00	·04	·00	·09	·06	·07	.26	·03	·25	·22	·23	·26

| | | |

QUADRE 18. Circumscripció electoral de Girona. Correlació de les variables político-electorals amb les demogràfiques

VARIABLES ELECTORALS \ VARIABLES DEMOGRÀFIQUES I SOCIOECONÒMIQUES		1 ÍNDEX PRÀCTICA RELIGIOSA DOMINICAL	2 % POBLACIÓ IMMIGRADA	3 PADRÓ 1975	4 ÍNDEX CREIXEMENT 1960-70	5 ÍNDEX CREIXEMENT 1970-75	6 DENSITAT PER KM²	7 % POBLACIÓ ACTIVA SOBRE POBL. TOTAL	8 % PROPIETARIS AGRARIS AMB ASSALARIATS	9 % PROPIETARIS AGRARIS SENSE ASSALARIATS	10 % ALTRES TREBALLADORS AGRARIS	11 % PROPIETARIS I EMPRESARIS NO AGRARIS	12 % PROFESSIONS LIBERALS	13 % TÈCNICS I DIRECTIUS	14 % EMPLEATS	15 % OBRERS ESPECIALITZATS INDUSTRIALS	16 % OBRERS NO ESPECIALITZATS INDUSTRIALS	17 % OBRERS SECTOR SERVEIS	18 % FORCES ARMADES	19 ÍNDEX DE COMERÇ	20 % EMPRESES INDUSTRIALS PETITES	21 % TREBALLADORS EMPRESES IND. PETITES	22 % EMPRESES INDUSTRIALS MITJANES I GRANS	22 % TREBALLADORS EMPRESES INDUSTRIALS MITJANES	24 % TREBALLADORS EMPRESES INDUSTRIALS GRANS	25 % TREBALLADORS EMPRESES IND. MITJANES + GRANS	26 % TREBALLADORS SECTOR SERVEIS EMPRESES MITJ.+GRANS	27 TREBALLADORS AGRARIS (8,9,10)	28 PROFESSIONS MÉS QUALIFICADES (11,12,13)	29 ASSALARIATS (14,15,16)	30 OBRERS INDUSTRIALS (15,16)	31 OBRERS INDÚSTRIA + SERVEIS (15,16,17)	32 OBRERS IDLÈST + SERVEIS + EMPLEATS (14+15+16+17)
CONGRÉS	0 CENS ELECTORAL	:05	.25	.92	.31	.28	-.04	-.12	-.28	-.08	.08	.18	.16	.36	.20	.03	.11	.04	.30	-.02	-.02	-.01	.01	.40	.00	.66	-.33	.13	.28	.18	.20	.30	.00
	1 PARTICIPACIÓ	:01	.21	.08	.08	.02	.11	.05	-.02	-.36	.07	.17	.03	-.05	.14	.30	.19	-.07	-.05	.26	-.00	.00	-.06	.00	-.02	-.01	-.02	-.34	.15	-.36	.33	.31	.33
	2 PSUC	-.21	.39	.18	.20	.16	.17	-.09	-.10	-.17	-.08	.04	.00	.09	.08	.14	.14	.09	.17	.08	-.08	-.08	-.03	.04	.28	.22	.02	-.22	.06	.19	.17	.19	.20
	3 CIG	.16	-.18	-.05	-.11	-.05	-.03	.04	-.04	.07	-.11	-.08	-.15	-.00	-.13	.17	-.09	-.10	-.15	-.12	-.03	-.04	-.01	-.09	-.04	-.07	-.05	.03	-.10	.05	.10	.08	.05
	4 AP	.08	.02	.01	-.07	-.06	-.02	.01	.10	.02	.04	-.04	.20	-.02	.02	-.17	.01	.15	.19	.06	.01	.05	-.04	.12	.05	.09	-.00	.07	-.02	-.12	-.14	-.10	-.08
	5 PDC	-.02	.03	.00	.08	.10	.03	.05	-.05	-.13	.08	.11	.16	.01	.05	.08	.02	-.01	-.04	.15	.15	.15	-.00	.01	-.01	-.00	.08	-.13	-.12	.09	.08	.07	.08
	6 UCDCC	.13	-.18	.01	-.08	-.00	-.00	.15	.02	.01	.05	.03	.02	.03	-.13	-.01	.00	-.05	-.04	-.07	.05	.06	.11	.03	-.08	-.04	-.03	.03	.04	-.05	-.00	-.01	-.05
	7 PSC - PSOE	-.05	.16	.14	.20	.11	.16	-.02	-.08	-.24	-.17	-.00	.00	.01	.18	.35	.07	-.07	-.03	.07	-.08	-.04	-.02	.16	.01	.09	.01	-.30	.00	.37	.33	.31	.34
	8 LLIGA	.02	-.13	-.09	-.08	-.12	-.11	-.07	-.01	.13	.00	-.07	-.08	-.15	-.03	-.08	.01	-.07	-.12	.03	-.10	-.13	.00	-.12	-.00	-.06	-.06	.12	-.11	-.07	-.06	-.08	-.09
	9 UNIT. SOC.	-.03	.20	-.02	.02	.15	.00	.00	-.09	-.10	-.10	.09	-.04	.03	-.02	.06	.12	.11	.05	.04	.05	.00	-.08	-.11	-.05	-.09	-.02	-.15	.09	.09	.11	.13	.12
	10 EC	-.15	-.01	-.06	-.09	-.10	-.06	-.14	-.04	.00	-.02	.26	-.08	-.02	-.04	-.08	.05	-.06	-.02	.02	-.00	-.01	-.02	-.10	-.07	-.10	.00	-.01	.23	-.06	-.05	-.06	-.07
	11 UCD	.09	-.05	-.10	-.18	-.18	-.11	.07	.18	.06	.23	-.02	-.13	-.07	-.02	-.21	-.02	.02	.02	.01	-.02	-.04	-.01	-.12	-.10	-.13	-.08	.17	-.05	-.18	-.18	-.17	-.17
	12 FUT	.00	.08	-.06	.00	.03	-.05	.04	.08	.00	.08	-.13	-.09	-.01	-.17	-.17	-.01	.11	.10	-.05	-.14	.07	.08	-.01	-.05	.13	.07	-.01	.05	-.13	-.02	.03	.06

SENAT

BONMATI	13	.02	-.15	-.08	-.09	-.06	-.12	-.15	.00	.03	.04	-.06	-.11	-.13	-.04	-.03	.16	-.06	-.17	.06	.09	.06	.00	-.13	-.09	-.12	-.04	.04	-.10	.02	.04	.02	.00
CASADEVALL	14	.13	-.14	-.10	-.23	-.17	-.14	.02	.13	.27	.02	-.12	.02	-.08	-.12	-.31	-.08	.08	-.01	-.09	.03	.03	-.02	-.03	.01	-.00	-.06	.31	-.13	-.31	-.30	-.27	-.29
CLUA	15	.09	-.04	-.12	-.15	-.14	-.12	.06	.19	.03	.23	-.01	-.15	-.07	-.09	-.17	-.00	.07	.04	-.02	-.00	-.02	-.01	-.09	-.07	-.09	-.11	.14	-.05	-.16	-.14	-.12	-.14
CRUMOLS	16	.09	-.07	-.14	-.19	-.16	-.13	.05	.13	.09	.22	-.02	-.20	-.07	-.08	-.16	-.06	.02	.02	-.03	-.01	-.04	-.00	-.12	-.07	-.11	-.12	.17	-.06	-.18	-.16	-.15	-.17
FERRER	17	.03	-.08	-.02	-.01	.05	-.00	.04	-.01	-.06	.11	.13	.13	.03	-.06	.01	.02	-.02	-.07	.06	.19	.19	-.00	.03	-.06	-.02	.08	-.04	.14	.00	.02	.01	-.00
GENOVER	18	.04	-.10	-.03	-.02	.05	-.02	.05	-.00	-.03	.08	.11	.11	.01	-.06	.00	.00	-.05	.05	.06	.22	.20	.10	-.00	-.07	-.05	.08	-.01	.12	-.01	.00	-.00	-.07
JUVÉ	19	-.04	-.01	-.05	.00	.05	-.02	.00	-.01	-.01	.07	.14	.11	.03	-.04	-.05	.02	-.03	-.03	.10	.18	.17	-.05	-.00	-.06	-.04	.06	-.00	.16	-.04	-.03	-.04	-.05
LLACH	20	.05	-.06	-.10	-.06	-.02	-.11	-.07	.03	.01	-.01	-.05	-.05	-.09	.03	-.09	.19	.00	-.12	.13	.08	.06	-.01	-.16	-.06	-.12	-.06	.02	-.08	.01	.00	.00	.01
PORTABELLA	21	-.15	.31	.21	.28	.17	.23	-.08	-.15	-.33	-.15	.09	.04	.04	.24	.38	.14	-.06	.03	.12	-.11	-.08	-.05	.03	-.12	-.06	.01	-.41	.10	.43	.38	.36	.41
QUINTANA	22	.07	-.07	-.11	-.16	-.16	-.10	.03	.18	.02	.19	-.02	-.15	-.03	-.06	-.15	.00	.03	.04	.02	-.02	-.03	-.00	-.14	-.08	-.13	-.11	.12	-.04	-.13	-.12	-.11	-.12
ROMEU	23	.04	-.02	-.03	-.02	-.07	-.06	-.03	-.06	.05	.06	-.08	-.03	-.02	.02	-.00	.01	-.08	-.09	.04	-.04	-.07	-.05	-.11	-.01	-.06	-.04	.04	-.09	.01	.00	-.01	-.00
ROSA	24	.15	.06	-.03	-.09	-.09	-.07	.06	.14	-.00	.02	-.09	.21	-.01	.06	-.16	-.00	.28	.18	.01	-.00	.01	.01	.09	.06	.09	-.03	.05	-.06	-.11	-.14	-.07	-.04
SOBREQUÉS	25	-.16	.32	.22	.27	.15	.23	-.06	-.19	-.34	-.19	.09	.02	.04	.23	.43	.14	-.08	.02	.13	-.13	-.11	-.01	.10	.09	.11	.03	-.44	.10	.47	.43	.40	.44
SUNYER	26	-.16	.30	.23	.27	.17	.24	-.07	-.17	-.36	-.19	.09	.03	.03	.23	.44	.16	-.07	.01	.14	-.10	-.08	-.02	.10	.09	.12	.04	-.45	.10	.49	.44	.42	.46
VALENCIANO	27	.16	.06	-.00	-.06	-.09	-.04	.05	.11	.02	-.00	-.05	.25	.00	.07	-.18	.00	.20	.15	.05	-.02	.00	.01	.11	.06	.09	-.03	.06	.02	-.11	-.15	-.09	-.00

QUADRE 19. Circumscripció electoral de Lleida. Correlació de les variables polítco-electorals amb les demogràfiques i sòcio-económiques.

	VARIABLES ELECTORALS		1 ÍNDEX PRÀCTICA RELIGIOSA DOMINICAL	2 %POBLACIÓ IMMIGRADA	3 PADRÓ HABITANTS 1975	4 ÍNDEX CREIXEMENT 1960-70	5 ÍNDEX CREIXEMENT 1970-75	6 %POBLACIÓ ACTIVA SOBRE POBL. TOTAL	7 % PROPIETARIS AGRARIS AMB ASSALARIATS	8 % PROPIETARIS AGRARIS SENSE ASSALARIATS	9 % ALTRES TREBALLADORS AGRARIS	10 % PROPIETARIS I EMPRESARIS NO AGRARIS	11 % PROFESSIONS LIBERALS	12 % TÈCNICS I DIRECTIUS	13 % EMPLEATS	14 % OBRERS ESPECIALITZATS INDUSTRIALS	15 % OBRERS NO ESPECIALITZATS INDUSTRIALS	16 % TREBALLADORS SECTOR SERVEIS	17 % FORCES ARMADES	18 ÍNDEX DE COMERÇ	19 % EMPRESES INDUSTRIALS PETITES	20 % TREBALLADORS EMPRESES INDUSTRIALS PETITES
CONGRÉS	CENS ELECTORAL	0	-.09	.04	.99	.51	.20	-.01	-.04	-.24	-.03	.12	.12	.15	.30	.19	.21	.12	.03	.29	.22	.23
	% PARTICIPACIÓ	1	-.12	.18	.09	.30	.29	-.02	-.20	-.07	.03	.21	.04	.06	.02	.15	.18	-.04	.00	.29	.20	.20
	PSUC	2	-.41	.24	.14	.21	-.01	.11	.00	-.08	-.00	.11	.09	.11	.09	.07	.12	-.11	-.07	.17	.11	.11
	AP	3	.06	-.10	-.00	-.05	.10	.00	.00	.04	-.11	-.02	-.00	.00	-.14	-.00	-.00	.05	.11	-.15	-.03	.00
	UCDCC	4	.31	-.14	-.01	-.04	.01	-.01	-.04	.07	.05	-.03	-.00	-.01	-.05	-.07	-.04	.02	-.13	-.03	-.04	-.01
	PSC - PSOE	5	-.29	.32	.17	.27	.08	.14	-.06	-.19	.00	.14	.03	.04	.06	.23	.25	.02	.05	.24	.23	.24
	PDC	6	-.04	.00	-.03	-.05	-.07	-.03	-.01	-.01	-.03	.09	.01	.02	.03	.03	.01	.01	-.02	.05	.03	-.00
	ESQ. CAT.	7	.01	-.06	.00	.01	.00	-.08	-.10	-.02	.08	.12	-.03	-.06	.05	.05	.12	-.08	-.05	.16	.07	.08
	UCD	8	.13	.03	-.14	-.12	.03	-.08	-.03	.05	.01	-.05	.00	-.01	-.09	-.07	-.07	.05	.13	-.01	-.01	-.01
	UTL	9	-.05	.01	.01	.00	.02	-.00	.02	.05	-.04	-.14	-.06	-.05	.13	-.06	.05	.02	-.02	-.06	-.01	.00
	RSC	10	.10	-.02	.00	-.01	-.06	.05	-.14	.09	-.13	-.00	-.09	-.01	.07	-.06	-.03	-.07	.03	-.11	-.03	-.01
SENAT	AGUADO	11	-.08	.18	-.00	-.02	-.02	-.01	-.03	-.03	-.00	.02	-.02	-.03	-.00	.09	.09	-.00	-.01	.02	.00	.06
	AUDET	12	-.24	.17	.14	.19	.04	.08	-.09	-.15	.00	.22	.04	.03	.09	.18	.25	-.06	-.02	.28	.22	.19
	BALL	13	-.35	.26	.15	.22	.03	.10	-.08	-.15	.05	.17	.02	.03	.10	.17	.24	-.08	-.02	.25	.22	.21
	CLUA	14	.05	.03	-.00	-.02	.00	.01	.01	-.02	-.07	.03	-.02	-.00	.00	-.01	.05	.02	-.00	-.07	.04	.04
	CORNUDELLA	15	-.00	-.01	-.01	-.01	-.09	-.06	-.03	-.01	-.07	.11	.02	.03	.05	.02	.01	-.02	-.08	.09	.01	-.00
	COSTA	16	.07	-.07	.00	-.00	.10	.03	-.01	.08	-.07	-.06	.00	-.07	-.19	-.07	-.01	.05	.11	-.16	-.08	-.02
	MASANES	17	.02	-.14	-.06	-.13	.09	.01	-.05	.17	-.14	-.14	-.07	-.02	-.15	-.08	-.07	-.00	.03	-.14	-.12	-.09
	MONTAÑA	18	.17	.03	-.04	-.13	.00	-.08	-.07	.00	.04	-.03	.03	-.03	-.04	-.00	-.02	.10	.11	.00	.01	.01
	MORA	19	.13	.01	-.04	-.12	.00	-.09	-.08	.08	.07	-.06	-.02	.04	-.06	-.11	-.05	.07	.11	.02	.02	-.01
	POL	20	.20	-.00	-.05	-.06	-.10	-.07	-.06	.05	-.01	.03	-.00	.05	.06	-.04	-.05	-.06	-.04	.04	.00	.02
	RÚBIES	21	.04	-.01	-.02	-.03	-.07	-.07	.01	-.03	-.00	.12	.01	.03	-.00	.03	.03	-.01	-.09	.04	.01	.00
	SOLER	22	-.37	.26	.16	.25	.06	.11	-.06	-.17	.02	.21	.04	.05	.09	.19	.24	-.10	-.01	.28	.21	.21
	VIOLA	23	.02	-.08	-.02	-.08	.01	-.01	.05	.06	.01	-.04	.01	-.02	-.06	-.09	-.04	.03	-.09	-.05	-.03	-.04

| | | |

QUADRE 20. Circumscripció electoral de Tarragona. Correlació de les variables polítco-electorals amb les demogràfiques i sòcio-economiques.

VARIABLES ELECTORALS			VARIABLES DEMOGRÀFIQUES I SOCIOECONOMIQUES	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
CONGRÉS			INDEX PRÀCTICA RELIGIOSA DOMINICAL																				
			% POBLACIÓ IMMIGRADA																				
			PADRÓ HABITANTS 1975																				
			INDEX CREIXEMENT 1960-70																				
			INDEX CREIXEMENT 1970-75																				
			% POBLACIÓ ACTIVA SOBRE POBL. TOTAL.																				
			%PROPIETARIS AGRARIS AMB AS/ALARIATS																				
			% PROPIETARIS AGRARIS SENSE ASSALARIATS																				
			%ALTRES TREBALLADORS AGRARIS																				
			%PROPIETARIS I EMPRESARIS NO AGRARIS																				
			%PROFESSIONS LIBERALS																				
			%TÈCNICS I DIRECTIUS																				
			%EMPLEATS																				
			%OBRERS ESPECIALITZATS INDUSTRIALS																				
			%OBRERS NO ESPECIALITZATS INDUSTRIALS																				
			% TREBALLADORS SECTOR SERVEIS																				
			%FORCES ARMADES																				
			%ÍNDEX DE COMERÇ																				
			%EMPRESES INDUSTRIALS PETITES																				
			%TREBALLADORS EMPRESES INDUSTRIALS PETITES																				
	CENS ELECT.	0		-.17	.30	.99	.42	.23	-.00	-.07	-.28	-.01	.06	.18	.12	.43	.22	.22	.33	.09	.32	.05	.14
	%PARTICIPACIÓ	1		.05	.13	-.05	.22	.20	.08	-.10	-.17	.00	.11	.00	.00	.09	.25	.24	.20	-.17	.08	-.01	.17
	FUT	2		-.15	.14	.11	.21	.15	.06	-.00	-.20	-.08	.01	-.01	.05	.22	.27	.14	.10	-.02	.12	.03	.03
	AP	3		.14	-.02	-.06	-.05	-.08	-.05	.16	.04	-.00	.01	-.06	-.06	-.12	-.10	-.07	-.02	-.09	-.05	.06	.30
	PSUC	4		-.23	.06	.09	.09	.06	-.05	-.13	-.17	.09	.16	.02	.15	.20	.11	.11	.04	-.04	.18	.01	-.05
	FE	5		.04	.01	.00	-.01	.00	.11	-.07	.10	-.04	-.06	.03	-.11	.06	-.04	.00	-.05	-.03	-.05	-.03	-.05
	PSC-PSOE	6		-.22	.27	.07	.15	.25	.15	.01	-.33	.03	.04	.07	-.02	.23	.31	.29	.21	-.06	.13	.01	.16
	PDC	7		.18	.01	-.09	-.02	-.01	-.05	-.06	.02	-.14	.03	.03	.02	.00	.12	.04	-.05	.04	.03	-.02	.05
	ESQ.CAT	8		-.05	-.06	-.03	-.07	-.04	-.03	.16	-.05	.11	.06	.07	-.06	.00	-.11	-.03	-.04	-.00	-.13	-.05	-.10
	UDC-CC	9		.29	-.10	-.06	-.02	-.05	.12	-.08	.24	-.15	-.20	-.05	.04	-.10	-.05	-.11	-.03	-.05	-.08	-.00	-.03
	UCD	10		-.01	-.10	-.00	-.05	-.05	-.06	-.06	.09	.10	.03	-.04	-.07	-.15	-.13	-.04	.00	.00	-.05	-.03	-.14
	PROVERISTA	11		.02	.13	-.00	.07	-.04	.10	-.10	-.01	-.01	-.06	.01	.04	.01	.15	.01	-.02	-.02	-.05	.07	.09
	CTT	12		-.03	-.01	-.05	.00	-.04	-.03	.27	.09	-.14	-.20	-.04	-.03	-.05	-.08	-.08	-.08	-.05	-.09	.10	.36
SENAT	ARAGONÈS	13		.18	-.12	-.03	-.06	.01	-.07	-.09	.17	-.05	.05	-.04	-.07	-.10	-.14	-.08	-.11	-.05	-.13	.05	-.04
	BAIXERAS	14		-.31	.23	-.10	.15	.20	.07	.01	-.40	.03	.14	.10	.10	.33	.35	.29	.20	-.10	.20	-.00	.09
	BUQUERAS	15		.18	-.07	-.10	-.08	-.11	-.02	.20	.18	-.04	-.10	-.05	-.12	-.20	-.21	-.13	-.13	-.09	-.11	.06	.35
	CASALS	16		.07	-.11	-.03	-.04	-.07	-.01	-.11	.21	.02	-.05	-.06	-.05	-.19	-.15	-.10	-.00	.03	-.08	-.07	-.17
	COMPANY	17		.13	.06	-.03	.00	.19	-.09	-.08	-.01	.00	.21	.01	-.03	-.03	.01	-.00	.09	-.02	-.02	.10	.17
	FABRA	18		.10	-.05	-.06	-.07	-.10	-.00	.18	.00	.07	-.04	-.07	-.05	-.11	-.10	-.05	-.03	-.13	-.06	.07	.37
	FERRATÉ	19		.25	.01	-.07	-.00	-.02	-.15	-.10	.02	-.14	.07	.04	.08	-.00	.13	.01	-.03	.09	.06	-.01	.01
	MARTÍ	20		-.27	.06	.05	.05	.08	-.00	-.03	.22	.19	.07	.03	.02	.13	.11	.11	.18	-.06	.09	-.03	-.01
	NOMEN	21		.07	-.14	-.01	-.05	-.07	.09	-.11	.16	.08	-.06	-.04	-.07	-.17	-.13	-.07	.00	-.05	-.09	-.06	-.14
	PASTOR	22		.06	-.10	-.01	-.02	-.05	.11	-.09	.16	.04	-.04	-.03	-.06	-.17	-.12	-.06	.01	-.04	-.07	-.06	-.15
	ROSELL	23		.34	-.05	-.11	-.05	-.03	-.10	-.02	.03	-.18	.07	.00	.00	.01	.09	-.00	-.02	.00	-.06	-.00	.05
	SUBIRATS	24		-.35	.20	.11	.13	.18	.07	.01	-.42	.12	.14	.09	.08	.30	.31	.30	.18	-.08	.19	-.00	.05
	VENDRELL	25		.26	.67	-.10	-.03	-.02	.02	-.01	.06	-.16	-.01	-.03	.03	-.01	.10	-.02	-.02	-.00	-.01	.01	.04
	VILAR	26		.10	.02	-.07	-.04	-.09	.06	.24	.00	.04	-.08	-.05	-.06	-.05	-.11	-.05	-.04	-.11	-.06	.08	.41

21	22	23	24	25	26	27	28·29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	
.05	.06	.18	.20	.87	-.00	.20	-.09	-.00	-.12	-.01	-.15	-.28	-.14	-.10	-.14	-.28	-.17	-.07	-.34	.11	.33	.25	.28	.35	.12	% EMPRESES INDUSTRIALS MITJANES I GRANS
.09	.11	-.01	.06	.01	.06	.00	-.03	-.05	-.19	.19	.03	-.19	-.26	-.23	-.13	-.18	-.05	-.12	-.22	.10	.27	.28	.29	.27	.12	% TREBALLADORS EMPRESES INDUSTRIALS MITJANES
.06	.15	.08	.02	.13	.08	-.01	-.07	-.01	-.00	-.06	-.13	-.22	-.17	-.08	-.14	-.21	-.18	-.02	-.26	.02	.23	.26	.25	.23	.15	% TREBALLADORS EMPRESES SERVEIS MITJ. I GRANS
.18	.13	-.03	-.00	-.07	-.12	.07	.08	.02	.04	.02	-.00	-.00	.01	.09	-.00	.01	-.09	-.03	.12	-.00	-.12	-.10	-.10	-.12	.12	% TREBALLADORS EMPRESES INDUSTRIALS GRANS
.05	.08	.12	.09	.08	.13	-.04	-.09	-.04	-.21	.01	.16	.02	-.07	-.12	-.05	-.01	.04	.01	-.19	.20	.16	.13	.12	.16	.11	DENSITAT PER KM²
-.05	-.05	.01	-.00	-.01	-.05	-.03	.08	-.00	.11	-.11	-.10	-.00	.05	.08	.02	-.04	.02	.07	.05	-.09	-.00	-.02	-.03	-.01	-.05	% TERRES CULTIVADES EN RÈGIM DE PROPIETAT
.02	.04	.02	.07	.12	.02	.01	-.10	.11	-.16	.00	-.04	-.19	-.30	-.20	-.30	-.30	-.12	.07	-.32	.04	.35	.34	.34	.35	.06	% TERRES CULTIVADES EN RÈGIM D'ARRENDAMENT
.03	.04	-.06	-.01	.00	-.11	-.07	.21	-.07	.00	.22	.01	-.02	-.19	-.17	-.05	-.10	.00	-.00	-.15	-.07	.04	.10	.11	.09	.08	.04	% TERRES CULTIVADES EN RÈGIM DE PARCERIA
-.05	-.04	.00	-.03	-.02	.13	-.10	-.09	.00	-.10	.17	.21	.06	.04	.02	.08	.10	.15	.11	.07	.04	-.09	-.10	-.10	-.09	.03	% TERRES EN ALTRES RÈGIMS DE TINENÇA
-.04	-.06	-.04	-.03	-.03	-.20	-.05	.28	-.05	.06	-.08	-.11	-.08	.15	.13	-.03	.09	-.12	-.09	.13	-.19	-.09	-.04	-.09	-.07	-.09	% EXPLOTACIONS RAMADERES
-.05	-.06	-.02	-.04	.08	.17	.10	-.23	.01	.11	-.06	-.05	.08	.15	.03	.12	.09	-.12	-.07	.13	-.09	-.04	-.08	-.11	-.13	.07	% EXPLOTACIONS AGRÀRIES DE MENYS 1 Ha.
.02	.05	-.00	-.02	.01	-.01	.03	-.02	.14	-.01	-.07	-.10	.00	-.06	-.13	-.07	-.05	.13	.11	.09	-.07	-.09	-.10	-.11	-.09	-.06	% EXPLOTACIONS AGRÀRIES D'1 A 4'9 Ha.
-.05	-.04	-.00	-.03	-.02	-.10	.07	.04	.01	-.04	-.07	-.05	.07	.13	.09	.04	.08	.12	.00	-.14	-.12	-.07	-.09	-.12	-.13	-.01	% EXPLOTACIONS AGRÀRIES DE 5 A 19'9 Ha.
-.03	-.05	-.04	-.06	-.08	.07	.08	-.12	-.00	.17	-.11	-.11	.07	.26	.09	.17	.15	-.00	.05	.18	-.07	-.19	-.16	-.14	-.17	-.06	% EXPLOTACIONS AGRÀRIES DE 20 A 50 Ha.
-.04	-.04	-.03	-.02	.02	-.02	-.01	.01	-.08	.06	.10	-.07	-.05	.03	-.07	.01	.01	-.02	.01	.20	.00	.00	.02	.00	-.03	% EXPLOTACIONS AGRÀRIES MÉS 50 Ha.
.10	.07	.04	-.02	-.10	-.12	.05	.10	.02	.02	.02	-.02	-.02	-.04	.07	-.06	-.02	.02	.03	.13	-.06	-.11	-.10	-.09	-.11	-.06	% EMPRESARIS AGRÍCOLES DE MENYS 34 ANYS
.13	.13	-.06	-.02	.03	-.14	-.04	.20	-.02	.02	.21	.08	-.03	-.17	-.17	-.02	-.05	.00	-.16	-.09	.10	.09	.10	.09	.08	.11	% TREBALLADORS AGRÍCOLES DEDICATS EXCLUSIVAMENT TERRA
.01	.00	.04	.08	.07	.15	-.06	-.14	.01	-.12	.05	.08	-.03	-.21	-.17	-.09	-.15	.01	.04	-.15	.07	.14	.12	.14	.16	-.03	% TREBALLADORS AGRÍCOLES DEDICATS PARCIALMENT TERRA
-.05	-.07	-.03	-.06	-.09	.05	.09	-.09	-.03	.07	-.11	-.11	-.01	.14	.03	.05	.07	-.09	-.00	.16	-.06	-.16	-.13	-.11	-.14	-.08	% TERRA NO LLAURADA SOBRE TOTAL CULTIVABLE
-.07	-.08	-.01	-.05	-.07	.04	.07	-.07	-.03	.06	-.10	-.16	-.01	.15	.04	.04	.06	-.09	-.00	.15	-.06	-.14	-.12	-.10	-.13	-.10	POBL. ACTIVA AGRÀRIA (7+8+9)
.10	.12	-.06	-.02	-.03	-.06	.12	-.08	.07	.18	.08	-.02	-.11	-.12	-.00	.01	-.04	-.09	-.07	.07	.06	.07	.06	.06	.10	PROFESSIONS MÉS QUALIFICADES (10+11+12)
.01	.05	.08	.13	.13	.11	-.05	-.13	.05	-.28	.08	.02	-.16	-.43	-.35	-.25	-.34	-.12	.06	-.37	.17	.30	.35	.34	.38	.09	OBRERS INDUSTRIALS +EMPLEATS (13+14+15)
-.01	-.01	-.05	-.04	-.01	-.09	-.01	.15	-.07	-.02	.19	.02	-.04	-.11	-.05	-.02	-.06	.02	-.02	-.02	-.00	.05	.07	.06	.05	-.02	OBRERS INDUSTRIALS (14+15)
.08	.05	-.01	-.00	-.08	-.15	.01	.18	-.02	.01	.04	.01	-.00	.00	.13	-.06	.02	.06	.01	.13	-.10	-.11	-.11	-.11	-.15	.04	OBRERS INDUSTRIALS +SERVEIS (14+15+16)
																										TOTAL OBRERS + EMPLEATS (13+14+15+16)
																										TREBALLADORS INDUSTRIA MITJANA + GRAN (22+24)

QUADRE 21. Correlació dels principals factors polítiico-electorals amb algunes variables demogràfiques i sòcio-econòmiques.

	FACTORS ELECTORALS / VARIABLES DEMOGRÀFIQUES I SOCIOECONÒMIQUES	1 ÍNDEX PRÀCTICA RELIGIOSA DOMINICAL	2 % POBLACIÓ IMMIGRADA	3 PADRÓ HABITANT 1975	4 ÍNDEX CREIXEMENT 1960-70	5 ÍNDEX CREIXEMENT 1970-75	6 % POBLACIÓ ACTIVA SOBRE POBL. TOTAL	7 % PROPIETARIS AGRARIS AMB ASSALARIATS	8 % PROPIETARIS AGRARIS SENSE ASSALARIATS	9 % ALTRES TREBALLADORS AGRARIS	10 % PROPIETARIS I EMPRESARIS NO AGRARIS	11 % PROFESSIONS LIBERALS	12 % TÈCNICS I DIRECTIUS	13 % EMPLEATS	14 % OBRERS ESPECIALITZATS	15 % OBRERS NO ESPECIALITZATS INDUSTRIALS	16 % TREBALLADORS SECTOR SERVEIS
BARCELONA	FACTOR I	-.44	.67	.15	.57	.49	-.06	.20	.34	.04	-.15	-.04	.05	.25	.33	.36	.04
	FACTOR II	.16	-.11	-.00	-.11	-.11	-.08	.19	.07	.07	.23	.10	.02	-.04	-.27	-.04	.06
	FACTOR III	-.27	.36	.05	.30	.30	.03	-.12	-.26	.33	.15	.03	-.01	.27	.21	.24	.00
	FACTOR IV	.01	-.26	-.00	-.16	-.20	.05	.19	.44	-.01	-.23	-.05	.07	-.24	-.37	-.15	.06
GIRONA	FACTOR I	-.11	.26	.18	.19	.08	.07	-.12	-.22	-.18	-.00	-.01	.00	.20	.29	.11	-.01
	FACTOR II	-.07	.06	.11	.16	.15	-.04	-.15	-.08	-.19	.04	.21	.06	.08	.17	.04	-.03
	FACTOR III	.14	.04	-.01	-.08	-.09	.04	.12	.05	-.00	-.09	.23	.00	.04	-.20	.01	.23
	FACTOR IV	.02	-.21	-.09	-.10	-.09	-.08	-.01	.29	-.08	-.17	-.10	-.07	-.10	-.19	-.05	-.04
LLEIDA	FACTOR I	.34	-.25	-.17	-.23	-.07	-.10	.09	.15	-.01	-.22	-.02	-.04	-.07	-.19	-.26	.08
	FACTOR II	-.06	.00	.01	.05	.06	.08	.07	-.00	.01	-.12	-.02	-.02	-.01	-.03	-.04	-.01
	FACTOR III	-.12	-.06	.03	.11	.00	.10	.10	-.04	-.08	.01	-.00	-.02	.03	.06	.02	-.06
	FACTOR IV	.11	-.11	.00	-.04	.11	.02	-.07	.09	-.07	-.03	-.00	-.05	-.14	-.03	.01	.06
TARRAGONA	FACTOR I	.29	-.19	-.10	-.11	-.16	-.04	-.09	.35	-.04	-.09	-.08	-.08	-.30	-.24	-.21	-.11
	FACTOR II	-.13	.08	.07	.06	.09	.02	-.22	-.07	.01	.05	.05	.08	.12	.14	.09	.08
	FACTOR III	.28	-.00	-.09	-.03	-.04	-.12	-.06	.08	.17	.02	.01	.05	-.02	.07	-.03	-.07

| | | |

APÈNDIX C. LLISTA NUMERADA DE MUNICIPIS DE CATALUNYA PER CIRCUMSCRIPCIONS ELECTORALS (*)

BARCELONA

1. BAIX LLOBREGAT

001 Abrera
020 Begues
056 Castelldefels
066 Castellví de Rosanes
068 Cervelló
069 Collbató
072 Corbera de Llobregat
073 Cornellà de Llobregat
076 Esparreguera
089 Gavà
114 Martorell
123 Molins de Rei
147 Olesa de Montserrat
157 Pallejà
158 Papiol, El
169 Prat de Llobregat, El
196 Sant Andreu de la Barca
200 Sant Boi de Llobregat
204 Sant Climent de Llobregat
208 Sant Esteve Sesrovires
211 SANT FELIU DE LLOBREGAT
217 Sant Joan Despí
244 Santa Coloma de Cervelló
263 Sant Vicenç dels Horts
289 Torrelles de Llobregat
295 Vallirana
301 Viladecans

2. BARCELONÈS

015 Badalona
019 BARCELONA
077 Esplugues de Llobregat
101 Hospitalet de Llobregat, L'
194 Sant Adrià de Besòs
221 Sant Just Desvern
245 Santa Coloma de Gramenet

* Numeració oficial de l'Institut Nacional d'Estadística.

3. MARESME

003 Alella
006 Arenys de Mar
007 Arenys de Munt
009 Argentona
029 Cabrera de Mataró
030 Cabrils
032 Caldes d'Estiac (Caldetes)
035 Calella
040 Canet de Mar
075 Dosrius
110 Malgrat de Mar
118 Masnou, El
121 MATARÓ
126 Montgat
153 Òrrius
155 Palafolls
163 Pineda
172 Premià de Mar
193 Sant Iscle de Vallalta
197 Sant Andreu de Llavaneres
203 Sant Cebrià de Vallalta
214 Vilassar de Dalt
902 Vilassar de Mar
230 Premià de Dalt
235 Sant Pol de Mar
261 Santa Susanna
264 Sant Vicenç de Montalt
281 Teià
282 Tiana
284 Tordera

4, VALLÈS OCCIDENTAL

033 Caldes de Montbui
051 Castellar del Vallès
054 Castellbisbal
087 Gallifa
120 Matadepera
125 Montcada
156 Palau de Plegamans
167 Polinyà del Vallès
179 Rellinars
180 Ripollet
184 Rubí
187 SABADELL
205 Sant Cugat del Vallès
223 Sant Llorenç Savall
238 Sant Quirze de Terrassa

252 Barberà del Vallès (Sta. Maria)
260 Santa Perpètua de Mogoda
266 Cerdanyola del Vallès
267 Sentmenat
279 Terrassa
290 Ullastrell
291 Vacarisses
300 Viladecavalls del Vallès

5. VALLÈS ORIENTAL

005 Ametlla del Vallès, L'
014 Aiguafreda
023 Bigues
039 Campins
041 Canovelles
042 Cànoves
046 Cardedeu
055 Castellcir
064 Castellterçol
081 Fogars de Montclús
086 Franqueses del Vallès, Les
088 Garriga, La
095 Granera
096 GRANOLLERS
097 Gualba
105 Llagosta, La
106 Llinars del Vallès
107 Lliçà de Munt
108 Lliçà de Vall
115 Martorelles
124 Mollet
134 Figueró, El-Montmany
135 Montmeló
136 Montornès del Vallès
137 Montseny
159 Parets del Vallès
181 Roca del Vallès, La
198 Sant Antoni de Vilamajor
202 Sant Celoni
207 Sant Esteve de Palautordera
209 Sant Fost de Campsentelles
210 Sant Feliu de Codines
234 Sant Pere de Vilamajor
239 Sant Quirze Safaja
248 Santa Eulàlia de Ronçana
256 Martorelles de Dalt, Sta. M.ª.
259 Palautordera, Sta. M.ª.
276 Tagamanent
294 Vallgorguina

296 Vallromanes
306 Vilalba Sasserra

6. ALT PENEDÈS

013 Avinyonet
027 Cabanyes, Les
065 Castellví de la Marca
085 Font-rubí
091 Gelida
094 Granada, La
122 Mediona
145 Olèrdola
154 Pacs
164 Pla del Penedès, El
168 Pontons
174 Puigdàlber
206 Sant Cugat Sesgarrigues
222 Sant Llorenç d'Hortons
227 Sant Martí Sarroca
232 Sant Pere de Riudebitlles
236 Sant Quintí de Mediona
240 Sant Sadurní d'Anoia
249 Santa Fe del Penedès
251 Santa Margarida i els Monjos
273 Subirats
287 Terrassola i Lavit (Torrelavit)
288 Torrelles de Foix
304 Vilobí del Penedès
901 VILAFRANCA DEL PENEDÈS

7. GARRAF

043 Canyelles
058 Castellet i la Gornal
074 Cubelles
146 Olesa de Bonesvalls (Oleseta)
148 Olivella
231 Sant Pere de Ribes
270 Sitges
307 VILANOVA I LA GELTRÚ

8. ANOIA

008 Argençola
021 Bellprat
025 Bruc, El
028 Cabrera d'Anoia
031 Calaf

036 Calonge de Segarra
044 Capellades
048 Carme
060 Castellfollit de Riubregós
063 Castellolí
071 Copons
102 IGUALADA
103 Jorba
104 Llacuna, La
119 Masquefa
133 Montmaneu
143 Òdena
152 Orpí
161 Piera
162 Pierola
165 Pobla de Claramunt, La
170 Prats de Rei, Els
176 Pujalt
185 Rubió
189 Sant Pere Sallavinera
226 Sant Martí de Tous
228 Sant Martí de Sesgueioles
250 Santa Margarida de Montbui
257 Santa Maria de Miralles
286 Torre de Claramunt, La
292 Vallbona d'Anoia
297 Veciana
302 Vilanoveta del Camí
136 Molsosa, La (Lleida)

9. BAGES

002 Aguilar de Boixadors
010 Artés
012 Avinyó
018 Balsareny
034 Calders
038 Callús
047 Cardona
053 Castellbell i el Vilar
059 Castellfollit del Boix
061 Castellgalí
062 Castellnou de Bages
079 Estany, L'
084 Fonollosa
090 Gaià
098 Guardiola
113 MANRESA
127 Monistrol de Montserrat
128 Monistrol de Calders

138 Moià
139 Mura
140 Navarcles
141 Navars
178 Rajadell
182 Rocafort i el Pont de Vilomara
191 Sallent de Llobregat
192 Santpedor
212 Sant Feliu Sasserra
213 Sant Fruitós de Bages
218 Sant Joan de Torroella
229 Sant Mateu de Bages
242 Santa Cecília de Montserrat
258 Santa Maria d'Oló
262 Sant Vicenç de Castellet
274 Súria
277 Talamanca

10. BERGUEDÀ

011 Avià
016 Bagà
022 BERGA
024 Borredà
045 Capolat
049 Casserres
050 Castellar del Riu
052 Castellar de N'Hug
057 Castell de l'Areny
078 Espunyola, L'
080 Fígols de les Mines
092 Gironella
093 Gisclareny
099 Guardiola de Berga
130 Montclar de Berguedà
132 Montmajor
142 Nou de Berguedà, La
144 Olvan
166 Pobla de Lillet, La
175 Puigreig
177 Quar, La
188 Sagàs
190 Saldes
216 Sant Jaume de Frontanyà
255 Santa Maria de Merlés
268 Cercs (Serchs)
293 Vallcebre
299 Vilada
308 Viver i Serrateix
100 Gósol (Lleida)

11. OSONA

004 Alpens
017 Balenyà
026 Brull, El
037 Calldetenes
067 Centelles
070 Collsuspina
083 Folgueroles
100 Gurb de la Plana
109 Lluçà
111 Malla
112 Manlleu
116 Masies de Roda, Les
117 Masies de Voltregà, Les
129 Muntanyola
149 Olost
150 Orís
151 Oristà
160 Perafita
171 Prats de Lluçanès
173 Pruit
183 Roda de Ter
186 Rupit
195 Sant Agustí de Lluçanès
199 Sant Bartomeu del Grau
201 Sant Boi de Lluçanès
215 Sant Hipòlit de Voltregà
220 Sant Julià de Vilatorta
224 Sant Martí de Centelles
225 Sant Martí del Bas
233 Sant Pere de Torelló
241 Sant Sadurní d'Osormort
243 Santa Cecília de Voltregà
246 Santa Eugènia de Berga
247 Santa Eulàlia de Riuprimer
254 Santa Maria de Corcó
265 Sant Vicenç de Torelló
269 Seva
271 Sobremunt
272 Sora
275 Tavèrnoles
278 Taradell
280 Tavertet
283 Tona
285 Torelló
298 VIC
303 Vilanova de Sau
063 Espinelves (Girona)
220 Viladrau (Girona)

12. LA SELVA

007 Amer
008 Anglès
009 Arbúcies
023 Blanes
027 Breda
028 Brunyola
033 Caldes de Malavella
083 Hostalric
095 Lloret de Mar
101 Maçanes
103 Maçanet de la Selva
116 Osor
146 Riells de Montseny
148 Riudarenes
150 Riudellots de la Selva
159 Sant Feliu de Buixalleu
164 Sant Hilari Sacalm
180 SANTA COLOMA DE FARNERS
189 Cellera de Ter, La
193 Sils
194 Susqueda
202 Tossa
213 Vidreres
233 Vilobí d'Onyar
082 Fogars de Tordera (Barcelona)

13. EL GIRONÈS

002 Aiguaviva de Gironès
015 Banyoles
020 Bescanó
025 Bordils
035 Camós
038 Campllong
040 Canet d'Adri
044 Caçà de la Selva
049 Celrà
050 Cervià de Ter
056 Cornellà del Terri
058 Crespià
065 Esponellà
067 Flaçà
071 Fontcoberta
073 Fornells de la Selva
079 GIRONA
087 Juià

089 Llagostera
090 Llambilles
097 Madremanya
104 Medinyà
123 Palol de Revardit
137 Porqueres
142 Quart d'Onyar
157 Sant Andreu Salou
163 Sant Gregori
166 Sant Jordi Desvalls
168 Mollet de Ter (Sant Joan de Mollet)
169 Sant Julià de Ramis
172 Sant Martí de Llémena
173 Sant Martí Vell
174 Sant Miquel de Campmajor
186 Sarrià de Ter
190 Serinyà
215 Vilablareix
216 Viladasens
218 Vilademuls

14. BAIX EMPORDA

004 Albons
013 Begur
018 Bellcaire d'Empordà
022 BISBAL D'EMPORDA, LA
034 Calonge de les Gavarres
048 Castell d'Aro
055 Colomers
057 Corçà
068 Foixà
070 Fontanilles
072 Fonteta
076 Garrigoles
081 Gualta
085 Jafre de Ter
110 Mont-ras
117 Palafrugell
118 Palamós
121 Palau-sator
124 Pals
126 Parlavà
130 Pera, La
131 Peratallada
144 Regencós
153 Rupià
160 Sant Feliu de Guíxols
901 Sant Sadurní de l'Heura
181 Santa Cristina d'Aro

191 Serra de Daró
195 Tallada d'Empordà, La
197 Torrent d'Empordà
199 Torroella de Montgrí
203 Ultramort
204 Ullà
205 Ullastret
209 Vall-llòbrega
211 Verges
232 Vilopriu
235 Vullpellac

15. ALT EMPORDÀ

001 Agullana
003 Albanyà
005 Far d'Emordà, El
011 Armentera, L'
012 Avinyonet de Puigventós
014 Vajol, La
016 Bàscara
026 Borrassà
029 Boadella d'Empordà
030 Cabanes
031 Cabanelles
032 Cadaqués
041 Cantallops
042 Campmany
047 Castellò d'Empúries
051 Cistella
052 Siurana d'Empordà
054 Colera
060 Darnius
062 L'Escala
064 Espolla
066 FIGUERES
074 Fortià
075 Garrigàs
077 Garriguella
086 Jonquera, La
088 Lledò
092 Llançà
093 Llers
100 Masarac
102 Maçanet de Cabrenys
106 Mollet d'Empordà
111 Navata
115 Ordis
119 Palau de Santa Eulàlia
120 Palau-saverdera

128 Pau
129 Pedret i Marzà
132 Peralada
135 Pont de Molins
136 Pontós
138 Portbou
140 Port de la Selva, El
143 Rabós d'Empordà
151 Riumors
152 Roses
158 Sant Climent Sescebes
171 Sant Llorenç de la Muga
175 Sant Miquel de Fluvià
176 Sant Mori
178 Sant Pere Pescador
182 Santa Llogaia d'Alguema
187 Saus
188 Selva de Mar, La
198 Torrella de Fluvià
210 Ventalló
214 Vilabertran
217 Vilademat
221 Vilafant
222 Vilaür
223 Vilajuïga
225 Vilamacolum
226 Vilamalla
227 Vilamaniscle
228 Vilanant
230 Vila-sacra
234 Biure d'Empordà

16. LA GARROTXA

010 Argelaguer
019 Besalú
021 Beuda
046 Castefollit de la Roca
098 Maià de Montcal
105 Mieres
109 Montagut de Fluvià
114 OLOT
133 Planes d'Hostoles, Les
139 Preses, Les
149 Riudaura
154 Sales de Llierca
161 Sant Feliu de Pallerols
162 Sant Ferriol
165 Sant Jaume de Llierca
183 Sant Aniol de Finestres

184 Santa Pau
185 Sant Joan Les Fonts (Begudà)
200 Tortellà
207 Vall d'en Bas, La
208 Vall de Bianya, La

17. RIPOLLÈS

036 Campdevànol
037 Campelles
039 Camprodon
043 Queralbs
080 Gombrèn
091 Llanars
096 Llosses, Les
107 Molló
112 Ogassa
122 Palmerola
125 Pardines
134 Planoles
145 Ribes de Fresser
147 RIPOLL
167 Sant Joan de les Abadesses
170 Vallfogona de Ripollès
177 Sant Pau de Segúries
192 Setcases
201 Toses
212 Vidrà
224 Vilallonga de Ter
131 Montesquiu (Barcelona)
237 Sant Quirze de Besora (Barcelona)
253 Santa Maria de Besora (Barcelona)

18. CERDANYA *

006 Alp
024 Bolvir
061 Das
069 Fontanals de Cerdanya
078 Ger
082 Guils de Cerdanya
084 Isòvol
094 Llívia
099 Meranges
141 PUIGCERDÀ
206 Grus (Urús)

* La resta de la comarca pertany a la circumscripció electoral de Lleida.

18 BIS. CERDANYA

051 Bellver de Cerdanya
127 Lles
139 Montellà de Cadi
175 Prats i Sampsor
179 Prullans
187 Riu del Pendís

19. ALT URGELL

005 Alàs-Cerc
030 Aristot-Toloriu
032 Arsèguel
044 Bassella
061 Cabó
071 Cava
077 Coll de Nargó
088 Estamariu
140 Montferrer-Castellbó
149 Oliana
155 Organyà
165 Peramola
185 Ribera d'Urgellet
203 LA SEU D'URGELL
239 Valls de Valira
906 Valls d'Aguilar
908 Fígols i Alinyà
909 La Vansa-Fórnols
910 Josa-Tuixén

20. PALLARS SOBIRA

017 Alins
024 Alt Àneu
039 Baix Pallars
082 Espot
086 Esterri d'Àneu
087 Esterri de Cardós
089 Farrera de Pallars
123 Lladorre
126 Llavorsí
183 Rialb de Noguera
208 Soriguera
209 SORT
221 Tírvia
901 Vall de Cardós
903 La Guingueta

21. VALL D'ARAN

025 Alt Aran
031 Arres
045 Bausén
057 Les Bordes
059 Bossost
121 Lés
063 Canejan
243 VIELLA-MIG ARAN
247 Vilamós

22. PALLARS JUSSÀ

001 Abella de la Conca
043 Barruera
098 Gavet de la Conca
115 Isona i Conca d'Allà
128 Llimiana
161 Pallars-Jussà
171 Pobla de Segur
173 Pont de Suert
190 Salàs
196 S. Esteve de la Sarga
201 Sarroca de Bellera
202 Senterada
215 Talarn
227 Torre de Cabdella, La
234 TREMP
245 Vilaller
904 Castell de Mur

23. SOLSONÈS

064 Castellar de la Ribera
075 Clariana de Cardener
111 Guixers
124 Lladurs
129 Llobera de Solsonès
146 Navés
148 Odèn
151 Olius
163 La Coma i la Pedra
166 Pinell de Solsonès
167 Pinós
186 Riner
193 S. Llorenç de Morunys
207 SOLSONA

24. LA NOGUERA

002 Ager
008 Albesa
013 Alfarràs
015 Algerri
022 Alòs de Balaguer
034 Artesa de Segre
035 Sentiu de Sió, La
039 Avellanes-Sta. Linya, Les
040 BALAGUER
042 Baronia de Rialb
047 Bellcaire d'Urgell
049 Bellmunt d'Urgell
052 Bellvís
060 Cabanabona
062 Camarasa-Fontllonga
069 Castelló de Farfanya
079 Cubells
094 Foradada
112 Ivars de Noguera
122 Linyola
134 Menàrguens
138 Montgai
150 Oliola
156 Ós de Balaguer
164 Penelles
168 Poal, El
172 Ponts
174 Portella, La
177 Preixens
220 Térmens
222 Tiurana
231 Torrelameu
240 Vallfogona de Balaguer
249 Vilanova de l'Aguda
250 Vilanova de Meià

25. URGELL

003 Agramunt
027 Anglesola
041 Barbens
046 Belianes
050 Bellpuig d'Urgell
068 Castellnou de Seana
070 Castellserà
074 Ciutadilla
096 Fuliola, La
109 Guimerà

113 Ivars d'Urgell
130 Maldà
143 Montornès de Segarra
145 Nalec
154 Omells de Na Gaia, Els
157 Ossó de Sió
176 Preixana
181 Puigverd d'Agramunt
217 TARREGA
225 Tornabous
238 Vallbona de les Monges
242 Verdú
244 Vilagrassa
248 Vilanova de Bellpuig
252 Vila-sana
902 Sant Martí de Riucorb

26. SEGARRA

055 Biosca
072 CERVERA
085 Estaràs
103 Granyanella
104 Granyena de Segarra
110 Guissona
114 Ivorra
132 Massoteres
141 Montoliu de Segarra
152 Oluges, Les
191 Sanaüja
192 Freixenet de Segarra
194 Sant Ramon
197 Sant Guim de la Plana
216 Talavera
219 Tarroja de Segarra
223 Torà de Riubregós
905 Ribera d'Ondara, La
907 Torrefló
911 Plans de Sió
159 Vallfogona de Riucorb (Tarragona)

27. SEGRIA

004 Alamús, Els
007 Albatàrrec
010 Alcanó
011 Alcarràs
012 Alcoletge
014 Alfés

016 Alguaire
019 Almacelles
020 Almatret
021 Almenar
023 Alpicat
033 Artesa de Lleida
036 Aspa
038 Aitona
048 Bell-lloc d'Urgell
053 Benavent de Segrià
078 Corbins
093 Fondarella
099 Golmés
102 Granja d'Escarp, La
120 LLEIDA
125 Llardecans
131 Massalcoreig
133 Maials
135 Miralcamp
137 Mollerussa
142 Montoliu de Lleida
158 Palau d'Anglesola, El
182 Puigverd de Lleida
189 Rosselló
200 Sarroca de Lleida
204 Seròs
205 Sidamon
210 Soses
211 Sonadell
212 Sunyer
226 Torrebesses
228 Torrefarrera
232 Torres de Segre
233 Torre-serona
251 Vilanova de Segrià
254 Vilanova de la Barca

28. LES GARRIGUES

006 Albagés, L
009 Albi, L'
039 Arbeca
056 Bovera
058 BORGES BLANQUES, LES
067 Castelldans
073 Cervià de les Garrigues
076 Cogul, El
081 Espluga Calba, L'
092 Floresta, La
097 Fulleda

101 Granadella, La
105 Granyena de les Garrigues
118 Juncosa de les Garrigues
119 Juneda
153 Omellons, Els
169 Pobla de Cérvoles, La
170 Pobleta de la Granadella, La
180 Puiggròs
206 Soleràs, El
218 Tarrés
224 Torms, Els
230 Torregrossa
253 Vilosell, El
255 Vinaixa

TARRAGONA

29. CONCA DE BARBERÀ

021 Barberà de la Conca
029 Blancafort
046 Conesa
054 Espluga de Francolí, L'
061 Forès
073 Llorac
086 MONTBLANC
101 Passanant
105 Piles, Les
107 Pira
130 Rocafort de Queralt
139 Santa Coloma de Queralt
141 Santa Perpètua de Gaià
142 Sarral
143 Savallà del Comtat
146 Senan
147 Solivella
158 Vallclara
168 Vilanova de Prades
172 Vilaverd
176 Vimbodí

30. ALT CAMP

001 Aiguamúrcia
005 Alcover
010 Alió
034 Bràfim
036 Cabra del Camp
059 Figuerola del Camp

079 Masllorenç
080 Masó, La
083 Milà, El
089 Montferri
091 Mont-ral
098 Nulles
108 Pla de Cabra, El (Sta. Maria)
113 Pont d'Armentera, El
119 Puigpelat
120 Querol
124 Riba, La
132 Rodonyà
134 Rourell, El
160 Vallmoll
161 VALLS
165 Vilabella
170 Vila-rodona

31. BAIX PENEDÈS

002 Albinyana
016 Arboç, L'
020 Banyeres del Penedès
024 Bellveí del Penedès
028 Bisbal del Penedès, La
037 Calafell
051 Cunit
074 Llorenç del Penedès
090 Montmell, El
137 Sant Jaume dels Domenys
140 Santa Oliva
163 VENDRELL, EL

32. TARRAGONÈS

012 Altafulla
030 Bonastre
043 Catllar, El
047 Constantí
050 Creixell de Mar
066 Garidells, Els
095 Morell, El
097 Nou de Gaià, La
100 Pallaresos, Els
103 Perafort
109 Pobla de Mafumet, La
111 Pobla de Montornès, La
122 Renau

126 Riera de Gaià, La
131 Roda de Berà
135 Salomó
144 Secuita, La
148 TARRAGONA
153 Torredembarra
164 Vespella de Gaià
166 Vilallonga del Camp
171 Vila-seca de Solcina

33. BAIX CAMP

003 Albiol, L'
007 Aleixar, L'
009 Alforja
011 Almoster
017 Argentera, L.
031 Borges del Camp, Les
033 Botarell
038 Cambrils
039 Capafonts
042 Castellvell del Camp
045 Colldejou
053 Duesaigües
057 Febró, La
081 Maspujols
088 Montbrió del Camp
092 Mont-roig del Camp
116 Prades
118 Pratdip
123 REUS
127 Riudecanyes
128 Riudecols
129 Riudoms
145 Selva del Camp, La
162 Vandellós
167 Vilanova d'Escornalbou
169 Vilaplana del Camp
178 Vinyols i els Arcs

34. PRIORAT

015 Arbolí, L'
023 Bellmunt del Priorat
027 Bisbal de Falset, La
035 Cabassers
040 Capçanes
049 Cornudella de Montsant

055 FALSET
058 Figuera de Falset, La
069 Gratallops
070 Guiamets, Els
072 Lloà
075 Margalef
076 Marçà
082 Masroig, El
085 Molar, El
096 Morera de Montsant, La
112 Poboleda
114 Porrera
115 Pradell de la Teixeta
151 Torre de Fontaubella, La
154 Torroja del Priorat
157 Ulldemolins
173 Vilella Alta, La
174 Vilella Baixa, La

35. RIBERA D'EBRE

019 Ascó
026 Benissanet
060 Flix
065 Garcia
067 Ginestar-d'Ebre
084 Miravet
093 MÓRA D'EBRE
094 Móra la Nova
099 Palma d'Ebre, La
121 Rasquera
125 Riba-roja d'Ebre
150 Tivissa
152 Torre de l'Espanyol, La
177 Vinebre

36. TERRA ALTA

018 Arnes
022 Batea
032 Bot
048 Corbera de Terra Alta
056 Fatarella, La
064 GANDESA
071 Horta de Sant Joan
106 Pinell de Brai, El
110 Pobla de Massaluca, La
117 Prat de Comte
175 Vilalba dels Arcs

37. BAIX EBRE

006 Aldover
008 Alfara dels Ports
013 Ametlla de Mar, L'
025 Benifallet
052 Xerta
102 Paüls
104 Perelló, El
133 Roquetes
149 Tivenys
155 TORTOSA

38. MONTSIÀ

004 Alcanar
014 AMPOSTA
044 Sènia, La
062 Freginals
063 Galera, La
068 Godall
077 Mas de Barberans
078 Masdenverge
136 Sant Carles de la Ràpita
138 Santa Bàrbara
156 Ulldecona

5. El comportament electoral a la ciutat de Barcelona

Eugènia Salvador i Mencerré
Equip de Sociologia Electoral (U.A.B.)

1. INTRODUCCIÓ

1.1. Metodologia, fonts, variables

1.1.1. Advertiments preliminars

El tractament i l'anàlisi dels resultats de juny de 1977 a la ciutat de Barcelona, separadament de la resta de municipis catalans, té interès perquè com a gran conglomerat urbà ofereix un tramat de relacions socials que la configuren com una unitat amb una problemàtica específica i diferenciada de la resta de municipis. És també la disponibilitat de dades sociodemogràfiques a nivell de secció censal, basades en el Padró Municipal d'Habitants i publicades periòdicament, el que fa possible que els resultats de la capital catalana puguin ser objecte d'un tractament estadístic diferent.

És cert que aïllar la capital dels municipis circumdants no té cap justificació sociològica i els resultats electorals varen demostrar l'existència d'una continuïtat de comportament més enllà de les delimitacions administratives. La demarcació municipal actual ha estat desbordada pel creixement de la conurbació barcelonina, però malauradament, la manca de dades a nivell de secció censal per als restants municipis, unitat amb la qual treballem en el cas de Barcelona, ha obligat a prescindir-ne en la nostra anàlisi.

Nota: Una part dels primers capítols introductoris ha estat inclosa amb lleugeres modificacions, a la ponència presentada al 1.er Col·loqui de Sociologia Electoral (abril 1978) i publicada al n.º 1 d'«Estudis Electorals», publicació de la Fundació Jaume Bofill (Barcelona, 1978) amb el títol: «Les eleccions legislatives de 1977 a la ciutat de Barcelona».

Ha intervingut en la preparació de la base estadística i cartogràfica d'aquest treball, així com en l'elaboració de l'apartat corresponent a demografia de Barcelona, Josefina Elias, membre de l'Equip de Sociologia Electoral. En la fase inicial de comentaris dels mapes per resultats intervingueren Mercedes Brihuega, Aurea Fernández, M.ª José González, Rosa Margalef i J. Lluís Martino, alumnes de l'ICESB.

Els estudis de sociologia electoral, l'objectiu dels quals se centra en l'anàlisi i explicació de les motivacions del vot, poden ser empreses des de dues perspectives diferents: des de la geografia-ecologia electoral, que relaciona els resultats aconseguits en determinades àrees amb les característiques sociològiques i demogràfiques que les defineixen, o bé des de les enquestes i els sondeigs d'opinió, que donen més èmfasi a les motivacions psicològiques de l'elector.

En el cas dels estudis electorals en el nostre país, els inconvenients de cada enfocament [1] compten amb dos altres tipus de limitacions. D'una banda, les fonts estadístiques existents son molt poques i es refereixen a un nombre de variables també escàs. Per a la ciutat de Barcelona, les variables significatives des del punt de vista electoral es refereixen a l'edat, el sexe, la professió i la immigració, i són obtingudes a partir del Padró Municipal d'Habitants. No comptem per a la unitat d'anàlisi emprada, la secció censal, amb dades referents a la religió, la llengua, el nivell d'instrucció, les característiques de l'habitatge o la renda per càpita, per només citar-ne algunes de les normalment considerades com a importants en els estudis d'aquest tipus.

D'altra banda, la inexistència de sèries de dades electorals en els darrers 40 anys, una de les variables clau per a l'explicació del comportament electoral en un moment determinat, fa més difícil d'interpretar el perqué d'uns resultats i també predir-ne la futura evolució, tema aquest d'indubtable interès tant per a l'investigador com per al polític.

L'abast del nostre estudi, emprès des d'una perspectiva ecològica, s'ha vist indubtablement retallat per aquests dos factors. Hem volgut, malgrat tot, que no sigui merament descriptiu i en l'última part apuntem algunes hipòtesis explicatives del volt. L'anàlisi de posteriors consultes electorals ens permetrà de determinar fins a quin punt segueixen essent vàlides o han de ser rectificades.

1.1.2. Pla de treball

Hem dividit el nostre treball en dues parts. En la primera, introductòria, ens referim bàsicament a les variables i fonts emprades i a l'estructura sociodemogràfica de Barcelona, a nivell general i de districte, amb una breu síntesi gràfica per barris. Aquesta reduïda visió de conjunt permet una comprensió intuïtiva del perquè de determinada distribució geogràfica del vot a la ciutat.

A la Part II, abordem l'objectiu principal del treball, és a dir, l'anàlisi dels resultats electorals, des d'una doble perspectiva, geogràfica i estadística.

Per a l'anàlisi geogràfica hem elaborat els mapes de resultats a nivell de secció censal, de barri i de districte per als set partits que han obtingut escons parlamentaris, i també per a l'abstenció.

El tractament estadístic ha consistit en l'aplicació d'una anàlisi factorial, en la qual destaca el comentari de la matriu de correlacions entre totes les variables emprades.

1. La polèmica entre ambdós enfocaments fou intensa cap a la dècada dels 50 en gran part desencadenada per un article de W. S. Robinson «Ecological Correlations and the Behavior of Individuals», aparegut a la American Sociological Review, vol. 15 (1950). En l'actualitat, més que de contraposició hom tendeix a parlar de complementarietat entre els dos mètodes, a fi de captar millor les diferents facetes d'una mateixa realitat social. En el n.º 10 de «Perspectiva Social» (ICESB. Barcelona, 1977), intentàvem de sintetitzar els principals trets d'ambdues escoles així com la polèmica que les enfrontà. (Vegeu el capítol titulat «Modernas tendencias de la sociología electoral».)

1.1.3. Unitat d'anàlisi

L'anàlisi dels resultats ha estat feta a partir de la secció censal, unitat mínima per a la qual disposem d'informació sociodemogràfica. Barcelona es troba actualment dividida en 1058 seccions censals, que solen oscil·lar entre els 500 i els 2000 habitants. El terme mitjà és de 1700 habitants i 1230 electors, tot i que pot haver-hi diferències molt acusades entre les seccions. La població, per exemple, pot variar entre els 103 i els 4379 habitants i, d'acord amb el Padró de 1975, algunes seccions ultrapassen ja els 6000.

Hem volgut reflectir els *resultats per partit a nivell de secció* censal (mapes III a IX), tenint en compte que els districtes són unitats d'homogeneïtat i amplitud desiguals i per tant difícilment comparables, mentre que les divisions per barris actualment existents són molt nombroses i cap d'elles no és plenament satisfactòria. Probablement els resultats de les futures consultes electorals aniran configurant unes unitats homogènies que ens permetin d'acotar amb criteris més objectius que els actuals, àrees més extenses que evitaran la feixuga tasca de representar els resultats electorals a nivell de secció.

Malgrat com és de problemàtica qualsevol divisió per barris, hem confeccionat també a fi de simplificar-ne la lectura, mapes de resultats per barris, adoptant el criteri de delimitació emprat l'any 1976 per la Federació d'Associacions de Veïns, segons el qual Barcelona resta dividida en 35 barris naturals.

El barri administratiu, divisió encara emprada en estadístiques municipals, si bé podria resultar la unitat d'anàlisi ideal quant a grandària —amb un total de 132—, ha estat rebutjada per la nul·la significació que tenen la majoria dels noms que hi apareixen (per citar uns quants exemples, mencionarem els de «Argüelles» (Dte. IX), «Convalescència» (V), Parròquia» (III), «Bèria» (IV), etcètera.

1.1.4 Fonts i variables utilitzades

Variables sociodemogràfiques

Les variables demogràfiques han estat obtingudes del Padró Municipal d'Habitants, actualitzat al desembre de 1974 [2]. No hem pogut utilitzar les dades del Padró de 1975 pel fet que encara no havia estat publicat en el moment d'iniciar el nostre tractament estadístic.

Si bé les rectificacions padronals que es duen a terme anualment solen donar xifres menys acurades que les del mateix Padró, que es confecciona en els anys acabats en 5, cal no oblidar que l'elaboració del Padró de 1975 fou prou conflictiva com per a permetre de pensar que a nivell de secció censal la rectificació del 1974 té una validesa equiparable.

A l'Apèndix donem la llista completa de les variables que varen ser inicialment considerades com a rellevants des d'un punt de vista electoral, amb la indicació d'aquelles que han estat finalment emprades després d'una primera anàlisi que descartà les menys significatives.

Variables electorals

Els resultats electorals en què ens basem han estat recollits pel mateix Equip

2. *Font:* «Tablas por secciones censales. Padrón de Habitantes actualizado. 31-XII-1974». Gabinete Técnico de Programación. Subdepartamento de Estadística. Ayuntamiento de Barcelona. Barcelona, 1975.

de Sociologia Electoral a partir de les actes d'escrutini dels partits polítics o dels telegrames que els presidents de les meses electorals enviaven, el mateix dia de l'escrutini, a la Junta Electoral Provincial Electoral. La publicació d'aquests resultats ha estat a cura del Consorci d'Informació i Documentació de Catalunya [3].

1.2. Alguns aspectes sociodemogràfics de Barcelona ciutat

1.2.1. Barcelona en el seu context

Barcelona, capital de Catalunya, constitueix, junt amb Madrid, capital de l'Estat espanyol, un dels dos únics nuclis urbans de tot l'Estat que ultrapassen el milió d'habitants, amb prop de 2.000.000 i més de 3.000.000, respectivament [4]. Barcelona concentrava l'any 1975 el 31 % de la població catalana, i la província gairebé el 78 %.

QUADRE 1. Població de les províncies i capitals catalanes 1975

	Població total —província—	% sobre Catalunya	Població total —capital—	% sobre Catalunya
Barcelona	4.389.897	77,6	1.751.186	30,9
Girona	441.806	7,8	75.191	1,3
Lleida	348.359	6,1	100.872	1,8
Tarragona	480.331	8,5	100.786	1,8
Total Catalunya	5.660.393	100,0	2.028.035	35,8

FONT: Id. que nota 4.

El creixement urbà de Barcelona i el dels municipis adjacents han esborrat els límits que administrativament els separaven. Barcelona, Badalona, Esplugues de Llobregat, l'Hospitalet de Llobregat, Sant Adrià del Besos, Sant Just Desvern i Santa Coloma de Gramenet, formen un continum urbà del qual es fa impossible determinar sobre el terreny on acaba un municipi i on comença l'altre.

Aquests set municipis, que constitueixen la comarca del Barcelonès, segons la divisió fixada l'any 1936 per la Generalitat, concentraven l'any 1975 un 43,5 % de la població catalana, amb prop de 2.500.000 habitants. L'àrea d'influència d'aquest continuum urbà s'estén, però, a una àmplia zona que ultrapassa els límits de la comarca. «L'Àrea Metropolitana de Barcelona» era definida l'any 1971 com un espai que comprèn un conjunt de 162 municipis, corresponents a les comarques del Baix Llobregat, Garraf, el Penedès, Anoia, el Vallès Oriental i l'Occidental i el Maresme. Un decret llei del 1974 creà posteriorment l'Entitat Municipal Metropolitana, els límits administratius de la qual quedaven reduïts a 27 municipis, els mateixos que integraven la Comarca tal com la definia el

3. Resultats de les eleccions legislatives del 15 de juny del 1977 a Catalunya. 7 vols. Barcelona-Municipi (Vol. 1), 1.ª Part —Congrés.

4. Madrid tenia l'any 1975 3.201.234 habitants. *Font*: «Poblaciones de Derecho y de Hecho de los Municipios españoles». Padrón Municipal de 1975. Instituto Nacional de Estadística. Madrid, 1977.

Pla Comarcal de 1953, àmbit totalment insuficient per a una planificació racionalitzada de l'àrea d'influència de Barcelona, objectiu que per altra part ja era definit en l'esmentat decret-llei [5].

En molts d'aquests municipis es concentren, i es concentraren des de la seva creació, la major part de les indústries catalanes i han estat per aquest motiu un pol d'atracció de la mà d'obra immigrada. Però l'allau migratòria, que ha estat particularment intensa entre els anys posteriors a la guerra civil i a la dècada dels 60, ha experimentat ja des de les darreries d'aquesta mateixa dècada un decreixement.

QUADRE 2. Índexs comparatius de creixement. Municipis del Barcelonès. (Població de fet)

	1900		1950		1960	
	Població	Índex	Població	Índex	Població	Índex
Barcelona	544.047	100	1.280.179	235,3	1.557.863	286,3
Badalona	19.240	100	61.654	320,0	92.257	479,5
Esplugues de Llobregat	1.057	100	4.318	408,0	12.393	1.172,5
L'Hospitalet de Llobregat	4.948	100	71.580	1.446,0	122.813	2.482,1
Sant Adrià del Besòs	418	100	10.227	2.447,0	15.801	3.780,1
Sant Just Desvern	1.101	100	2.931	266,0	6.401	581,4
Santa Coloma de Gramenet	1.510	100	15.281	1.011,0	32.590	2.158,3
Total Comarca	572.321	100	1.446.170	252,6	1.840.118	321,8

	1970		1975		1977	
	Població	Índex	Població	Índex	Població	Índex
Barcelona	1.745.142	320	1.754.714	322,2	1.886.921	346,9
Badalona	162.888	847	201.867	1.049,2	210.138	1.092,0
Esplugues de Llobregat	29.474	2.788	38.110	3.605,0	40.881	3.867,0
L'Hospitalet de Llobregat	241.978	4.890	280.640	5.671,0	289.747	5.856,0
Sant Adrià del Besòs	24.452	5.850	37.286	8.920,0	39.012	9.333,0
Sant Just Desvern	9.226	838	9.703	881,3	10.068	914,0
Santa Coloma de Gramenet	106.711	7.067	137.579	9.111,0	143.232	9.485,0
Total Comarca	2.231.198	390	2.459.899	430,0	2.619.999	457,8

FONTS: Per a 1900-1960: «Datos demográficos municipales 1900-1960». Ministerio de la Vivienda. Madrid, 1966. Per al 1970: «Anuario estadístico de España». Madrid, 1975. Per al 1975: «Padrón Municipal de Habitantes», I.N.E. Madrid, 1977. Per al 1977: «Boletín Oficial de la Provincia», n.º 12. 13 gener 1979.

5. *Ll. Casassas i Simó* al llibre «Barcelona i l'espai català» (ed. Curial, Barcelona, 1977) resumeix els diferents intents d'ordenació del territori des del 1939 i les causes polítiques dels successius fracassos. *Ll. Recolons* a «La població de Catalunya. Distribució territorial i evolució demogràfica» (ed. Laia, Barcelona, 1974) dóna una informació demogràfica exhaustiva respecte als municipis i les demarcacions influïts per Barcelona i compresos administrativament en els diferents Plans.

En el quadre 2 podem veure com es produeix una estabilització en el creixement demogràfic de Barcelona i la seva àrea en els darrers anys. D'una banda, la recessió econòmica general que pateix el país desanima la immigració, que tampoc aquí no pot trobar el lloc de treball que li és negat a la seva terra d'origen. D'altra banda, la saturació a la qual ha arribat Barcelona impossibilita que es mantinguin els ritmes de creixement assolits anteriorment.

A la resta de municipis de la comarca, el creixement s'ha estabilitzat més tardanament. Entre 1975 i 1977 (quadre 3), les densitats denoten increments menors als dels anys anteriors, tot i que les xifres de població corresponents als anys intercensals (els no acabats en 0 o 5) solen ser inflades en no recollir totes les baixes que per diferents motius es produeixen entre la població.

Sant Just Desvern, amb una densitat molt baixa —12 hab/Ha, quan els restants municipis s'aproximen o ultrapassen llargament els 100—, manté el seu caràcter d'excepció respecte als altres, i apareix encara avui dia com una zona residencial de creixement contingut.

És sabut que Barcelona ostenta el dubtós mèrit de comptar-se entre les capitals mès denses del món, amb 180 habitants per hectàrea (xifres del Padró de 1975). A la mateixa comarca, aquest rècord pertany, però, a l'Hospitalet de Llobregat, 255 hab/Ha) que podria aviat anar seguit per Santa Coloma de Gramenet (151,4 hab/Ha) si les xifres del cens de 1980 (més fiables que les actualitzacions anuals) confirmen la tendència que demostren les de 1974 (195 hab/Ha). La densitat de la comarca s'aproxima actualment als 200 hab/Ha.

QUADRE 3. Evolució de les densitats de població als municipis del Barcelonès

	Superfície en Ha.	1950	1960	1970	1975	1977
Barcelona	9.762	131,1	159,6	178,8	179,7	193,3
Badalona	2.217	27,8	41,6	73,5	91,1	94,8
Esplugues de Llobregat	460	2,3	26,9	64,1	82,8	88,9
L'Hospitalet de Llobregat	1.099	4,5	65,1	220,2	255,4	263,6
Sant Adrià de Besòs	387	1,1	26,5	63,2	96,3	100,8
Sant Just Desvern	785	1,4	8,2	11,8	12,4	12,8
Santa Coloma de Gramenet	705	2,1	21,7	46,2	151,4	195,1
TOTAL COMARCA	15.415	93,8	119,4	144,8	159,6	170,0

FONT: **Superfície dels municipis**: «Nomenclator de las ciudades, villas, lugares, aldeas y demás entidades de población» INE. Madrid, 1970. Per a Barcelona i l'Hospitalet rem utilitzat fonts municipals, que difereixen del INE, ja que aquest els atribueix una superfície de 9140 Ha. i de 1200 Ha, respectivament.

Nota: L'INE a l'«Anuari Estadístico de España» atribueix una superfície de 9140 Ha a Barcelona i de 2.200 a l'Hospitalet.

L'elevada densitat de població i unes pèssimes condicions urbanístiques i d'allotjament son les més òbvies conseqüències d'una immigració sobtada i massiva. Per damunt de tot, però, revelen que l'Administració no ha volgut impedir els negocis especulatius muntats amb motiu de les urgents demandes

de sòl i d'habitatges, abans no s'arribés a la situació actual, ja pràcticament irreversible. Podem dir que tots els municipis que integren el cinturó industrial de Barcelona comparteixen aquesta problemàtica, que ha tingut una influència decisiva en els resultats electorals. El triomf o, com a mínim, la considerable implantació de les forces d'esquerra, principalment de socialistes i comunistes a les comarques i municipis més industrialitzats és significatiu respecte a això. És precisament des d'aquesta perspectiva, la de la relació d'aquesta problemàtica amb l'orientació de vot, que abordarem la referència a alguns dels aspectes més destacats de l'estructura demogràfica de Barcelona, unitat a la qual circumscrivim la nostra anàlisi.

1.2.2. Nivells d'anàlisi

Centrarem a partir d'ara la nostra anàlisi a Barcelona-ciutat, en el benentès que l'objectiu del present treball és l'anàlisi dels resultats i no là de dades sociològiques i demogràfiques, aspecte que en el cas de Barcelona disposa de nombrosos treballs d'experts [6]. Per tant, tindrem només en compte algunes de les variables que han resultat ser més rellevants, a partir de l'anàlisi estadística dels resultats electorals, caracteritzant a partir d'elles les àrees de la ciutat més definides sociològicament.

Les unitats d'anàlisi emprades han estat el districte i el barri. Les referències al districte, necessàries en tant que són les que s'empren habitualment en les ressenyes estadístiques oficials, han estat limitades al màxim, tenint en compte que es tracta d'unitats en la majoria dels casos massa extenscs i heterogènies. Llur delimitació actual vigent des de 1950, ha perdut tot significat per a la gran majoria dels districtes.

La divisió per barris que hem adoptat, més ajustada a la realitat, ha de ser malgrat tot, presa amb certes reserves. És una de les moltes que han estat fetes recentment, amb criteris més intuïtius que no basats en dades concretes, d'altra banda inexistents o com a mínim escasses i difícils de recollir. La incorporació de noves dades, entre les quals poden tenir un paper destacat les sèries de resultats electorals, oferirà la possibilitat de fixar noves delimitacions als barris naturals de Barcelona, amb tota seguretat més ajustades a la realitat.

En aquesta Part I no ens referirem a la secció censal com a unitat d'anàlisi, amb l'única excepció de les densitats, que han estat calculades per a aquesta microunitat i per a les quals ha estat elaborat el corresponent mapa (mapa II). Barcelona apareix sociològicament segregada en àrees d'una relativa homogeneïtat. La divisió per barris emprada sigui o no la més idònia, pot, malgrat tot, servir com a primera aproximació per a plasmar les diferències entre uns barris i uns altres, de forma visualment més clara del que ho faria un mapa a nivell de secció censal.

1.2.3. Descripció per districtes

Barcelona es divideix en 12 districtes, la superfície i la població dels quals és,

6. Citarem entre els més recents: Ferras, R. «Barcelone. Croissance d'une métropole». Ed. Anthropos, París, 1977. Borja, J. i altres: «La Gran Barcelona». Ed. A. Corazón. Madrid, 1972, i els ja citats de Ll. Recolons i Ll. Casassas. En aquest últim hom hi pot trobar una extensa bibliografia sobre el tema que cobreix els diferents aspectes urbanístics, històrics i sociològics de Barcelona.

QUADRE 4. Evolució demogràfica de Barcelona-ciutat per districtes 1960-1978.

Districtes	Superfície en Ha.	1960 (a)	1960 (b)	1965 (a)	1965 (b)	1970 (a)	1970 (b)	1975 (a)	1975 (b)	1978 (a)	1978 (b)
I	246,—	102.787	417,8	90.644	368,5	77.423	314,7	64.487	262,1	66.220	269,2
II	1.924,70	137.704 *	71,5	134.618	69,9	127.253	66,1	124.917	64,9	129.086	67,1
III	2.080,08	113.105 *	54,4	129.941 *	62,5	139.902 *	67,0	140.357	67,5	156.255	75,1
IV	257,40	115.557	448,9	107.155	416,3	95.433	370,8	88.695	344,6	94.751	368,1
V	92,80	105.122	1.132,8	88.266	951,1	72.357	779,7	60.559	652,6	64.936	699,7
VI	201,48	98.984	490,8	93.161	462,4	89.355	443,5	82.655	410,2	88.770	440,6
VII	299,40	116.802 *	390,1	117.720 *	393,2	120.452 *	402,3	125.533 *	419,3	134.272	448,5
VIII	592,36	151.443 *	255,7	156.886 *	264,8	159.631 *	269,5	158.900	268,2	171.224	289,1
IX	1.568,40	219.488 *	139,9	290.626 *	185,3	357.880 *	228,2	390.524 *	249,0	417.327	266,1
X	818,40	135.101 *	165,1	149.353 *	182,5	166.790 *	203,8	163.895	200,3	171.323	209,3
XI	552,72	91.189 *	165,0	93.648 *	169,4	101.928 *	184,4	103.929 *	188,0	109.197	197,6
XII	1.128,26	170.671 *	151,3	203.585 *	180,4	236.738 *	209,8	246.614 *	218,6	299.352	265,3
Total Barcelona	9.762,00	1.557.863	159,6	1.655.603	169,6	1.745.142	178,8	1.751.065	179,4	1.902.713	194,9

(a) Població de fet. (b) Densitat habitants/hectàrea.
(*) Districtes que a l'any del Cens o del Padró corresponent guanyen població. El 1978, que correspon a un any intercensal, tots els districtes augmenten de població, fet que no hem registrat a causa de la inflació que hi experimenten les xifres.
FONT: Per a 1960-1970: «Estadística Municipal», Resum anual. Ajuntament de Barcelona, 1973. Per al 1975: «Padrón Municipal de Habitantes de 1975. Totales por distrito y secciones censales». Ajuntament de Barcelona. Per al 1978: Dades facilitades pel Subdepartament d'Estadística de l'Ajuntament.

com hem dit, molt desigual. El quadre 4, en el qual hem calculat les densitats per districte des de 1960, pels anys corresponents als de l'elaboració del Cens i del Padró Municipal i també segons les últimes dades de què disposem, les de 1978, evidencia aquestes desigualtats i la necessitat, per tant, d'una reestructuració si es pretén arribar a una descentralització administrativa municipal basada en el districte.

a) *Densitats*

Una elevada densitat és la característica més acusada de quasi tots els districtes. El 5è bat en aquest aspecte tots els récords, amb més de 652 hab/Ha l'any 1975, tot i havent experimentat un decreixement considerable respecte a l'any 1960 en el qual el terme mitjà d'habitants per hectàrea (superfície equivalent a una illa de l'Eixample) era de 1133. Només 7 de les 54 seccions que l'integren tenen menys de 500 hab/Ha i més de la meitat (26 seccions), ultrapassen els 2000 hab/Ha.

La resta de districtes, ja més extensos, són molt menys compactes (vegeu el mapa II). El IV, VI i VII oscillen entre el 300-400 hab/Ha, mentre que els restants se situen per sota de 300. Alguns nuclis molt densificats apareixen junt a d'altres amb poca població. És el cas per exemple, dels barris de la Barceloneta i de Sant Pere (dte. I), del Poble Sec (dte. II), del Besòs-Maresme (dte IX). Aquests nuclis superen globalment els 1000 hab/Ha. Aïlladament trobem en d'altres barris seccions de densitat molt superior, deguda en la majoria de casos a la recent construcció de blocs d'habitatges de gran alçada [7].

A l'extrem oposat del V, el II i el III ofereixen densitats molt baixes, fet poc significatiu en el cas del II, ja que es conseqüència de l'extensió ocupada per Montjuïc i la Zona Franca. La resta del districte presenta zones d'elevada densificació, com podem observar en el mapa per seccions censals, que contraresten des del punt de vista de l'habitabilitat els espais verds de què disposa.

El districte III (Sarrià, Sant Gervasi, Putxet) és, des del punt de vista urbanístic, el més privilegiat de Barcelona, si bé l'increment demogràfic experimentat entre el 1975 i el 1978, desacostumadament alt, pot estar anunciant ja la seva futura degradació. En l'actualitat, però, és encara el més habitable i el millor equipat. Més d'un terç de les seves seccions tenen menys de 250 hab/Ha.

Les seccions de més baixa densitat es troben localitzades, com és lògic, a la perifèria dels districtes, ja sigui la marítima o muntanyosa. No cal dir que si únicament comptéssim l'àrea urbanitzable molts d'ells encara incrementarien llur densitat.

b) *Evolució demogràfica*

L'estabilització demogràfica que en termes generals ha experimentat Barcelona, s'ha traduït de forma desigual als 12 districtes. Entre el 1970 i el 1975, Bar-

7. Les densitats per secció censal han estat calculades segons les dades demogràfiques del 1974, perquè no havien estat encara publicades, quan van iniciar el nostre treball, les corresponents al Padró del 1975. Les densitats resten lleugerament subvalorades, en no haver estat descomptades les àrees dels vials que les travessen. Sí que ho han estat en canvi, les d'aquells que les separen. Le superfícies han estat calculades per Salvador Matas, collaborador de l'Equip. Agraïm en aquest respecte les facilitats que ens foren brindades a l'estudi dels arquitectes Bohigas, Martorell i McKay, per dur a terme aquesta feixuga tasca.

celona dóna l'índex de creixement més baix de tot el segle: un increment del 0,3 % respecte a la població del 1970, devant del 21,7 % de 1950-1960 i el 12 % de 1960-1970. L'any 1978 sembla indicar que es produeix una recuperació de l'índex de creixement a tots els districtes —com podem veure al quadre 4 tots ells augmenten de densitat— si bé cal confiar que aquesta recuperació sigui fictícia, per tal com és deguda a la inflació de les xifres corresponents als anys intercensals. Preferim, doncs, deixar de banda les xifres corresponents al 1978 mentre el nou Cens del 1980 no confirmi aquesta tendència.

Entre el 1970 i el 1975 perden població 9 dels 12 dictrictes, amb les excepcions del IX, XI i XII, la perifèria dels quals apareix com l'única zona de possible expansió dins el terme municipal si hom pretén preservar Collcerola de ser també urbanitzada.

Aquesta estabilització o lleugera pèrdua de població ha tingut efectes poc destacables en la densitat dels districtes. Les pèrdues més acusades apareixen al I i el V, els més degradats urbanísticament, amb un decreixement de la població del 17 %. El IV i el VI (els dos Eixamples), que perden un 8 % de població, son els exemples més típics del procés de terciarització de l'àrea central de les grans ciutats. En aquests districtes el despoblament ha estat una tendència constant des de 1950 (el 1960 en el cas del VI), a diferència d'altres com el VIII (Gràcia) o el X (el Poble Nou), en els quals els indicis de saturació no es manifesten fins al 1970.

c) *Composició sociològica*

L'anàlisi de les dades referents a l'edat, el sexe, la professió i la immigració, malgrat no aportar una informació ni de bon tros exhaustiva, configuren ja una divisió força clara entre alguns districtes. Segons aquestes variables, que apareixen desglossades al quadre 5, el III i l'XI poden ser considerats com els dos districtes de més alt nivell de renda. Així ho indica bàsicament la proporció relativament alta de «Professions Liberals», «Propietaris i Directius» i «Tècnics de grau mitjà». El màxim de 7,7 % per a la primera d'aquestes categories apareix al III, mentre que a 7 dictrictes no arriba a 3 %. Tenen també una població relativament jove, (més del 55 % tenen menys de 40 anys) i poca població immigrada: més del 67 % ha nascut a Catalunya.

Els dictrictes IV i VI —la Dreta i l'Esquerra de l'Eixample—, tradicionalment també considerats benestants, han anat però, perdent terreny en aquest aspecte. Comparteixen encara algunes de les característiques dels dos anteriors, si bé en menor grau, com són un percentatge alt de professions qualificades i poca immigració. S'hi aprecia en canvi un major envelliment de la població (més d'una quarta part passa dels 60 anys) i un percentatge també més alt d'assalariats de la indústria.

Com podem veure en el mapa de densitats, la d'aquests dos últims districtes són també més elevades. Un gran nombre de seccions ultrapassen els 1000 hab/Ha, mentre que en el III i en l'XI les densitats són per terme mitjà més baixes i poques seccions estan tan poblades.

S'oposen a aquests quatre districtes centrals, tant des del punt de vista geogràfic com del sociològic, l'arc de districtes que des del Poble Sec, enllaçant a través de la franja marítima del Casc Antic i el Poble Nou, encercla Barcelona fins al nord de la ciudad —Sant Andreu, els Nou Barris—. Comprèn aquesta extensa àrea perifèrica els districtes I (el Casc Antic i la Barceloneta), II (el Poble Sec), V el dte. V i el Barri «Xino»), IX (Sant Andreu, els Nou Barris, etc.) i X (el Poble Nou, el Besòs-Maresme). Llurs característi-

QUADRE 5. Composició sociodemogràfica dels districtes de Barcelona (1974)

Districtes	EDATS				PROFESSIONS							
	0-19 +N.C.	20-39	40-59	més 60	Propietaris Directius	Professions Liberals	Tècnics Grau Mitjà	Empleats	Assalariats Serveis	Assalariats Indústria	Jubilats	Mestresses de casa
I	23,0	26,0	27,2	23,8	2,2	2,8	2,4	10,1	8,6	14,2	3,5	18,7
II	27,5	25,7	26,8	20,0	2,1	2,8	3,2	9,4	6,1	14,1	2,6	16,1
III	29,8	27,9	24,9	17,4	4,9	7,7	5,2	5,9	7,4	4,6	1,1	11,6
IV	22,8	25,4	25,5	26,3	3,0	5,4	4,3	9,7	7,9	8,7	3,8	17,7
V	22,3	24,3	28,7	24,7	2,0	2,2	1,9	9,4	9,2	16,6	3,1	16,0
VI	22,8	25,5	25,9	25,7	3,2	5,3	5,1	10,1	6,3	8,3	3,5	16,9
VII	27,4	26,8	26,9	19,0	2,0	2,4	3,1	9,3	5,1	15,2	2,0	12,6
VIII	26,7	26,0	25,8	21,4	2,7	4,2	4,3	9,3	5,5	11,0	1,6	11,7
IX	33,2	29,4	25,4	12,1	1,1	1,8	2,3	8,0	5,3	17,4	1,1	11,5
X	30,8	26,3	26,9	16,0	1,3	1,8	2,5	8,9	5,8	16,3	5,2	22,9
XI	29,0	26,9	24,9	19,2	4,0	6,3	5,2	7,2	6,0	5,9	1,3	11,1
XII	30,8	29,0	25,2	15,0	1,8	2,8	3,8	8,4	5,5	14,0	2,6	17,4
TOTAL BARCELONA	28,8	27,3	25,9	18,0	2,3	3,4	3,5	8,6	6,1	13,1	2,4	14,9

	ÀMBIT DE PROCEDÈNCIA							ANY D'ARRIBADA					
	Barcelona Municipi	Resta Prov. Barcelona	Resta Catalunya	València Múrcia Balears	Andalusia	Castelles Extremadura Lleó	Nord i Aragó	1971-74	1966-70	1961-65	1951-60	1941-50	Abans 1941
I	49,1	3,6	5,4	7,5	12,4	8,8	10,1	2,3	8,8	6,0	8,3	7,1	18,1
II	52,8	4,0	5,6	7,1	10,4	8,8	9,2	2,3	7,1	6,5	8,9	7,0	15,2
III	56,5	6,2	7,1	3,9	4,8	8,1	7,7	1,3	10,5	6,6	7,5	5,5	11,9
IV	52,6	5,8	7,4	5,1	6,4	8,8	11,1	2,3	8,2	5,6	6,9	5,5	18,6
V	48,8	3,5	5,4	8,4	11,1	8,9	11,5	1,8	7,3	6,2	8,8	7,3	19,6
VI	52,3	5,9	8,5	5,8	6,2	8,5	9,8	2,3	8,1	5,6	6,8	5,9	18,8
VII	55,4	4,9	5,8	7,7	7,9	8,1	8,5	3,3	7,4	5,7	7,6	5,5	14,8
VIII	56,1	4,9	6,9	4,9	7,6	8,7	8,5	2,4	6,4	6,7	7,6	5,4	15,1
IX	45,5	3,5	3,8	6,2	17,8	13,0	8,7	3,8	10,2	11,8	13,5	6,8	8,4
X	50,9	4,5	4,6	7,0	13,3	10,0	8,4	2,6	7,6	8,5	11,8	6,9	11,7
XI	54,2	5,9	7,6	5,2	5,4	8,3	8,5	2,0	9,7	6,2	7,4	5,2	15,2
XII	48,3	4,0	5,6	5,5	14,2	11,1	9,4	2,8	9,1	10,3	11,8	6,3	11,2
TOTAL BARCELONA	50,9	4,5	5,7	6,0	11,3	10,0	9,0	2,7	8,6	8,2	9,9	6,3	13,2

FONT: Elaboració pròpia a partir de la publicació «Tablas por secciones censales. Padrón habitantes actualizado, 31-XII-74», publicat «Gabinete Técnico de Programación. Subdepartamento de Estadística. Ayuntamiento de Barcelona», Barcelona, 1975.

ques, l'antiguitat, la composició social, el nivell d'habitabilitat i el de degradació urbana varien considerablement dels uns als altres.

Uns, es caracteritzen per l'elevada densitat i la degradació urbanística, i per un percentatge elevat de població envellida —és el cas de la part antiga de la ciutat; d'altres, per incloure barris de creació recent, receptors de la immigració de la postguerra, mal equipats, amb una població majoritàriament assalariada (IX i X). Malgrat llur heterogeneïtat (lògica en districtes com el IX, amb prop de 400.000 habitants i més de 1500 Ha), ambdós es configuren a grans trets com de baix nivell de renda, amb predomini de la població assalariada sobre la de quadres i directius, i amb un percentatge de població immigrada superior a la mitjana de Barcelona. Aquestes característiques solen ser més acusades a mesura que ens situem més a la perifèria dels districtes.

Una tercera categoria de districtes, sempre parlant en termes genèrics i esquematitzant al màxim, poden ser considerats com a intermedis entre els altres dos grups oposats: serien el VII (Sants, la Bordeta), VIII (Gràcia, la Salut) i XII (Horta, el Carmel). Solen reunir uns nuclis de barris històrics, amb una personalitat ben definida, tradicionalment catalans o d'immigració antiga i ja assimilada al barri, amb uns altres nuclis de creació recent. Tot plegat dóna com a resultat una estructura sociodemogràfica mixta. L'origen català i les professions qualificades no apareixen en conjunt tan estretament lligades entre elles i alhora tan contraposades a la població assalariada. El VIII seria el que més pròxim estaria dels Eixamples, i el XII del IX, mentre que Sants és el que sintetitza més clarament la component catalana (66 % de catalans) i al mateix temps obrera (15 % d'assalariats industrials).

1.2.4. Barris més definits sociològicament

L'anàlisi per barris matisa el que hem dit dels districtes si bé ho continua mantenint en els seus trets bàsics: el centre de la ciutat queda nítidament oposat a la perifèria i una ampla zona intermèdia presenta una composició sociodemogràfica molt menys definida.

Per a sintetitzar la composició social dels barris d'acord amb les variables de què disposem, hem elaborat els quadres 6 i 7 en els quals hem intentat de plasmar de la manera més simplificada possible llurs característiques més marcades.

En l'apartat corresponent a l'anàlisi dels resultats, hom pot trobar els mapes de referència per a identificar els barris (mapes 2 i 3).

El quadres 6 i 7 representen els dos tipus de barris oposats i amb unes característiques més diferenciades. Les tres intensitats de trama corresponen als diferents valors mitjans que pot prendre cada variable en un barri. El negre correspon a percentatges superiors a la mitjana de Barcelona (m) més la desviació estàndard (σ), el gris, als compresos entre la mitjana més o menys la desviació estàndard, i e ratllat, a aquells inferiors a la mitjana menys a desviació estàndard.

En el centre dels dos quadres, un mapa recull només la trama negre per a una o altra variable.

El resultat obtingut demostra visualment l'afinitat espacial de determinades variables sociodemogràfiques i llur contraposició a d'altres, relacions que després s'han confirmat estadísticament en la matriu de correlacions. En concret, els obrers, els immigrants i la població jove tendeixen a localitzar-se als barris de la perifèria. Els percentatges d'obrers industrials i d'immigrants

provinents de València-Múrcia i d'Andalusia són especialment baixos en el cuny centre occidental de la ciutat.

D'altra banda, les professions qualificades i la població d'origen català tendeix a localitzar-se precisament en el cuny central i dóna valors molt baixos als barris perifèrics extrems (el Carmel, els Nou Barris, el Besòs-Maresme).

És interessant de retenir aquesta estructura demogràfica per a comparar-la amb la dels resultats electorals, també per barris (mapes 3 a 10 dins l'apartat 3.2.3.) amb els quals mostren una gran similitud.

1.2.5. Resum

Com a resum podem dir que la densitat demogràfica, la immigració i la segregació social són els trets demogràfics més acusats de Barcelona.

La densitat és de 200 hab/Ha, però augmentaria si restèssim les zoses forestals del Tibidabo, compreses dins el terme municipal. Aquesta elevada densitat demogràfica com a terme mitjà, és bàsicament resultat de la immigració, que es produí amb particular intensitat a la postguerra, i que ha anat minvant des de finals dels anys 1960, a causa de la recessió econòmica general que pateix el país i de la saturació a què s'ha arribat dins el terme municipal.

Aquesta immigració, majoritàriament mà d'obra no qualificada, s'ha anat installant als barris perifèrics, on el preu del sòl i dels habitatges era accessible a llur nivell econòmic. Els barris que els han acollit no estaven preparats per a rebre aquest increment sobtat de la població i tenen seriosos dèficits urbanístics i d'equipaments.

Al centre de la ciutat alguns barris, privilegiats en aquest sentit, han patit en menor grau els efectes de l'especulació del sòl, però també s'han anat deteriorant i densificant, sotmesos al procés de terciarització que normalment experimenten les àreas centrals de les grans ciutats. Les zones destinades a residència es van reduint progressivament i les capes altes de la població, les que disposen de mitjans per a fer-ho, són les primeres a cercar fora dels límits de la ciutat àrees més habitables. Malgrat els signes de degradació que ja ofereixen els barris tradicionalment considerats com a residencials, les diferències qualitatives amb els de recent creació són substancials.

En aquest sentit es pot dir que existeix, doncs, a Barcelona una segregació social, una distinció força marcada entre determinats barris del centre i els perifèrics que han acollit les onades migratòries d'aquests anys. L'espai entre ambdós tipus de barris queda ocupat per una ampla zona de transició de característiques menys marcades.

És interessant de retenir les grans línies d'aquesta distribució geogràfica de determinades característiques de la població, pel paral·lel que mantenen amb la distribució dels resultats electorals. El juny de 1977, Barcelona es dividí molt clarament en dues zones políticament contraposades: la perifèria, «cinturó roig», on les forces d'esquerra obtingueren els millors resultats, i el cuny centre occidental, moderadament dretà (és de destacar que els partits clarament de dretes no tingueren cap zona d'influència pròpiament parlant) amb un àrea intermèdia, en l'estructura de vot de la qual, secció a secció, destacaven alternadament els tres o quatre principals partits, sense que cap d'ells tingués una predominança decisiva.

Això serà més matisat a la part II del present treball, en la qual, des d'un punt de vista geogràfic, es concretaran les diferents zones, i també, a partir de l'anàlisi estadística, s'indicaran les principals variables que semblen haver influït en el vot.

QUADRE 6

BARRIS MÉS DEFINITS SOCIOLÒGICAMENT

BARRIS OBRERS

OBRERS INDUSTRIALS

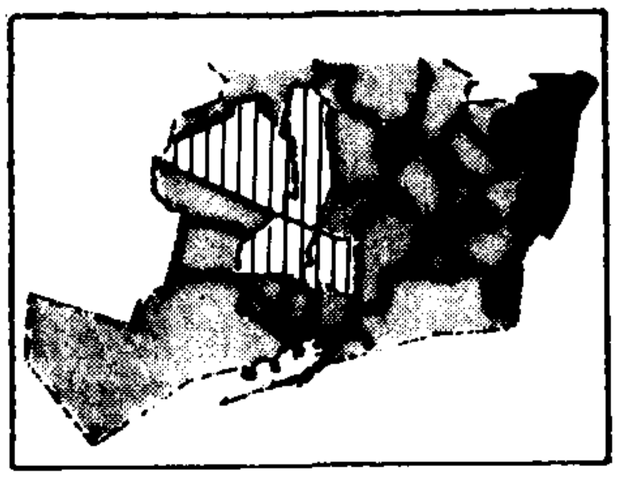

POBLACIÓ JOVE

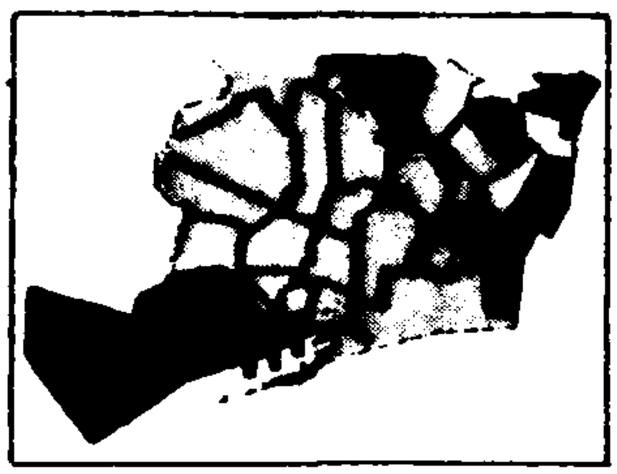

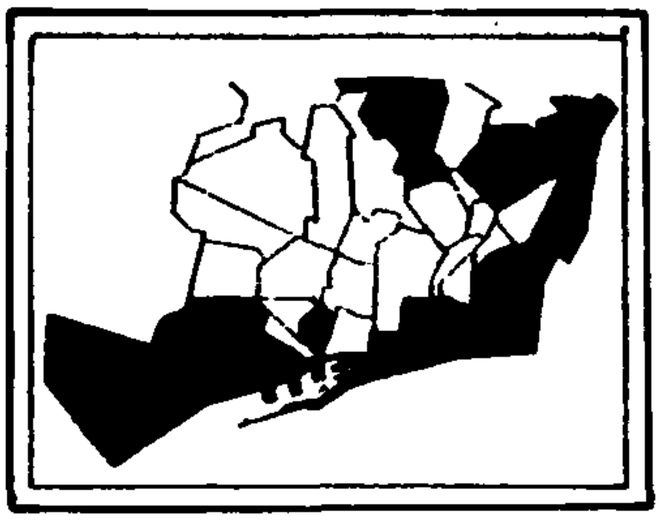

BARRIS AMB MÉS OBRERS, IMMIGRATS I/O POBLACIÓ JOVE

FONT: PADRÓ ACTUALITZAT DESEMBRE 1974

Equip de Sociologia Electoral (U.A.B.)

POBLACIÓ IMMIGRADA

Àmbit de procedència:

ANDALUSIA

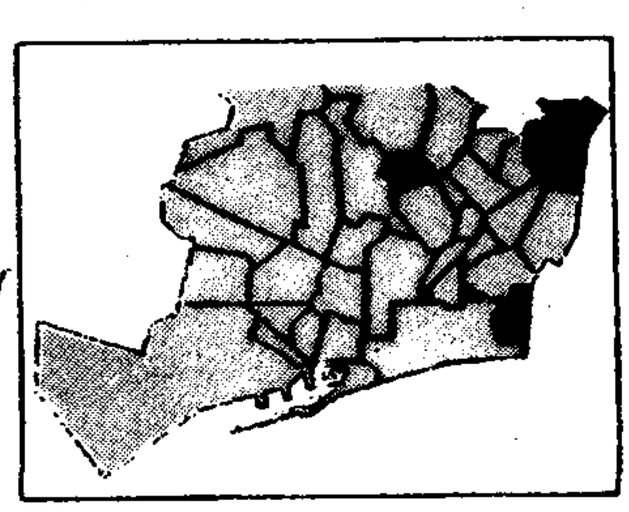

VALÈNCIA-MÚRCIA-BALEARS

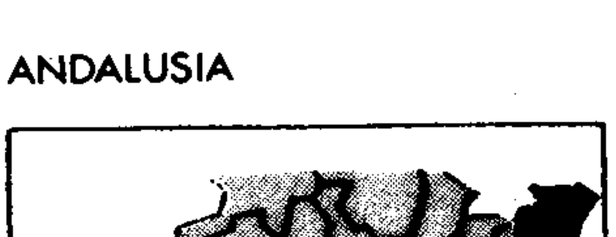

CASTELLA-EXTREMADURA-LLEÓ

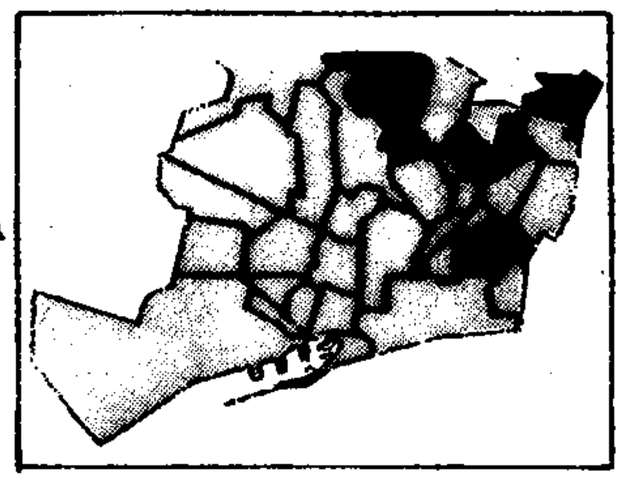

% superior a m + σ

m − σ ≤ % ≤ m + σ

% inferior a m − σ

m: mitjana de Barcelona

σ: desviació standard

QUADRE 7

BARRIS MÉS DEFINITS SOCIOLÒGICAMENT

BARRIS DE CLASSE ALTA

PROFESSIONS QUALIFICADES

PROPIETARIS I DIRECTIUS

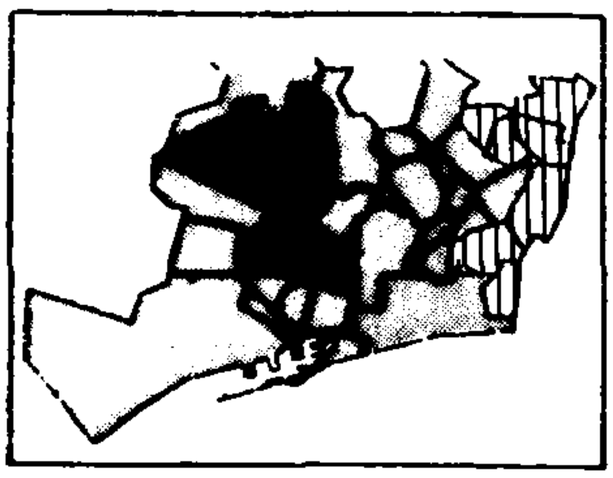

PROFESSIONS LIBERALS

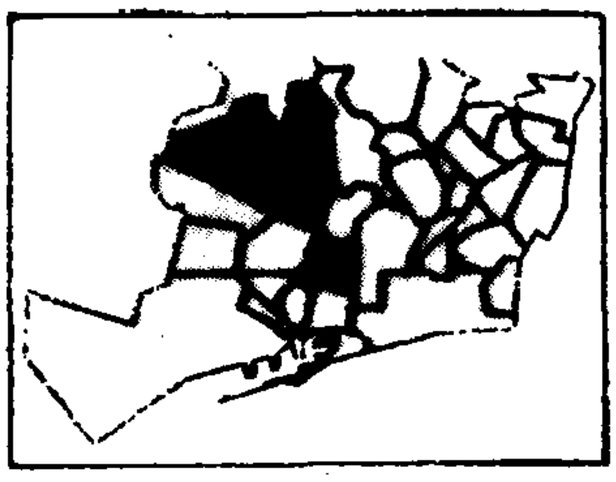

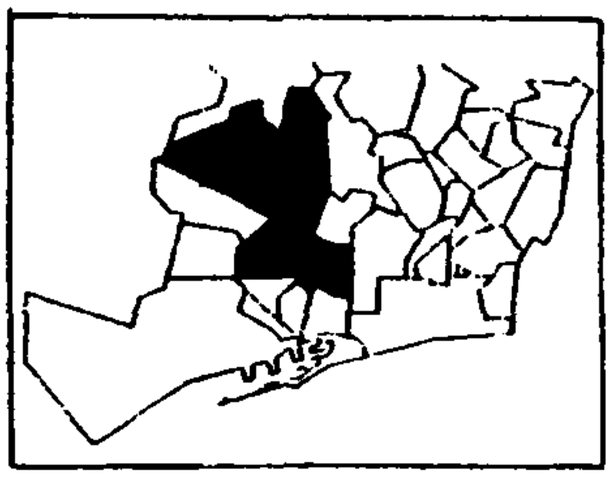

TÈCNICS GRAU MITJÀ

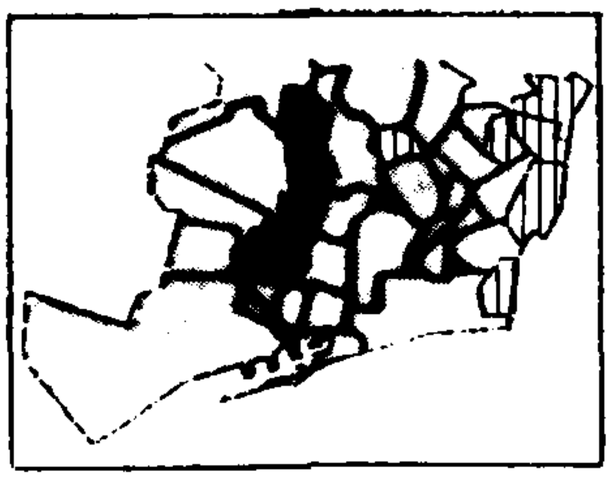

Equip de Sociologia Electoral (U.A.B.)

FONT: PADRÓ ACTUALITZAT DESEMBRE 1974

POBLACIÓ CATALANA

BARCELONA MUNICIPI

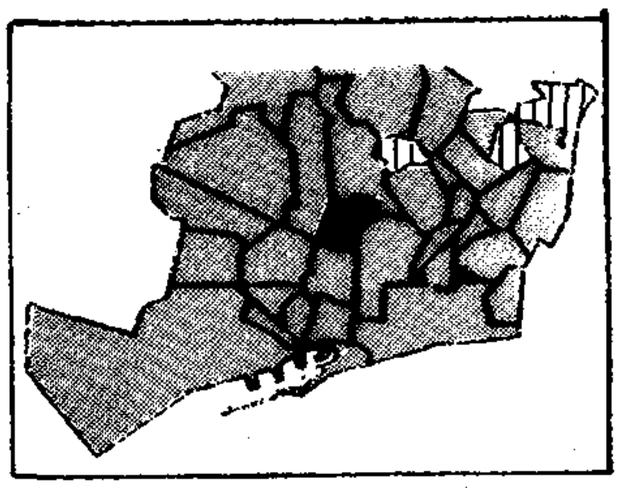

RESTA PROVINCIA

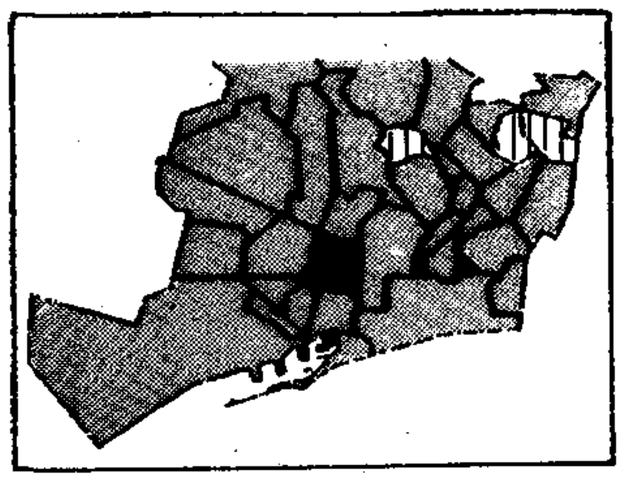

RESTA CATALUNYA

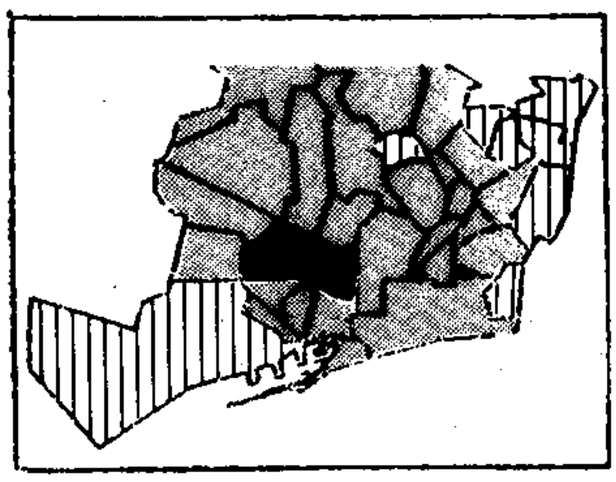

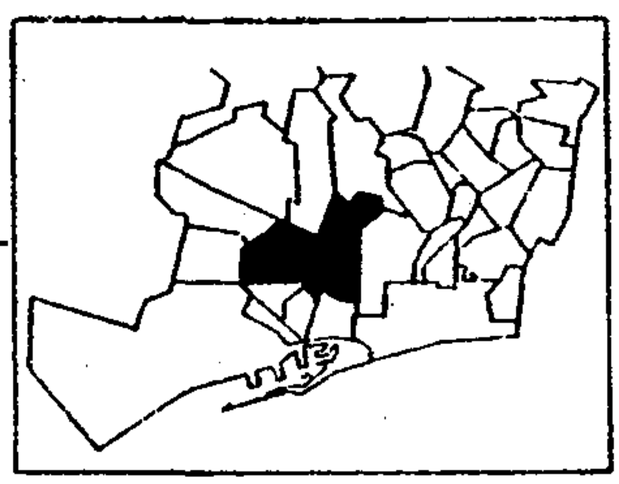

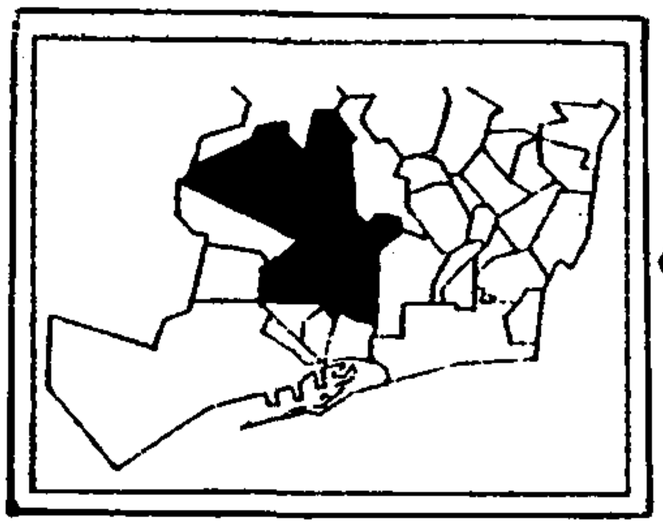

BARRIS AMB MÉS PROFESSIONS QUALIFICADES I/O POBLACIÓ CATALANA

- % superior a $m + \sigma$
- $m - \sigma \leq \% \leq m + \sigma$
- % inferior a $m - \sigma$

m: mitjana de Barcelona

σ: desviació standard

2. ANALISI DELS RESULTATS ELECTORALS

2.1. Visió global dels resultats a Barcelona-ciutat

2.1.1. Introducció

En aquesta segona part abordem el que constitueix el nucli central del nostre treball, és a dir, l'anàlisi geogràfica i estadística dels resultats electorals a la ciutat de Barcelona.

Abans d'entrar en el comentari de la distribució geogràfica del vot a les diferents àrees de la ciutat, ens referirem breument als resultats globals per a poder valorar-ne el significat tant respecte al context català com al de la resta de l'Estat.

En el darrer apartat d'aquesta segona part, ens centrem en l'anàlisi estadística, que ha consistit en l'aplicació d'una anàlisi factorial, concretament la de factors principals.

2.1.2. Principals característiques del vot a Barcelona

a) *Resultats per candidatura* [8]

Barcelona donà una clara victòria als socialistes a les eleccions de juny de 1977: amb un 21,5 % de vots sobre els electors inscrits, quedaren considerablement desmarcats dels seus immediats seguidors: Unión de Centro Democrático, PSUC i Pacte Democràtic, en aquest mateix ordre i amb percentatges inferiors al 15 % (vegeu el Quadre 8).

Aquest 21,5 % suposa que prop d'una tercera part (un 28,5 %), per terme mitjà, dels votants que acudiren a les urnes, donaren llur vot als socialistes, fet remarcable pel fet de tractar-se d'un partit i d'una ideologia que havien estat foragitats de l'escena política durant 40 anys i que no disposaven de forta tradició històrica anterior ni a Barcelona ni a Catalunya.

b) *Total de vots dels partits de dretes i d'esquerres*

La ciutat de Barcelona apareix, doncs, en aquestes primeres eleccions, decididament inclinada cap a l'esquerra, inclinació que resta més palesa si sumem als vots obtinguts pels socialistes, els de la resta de partits d'esquerra (el PSUC, l'EC, el PSPC, el CUPS, el FUT, el CTB). La xifra obtinguda ultrapassa llavors els 53 % dels vots emesos, equivalent a un 40 % dels electors inscrits. (Quadre 9.)

En obert contrast, la dreta només obté un 8,6 %, amb una diferència del 32 % respecte al total de vots d'esquerra, diferència que calculada sobre el total de votants és quasi d'un 42 %.

L'esquemàtica classificació dreta-esquerra, sempre problemàtica i discutida, és, malgrat tot, útil per a donar una visió global de l'orientació del vot a la

8. Els resultats expressats en els percentatges als quals habitualment ens referim, han estat calculats sobre el nombre d'electors inscrits, no sobre el de votants. Hem cregut que queden així millor reflectides tant l'estructura de vot com les àrees d'influència dels diferents partits, independentment del grau d'abstenció. Tenint en compte que això dificulta en certa manera la comparació amb els resultats que solen publicar els mitjans de comunicació, normalment calculats sobre el nombre de votants, ens referim també, al llarg del text, als resultats expressats en aquests percentatges.

ciutat. El centre, en el qual inclouríem la UCD i el Pacte, suma en total un 25,3 per cent, percentatge que gairebé no s'altera si hi incloem l'Alianza Social Demócrata (ASD) i la Reforma Social Catalana (RSC), amb un 0,2 % cadascuna d'elles.

En la gran diferència de vots que separa els partits de dreta, centre i esquerra, la intervenció principal correspon als set partits amb escons parlamentaris, ja que els onze restants només suposen un 4 %. En realitat, però, els protagonistes principals d'aquelles primeres eleccions foren només quatre partits: els socialistes, la UCD, els comunistes i el PDC, que aconseguiren més de 757.000 vots sobre els 978.185 emesos (un 77 %).

QUADRE 8. Resultats a Barcelona-ciutat. Congrés. Legislatives juny 1977

Candidatures al Congrés	Vots	% sobre electors	% sobre votants
PSC-PSOE	278.905	21,45	28,51
UCD	183.138	14,08	18,72
PSUC	149.570	11,50	15,29
PDC	145.735	11,21	14,89
EC	58.170	4,47	5,94
UCDCC	56.168	4,32	5,74
AP	41.594	3,19	4,25
PSPC	20.211	1,55	2,06
CUPS	5.451	0,41	0,55
Lliga Cat.	4.191	0,32	0,42
FUT	3.960	0,30	0,40
AN-18 Julio	3.797	0,29	0,38
DSCC	3.258	0,25	0,33
ASD	2.893	0,22	0,29
CTB	2.666	0,20	0,27
FE Auténtica	2.422	0,18	0,24
RSC	2.238	0,17	0,22
Proveristas	542	0,04	0,05
Participació	978.185	75,25	

FONT: «Resultats a Catalunya de les eleccions del 15 de juny de 1977 al Congrés de Diputats». Equip de Sociologia Electoral. Publicació a càrrec del Consorci d'Informació i Documentació de Catalunya. Barcelona, 1978.

QUADRE 9. Resultats agrupats per partits de dreta i d'esquerra

Total vots de l'esquerra			Total vots de la dreta		
	% sobre electors	% sobre votants		% sobre electors	% sobre votants
PSC-PSOE	21,5	28,5	UCDCC	4,3	5,7
PSUC	11,5	15,3	AP	3,2	1,3
EC	4,5	5,9	DSCC	0,3	0,3
PSPC	1,6	2,1	AN-18 julio	0,3	0,4
CUPS	0,4	0,6	Lliga Cat.	0,3	0,4
FUT	0,3	0,4	FE Auténtica	0,2	0,2
CTB	0,2	0,3	Proveristas	0,04	0,05
Total	40,1	53,1	Total	8,6	11,4

FONT: Id. que Quadre 8.

c) *Alguns paràmetres de les distribucions del vot per partit*

El percentatge mitjà és el valor que normalment es pren com a referència per a mesurar i comparar els resultats obtinguts per les candidatures a les diferents unitats geogràfiques. És també útil, però, utilitzar altres paràmetres que ajuden a definir la implantació relativa de cada partit, com poden ser per exemple, els percentatges màxims i mínims i les desviacions en la distribució de cada variable (dispersió absoluta o desviació estàndard, i relativa o coeficient de variació).

En el quadre 10 oferim alguns d'aquests paràmetres en relació amb tots el partits:

QUADRE 10. Paràmetres de la distribució de resultats (% sobre electors)

	Mitjana	Màxim	Secció (*)	Mínim	Secció (*)	Desviació estàndard	Coeficient de variació
PSC-PSOE	21,2	44,1	74 (X)	3,5	60 (VI)	7,6	0,36
PSUC	11,5	43,1	64 (IX)	0,0	72 (III)	6,1	0,52
UCD	14,1	31,2	196 (IX)	0,9	168 (IX)	3,6	0,26
PDC	11,2	26,0	67 (VIII)	0,4	68 (II)	5,5	0,50
EC	4,5	31,6	75 (III)	0,0	76 (III)	2,4	0,52
UCDCC	4,3	17,5	35 (III)	0,0	168 (IX)	3,5	0,82
AP	3,2	26,0	14 (IV)	0,0	75 (III)	3,2	0,99
PSPC	1,6	4,4	23 (X)	0,0	75 (III)	0,6	0,42
CUPS	0,4	3,9	8 (VIII)	0,0	17 (I)	0,3	0,81
Lliga	0,3	1,6	17 (III)	0,0	9 (I)	0,3	0,86
FUT	0,3	7,9	68 (II)	0,0	7 (I)	0,5	1,54
AN-18 Julio	0,3	5,6	87 (X)	0,0	5 (I)	0,4	1,10
DSCC	0,3	1,5	58 (IX)	0,0	12 (I)	0,2	0,87
ASD	0,2	3,5	87 (X)	0,0	8 (I)	0,3	1,3
CTB	0,2	5,6	87 (X)	0,0	2 (I)	0,3	1,6
FE-Auténт.	0,2	1,5	62 (X)	0,0	2 (I)	0,2	1,1
RSC	0,2	1,9	22 (II)	0,0	11 (I)	0,2	1,2
Proveristas	0,0	1,2	65 (XII)	0,0	1 (I)	0,1	2,2
Participació	75,3	89,5	88 (X)	30,4	80 (II)	6,8	0,1

(*) Primera secció en la qual apareix el valor extrem, amb el districte al que pertany entre parèntesis.

Alguns dels valors màxims tenen escassa significació. És el cas per exemple del 31,6 % de l'EC, que cal relativitzar tenint en compte que apareix en una secció amb 57 electors i que aquest percentatge equival només a 18 vots. L'AP, d'altra banda, treu el màxim a una secció de característiques especials, que comentem a l'apartat corresponent als resultats geogràfics. També són casos aïllats els valors superiors al 4 % o al 5 % de partits la mitjana dels quals se situa per sota de 1,1 %, com ho corrobora el fet que a nivell de districte i de barri cap dels valors situats per sota del 8è lloc no ultrapassa l,1 %. (Vegeu taules 2 i 3.)

Entre el valors mínims només és sensiblement diferent de O el del PSC. La primera secció on trobem aquest valor és la 60 (VI), corresponent a la presó Model, secció també atípica quant a resultats i composició social, i que també comentem en l'apartat de distribució geogràfica de resultats.

Té més interés l'observació de la desviació estàndard, que mesura el grau de dispersió de la variable respecte al seu valor mitjà. El valor més alt és

per al PSC, seguit del PSUC i el Pacte. La desviació de la UCD és relativament baixa, com ho confirma per altra parte el seu mapa de resultats, molt uniforme a tota la ciutat.

El coeficient de variació s'obté dividint la desviació estàndard per la mitjana, i dóna, expressada en percentatge, la desviació relativa de la variable. Com menys importància numèrica té una variable, més acusades són les variacions, tenint en compte que entre les variables del quadre algunes mitjanes són extraordinàriament baixes i les supera el valor de la desviació estàndard.

Els valors del coeficient de variació confirmen l'estabilitat geogràfica dels resultats de la UCD i el PSC, en donar els valors més baixos entre tots els del quadre. Entre els partits d'una certa importància numèrica els coeficients més alts són per a l'AP (0,99) i la UCDCC (0,82) i també per a la resta de partits minoritaris que han tingut una influència molt localitzada en una àrea, fora de la qual pràcticament desapareixen.

2.1.3. Valoració comparativa del vot barcelòni

a) Els resultats als principals municipis catalans

En el quadre 11 resumim els resultats dels set principals partits als municipis de més de 50.000 habitants. A tots ells resulten guanyadors els socialistes o els comunistes, amb les dues úniques excepcions de Lleida i Tarragona, on guanya la UCD.

Entre les capitals, Barcelona i Girona donen els resultats i l'estructura de vot més semblants entre ells, exceptuant els del Pacte i l'Esquerra de Catalunya, que a Girona obtenen el millor i el pitjor percentatge, respectivament, de les quatre ciutats. Els socialistes fan millor resultat a Barcelona i els comunistes a Tarragona.

QUADRE 11. Resultats als municipis catalans de més de 50.000 habitants. 15 juny 1977. (% sobre electors)

	PSC-PSOE	UCD	PSUC	PDC	EC	UCDCC	AP	Participació
BARCELONA	21,5	14,1	11,5	11,2	4,5	4,3	3,2	75,3
Badalona	29,5	8,6	23,7	8,7	3,7	2,5	1,1	83,3
Cornellà	34,3	10,1	26,9	4,0	1,6	1,4	1,2	83,2
L'Hospitalet de Llob.	35,4	10,5	19,2	4,2	2,7	1,8	1,4	79,2
Manresa	22,7	12,4	13,1	23,4	2,3	4,8	2,3	84,5
Mataró	21,3	10,8	18,1	20,8	1,5	5,0	2,1	83,1
Sabadell	22,5	9,7	27,3	13,0	2,1	3,7	2,8	85,6
Sant Boi	28,9	8,8	24,6	7,7	2,4	2,0	0,6	79,8
Santa Coloma	34,7	7,3	23,2	1,4	2,6	0,7	0,9	82,6
Terrassa	20,1	10,1	22,8	13,3	1,8	6,3	2,4	80,6
GIRONA	20,9	14,8	12,1	19,3	1,4	4,8	3,3	82,9
LLEIDA	16,4	19,4	14,0	13,2	4,3	6,6	4,1	80,9
TARRAGONA	18,0	19,6	15,0	8,5	3,2	3,1	4,2	77,3
Reus	19,5	12,4	13,5	12,3	2,9	3,6	2,6	71,7
TOTAL CATALUNYA	22,5	13,3	14,4	13,3	3,6	4,4	2,7	79,3

Els municipis de la província de Barcelona, tots ells dins el que l'any 1971 es considerà «l'Area Metropolitana» apareixen molt més inclinats cap a l'esquerra que la mateixa capital, on per altra part els vots PSC + PSUC superen els de totes les altres capitals catalanes.

A Badalona, l'Hospitalet, Sant Boi, Santa Coloma i Cornellà els vots PSC + PSUC se situen al voltant del 55 %, —el nombre màxim és a Cornellà, amb el 61,2 %, un 73,7 % sobre votants).

Aquests municipis poden ser considerats com el «cinturó roig» de Barcelona, denominació molt sovint aplicada a tantes altres ciutats industrials que han concentrat al seu voltant la mà d'obra immigrada, políticament radicalitzada per origen de classe, i ajudada en aquest sentit per les pèssimes condicions urbanístiques i d'allotjament en què llurs escassos mitjans econòmics i la política d'abandó de les autoritats corresponents els obliguen a viure.

Són en definitiva aquests municipis els que han configurat els resultats finals de la circumscripció, que conserva la mateixa estructura de vot si n'excloem la capital. (Quadre 12.) Aquesta fa de contrapès als resultats de la província, rebaixant el nombre de vots del PSC, el PSUC, i el PDC, i incrementant en canvi els de la UCD, l'EC i l'AP.

QUADRE 12. Resultats a la circumscripció de Barcelona, amb inclusió i exclusió de la capital (% sobre electors)

	Barcelona capital %	Barcelona circumscripció %	Barcelona exclosa capital %	Catalunya %
PSC	21,4	22,5	26,1	22,5
UCD	14,1	11,9	10,3	13,3
PSUC	11,5	15,7	18,8	14,4
PDC	11,2	12,3	13,1	13,3
EC	4,5	3,6	3,4	3,6
UCDCC	4,3	4,2	4,2	4,4
AP	3,2	2,5	2,0	2,7
Participació	75,2	79,3	82,3	79,3

b) A fi de comparar els resultats de Barcelona amb els d'algunes de les principals capitals espanyoles, hem triat aquelles que superen els 400.000 habitants segons el Padró de 1975, és a dir: Madrid, València, Sevilla, Saragossa, Bilbao i Màlaga. En el quadre 13 oferim els resultats dels partits i coalicions que hi presentaven candidats. Com podem observar, els socialistes guanyen a totes amb excepció de Bilbao, on queda primer el PNB, i de Madrid, on guanya la UCD.

Atenint-nos a la suma de vots socialistes i comunistes, veiem que el percentatge més alt apareix a Màlaga (42 %), seguida de Sevilla (39 %), València (34 %), Barcelona (33 %) i Madrid (32,9 %). El 20,8 % de Bilbao és gairebé igualat pels resultats obtinguts pel PNB (20,3 %). És de destaar l'escàs 3,6 % que hi obté el PCE, amb el resultat més baix de totes les ciutats que apareixen en el quadre.

Les capitals on els socialistes fan comparativament pitjors resultats són Bilbao i Barcelona. A aquesta última i a Sevilla els comunistes queden igualats, amb un 11,5 %, percentatge relativament força elevat.

El 10,2 % aconseguit per l'AP a Madrid, corresponent a 212.479 vots, és unes 3 vegades més alt que el que va treure a Barcelona, on el cens era una tercera part inferior al madrileny. A cap capital catalana els vots de l'AP no arribaren al 5 %. El màxim fou el 4,2 % a Tarragona.

QUADRE 13. Resultats dels principals partits a les capitals espanyoles de més de 400 habitants (% sobre electors)

	Cens electoral	UCD	PSOE	PCE	AP	PNB
Madrid	2.078.956	28,4	24,3	8,6	10,2	—
València	482.901	26,2	26,7	7,3	5,8	—
Sevilla	370.522	25,8	27,5	11,5	6,7	—
Saragossa	357.982	22,5	23,5	4,8	5,9	—
Bilbao	291.323	15,5	17,2	3,6	6,2	20,3
Màlaga	264.259	16,1	31,5	10,6	6,8	—
Barcelona	1.299.824	14,1	21,5	11,5	3,2	—
ESPANYA	23.616.625	34,7	29,3	9,2	8,3	0,9

FONT: Dades facilitades pel Ministeri de l'Interior, a excepció de les corresponents a Barcelona, que procedeixen de la depuració de les actes d'escrutini, secció per secció, realitzada per l'Equip de Sociologia Electoral (U. A. B.).

2.2. Distribució geogràfica del vot a Barcelona

2.2.1. Les grans àrees de vot

El repartiment geogràfic dels vots a la ciutat de Barcelona de cap manera no és homogeni. Com és lògic, a mesura que reduïm el volum de la unitat d'anàlisi, els resultats per districte, per barri i finalment per secció censal, van fent aparèixer unes àrees ben diferenciades i en alguns casos radicalment oposades. Abans d'analitzar els resultats per candidatura, ens referirem, en termes generals, a la distribució geogràfica del vot a l'àrea barcelonina.

Com pot observar-se als mapes de resultats per partits (mapes III a IX) l'àrea municipal barcelonina queda molt polaritzada entre dues zones, amb clara predominança ja sigui de la dreta o de l'esquerra.

En un ampli arc perifèric, a banda i banda de la ciutat —Montjuïc, la Zona Franca (districte II) i «els 9 Barris», el Bon Pastor, el Besòs (districte IX)— socialistes i comunistes obtenen percentatges sensiblement superiors a llur mitjana, superant en moltes seccions el 25 % i el 18 %, respectivament, i distanciant-se de la resta de forces polítiques. La UCD, i algunes vegades el Pacte, ocupen els llocs següents.

Una altra zona que, partint del centre s'eixampla en forma de cuny cap a l'Oest —les dos Eixamples (districtes IV i VI), Sarrià, Sant Gervasi (districte III) i Calvo Sotelo, Pedralbes (districte XI)— respon en canvi, a una estructura de vot moderat o de dretes: els socialistes cedeixen el primer lloc a la gran majoria de seccions, els comunistes rarament aconsegueixen ni un quart lloc, mentre que la UCD, el PDC, la UCDCC i l'AP solen repartir-se els primers.

Finalment, una tercera zona que es distribueix en l'espai entre les dues anteriors, presenta una estructura de vot intermèdia. Els socialistes queden els primers, però amb percentatges generalment inferiors a la mitjana, mentre que l'AP i la UCDCC resten, en canvi, molt distanciats dels partits que vénen immediatament després dels socialistes, és a dir, de la UCD, el PDC i el PSUC, sense que hi predomini cap ordre concret.

En algunes seccions censals, localitzades en els nuclis més antics dels barris històrics, pot aparèixer l'EC com a tercera força. Podrien en general ser qualificades com a seccions d'esquerra en la mesura en què els socialistes queden en primer lloc, el PSUC aconsegueix resultats relativament bons i l'Esquerra de Catalunya obté una major implantació. No obstant això, es diferencien de la zona perifèrica esmentada, per la disminució, en termes absoluts, dels vots del PSC i del PSUC i per la proximitat dels de la UCD o del PDC.

Atenir-nos únicament al partit guanyador, que ha estat en la gran majoria de seccions el socialista, no és suficient per a definir les zones més esquerranes, perquè fins i tot en àrees residencials aquest partit ha aconseguit percentatges relativament bons. El mateix succeeix amb la UCD, que obté resultats molt semblants en àrees de composició social completament diferent. L'AP i el PSUC en canvi, es captenen com els partits que millor defineixen, en el mapa, dues àrees radicalment oposades tan socialment com ideològicament. En canvi l'AP només guanya en una sola secció, i el PSUC en àrees molt poc extenses. En qualsevol cas, la comparació entre les diverses àrees queda molt més matisada i acotada a partir de l'estructura dels resultats que concentrant únicament l'atenció en els partits guanyadors.

2.2.2. Correspondència entre vot i composició social

Aquesta distribució geogràfica del vot es correspon, a grans trets, amb el tramat social de Barcelona. Com ja hem vist a la Part I, en els barris perifèrics es concentra la major part de la població assalariada, predominantment jove, immigrda, la majoria de la qual arribà a Barcelona a partir del 1950.

El cuny Centre-Oest comprèn, en canvi, els barris de més alt nivell de renda, amb majors percentatges de «Propietaris i Directius», «Tècnics de grau mitjà» i «Professions liberals» amb majoria de catalans i una població més envellida en algunes zones, si bé en d'altres la mitjana d'edat es també baixa.

Resulta en canvi més difícil d'establir una correspondència tan estreta entre estructura social i vot en la tercera d'aquestes àrees. En els resultats electorals es manté l'ambigüitat que també la caracteriza des d'un punt de vista sociològic. La integren en gran part seccions amb una composició social mitjana, és a dir, amb valors per a les variables sòciodemogràfiques, —l'edat, la professió, etc.— que oscil·len entorn de la mitjana de Barcelona. Podríem qualificar-les en aquest sentit de seccions «típiques» de Barcelona, tot i que no concentren la majoria de la població barcelonina.

Les tres àrees donen lloc a tres estructures de vot bàsiques que es corresponen a 3 tipus de composició sòciodemogràfica ben diferenciada. Com a prototipus de cadascuna, hem triat els tres barris que al nostre entendre les representen millor (Quadre 14.).

L'estructura de vot de cadascun d'aquests barris és representativa d'algun dels 35 en què hem dividit Barcelona. Amb lleugeres variants, poden tots ells ser inclosos en una de les tres tipologies de vot, sobretot si prenem els principals partits. Sarrià ha votat pràcticament igual que Sant Gervasi o la Dreta

QUADRE 14. Estructures de vot i sòciodemogràfiques més representatives

Estructura de vot (% sobre electors)					
	Tipus de barri				
	d'esquerres Besòs-Maresme		de centre Gràcia		de dretes Sarrià	
1)	PSC-PSOE	35,5	1) PSC-PSOE	17,4	1) UCD	17,1
2)	PSUC	20,0	2) PDC	16,7	2) PDC	14,9
3)	UCD	13,4	3) UCD	14,1	3) UCDCC	11,2
4)	EC	3,7	4) PSUC	8,5	4) PSC-PSOE	10,5
5)	PDC	3,1	5) UCDCC	6,2	5) AP	10,1
6)	AP	1,4	6) EC	5,6	6) PSUC	4,3
7)	PSPC	1,1	7) AP	3,5	7) EC	1,8
8)	UCDCC	1,0	8) PSPC	1,3	8) PSPC	1,6

Estructura sociodemogràfica (% sobre població total)			
	Tipus de barri		
	obrer Besòs-Maresme	classe mitjana Gràcia	classe alta Sarrià
Obrers industrials	19,1	10,5	3,8
Professions Liberals	1,4	3,9	7,9
Tècnics grau mitjà	1,1	4,5	4,7
Propietaris i Directius	0,6	3,0	5,1
Menys de 40 anys	26,8	24,2	27,9
40 — 59 anys	36,8	26,8	24,8
60 anys i més	9,3	25,0	15,3
Catalans d'origen	49,5	73,2	68,4
No catalans d'origen	50,5	26,8	31,6

de l'Eixample; Gràcia, de forma semblant a Sant Antoni, la Sagrada Família, i el Camp de l'Arpa; el Besòs-Maresme és per la seva part representatiu de nombrosos barris de la perifèria, com el Bon Pastor, Verdum, la Ciutat Meridiana, Montjuïc-Zona Franca, etc.

Quant a l'estructura sociodemogràfica, l'hem sintetitzada a partir d'aquelles variables que més influència han tingut sobre el vot, d'acord amb les conclusions a què ens ha conduït l'anàlisi estadística. En els Quadres 6 i 7 hem intentat de visualitzar aquests trets bàsics, com ja hem dit.

Comparant aquells mapes amb els resultats per barri, podem veure com hi ha una notable coincidència entre els sociodemogràfics i els electorals. Aquells barris on es concentra un major nombre de professions qualificades donen més vots a la dreta, mentre que variables com la immigració o els obrers de la indústria, amb una localització perifèrica, es corresponen amb una major força dels partits ideològicament oposats. L'origen català o no de la població no sembla per altra part tan determinant del vot d'esquerres. Gràcia, amb gairebé tres quartes parts de nascuts a Catalunya vota més l'esquerra que Sarrià.

La correspondència entre el vot i les categories professionals, potser la que ha resultat més significativa de totes les variables, queda reflectida estadísticament en el Quadre 15 de coeficients de correlació, que serà àmpliament comentat i matisat quan expliquem el contingut de l'anàlisi factorial.

2.2.3. *Comentaris per partit*

La distribució del vot a Barcelona ha estat ja comentada en els seus trets bàsics. Entrarem a analitzar ara els aspectes geogràfics més concrets de la distribució del vot, partit per partit, a nivell de districte, de barri i de secció,

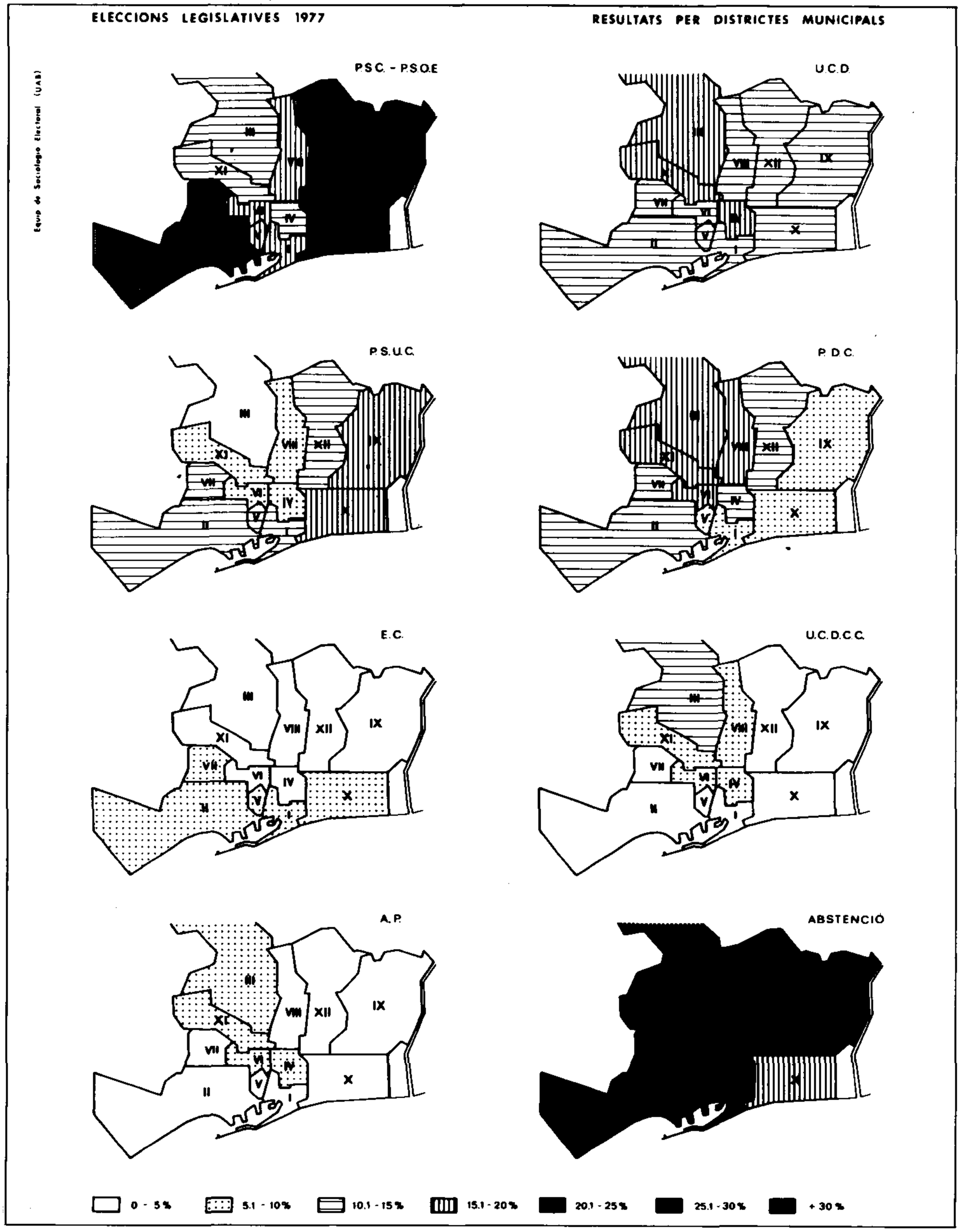

en relació amb els set que obtingueren escons parlamentaris i també segons l'abstenció.

Iniciem aquest apartat amb un quadre resum dels mapes de resultats per districte. Al Mapa 1 es referencien alguns dels carrers que fan de línia divisòria entre ells.

Els comentaris relatius a cada partit van acompanyats del corresponent mapa de resultats per barris (referenciats en els Mapes 2 i 3). En la Taula 1 de l'Apèndix indiquem les seccions que integren cada barri i també el districte al qual pertanyen. A les Taules 2 i 3 donem els resultats de cada partit a nivell de districte i de barri. Als Mapes III a IX de la contrasolapa els resultats apareixen per secció censal.

Per a simplificar l'exposició relativa a cada partit, comentem llur àrea de forta, mitjana i feble implantació, i mantenim aquesta estructura del text per als quatre principals partits: el PSC-PSOE, la UCD, el PSUC o el Pacte. Els restants, l'EC, la UCDCC i l'AP, que també obtingueren escons parlamentaris, fan resultats tan febles arreu de Barcelona que no permeten d'afinar excessivament la interpretació del significat d'unes diferències percentuals sovint no superiors al 5 %. Respecte a aquests tres partits així com respecte a l'abstencionisme, amb unes característiques diferents, ens limitem a un comentari general.

Ometem d'anar referint els resultats a l'estructura sociològica de les respectives unitats d'anàlisi, considerant que ja ho hem esbossat prou a la Part I del treball. La relació entre variables electorals i sociodemogràfiques serà per altre part tractada a l'anàlisi estadística.

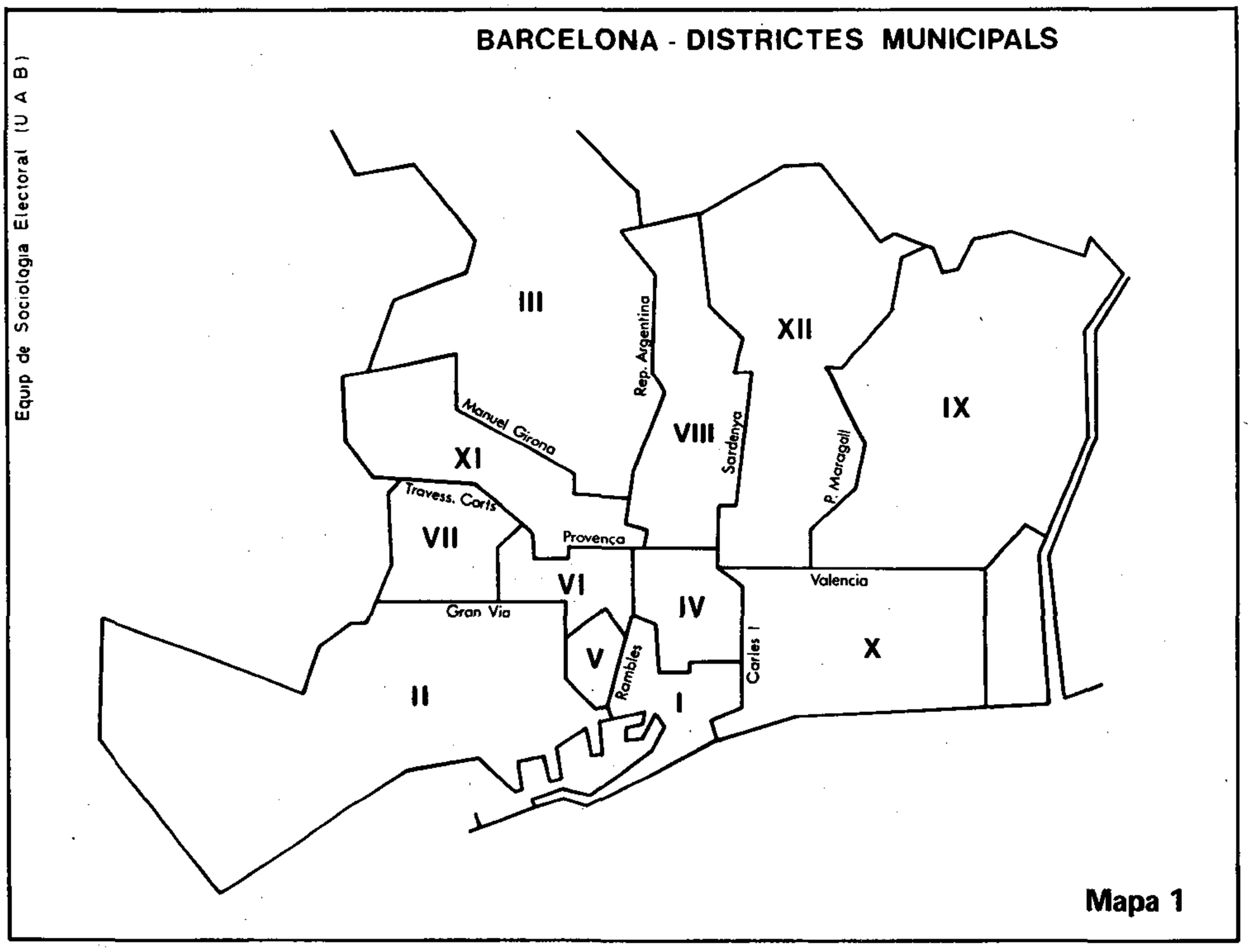

Mapa 1

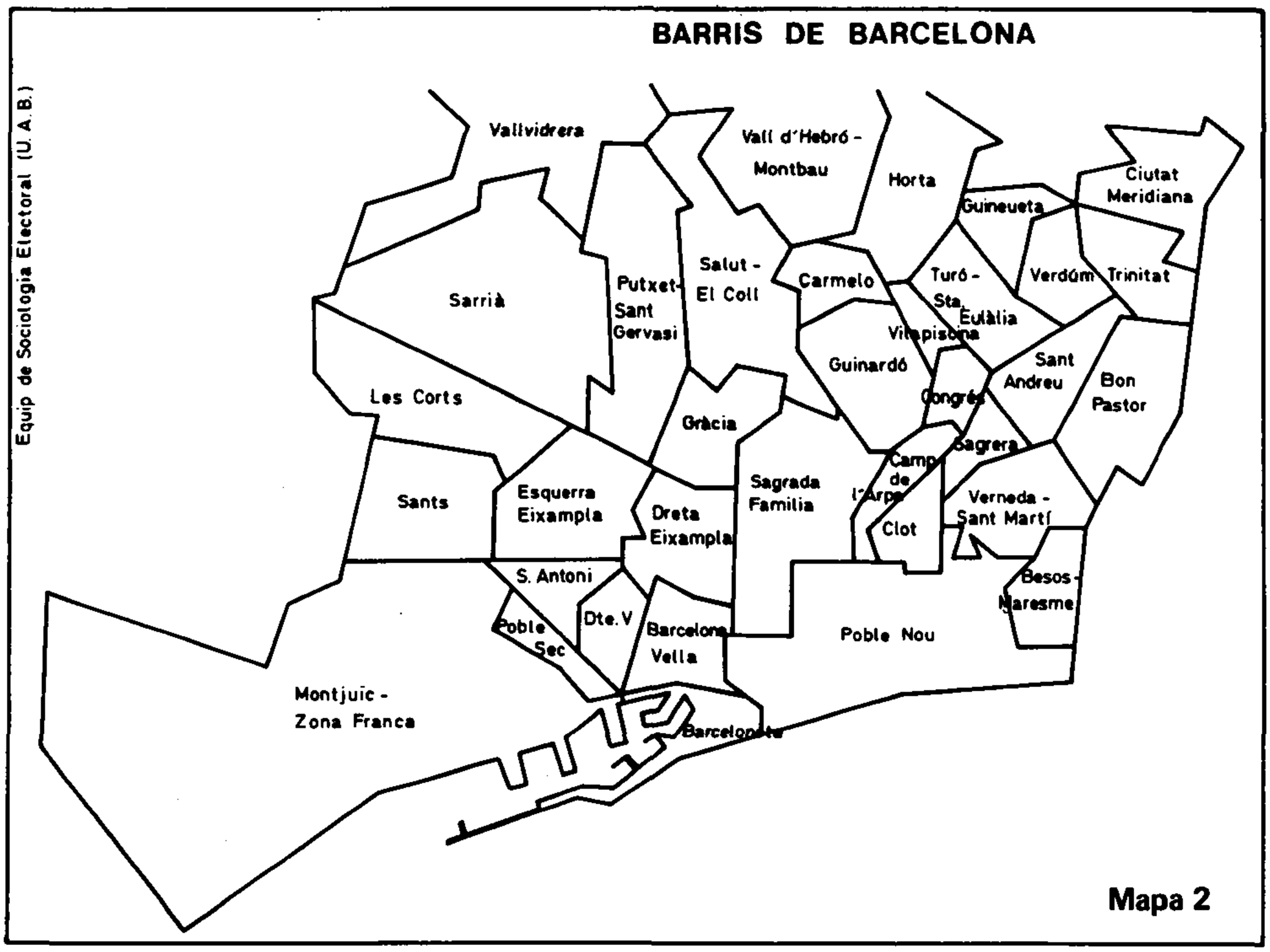
BARRIS DE BARCELONA
Equip de Sociologia Electoral (U.A.B.)
Vallvidrera
Vall d'Hebró - Montbau
Horta
Ciutat Meridiana
Guineueta
Salut - El Coll
Carmelo
Turó - Sta. Eulàlia
Verdúm
Trinitat
Putxet - Sant Gervasi
Sarrià
Vilapisana
Guinardó
Sant Andreu
Bon Pastor
Congrés
Les Corts
Gràcia
Sagrera
Camp de l'Arpa
Sagrada Familia
Esquerra Eixampla
Dreta Eixampla
Verneda - Sant Martí
Sants
Clot
S. Antoni
Besos - Maresme
Dte. V
Poble Sec
Barcelona Vella
Poble Nou
Montjuic - Zona Franca
Barceloneta
Mapa 2
BARRIS DE BARCELONA
Equip de Sociologia Electoral (U.A.B.)
Ctra. Esplugues
Muntaner
Rep. Argentina
P. Maragall
P. Fabra i Puig
Via Favencia
Riu Besos
Meridiana
Diagonal
Inf. Carlota
HOSPITALET DE LLOBREGAT
Gran Via
P. Sant Joan
Meridiana
SANT ADRIÀ DEL BESOS
Gran Via
Paralel
Ronda
Rambles
Mapa 3

a) PSC-PSOE

La coalició PSC-PSOE va guanyar a Barcelona amb un avantatge considerable respecte al seu immediat seguidor, la UCD (21,4 % i 14,1 % respectivament sobre el total d'electors inscrits).

Per districtes, la mitjana oscil·la entre un mínim de l'11 % al districte III i un màxim del 29 % al districte X. Guanya a vuit dels dotze districtes de Barclona, i queda segon al IV i tercer als III, VI i XI.

Els resultats per barris mantenen una distribució geogràfica del vot semblant a la que apunten els resultats per districtes, encara que més polaritzats. Els percentatges extrems els obté a St. Gervasi-Putxet (mínim, 10,8 %) i al barri del Besòs (màxim, 35,5 %). La coalició queda primera a 31 dels 35 barris en què hem dividit Barcelona. En els quatre restants és superada pel Pacte Democràtic (a Sant Gervasi) o per la UCD (a Sarrià, a l'Esquerra i a la Dreta de l'Eixample), barris situats al Centre i Nord-est de la ciutat, als límits dels mateixos districtes on ja mostrava una certa feblesa.

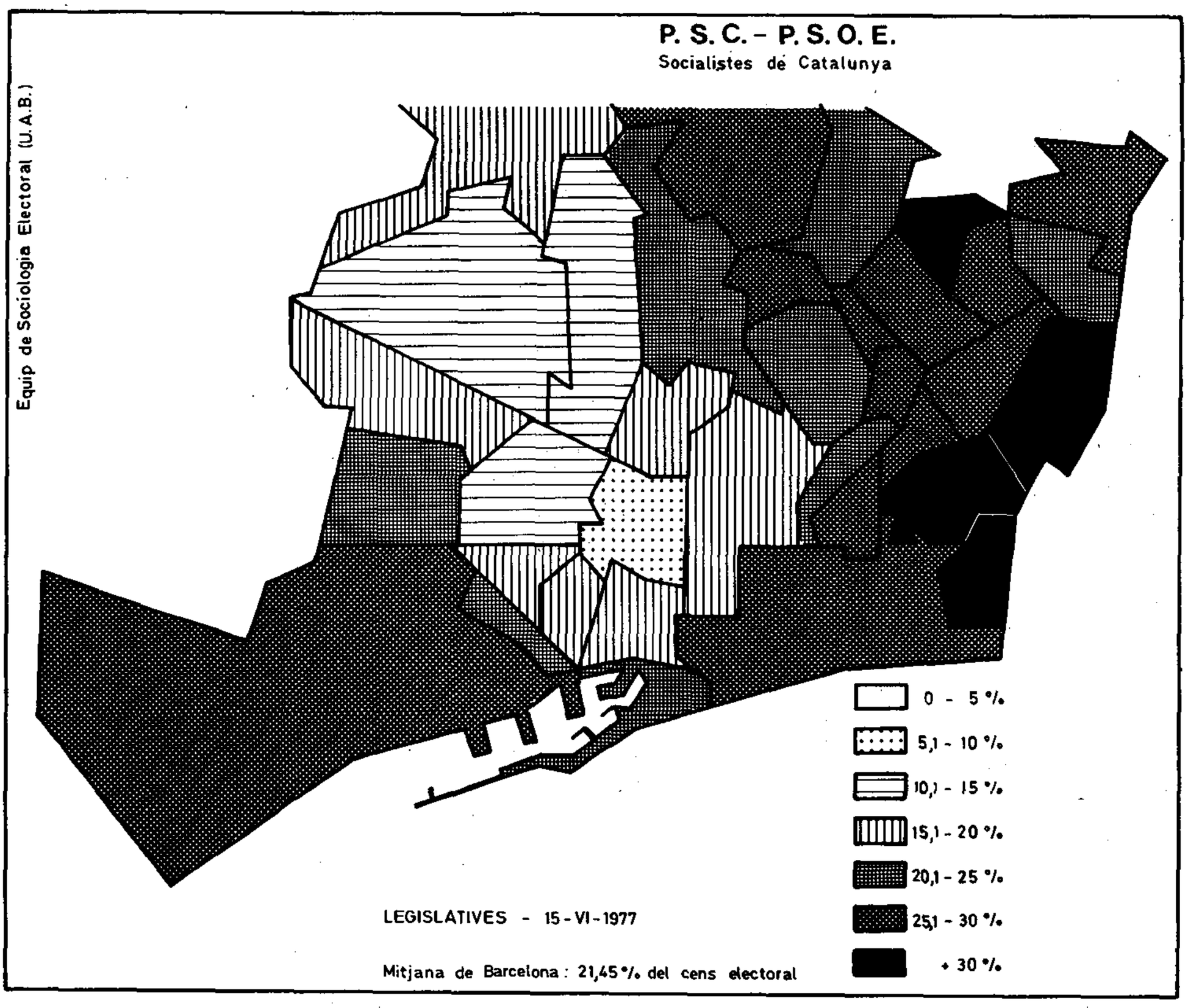

Arees de forta implantació

Si bé la influència socialista se sosté arreu de Barcelona, hom pot apreciar unes zones de predomini molt acusat que l'encerclen pel Nord i per l'Est (el Carmel, la Vall d'Hebron, els Nou Barris i el Poble Nou) enllaçant pel port i el casc antic amb l'extrem oposat de la ciutat, Montjuïc-Zona Franca. En

aquests barris, corresponents als districtes IX, X i II, els socialistes de Catalunya obtenen percentatges pròxims al 30 % sobre el total d'electors inscrits, cosa que suposa en molts casos més del 35 % dels votants.

Al Quadre següent indiquem els barris on els percentatges de vot han estat superiors al 28,5 % dels electors inscrits:

Barri	*% d'electors*	*% de votants*
33. Besòs-Maresme	35,5	41,9
15. Bon Pastor-Baró Viver	32,6	41,6
11. Guineueta-Canyelles	31,5	38,1
34. Verneda-St. Martí Provençals	30,4	38,6
10. Sta. Eulalia-Turó	29,6	38,7
7. Carmel	29,4	41,7
12. Verdum-Prosperitat	28,8	36,8
25. Montjuïc-Zona Franca	28,6	40

Dins d'aquest conjunt de barris, a Montjuïc-Zona Franca els resultats semblen relativament més febles en part a causa de l'heterogeneïtat del barri, però també pels diferents graus d'abstenció a les seccions. Sumant els resultats obtinguts pel PSC a les seccions que més pròpiament podem considerar com a Zona Franca (seccs. 66 a 70 i 72 a 79), veiem que el percentatge puja al 36 % i que els socialistes i els comunistes conjuntament obtenen més del 51 %, i mantenen, doncs, la continuïtat amb els municipis adjacents on els % de vots per l'esquerra foren superiors als de Barcelona.

D'altra banda, les seccions on el PSC ofereix resultats relativament més febles dins del conjunt, corresponen a la muntanya de Montjuïc (seccs. 3, 25, 26, 60 i 80), poc poblada, i on l'abstenció fou més alta. Això explica que malgrat els pocs vots obtinguts, tant en termes absoluts com relatius, els socialistes es constitueixen com una de les principals forces també en les referides seccions (fins i tot és la més important a les seccions 3, 25 i 60).

A nivell de secció censal, l'indret on els socialistes obtingueren més vots es localitzen al barri del Besòs (seccs. 65, 68, 74 i 86) i de la Zona Franca (seccs. 69, 70 i 78). En aquestes últimes, socialistes i comunistes conjuntament obtenen percentatges de vot superiors al 52 % dels electors inscrits, cosa que en alguna secció suposa més del 78 % dels votants (secc. 78).

Podem dir que a l'est de Barcelona, la línia divisòria que delimita l'àrea de forta implantació socialista, queda establerta pel Passeig de Maragall i de Carles I. El barri del Carmel constitueix l'únic nucli important fora d'aquella àrea.

A l'oest, la delimitació apareix menys nítida. A grans trets, podem dir que queda situada a banda i banda del Passeig de la Zona Franca i a l'oest de l'estació de Sants.

Àrees d'implantació mitjana

En una zona relativament extensa, localitzada bàsicament als districtes I, II, V, VIII i XII, els socialistes, tot i resultar guanyadors, experimenten una sensible disminució de vots, que se situen al voltant del 20 %, és a dir, per sota de la mitjana de Barcelona.

Com podem observar en el mapa, són barris que formen una àrea de transició entre les perifèrics i els del centre de la ciutat, on la influència socialis-

ta, i la dels partits d'esquerra en general, és ja decididament feble. Són els barris de Gràcia, la Sagrada Família, la Barcelona Vella, el districte V, Les Corts i St. Antoni. Vallvidrera, a l'extrem occidental de la ciutat, quedaria inclòs en aquesta categoria intermèdia, malgrat la seva localització geogràfica tan apartada dels barris esmentats. Els socialistes només hi obtenen un 16,6 % de vots, a causa, probablement de la forta abstenció (56 %).

Tot i quedar el PSC primer en tots aquests barris, hi apareix molt menys destacat respecte al seu immediat seguidor, que és quasi sempre la UCD o el Pacte, amb l'excepció de Vallvidrera on l'és el PSUC. La pèrdua de vots dels socialistes beneficia determinats partits diferents a cadascun dels barris. En general, la UCD i el PDC hi experimenten un lleu increment de vots, que els situa per damunt de la mitjana de Barcelona, mentre que els comunistes perden vots. El districte V i la Barcelona Vella constitueixen dues excepcions, perquè els comunistes s'hi mantenen amb uns percentatges relativament bons. El Pacte, en canvi, perd influència i l'Esquerra de Catalunya hi obté percentatges superiors a la mitjana. D'altra banda tampoc l'AP ni la UCDCC no augmenten perceptiblement llurs vots, com succeeix en canvi amb algun d'aquests dos partits a Gràcia, Les Corts o St. Antoni.

En resum, la relativa pèrdua de força del PSC es distribueix entre els partits de centre i de dreta, amb l'excepció dels dos últims barris esmentats, i en especial del districte V, on aquesta pèrdua de força sembla més aviat deguda a la baixa participació electoral, i on el PSUC i l'Esquerra de Catalunya hi obtenen percentatges iguals o superiors a la mitjana, al contrari del que succeeix amb els partits de centre i de dreta. Aquesta inclinació esquerrana en fa dues excepcions dins d'una àrea que des d'un punt de vista geogràfic i polític podem definir de «centre».

És pràcticament impossible d'intentar acotar aquesta àrea. La pèrdua d'influència socialista a mesura que ens acostem al centre de la ciutat és gradual però no completament uniforme. Algunes seccions amb resultats desiguals apareixen imbricades entre elles. Potser podríem situar-les per exclusió dient que ocupen l'espai entre els barris perifèrics de forta influència socialista i el cuny centre occidental de la ciutat.

Àrees de feble implantació

Les àrees de més feble implantació socialista corresponen al cuny centre-occidental de la ciutat, ocupat pels districtes III, IV, VI i XI, on els percentatges de vot oscil·len entre l'11 % i el 14 %. Els barris que queden compresos dins d'aquesta zona son l'Esquerra i la Dreta de l'Eixample, Sarrià i St. Gervasi-Putxet. El percentatge més baix apareix a la Dreta de l'Eixample, amb un 9,5 %, però ni a Sarrià ni a Sant Gervasi no arriba a l'11 %.

Amb tot, no es pot afirmar que a nivell de barri el PSC faci resultats excessivament dolents, perquè si bé queda situat per sota de l'AP i la UCDCC en algun d'ells, cal, però, tenir en compte que cap partit no mostra una predominança absoluta. El Pacte Democràtic i la Unión del Centro, que apareixen alternadament com les principals forces, es mouen entre el 15 % i el 17 %, amb un màxim per a la UCD, a Sarrià, del 17,1 %.

En aquest sentit, és de destacar que a Sarrià i a la Dreta de l'Eixample, els socialistes i l'AP obtenen percentatges molt igualats, mentre que a l'Esquerra de l'Eixample, la UCDCC i l'AP hi poden ser considerats partits marginals, amb resultats semblants als de l'Esquerra de Catalunya. També és l'Esquerra de l'Eixample l'únic d'aquests barris on els comunistes superen el 5 % i l'EC obté un 4 %, quan als altres es manté als voltants del 2 %.

La designació de barris de «dretes» pot quedar justificada no tant per una gran feblesa dels socialistes, com perquè l'AP i la UCDCC aconsegueixen igualar-los i en alguns casos superar-los, fet que no es presenta en cap altre dels barris de Barcelona, a 26 dels quals aquestes dues forces ocupen el sisè i setè llocs.

Prescindint dels límits de barris i de districtes, podem observar en el mapa que apareixen dos nuclis de seccions concentrades geogràficament, on els percentatges oscil·len entre el 5 % i el 10 %. Un d'ells queda inclòs dins del triangle Major de Gràcia-Diagonal-Anglí, entre els barris de Sarrià i St. Gervasi. Excloent el 5,3 % obtingut a la secció 75, situada en un extrem muntanyòs, fora ja de la ciutat, els percentatges més baixos apareixen a les seccions 2, 43 i 48, entre el Turó Park i el carrer Ganduxer —5 % i 6 %—. Els percentatges restants es mouen entorn del 7 %.

En un altre nucli, limitat aproximadament pel quadrilàter Passeig de St. Joan-Rondes-Aribau-Rosselló, els resultats són potser lleugerament més elevats. Només són tres les seccions on obté percentatges inferiors al 7,5 %.

Fora d'aquestes dues àrees, són poques les seccions on els socialistes obtenen menys del 10 %, i en tot cas, aquest percentatge obeeix quasi sempre a una baixa participació o al predomini d'un altre partit d'esquerres, o a ambdós factors alhora. Aquest és el cas d'algunes seccions de la Ciutat Meridiana, concretament les 168, 169 i 205, on el PSC només obté una votació entorn del 12 %. La participació és molt baixa, principalment a la secció 205 (36 %) i el PSUC és la primera força, seguida del PSC. Un cas semblant és el de la secció 22 i també el de la 80, aquesta última al districte II, a Montjuïc. Ni per llur composició social ni per l'estructura general del vot poden ser considerades nuclis dretans.

Com a casos completament atípics dins de llur context, ens referirem a dues seccions on el PSC no aconsegueix ni un 5 %. La 60, al districte VI, correspondent a la presó Model, presenta una estructura de vot peculiar: després de la UCD i l'AP, igual nombre de vots per a comunistes, socialistes i el Pacte Democràtic, quatre sobre un total de 66 votants. L'abstenció fou d'un 43 %. Hi ha 115 electors registrats, potser els funcionaris de la presó i llurs familiars.

En una altra secció, la 14 del districte IV, els resultats foren encara més febles per als socialistes: un 3,5 % de vots, amb una participació gairebé normal, d'un 70 %, encara que en una secció poc poblada —881 electors—. Els resultats foren encara més atípics: l'AP, un 26 % (l'única secció a tot Barcelona on guanyà), el PDC (un 14 %) i la UCD (un 9,6 %). Correspon a la part inferior de la Plaça Tetuan.

En resum, podem dir que la influència dels socialistes es mantingué arreu de Barcelona, fins i tot en àrees per la composició social de les quals era de preveure una afluència escassa de vots favorables, com són els barris centrals de la ciutat, d'alt nivell de renda. En els barris obrers de la perifèria el predomini socialista fou molt marcat, mentre que a la resta, tot i que els resultats no tingueren el mateix esclat, el PSC-PSOE es mantingué en la majoria dels casos com a primera força política.

b) Unión de Centro Democrático (UCD)

Descripció general

La UCD fou la segona força a Barcelona, amb un considerable marge de diferència respecte als socialistes. La mitjana de votació a Barcelona, del 14,1 %,

ultrapassa la que obtingué a nivell de tota la circumscripció barcelonina —11,9 %—. Ambdós percentatges, però, varen ser inferiors als de les restants circumscripcions catalanes.

El vot de la UCD es distribueix amb una gran uniformitat, sense grans alts i baixos entre les diferents seccions censals. No arriba a cotes excessivament altes (només a 29 seccions ultrapassa el 20 %) però tampoc massa baixes (hi ha 16 seccions on no arriba al 5 %).

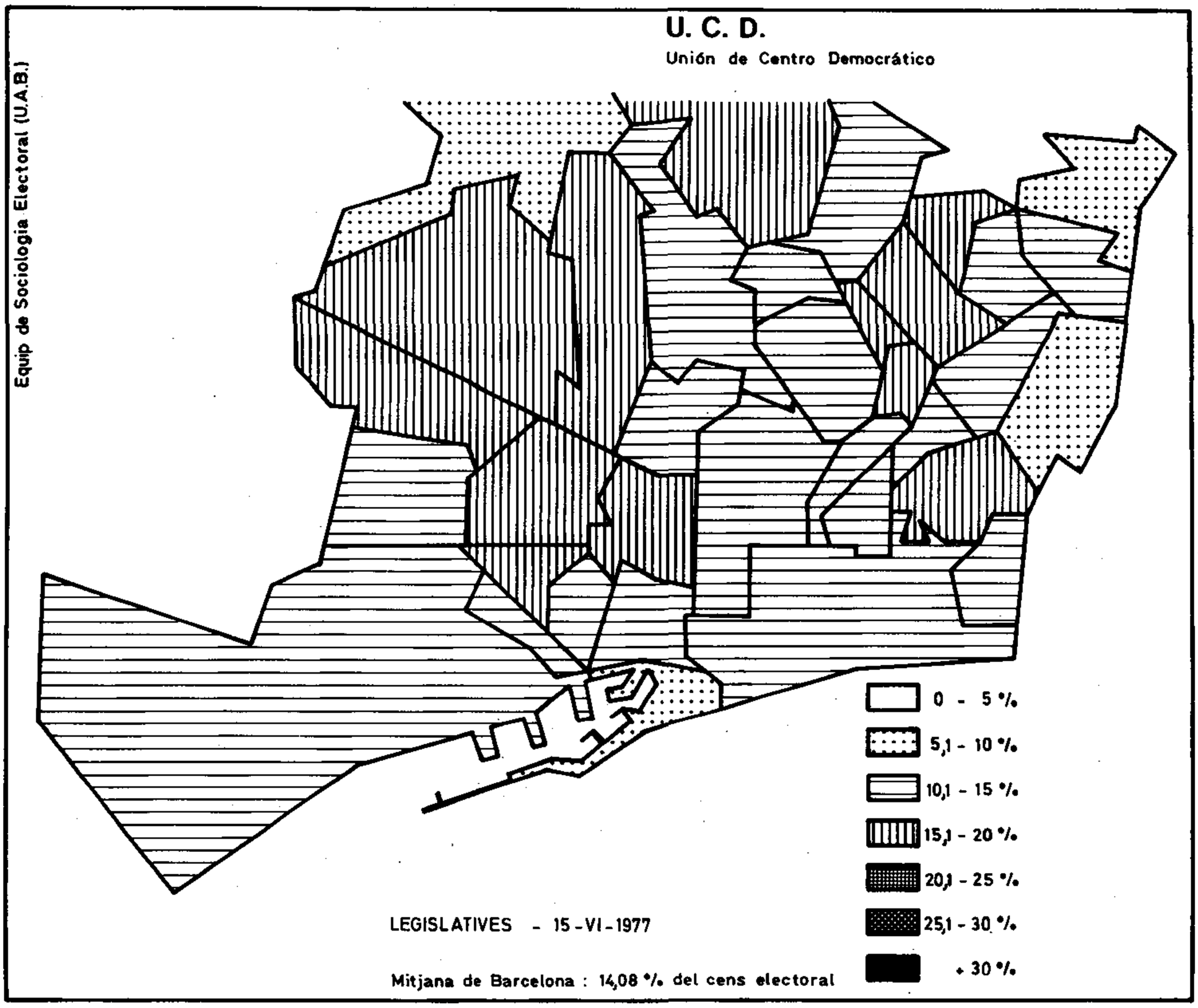

Malgrat aquesta uniformitat, la distribució geogràfica del vot reprodueix en el mapa el cuny central dretà, on la seva influència és lleugerament més forta. A diferència d'altres partits molt més dretans, però, aconsegueix fer bons resultats en barris de la perifèria barcelonina. Com a partit que podem qualificar de centre dins l'espectre general de forces polítiques, manté una ambivalència quant als sectors de la societat sobre els quals incideix. Un reflex d'això és el mapa dels seus resultats, que demostra precisament la implantació d'aquest partit en dos nuclis de població ben distants geogràficament i sociològicament.

Àrees de forta implantació

Es fa difícil de parlar de barris amb forta implantació ucedista. Podem més aviat parlar d'aquells on la seva influència és relativament més marcada que en

d'altres, dins d'un marge de variació no massa ampli. Apareix com a principal força als districtes III, IV i XI, però en cap cas no aconsegueix distanciar-se més d'un 1 % respecte als seus seguidors, el Pacte o els socialistes alternadament.

Els resultats dels barris, millor que els dels districtes, matisen la seva implantació geogràfica, i diferencien aquest partit dels que són típicament de dretes, que no aconsegueixen estendre's més enllà dels límits dels districtes pròpiament residencials. A la Guineueta, Santa Eulàlia, i les «Vivendes» del Congrés, entre d'altres, la UCD fa resultats iguals o millors que en els barris centrals.

El millor resultat a nivell de barri, precisament a Santa Eulàlia, li dóna un 17,9 %, seguit del de Sarrià amb un 17,1 % i del de la Dreta de l'Eixample i les «Vivendes» del Congrés amb un 16,8 %. Amb tot, és només a Sarrià i als Eixamples on aconsegueixen el primer lloc, fet que no es repeteix en cap altre barri, malgrat la similitud dels resultats entre aquests últims i els més perifèrics. Una més alta participació en aquests pot explicar la posició relativament desavantatjosa de la UCD respecte a les altres forces.

Cal remarcar que en aquell conjunt de barris del districte IX, els percentatges al voltant del 15 % són febles tenint en compte que la primera força, el PSC, ultrapassa el 25 % i voreja en ocasions el 30 %. D'altra banda, els comunistes ocupen freqüentment el segon o el tercer lloc. Tot això estableix clares diferències entre els dos tipus de barris en què la UCD fa resultats semblants.

A nivell de secció censal, la uniformitat del vot segueix essent manifesta. Aconsegueix forçar el sostre del 20 % i situar-se entre el 20 i el 25 % a 27 seccions, localitzades en àrees disperses. El màxim nombre de seccions amb aquests percentatges, sis, apareix al districte I, però sense formar un nucli compacte. Es tracta de puntes d'influència esporàdiques.

Com a valors màxims obtinguts a tot Barcelona, cal mencionar la secció 60 del districte VI, corresponent a la presó Model, on va quedar primera amb un 28,7 %, i la 196 del IX. En aquesta última, el percentatge és més elevat, el 31,2 %, corresponent a un 37 % sobre el total de votants. Aquesta atipicitat en el comportament electoral es correspon amb una especial composició sociològica, que comporta, per exemple, la presència d'un 9,2 % de professions liberals —enfront de les seccions que no en tenen més d'un 2 %—, d'un 8,7 % d'assalariats industrials —davant del 15-20 % que presenten freqüentment les altres—, d'un 26 % de residents nascuts a Barcelona —que contrasta amb els percentatges entre el 29 i el 47 % d'un cert nombre d'altres seccions—. Aquesta atipicitat esdevé palesa pel fet que aquestes seccions atorguen el segon i el tercer lloc a socialistes i comunistes, circumstància poc freqüent on guanya la UCD.

Les seccions on això s'esdevé queden pràcticament limitades al cuny centre-occidental de la ciutat, més concretament a l'àrea determinada pels límits dels districtes III, IV, VI i XI i sobretot a una de més reduïda que empalma l'esquerra del carrer Muntaner per sobre de la Diagonal, tot al llarg d'aquesta avinguda, amb la Rambla Catalunya fins a la Plaça Catalunya, sense endinsar-se però en els límits del districte V ni de la Barcelona Vella, a excepció de comptades seccions.

Àrees de mitjana implantació

No podem parlar pròpiament d'àrees de mitjana implantació, perquè, com ja hem dit, es pot considerar que la UCD es troba mitjanament implantada a

tot Barcelona. Podem considerar que l'interval 10-15 % és el que correspon a una influència mitjana.

Pel que fa a districtes, llevat dels que acabem de comentar, on la influència d'aquest partit és lleugerament més forta, els percentatges que obté oscillen entre un mínim del 12,9 % al XII i un màxim del 14,1 al VIII, regularitat no assolida per cap més dels principals partits.

Per barris, els resultats són una mica més matitzats. A 19 d'ells hi obté uns percentatges compresos entre el 10 i el 15 % que es corresponen generalment amb la consecució d'un segon lloc. Amb tot, s'aprecia una imperceptible pèrdua d'influència en els barris de centre o de dreta. El nucli Guineueta-Sta. Eulàlia-Congrés trenca la continuïtat dels resultats i apareix com el principal element diferenciador entre el mapa de la UCD i el del Pacte, que altrament guarden força similituds.

La distribució geogràfica dels resultats per barris es manté a nivell de secció censal. Les seccions de forta i mitjana influència ocupen una extensió semblant, i queden diluïdes per tot Barcelona, si bé amb menor incidència en el cuny centre occidental i en els barris més perifèrics. Gràcia i Sants concentren el major nombre de seccions on la UCD obté entre el 10 i el 15 % del vots.

Arees de feble implantació

No hi ha cap districte on la UCD tingui una implantació que puguem qualificar de feble. A cap d'ells no és inferior al 12,8 %, mentre que a 8 d'ells els resultats queden compresos entre aquest mínim i un màxim del 14,1 %.

Per barris, en canvi, es pot apreciar com la UCD fluixeja en algun d'ells, concretament a Vallvidrera, el Bon Pastor i Ciutat Meridiana, on se situa per sota del 10 %. El mínim del 7 % l'obté en aquest últim barri, seguit per Vallvidrera amb un 8,2 %. Potser cal atribuir aquesta feblesa en termes absoluts a la baixa participació —66 % i 55 %, respectivament—, perquè si bé la posició relativa de la UCD empitjora a mesura que ens desplacem cap als barris perifèrics on queda en tercer lloc, és molt menys freqüent que faci resultats inferiors al 10 %.

Prenent els barris on la UCD queda en tercer lloc com a indicatiu d'una certa feblesa, obtenim una àrea considerablement ampliada, sempre a la perifèria de la ciutat. Horta, el Carmel, la Guineueta, Sants, Montjuïc, el Poble Sec, etcètera. A tots ells és el PSUC el partit que apareix en segon lloc, amb dues úniques excepcions: Gràcia i Sant Antoni, on la segona força és el Pacte, amb resultats semblants a la UCD que el segueix i considerablement distanciat del PSUC, al qual dobla en nombre de vots.

En aquest aspecte podem referir-nos una vegada més a l'ambivalència de la UCD, partit que pot ser suplantat en alguns barris per partits ideològicament tan diferents com el PSUC o el Pacte.

A 15 seccions la UCD no aconsegueix ni un 50 % dels vots. Es localitzen totes elles als extrems de Barcelona, els Dtes. II, IX, X i XII. Les seccions on aquest percentatge és fins i tot inferior a un 3 % solen ser molt atípiques tan pel que fa a la participació com a l'estructura del vot. A la 168 i a la 169 del IX, per exemple, la UCD ocupa el sisè i cinquè lloc respectivament, i és avançat pel FUT i l'Esquerra de Catalunya. La participació va del 53 % al 55 %. A la primera d'aquestes seccions és on menys vots obté de tot Barcelona: set.

En resum, el vot de la UCD ha estat uniforme i relativament elevat arreu de Barcelona, sense aconseguir enlloc cotes excessivament altes, però implan-

tant-se en barris de característiques sociològiques ben diferents, fet que el configura com el partit més interclassista de tots els que concorregueren a les eleccions. En aquest sentit pot assimilar-se al PSC, encara que els socialistes mostren un comportament molt més definit des d'un punt de vista sociològic pel fet que llur implantació a la perifèria és molt superior a la que aconsegueixen al centre de la ciutat.

El perfil sociològic del votant UCD resta igualment poc definit a través de l'anàlisi estadística, que no apunta a cap variable demogràfica de les que emprem, com a principal determinant del vot. Caldrà veure si aquesta ambigüitat de la base electoral, fins a cert punt explicable en tot partit de centre, es manté en futures eleccions. O tal vegada una millor definició ideològica del partit, fins ara dominat bàsicament per la personalitat d'Adolfo Suárez, és el requisit indispensable perquè apareixi una clarificació de la seva base electoral.

c) Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC)

Descripció general

Amb un total d'11,5 % de vots sobre el total d'electors, el PSUC es constitueix en la tercera força en el municipi de Barcelona, no excessivament distanciat de la UCD que ocupa el segon lloc amb un 14,1 %, i gairebé igualat amb el Pacte, del qual el separen poc més de 3.800 vots.

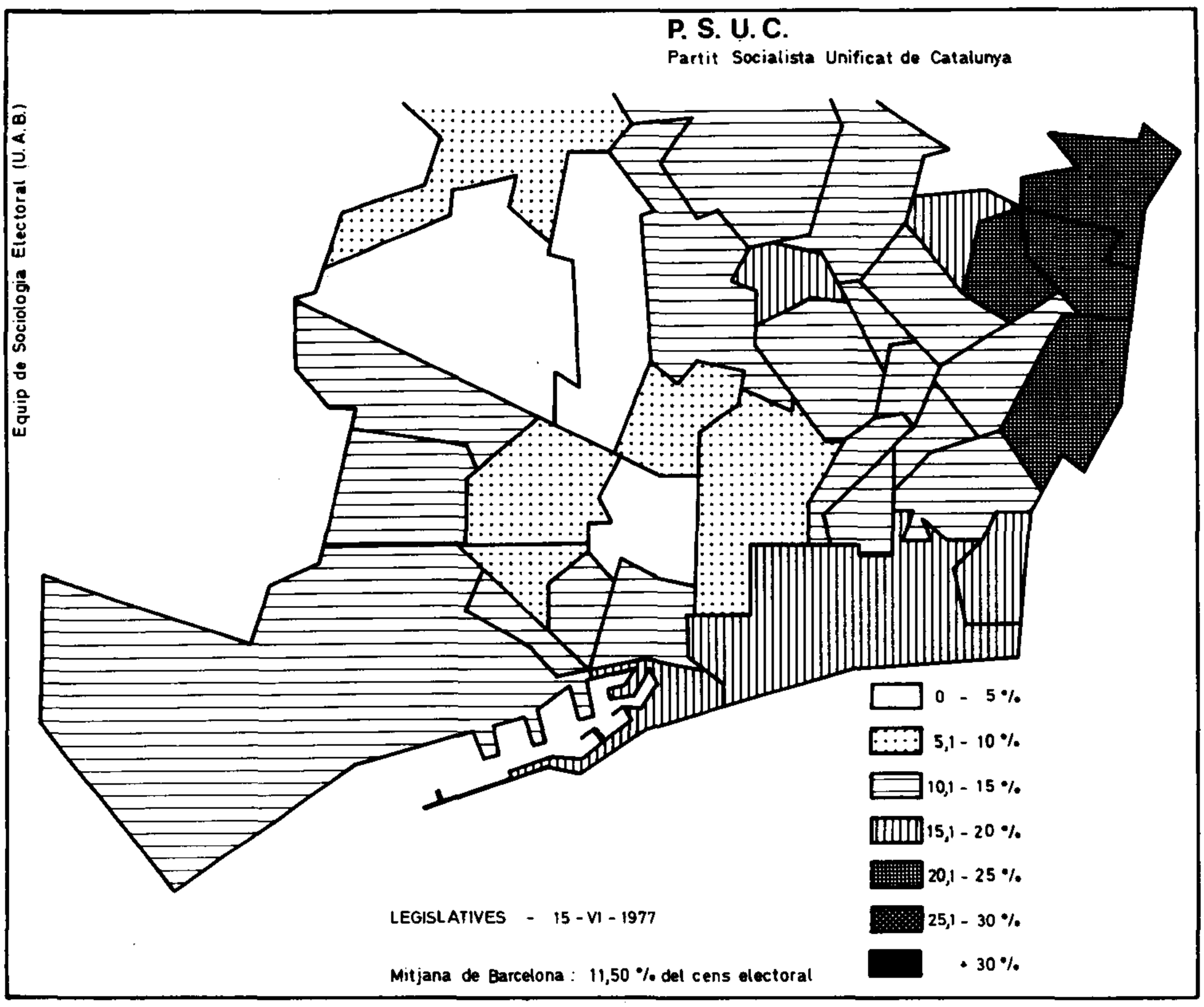

Barcelona és en aquest sentit una excepció entre els municipis circumdants. A l'Hospitalet, Sta. Coloma, St. Adrià, per només citar exemples de municipis limítrofs, els comunistes queden en segon lloc, amb percentatges que voregen o superen el 20 %, doblant o triplicant el percentatge de vots obtinguts per la UCD, el seu immediat seguidor.

Amb tot, és la capital de l'Estat espanyol que més vots dóna als comunistes, fet que no es repeteix amb cap altre partit.

Comparant-lo amb el PSC, partit amb el qual mostra una major afinitat geogràfica i estadística, podem comprovar que els dos mapes guarden molta similitud, amb un tintatge més suau per al PSUC exceptuant els barris més perifèrics del Dte. IX, on aquest fa millors resultats que els socialistes.

Els resultats aconseguits pel PSUC divideixen la ciutat entre un cuny central de feble influència i una perifèria on obté una implantació remarcable, particularment a l'arc format pels barris a la vora dreta del riu Besòs. Aquesta divisió queda més nítida en el cas d'aquest partit que en cap altre dels estudiats. En el cuny central la seva influència és nul·la, amb moltes seccions on no obté ni un 5 %. La forta implantació a la perifèria queda acotada dins d'uns límits molt més estrets que els dels socialistes, amb moltes menys seccions on la votació ultrapassi el 30 %.

Zones de forta implantació

Els districtes amb més forta implantació són el IX (16,4 %) i el X (15,5 %), que es configuren com a clarament d'esquerres, amb percentatges del 51 % i el 53 % si afegim als vots obtinguts pel PSC i el PSUC els de la resta de partits d'esquerra. A Barcelona aquesta xifra no suposa més que un 40 % sobre el total d'electors inscrits. Tenint en compte que en aquests dos districtes es concentren més de 550.000 persones, és a dir, més d'una tercera part de la població barcelonina, no cal dir que llur influència ha estat determinant en els resultats globals per a situar el PSUC al tercer lloc, contrarrestant els pocs vots obtinguts en una extensa àrea central de la ciutat.

El PSUC no apareix com a principal força en cap districte i només com a segona en els dos districtes esmentats i en el I (Barceloneta-Barcelona Vella). En aquest últim, una participació més baixa li dóna percentatges inferiors. Queda tercer en el II, V, VII i XII.

El mapa de resultats per barri remarca més l'existència d'una franja d'amplitud desigual al llarg del riu Besòs que, continuant pel Poble Nou, enllaça amb el litoral de la ciutat, i s'interromp a la Barceloneta, franja d'acusada influència comunista. Ho és en especial a la Ciutat Meridiana, a les Trinitats, i al Bon Pastor, únics barris on ultrapassa el 21 %, amb un màxim de 23,8 % a la Trinitat Nova i a la Vella, on, malgrat tot, no aconsegueix de quedar com a partit guanyador, si bé queda en tots ells com a segona força.

Són en canvi nombrosos els barris on el PSUC queda segon: Besòs-Maresme, el Poble Nou, la Barceloneta, el Poble Sec, Montjuïc, Sants-Hostafrancs, Vallvidrera, el Carmel, Horta, la Guineueta. En alguns d'ells una abstenció relativament alta potser els ha llevat influència. Pot ser aquest el cas de Montjuïc-Zona Franca, barri que semblaria lògic que perllongués l'arc de forta implantació comunista fins a Sants, aproximant més la configuració del mapa als dels socialistes.

Als barris més septentrionals la suma de vots obtinguts per l'esquerra, en la qual incloem el PSC, el PSUC, l'EC, el FUT, el CUPS, el PSPC i el CTB, sol ultrapassar el 55 %. El Bon Pastor, en el IX, amb un 62,1 %, és el cas més extrem, seguit per Besòs-Maresme, ja en el districte X, amb el 61,9 %.

Per seccions, la influència comunista apareix encara més desplaçada cap a la perifèria, on apareixen nuclis que destaquen molt de la resta, amb percentatges superiors al 30 %, que donen la victòria al PSUC. Aquesta doble circumstància només es produeix a vuit seccions, totes elles localitzades entre la Guineueta, Verdum, les Trinitats o el Bon Pastor en el districte IX (seccions 148, 149, 150, 154, 157, 164, 169, 187). Al nord de la Via Favència es troben la majoria del total de 28 seccions del districte IX on resulta guanyador. Fora d'aquest nucli, només són 11 a tot Barcelona, les seccions on queda com a primera força, 5 d'elles localitzades a Montjuïc. El Carmel apareix con un nucli aïllat amb percentatges que destaquen respecte a les seccions circumdants, però que rara vegada ultrapassen el 20 %.

Àrees d'implantació mitjana

En la progressiva pèrdua d'influència comunista a mesura que ens desplacem de la perifèria al centre de la ciutat, la zona de transició queda marcada pels districtes I, II, V, VII i XII, amb percentatges que oscil·len entre un màxim del 13,2 % al VII i un mínim de l'11,5 % al V. En tots aquests districtes el PSUC queda tercer amb l'excepció de l'I, on queda en segon lloc.

Aquesta distribució es manté de manera semblant en els resultats per barri. A l'esquerra de la Meridiana ja no trobem cap barri on el PSUC tregui percentatges superiors al 15 %, amb l'única excepció del Carmel. Aquest barri suposa una interrupció en el gradual esvaïment dels vots comunistes, i apareix com un enclavament en certa forma aïllat. El 16,4 % destaca en un espai on els comunistes treuen com a màxim 14,4 % (Horta), i on són molt més freqüents els percentatges inferiors al 12 %. Són aquests dos barris els únics en els quals el PSUC queda segon.

No és possible trobar límits definits per aquesta àrea. A grans trets podem dir que vindria acotada per la zona situada entre les seves seccions més perifèriques i Passeig de Carles I-Marina-Parc Güell. A l'altre extrem de la ciutat, el Paral·lel i el límit del districte VII (Tarragona-Travessera de les Corts) marquen una zona, més enllà de la qual els percentatges dels comunistes baixen sensiblement, amb l'excepció del districte V.

Aquesta influència intermèdia sol correspondre's amb un segon lloc, dins de l'estructura general del vot.

En l'obligada comparació amb el mapa dels socialistes, cal dir que l'àrea que podem qualificar d'influència intermèdia és semblant en els dos partits, si bé lleugerament més extensa en el PSUC, en detriment de les zones de forta implantació i, en termes relatius, també menys intensa. Els dos partits es mantenen distanciats en un 10 % aproximadament.

Àrees de feble implantació

En els districtes IV, VI, VIII i IX els comunistes obtenen percentatges que oscil·len entre un mínim de 6,6 % al VI i un màxim de 9,24 % al VIII. Amb tot, és el districte III (Sarrià, St. Gervasi, Putxet), on es fa més palesa la feblesa del PSUC.

Els barris integrants del districte III, i de la Dreta de l'Eixample ofereixen una estructura de vot pràcticament igual, amb el PSUC ocupant un sisè lloc, precedit de l'AP que dobla en nombre de vots. La suma de vots comunistes i socialistes dóna un mínim de 13,7 % a la Dreta de l'Eixample, barri que junt amb Sarrià, apareix com el més dretà de Barcelona, no solament pel percentatge de vots obtingut per tots els partits d'esquerra (als voltants del 18 %) sinó perquè els partits de dreta (l'AP, la UCDCC, la Lliga, l'AN-18 ju-

lio, la F. E. Aut., la DSCC, i els Proveristas) sumen els percentatges més alts de tots els barris de Barcelona (més del 22 %).

Dins dels límits d'aquests barris, són nombroses les seccions en què els comunistes no aconsegueixen ni un 5 % respecte al total d'electors inscrits. L'àrea de major feblesa pot localitzar-se a l'esquerra del carrer Muntaner, entre el Turó Park i la Plaça Bonanova, amb algunes seccions on treu poc més d'un 2 % o fins i tot menys (seccions 16, 43, 54, 55).

Les seccions amb percentatges inferiors al 5 %, fora d'aquesta àrea i d'una altra menys extensa als Eixamples, constitueixen excepcions: secc. 18, a la Ciutadella, 36 i 48 a St. Antoni, 9 seccions a Gràcia, fins a un total de 14.

El mínim absolut, 40 vots, apareix a la secció 72 del districte III, localitzada a l'extrem muntanyós de Sarrià, amb un total de 70 votants sobre 133 inscrits, que dóna una estructura de vot molt atípica: Socialistes-AP-Pacte. Constitueix un cas especial tant pel seu comportament electoral com per la seva composició social, que no és representativa de cap context, així com les seccions 18 (I), 60 (VI), ja comentades en parlar dels socialistes.

En resum, els comunistes defineixen àrees antagòniques dins de Barcelona, marcant amb una nitidesa major que lā de qualsevol altre partit el clar antagonisme existent entre la perifèria i l'àrea central de Barcelona.

Amb molta similitud amb la distribució geogràfica del vot socialista, els resultats són quasi sempre menys bons, les excepcions són comptades, i les diferències entre barris molt més radicalitzades.

d) Pacte Democràtic per Catalunya (PDC)

Descripció general

El Pacte Democràtic, amb quasi 146.000 vots, i un 11,2 % sobre el total d'electors, és l'últim integrant del bloc dels quatre principals partits que aconseguiren d'ultrapassar, a la ciutat de Barcelona, el percentatge del 10 % sobre el nombre total d'inscrits. La resta de partits queden ja considerablement distanciats, inclosa l'Esquerra de Catalunya, el seu immediat seguidor, que obté 87.565 vots menys, distància entre partits només superada pel PSC que treu més de 95.000 vots d'avantatge a la UCD.

El mapa de resultats del Pacte guarda molta semblança amb el de la UCD, tant pel que fa als percentatges com a la influència relativa a les diferents zones de Barcelona. Cal dir, però, que el vot del PDC no es mostra tan ambivalent com el de la UCD: no té pràcticament cap incidència en el que solem qualificar de barris obrers, com la Guineueta, la Ciutat Meridiana o la Verneda, mentre que en alguns punts dels barris de l'alta burgesia —Sant Gervasi i Sarrià— pot fer també pitjors resultats que la Unión de Centro. La seva àrea d'influència mostra, respecte a aquest últim partit, un desplaçament cap a la part central de la ciutat, en detriment de les àrees que tenen un més alt nivell de renda.

El Pacte tampoc no aconsegueix una implantació rotunda enlloc de Barcelona. Rarament obté percentatges superiors al 20 %, però en canvi sí que té àrees de marcada feblesa. A la perifèria de la ciutat són nombroses les seccions, i també els barris, on no obté ni un 5 %.

Aquest conjunt de matisos diferencien els dos partits, entre els quals hem cregut obligat d'establir un cert paral·lelisme no solament per la semblança en la distribució de vots, sinó com a rivals per un espai ideològic de centre.

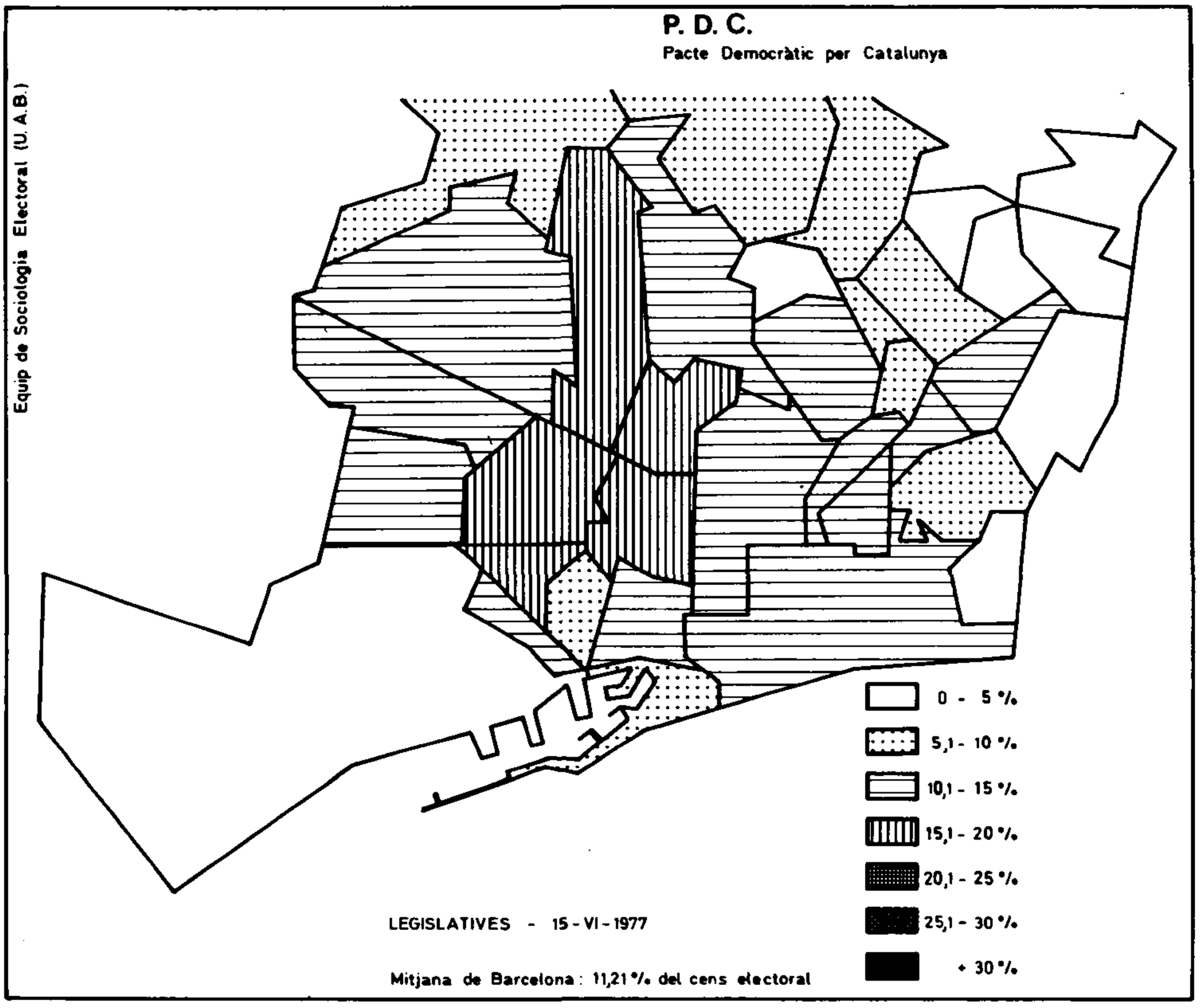

Àrees de forta implantació

A quatre districtes III, VI, VIII I XI el PDC aconsegueix una implantació que només en termes relatius podem qualificar de forta, amb resultats que es mouen entre un mínim de 15,6 % al VIII i un màxim de 16,1 % al III. En aquest últim (Sarrià, St. Gervasi), pren el primer lloc a la UCD, per un escàs marge —1,3 %—, mentre que en els tres districtes restants queda en segon lloc.

Per barris, els millors resultats li donen percentatges lleugerament superiors, amb un màxim de 16,9 % a St. Gervasi-Putxet i un mínim de 15,1 % a la dreta de l'Eixample. Els percentatges més alts només corresponen a un primer lloc a St. Gervasi. En tots els altres queda en segon lloc, normalment darrera la UCD —amb l'excepció de Sant Antoni— si bé les diferències entre els dos partits són mínimes, com podem veure en el quadre següent:

	Dreta Eixample	Esquerra Eixample	Sarrià	St. Gervasi Putxet	St. Antoni
UCD	16,8	16,6	17,1	16,6	15,9
PDC	15,1	16,3	14,9	16,9	16,6

A Sarrià, la UCD aconsegueix de destacar-se en més d'un 2 %, quan a la resta d'aquests barris les diferències són inferiors al 2 % i a quasi tots ells també inferiors a l'1 %.

Per seccions, el nucli on el PDC obté resultats més elevats es troba a Gràcia. El major nombre de seccions amb percentatges que ultrapassen el 21 % apareix als límits del districte VIII, per sota la Travessera de Dalt i a la dreta de Menéndez Pelayo. Queda primer a 33 de les 96 seccions que integren el districte, 20 d'elles situades al barri de Gràcia. Allí trobem la secció de Barcelona amb el percentatge màxim, la 67 (un 26 %).

També és de destacar un altre nucli, per sota Elisenda de Montcada, als voltants de l'estació de Sarrià, on també queda primer amb percentatges superior al 20 %.

Altres seccions en les quals el Pacte queda comparativament millor situat apareixen més disperses.

Arees de mitjana implantació

Als districtes II, IV, VII i XII, intermedis entre el centre i la perifèria, el Pacte perd influència, i se situa entre un 10,4 % i un 13,9 %.

Són nombrosos els barris on podem qualificar de mitjana la influència del Pacte, en un àrea molt similar a la dels districtes. Des de Sarrià i Sants a l'est, fins al Poble Nou passant per Sant Antoni i la Barcelona Vella, i continuant fins al Guinardó i la Salut-Vallcarca, formen un cercle al voltant dels barris on el Pacte queda millor situat. Sant Andreu és l'últim barri al nord de la ciutat on la seva influència és apreciable (10,5 %). A partir d'aquí, els resultats són ja sensiblement més baixos, en la majoria de casos, inferiors al 4 %.

Aquesta implantació mitjana es tradueix en un quart lloc. El Camp de l'Arpa i Vallcarca són els dos únics barris on aconsegueix un tercer lloc.

Es fa particularment difícil en el cas de partits com el Pacte o la UCD, que es caracteritzen per una implantació que se sosté arreu de la ciutat, sense alts ni baixos acusats, d'acotar una zona d'implantació mitjana. A 335 seccions, és a dir, a més d'un 30 % del total de les seccions de Barcelona, fa percentatges que oscil·len entre el 10 i el 15 %. Llevat dels barris més perifèrics dels districtes II, IX i X, on tampoc a nivell de secció censal no ultrapassa el 5 %, l'interval del 10-15 % es va repartint en tots els districtes de Barcelona, i incideix especialment en el II, el VII i el XII, on la majoria de seccions resten compreses dins d'aquest interval.

Arees de feble implantació

A l'arc format pels districtes I, V, IX i X, el Pacte no ultrapassa mai el 10 %. El mínim l'obté al IX, amb un 6,7 %.

A tots els barris situats al nord del Passeig Valldaura i a la marge detra dels Besòs, hi fa resultats extraordinàriament baixos, amb un màxim del 4,2 % a la Guineueta i un mínim del 1,4 % a la Ciutat Meridiana. Al Carmel, el 4,3 % l'assimila a aquell grup de barris, cosa que reafirma aquest barri com un nucli aïllat dins del context que l'envolta. A l'extrem oposat de la ciutat, Montjuïc-Zona Franca, conseqüent en tant que barri extrem de la perifèria, només li dóna un 4,8 %.

Les seccions on el PDC no obté ni un 5 % dels vots apareixen gairebé sempre dins dels límits d'aquests mateixos barris. Els dts. IX, X i XII en concentren més de la meitat del total de les 291. Són excepcions un grup de seccions a la part baixa del districte V i d'altres d'aïllades a algunes de les quals

ja ens hem referit anteriorment, a causa del seu comportament atípic: 60 del VI, 18 del I, etc.

En resum, el Pacte es configura com un partit de centre, amb una influència nul·la a les zones més típicament obreres i amb una incidència inferior a la de la UCD, partit fins a cert punt rival per l'espai de centre, en els barris de classe alta.

La diferent significació política d'ambdós partits l'assenyala el caràcter nacionalista del Pacte, que probablement li crea un espai polític propi entre l'electorat de classe mitjana, electorat que es troba amb més freqüència en els barris centrals de la ciutat i esporàdicament en nuclis molt localitzats d'alguns barris històrics (com per exemple el Poble Nou, Sant Andreu o Sants).

e) Esquerra de Catalunya (EC)

L'Esquerra de Catalunya, amb 58.170 vots, i un 4,5 % sobre el total d'electors, ocupa a Barcelona el cinquè lloc en el conjunt de forces de la ciutat. No podem ja parlar en aquest cas, ni en el de cap dels partits que el segueixen, incloses l'AP i la UCDCC, que també aconseguiren un sol escó, d'àrees de forta o de feble implantació. Els resultats, tant a nivell de barri com de secció, són per a tots ells fluixos. Rarament ultrapassen el 10 % i se situen en la majoria de casos sota del 5 %.

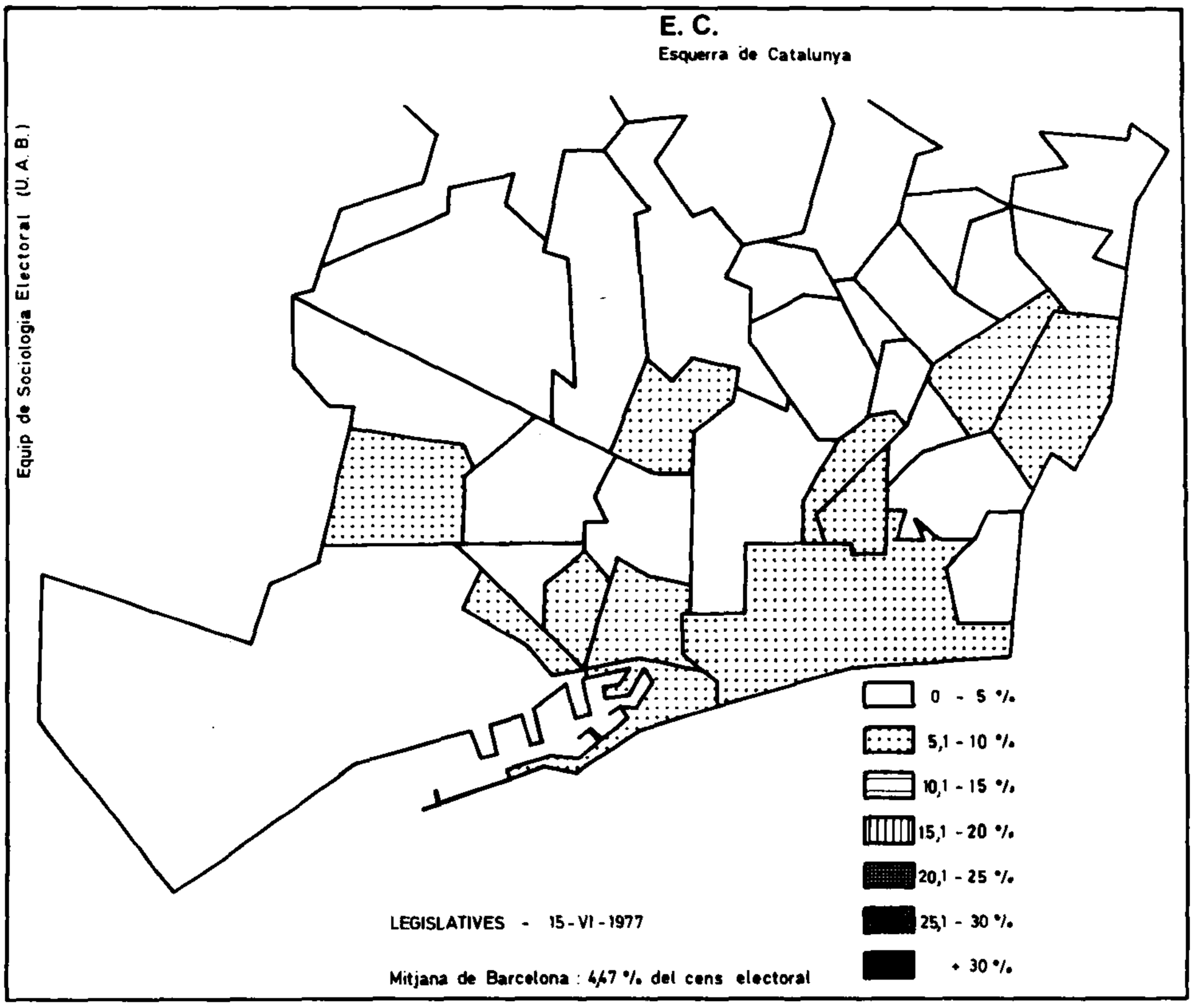

Dins d'aquesta tònica de poc contrast, la distribució geogràfica del vot de l'Esquerra segueix una pauta pròpia que la distingeix de la resta de partits, ja que a diferència d'aquests, no s'inclou en cap dels blocs que permetien dividir la ciutat en àrees de dreta, esquerra o centre.

Als districtes perifèrics obté una certa implantació, corresponent a la franja litoral i més antiga de la ciutat. A nivell de barri, obté percentatges superiors al 6 % al Clot, Sant Andreu i Bon Bastor-Baró de Viver (IX), barris perifèrics, però també a Gràcia, al centre de la ciutat.

A nivell de secció censal podem observar com apareixen grups de seccions disseminats per diferents punts de la ciutat. La característica comuna que uneix aquestes àrees geogràficament tan disperses és la de pertànyer a barris històrics. Ultra els esmentats, trobem una lleugera influència de l'Esquerra al districte V, el Poble Nou, Sants, el Barri Gòtic i Horta.

A Sants aconsegueix fins i tot uns percentatges compresos entre el 10 i el 15 % a 16 seccions que es localitzen al voltant de l'estació.

Com a cas insòlit podem mencionar la secció 75 del districte III, on aconsegueix de quedar en primer lloc, amb el 31,6 % sobre el total d'electors. Cal tenir en compte, però, que aquests són només 57 i els votants 34. L'Esquerra de Catalunya, amb 18 vots, hi triplica els del seu imediat seguidor, el PSUC.

Els percentatges relativament més alts que obté a Sants solen correspondre's amb un quart o cinquè lloc. Només a 14 seccions aconsegueix de quedar entre els tres primers llocs, sis d'elles al districte IX. Veiem, doncs, que tant la incidència absoluta com la relativa dins del conjunt de forces polítiques d'aquesta coalició és sempre dèbil.

Resum

Aquesta distribució del vot fa pensar que dels dos partits que integraven la coalició, fou l'Esquerra Republicana la que major incidència tingué sobre l'electorat. Amb tot, la força demostrada en algunes seccions extremes de barris obrers (tercer lloc a la secció 205 de la Ciutat Meridiana i en d'altres de la Guineueta) no descarten la possibilitat que en alguns punts concrets fos el PTE el que predominés sobre l'EC. En termes generals, però, no creiem que pugui afirmar-se així.

f) Unió del centre i de la Democràcia Cristiana de Catalunya (UCDCC)

La UCDCC, junt amb l'EC i l'AP constitueixen un grup de partits considerablement distanciats dels quatre principals. Tots ells obtingueren un escó a la circumscripció de Barcelona, i quedaren per aquesta circumstància i pels percentatges aconseguits —3-4 % sobre els electors i al voltant del 5 % sobre els votants— lleugerament distanciats dels partits seguidors, que no arribaren ni a l'1 % (exceptuant l'1,5 % del Partit Socialista Popular).

La Democràcia Cristiana aconseguí a Barcelona 56.168 vots. La seva àrea d'influència es limita als districtes centrals de la ciutat: III, IV, VI, VIII i XI, i s'estén també a algunes seccions de l'I. Fora d'aquests límits, rara vegada trobem seccions en les quals obtingui un 5 %. Amb tot no podem parlar pròpiament d'àrea d'influència, perquè obté en general percentatges entre el 5 i el 10 %. En la majoria de seccions del III i en algunes del IV cal dir que aconsegueix de forçar aquest sostre i se situa entre l'11 % i el 15 %. A tot Barcelona només ultrapassa el 15 % a 6 seccions, dins dels districtes esmentats, però sempre per sota del 18 %.

En termes genèrics pot dir-se que és a Sarrià i Sant Gervasi on aconsegueix una certa implantació que la deixa en termes d'igualtat amb d'altres

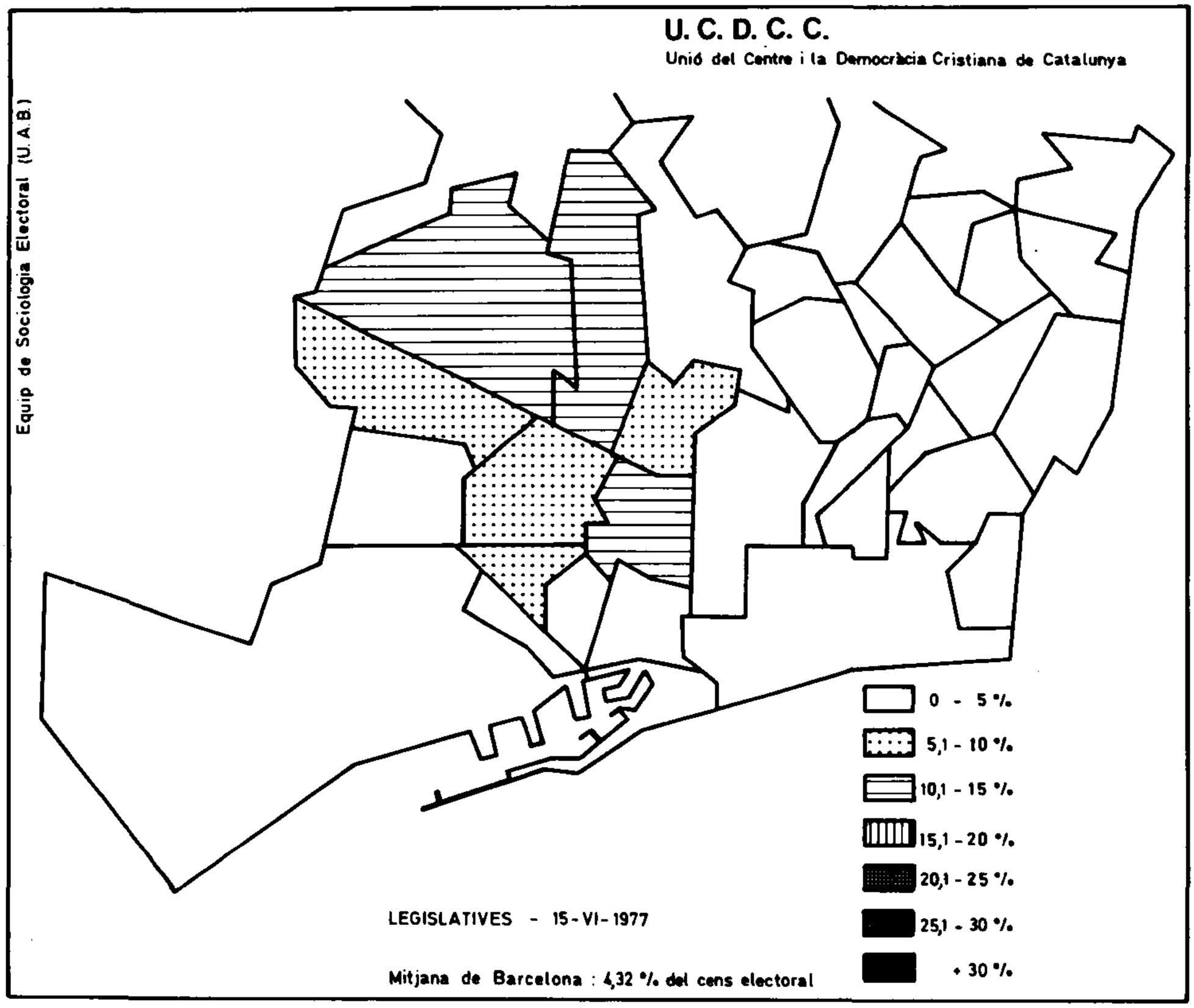

partits, ja que en alguns casos queda segona o tercera. Son àrees en les quals no hi ha un predomini absolut de cap partit, on els primers llocs es reparteixen entre els partits de dretes o de centre, i els socialistes queden també ben situats.

L'UCDCC perd ràpidament influència quan s'allunya dels districtes i barris esmentats. A la dreta del carrer Sardenya o a l'esquerra del carrer Tarragona pràcticament desapareix.

La distribució de vot de la democràcia cristiana és molt semblant a la de l'Alianza Popular, si bé lleugerament més extensa i també més intensa. Aquesta similitud, confirmada a l'anàlisi estadística per l'alt coeficient de correlació que uneix els dos partits (+ 0,82), els configurava com els dos principals partits de dretes, malgrat llur escassa incidència. Es tracta en tot en cas d'una dreta moderada, al costat de la que representen partits com l'Alianza Nacional 18 julio, la F. E. Auténtica, que junts només obtingueren la suma de 6.219 vots, enfront dels 97.762 de l'AP i la UCDCC. Es configura així una Barcelona on l'extrema dreta no té cap incidència i en la qual les forces de dretes obtenen resultats quelcom millors que als municipis que l'envolten.

g) ALIANZA POPULAR-CONVIVÈNCIA CATALANA

L'Alianza Popular, en el sisè lloc i amb 41.594 vots, és el darrer dels partits que han obtingut una certa influència dins de l'espectre polític general de la

ciutat, entre el grup dels tres minoritaris (l'EC, la UCDCC i l'AP), amb un sol escó al Parlament i entre 40 i 60 mil vots. L'immediat seguidor, el PSPC, n'obté ja només la meitat, poc més de 20.211, seguit pel CUPS amb 5.451.

Com hem dit ja en referir-nos a la UCDCC, aquests dos partits presenten similituds notables quant a força i implantació geogràfica, bé que l'AP inclou una extensió menor i mostra una major feblesa. Si bé els límits coincideixen, els de l'AP ofereixen més buits, seccions amb percentatges inferiors al 5 % i moltes menys on sigui superat l'11 %.

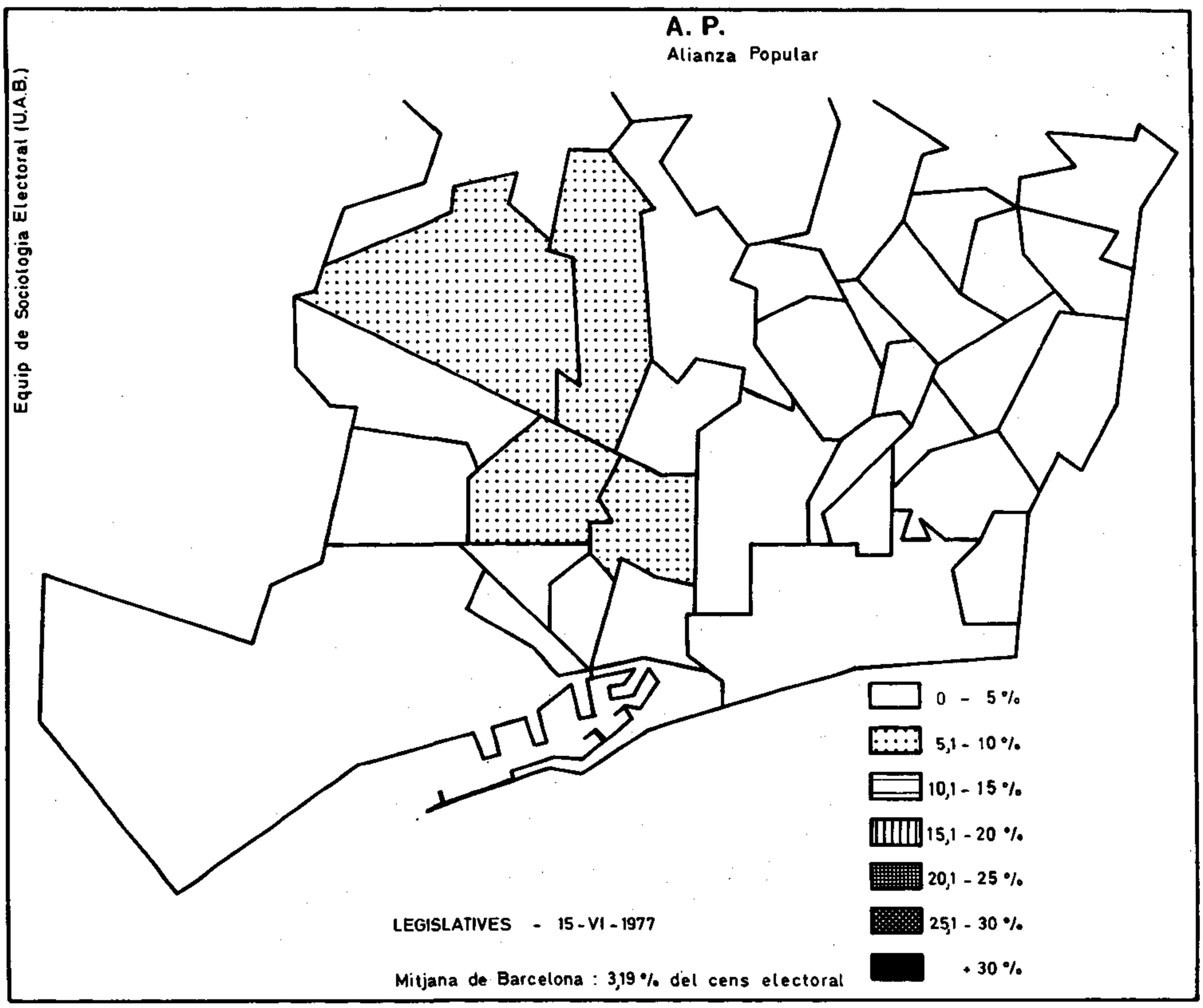

Les cotes màximes les obté als districtes III i XI, amb un 8,8 % i un 7,3 % de vots respectivament. Llevat del IV i del VI, on se situa al voltant del 5,5 %, els percentatges més freqüents són inferiors o pròxims al 2 %.

Per barris, les diferències queden lleugerament més acusades: van des d'un mínim de ó,6 % a Verdum-Prosperitat fins a un 10,1 % a Sarrià.

La influència de l'AP queda acotada pel límit del districte VIII, la República Argentina. A la dreta d'aquesta avinguda, desapareix tota influència de l'AP fins i tot a nivell de secció censal. Només aconsegueix d'ultrapassar el 15 % en vuit seccions a tot Barcelona, el nucli de les quals se situa entre Calvet-Diagonal-General Mitre. És també en aquestes seccions on l'AP aconsegueix les seves millors posicions relatives respecte als altres partits, però, amb tot, rara vegada aconsegueix un segon lloc. En una única secció a tot Barcelona queda primera: la 14 del IV, corresponent a la meitat inferior de la Pl. Tetuan, que

ja hem comentat quan ens referíem als resultats dels socialistes, per tal com es tracta d'un cas atípic quant als resultats i quant a les característiques sociològiques. Allà obté un 26 %, amb una participació del 70 % sobre 881 electors.

Tampoc, pel que fa a l'AP, no podem parlar de zones de feblesa, perquè es fa difícil de precisar els matisos quan es tracta de percentatges tan baixos. És obvi, això no obstant, que a mesura que ens allunyem cap a la perifèria, disminueix encara més la seva influència. El districte IX és en aquest sentit el cas límit. A una única secció, la 24, de les 207 que l'integren, aconseguí ultrapassar el 5 %. Amb 41 vots sobre un total de 680 electors, obté un 6,02 % (7,1 % dels votants) resultat malgrat el qual se situa en un cinquè lloc. En un 45 % de les seccions no arriba a l'1 %.

Tot això confirma, doncs, la impressió que no hi ha a Barcelona cap nucli fort d'influència de l'AP, com tampoc de cap dels partits situats a la dreta dels dos darrers esmentats.

h) Abstenció

A Barcelona, el percentatge d'abstenció fou del 24,5 %, relativament alt si el comparem amb el dels municipis de la rodalia, on es manté generalment inferior al 20 %.

Abans de comentar la distribució geogràfica de l'abstenció, és obligat referir-nos a alguns dels problemes que es plantegen en analitzar aquesta varia-

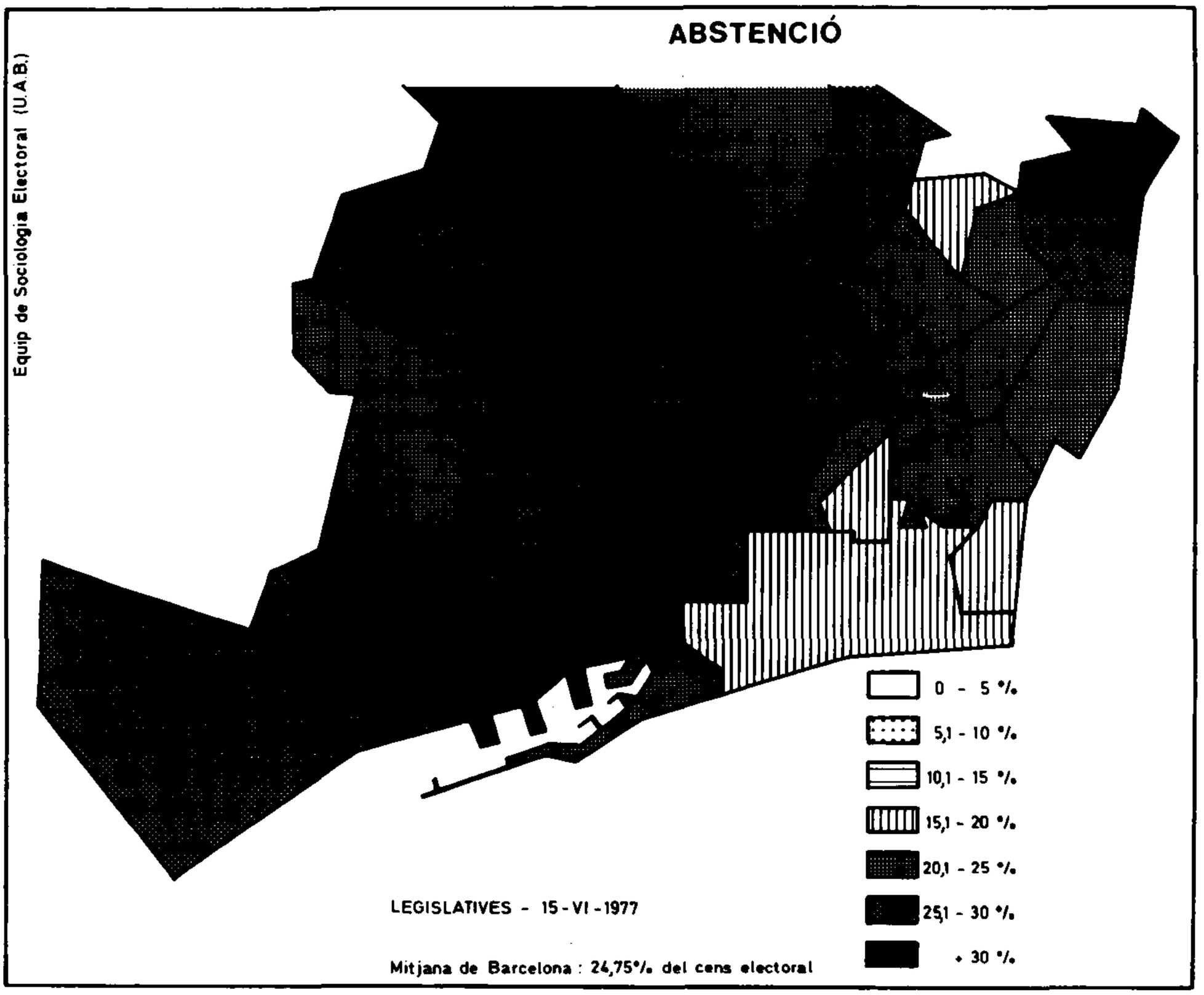

ble a la ciutat de Barcelona, derivats la majoria d'ells de deficiències en la confecció del cens, que obliguen a relativitzar molt les xifres en les quals ens basem.

La participació pot haver estat afectada per diversos motius, aliens a la voluntat de votar o de no fer-ho de l'elector. D'una banda, per errors en el cens, molts electors no apareixien registrats en la secció censal que els pertocava —en ocasions llur nom havia desaparegut de les llistes d'electors després d'haver-hi figurat durant anys—, mentre que el nom d'altres apareixia repetit, cosa que possibilitava el doble vot.

Per altra banda, determinats canvis en la localització dels col·legis electorals respecte al Referèndum de 1976 desorientaren molts electors, que sovint fracassaren en llur intent de descobrir el col·legi electoral on havien d'anar.

Finalment, en un altre ordre de coses, independent de l'organització estricta del procediment electoral, també la localització d'alguns col·legis, a les seccions de la perifèria muntanyosa de la ciutat, significà una dificultat addicional que ens consta que desanimà molts probables votants.

Aquests problemes podrien ser passats per alt si els possibles errors haguessin afectat per igual totes les zones de Barcelona i s'haguessin anat compensant entre unes i altres secions. Creiem, però, que no ha estat així. És molt possible que els barris perifèrics hagin estat els més afectats per aquest conjunt de problemes, tant per no tenir registrades oficialment les altes i baixes de la població, cosa que en general obliga els residents d'aquells barris a desplaçaments molt més llargs, com per la localització dels col·legis electorals, sovint d'accés difícil en barris on les comunicacions també ho son.

És impossible, sobre aquesta base, d'establir hipòtesis sobre les causes de l'abstencionisme. Podem només comentar algun dels trets principals del repartiment geogràfic del vot.

A nivell de districte podem veure en el mapa que el nucli més abstencionista és el V, amb un 33 %. A nivell de barri és, però, superat per Vallvidrera (45,2 %) per la Ciutat Meridiana (33,7 %). És possible que les característiques de l'abstencionisme siguin radicalment oposades en aquest dos tipus de barris. El districte V es caracteritza per un alt percentatge de població marginada i per ser tradicionalment poc participatiu en les consultes electorals. Els altres dos barris, amb una composició social obrera i immigrada, són una excepció en el conjunt de barris de característiques semblants on la participació ha estat molt més alta. Aquests dos tipus de barri podrien potser representar el prototipus de l'abstencionisme voluntari i del que procedeix de problemes d'ordre més tècnic que polític.

Al marge d'aquests exemples extrems, no es configuren àrees que apuntin a una explicació coherent de l'abstenció. Alguns barris de composició sociològica molt diferent donen percentatges semblants, como és el cas, per exemple, de la Barceloneta (24,4%) i l'Esquerra de l'Eixample (24,4 %), Horta (27,6 %) i la Dreta de l'Eixample (27,1 %) o Sant Gervasi (26 %) i la Sagrada Família (25,5 %).

El mapa per seccions censals tampoc no permet d'esbossar unes línies generals del comportament abstencionista que s'acordi amb el coneixement que tenim de la trama urbana de Barcelona. Els barris de classe alta, tradicionalment abstencionistes, no destacaren en aquestes eleccions amb una participació massa baixa. L'interval més freqüent per a les seccions del dte. III (Sarrià, Sant Gervasi) és 20-25 %, el mateix que per a les del VII (Sants, la Bordeta), VIII (Gràcia), IX (Sant Andreu, els Nou Barris, etc.) i XI (Les Corts).

En resum, el dte. V es manté abstencionista, com històricament ha estat sempre. Els barris obrers presenten entre ells notable diferències (la Guineueta: 17,4 % i la Ciutat Meridiana: 33 %); i els barris de classe alta no es diferencien de la tònica general de Barcelona, situant-se prop de la mitjana.

Tampoc l'anàlisi estadística no clarifica el problema. L'abstenció no apareix correlacionada amb cap variable sociodemogràfica amb més de 0,20. Només dóna un coeficient mínimament alt amb el PSC (+ 0,42).

La conclusió de tot el que hem dit podria ser que la participació ha estat en les eleccions del 1977 una variable erràtica o en la qual no han tingut influència cap de les utilitzades en la nostra anàlisi. No creiem, però, que aquesta sigui una conclusió correcta. Caldria realitzar una enquesta per copsar les motivacions psicològiques de l'abstencionista en tots els seus matisos. Tanmateix estem segurs que l'aproximació geogràfica seria molt més enriquidora si la base de dades fos més fiable. En tot cas, un cens més acurat en succesives eleccions ens permetrà de jutjar sobre la validesa de la geografia electoral aplicada a l'abstencionisme a Barcelona.

2.3. Anàlisi estadística dels resultats electorals

2.3.1. Introducció

Per a l'anàlisi estadística dels resultats electorals de Barcelona hem aplicat una anàlisi factorial. Aquesta tècnica d'anàlisi multivariant, és a dir, que fa servir simultàniament més de dues variables integrants del model, és una de les moltes que es poden aplicar sempre que la quantitat ingent de dades disponibles n'aconselli una simplificació per a comprendre millor les característiques definidores del fenòmen a observar i a analitzar, sigui quin sigui el camp d'investigació concret.

L'objectiu principal de l'anàlisi factorial és, citant Burt [9], «aconseguir una simplificació ordenada d'un nombre determinat de mesures interrelacionades», o, com diu Child [10]: «l'anàlisi factorial preté fer exactament el que l'home ha maldat per fer al llarg de la història, és a dir, ordenar el caos aparent del que l'envolta». Serveix, doncs, com a pauta per a classificar fenòmens observats i agrupar-los d'acord amb l'afinitat que demostren les variables.

L'anàlisi factorial permet diferents variants: factor principal, bifactorial, de components principals, del centroide, etc. Amb lleugeres variants, llur objectiu continua essent el mateix: agrupar variables que apareixen inicialment lligades entre elles i sintetitzar-les en unes noves variables o factors que les resumeixin. D'aquí que l'anàlisi dels coeficients de correlació entre totes les variables inicials sigui la primera i indispensable etapa a abordar en tota anàlisi factorial.

La varietat d'anàlisi aplicada en el nostre cas és la del factor principal, possiblement la més emprada en l'actualitat junt amb la de components principals. A grans trets podem dir que s'aplica quan a priori es creu que les variables es correlacionen entre elles, hipòtesi de partida en el nostre cas, en què consideràvem que algunes variables sociodemogràfiques condicionen

9. Burt, C. *The Factors of the Mind.* University of London Press. Londres, 1940, citat a Child: *The Essentials of Factors Analysis.*

10. Child, D. *The Essentials of Factor Analysis.* Holt, Rinehart & Winston Ltd., Londres, 1970.

la conducta de l'elector. Consisteix a trobar el mínim nombre de factors que resumeixin, amb el màxim de variança total explicada, les variables inicials.

Ens limitarem sempre que sigui possible, a les referències conceptuals del factorial, eliminant les allusions a nocions estrictament matemàtiques. Els principals aspectes a tenir en compte en l'anàlisi que hem aplicat son els següents:

a) Matriu de coeficients de correlació entre totes les variables originalment considerades.

b) Nombre de factors que resumeixen les variables inicials i la variança total explicada per tots i cadascun d'ells.

c) Saturacions, o coeficients de correlació, entre els factors i les variables inicials («Factor loadings»).

   Els «scores», o distribucions espacials de cada factor respecte a la unitat geogràfica emprada, no seran analitzats, ja que el gran nombre de seccions censals fa excessivament feixuga la tasca de representació geogràfica.

d) Identificació dels factors, és a dir, el fet d'arribar a definir-los a partir de les variables que intervenen en cadascun d'ells.

Analitzarem a continuació cadascun d'aquests aspectes, aplicats al cas concret de Barcelona i per als resultats conjunts al Congrés i al Senat.

2.3.2. Variables seleccionades

Els resultats obtinguts d'una primera aplicació de l'anàlisi factorial han aconsellat la supressió o l'agrupació d'algunes de les 73 variables introduïdes inicialment. Unes donaven uns coeficients de correlació excessivament baixos, cosa que demostrava que influïen mínimament en l'explicació del model. D'altres eren excessivament altes, i això equivalia a introduir una informació repetida o redundant, que li restava claredat. És aquest el cas, per exemple, dels candidats al Senat patrocinats per un mateix partit, que donaven per norma general uns coeficients molt alts de correlació entre ells, fet indicatiu d'una considerable disciplina de vot. Prendre els vots per candidat com a variable independent suposova, doncs, triplicar una mateixa informació.

A l'Apèndix oferim la llista de les variables inicials especificant quines han estat finalment introduïdes en l'anàlisi.

2.3.3. Unitat d'anàlisi i ponderació de les variables

La unitat d'anàlisi utilitzada ha estat la mateixa que en el cas de l'anàlisi geogràfica, és a dir, la *secció censal*. Les grans diferències de població entre seccions (de 103 a 4.400 habitants, segons les dades del 1974 en les quals ens basem) han aconsellat que els valors de les variables fossin ponderats pel total d'habitants en el cas de les demogràfiques i pel d'electors en els cas de les electorals. Queden així relativitzades les fortes variacions dels valors de les variables que puguin ser només degudes a diferències quantitatives en la població de cada secció.

2.3.4. Anàlisi factorial

2.3.4.1. Matriu de coeficients de correlació

Passem a analitzar a continuació un dels aspectes fonamentals, com ja hem dit, de tot factorial. La matriu de coeficients de correlació que lliguen entre elles, dues a dues, totes les variables incloses en el model.

Al quadre 15 reproduïm la matriu de coeficients de correlació completa amb les 41 variables utilitzades a l'anàlisi factorial. Al quadre 16 l'hem simplificada, recollint només aquells coeficients superiors a 0,50, i el signe dels compresos entre 0,40 i 0,49, límit per sota del qual no els considerem prou vàlids.

Del total de 742 coeficients de correlació, 204 (un 27 %) són superiors a 0,50, i 307 (un 41 %) més alts de 0,40. En general podem considerar que el grau d'associació entre les variables escollides és elevat, amb algunes excepcions con són «Població total», «Immigració del Nord i Aragó», «Mestresses de casa + Jubilats + No Consta», entre el conjunt de variables demogràfiques, i entre les electorals: «Participació», «Partits marginals d'esquerra», «Partits marginals de dreta» i «Senadors AN-18 julio». Totes aquestes variables donen coeficients inferiors a 0,40 amb les restants, exceptuant els partits marginals de dreta amb els Senadors AN-18 julio, correlacionats entre ells amb un + 0,44 i PSC — Participació amb un + 0,42.

Unes variables apareixen més definides que d'altres, és a dir, associades amb més freqüència i intensitat amb les altres. Resulten per tant més utils per a explicar les orientacions del vot. El criteri de la major o menor intensitat d'associació serà emprat per arribar a una primera classificació dels coeficients de correlació ue apareixen en el quadre 15. Analitzarem el grau d'associació entre variables electorals i sociològiques i també el de les electorals entre elles.

a) *Correlacions entre variables electorals i sociològiques.*

a') *Associacions més fortes.*

Els set partits que aconseguiren escons parlamentaris donen en general les correlacions més elevades, en especial amb les variables referents a professions.

Segons el signe d'aquestes correlacions, podem traçar una primera línia divisòria entre els partits que patrocinaren l'Entesa i els restants, es a dir, PSC-PSUC-EC d'una banda i UCD-PDC-UCDCC-AP de l'altra. La Lliga de Catalunya, que no aconseguí cap escó, quedaria també inclosa en aquest últim grup. Dins de cadascun d'aquests dos blocs, els partits apareixen positivament associats entre ells —bé que amb distinta intensitat— i mantenen en general un comportament similar enfront de les altres variables.

PSC-PSUC i, a l'extrem ideològic oposat, *UCDCC-* AP, podrien ser considerats dins de cada bloc com els més afins entre ells, lligats per coeficients de + 0,66 i + 0,82 respectivament. La correlació, molt més alta entre la UCDCC i l'AP, vol dir que aquests partits es circumscriuen a unes mateixes àrees geogràfiques, mentre que el PSC i el PSUC tenen l'electorat en àrees més diferenciades, tal com per altra part podem observar en els corresponents mapes de resultats.

L'*Esquerra de Catalunya*, dins del primer bloc, és un cas desviant,

amb un comportament específic que ja es revelava en el mapa de resultats molt poc condicionat per les variables emprades. La seva major influència en barris històrics indueix a pensar que uns altres tipos de variables, més difícilment quantificables —de tipus històric, per exemple—, clarificarien millor el vot d'aquest partit. Malgrat tot, manté més afinitat amb els partits del primer grup que amb cap altre i, en concret, és amb el PSC i el PSUC que apareix més associat positivament, llevat d'algunes candidatures per al Senat. El coeficient més alt el dóna amb Xirinacs, amb un +0,53.

i) *PSC-PSUC* apareixen negativament correlacionats amb les professions qualificades i, per tant, amb la població catalana, dues categories ja per elles mateixes estretament associades (vid. Quadre 15), i positivament amb les professions no qualificades i amb la població no catalana —especialment la provinent d'Andalusia—, dues categories igualment afins. El PSUC apareix més radicalitzat, i dóna coeficients de correlació superiors als del PSC en la majoria de casos, com era d'esperar en vista de llur diferent extensió geogràfica, molt més localitzada a zones clarament obreres en el cas dels comunistes. Recordem que els socialistes aconsegueixen d'endinsarse en barris que hem qualificat de dretans —St. Gervasi, els Eixamples—, on el PSUC no arriba a treure en cap secció ni un 5 % de vots.

ii) *UCDCC-AP* es configuren com el negatiu dels dos anteriors partits: donen coeficients de signe contrari, tant o més alts, amb les professions qualificades i la població d'origen català, i negatives en canvi amb els obrers industrials i la població immigrada. La UCDCC es mostra més radicalitzada, probablement a causa de la menor popularitat i diferent significació del seu líder en aquelles eleccions, A. Cañellas, enfront del d'Aliança Popular, amb una audiència molt més restringida a determinats sectors de la burgesia barcelonina, i amb menys incidència encara entre els immigrats i les classes populars.

iii) El *Pacte Democràtic* es distancia de la UCDCC i l'AP. Presenta una associació molt més forta i superior a la que qualsevol altre partit, amb els «Tècnics de grau mitjà». En canvi, els «Propietaris i Directius» i les «Professions Liberals» semblen simpatitzar molt més amb la democràcia cristiana i l'Alianza Popular, respectivament. La població catalana de naixement mostra també una afinitat molt més accentuada amb el Pacte, mentre que la no catalana sembla més contrària a aquest partit que a cap dels dos altres. Amb la immigració arribada abans de 1940 dóna, en canvi, un coeficient positiu (+0,43), potser pel fet de tractar-se d'una població part de la qual pot haver assolit un determinat nivell econòmic que ja no li fa rebutjar el nacionalisme més «burgès» del PDC enfront del que defensen els altres partits d'esquerra.

La correlació amb els «Obrers de la indústria», negativa, (—0,75) és lleugerament inferior en el cas del PDC que de la UCDCC o de l'AP, fet comprensible si recordem el mapa de resultats, en el qual es comprova com el primer partit aconsegueix forçar la seva

QUADRE 15. Matriu de coeficients de correlació (*). Eleccions Legislatives. Juny 1977. Barcelona-Ciutat

VARIABLES SOCIOLOGIQUES

VARIABLES ELECTORALS

	VARIABLES SOCIOLÒGIQUES																						
	PROFESSIONS							EDAT		POBL. ACTIVA			ANY ARRIBADA			ÀMBIT PROCEDÈNCIA						
PROFESSIONS	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
1. Propietaris i Directius																						
2. Professions Liberals	+62																					
3. Tècnics grau mitjà	+66	+56																				
4. Empleats	+ 4	− 9	+30																			
5. Obrers serveis	+26	+20	−10	− 9																		
6. Obrers indústria	−79	−76	−83	−16	−13																	
7. NC + Jubilats + Mestresses casa	+ 2	− 4	+ 2	− 6	−20	− 7																
EDAT.																						
8. 0-19 + NC	−38	−23	−28	−57	−38	+28	0															
9. Més de 60 anys	+44	−24	+29	+46	+34	−35	+ 3	—90														
POBL. ACTIVA																						
10. Població total	− 4	+ 3	+ 7	−19	−21	− 2	+ 1	+38	—40													
11. Dones actives	+58	+54	+41	+26	+59	−49	−14	—68	+66	—25												
12. Homes actius	−20	−29	−20	+53	+21	+44	−21	—45	+28	—18	+ 9											
ANY ARRIBADA																						
13. 1961-74	−30	− 1	−28	−46	− 3	+24	− 7	+51	—59	+32	—31	—21										
14. 1941-60	−48	−34	−40	−18	− 9	+46	− 7	+43	—52	0	—37	+ 6	+ 5									
15. Abans 1941	+35	+16	+26	+45	+29	−30	+ 8	—83	+88	—38	+54	+24	—60	—52								
ÀMBIT PROCEDÈNCIA																						
16. Barna. municipi	+48	+15	+46	+36	−10	−42	+ 8	—33	+46	—11	+27	+ 3	—79	—46	+40							
17. Resta província	+57	+55	+66	+20	+ 2	−71	0	—31	+40	— 6	+46	—29	—27	—43	+36	+39						
18. Resta Catalunya	+63	+51	+76	+45	+ 1	−73	+ 3	—58	+62	—12	+55	— 1	—36	—49	+54	+41	+65					
19. València - Múrcia - Balears	−40	−42	−41	+21	0	+46	0	—18	+11	—19	—19	+42	—22	+15	+25	— 3	—30	—26				
20. Andalusia	−64	−43	−69	−50	− 8	+71	− 8	+56	—60	+10	—48	— 1	+62	+58	—59	—76	—64	—75	+ 3			
21. Castella - Extrem - Lleó	−41	−10	−34	−32	− 1	+29	− 4	+43	—56	+26	—34	—11	+79	+34	—53	—82	—36	—42	—11	+55		
22. Nord i Aragó	− 2	+ 2	+ 5	+29	+31	− 7	− 4	—33	+19	— 5	—17	+28	+11	0	+24	—30	— 5	+20	+ 7	—18	+25	
CONGRÉS																						
23. Participació	− 3	−10	+14	+20	−31	− 3	− 6	+13	—16	+17	—19	+ 6	—14	+ 5	—18	+26	+ 7	0	— 2	—17	— 6	—12
24. PSC-PSOE	−73	−65	−56	− 3	−31	+72	− 9	+46	—55	+18	—62	+24	+26	+46	—47	—33	—54	—61	+30	+52	+38	+ 1
25. UCD	+42	+49	+53	+20	+ 6	−61	+ 7	—17	+ 9	+11	+27	—18	+ 1	—14	+ 9	+ 2	+40	+45	—25	—41	+10	+30
26. PSUC	—71	—67	—72	—22	—20	+83	— 4	+42	—45	+ 3	—54	+22	+18	+50	—39	—33	—64	—74	+38	+69	+24	—24
27. PDC	+72	+49	+82	+39	— 8	—75	+ 4	—44	+51	— 3	+44	— 9	—45	—57	+43	+66	+64	+79	—34	—79	—54	— 2
28. EC	—20	—40	—17	+42	—17	+27	+ 4	—26	+27	—19	—13	+38	—36	—13	+26	+34	— 5	0	+46	—22	—27	— 4
29. UCDCC	+80	+76	+65	— 7	+29	—83	+ 1	—30	+38	— 2	+61	—36	—21	—44	+27	+40	+63	+60	—51	—57	—33	— 6
30. AP	+72	+78	+53	—19	+32	—78	+ 2	—21	+27	— 3	+54	—45	—10	—30	+20	+21	+57	+47	—44	—43	—17	— 3
31. Lliga Catalunya	+52	+43	+36	— 3	+23	—47	— 4	—25	+31	— 6	+40	—17	—16	—32	+22	+28	+35	+34	—26	—35	—24	— 4
32. Partits marginals esquerra	—35	—31	—30	— 4	—11	+34	+ 2	+21	—25	+ 3	—30	+11	+23	+21	—21	—28	—35	—30	+17	+34	+22	+ 5
33. Partits marginals dreta	—12	— 1	—11	— 3	+ 5	+ 6	—14	+10	— 6	— 6	— 2	— 3	+ 2	+17	— 7	—11	— 4	—11	+ 3	+35	+ 4	— 5
SENAT																						
34. Entesa	—79	—73	—69	—13	—31	+85	— 7	+50	—55	+12	—65	+25	+25	+52	—49	—35	—64	—74	+37	+65	+34	—14
35. UCD	+37	+50	+47	+12	+ 8	—58	+ 5	— 9	0	+14	+24	—23	+12	— 9	+ 1	— 9	+35	+37	—27	—31	+ 2	+31
36. Democràcia i Catalunya	+84	+69	+80	+16	+12	—87	+ 4	—40	+49	— 4	+58	—26	—37	—56	+38	+59	+70	+75	—46	—75	—48	— 6
37. AP	+72	+78	+52	—19	+34	—77	+ 2	—22	+28	— 4	+55	—43	—11	—31	+21	+21	+56	+46	—43	—43	—17	— 2
38. Lliga Catalunya	+69	+59	+51	+ 3	+32	—65	— 2	—39	+48	—11	+58	—17	—29	—45	+36	+43	+52	+53	—34	—54	—38	— 5
39. An-18 Julio	+ 1	+17	+ 7	+ 8	+ 5	—12	— 8	— 2	— 1	— 4	+12	— 5	+ 3	+10	— 3	— 9	+ 8	+ 5	— 8	+ 1	+ 8	+ 3
40. Tarragona	+62	+36	+63	+49	+ 8	—61	+ 6	—59	+62	—13	+46	+12	—49	—55	+56	+61	+54	+72	—10	—80	—52	+16
41. Xirinacs	+25	— 1	+48	+69	—26	—30	+ 6	—45	+45	— 8	+13	+27	—52	—43	+44	+64	+36	+57	+ 8	—69	—51	+12

VARIABLES ELECTORALS

VARIABLES SOCIOLOGIQUES

	CONGRÉS											SENAT						
	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
PROFESSIONS																		
1. Propietaris i Directius																		
2. Professions Liberals																		
3. Tècnics grau mitjà																		
4. Empleats																		
5. Obrers serveis																		
6. Obrers indústria																		
7. NC + Jubilats + Mestresses casa																		
EDAT																		
8. 0-19 + NC																		
9. Més de 60 anys																		
POBL. ACTIVA																		
10. Població total																		
11. Dones actives																		
12. Homes actius																		
ANY ARRIBADA																		
13. 1961-74																		
14. 1941-60																		
15. Abans 1941																		
ÀMBIT PROCEDÈNCIA																		
16. Barna. municipi																		
17. Resta província																		
18. Resta Catalunya																		
19. València - Múrcia - Balears																		
20. Andalusia																		
21. Castella - Extrem - Lleó																		
22. Nord i Aragó																		

VARIABLES ELECTORALS

CONGRÉS																		
23. Participació																		
24. PSC-PSOE	+42																	
25. UCD	+27	—32																
26. PSUC	+21	+66	—55															
27. PDC	+19	—62	+37	—71														
28. EC	+23	+17	—23	+19	+ 3													
29. UCDCC	— 2	—75	+41	—72	+65	—34												
30. AP	— 6	—71	+45	—65	+47	—43	+82											
31. Lliga Catalunya	— 4	—49	+21	—42	+40	—14	+55	+47										
32. Partits marginals esquerra	+ 6	+28	—17	+30	—32	— 1	—38	—33	— 2									
33. Partits marginals dreta	+ 4	0	— 1	+18	—13	—11	— 7	+ 4	— 3	+21								
SENAT																		
34. Entesa	+37	+90	—48	+90	—75	+25	—81	—75	—50	+35	+ 6							
35. UCD	+23	—28	+92	—51	+28	+30	39	+47	+18	—13	+ 4	—44						
36. Democràcia i Catalunya	+ 9	—75	+44	—78	+89	—16	+89	+72	+53	—38	—10	—83	+37					
37. AP	— 6	—71	+46	—65	+46	—41	+83	+98	+48	—32	+ 2	—75	+46	+72				
38. Lliga Catalunya	— 2	—67	+32	—60	+58	—18	+76	+66	+65	—25	+ 4	—69	+28	+74	+66			
39. An-18 Julio	+11	— 7	+23	— 8	— 2	—14	+ 9	+18	— 2	+ 4	+44	— 8	+25	+ 4	+15	+ 8		
40. Tarragona	+22	—50	+42	—62	+79	+22	+52	+37	+35	—23	—14	—61	+29	+72	+38	+52	0	
41. Xirinacs	+36	—13	+19	—35	+68	+53	+11	— 8	+39	— 9	—17	—24	+ 7	+41	— 8	+16	— 9	+72

(*) Els coeficients han estat multiplicats per 100.

QUADRE 16. Matriu simplificada de coeficients de correlació (*) Eleccions Legislatives. Juny 1977. Barcelona-Ciutat.

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
VARIABLES SOCIOLOGIQUES	PROFESSIONS																			
	1. Propietaris i Directius																			
	2. *Professions Liberals*	+62																		
	3. Tècnics grau mitjà	+66	+56																	
	4. Empleats																			
	5. Obres serveis																			
	6. Obrers indústria	—79	—76	—83																
	EDATS																			
	7. 0 — 19 + NC				—57															
	8. Més de 60 anys	+			+			—90												
	POBLACIÓ ACTIVA																			
	9. Dones actives	+58	+54	+		+59	—	—68	+66											
	10. Homes actius				+53		+	—												
	ANYS D'ARRIBADA																			
	11. 1961 — 74				—			+51	—59											
	12. 1941 — 60	—		—			+	+	—52											
	13. Abans 1940				+			—83	+88	+54		—60	—52							
	ÀMBIT PROCEDÈNCIA																			
	a) Catalans																			
	14. Barcelona-municipi	+		+		—		+				—79	—	+						
	15. Resta provincia	+57	+55	+66		—71		+		+			—							
	16. Resta Catalunya	+63	+51	+76	+	—73	—58	+62		+55	+		—	+54	+	+65				
	(b) No catalans																			
	17. València-Múrcia-Balears	—	—	—		+														
	18. Andalusia	—64	—	—69	—50	+71	+56	—60		—		+62	+58	—59	—76	—64	—75			
	19. Castella-Extremadura-Lleó	—41					+	—56				+79		—53	—82		—		+55	
VARIABLES ELECTORALS	CONGRES																			
	20. PSC - PSOE	—73	—65	—56		+72	+	—55	—62				+	—		—54	—61		+52	
	21. PSUC	—71	—67	—72		+83	+	—	—54				+50			—64	—74		+69	
	22. EC		—		+													+		
	23. UCD	+	+	+57		—61										+	+		—	
	24. *PDC*	+72	+	+82		—75	—	+51	+			—	—57	+	+66	+64	+79		—79	—54
	25. UCDCC	+80	+76	+65		—83			+61				—		+	—63	+60	—51	—57	
	26. AP	+72	+78	+53		—78			+54	—						+57	+	—	—43	
	27. Lliga Catalunya	+52	+			—			+											
	SENAT																			
	28. Entesa	—79	—73	—69		+85	+50	—55	—65				+52	—		—64	—74	+	+65	
	29. UCD		+50	+		—58														
	30. Democràcia i Catalunya	+84	+69	+80		—87	—	+	+58	—			+56		+59	+70	+75	—	—75	—
	31. AP	+72	+78	+52		—77			+55							+56	+	—	—43	
	32. Lliga Catalunya	+69	+59	+51		—65		+	+58				—		+	+52	+53		—54	
	33. Tarragona	+62		+63	+	—61	—59	+62	+			—	—55	+56	+61	+54	+72		—80	—52
	34. Xirinacs			+	+69		—	+				—52	—	+	+64		+57		—69	—51

		20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34
VARIABLES SOCIOLOGIQUES	PROFESSIONS															
	1. Propietaris i Directius															
	2. Professions Liberals															
	3. Tècnics grau mitjà															
	4. Empleats															
	5. Obres serveis															
	6. Obrers indústria															
	EDATS															
	7. 0 — 19 + NC															
	8. Més de 60 anys															
	POBLACIÓ ACTIVA															
	9. Total dones actives															
	10. Total homes actius															
	ANYS D'ARRIBADA															
	11. *1961 — 74*															
	12. 1941 — 60															
	13. Abans 1940															
	AMBIT PROCEDÈNCIA															
	a) Catalans															
	14. Barcelona-municipi															
	15. Resta provincia															
	16. Resta Catalunya															
	(b) No catalans															
	17. València-Múrcia-Balears															
	18. Andalusia															
	19. Castella-Extremadura-Lleó															
VARIABLES ELECTORALS	CONGRÉS															
	20. PSC - PSOE	+66														
	21. PSUC															
	22. EC															
	23. UCD		—55													
	24. PDC	—62	—71													
	25. UCDCC	—75	—72		+	+65										
	26. AP	—71	—65	—	+	+	+82									
	27. Lliga Catalunya	—	—			+	+55	+								
	SENAT															
	28. Entesa	+90	+90		—	—70	—81	—75	—50							
	29. UCD		—51		+92			+		—						
	30. Democràcia i Catalunya	—75	—78		+	+89	+89	+72	+53	—83						
	31. AP	—71	—65	—	+	+	+83	+98	+	—75	+	+72				
	32. Lliga Catalunya	—67	—60			+58	+76	+66	+65	—69		+74	+66			
	33. Tarragona	—50	—62		+	+79	+52			—61		+72		+52		
	34. Xirinacs			+53		+68										+72

(*) Coeficients iguals o superiors a 0,40. Per als compresos entre 0,40 i 0,49 només consta el signe. Els coeficients han estat multiplicats per 100.

àrea d'influència més enllà dels districtes benestants, a diferència del que succeeix amb els dos altres partits.

iv) La UCD, segona força a la ciutat de Barcelona —més de 183.000 vots—, apareix en canvi com un dels partits més indefinits, amb coeficients que es mantenen, amb dues úniques excepcions, per sota de 0,50. El signe de les correlacions segueix la pauta dels partits que hem integrat en el segon bloc, amb l'excepció de la que presenta amb els «Arribats abans de 1940», que és negativa. Les correlacions més altes són amb els «Assalariats de la indústria» —0,61, i els «Tècnics de grau mitjà», aquesta última positiva, +0,53. Es confirma així estadísticament la impressió visual que produeix el mapa de la UCD, que el configura com un partit no implantat fortament en cap zona concreta, però tampoc excessivament feble enlloc, i amb una distribució geogràfica que podria recordar, però, abans la del Pacte o de la UCDCC que la dels socialistes i comunistes. Partit que podem qualificar d'interclassista, amb menys incidència entre les professions qualificades que cap dels que s'hi correlacionen positivament, no tan afí a la població catalana com aquests i tampoc tan oposat als «Assalariats de la indústria» o residents provinents d'Andalusia.

v) Per la seva banda, *les candidatures per al Senat* segueixen les mateixes fluctuacions de les candidatures per al Congrés, adaptant-s'hi amb més o menys flexibilitat d'acord amb la disciplina de vot demostrada pels seus seguidors. El cas de l'Alianza Popular és simptomàtic respecte a això: coincideixen gairebé exactament els coeficients del Congrés amb els dels Senat. La disciplina de vot entre els seus electors quedava palesa en les elevades correlacions que unien entre ells els tres candidats, (entre +0,96 i +0,98) si es prenia per separat cada un d'ells, tal com vàrem fer en una primera anàlisi, en compte d'agrupar-los per candidatures.

També cal remarcar el +0,85 entre l'Entesa i els «Assalariats de la indústria», el més alt dels coeficients positius entre variables electorals i sociològiques. La candidatura integrada per Benet, Candel, Cirici, que al llarg de la campanya assumí obertament reivindicacions d'índole social i nacional al mateix temps, com era lògic donat els partits que li prestaven suport, aconseguí d'atreure el vot de les classes populars i de gran part dels immigrats (remarquem el + 0,65 per a «Andalusia»). En canvi, en vista de les correlacions negatives amb les professions qualificades i amb la població catalana, sembla evident que cap dels candidats, personalitats conegudes de la vida cultural catalana, no va restar vots, de forma apreciable, a les candidatures emparades per partits que defensaven un nacionalisme més dretà, com la Lliga de Catalunya, la UCDCC i en molt menor grau, el Pacte.

a'') *Associacions més febles*

i) Entre les categories professionals, les dels «*Empleats*» i «*Assalariats dels serveis*» semblen no haver influït en l'orientació del vot. Aquesta indefinició pot ser deguda a l'ambigüitat en el criteri de classificació del Cens. Si les classificacions sòcioprofessionals del

cens són quasi sempre problemàtiques i no s'adapten perfectament a les necessitats dels investigadors que per un motiu o altre han d'utilizar-les, en el cas d'aquestes dues categories professionals el criteri d'agrupació sembla particularment ambigu i inadequat per a la sociologia electoral, perquè ambdues inclouen professions socialment heterogènies de les quals cal esperar, a priori, un comportament electoral diferent. (Vegeu Apèndix.)

ii) Pel que fa a les *edats*, els dos intervals donen alguns coeficients significatius i, com era d'esperar, oposats entre ells. Els intervals intermedis han estat abandonats després de comprovar en una primera explotació estadística que no subministraven cap informació interessant. La població jove s'associa positivament amb el PSC, el PSUC i l'Entesa (amb un màxim de +0,50) i negativament amb el Pacte, Democràcia i Catalunya, Tarragona i Xirinacs, comportament invers a la població de més de 60 anys. Cal tenir en compte que les seccions amb més percentatge de joves es localitzen en els districtes perifèrics amb predomini d'immigrats, la taxa de natalitat dels quals es més elevada. Potser la constatació anterior equival a remarcar la correlació positiva entre les professions no qualificades, els immigrats i els vots per a l'esquerra, ja que el grup de 0-19, sense dret a vot, no pogué en ell mateix tenir cap incidència sobre els resultats electorals.

iii) La categoria «*Dones actives*» apareix correlacionada positivament amb els partits de dretes i negativament amb l'esquerra. Això indueix a creure, en un principi, que la dona activa és més conservadora que la que no treballa. La causa d'aquest comportament, que contradiu conclusions d'altres estudis centrats en el comportament electoral de la dona, pot radicar en el fet que la classificació es basa en la professió declarada per la dona a l'agent censal, independentment que l'exerceixi o no. Les dones amb una professió determinada i per tant amb un cert nivell d'estudis tendeixen a habitar districtes d'alt nivell de renda. Desglossant l'activitat de la dona per professions, i analitzant una matriu de correlacions en la que només incloíem la població femenina, hem comprovat que el seu comportament dins de cada categoria professional, no diferia substancialment del de l'home. Les «Mestresses de casa», per la seva banda, no ofereixen correlacions significatives amb cap candidatura, ja sigui per al Congrés o per al Senat, potser també per ambigüitats en el criteri de classificació d'aquesta categoria.

Un problema en part semblant és el que presenta la categoria «*Homes actius*» amb coeficients encara més febles. Sembla que comprèn els barons que han exercit o exerceixen una activitat, exceptuant només els que viuen d'una pensió de jubilació. La gamma d'edats, professions i situacions personals a què pot donar lloc aquesta categoria la converteix en poc fiable per a la nostar anàlisi.

iv) L'agrupació en un mateix bloc, dels provinents de «*València-Múrcia-Balears*» tal com apareix en la publicació en què ens basem (vegeu Nota 2) sembla igualment desafortunada si ens atenem als

pocs coeficients de correlació d'aquest grup superiors al 0,40. Cadascun d'aquest àmbits ha produït un tipus d'immigració força diferenciat que, en ser agrupat, contrarresta orientacions de vot completament diferents. El mateix succeïx amb l'agrupació *«Castella-Extremadura-Lleó»*, que només sembla reaccionar amb un mínim de força, amb coeficients negatius, superiors a 0,50 enfront d'alguna candidatura d'obediència catalana com el Pacte, E. Tarragona i Xirinacs.

b) *Correlacions entre partits*

Per precisar quelcom més el que hem dit fins ara referent a la similitud de comportament dels diferents partits davant la resta de variables, reproduïm al Quadre 17 els coeficients de correlació entre les candidatures al Congrés.

QUADRE 17. Afinitat entre partits. Coeficients de correlació.

	PSC-PSOE	PSUC	EC	UCD	PDC	UCDCC	AP	Lliga	Esquer. marg.
PSC-PSOE	1								
PSUC	+66	1							
EC			1						
UCD	—32	—55		1					
PDC	—62	—71		+37	1				
UCDCC	—75	—72	—34	+41	+65	1			
AP	—71	—65	—43	+45	+47	+82	1		
Lliga	—49	—42			+40	+55	+47	1	
Esquerra marginal		+30			—32	—32	—33		1

(Els coeficients han estat multiplicats per 100)

b') *Associacions més fortes*

Les associacions positives més altes són entre AP-UCDCC, amb un +0,82, confirmant-se així que entre tots els partits que no secundaren l'Entesa, l'Alianza Popular i la Democràcia Cristiana formaven un grup més cohesionat.

PSC-PSUC apareixen menys correlacionats (+0,66), però, amb el coeficient positiu més elevat després dels dos partits esmentats, si bé seguit molt de prop pel d'UCDCC-Pacte (+0,65).

També són notablement alts —superiors a 0,70— els coeficients negatius del PSC i del PSUC enfront de la UCDCC (—0,75 i —0,72, respectivament) i dels dos primers enfront de l'AP (—0,71 i —0,65). Els coeficients negatius més baixos del PSUC davant de la UCDCC i l'AP no creiem que puguin ser interpretats en el sentit que els comunistes es troben menys radicalment oposats a aquests dos últims partits que no els socialistes. Aquest menor contrat potser és atribuïble al fet que llurs respectives àrees d'influència no coincideixen en absolut, a diferència del PSC que s'endinsa en «dominis» geogràfics de l'AP o de la UCDCC, per bé que allí veu la seva força considerablement afeblida. És per tant la possibilitat de demostrar l'aversió que els contraposa en unes mateixes àrees, el que queda reflectit en uns coeficients més alts.

El Pacte presenta un coeficient negatiu sensiblement superior en relació amb el PSUC (—0,71) que respecte als socialistes (—0,62). Com

veiem en el mapa de resultats, el PDC aconsegueix una certa influència en algunes seccions de barris obrers, en el nuclis més tradicionals i històrics (de Sant Andreu i del Poble Nou, per exemple), en detriment dels resultats favorables als partits d'esquerra. La coincidència geogràfica amb el PSC en barris benestants és el que pot haver fet baixar un coeficient lògicament negatiu entre els dos partits.

b") *Associacions més febles*

L'*Esquerra de Catalunya* dóna coeficients positius amb els socialistes i els comunistes, però tan febles (+ 0,17 i + 0,18) que no poden ser considerats significatius, sinó únicament com a indicadors d'una certa tendència al fet que llurs resultats respectius tendeixen a variar conjuntament i no inversament.

Quan agrupem els *partits marginals d'esquerra,* ofereixen correlacions lleugerament més significatives que quan els prenem individualment, cas en el qual els coeficients de correlació rarament ultrapassen el + 0,20. Amb tot, no es poden treure conclusions definitives respecte a aquests partits, a part la constatació que llur implantació per mínima que sigui, sol presentar-se en les mateixes àrees del PSUC o del PSC (amb aquest últim dóna un coeficient de + 0,28) i amb tota seguretat fora dels districtes centrals de la ciutat, en vista de la constant correlació negativa amb el Pacte, l'Alianza Popular i la Democràcia Cristiana.

Unión de Centro mostra molt poca afinitat amb tots els partits restants. Els coeficients lleugerament més alts respecte a l'AP i a la UCDCC el confirmen com un partit inclinat cap a la dreta, per bé que pot ser qualificat de centre precisament pel fet de no tenir un comportament tan semblant al d'aquests dos últims partits en relació amb la resta de les varíables sòciodemogràfiques i electorals.

c) *Conclusions*

Si des d'una perspectiva geogràfica la distribució del vot a la ciutat de Barcelona quedava nítidament perfilada, a través d'una divisió de la ciutat en tres zones que havíem qualificat de dreta, d'esquerra i de centre, l'anàlisi de la matriu de coeficients de correlació apunta també en aquesta direcció. Dos blocs integrats respectivament per dos partits apareixen com a antagònics: PSC-PSUC enfront d'AP-UCDCC. Recordem que en els mapes de cada partit la forta preeminència d'un d'ells significava la pràctica desaparició de qualsevol dels dos que integraven el bloc oposat. Un altre bloc menys cohesionat l'integrarien el Pacte i la UCD amb diferències apreciables.

La dicotomia dretes-esquerres, que geogràficament es pot identificar a grans trets amb la de centre-perifèria, apareix perfectament clara a qui tingui un coneixement mínim de la trama social de Barcelona o del procés típic de creixement de les ciutats industrials, amb llur cinturó de barris-dormitori deficitaris en tots els aspectes, principalment l'urbanístic i el d'allotjament, als quals sembla apropiada la denominació de «cinturons roigs» amb què se'ls sol designar atenent als resultats electorals.

L'anàlisi de la matriu de correlacions ha permès de trobar unes variables, que no són ni les úniques ni potser les més significatives entre les possibles, però sí aquelles de què disposem, per a poder resumir segons categories sòcioeconòmiques el que és un reflex d'unes determinades condicions de vida. Per exemple, unes categories professionals que, en determinar el nivell d'ingressos,

determinen també el preu de l'habitatge assequible, i lògicament el barri de destí.

D'acord amb això, es perfilen dues àrees clarament diferenciades i una tercera molt més ambigua, difícil d'acotar sociològicament i electoralment. PSC i el PSUC, principalment aquest últim, tindrien l'electorat en àrees de població jove, assalariada, provinent de fora de Catalunya, sobretot d'Andalusia, i arribada amb posterioritat al 1940. Amb tot, cal remarcar que l'àrea socialista queda en aquestes primeres eleccions molt menys acotada que la dels comunistes, perquè si bé la influència dels primers és molt més clara a la perifèria extrema, obté resultats sorprenentment bons a barris típicament «burgesos».

L'electorat UCDCC-AP, en canvi, es disputaria àrees a l'extrem oposat, socialment i geogràficament parlant. Uns barris residencials, on es concentren els quadres o els professionals qualificats, amb molta més freqüència catalans que immigrats, i amb una població més envellida, si bé en alguns casos (el dte. III, per exemple), conté també gent jove.

El PDC i la UCD no tenen un electorat tant definit, com és d'altra banda lògic en partits de centre. Els distingeixen, però, dos factors bàsics: la marcada opció nacionalista del primer —per bé que part de la població catalana no sembla influïda per aquest estímul i vota la UCD—, que augmenta la seva influència en barris de tradició catalana (Gràcia és potser l'exemple més clar) i un cert component populista de la UCD que amplia la seva influència a barris obrers.

Potser cal recordar aquí els perills de caure en la «falàcia ecològica». No és possible de fer afirmacions sobre el comportament dels individus a partir del comportament dels agregats de població. En el nostre cas, constatar que uns partits de dretes tenen una major implantació en barris residencials, no permet de generalitzar sobre el comportament dels residents, en certa manera atípics, d'aquell barri, com poden ser els assalariats, els immigrats, etc. Poden incidir sobre llur comportament motivacions psicològiques contraposades, des d'una reacció contra un medi en el qual se senten desplaçats, fins a un desig d'integrar-s'hi com més de pressa millor, abandonant costums i formes de vida propis, actituds que poden donar lloc a orientacions del vot molt diferents. El mateix podem dir respecte als professionals o als quadres residents en barris obrers. Valgui aquesta breu digressió per a relativitzar conclusions o afirmacions que poden haver semblat excessivament simplistes.

2.3.4.2. Factors i variança explicada

L'anàlisi factorial emprada, concretament la del factor principal, ha definit quatre factors que expliquen un 63 % del total de la variança.

La proporció de variança explicada per cadascun d'ells es reflecteix al Quadre 18.

QUADRE 18. Percentatge de variança explicada pels factors.

Factors	Percentatge de variança	Percentatge acumulat	Valors propis
Factor I	37,6	37,6	15,4
Factor II	23,6	51,2	5,6
Factor III	6,9	58,1	2,8
Factor IV	5,5	63,6	2,9

Com podem veure en la columna de percentatges acumulats, el total de variança explicada és del 63,6 %. El Factor I és el que explica el més alt percentatge de variança, com és sempre el cas en l'anàlisi factorial, en què aquell sol ser el més definit i fàcilment identificable. Els dos últims factors expliquen un total del 12,4 %, i el tercer queda ja molt distanciat del primer quant a força explicativa.

Els valors propis són útils per a concretar el nombre de factors a tenir en compte. Mentre el valor propi sigui superior a 1, el factor corresponent afegeix una nova informació al model.

2.3.4.3. Saturacions («Factor loadings»)

La identificació dels factors i per tant llur denominació, pot fer-se analitzant la matriu de saturacions dels factors («factor loadings» en la terminologia anglo-saxona més divulgada) que conté les correlacions —o saturacions— entre les variables emprades i els factors o noves variables. Com en el cas de la matriu de coeficients de correlació entre les variables, ja analitzada, quan són excessivament baixes indiquen que determinada variable ha tingut poca intervenció en la definició del factor i per tant pot ser desestimada.

En el Quadre 19 apareixen aquests coeficients entre factors i variables, que reprenem després parcialment factor per factor. Hem desestimat aquelles variables que donen coeficients inferiors a 0,30 amb tots 4 factors i hem ordenat les 38 restants en ordre decreixent respecte als coeficients del primer factor. Si bé en la majoria de variables apareixen correlacions amb més d'un factor, només mantenim els coeficients amb un sol d'ells, excepte quan els coeficients estan molt igualats o bé quan la inclusió d'un d'ells en un altre factor pot ajudar a comprendre'ls millor conceptualment.

A l'última columna, les «comunalitats» expressen el percentatge de la variabilitat de cada variable explicada pel conjunt dels quatre factors. Les variables altament correlacionades amb els factors (les tretze primeres en són un bon exemple) tenen «comunalitats» també molt altes, és a dir, llur variabilitat ha quedat satisfactòriament explicada pels factors que s'han obtingut.

En l'apartat corresponent a la identificació dels factors, els Quadres 20 a 23 desglossen el 19. Les dues columnes recullen respectivament les variables amb signe positiu i negatiu, segons que intervinguin directament o inversament en la definició del factor. Aquesta ordenació permet de comprendre millor les característiques del factor a identificar, analitzant els dos grups de variables contraposades pel signe.

2.3.4.4. Identificació dels factors

Analitzarem a continuació cada factor per separat, abordant la part més complexa i compromesa de tota análisi factorial, la identificació i denominació dels factors.

Aquest Factor I, que explica quasi un 38 % de la variança total, és sense dubte el més significatiu. Les variables que més han intervingut per a definir-lo mostren correlacions molt elevades. Només dues, del total de 21, donen saturacions inferiors a 0,50, totes dues amb signe negatiu.

Els coeficients més alts —superiors a 0,75— corresponen bàsicament a variables polítiques, 8 sobre un total d'11, és a dir, a candidatures per al Congrés o per al Senat. Els tres restants, tan o més alts, es refereixen a categories professionals que en l'anàlisi geogràfica i de la matriu de correlacions es manifestaven políticament ben definides: las d'Assalariats de la indústria, Pro-

QUADRE 19. «Factor loadings»

Variables	Factors 1	2	3	4	Comunalitats
AP	+0,93				0,88
UCDCC	+0,90				0,83
Senadors AP	+0,89				0,82
Senadors Democràcia i Catalunya	+0,88				0,94
Assalariats indústria	—0,88				0,92
Entesa	—0,87				0,90
Propietaris i Directius	+0,83				0,75
PSC-PSOE	—0,81				0,77
Professions Liberals	+0,80				0,70
PSUC	—0,76				0,78
Senadors Lliga	+0,76				0,64
Tècnics grau mitjà	+0,67				0,77
Provinents resta província	+0,65				0,56
Pacte Democràtic	+0,61	+0,66			0,86
Provinents resta Catalunya	+0,59	+0,52			0,75
Dones actives	+0,59		+0,58		0,70
Lliga Catalunya	+0,56				0,34
València-Múrcia-Balears	—0,53				0,42
Andalusia	—0,53	—0,72			0,85
Lluís M. Xirinacs		+0,93			0,89
Nascuts Barna. municipi		+0,76		—0,42	0,88
Empleats		+0,70			0,71
Eduard Tarragona		+0,69			0,77
Arribats 1961-74		—0,63			0,62
Provinents Castella-Extremadura-Lleó		—0,60		+0,47	0,73
Esquerra de Catalunya		+0,54			0,52
0-19 + No Consta			—0,81		0,90
Més de 60 anys			+0,75		0,88
Arribats abans de 1941			+0,71		0,76
Assalariats serveis			+0,60		0,52
Senadors UCD				+0,74	0,74
UCD				+0,71	0,73
Provinents Nord i Aragó				+0,59	0,48
Població total			—0,45		0,23
Partits marginals esquerra	—0,37				0,17
Homes actius			+0,49		0,53
Arribats 1941-60	—0,44				0,37
Participació		+0,40	—0,40		0,36

QUADRE 20.

Factor I	
+	—
UCDCC (+0,93)	Assalariats indústria (—0,88)
AP (+0,90)	Entesa dels Catalans (—0,87)
Senadors AP (+0,89)	PSC-PSOE (—0,81)
Senadors Democr. i Catalunya (+0,88)	PSUC (—0,76)
Propietaris i Directius (+0,83)	Provinents Valèn.-Múrcia-Balears (—0,53)
Professions Liberals (+0,80)	Provinents Andalusia (—0,53)
Senadors Lliga Catalunya (+0,76)	Arribats 1941-60 (—0,44)
Tècnics grau mitjà (+0,67)	Partits marginals esquerra (—0,37)
Provinents resta província (+0,65)	
PDC (+0,61)	
Provinents resta Catalunya (+0,59)	
Dones actives (+0,59)	
Lliga Catalunya (+0,56)	

pietaris-Directius i Professions Liberals (aquestes dues últimes amb signe invers al de la primera.)

PSUC-PSC d'una banda i AP-UCDCC de l'altra, junt amb les professions esmentades, ajuden millor que cap altra variable a identificar aquest factor, que podem denominar de polarització política o *de dreta-esquerra.* L'Entesa, secundada pels dos primers, és fins i tot més significativa respecte a això.

La resta de variables, amb coeficients també força elevats, queden distanciades d'aquestes primeres, com és el cas de Pacte Democràtic, considerablement allunyat del primer grup de partits clarament dretans. La seva correlació amb el Factor I, + 0,65, l'apropa més a variables tals com els Tècnics de grau mitjà i els catalans provinents de la resta de la província o de Catalunya, com d'altra banda pertoca a un partit que al llarg de la nostra anàlisi de Barcelona s'ha anat perfilant com de centre, distanciat dels partits marxistes, però tampoc excessivament pròxim a la Democràcia cristiana o a l'Alianza Popular. La població barcelonina no apareix en aquest factor, amb el qual el lliga un coeficient molt baix, de + 0,36.

El perfil del votant del Pacte sembla concretar-se, amb totes les matisacions que caldria fer si passéssim de l'anàlisi ecològica a la individual, en electors d'origen català, molts d'ells procedents de fora de Barcelona, professionals qualificats, però amb molta freqüència depenent econòmicament d'altri, en contraposició la categoria dels Propietaris i Directius o de les Professions Liberals, menys inclinada a atorgar el vot a aquest partit. Els Senadors de Democràcia i Catalunya es distancien en aquest sentit del Pacte. Cal no oblidar que eren patrocinats també per la UCDCC.

Sembla possible afirmar, en vista d'aquestes conclusions, que el Pacte Democràtic comptava, a la ciutat de Barcelona, amb un espai polític propi, força ben delimitat.

En aquest primer component, o factor, de polarització política, les variables referents a la immigració passen a segon terme, després de les de categories professionals que donen saturacions més intenses. És de destacar que la població immigrada dóna correlacions més flebles —0,53, que la catalana, + 0,59. Això ens indueix a creure en una major heterogeneïtat ideològica de la població immigrada, però amb una propensió força marcada a no votar per la dreta o el centre. La immigració arribada entre 1941-60 dóna encara un coeficient més feble —0,44, temperat segurament pel anys de residència a Catalunya. O potser perquè el criteri d'incloure en un sol grup els immigrats segons l'any d'arribada, independentment de l'àmbit de procedència, dóna lloc a un bloc encara més heterogeni quant a l'orientació del vot.

La Lliga de Catalunya, que tan escassa influència va tenir a nivell de Barcelona, amb un total de 4.191 vots —menys del 0,50 % dels electors i també dels votants i amb un màxim de l'1,59 % a nivell de secció— demostra en canvi una presència important en aquest primer factor, que sempre sol agrupar les variables més significatives del model. Els candidats al Senat obtingueren també molt pocs vots, amb un màxim de 18.606 per Octavi Saltor, que ocupà el penúltim lloc abans dels d'AN-18 julio. Malgrat llur poca importància numèrica, els coeficients alts, especialment per als Senadors, + 0,76, són indicatius d'una marcada definició ideològica dels seus electors.

Els partits marginals d'esquerra, que a Barcelona obtingueren en conjunt més de 30.000 vots —el PSPC sol en va treure 20.211—, donen una saturació molt més feble que la Lliga, malgrat la diferència de vots a favor seu. En tot cas, hem pogut constatar en la fase de tempteig abans del factorial definitivament aplicat, que cap d'aquests partits per separat no aconseguia correla-

cions significatives amb el primer o amb cap altre factor. La que aquí apareix, de —0,37, és la més alta en qualsevol dels casos. Per tant, l'ambigüitat d'aquesta variable pot ser atribuïda no tant a una agrupació indeguda de partits, com probablement a l'heterogeneïtat de llurs electors, sigui en termes de status sòcioprofessional, d'edat o d'origen.

Factor II

Explica quasi un 14 % de la variança, i els coeficients de la majoria de variables es mantenen per damunt de 0,60. Entre les variables positives predominen les polítiques, 6 sobre un total de 8, mentre que en les negatives no apareix cap partit ni coalició.

QUADRE 21.

Factor II	
+	—
Xirinacs (+0,93)	Andalusia (—0,72)
Nascuts a Barna. municipi (+0,76)	Arribats 1961-74 (—0,63)
Empleats (+0,70)	Provinents Castella-Extrem.-Lleó (—0,60)
E. Tarragona (+0,69)	
PDC (+0,66)	
Esquerra Catalunya (+0,54)	
Provinents resta Catalunya (+0,52)	
Participació (+0,40)	

El coeficient de + 0,93 per a Xirinacs, coeficient molt alt tractant-se d'un segon factor, en el qual les variables solen donar coeficients una mica inferiors als del primer, configuren el vot per a aquest Senador com l'element clau definitori d'aquest factor. La resta de coeficients es manté entre 0,52 i 0,76, amb l'excepció de la Participació, + 0,40.

Entre les variables correlacionades positivament pot trobar-se un denominador comú: llurs connotacions de catalanitat més o menys palesa, amb les excepcions d'«Empleats» i de «Participació». Els candidats eren ben coneguts a l'àmbit local barceloní i les candidatures, d'estricta obediència catalana: Xirinacs, E. Tarragona, el Pacte Democràtic, l'Esquerra de Catalunya. Entre les variables demogràfiques, els nascuts a Barcelona i a la resta de Catalunya reforcen aquest component català del factor.

D'altra banda, les saturacions negatives únicament fan referència a variables d'immigració. Els més «contraris» a aquest factor són els andalusos i en general la immigració recent, arribada a partir del 1960.

Podríem dir que és un factor de catalanisme tradicional o localista, sensible a la popularitat de personalitats conegudes dins l'àmbit ciutadà. Xirinacs, abans d'assolir popularitat a nivell estatal com a Senador, es guanyà les simpaties d'uns sectors de la població barcelonina per la seva actitud pacifista en pro de l'amnistia, en una llarga estada davant la presó Model i per la seva entossudida defensa dels drets i de l'autonomia de Catalunya.

Eduard Tarragona, fou un candidat triomfador al seu districte a les eleccions municipals de 1973, en la campanya de les quals tingué un paper destacat l'eslògan «al pa, pa i al vi, vi», amb el qual considerava segurament sintetitzades les virtuts de tot bon català. La campanya de Tarragona es caracteritzà per efusions d'aquesta mena en uns moments en els quals els eslògans electorals d'aquest tipus semblaven fins i tot agosarats.

El Pacte, amb una ideologia més sòlida i coherent que cap altra de les candidatures que apareixen en aquest factor, es mostra amb un coeficient lleugerament superior a aquell amb el qual apareixia en el Factor I, revelant així un doble component nacionalista i burgès, si així podem qualificar-lo pel fet d'aparèixer integrant també el Factor I, en el qual juguen un paper destacat les professions qualificades.

També l'Esquerra de Catalunya apareix en aquest factor. La seva aliança electoral amb el Partido del Trabajo de España, dissolta poc després de les eleccions en les quals Heribert Barrera, cap de l'EC, aconseguí l'únic escó, no sembla haver influit en un electorat atret abans que res per la seva imatge de partit històric. La seva implantació geogràfica, per bé que feble, en els barris sociològicament i històricament millor definits, com podem observar en el mapa corresponent, i l'afinitat amb les variables d'aquest Factor II, revelen el seu caràcter de partit català abans que res, per damunt del caire obrer que li hagués pogut conferir la seva aliança amb el PTE. L'element de catalanisme històric i republicà pot ser la variable no quantificable que expliqui el vot de l'EC, tan poc correlacionada amb les variables demogràfiques emprades en el nostre model.

Seria aventurat afirmar que la categoria dels empleats és la més representativa del sector de la població atreta pel catalanisme tradicional. Com hem dit, aquesta és una categoria censal prou àmplia i indefinida com per què no ens clarifiqui quina és en realitat la base electoral de les candidatures. Podem potser definir-la per exclusió, en el sentit d'afirmar que ni les classes més altes de la societat ni les capes proletàries, per motius ben diferents, s'han sentit atretes per aquest tipus de catalanisme. La Democràcia Cristiana a uns i el PSC o el PSUC a d'altres, els poden haver ofert una síntesi que integrava millor llurs interessos de classe amb llur percepció de la qüestió nacional.

Factor III

Aquest factor, que explica escassament el 7 % de la variança total, és el més indefinit i difícil d'identificar. Hi intervenen 8 variables, amb coeficients de correlació molt baixos, 3 d'ells inferiors a 0,50 i només 1 superior a 0,75. No hi apareixen variables polítiques, és a dir, que es refereixin a partits o a coalicions. La participació és l'única variable d'aquest tipus que intervé amb signe negatiu i poca intensitat.

QUADRE 22.

Factor III	
+	—
+ de 60 anys (+0,75)	0-19 + NC (—0,81)
Arribats abans de 1941 (+0,71)	Població total (—0,45)
Assalariats serveis (+0,60)	Participació (—0,40)
Dones actives (+0,58)	
Homes actius (+0,48)	

La desmobilització o apatia política sembla ser el tret definidor d'aquest factor, que no es manifesta a favor ni en contra de cap partit o coalició. Els coeficients pel PSC i l'Entesa, suprimits per ser massa febles (— 0,33 i — 0,29 respectivament), deixen entreveure però, una certa prevenció en contra

dels partits d'esquerra, cosa que és lògica, tenint en compte que la població de més de 60 anys, està tan fortament correlacionada amb aquest factor, amb coeficients negatius (vegeu matriu de correlacions).

La participació, correlacionada negativament, contribueix a configurar-lo com un factor de desinterès respecte a la política, en la mesura en què no participar en unes eleccions pot ser interpretat com a desinterès i no com a radicalització en contra del procés electoral, opció que hem descartat davant de les restants característiques demogràfiques i electorals tan poc marcades.

Els arribats abans del 1941 donen el segon coeficient més alt després del referent a l'edat. Població vella (o el que és el revers de la medalla, absència de població jove com indica el —0,80 amb edats de 0-19 anys) i immigració antiga, són les dues característiques demogràfiques que més destaquen en aquest factor. La resta de variables positives, amb coeficients menys destacats, apunten a un tipus de població que ha assolit un nivell de renda mínim. Poc podem afirmar de la condició d'assalariats de serveis, que inclou tipus de professions molt heterogenis. En canvi, «Dones actives» i «Homes actius», com hem explicat en parlar de les variables seleccionades pel factorial, denoten un cert nivell: professional, en el cas de les dones que fan constar cur professió en el cens, o econòmic, en el cas dels homes que solen figurar com a actius si exercien professions no assalariades, malgrat hagin ultrapassat l'edat de la jubilació. Simplificant molt, podríem dir que es tracta d'una població econòmicament integrada però políticament marginada.

La correlació negativa amb la població total indica que aquest factor no tendeix a presentar-se en les seccions més poblades. Es tractarà, doncs, de seccions de no massa extensió que, llevat de zones molt denses, són les que concentren menys població, per terme general al centre urbà on la mitjana d'edat és més alta que a la perifèria.

Per a qualificar aquest factor preferim el terme de desmobilització o apatia política al d'abstencionisme. Aquest fenomen, que ha estat objecte de nombrosos estudis i justificacions, pot respondre a motivacions ideològiques i personals d'índole molt diversa. No creiem possible poder obtenir d'aquest factor el perfil de l'abstencionista més característic de la població barcelonina En tot cas reflecteix només el tipus d'abstenció que apareix en àrees envellides, amb un alt component d'immigració antiga i no excesivament proletaritzada, tan indefinida, però, que el seu abstencionisme està mancat de motivacions ideològiques.

Factor IV

Aquest últim factor té ja un valor explicatiu molt feble: un 5,5 % de la variança total. Hi intervenen molt poques variables, i això fa que quedi situat en el quart lloc. Del total de 5 variables, 3 d'elles donen correlacions positives i sempre inferiors a 0,60 i una sola negativa, inferior a 0,50.

QUADRE 23.

Factor IV	
+	—
Senadors UCD (+0,74)	Nascuts Barna. municipi (—0,42)
UCD (+0,71)	
Provinents Nord i Aragó (+0,59)	
Provinents Castella-Extrem.-Lleó (+0,47)	

Podríem denominar aquest factor «Electorat UCD», perquè és aquest partit l'única variable política que hi intervé. La resta de variables demogràfiques, es refereixen únicament a l'àmbit de procedència. L'observació de quin és aquest sembla indicar que l'electorat de la UCD es recluta preferentment entre la immigració provinent de l'Espanya central y septentrional, zones on d'altra banda la UCD obtingué els millors resultats a nivell de circumscripció electoral (per exemple, a Àvila, Conca, Càceres, Palència, Sòria, etc.).

Encara que molt feble, els «nascuts a Barcelona-municipi» mostren un cert antagonisme amb aquest factor, — 0,42. Recordarem que aquesta última variable donava en canvi un elevat coeficient positiu amb el Factor II («Catalanisme tradicional o localista»), que potser podem qualificar d'antagònic amb el que ara analitzem.

Es fa difícil de definir sociològicament l'electorat de la UCD pensant únicament en l'àmbit de procedència. Recorrent a algunes variables que no han estat incloses en el Quadre 23, perquè donaven coeficients de correlació massa febles, trobem les de PSUC (— 0,33), Empleats (+ 0,31), Tècnics de grau mitjà (+ 0,27) i Assalariats de la indústria (— 0,26). Aquestes correlacions no poden ser considerades importants, però aporten una informació mínima quant a la tendència afí o oposada a d'altres variables. D'acord amb això, el vot de la UCD mostraria una afinitat imperceptiblement superior amb les capes intermèdies de la població (empleats i tècnics de grau mitjà) que amb les capes proletàries (obrers industrials).

Com hem pogut veure en el mapa de resultats, la UCD mostrava una implantació ambivalent a districtes residencials i populars. En l'anàlisi estadística, aquesta indefinició sociològica del seu electorat es manté, si bé apuntant a una característica que abans se'ns escapava, la de la seva procedència de l'Espanya del Centre i del Nord.

En el cas de la UCD seria més útil que en qualsevol altre partit de recórrer a enquestes d'opinió que expliquessin les motivacions del vot UCD, que escapen a les dades quantitatives de què disposem. És possible que l'elector d'aquest partit continuès apareixent borrós, com indefinit era el perfil del mateix partit. En tot cas els resultats d'una enquesta permetrien d'afinar millor la denominació d'aquest factor, qui sap si substituint la d'«electorat UCD» per la de «factor televisió», «factor partit en el govern» o fins i tot «factor A. Suárez».

APÈNDIX

Llista de variables sòciodemogràfiques i electorals.

Donem a continuació la llista de les variables seleccionades en un principi, i especifiquem després quines han estat finalment incloses en l'anàlisi factorial, sigui per supressió de les que donaven coeficients de correlació excesivament baixos, o per agrupació d'altres, com ja indicàvem a l'apartat 2.3.2. El nombre total de variables finalment incloses ha estat de 41, 22 d'elles sòciodemogràfiques i 19 electorals.

En la llista de categories professionals especifiquem les que inclou cada subapartat. Aquesta és la classificació emprada pel Subdepartament d'Esta-

dística (Ajuntament de Barcelona) en la publicació que ens ha servit de base per a les dades sociodemogràfiques (vegeu nota 2), i que agrupa les categories emprades per l'Institut Nacional d'Estadística.

Havíem introduït inicialment en el model per a cada una de les 1.058 seccions censals de què consta Barcelona una informació referent a les següents variables:

VARIABLES SOCIODEMOGRÀFIQUES

(En percentatges sobre el total de la població. La «Població total» és en xifres absolutes.)

A) *CATEGORIES PROFESSIONALS*

1) *Propietaris i Directius*
   - 1.1. Directius de l'Administració Pública i Empreses.
     - 1.1.1. Legisladors i personal directiu de l'Adm. Pública.
     - 1.1.2. Directors i personal directiu de les empresas privades.
   - 1.2. Directius del comerç.
     - 1.2.1. Directors (majoristes i minoristes).
     - 1.2.2. Propietaris-gerents (majoristes i minoristes).
   - 1.3. Directius dels Serveis.
     - 1.3.1 Directors d'hotels, cafès i restaurants.
     - 1.3.2. Propietaris-gerents d'hotels, cafès i restaurants.

2) *Professions Liberals*
   - 2.1. Professions Liberals.
     - 2.1.1. Metges, odontòlegs, veterinaris, farmacèutics i tècnics de grau superior i assimilats.
     - 2.1.2. Advocats, jutges i notaris.
     - 2.1.3. Novellistes, periodistes, escriptors, etc.
     - 2.1.4. Altres professionals i tècnics.
   - 2.2. Tècnics superiors.
     - 2.1.1. Especialistes en ciències físico-químiques i tècnics assimilats.
     - 2.2.2. Tècnics de grau superior: arquitectes i enginyers (excepte els agrònoms i de camins).
     - 2.2.3. Enginyers agrònoms i de camins. Professionals de les ciències naturals i personal assimilat.
     - 2.2.4. Estadístics, matemàtics i tècnics de grau superior o assimilats.
     - 2.2.5. Economistes.
     - 2.2.6. Professors.
   - 2.3. Artistes, esportistes i clergues.
     - 2.3.1. Clergues i assimilats.
     - 2.3.2. Escultors, pintors, fotògrafs i d'altres professionals de les arts plàstiques.
     - 2.3.3. Compositors, músics, ballarins i d'altres artistes.
     - 2.3.4. Esportistes, etc.

3) *Tècnics de grau mitjà*
   3.1. Altres tècnics.
      3.1.1. Tècnics de grau mitjà: perits industrials, ajudants d'obres, etc.
      3.1.2. Pilots d'avió, oficials de coberta i oficials maquinistes de vaixells.
      3.1.3. Professors mercantils, actuaris, comptadors, etc.
      3.1.4. Tècnics metges i similars de grau mitjà.

   3.2. Quadres intermedis del terciari.
      3.2.1. Caps de delegació, agència, sucursal, secció, etc.
      3.2.2. Funcionaris.
      3.2.3. Caps de serveis de transports i comunicacions.
      3.2.4. Supervisors de vendes i caps de compres.
      3.2.5. Agents comercials i viatjants.
      3.2.6. Agents d'assegurances, agents inmobiliaris, agents i corredors de borsa.

4) *Empleats*
   4.1. Personal administratiu i venedors.
      4.1.1. Taquígrafs, mecanògrafs i perforistes.
      4.1.2. Empleats de comptabilitat i caixers.
      4.1.3. Operadors de màquines de comptabilitat i d'estadístiques.
      4.1.4. Altre personal administratiu i assimilats d'altres tipus.
      4.1.5. Comissionistes, venedors i empleats de comerç.
      4.1.6. Altres comerciants i venedors.

5) *Assalariats dels serveis*
   5.1. Treballadors de Comunicacions i Transports.
      5.1.1. Conductors de trens, caps de tren (revisors), inspectors de vagons-llit i cobradors d'autobusos i tramvies.
      5.1.2. Carters i missatgers.
      5.1.3. Telefonistes i telegrafistes.
      5.1.4. Conductors d'equips de transport.

   5.2. Treballadors dels serveis.
      5.2.1. Caps de grup de treballadors dels serveis domèstic i assimilats.
      5.2.2. Cuiners i cambrers.
      5.2.3. D'altres treballadors dels serveis domèstics.
      5.2.4. Conserges, treballadors dels serveis de neteja i assimilats.
      5.2.5. Rentadors, netejadors en sec i planxadors.
      5.2.6. Perruquers, maquilladors i assimilats.
      5.2.7. Treballadors dels serveis no classificats sota d'altres epígrafs.

6) *Assalariats de la indústria*
   6.1. Supervisors de la producció i capataços.
   6.2. Miners, picapedrers i perforadors de pous.
   6.3. Treballadors metal·lúrgics.
   6.4. Treballadors del tractament de la fusta i de la fabricació del paper.
   6.5. Operaris de forns i d'aparells químics.
   6.6. Filadors, teixidors, teixidors de punt, tintorers.
   6.7. Adobers de pells, blanquers i treballadors de pells crues, però no

fabricants ni talladors de peces de pell.
6.8. Treballadors de la preparació d'aliments i begudes.
6.9. Elaboradors de tabac i treballadors de la fabricació de cigarrets.
6.10. Sastres, talladors, modistes i tapissers.
6.11. Sabaters i basters.
6.12. Ebenistes i fusters.
6.13. Talladors i gravadors de pedra.
6.14. Ferrers, fabricants d'eines i operaris de màquines-eines.
6.15. Ajustadors-muntadors i intal·ladors de màquines i mecànics de precisió.
6.16. Ajustadors-electricistes, muntadors-reparadors d'aparells electrònics.
6.17. Operaris de plantes de transmissió de ràdio i televisió, d'aparells de sonorització i d'aparells cinematogràfics de projecció.
6.18. Lampistes, xapistes i armadors de construccions metàl·liques.
6.19. Joiers, orfebres, argenters.
6.20. Vidriers, terrissaires i assimilats.
6.20. Treballadors de la fabricació d'articles de goma, cautxú natural, goma sintètica i matèries plàstiques.
6.21. Fabricants d'articles de paper i cartró.
6.22. Caixistes i tipògrafs.
6.23. Pintors.
6.24. D'altres treballadors de la producció industrial.
6.25. Paletes, fusters i altres treballadors de la construcció.
6.26. Operaris d'instal·lacions i maquinària fixa.
6.27. Operaris d'equips d'elevació i excavació, estibadors i carregadors.
6.28. Peons no classificats en d'altres apartats.

7) *Jubilats*

8) *Mestresses de casa*

9) *No consta*

B) *EDATS*
10. 0 — 19 + NC
11. 20 — 29
12. 30 — 39
13. 40 — 49
14. 50 — 59
15. 60 — 69
16. més de 69

C) *POBLACIÓ TOTAL I ACTIVA*
17. Població total.
18. Dones actives.
19. Homes actius.

D) *IMMIGRACIÓ*

— *Any d'arribada a Barcelona*
20. 1970 — 74
21. 1966 — 70
22. 1961 — 65

23. 1956 — 60
24. 1951 — 55
25. 1946 — 50
26. 1941 — 45
27. 1941 i abans.

— *Àmbit de procedència*
28. Barcelona-municipi.
29. Resta província.
30. Resta Catalunya.
31. Andalusia.
32. València-Múrcia-Balears.
33. Castelles-Extremadura-Lleó.
34. Nord i Aragó.

VARIABLES ELECTORALS

CONGRÉS
(En percentatge de vots sobre els electors inscrits.)

35. Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE).
36. Unión de Centro Democrático (UCD).
37. Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC).
38. Pacte Democràtic per Catalunya (PDC).
39. Esquerra de Catalunya (EC).
40. Unió del Centre i de la Democràcia Cristiana de Catalunya (UCDCC).
41. Alianza Popular-Convivencia Catalana (AP).
42. Partit Socialista Popular Català (PSPC).
43. Unitat Popular pel Socialisme C.U.P. (CUPS).
44. Lliga de Catalunya. Partit Liberal Català.
45. Frente por la Unidad de los Trabajadores (FUT).
46. Alianza Nacional 18 de Julio (AN-18 Julio).
47. Democràcia Social Cristiana de Catalunya (DSCC).
48. Alianza Socialista Democrática (ASD).
49. Candidatura de los Trabajadores de Barcelona (CTB).
50. Falange Española de las J.O.N.S. Auténtica (FE-Aut.).
51. Reforma Social Catalana (RSC).
52. Partido Proverista.

SENAT
(Els vots del candidats d'una mateixa coalició o partit han estat sumats i dividits per tres, a fi que no en resultessin sobreavaluats els resultats respecte als dels candidats independents. Els percentatges han estat igualment calculats sobre el total d'electors.)

Entesa dels Catalans:
53. J. Benet
54. F. Candel
55. A. Cirici

UCD:
56. G. Díaz-Plaja

57. E. Negra
58. J. A. Torroja

Democràcia i Catalunya:
59. M. Coll
60. J. Pi-Sunyer
61. F. Viadiu

AP-Convivència Catalana:
62. A. Balcells
63. R. Bobés
64. J. M.ª Roger

Lliga de Catalunya:
65. E. de Fortuny
66. A. Roldán
67. O. Saltor

AN-18 Julio:
68. C. Montero
69. R. Moreno
70. E. Salvador

Independents:
71. E. Tarragona
72. Ll. M.ª Xirinacs
73. Participació (percentatge de votants sobre els electors inscrits).

De les anteriors variables *han estat suprimides:*

— Els *intervals d'edat* compresos *entre els 20 i els 59 anys* (11, 12, 13, 14). L'edat no ha semblat ser una variable condicionant del vot, a jutjar pels baixos coeficients de correlació que donava, excepte per als intervals més extrems, de 0 a 19 i de més de 69. Tenint en compte que la població compresa en el primer d'aquests intervals no tenia dret a vot, cal pensar no tant en una influència directa sobre els resultats, com en una variable lligada a una sèrie d'altres que sí que han tingut influència en el vot (seccions joves, normalment de població immigrada, amb una taxa de natalitat més alta que la nadiua, assalariada, etc.).

Han *estat agrupades* les següents variables:

— Jubilats, Mestresses de casa, No Consta (7 + 8 + 9). Hem comprovat que aquelles seccions en les quals augmentava el % de les dues primeres variables, disminuïa el de la tercera, indici clar del diferent criteri emprat pels agents censals en confeccionar el Cens de la població. D'altra banda, les dues primeres categories apareixen estretament lligades entre elles, amb un + 0,70 i no donaven coeficients significatius amb les restants variables. Cal dir que llur agrupació no ha aconseguit d'incrementar significativament, però, llur grau d'associació amb les restants variables.

— Els *intervals d'anys d'arribada a Barcelona*. Hem establert tres etapes que hem cregut significatives, a fi de simplificar l'excessiu nombre d'intervals: immigració bàsicament anterior a la guerra civil («arribada el 1941 i abans»), la que arriba entre la immediata postguerra i el Pla d'Estabilització de 1959 («Arribats entre 1941-1960») i la posterior («Arribada entre 1961-1974»).

— Els *partits marginals d'esquerra* (FUT + CUPS + PSPC + CTB + RSC) i *els partits marginals de dreta* (FE-Aut. + AN-18 Julio + Proveristas + DSCC). Els coeficients de correlació de tots aquests partits eren extraordinàriament baixos, com és lògic donada llur escassa importància numèrica. Llur agrupació ha augmentat només molt lleugerament aquests coeficients.

— Les *candidatures per al Senat*. En la llista de variables apareixen ja agrupats per partits els candidats a qui presta suport un mateix partit o coalició. Inicialment, aquests candidats apareixen lligats entre ells amb coeficients pròxims a + 1, i eren molt semblants els tres d'una mateixa candidatura amb la resta de variables.

Finalment, volem remarcar que la variable «Població total» va ser inclosa a l'últim moment perquè no disposavem encara de les densitats de població per secció. Aquesta variable no ha donat correlacions altes. Queda per comprovar si la densitat pot donar-les superiors.

TAULA 1. Barris, districtes i secciones censals.

N.º	Nom del Barri	Dte.	Seccions Censals
01	VALLVIDRERA	III	70, 71, 72, 75, 76, 77, 78
02	SARRIÀ	III	34, 42, 43, del 45 al 69, 73, 74, 79
		XI	46, 47, 48, 49, 50, 51, 55, 56
03	SANT GERVASI-EL PUTXET	III	del 1 al 33, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 44
		XI	8, 10, 11, 24, 25
04	LA SALUT-EL COLL VALLCARCA-ELS PENITENTS	VIII	25, 27, 28, 29, 33, 34, 40, 41, 65, 74, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 96
		XII	78, 79, 80, 81, 82, 96, 97, 98
05	LA VALL D'HEBRON (Sant Genís-Montbau-La Vall d'Hebron)	VIII	76, 94, 95
		XII	74, 76, del 115 al 120, 130, 131
06	HORTA	XII	70, del 121 al 129
07	EL CARMEL	XII	del 60 al 69, 71, 72, 73, 75, del 107 al 114
08	EL GUINARDÓ-CAN BARÓ	XII	del 48 al 55, del 84 al 95, del 99 al 106
09	VILAPISCINA	IX	60, 61, 84, 86, 88, 90, 91, 92
10	SANTA EULÀLIA-TURÓ-BARCINOVA	IX	70, 83, del 93 al 116, 11, 119, 202, 203 204
11	LA GUINEUETA-CANYELLES	IX	del 140 al 149
12	VERDUM-PROSPERITAT	IX	85, 87, del 121 al 139, del 150 al 157, 197, 198, 199, 207
13	LA CIUTAT MERIDIANA (Torre Baró-Vallbona)	IX	del 168 al 171, 181, del 190 al 195, 205
14	LA TRINITAT NOVA I LA VELLA	IX	117, del 158 al 167, 177, 178, 179, 180
15	EL BON PASTOR-BARÓ DE VIVER	IX	66, 67, 172, del 182 al 189
16	SANT ANDREU	IX	40, 51, 62, 63, 64, 65, del 72 al 79, 120, del 173, al 176
17	LA SAGRERA	IX	19, 20, 21, 56, 57, 58, 59
18	LES VIVENDES DEL CONGRÉS	IX	25, 38, 39, 41, 42, del 44 al 50, 52, 53, 54, 55, 80, 81, 82
19	EL CAMP DE L'ARPA	IX	del 1 al 13, 24, del 33 al 37
		X	24, 27
20	LA SAGRADA FAMÍLIA - SANT PAU MARINA	IV	Del 1 al 5, 7, 9, 11, 12, 13, 14, del 16 al 20, del 23 al 26, 31, 32
		VIII	44, 50, 51, 52, del 57 al 63
		X	Del 1 al 14
		XII	Del 1 al 47, 56, 57, 58, 59, 77, 83
21	GRÀCIA	VIII	1, 2, 3, del 5 al 24, 26, 30, 31, 32, 35, 36, 37, 38, 39, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 53, 54, 55, 56, del 67 al 72, 75, del 77 al 82

TAULA 1. (Continuació)

N.º	Nom del Barri	Dte.	Seccions Censals
22	L'ESQUERRA DE L'EIXAMPLE	VI	Del 9 al 17, del 19 al 28, 30, 33, 34, del 36 al 61
		XI	2, 3, 4, 6, 7, 9, del 12 al 23, del 26 al 36, 58
23	LES CORTS	VII	22, del 27 al 31, del 43 al 47, 49, 50, 51,
		XI	Del 37 al 45, 52, 53, 54, 57
24	SANTS HOSTAFRANCS - LA BORDETA	VII	Del 1 al 21, del 23 al 26, del 32 al 42 48, del 52 al 78
25	MONTJUÏC - ZONA FRANCA	II	3, 25, 26, del 60 al 81
26	EL POBLE SEC	II	1, 2, del 4 al 17, 20, 21, 22, 23, 24, 40, 44, del 51 al 59
27	SANT ANTONI	II	18, 19, del 27 al 39, 41, 42, 43, del 45 al 50
		VI	1, 2, 3, 4, 5, 6
28	DISTRICTE V	V	Del 1 al 54 (tot el districte)
29	LA BARCELONA VELLA EL B. GÒTIC - SANT PERE B. DE LA RIBERA	I	Del 20 al 52
		IV	41, 42, del 44 al 47, del 50 al 64
30	LA DRETA DE L'EIXAMPLE	IV	6, 8, 10, 15, 21, 22, 27, 28, 29, 30, del 33 al 40, 43, 48, 49
		VI	7, 8, 18, 29, 31, 32, 35
		VIII	4, 64, 66, 73
		XI	1, 5
31	LA BARCELONETA	I	Del 1 al 17
32	EL POBLE NOU	I	18, 19
		X	Del 15 al 23, del 30 al 42, del 45 al 51 53, 60, 63, 66, 67, del 69 al 73, 86, 87
33	BESÓS - LA PAU - EL MARESME	X	56, 57, 62, 64, 65, 68, del 74 al 85, 88, 91, 95, 96
34	LA VERNEDA	IX	22, 23, del 26 al 32, 43, 68, 69, 71, 196, 200, 201, 206
	SANT MARTÍ DE PROVENÇALS	X	52, 54, 55, 58, 59, 61, 90, 92, 93, 94, 97
35	EL CLOT	IX	14, 15, 16, 17, 18
		X	25, 26, 28, 29, 43, 44

TAULA 2. Resultats per districte. Eleccions legislatives juny 1977. Barcelona-Ciutat (% sobre electors)

Districtes	PSC-PSOE	UCD	PSUC	PDC	EC	UCDCC	AP	PSPC	Lliga C.	CUPS	FUT	AN-18 j	DSCC	ASD	CTB	FE. Aut.	RSC	Prover.
I	19,2	12,1	12,9	9,6	5,3	3,8	2,8	1,4	0,6	0,4	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3	0,2	0,1
II	22,9	13,4	11,9	10,6	5,4	3,4	2,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,4	0,2	0,2	0,3	0,1
III	11,1	15,8	4,7	16,0	2,0	10,8	8,8	0,3	0,3	0,6	0,1	0,4	0,2	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0
IV	14,3	15,3	17,2	14,0	4,1	8,1	5,6	0,4	0,4	0,5	0,2	0,4	0,3	0,1	0,2	0,1	0,1	0,0
V	19,0	12,8	11,5	7,7	6,0	2,6	1,7	0,5	0,5	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,1
VI	15,1	16,4	6,6	15,8	4,3	6,2	5,6	0,4	0,4	0,5	0,2	0,4	0,3	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0
VII	23,8	13,5	13,1	11,6	6,4	3,0	2,2	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,0
VIII	18,8	13,9	9,2	15,4	4,7	5,5	3,5	0,5	0,5	0,3	0,2	0,3	0,3	0,2	0,2	0,1	0,2	0,0
IX	27,6	13,7	16,4	6,7	4,6	1,8	1,3	1,6	0,4	0,2	0,6	0,3	0,2	0,3	0,3	0,2	0,2	0,1
X	29,4	13,7	15,5	9,2	5,5	2,1	1,5	1,5	0,5	0,2	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,1
XI	13,2	17,1	6,3	16,1	3,0	8,6	2,3	1,8	0,4	0,5	0,1	0,3	0,3	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
XII	23,1	12,9	11,6	10,4	3,8	2,9	1,9	1,6	0,5	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,3	0,2	0,1	0,0
TOTAL BARCELONA	21,5	14,1	11,5	11,2	4,5	4,3	3,2	1,6	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,0

TAULA 3. Resultats per barris. Eleccions legislatives. Juny 1977. Barcelona Ciutat (% sobre electors)

	Electors	Partici.	PSC-PSOE	UCD	PSUC	Pacte	Esq. Cat.	UCDCC	AP	PSPC
1. Vallvidrera	2.916	54,8	**16,6**	8,2	9,4	7,0	2,9	3,5	1,7	1,4
2. Sarrià	54.993	73,9	10,5	**17,1**	4,3	14,9	1,8	11,2	10,1	1,5
3. St. Gervasi - Putxet	60.702	74,0	10,8	15,6	4,6	**16,9**	1,9	11,1	8,7	1,5
4. Salut - Coll - Vallcarca	43.141	72,2	**22,3**	12,9	10,7	12,1	3,2	3,5	2,8	1,5
5. Vall Hebrón	14.246	74,9	**26,8**	16,4	12,8	6,1	3,5	2,1	2,3	1,7
6. Horta	17.272	72,4	**24,7**	11,9	14,4	7,8	4,5	2,7	1,3	1,6
7. Carmel	37.565	70,5	**29,4**	10,6	16,4	4,3	2,2	1,3	0,7	1,3
8. Guinardó - Can Baró	46.248	70,5	**21,9**	12,3	11,6	11,1	4,1	3,0	1,7	1,6
9. Vilapiscina	13.466	78,2	**26,9**	17,9	11,5	8,5	4,5	2,1	1,6	2,0
10. Sta. Eulàlia - Turó - Barcinova	42.201	76,6	**29,6**	15,3	13,9	6,0	4,0	1,4	1,2	1,7
11. Guineueta - Canyelles	9.845	82,6	**31,5**	15,7	19,5	4,2	4,0	1,6	1,3	1,1
12. Verdum - Prosperitat	41.983	78,1	**28,3**	11,5	23,7	3,0	3,9	0,8	0,6	1,3
13. Ciutat Meridiana	12.110	66,3	**25,4**	7,0	22,4	1,4	3,2	0,4	0,8	0,8
14. Trinitat Nova i Vella	15.449	72,6	**24,0**	10,9	23,8	2,0	4,0	0,6	1,2	1,2
15. B. Pastor - Baró Viver	12.326	78,4	**32,6**	9,6	21,8	2,7	6,4	1,0	0,8	0,8
16. St. Andreu	29.285	78,6	**25,6**	13,4	12,9	10,5	6,2	3,1	1,5	1,5
17. La Sagrera	11.732	78,7	**25,2**	13,5	13,3	10,6	4,2	2,2	1,7	2,3
18. «Vivendes» Congrés	25.638	79,9	**26,4**	16,8	12,1	9,6	4,6	3,0	1,9	2,1
19. Camp de l'Arpa	25.340	79,6	**23,9**	14,5	11,3	13,4	6,7	3,0	1,8	1,8
20. Sagda. Família - S. Pau - Marina	137.721	74,5	**19,4**	14,9	8,7	14,8	4,5	4,6	3,1	1,7
21. Gràcia	69.994	76,6	**17,4**	14,1	8,5	16,7	5,6	6,2	3,5	1,3
22. Esquerra Eixample	88.535	75,6	14,7	**16,6**	6,7	16,3	4,0	6,7	5,7	1,9
23. Les Corts	38.035	78,4	**19,8**	16,1	10,5	14,2	3,8	5,2	4,0	2,0
24. Sants - Hostafr. - Bordeta	72.955	78,3	**24,0**	13,0	13,2	11,2	7,0	2,9	2,0	1,6
25. Montjuïc - Zona Franca	28.496	71,3	**28,6**	11,5	14,2	4,8	3,7	1,9	1,2	1,6
26. Poble Sec	33.416	76,6	**21,1**	12,9	13,9	10,7	7,3	3,0	1,7	1,8
27. St. Antoni	33.846	76,7	**18,6**	15,9	7,1	16,6	4,8	5,3	4,0	1,6
28. Districte V	51.409	67,0	**19,0**	12,8	11,5	7,7	5,9	2,6	1,7	1,3
29. B. Vella - B. Gòtic - S. Perę Ribera	51.168	70,0	**17,7**	13,4	10,2	10,1	5,4	4,5	3,0	1,3
30. Dreta Eixample	37.074	72,9	9,5	**16,8**	4,2	15,1	2,4	11,9	8,9	1,0
31. Barceloneta	17.405	75,7	**23,3**	9,7	19,0	8,1	6,3	1,7	1,5	1,5
32. Poble Nou	48.589	80,3	**26,7**	12,9	15,6	10,1	6,2	2,2	1,4	1,4
33. Besòs - La Pau - Maresme	24.795	84,7	**35,5**	13,4	20,0	3,1	3,7	1,0	1,4	1,1
34. Verneda - St. Martí Provençals	32.919	78,7	**30,4**	15,1	15,0	5,7	3,6	1,7	1,5	1,8
35. El Clot	17.009	80,3	**28,1**	13,8	12,0	11,6	5,7	2,7	1,5	2,0
BARCELONA	1.299.824	75,3	21,5	14,1	11,5	11,2	4,5	4,3	3,2	1,6

En negreta els partits guanyadors a cada barri.

TAULA 3. (Continuació)

	CUPS	Lliga	FUT	A. N.18-j.	DSCC	ASD	CTB	F.E. Aut.	RSC	Prover.
1. Vallvidrera	0,3	0,3	0,2	0,1	0,5	1,0	0,1	0,1	0,3	0,1
2. Sarrià	0,3	0,6	0,1	0,4	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
3. St. Gervasi - Putxet	0,3	0,6	0,1	0,4	0,2	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0
4. Salut - Coll - Vallcarca	0,5	0,3	0,2	0,2	0,3	0,2	0,3	0,2	0,1	0,0
5. Vall Hebró	0,4	0,1	0,2	0,4	0,3	0,2	0,5	0,2	0,1	0,1
6. Horta	0,4	0,4	0,3	0,2	0,3	0,2	0,1	0,2	0,3	0,0
7. Carmel	0,7	0,2	0,5	0,1	0,2	0,3	0,4	0,3	0,2	0,1
8. Guinardó - Can Baró	0,5	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,4	0,2	0,1	0,0
9. Vilapiscina	0,5	0,2	0,3	0,2	0,2	0,3	0,1	0,2	0,2	0,0
10. Sta. Eulàlia - Turó - Barcinova	0,3	0,1	0,3	0,2	0,3	0,2	0,3	0,2	0,2	0,0
11. Guineueta - Canyelles	0,4	0,2	0,7	0,4	0,1	0,2	0,4	0,2	0,1	0,0
12. Verdum - Prosperitat	0,4	0,2	1,1	0,2	0,2	0,4	0,3	0,3	0,2	0,1
13. Ciutat Meridiana	0,2	0,1	1,7	0,1	0,3	0,2	0,6	0,2	0,3	0,1
14. Trinitat Nova i Vella	0,3	0,2	1,4	0,3	0,2	0,3	0,4	0,4	0,1	0,1
15. B. Pastor - Baró Viver	0,2	0,1	0,2	0,3	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1
16. St. Andreu	0,4	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,0
17. La Sagrera	0,5	0,2	0,2	0,2	0,3	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0
18. «Vivendes» Congrés	0,4	0,2	0,4	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,0
19. Camp de l'Arpa	0,5	0,3	0,4	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
20. Sagda. Família - S. Pau - Marina	0,4	0,3	0,2	0,3	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0
23. Les Corts	0,6	0,4	0,2	0,3	0,3	0,1	0,1	0,1	0,2	0,0
21. Gràcia	0,4	0,4	0,1	0,4	0,3	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0
22. Esquerra Eixample	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,0
24. Sants - Hostafr. - Bordeta	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,0
25. Montjuïc - Zona Franca	0,3	0,2	0,6	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,1
26. Poble Sec	0,4	0,3	0,2	0,2	0,2	0,8	0,2	0,2	0,5	0,1
27. St. Antoni	0,3	0,4	0,2	0,3	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0
28. Districte V	0,5	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,1
29. B. Vella - B. Gòtic - S. Pere Ribera	0,5	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	0,4	0,2	0,2	0,0
30. Dreta Eixample	0,3	0,7	0,1	0,4	0,3	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0
31. Barceloneta	0,5	0,3	0,2	0,2	0,5	0,5	0,2	0,3	0,3	0,1
32. Poble Nou	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,1
33. Besòs - La Pau - Maresme	0,9	0,1	0,3	0,9	0,2	0,2	0,3	0,4	0,2	0,1
34. Verneda - St. Martí Provençals	0,3	0,1	0,5	0,4	0,3	0,6	0,2	0,3	0,1	0,0
35. El Clot	0,5	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,0
BARCELONA	0,41	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,0

FONT: «Eleccions legislatives 15 juny 1977. Congrés. Barcelona-Municipi». Equip de Sociologia Electoral. Editat pel Consorci d'Informació i Documentació de Catalunya.

6. Notes breus

Ramon M.ª Canals
Joaquim M.ª Molins
Equip de Sociologia Electoral (U.A.B.)

6.1 Les enquestes d'opinió i els resultats electorals a Catalunya

6.2 Sociologia dels candidats al Congrés dels partits polítics amb representació parlamentària

1. LES ENQUESTES D'OPINIÓ I ELS RESULTATS ELECTORALS A CATALUNYA

Un dels aspectes més controvertits de les passades legislatives fou l'aparició d'enquestes d'opinió sobre les opcions polítiques dels electors, fossin o no publicades.

Un fet quasi rutinari als països de l'Europa occidental, no solament amb motiu de les consultes electorals, sinó d'una manera periòdica per tal de conèixer l'evolució de l'opinió pública, es convertí al nostre país en un fenomen nou. Com hem dit aquí, es tractava de saber quines serien les opcions polítiques que tindrien més força després de quaranta anys de manca de consultes electorals.

No obstant el rebombori, feia ja uns dos anys —sobretot després de la mort de Franco— que s'havien realitzat primer, i havien aparegut a la premsa després, amb més o menys immediatesa, una sèrie d'enquestes referents a determinats moments polítics (el referèndum de la reforma política, la gestió del President Suárez, la legalització del PCE-PSUC) i sobretot, entorn de la popularitat dels líders del franquisme i, en algun cas, dels de l'oposició moderada. També van aparèixer enquestes sobre el grau d'adhesió als grans corrents polítics (democristià, socialista, comunista, conservador, socialdemòcrata...), però sense referir-se a partits polítics concrets.

Aquest últim tema, el de més interès després de l'aprovació d'una llei de Reforma Política que implicava la celebració d'eleccions, determinà que l'Institut de l'Opinió Pública (IOP), depenent de la Presidència del Govern, procedís a realitzar diferents enquestes que van ser publicades posteriorment a la Revista de l'Institut. És interessant la comparació dels resultats de tres enquestes realitzades el juliol de 1976 i el febrer de 1977 publicades als n.º 46 i 48 de la revista:

TENDÈNCIA POLÍTICA	JULIOL 76	FEBRER 77	FEBRER 77
Movimiento	3	4,1	3,2
conservadores	4	5,9	4,2
reformistas	4	—	—
democristianos	11	15,6	17,1
socialdemòcratas	8	17,4	15,5
socialistas	8	18,4	15,1
comunistas	1	4,3	1,8
otros	1	5,5	0,7
NS/NC	60	22,7	36,7

La comparació mateixa dels resultats ens obliga a prendre amb precaució aquestes enquestes. Cal, a més, tenir en compte que la segona i la tercera van ser realitzades els mateixos dies per dues empreses diferents.

A més a més de les contradiccions que s'hi troben, cal tenir en compte també les circumstàncies polítiques del moment: situació política de transició, manca de partits polítics legalitzats, predomini dels «homes del sistema» [1] i marginació de les opcions polítiques distintes de les oficials als mitjans de comunicació. En unes altres enquestes és possible apreciar d'altres defectes: ús de mostres no sempre representatives [2], preguntes molt ambigües [3].

1.1. Les condicions científiques d'una enquesta

És prou conegut que les enquestes d'opinió són una tècnica d'investigació i que com a tal han d'aplegar una sèrie de requisits perquè puguem parlar-ne com d'un instrument científic i no solament com d'una tècnica de propaganda política, com veurem més endavant.

La raó per la qual s'han d'exigir requisits parteix de l'evidència que en una enquesta hom intenta treure conclusions generals a partir de la consulta a un nombre reduït de persones —la «mostra» ha de ser suficient i representativa [4].

Els criteris per a escollir aquesta mostra són bàsicament de dos tipus: la selecció per quotes o per l'atzar, sistemes distints cadascun dels cuals presenta avantages i inconvenients [5]. La representativitat de la mostra depèn de les seves dimensions, per mitjà d'un càlcul matemàtic que expressa sempre un marge d'oscil·lació determinat, motiu pel qual científicament mai no es pot afirmar, per exemple, que un determinat partit obtindrà un percentatge X de vots, sinó que aquest oscil·larà segons el grau de fiabilitat de la mostra.

Un altre requisit molt important és la mateixa redacció de les preguntes, ja que segons siguin aquestes, les respostes poden variar substancialment, com revelen molts estudis ja realitzats [6].

Ara bè, les enquestes d'opinió tenen també una significació com a propaganda política en el sentit que poden condicionar l'actitud de l'electorat. Per una banda, es pot produir un decantament de l'electorat indecís cap a les opcions guanyadores segons les enquestes —efecte «bandwaggon—», però

1. Enquesta a Cambio 16 (12-VII-76): a la pregunta sobre possibles presidents de govern, tots els noms són del sistema excepte Ruíz-Giménez.
2. A la mateixa enquesta esmentada a la nota 1 es diu que el total de la mostra comprèn 950 persones, sense més precisions. A l'enquesta publicada a «La Vanguardia Española» (31-V-1975) es diu que el total d'entrevistats és de 1000 i que l'enquesta va ser realitzada pels carrers de les sis principals ciutats del país.
3. A l'enquesta publicada a Opinión (9-X-76) es fan les següents preguntes:
Entre las siguientes tendencias políticas:
¿Cuál es, en su opinión, la más seria?
¿Cuál es, en su opinión, la de más prestigio?
¿Cuál es, en su opinión, la más popular?
4. En aquesta part hem seguit l'article de J. Botella i J. Capo a «Taula de Canvi», n.º 8-9: «Els sondatges, per a què?», que constitueix un assaig molt útil sobre el tema.
5. J. Botella i J. Capo: art. cit., pág. 154.
6. J. Botella i J. Capo: art. cit., pág. 156 i quadre II.

també pot succeir que una part de l'electorat que té intenció de votar al partit assenyalat com a guanyador, s'abstingui de fer-ho confiat en la victòria d'aquest —efecte «boomerang»— [7]. En tot cas, cal tenir en compte que els resultats d'una enquesta sempre reflecteixen l'estat d'opinió *en el moment de realitzar-se* [8], motiu pel qual una possible diferència amb els resultats finals pot ser deguda a un canvi d'opinió entre la data del sondeig i el dia de l'elecció produïda pels darrers actes de la campanya electoral o per qualsevol esdeveniment polític de caràcter general.

Els sondeigs d'opinió són utilizats també pels partits polítics i els governs per tal de decidir les seves estratègies polítiques i fins i tot per justificar decisions polítiques molt controvertides.

Cal no oblidar que, a la majoria de les constitucions, el govern té la facultat de dissoldre les cambres i convocar eleccions anticipades: amb l'ajut dels sondeigs triarà sempre el moment que li sigui més favorable.

En els darrers temps i a països propers al nostre s'han produït resultats electorals que no han coincidit amb les previsions dels sondeigs (Anglaterra, el 1970 [9]; Itàlia, el 1976; i França, el 1978 [10]) cosa que ha desacreditat les enquestes en alguns sectors d'opinió. En realitat, el que ha succeït és que no s'ha tingut en compte el que s'ha dit anteriorment referent als marges d'error de tota enquesta i fins i tot no s'han complert els requisits que aquestes exigeixen [11], o no s'han tingut en compte els desplaçaments d'opinió en el darrer moment. Tals consideracions ens inclinen a creure que els sondeigs d'opinió continuen essent vàlids —encara que tenen sempre un marge d'error—, i que és molt important que la publicació que se'n faci contingui els requisits tècnics [12] necessaris perquè l'opinió pública comprengui fàcilment el que representen i alhora les sevs pròpis limitacions.

1.2. Sondeigs electorals referents als resultats de Catalunya

La base d'aquest treball la constitueixen vuit enquestes publicades a diversos setmanaris i diaris entre el 8 de maig i el 14 de juny del 1977, i reproduïdes als quadres n.º 1 i 2.

Dividirem el comentari en dos apartats que agruparan els dos grans tipus de sondeigs —els referits a Catalunya i els de les quatre circumscripcions electorals catalanes—, on se n'especificaran les característiques i se'n comentaran els resultats.

A. Enquestes referides als resultats del conjunt de Catalunya:

Cinc d'aquestes (vegeu el quadre n.º 1) són d'àmbit estatal i l'extensió de la mostra se situa entre 1500 i 1700 persones consultades abans o tot just a

7. F. Teer i J.D. Spence: «*Political opinion polls*» (1973), pàgs. 129-130.
8. J. Stoetzel i A. Girard: «*Les sondages d'opinion publique*», PUF 1973.
9. Per a aquest tema vegeu Teeer i Spence, op. cit., pág. 183-202.
10. Per a aquest tema vegeu «*Le Nouvel Observateur*», Març 78.
11. A Spreafico: «*Analisi dei risultati elettorali del 76*», publicat a «Quaderni dell'Osservatorio elettorale» (Firenze 1977), en el qual s'assenyala com a possible causa del fracàs la «distorsió conscient o inconscient de la talla de la mostra».
12. J. Botella i J. Capo: art. citat, pàg. 160, en el qual fixen els següents requisits: dimensió de la mostra, criteri de la tria, dia de la consulta, redactat literal de les preguntes, resultat complet d'aquestes, marge d'error possible, persona o institució que encomana el sondeig, etc.

QUADRE 1. Enquestes pre-electorals publicades a la premsa. Dades relatives a Catalunya

Diari	Cambio-16	El País	D. Barcelona Noticiero	El País	La Vanguardia Diario 16	Resultats 15-VI % Votants
Data	8 maig	10 maig	14 maig	26 maig	9 juny	
Empresa	Consulta	Sofemasa	Consulta	Sofemasa	Metra-Seis	
A.N. 18-VIII	1		—	0,4		
A.P.-C.C.	1		2	7,2	5,5	3,5
UCD	1	15,9	12	21,3	19,9	16,8
PSC-PSOE	15	12,8	14	12,9	16,0	28,4
PSP	4		6	2,8	3,9	1,2
PSUC	14		9	4,8	18,2	18,2
UCDCC	7		2	5,6	9,9	5,6
PDC	3		32		19,3	16,8
EC	—					
CUPS	—					4,5
FUT	1		2		3,8	1,3
LLIGA	—		—		—	
NS/NC	53		21	35,4	eliminades	
PARTICIPACIÓ						
Sí	62	85,1	75		74	79,3
NO	10	4,5	8		26	20,7
NS/NC	28	10,4	17		—	—
ÀMBIT	ESTATAL	ESTATAL	ESTATAL	ESTATAL	ESTATAL	
MOSTRA	1.539	1.595	1.506	1.638	1.700	
MOSTRA-CAT.	248	—	—	316	—	
ERROR	± 4 %	± 2 %	± 3 %	± 2,5 %	—	
Data enquesta		4-5 Maig	1 Maig	18-19 Maig	28 Maig-1 Juny	
OBSERVACIONS	% Votants	les dades es refereixen a Catalunya-Balears. Només dóna dos partits majoritaris	El 32 % apareix com a «otros» El 2 % apareix com a extrema/esquerra % Votants	les dades es refereixen a Catalunya-Balears Otros: 4,8 % Votants	% sobre vot.	

l'inici de la campanya electoral. Com que no existeix una mostra prou representativa per a Catalunya, els resultats referits al nostre país han de ser objecte d'una primera relativització en funció de la grandària de la mostra; ultra això, només a dues delles consta el nombre d'entrevistes pel que fa a Catalunya.

També a dues d'elles s'han agrupat els resultats de Catalunya i Balears —realitats polítiques i partits en presència molt diferents—, per la qual cosa les dades que presenta encara tenen un valor molt més discutible. Un altre factor de distorsió dels resultats, el constitueix el fet que a tres de les enquestes no figuren els partits d'àmbit exclusivament català i sense cap lligam amb d'altres d'àmbit estatal (el Pacte Democràtic i l'Esquerra de Catalunya). Per això els resultats d'aquestes dues forces figuren a l'apartat de «otros», juntament amb la resta de partits concurrents a les eleccions. Per últim, a una enquesta el percentatge d'enquestats que encara no han decidit quin partit votarien s'ha eliminat del resultat final.

Un cop vistes les característiques i limitacions d'aquest primer grup, passem a comentar els trets principals dels resultats de les enquestes:

1. Sobre la participació a les eleccions, el percentatge de la primera a cinc setmanes de les eleccions, és el més baix (62 %). Els de les altres augmenten a mesura que s'acosta la data de votació i arriben a un percentatge bastant aproximat a l'obtingut el 15 de juny.
2. Sobre las persones que pensen votar però que no han decidit encara la seva opció política («no sabe, no contesta), el percentatge inicial és molt alt (53 %) i va disminuint lleugerament (35,4 %). Sembla, doncs, apuntar que molts electors van decidir la seva opció els darrers dies de la campanya que no van ser objecte d'enquesta. Alguns mitjans d'informació van manifestar que la darrera intervenció dels «líders» polítics a la TV va inclinar els indecisos, però aquesta afirmació sols podria ser comprovada per mitjà d'una enquesta postelectoral.

   Cal destacar finalment, que el percentatge d'indecisos fou sempre més elevat que els de qualsevol opció política, per la qual cosa cal relativitzar al màxim els percentatges atribuïts a cada una d'aquestes opcions.
3. Sobre els percentatges atribuïts a les principals forces polítiques cal destacar:

   a) El percentatge del PSUC sofreix variacions i el de la darrera enquesta coincideix amb el resultat obtingut el 15 de juny.
   b) Pel que fa al PSC-PSOE, les previsions oscil·laven entre el 13 i el 16 %, i varen ser molt inferiors als resultats obtinguts el 15 de juny.
   c) Les previsions per a la UCD tenen una oscil·lació de nou punts (sense comptar la primera enquesta [13]) i amb alternances difícilment explicables.
   d) El Pacte Democràtic, com ja hem dit abans, només és esmentat en una enquesta a una setmana de les eleccions i el seu percentatge és lleugerament superior al que obtingué el 15 de juny.
   e) Pel que fa als partits menors, les previsions de les diferents enquestes són encara menys precises que les referents als partits majoritaris.

13. A la data de publicació d'aquesta enquesta, encara no era segur que la UCD es presentés a Catalunya.

QUADRE 2. Enquestes pre-electorals publicades a la premsa

	DADES RELATIVES A BARCELONA				DADES RELATIVES A TARRAGONA			
Diari Data Empresa	Cuadernos 28-V G.E.E.S.	El País 12-VI Sofemasa	Cuadernos 14-VI G.E.E.S.	Resultats 15-VI % votants	Cuadernos 28-V G.E.E.S.	El País 12-VI Sofemasa	Cuadernos 14-VI G.E.E.S.	Resultats 15-VI % votants
AN-18 VIII	1,6	—	1,1	0,3	1,8	—	1,0	—
AP-CC	7,4	4,2	7,0	3,1	16,0	2,9	12,5	5,9
UCD	14,5	10,9	—	15,0	16,7	15,3	—	26,8
PSC-PSOE	16,6	19,1	19,3	30,4	13,8	17,8	15,0	23,2
PSP	—	1,5	—	1,5	—	—	—	—
PSUC	13,7	15,8	13,5	19,7	10,8	12,7	14,5	16,0
UCDCC	12,4	1,3	14,1	5,3	13,0	4,0	18,5	5,5
PDC	21,4	15,8	—	15,4	14,3	16,0	—	14,4
EC	4,2	—	—	4,5	4,0	—	—	4,2
CUPS/C.T.	—	—		0,4	—	—	2,0	0,4
FUT	—	—	2,2		—	1,8		
LLIGA	3,8	—		0,5	2,8	—	—	—
N.S./N.C.		40,5	—	—	—	57,8	—	
PARTICIPACIÓ								
SÍ		90,2		79,3		90,2		77,5
NO		7,0		20,7		5,9		22,5
NS/NC		2,8		—		3,9		
ÀMBIT	ESTATAL	ESTATAL						
MOSTRA	—	15.875						
MOSTRA CIRC.	—	—						
ERROR	—	± 5 %						
Data	—	6-8 Juny						
OBSERVACIONS	—	—	El «centre» obté 42,8 %				El «centre» obté 36,5 %	

QUADRE 2. Enquestes pre-electorals publicades a la premsa (Continuació)

	DADES RELATIVES A LLEIDA				DADES RELATIVES A GIRONA			
Diari Data Empresa	Cuadernos 28-V G.E.E.S.	El País 12-VI Sofemasa	Cuadernos 14-VI G.E.E.S.	Resultats 15-VI % votants	Cuadernos 28-V G.E.E.S.	El País 12-VI Sofemasa	Cuadernos 14-VI G.E.E.S.	Resultats 15-VI % Votants
AN-18 VIII	1,4	—	0,8	—	0,7	—	—	—
AP-CC	10,7	1,7	10,0	5,3	5,8	5,6	6,7	3,1
UCD	18,1	13,3	—	23,9	15,0	20,8	—	18,0
PSC-PSOE	13,0	17,4	14,2	14,7	16,5	19,0	23,0	24,2
PSP	—	—	—	—	—	6,7	—	0,6
PSUC	8,6	13,7	12,3	12,0	11,3	11,2	13,0	9,9
UCDCC	14,0	1,7	14,5	9,7	12,2	2,6	11,7	5,3
PDC	19,4	8,7	—	24,1	24,1	14,1	—	26,8
EC	7,0	11,1	—	7,4	5,3	—	—	2,4
CUPS/C.T.	—	—	1,5	0,7	—	—	9,0	—
FUT	—	—	—	—	—	—		0,5
LLIGA	2,6	—	—	—	5,5	1,7	—	4,3
N.S./N.C.	—	36,4	—	—	—	—	—	—
PARTICIPACIÓ								
Sí		81,5		73,4		89,7		81,5
NO		6,7		26,6		2,3		18,5
NS/NC		11,8		—		8,0		—
ÀMBIT								
MOSTRA								
MOSTRA CIRC.								
ERROR								
Data								
OBSERVACIONS		El «Centre» obté 46,5%				El «Centre» obté 44,3%		

B. Enquestes referides als resultats de les circumscripcions:

Les tres enquestes (vegeu el quadre n.º 2) són també d'àmbit estatal, però els resultats es refereixen a cada circumscripció electoral (províncies). La mostra d'una d'elles sembla de prou amplitud representativa (15.875 enquestats a tot el país) malgrat que no especifiqui el nombre d'enquestes a cada circumscripció electoral; de les altres dues no publica l'extensió de la mostra, ni la data de realització, ni el percentatge d'entrevistats que encara no han decidit quin partit votar. Finalment, a la darrera d'aquestes dues s'agrupen, amb el títol de «centre», els percentatges corresponents als diferents partits que l'integren a Catalunya.

Pel que fa als resultats, els trets més significatius són els següents:

1. Tocant a la participació —només esmentada en l'enquesta de Sofemasa—, les previsions són lleugerament superiors a la participació real. La de Girona fou la circumscripció que més es va acostar a la previsió.
2. La relació amb els resultats de la circumscripció de Barcelona, les enquestes segueixen la tònica de les anteriors: infravaloració de l'esquerra —socialistes i comunistes, aquests darrers en menor grau—, i sobrevaloració de l'AP i la UCD. La primera enquesta s'aproxima als resultat de la UCD, mentre que la segona la infravalora lleugerament, i a la tercera els resultats apareixen sota la denominació genèrica de «centre». El PDC és sobrevalorat a la primera enquesta, mentre que a la segona les previsions s'acosten als resultats reals.
3. A la circumscripció de Girona també són sobrevalorats l'AP i la UCDCC, juntament amb el PSUC (és l'única circumscripció on el sobrevaloren). Els socialistes són infravalorats, així com el PDC, mentre que la UCD s'aproxima als resultats obtinguts.
4. A la circumscripció de Lleida, l'AP i la UCDCC són també sobrevalorats, el Pacte i la UCD són infravalorats, mentre que els socialistes i els comunistes obtenen uns percentatges bastant aproximats.
5. Finalment, a la circumscripció de Tarragona, les previsions són bastant aproximades pel que fa als comunistes i al PDC; l'AP i la UCDCC segueixen essen sobrevalorades, i en canvi són infravalorats els socialistes i la UCD.

Podríem concloure aquesta part dient que hi ha dues forces polítiques que són sempre sobrevalorades: l'AP i la UCDCC (encara que a la enquesta de Sofemasa els seus resultats són sempre molt inferiors al de les altres dues, i per tant més aproximats als obtinguts per aquestes coalicions el 15 de juny). Els socialistes són sempre infravalorats i també els comunistes, però en menor grau. Les previsions referents al PDC i la UCD ón les més oscil·lants i per tant les que sofreixen més variacions.

1.3. Conclusions finals

De tot el que s'ha dit fins ara, en treiem les següents conclusions:

a) Pel que fa als resultats de les enquestes, cal dir que el que millor reflecteixen és el progressiu augment d'interès de l'electorat per les eleccions, que apareix en els índexs de participació i en la disminució dels indecisos [14].

b) Tocant a les previsions dels resultats dels diferents partits, les aproximacions són escasses i molt contradictòries entre elles mateixes. No obstant això, es pot dir a nivell general que els partits més sobrevalorats sónels que se situen més a la dreta —l'AP i la UCD-CC—, mentre que els més infravalorats són els dos partits d'esquerra —el PSC-PSOE i el PSUC— si bé aquest darrer en menor grau. Ès de notar l'oblit del PDC en algunes de les enquestes analitzades, fet inexplicable en unes enquestes que vulguin reflectir la realitat política catalana.

c) Per a consolidar la fiabilitat en el resultat de les futures enquestes electorals, cadrà veure si es tenen en compte els requisits fixats i, sobretot, el diferent sistema de partits existent a Catalunya respecte al conjunt de l'Estat espanyol.

2. SOCIOLOGIA DELS CANDIDATS AL CONGRÉS DELS PARTITS POLÍTICS AMB REPRESENTACIÓ PARLAMENTARIA

Pretenem, amb aquesta nota, dibuixar algunes línies del perfil sociològic dels candidats al Congrés presentats pels partits polítics que van obtenir representació parlamentària a Catalunya. Sense pretensió de derivar-ne conclusions excessives, sembla important descriure aquest perfil en un moment —les primeres eleccions després de la dictadura— en el qual es produeix una renovació del personal polític i, en principi, un nou sistema de reclutament del citat personal [15]. Constatar algunes variables i la seva freqüència —el sexe, l'edat, el lloc de naixement i la professió— pot ser útil més endavant en contrastar-les amb les eleccions successives, quan s'hagi «sedimentat» aquesta nova aportació humana a l'activitat política i, més específicament, parlamentària. Hem assenyalat també les diferències que es produeixen entre l'univers dels candidats i l'univers dels elegits. La diferència o la similitud de característiques por ser derivada d'un fet polític important basat en una normativa electoral concreta, és a dir, la decisió dels partits sobre la composició de les candidatures, que —com és sabut— són tancades i bloquejades. Aquest poder de decisió en mans dels partits influirà evidentment en el perfil dels elegits, car la inclusió i —especialment— l'ordre de presentació dels candidats que cada partit decideix adoptar són condició determinant per a l'expectativa d'elecció.

2.1. Sexe

Com podem veure al quadre n.º 1, d'un total de 329 candidats (47 per partit a les quatre circumscripcions catalanes) només es van presentar 40 dones (12,2 %) . Les llistes de partits que n'oferien una major presència foren les del PSUC (19,2 %) i l'Esquerra de Catalunya (17 %), mentre que els partits que menys dones van incorporar a les seves llistes foren la UCD (6,4 %) i el Pacte Democràtic (8,5 %).

14. M. Caciagli, «Il 5 giugno in Spagna». Quaderni dell'osservatorio elettorale, n.º 3. Juliol 1978.

15. Les dades utilitzades han estat subministrades pels mateixos partits i per la premsa, especialment, pels suplement monogràfics publicats al *Diario de Barcelona,* els dies, 24, 29 i 31 de maig, i 5, 9 i 11 de juny de 1977.

QUADRE 1. Sexe

SEXE	PSC-PSOE		PSUC		PDC		UCD		UCDCC		EC		AP		TOTAL	
		%		%		%		%		%		%		%		%
Homes	41	87,2	38	80,8	43	91,5	44	93,6	42	89,4	39	83,0	42	89,4	289	87,8
Dones	6	12,8	9	19,2	4	8,5	3	6,4	5	10,6	8	17,0	5	10,6	40	12,2
Total	47		47		47		47		47		47		47		329	

A nivell de circumscripció, Tarragona i Girona són les que compten amb un més alt percentatge de dones a les candidatures (17,3 %), mentre que a Lleida i a Barcelona els percentatges són inferiors a la mitjana.

Si ho comparem amb els diputats electes, les xifres baixen considerablement, ja que solament tres dones van ser elegides (6,4 %) d'un total de 47 diputats elegits. A nivell de partits, les tres diputades pertanyen, dues als Socialistes de Catalunya (Barcelona i Girona) i una al PSUC (Barcelona).

2.2. Edat

De les xifres que figuren en el quadre n.º 2 destaquem:

QUADRE 2. Edat

EDAT	PSC-PSOE		PSUC		PDC		UCD		UCDCC		EC		AP		TOTAL	
		%		%		%		%		%		%		%		%
21 - 35	15	31,9	21	44,7	9	19,1	7	14,9	10	21,3	23	48,9	3	6,4	88	26,7
36 - 55	18	38,3	16	34,0	32	68,1	26	55,3	30	63,9	13	27,6	27	57,4	162	49,2
+ 55	10	21,3	10	21,3	6	12,8	8	17,0	3	6,4	9	19,1	11	23,4	57	17,3
No Consta	4	8,5	—	—	—	—	6	12,8	4	8,5	2	4,2	6	12,8	22	6,7
Total	47		47		47		47		47		47		47		329	

Pel que fa al conjunt de candidatures, quasi la meitat dels seus membres (49,2 %) tenen una edat compresa entre els 36 i els 55 anys, mentre que els candidats més joves (21-35 anys) constitueixen gairebé la meitat d'aquest (26,7 %), si bé la majoria tenen més de 26 anys. Finalment, els candidats de més de 55 anys representen el 17,3 %. La major part d'aquets grup no passa dels 65 anys.

Si prenem els percentatges a nivell de partits i de coalicions, veiem que les dades són molt diferents entre elles. Així, tenim uns partits amb un pes dels candidats «joves» molt superior a la mitjana: l'Esquerra de Catalunya (48,9 %), i el PSUC (44,7 %); per contra n'hi ha uns altres amb un pes molt inferior: l'AP (6,4 %) i la UCD (14,9 %).

Per altra banda, uns altres partits tenen un predomini de candidats de mitjana edat (36-55 anys): el Pacte Democràtic (68,1 %) i la UCDCC (63,9 %); una mica més allunyats trobem la UCD (55,3 %) y l'AP (57,4 %).

Finalment, tenim uns altres partits que presenten candidats de més edat en una proporció superior a la mitjana: l'AP (23,4 %), PSUC (21,3 %) i els Socialistes de Catalunya (21,,3 %).

A diferència del que hem vist respecte al sexe dels diputats electes, els percentatges de diputats electes segons l'edat no varien massa respecte als

candidats, ja que els percentatges són del 29,7 % per als joves, 55,3 % per als de mitja edat i 12,7 % per als de més edat.

2.3. Lloc de naixement

El quadre n.º 3 ens dóna un resum pel que fa a cada partit i circumscripció.

QUADRE 3. Lloc de naixement

	PSC-PSOE		PSUC		PDC		UCD		UCDCC		EC		AP		TOTAL	
		%		%		%		%		%		%		%		%
Barcelona-ciutat	9	19,1	12	25,6	20	42,5	15	31,9	15	31,9	17	36,1	19	40,4	107	32,5
Resta circums. Barna.	10		10		10		5		10		10		7		62	18,8
Girona	2		4		6		1		5		2		1		21	6,4
Lleida	4		5		4		3		4		5		4		29	8,8
Tarragona	5		3		5		6		5		3		5		32	9,7
Total Catalunya	30	63,8	34	72,3	45	95,7	30	63,8	39	83,0	37	78,7	36	76,6	251	76,3
Andalusia	4		5		2		7		—		3		—		21	6,4
Aragó	1		2		—		—		—		1		1		5	1,5
Galícia	—		1		—		1		—		1		—		3	0,9
D'altres regions	11		5		—		4		—		3		4		27	8,2
Resta Espanya	16	34,0	13	27,6	2	4,2	12	25,6	—	—	8	17,0	5	10,6	56	17,0
No Consta	1	2,1	—	—	—	—	5	10,6	8	17,0	2	4,2	6	12,8	22	6,7
Total	47		47		47		47		47		47		47		329	

A nivell global, el 76,3 % del candidats són nascuts a Catalunya, 42,6 % dels quals són originaris de la ciutat de Barcelona. Els nascuts a la resta de la circumscripció de Barcelona són el 24,7 %, i a la resta de les circumscripcions, de Tarragona el 12,7 %, de Lleida el 11,5 %, i de Girona el 8,4 %.

Els nascuts fora de Catalunya (17,0 %) provenen majoritàriament d'Andalusia (37,5 %) i, a més distància, d'Aragó (8,9 %) i de Galícia (5,3 %); la resta pertanyen a les altres nacionalitats i regions de l'Estat. Pel que fa a la resta de candidats (6,7 %), no tenim dades sobre el lloc de naixement.

Tocant als partits, la candidatura amb un nombre major de nascuts a Catalunya la constituïa el Pacte Democràtic (95,7 %), seguida de la UCDCC (83,0 %) i a més distancia, de l'Esquerra de Catalunya (78,7 %) i de l'Alianza Popular (76,6 %). Per sota de la mitjana de Catalunya trobem el PSUC (72,3 %), els Socialistes de Catalunya i la UCD (63,8 %).

Per contra, el partits amb més presència de candidats no nascuts a Catalunya són els Socialistes de Catalunya (34,0 %), el PSUC (27,6 %) i la UCD (25,5 %); amb la mitjana de Catalunya trobem l'Esquerra de Catalunya (17,0 %), i per sota d'aquesta l'AP (10,6 %) i el Pacte Democràtic (4,2 %). Cal fer esment que lá UCDCC té vuit candidats dels quals no tenim lloc de naixement, i l'AP, sis.

Si comparem aquests percentatges amb els dels diputats electes, la preponderància dels nascuts a Catalunya disminueix lleugerament (2,3 %) i lògicament augmenta la dels diputats nascuts fora (27,6 %).

2.4. Professió

El quadre n.º 4 ens mostra la distribució dels candidats per categories professionals. Cal destacar:

QUADRE 4. Professions

PROFESSIONS	PSC-PSOE		PSUC		PDC		UCD		UCDCC		EC		AP		TOTAL	
		%		%		%		%		%		%		%		%
Propietaris i directius	3	6,4	—	—	13	27,6	7	14,9	19	40,4	5	10,6	18	38,3	65	19,7
Professions liberals	16	34,1	16	34,1	24	51,1	20	42,5	22	46,8	14	29,8	10	21,3	122	37,0
Tècnics grau mitjà	2	4,2	2	4,2	2	4,2	7	14,9	—	—	4	8,4	2	4,2	19	5,8
Empleats	3	6,4	5	10,6	1	2,1	2	4,2	—	—	4	8,4	—	—	15	4,6
Assalariats serveis	1	2,1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	0,3
Assalariats indústria	11	23,4	16	34,0	2	4,2	1	2,1	2	4,2	7	14,9	1	2,1	40	12,2
Estudiants	—	—	1	2,1	1	2,1	—	—	—	—	2	4,2	—	—	4	1,2
Pagesos	3	6,4	3	6,4	3	6,4	2	4,2	—	—	3	6,4	2	4,2	16	4,9
Funcionaris	3	6,4	1	2,1	—	—	2	4,2	2	4,2	1	2,1	3	6,4	12	3,7
Mestresses de casa	—	—	—	—	—	—	1	2,1	—	—	—	—	3	6,4	4	1,2
D'altres	1	2,1	—	—	—	—	—	—	1	2,1	2	4,2	—	—	4	1,2
No Consta	4	8,5	3	6,4	1	2,1	5	10,6	1	2,1	5	10,6	8	17,0	27	8,2
Total	47		47		47		47		47		47		47		329	

Pel que fa al conjunt de candidatures, el 37 % dels candidats són de professions liberals; el grup de propietaris i directius ocupa el segon lloc amb el 19,7 %. El tercer grup és el dels assalariats (empleats i assalariats dels serveis i de la indústria) amb el 17,1 %. Menys nombrós és el grup de tècnics de grau mitjà (5,8 %) i el de pagesos (4,9 %). Cal fer esment que els candidats de qui no disposem de qualificació signifiquen el 8,2 %.

A nivell de partits i coalicions, els que compten amb més propietaris i directius són la UCDCC (40,4 %) i l'AP (38,3 %), junt amb el PDC (27,6 %). Per contra, el PSUC (0,0 %), el PSC-PSOE (6,4 %) i l'EC (10,6 %) són els partits que tenen menys candidats pertanyents a aquest grup professional.

Pel que fa al grup de professions liberals, en destaca la forta presència a les candidatures del PDC (51,1 %), la UCDCC (46,8 %), la UCD (42,5 %); amb una presència lleugerament inferior a la mitjana el PSC-PSOE (34,1 %) i el PSUC (34,1 %). Per contra, la presència més feble apareix a líEC (29,8 %) i a l'AP (21,3 %).

Dintre del grup d'assalariats, els partits que més els han inclòs a les seves llistes són el PSUC (44,6 %), el PSC (31,9 %) i l'EC (23,3 %). Per contra la resta de partits i de coalicions tenen molt pocs candidats d'aquestes categories professionals.

Tocant als tècnics de grau mitjà, la presència és molt semblant a la majoria de candidatures (4,2 %) exceptuant la UCD (14,9 %) i l'EC (8,4 %).

Quant als pagesos, també n'hi ha en nombre semblant a tots els partits —2 o 3 xifres absolutes— excepte a la UCDCC, on no n'hi ha cap.

Si comparem aquestes xifres amb les dels diputats electes, els percentatges es mantenen en les següents professions: tècnics de grau mitjà, assalariats de la indústria i pagegos; és a dir, la proporció de diputats electes d'aquestes categories és molt semblant a la que existia al conjunt de candidatures. Les professions liberals, els empleats i els assalariats de serveis tenen una representació menor pel que fa als electes, mentre que els estudiants, els propietaris els directius i, sobretot, els funcionaris tenen un percentatge d'electes superior al dels candidats del conjunt de les candidatures.

2.5 Característiques generals de les candidatures

Una vegada vistes les característiques generals dels candidats a diputats i com es relacionen amb les dels electes, passem a donar una visió general de les candidatures dels set partits amb representació parlamentària en funció d'aquelles.

a) *Socialistes de Catalunya*

La seva composició en funció del sexe és semblant a la mitjana de la resta de candidatures, encara que sembla que les dones hi són ben situades ja que dues surten electes (d'un total de sis).

És una candidatura on, si bé el pes dels candidats de mitja edat és superior al dels altres grups, els pes dels joves i dels de més edat és superior a la mitjana general.

És el partit que té a les seves candidatures un percentatge més alt de nascuts fora de Catalunya i també el percentatge més petit de candidats nascuts a la ciutat de Barcelona.

Finalment, el grup professional d'assalariats és sensiblement superior a la mitjana, el percentatge s'hi manté similar pel que fa a les professions liberals, i el de propietaris i directius és una tercera part del percentatge general.

b) *Pacte Democràtic per Catalunya*

La presència de dones a les seves candidatures és inferior a la mitjana. Tocant a l'edat predomina majoritàriament el grup dels que hem qualificat de mitja; i els joves tenen una presència inferior a la de la mateixa mitjana en totes les candidatures.

És la coalició amb més presència de candidats nascuts a Catalunya (95,7 %) i amb més candidats barcelonins (42,5 %).

Per professions predominen majoritàriament les liberals (més de la meitat), així com els propietaris i els directius, superiors numèricament a la mitjana de totes les candidatures.

c) *Unión de Centro Democràtico*

És la candidatura on la presència de dones és més baixa. Per grups d'edat, més de la meitat tenen entre 36 i 55 anys i els més madurs predominen respecte als joves.

La presència de nascuts fora de Catalunya és superior a la mitjana de totes les candidatures (25,5 %) i els candidats nascuts a la ciutat de Barcelona són la meitat dels nascuts a Catalunya.

Per professions predominan també els professionals liberals, encara que els tècnics de grau mitjà tenen un percentatge igual al de propietaris i directius (14,9 %).

d) *Partit Socialista Unificat de Catalunya*

És el partit que té més dones en les seves llistes (19,2 %) malgrat que només una va resultar elegida. Per grups d'edat, predominen els candidats entre els 21 i els 35 anys, bé que els candidats madurs superen els de mitjana edat.

És el segon partit amb més candidats nascuts fora de Catalunya (27,6 %) i el segon amb menys candidats nascuts a la ciutat de Barcelona (25,6 %).

És el partit amb més candidats assalariats de totes les candidatures. Aquest grup també predomina respecte a tots els altres (44,6 %). Cal dir també que cap candidat no és propietari ni directiu.

e) *Unió dels Centre i la Democràcia Cristiana de Catalunya*

La presència de dones a les seves llistes és semblant a la mitjana del conjunt de candidatures i, pel que fa als anys, predomina el grup de mitja edat.

Tocant al lloc de neixement, predominen els nascuts a Catalunya (88,0 %) el 32,0 % dels quals són fills de la ciutat de Barcelona.

Per grups professionals hi ha una majoria de candidats pertanyents als grups de propietaris, directius i professions liberals, si bé aquests últims són el grup més nombrós (46,8 %). Poca presència d'assalariats (4,2 %).

f) *Esquerra de Catalunya*

És la segona candidatura amb una major presència de candidates femenines i, pel que fa a l'edat, hi ha un predomini del grup jove que quasi representa la meitat de la candidatura (49 %).

Quant al lloc de naixement, el 78 % dels candidats són nascuts a Catalunya i el 36 % del total, fills de la ciutat de Barcelona.

Pel que fa a les professions, té una composició semblant a la dels Socialistes de Catalunya i al PSUC tocant al predomini de les professions liberals i dels assalariats, però també amb una certa presència de propietaris i directius.

g) *Alianza Popular*

La presència de dones a les seves llistes és semblant a la mitjana de Catalunya. Pels anys, predomina el grup de mitjana edat i el de madurs, mentre que la presència de joves és feble.

Els nascuts a Catalunya (76,6 %) presenten el mateix percentatge que la mitjana de la resta de candidatures. El 40 % dels seus candidats han nascut a la ciutat de Barcelona.

Pel que fa a les professions, hi predominen els propietaris i directius i el seu percentatge (38,3 %) és el doble de la mitjana del conjunt de candidatures per a aquesta categoria professional. El segon grup més nombrós és el de professions liberals mentre que el grup d'assalariats és el de menys pes del conjunt de candidatures.

16. La presència de dones a les llistes dels partits i coalicions que van obtindre representació parlamentària a Catalunya a les darreres eleccions legislatives de l'1 de març de 1979 (10 %), ha sigut inferior en 2,2 % a l'existent el 15 de juny de 1977, confirmant-se també per a Catalunya la tendència del conjunt de l'estat dels grans partits parlamentaris de reduir la presència de dones entre els seus candidats.

Pel que fa a les diputades electes, es manté per a Catalunya el número de tres, si bé els socialistes perden una i Convergència i Unió conta amb una diputada.

17. Si comparem les categories professionals dels candidats amb les corresponents d'altres països europeus, trobem una distribució semblant en quant al predomini de les professions lliberals, seguides del grup de propietaris i directius.

Així, a França, a les darreres eleccions legislatives de març 78 i segons un estudi de A. Güedé, publicat a la *Revue Française de Science Politique* d'octubre de 1978 i titulat «Sociologie des candidats aux élections législatives de mars 78», els percentatges de les diferents categories, reagrupades per adaptar-les al nostre estudi, dóna per al conjunt de partits parlamentaris el següent quadre:

CATEGORIES	RPR	PR	CDS	RAD	MRG	PSF	PCF	TOTAL
Alts funcionaris	10,4	10,6	7,9	13,7	2,8	4,3	0,0	5,7
Propietaris i directius	31,1	29,2	29,8	39,4	36,7	13,2	2,0	19,4
Professions liberals	37,2	42,5	41,2	27,2	44,0	55,9	31,3	41,2
Tècnics grau mitjà	15,1	11,1	9,7	13,7	14,7	17,7	19,5	16,0
Pagesos	3,5	3,5	5,3	3,0	0,0	2,3	2,3	2,8
Empleats	2,2	0,5	4,4	0,0	0,9	4,1	11,3	4,8
Assalariats	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	1,1	33,0	9,0
Altres	0,5	1,6	1,7	3,0	0,9	1,4	0,6	1,1

7. Estudis comarcals

7.1 Els resultats del 15 de juny a les comarques del Vallès i del Maresme
Jordi Fusté i Xavier Vilalta

7.2 Les eleccions al Congrés del 15 de juny del 1977 a l'Alt Urgell
Pascual Ingla
Francesc Pallarés

1. ELS RESULTATS DEL 15 DE JUNY A LES COMARQUES DEL VALLÈS I DEL MARESME *

Jordi Fusté/Xavier Vilalta

1.1. Plantejament de l'estudi

La nostra finalitat última era estudiar el comportament electoral d'algunes comarques de Catalunya contrastant zones rurals i zones més urbanitzades. En aquesta primera etapa del nostre estudi analitzarem tres comarques pròximes a la ciutat de Barcelona amb un índex d'industrialització molt elevat: el Vallès Oriental, el Vallès Occidental i el Maresme.

Realitzats ja els mapes dels resultats electorals per municipis [1], hem intentat a partir de l'anàlisi ecològica [2] aplicar una sèrie de tècniques estadístiques per tal d'esbrinar en primer lloc el grau d'influència de l'estructura socioeconòmica en el comportament electoral d'aquestes comarques i veure, en segon lloc, si existeixen diversos models explicatius d'aquest comportament dintre de les comarques fortament industrialitzades de la circumscripció electoral de Barcelona.

Les *variables* introduïdes en la nostra anàlisi són, per una banda, els vots en tants per cent de les candidatures que obtingueren representació parlamen-

* Aquest treball va ser realitzat en un seminari sobre sociologia electoral dirigit per Rosa Virós i celebrat durant el curs 1977-1978 al Departament de Teoria de l'Estat de la Facultat de Ciències Econòmiques de la Universitat de Barcelona. En aquest estudi van participar també Carme Bosch, Gabriel Burgués, Helena Chillón i Ferran Infante.

1. Vegeu en aquesta revista R. Canals i J. Molins «Geografía electoral dels resultats de les eleccions del 15 de Juny a Catalunya».

2. Vegeu en aquesta revista R. Virós «Anàlisi Estadística del comportament electoral del 15 de Juny als municipis de Catalunya».

tària [3] més el percentatge d'abstenció i, per l'altra, una sèrie de dades demogràfiques i sòcioeconòmiques [4]. La informació per a ambdós tipus de variables és a *nivell municipal.*

Quant a les *tècniques estadístiques* emprades hem de dir que:

1. Basant-nos en les *variables electorals,* hem realitzat primer una *anàlisi de correlacions* lineal entre els resultats obtinguts per les principals candidatures. Després hem realitzat una *anàlisi de components principals* —a partir de la matriu de variances-convariances tenint en compte també els percentatges de vots de les candidatures que obtingueren representació parlamentària— per tal d'obtenir una imatge gràfica que ens faciliti l'establiment d'una tipologia de municipis segons el comportament electoral.
2. *A partir de les variables electorals i de les demogràfiques i socioeconòmiques* hem realitzat una anàlisi de correlacions entre els resultats electorals i l'estructura socioeconòmica i, a partir d'aquesta matriu de correlacions. hem buscat quins són els *principals factors* que expliquen millor la variabilitat del comportament electoral al Vallès i al Maresme. Finalment, i a partir d'una anàlisi de *regressió múltiple* realitzat per a tota la circumscripció de Barcelona [5], hem fet una representació gràfica dels municipis comparant els *valors reals* de les votacions obtingudes pels partits i els *valors previstos* a partir d'una combinació lineal de variables demogràfiques i sòcioeconòmiques entre les quals figura també un índex de tradició de vot — percentatge de vots obtinguts pel Front d'Esquerres de 1936 [6].

Aquesta *anàlisi del residus* de la regressió múltiple ens permetrà localitzar les zones on l'estructura socioeconòmica té un major valor explicatiu del vot i aquelles on no es compleixen les previsions, ja sigui per escreix o per defecte. Esbrinarem després quina és la possible explicació de la «*desviació*» d'aquests municipis i veurem en quina part pot ser deguda precisament a *l'efecte ambient* produït per una molt forta o molt feble concentració d'alguna característica concreta —com per exemple la de treballadors industrials— i en quina part podria tal vegada ser conseqüència de l'acció d'un factor purament cultural-ideològic.

En darrer terme, i per tal d'aconseguir una síntesi entre l'anàlisi geogràfica i l'anàlisi estadística, hem realitzat una *anàlisi de components principals* que és una tècnica adient per a reduir la dimensió real de l'espai i projectar els municipis sobre els dos primers eixos de tal manera que hi hagi la mínima pèrdua possible de variança i es maximitzi la distància entre els diferents grups de municipis. Mitjançant aquesta anàlisi assolim una tipologia dels municipis de Catalunya tenint en compte els resultats electorals de les 7 candidatures més importants. La localització geogràfica dels diferents tipus ens permetrà veure el grau de diversitat del comportament electoral dintre de cada comarca i ens ajudarà a detectar zones homogènies.

3. AP, UCD, UCDCC, PDC, EC, PSC-PSOE i PSUC.
4. En aquesta anàlisi hem introduït només la *immigració, el creixement 1960-1970, el creixement 1970-1975, l'índex de pràctica dominical, el % de treballadors industrials* i el *% de treballadors de serveis.*
5. Vegeu en aquesta mateixa revista: Rosa Virós, op. cit., en la nota 2.
6. Vegeu Martín Moreno i A. de Miguel «Memoria histórica e inteligencia sociológica en las elecciones españolas de 1977». Estudis Electorals n.º 1, Ed. Fundació Jaume Bofill Barcelona, 1978.

1.2. Presentació de les comarques estudiades

1.2.1. Geografia d'algunes variables demogràfiques i socioeconòmiques a les comarques del Vallès i del Maresme

1.2.1.1. Població segons el Padró d'habitants de 1975 la població d'aquestes comarques era:

Vallès Oriental.	185.072
Maresme	231.112
Vallès Occidental	555.318
Total	971.502

Aquesta xifra total representa un 22 % de la població de la circumscripció electoral de Barcelona i un 17 % de la de tota Catalunya.

Al Maresme 92.143 habitants es concentren al cap de comarca —Mataró— mentre que la resta de població es reparteix d'una manera bastant equilibrada. Sobresurten Premià de Mar —16.534—, el Masnou —12.275—, Pineda —16.639—, Malgrat —10.544—, Arenys de Mar —10.193— i Calella —10.088.

De les comarques estudiades és el Vallès Occidental la zona més poblada. Deixant de banda Sabadell —182.926— i Terrassa —161.049—, els municipis més importants són Rubí —35.915—, Cerdanyola —30.498—, Sant Cugat —29.156—, Ripollet —24.114— i Montcada i Reixac —23.274.

Al Vallès Oriental, Granollers (cap de comarca) —36.519—, Mollet —28.807—, la Llagosta —11.594—, Canovelles —10.533— i Sant Celoni —10.951.

1.2.1.2. Creixement de la població

1. *1960-1970.* Al Maresme, la quasi totalitat dels municipis creixen molt durant aquest 10 anys. Alguns d'ells augmenten la població fins a un 80 %, com Pineda i Premià. A la part nord del Vallès —occidental i sobretot oriental— on predomina l'agricultura, la població en general decreix i es concentra en proporció directa a la proximitat de la ciutat de Barcelona. Els focus principals d'absorció d'immigració, i per tant d'augment de població, són Sabadell, Terrassa, Rubí i Montcada i Reixac.

2. *1970-1975.* Durant aquest període, la població d'aquestes comarques i, en general, de tot Catalunya, sembla tendir a estabilitzar-se. Els nuclis centrals de creixement dels anys 60-70 —Sabadell, Terrassa, etc.— han arribat a una saturació no solament quant a població, sinó també quant a densitat industrial i els nous polígons d'expansió es desvien cap al Vallès Oriental, principalment al voltant de Mollet i Sant Celoni. És cap a aquests indrets on es dirigeix la immigració nova. També Sant Cugat és de les ciutats que creixen darrerament i, com tots els municipis de la línia dels Ferrocarrils Catalans, és en part una ciutat-dormitori de Barcelona. Encara que del 1970 al 1975 només ha transcorregut la meitat de temps que hi ha entre el 60 i el 70, es veu clara la tendència a una certa estabilització enfront del creixement salvatge de l'etapa anterior que en alguns municipis havia superat el 200 %.

El Maresme també continua creixent, però menys que els anys anteriors.

1.2.1.3. La immigració

Al Vallès, la majoria de municipis tenen més del 20 % d'immigració.

Al Vallès Occidental, els municipis de Rubí, Cerdanyola, Ripollet, Sta. Maria de Barberà i Montcada i Reixac en tenen més del 30 %, i Castellbisbal, Terrassa, Sabadell, St. Quirze de Terrassa, Polinyà i Sta. Perpètua de Mogoda superen el 25 %. Al Vallès Oriental hi ha dos municipis que superen el 30 % d'immigració: la Llagosta i Montornès, mentre que Montmeló, Canovelles, Mollet, les Franqueses, Llinars, Sta. Maria de Martorelles i Montmany, entre d'altres, en tenen entre un 20 i un 30 %.

Als municipis del Maresme hi ha, en general, menys immigració i la majoria no superen el 15 %. La immigració al Maresme es concentra a Premià de Mar, Montgat, Mataró i Pineda En conjunt podem dir que és al Maresme i a les zones centre i nord del Vallès Oriental on hi ha més municipis que no arriben al 10 % d'immigració. Alguns pobles amb immigració pràcticament inexistent són, Ullastrell, al Vallès Occidental; St. Iscle de Vallalta i St. Vicenç de Montalt al Maresme, i St. Quirze de Safaja, Cànoves, Montseny, Fogars de Monclús i Vallgorguina al Vallès Oriental.

1.2.1.4. La industrialització

Al Maresme superen el 70 % de treballadors de la indústria, Cabrera de Mar, Calella i St. Vicenç de Montalt; al Vallès Oriental, Martorelles, Montmeló, Montornès i St. Celoni, i al Vallès Occidental, Castellar, Montcada, Palau de Plegamans, Polinyà, Rubí, Sabadell, Sta. Maria de Barberà, Cerdanyola i Sta. Perpètua de Mogoda.

Cal tenir present, però, que al Vallès Oriental i al Maresme continua tenint importància l'agricultura. Per tant, a l'hora de comparar la industrialització amb el comportament electoral seria molt interessant d'establir un índex de predomini industrial que tingués en compte a la vegada la població activa dedicada al cultiu de la terra a tot temps o a temps parcial.

Cal tenir en compte també que, en les zones amb predomini agrari properes a les zones industrialitzades, *l'ambient* no serà el típic d'una comunitat agrària tradicional. Haurem de tenir-ho molt present per tal de no arribar a conclusions simplistes a l'hora d'interpretar el comportament electoral. Entre els municipis amb un percentatge important de treballadors agraris podem esmentar: al Vallès Oriental, St. Quirze de Safaja, Fogars de Monclús, Montseny, Montmany, Cànoves, St. Pere de Vilamajor i Vallgorguina; al Vallès Occidental, l'Ametlla del Vallès, Ullastrell, Viladecavalls i, al Maresme, St. Cebrià i St. Iscle de Vallalta, Palafolls, Sta. Susanna, Cabrils i Òrrius.

La majoria dels esmentats municipis presenten un baix índex d'immigració.

1.2.1.5. Pràctica dominical

No s'ha de confondre aquest índex —percentatge d'assistents a la missa dominical sobre el total de la població perceptuada— amb un nivell de *religiositat* que hauria de ser establert a partir de dades més complexes. La major o menor pràctica dominical sembla ser un element més d'una tradició cultural i sembla mantenir-se relativament estable, sobretot en aquells indrets que no han sofert un fort canvi socioeconòmic.

Hem d'entendre aquesta persistència d'un comportament determinat en un sentit relatiu, és a dir, tenint en compte la disminució general de l'índex d'assistència a missa arreu del país —tendència de la qual només se salven petites comunitats especialment aïllades—. Seria agosarat d'establir una identitat entre disminució de pràctica dominical i sentiment religiós.

Al Vallès Occidental, que ha estat la zona més receptora d'immigració, és on els percentatges de pràctica dominical són més baixos, sobretot a la zona sud més pròxima a Barcelona —Ripollet, Montcada i Cerdanyola—. Al Vallès Oriental podem distingir clarament dues zones: la sud, més industrialitzada, que presenta una pràctica dominical més feble, i la nord, amb un cert predomini de l'agricultura, on l'índex de pràctica dominical és més fort, sobretot a Castellcir, Castellterçol, la Granera, St. Quirze de Safaja —tots municipis veïns—, Cànoves, Montseny, Fogars de Monclús, Campins, St. Esteve de Palautordera i Vallgorguina. Recordem que la majoria d'aquests municipis tenen un cens reduït, són predominantment agraris i tenen poca immigració.

Al Maresme, els índexs de pràctica dominical són gairebé tots per sobre de la mitjana provincial. Superen el 40 %: Cabrils, St. Iscle de Vallalta, St. Pol; i el 70 %: St. Cebrià de Vallalta, Òrrius i Dosrius. Tots aquest municipis, excepte St. Pol de Mar, no arriben als 1000 habitants.

Els índexs més baixos de pràctica dominical corresponen a Montgat, Mataró, Premià de Dalt i Premià de Mar, municipis tots ells amb més d'un 40 % d'immigració.

1.2.2. El Vallès i el Maresme dintre del marc general del comportament electoral de Catalunya

Si tenim en compte els dos primers partits guanyadors a totes les comarques de Catalunya, podem dissenyar un senzill gràfic que ens les classifica en 4 grans tipus i 9 subtipus (vegeu gràfic n.º 1).

1. *El tipus A-1.* Inclou aquelles comarques on la UCD obté el primer lloc i el PDC el segon —totes pertanyen a Lleida.
2. *El tipus A-2.* Inclou comarques on també guanya la UCD, però el segon lloc correspon als socialistes —la majoria són comarques tarragonines.
3. *El tipus B-3.* El constitueixen comarques on guanya el PDC i on la UCD queda en segon lloc —resta de comarques lleidatanes i l'Alt Empordà.
4. *El tipus B-4.* Comprèn comarques on també guanya el PDC i on els socialistes assoleixen el segon lloc —són en la seva totalitat comarques de Girona i Barcelona.
5. *El tipus B-5.* Només inclou una comarca: el Berguedà, on guanya el PDC i obtenen el segon lloc els comunistes.
6. *El tipus C-6.* Agrupa dues comarques tarragonines —Baix Camp i Priorat— on guanyen els socialistes i la UCD queda en segon lloc.
7. *El tipus C-7.* Inclou aquelles comarques on guanya també la candidatura dels Socialistes de Catalunya i queda en segon lloc el PDC —quatre són de Barcelona, dues de Tarragona i dues de Girona.
8. *El tipus C-8.* Agrupa tres comarques de la província de Barcelona —el Barcelonès, Garraf i el Baix Llobregat— on guanyen els Socialistes de Catalunya i en segon lloc hi ha el PSUC.
9. *El tipus D-9.* El constitueix una sola comarca —el Vallès Occidental— on guanya el PSUC i els socialistes queden en segon lloc.

Com a resum d'aquesta tipologia podem dir que a les comarques rurals alternen en els primers llocs la UCD i el PDC —comarques lleidatanes— o bé la UCD i el PSC-PSOE —comarques tarragonines—. A les comarques mixtes —amb indústria i un cert pes de l'agricultura—, hi ocupen els dos primers llocs el PDC i els socialistes alternativament, mentre que a les comarques que

TIPOLOGIA DE COMAROUES

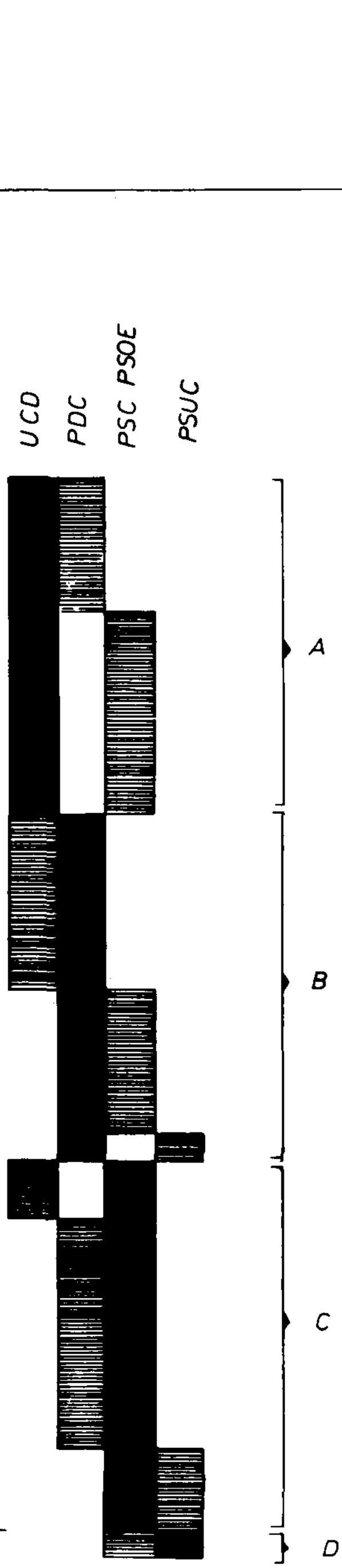

1	CERDANYA	A
	SEGARRA	
	ALT URGELL	
	LA NOGUERA	
	SEGRIA	
2	VALL D'ARAN	
	TERRA ALTA	
	BAIX EBRE	
	MONTSIA	
	CONCA DE B.	
	RIBERA	
	TARRAGONES	
3	URGELL	B
	PALLARS J.	
	PALLARS S.	
	SOLSONES	
	LES GARRIGUES	
	ALT EMPORDA	
4	LA SELVA	
	MARESME	
	OSONA	
	GARROTXA	
	GIRONES	
5	BERGUEDA	
6	BAIX CAMP	C
	PRIORAT	
7	RIPOLLES	
	ALT PENEDES	
	BAIX PENEDES	
	ALT CAMP	
	ANOIA	
	VALLES OR.	
	BAGES	
	BAIX EMPORDA	
8	BARCELONES	
	GARRAF	
	BAIX LLOBREGAT	
9	VALLES OCC.	D

■ partit guanyador. ▤ partit que obté el segon lloc.

GRAFIC Nº1

encerclen l'àrea de la ciutat de Barcelona són el PSC-PSOE i el PSUC els que hi triomfen.

Vegeu els resultats a les comarques que estudiem en el quadre n.º 1[7]

QUADRE 1. Resultats electorals del 15-VI-77. (Els percentatges són referits al cens electoral).

	Maresme	Vallès Occid.	Vallès Orien.	Catalunya
ELECTORS	153.083	356.087	123.073	3.912.155
PSUC	13,9	23,2	12,8	14,4
UCDCC	6,0	4,3	4,9	4,4
AP	2,5	2,2	2,2	2,7
EC	2,8	2,6	1,7	3,6
PSC	19,6	22,4	25,1	22,5
PDC	23,7	12,5	20,3	13,3
UCD	10,8	10,2	9,8	13,3
ABSTENCIÓ	16,2	18,1	17,9	20,7

El Maresme s'inclou, doncs, en el tipus B-2, perquè hi guanya el PDC i en segon lloc té els socialistes; el Vallès Oriental en el C-1, perquè hi guanya el PSC-PSOE i hi queda segon el PDC i finalment, el Vallès Occidental, al D-1, perquè hi guanyen els comunistes i hi queden en segon lloc els socialistes a poca distància dels primers.

1.2.3. Breu geografia dels resultats electorals

1.2.3.1. L'abstenció

Al Vallès, la majoria de municipis tenen una abstenció entre el 15 % i el 20 % i només 15 superen aquesta mitjana. Per la seva localització geogràfica, la majoria se situen al nord del Vallès oriental en municipis més agraris —Tagamanent, Cànoves, St. Pere de Vilamajor, Vallgorguina—, però també en d'altres municipis on hi ha hagut immigració recent —Mollet del Vallès, Sant Cugat—, en els quals l'abstenció és deguda en gran part a defectes del cens per una banda i, per l'altra, a un cert grau de desarrelament dels nous vinguts. Al Maresme, la majoria de municipis tenen una abstenció entre el 10 % i el 20 %. La zona més abstencionista és també la del nord de la comarca i els municipis més participatius són els més pròxims a la ciutat de Barcelona. Superen el 20 % d'abstenció, Dosrius, St. Vicenç de Montalt, St. Iscle de Vallalta i Sta. Susanna.

1.2.3.2. Alianza Popular

La seva mitjana no arriba al 3 % a cap de les tres comarques. Com a cas especial de forta implantació podem citar Cànoves —Vallès Oriental— on l'AP assoleix més del 15 % de vots. El fet de la vinculació del cap de llista López Rodó a St. Feliu de Codines, tampoc no sembla influir en els resultats de la zona, que van ser molt minsos.

7. Els resultats per municipis poden ser consultats a «Resum dels resultats de les eleccions legislatives del 15 de Juny de 1977 a Catalunya». Edició Equip de Sociologia Electoral, Consorci d'Informació i Documentació de Catalunya, Barcelona 1978.

1.2.3.3. Unió del Centre i de la Democràcia Cristiana de Catalunya

Al Vallès i al Maresme, els resultats es mouen entre un 4 % i un 5 %, i augmenten a la zona nord del Vallès Oriental, fronterera amb Osona— comarca de Vic— que és on la UCDCC va fer millors resultats. A la zona pròxima als centres industrials, la força d'aquesta candidatura semble venir via Centre Català, que té audiència en els cercles empresarials de Sabadell i de Terrassa.

1.2.3.4. Unión de Centro Democrático (UCD)

La majoria de municipis donen entre un 5 % i un 10 % a la UCD. Els municipis on la UCD fa bons resultats són rurals i la majoria no arriben als 1.000 habitants. La seva incidència disminueix en els municipis industrials de prop de Barcelona. Al Vallès Occidental fa bons resultats a Vacarisses, Ullastrell i Gallifa, i al Vallès Oriental, a la Granera i a St. Esteve de Palautordera, mentre que al Maresme supera el 20 % de vots a Argentona —típic municipi d'estiueig.

1.2.3.5. Pacte Democràtic per Catalunya

El PDC guanya al Maresme, queda segon al Vallès Oriental i tercer al Vallès Occidental. Si examinem el mapa del PDC per a les tres comarques, veurem que la seva implantació és forta a tot el Maresme, a la part nord del Vallès Occidental i a tot el Vallès Oriental, si fem excepció d'aquells municipis molt petits on predomina un model encara caciquil de comportament electoral —abstenció elevada, vot AP i vot al partit del govern— i d'aquells del sud, veïns de la zona més industrialitzada del Vallès Occidental, i propers també a la ciutat de Barcelona —polígons de Mollet, Montornès i la Llagosta, amb forta incidència dels partits d'esquerra.

1.2.3.6. Esquerra de Catalunya (EC)

Aquesta coalició, que agrupava la històrica ERC i el Partit del Treball, té poquíssima incidència en aquestes comarques. Supera el 5 % a Castellbisbal, Rubí, Aiguafreda, Gallifa i Caldes de Montbui. Al Maresme supera el 20 % a Arenys de Munt.

1.2.3.7. Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE)

La candidatura dels socialistes guanya al Vallès Oriental i queda segona al Maresme i al Vallès Occidental.

En el mapa de resultats dels socialistes queda ben clar que la industrialització es correlaciona positivament amb aquesta candidatura que té la seva màxima força al sud d'aquestes comarques i als municipis que encerclen l'àrea de Barcelona. L'únic enclavament al nord és als municipis de Gualba, St. Celoni i Palautordera, pol de concentració industrial.

Supera el 25 % a Rubí, Cerdanyola, Ripollet, Sentmenat —V. Occ.—, la Llagosta, Parets, Montmeló, Montornès, Granollers i les Franqueses del Vallès —V. Or.— i en el Maresme, a Mataró, Tiana, Alella i Premià.

1.2.3.8. Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC)

Es situa geogràficament a les mateixes zones d'implantació dels socialistes, però té el vot concentrat en una zona més limitada. El PSUC guanya al Vallès Occidental i també té força en alguns municipis industrialitzats del sud del Vallès Oriental però no assoleix cap implantació important al Maresme.

Supera una votació del 25 % a Viladecavalls, Sabadell, St. Quirze de Terrassa, Sta. Maria de Barberà, Polinyà i Montcada i Reixac, del Vallès Occidental, i a Montornès i Martorelles de Baix, del Vallès Oriental.

El seu vot sembla haver tingut força als llocs on hi havia una militància organitzada —ja des del Franquisme— que va saber canalitzar el vot d'esquerra.

1.2.4. El comportament electoral del 1977 comparat amb el del 1936

Hi ha una continuïtat en la tendència del comportament electoral dels municipis del Vallès i del Maresme a les eleccions del 1977 i les del 1936. El 1936, les forces polítiques es presentaven agrupades en dos fronts antagònics, el «Front d'Ordre» i el «Front d'Esquerres». Ara, el 1977, la situació és diferent perquè existeix un PDC que sembla ocupar un espai polític de centre. ¿On el col·loquem en el moment de comparar? Qualsevol solució distorsiona els resultats. En el dubte, hem optat per mantenir-lo al marge a l'hora d'establir un diagrama comparant els resultats del 1936 i del 1977.

En els Vallès —l'occidental i l'oriental— queda molt infravalorada la dreta excepte en alguns casos. El 1977 hi ha molta més esquerra que el 1936 a la tendència esquerrana dels municipis corresponents entre el 1977 i el 1936, excepte en alguns casos. En 1977 hi ha molta més esquerra que al 1936 a Montmeló, Canovelles, Montornès, Martorelles, Ripollet i Sta. Maria de Barberà, municipis tots ells que han sofert un trasbals en la seva estructura social. Els municipis que perden la seva orientació esquerrana són en general els més petits i/o rurals: St. Antoni i St. Pere de Vilamajor, Castellar del Vallès, Castellterçol, Ullastrell, Vacarisses, Montseny i Matadepera.

Els municipis que ja tenien indústria important el 1936 són els que tenen gairebé igual el comportament electoral, com és el cas de Sabadell i Terrassa. Al Maresme també notem que, si no hi incloem el PDC, la dreta perd força el 1977, però és ben evident que aquí queda més clara que al Vallès la correlació entre el comportament dels municipis el 1936 i el 1977.

1.3. Compatibilitat o incompatibilitat territorial de les principals candidatures

De l'examen detingut del quadre de correlacions —veg. quadre 2[8]— queda clar que el *nombre d'electors* es correlaciona directament amb el triomf d'opcions d'esquerra (PSC i PSUC) mentre que el PDC sembla obtenir els seus millors resultats en municipis amb un cens electoral reduït. Quant a *l'abstenció*, sembla positivament associada amb la implantació de l'Alianza Popular.

QUADRE 2. Correlació de les variables electorals entre elles.

	ELECTORS	PSUC	UCDCC	AP	EC	PSC	PDC	UCD
PSUC	,39							
UCDCC	—,19	—,42						
AP	—,10	—,38	,19					
EC	,00	,01	—,10	—,03				
PSC	,22	,29	—,49	—,30	,06			
PDC	—,28	—,54	,12	,09	—,13	—,50		
UCD	,10	—,16	—,00	—,07	—,02	—,23	—,01	
ABST.	—,01	—,14	,04	,26	—,18	—,28	—,09	—,20

8. Per a 100 unitats, el coeficient de correlació lineal —amb un marge d'error del 0,05— començarà a ser significatiu a partir de r = 0,15.

Les *candidatures dretanes i de centre* no tenen una correlació significativa entre elles, però és positiva la tendència d'associació entre l'AP, la UCDCC, el PDC, i negativa la que tenen aquestes candidatures amb el partit del Govern —la UCD—. El que sí que és important és la incompatibilitat territorial d'implantació de les candidatures de dreta i centre amb les d'esquerra, la qual cosa confirma el que ja hem vist a l'estudiar la geografia del vot: que hi han zones de clar i absolut predomini de socialistes i comunistes. UCDCC i AP presenten una correlació negativa amb les candidatures esquerranes, però és el PDC, com a canalitzador majoritari del vot de centre moderat, la candidatura que mostra un major grau d'incompatibilitat territorial amb el PSUC i el PSC. La correlació entre les dues candidatures d'esquerra és positiva però suficientment moderada com per a concloure que, si bé coincideixen en moltes zones, en d'altres el vot d'esquerra es canalitza alternativament a través dels socialistes o dels comunistes.

1.4. La influència d'algunes variables demogràfiques i sòcioeconòmiques en el comportament electoral

1.4.1. Anàlisi de correlacions

A part de la influència del nombre d'habitants, que ja hem vist en parlar de la correlació cens electoral-resultats, és la *immigració* la que té unes correlacions més significatives, positives amb l'esquerra i negatives amb la dreta i el centre. L'associació negativa amb la UCD no és significativa, la qual cosa vol dir que el vot favorable al partit del govern provingui de tots els tipus de contextos amb una lleugera tendència a fer pitjors resultats als llocs amb un fort índex d'immigració [9]

Quant al *creixement*, segueix la mateixa tònica que la *immigració*, perquè lògicament ambdues variables es correlacionen molt entre elles. L'*índex de creixement 60-70* s'associa positivament amb l'esquerra i negativament amb la dreta i el centre. L'*índex de creixement 70-75* manté la mateixa tendència associativa que el del 60-70, però amb algunes modificacions —és més feble la correlació positiva amb el PSUC i negativa amb el PDC—. Com sabem, en els últims anys la immigració i els pols de desenvolupament industrial es desplacen cap a noves zones més rurals del Vallès Oriental.

En general, aquests nous contextos d'industrialització recent semblen ser més difícilment penetrables pel comunisme i és el socialisme la força que hi ha obtingut millors resultats, conservant també el PDC una certa incidència entre la població no obrera.

Els *treballadors de la indústria* es troben, com és lògic, positivament correlacionats amb els socialistes i els comunistes, i negativament amb la UCD i la UCDCC. L'associació amb el PDC és de tendència negativa, si bé no significativa [10]

9. Malgrat no haver inclòs en el quadre de correlacions el percentatge de població activa dedicada a l'agricultura, en el gràfic n.º 6 veiem palesament la major incidència del partit del govern en alguns municipis rurals. (Montseny, Ullastrell, Gallifa, etc.)

10. La relativament feble associació entre el percentatge de treballadors de la indústria i els vots socialistes i comunistes es pot explicar, en par, perque utilitzem la divisió professional de la població activa de la qual queden exclosos els obrers jubilats i també moltes dones d'obrers que figuren en el cens com a població no activa.

QUADRE 3. Correlació de les principals variables electorals amb algunes demogràfiques i socioeconòmiques

	RELIGIO-SITAT	IMMI-GRACIÓ	CREIX. (60-70)	CREIX. (70-75)	TREB. INDUS.	TREB. SERVEIS
ELECTORS	—,38	,33	,13	,17	,27	,09
PSUC	—,57	,71	,59	,40	,22	—,12
UCDCC	,47	—,54	—,37	—,29	—,29	,27
AP	,35	—,47	—,27	—,38	—,10	—,02
EC	—,14	—,00	—,00	,04	,20	,14
PSC	—,56	,59	,51	,58	,31	—,17
PDC	,36	—,49	—,54	—,38	—,12	—,01
UCD	,37	—,16	—,11	—,19	—,33	,10
ABST.	,05	—,15	—,09	—,11	—,00	,06

Els obrers dels serveis no mostren associacions significatives amb cap candidatura.

1.4.2. Principals factors que incideixen en el comportament electoral

A partir de la matriu de correlacions de les variables electorals, demogràfiques i socioeconòmiques, hem buscat els principals factors que incideixen en el comportament electoral.

Valors propis	55345	37006	15523	14186	12516
% de la variança explicada	26	17	7	7	6
% acumulat de la variança total	26	43	50	57	63

El Factor I coincideix amb el que hem definit com a més important per a tota Catalunya: el d'*Urbanització-Ruralitat* que definiria en principi zones d'esquerra i de dreta.

El Factor II seria un factor monopolar i faria referència al major o menor pes de l'*agricultura* com a font de riquesa.

El Factor III és un factor de *Terceització,* que juga un paper important en certs municipis de la costa i en d'altres de l'interior on entre el 70 i el 75 han anat a viure determinats obrers dels serveis que treballen en ciutats pròximes —Sabadell i Terrassa— o en centres turístics del Maresme.

El Factor IV fa referència a *l'abstenció,* i incideix especialment en zones on predominen l'AP i la UCDCC diferenciant-les d'altres més participatives on s'implanten les forces polítiques majoritàries.

El Factor V sembla ser un factor ideològic que contraposaria el PDC i la UCD. És a dir, separa zones on predomina el centre nacionalista, d'altres —no massa diferents estructuralment de les anteriors— on ho fa el centre pro governamental.

Examinats breument els factors més importants, veiem que no mostren diferències fonamentals amb els que s'han detectat per a tot Catalunya.[11]

11. Vegeu en aquesta mateixa revista l'esmentat article «Anàlisi estadística del comportament electoral a Catalunya el 15 de Juny de 1977».

1.4.3. Quines variables són més útils per a la determinació del resultat de cada partit

Més enllà del grau d'associació entre variables que ens dóna l'anàlisi de correlacions, hem intentat esbrinar per a la circumscripció electoral de Barcelona quines eren les variables estructurals a partir de les quals podíem determinar els resultats de les candidatures més votades. Si fos possible un ajust important, podríem pensar en la possibilitat de preveure els resultats de les properes consultes electorals amb bastants probabilitats d'èxit.

L'anàlisi de regressió múltiple realitzat ens mostra que els resultats del PSUC són els més fàcils de predir o determinar a partir d'un conjunt de variables demogràfiques i socio-econòmiques (R = .826). En segon lloc, els dels socialistes (R = .751) i a considerable distància queden els del PDC (R = .520) i de la UCD (R = .389).

Les variables que semblen tenir un pes més important en el coeficient de regressió múltiple són la *Immigració* per al PSUC i el PSC i, sobretot, i en sentit negatiu, per al PDC; i la *tradició de vot* —percentatge de vots obtinguts pel Front d'Esquerres l'any 1936—, per al vot PSUC i Socialistes de Catalunya. D'altres variables importants que determinen els resultats de l'esquerra són el *creixement 60-75* i el *percentatge d'assalariats* (obrers i empleats).

Quant al PDC, a més de la *immigració*, té una influència negativa el *percentatge de persones dedicades a l'agricultura*. Per a la UCD només el *percentatge de propietaris, directius i professions liberals* té una incidència positiva.

De tot el que hem dit, podem concloure:

1. Que la immigració determina contextos favorables a les forces d'esquerra i desfavorables al PDC.
2. Que el creixement 60-75 i el percentatge d'assalariats determinen positivament els resultats de l'esquerra i negativament els de la UCD.
3. Que els coeficients de determinació de totes les variables respecte al PDC són negatius, la qual cosa sembla indicar que l'estructura socioeconòmica no explica satisfactòriament els resultats del PDC a la província de Barcelona.
4. Que hi ha una certa coincidència entre els contextos on l'esquerra era forta el 1936 i on socialistes i comunistes fan bons resultats el 1977.
5. Que, segons els resultats de l'anàlisi de regressió múltiple, podem emetre la hipòtesi que el vot favorable al PSUC tindrà una gran estabilitat en futures eleccions sempre que no canviï substancialment l'estructura material, mentre que el vot socialista pot ser més flexible i tenir un espai possible d'ampliació o de restricció. Els resultats del PDC i de la UCD són els que poden sofrir canvis més importants [12].

L'anàlisi dels residus de la regressió múltiple ens indica per quins municipis la determinació és més ajustada i per quins ho és menys i això ens permet delimitar zones on l'estructura socioeconòmica sembla determinar en part el vot, i d'altres on això no passa —zones desviants o atípiques.

Per a determinar gràficament quines són unes i altres, hem realitzat 4 diagrames comparant per a les 4 principals candidatures el percentatge de vots *esperats* o *previstos* a partir de l'equació de variables socioeconòmiques em-

12. Cal recordar, però, que les nostres variables no són exhaustives i que per tant és possible que d'altres variables, sobretot de tipus cultural, puguin resultar més determinats per a aquests partits.

prades en l'anàlisi de regressió múltiple o multivariant i els *realment obtinguts* en tots els municipis del Vallès i del Maresme.

PSUC. En general, els municipis on el PSUC no treu tants vots com hom esperava són, o bé municipis molt petits i rurals, o bé municipis industrialitzats on s'ha imposat majoritàriament la candidatura socialista. La majoria d'aquests municipis pertanyen al Vallès oriental i al Maresme, on sembla detectar-se un grau relativament fort de resistència a la penetració dels comunistes. En realitat, la part nord del Vallès oriental i del Maresme formen un continuum amb una sèrie de comarques de la Catalunya vella —Osona, Garrotxa, Berguedà, la Selva— zona extremadament favorable a Convergència Democràtica de Catalunya (PDC). Els municipis on el PSUC treu més vots dels previstos són els municipis fortament industrialitzats del Vallès que compten amb els percentatges més alts d'immigració de Catalunya.

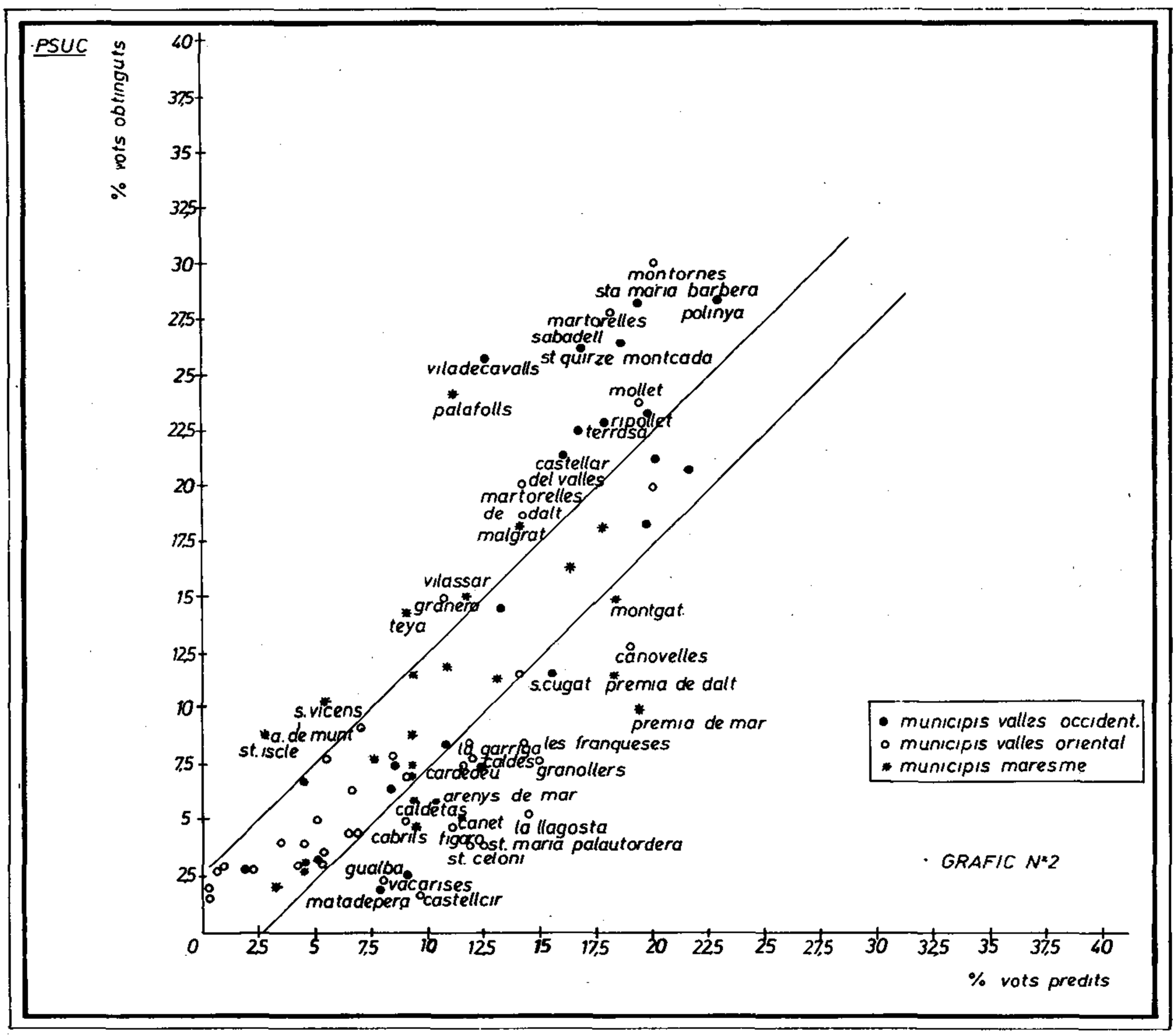

· GRAFIC Nº2

ANÀLISI DE RESIDUS DE LA REGRESSIÓ MULTIPLE. Diagrama de dispersió entre els vots obtinguts i el previstos (PSUC).

PSC-PSOE. Els municipis on els socialistes fan millors resultats que els previstos són municipis del Maresme i del Vallès Oriental (gràfic 3), en general

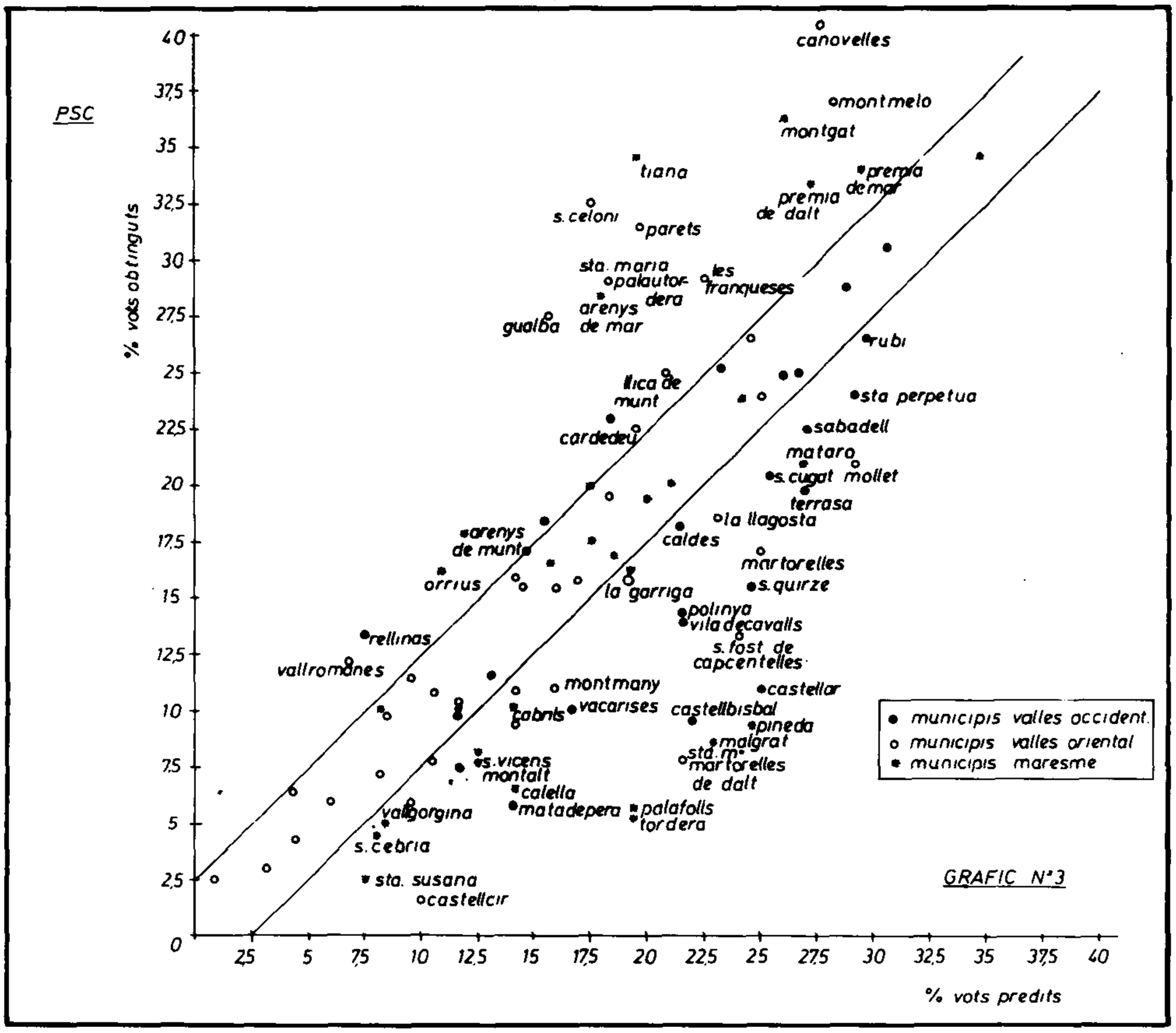

GRAFIC N°3

ANÀLISI DE RESIDUS DE LA REGRESSIÓ MÚLTIPLE. Diagrama de dispersió entre el vots obtinguts i els previstos (PSC).

amb una forta immigració i una bona indústria, mentre que no assoleix els resultats esperats en aquells municipis on el PSUC és el partit majoritari d'esquerra. Gairebé tots aquests municipis pertanyen al Vallès Occidental.

PDC. El Pacte obté pitjors resultats que no s'esperava en poblets molt petits on s'imposa la UCD i en els municipis amb una forta concentració d'immigració del Vallès Occidental (gràfic 4) mentre que, en general, obté molts millors resultats al Maresme i a la zona nord del Vallès Oriental, fins i tot en municipis amb una immigració important com La Llagosta, Cànoves i Palafolls.

UCD. La majoria de municipis donen un percentatge semblant de vots al partit del govern. El vot UCD és molt més alt que el previst en municipis petits on possiblement intervenen factors de tipus personal (gràfic n.º 5). Al Maresme i al Vallès Occidental, gairebé tots els municipis obtenen uns resultats pròxims als previstos, mentre que el partit del govern obté menys vots que no esperava als municipis del Vallès Oriental, sobretot a la zona propera a la comarca d'Osona —Vic—, on hi ha una forta implantació del PDC.

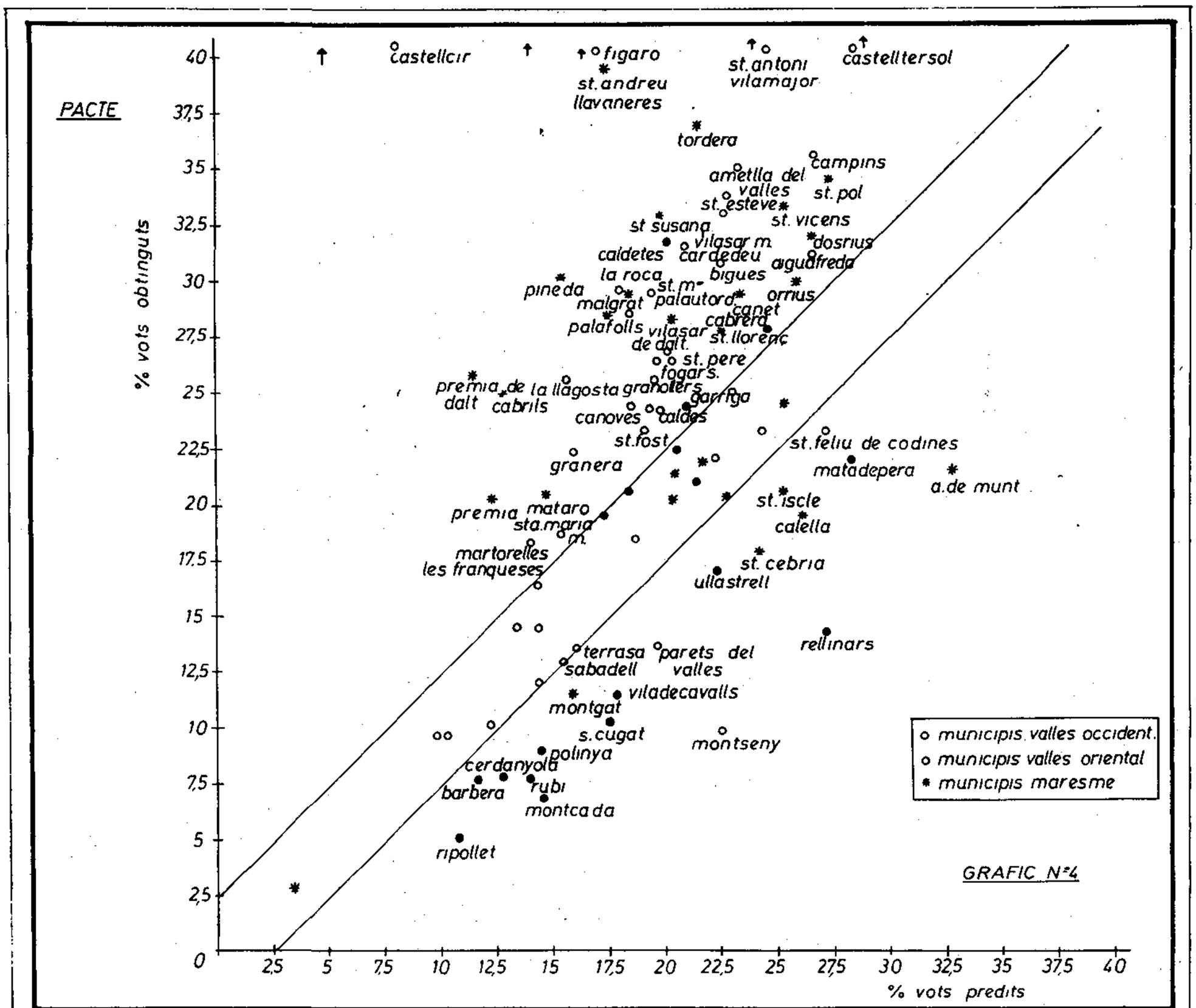

ANÀLISI DE RESIDUS DE LA REGRESSIÓ MÚLTIPLE. Diagrama de dispersió entre els vots obtinguts i els previstos (PDC).

Si cartografiem les zones on la previsió es compleix i aquelles on l'estructura socioeconòmica —segon les variables emprades— no sembla tenir una força explicativa del comportament electoral, veurem fins a quin punt les unes i altres són les mateixes per a tots els partits. Podríem aleshores parlar de zones «*atípiques*» on l«*'espai*» tindria un efecte determinant[13]. Però, ¿de quin *espai* es tracta? No es tracta, evidentment, d'un espai definit per unes variables de geografia natural, sinó que, malgrat localitzar-se en un espai geogràfic concret, té un rerafons constituït per una sèrie d'elements històrics i sòcioculturals que seria molt interessant detectar i quantificar.

En aquestes tres comarques, la zona nord del Vallès i del Maresme es configura com un espai «atípic» en el qual el PDC obté resultats òptims a costa de la UCD per una banda i dels socialistes, per l'altra. En aquestes terres que formen una unitat amb Osona i part de Bages i de la Selva —el Pacte sembla complir un paper de centre ampli que aglutinaria un vot conservador moderat

13. Vegeu M. Terradas, Comunicació al I Colloqui de Sociologia Electoral, publicat a *Estudis Electorals,* Ed. Fundació Jaume Bofill, Barcelona, 1978.

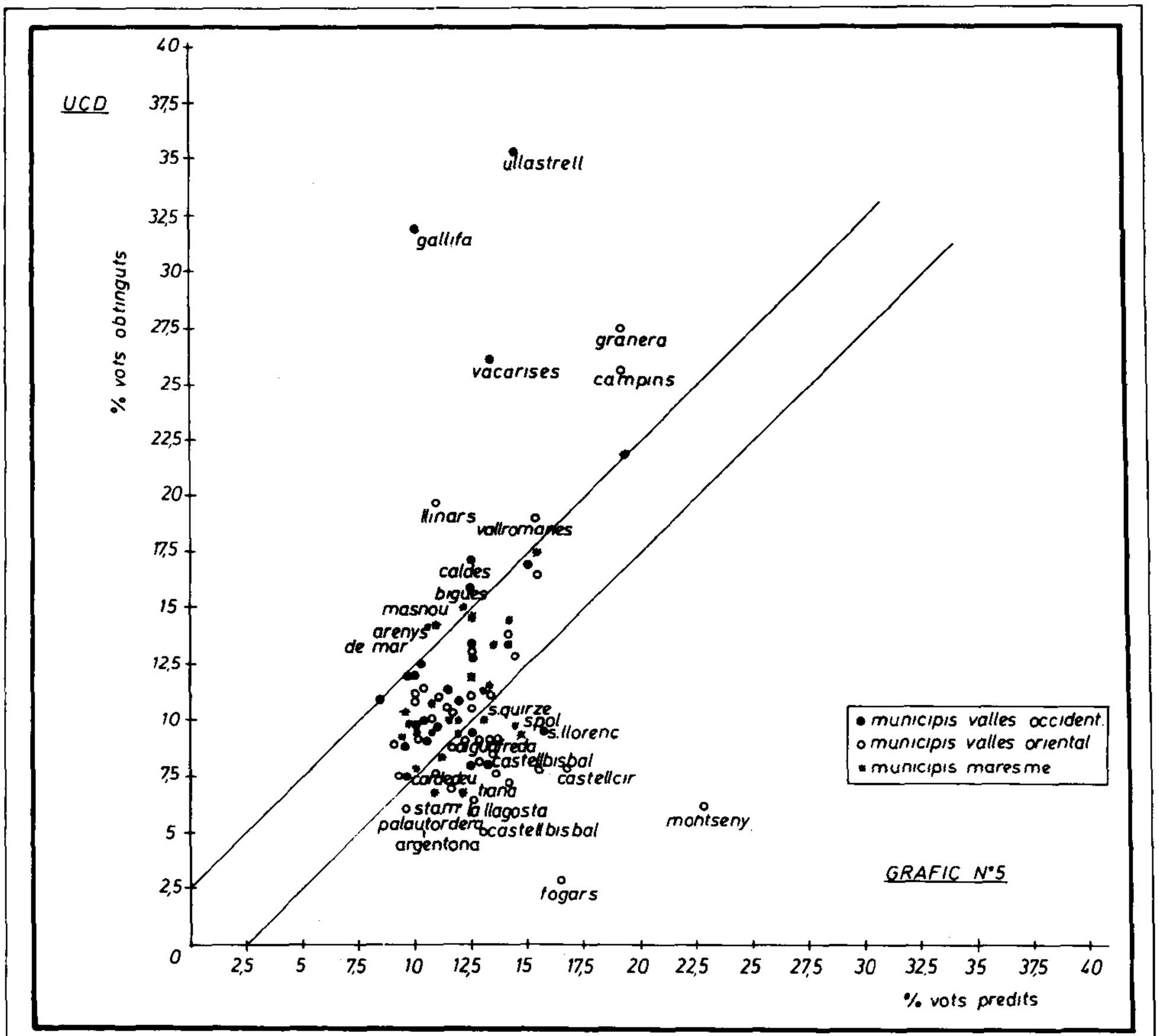

GRAFIC Nº5

ANÀLISI DE RESIDUS DE LA REGRESSIÓ MÚLTIPLE. Diagrama de dispersió entre els vots obtinguts i els previstos (UCD).

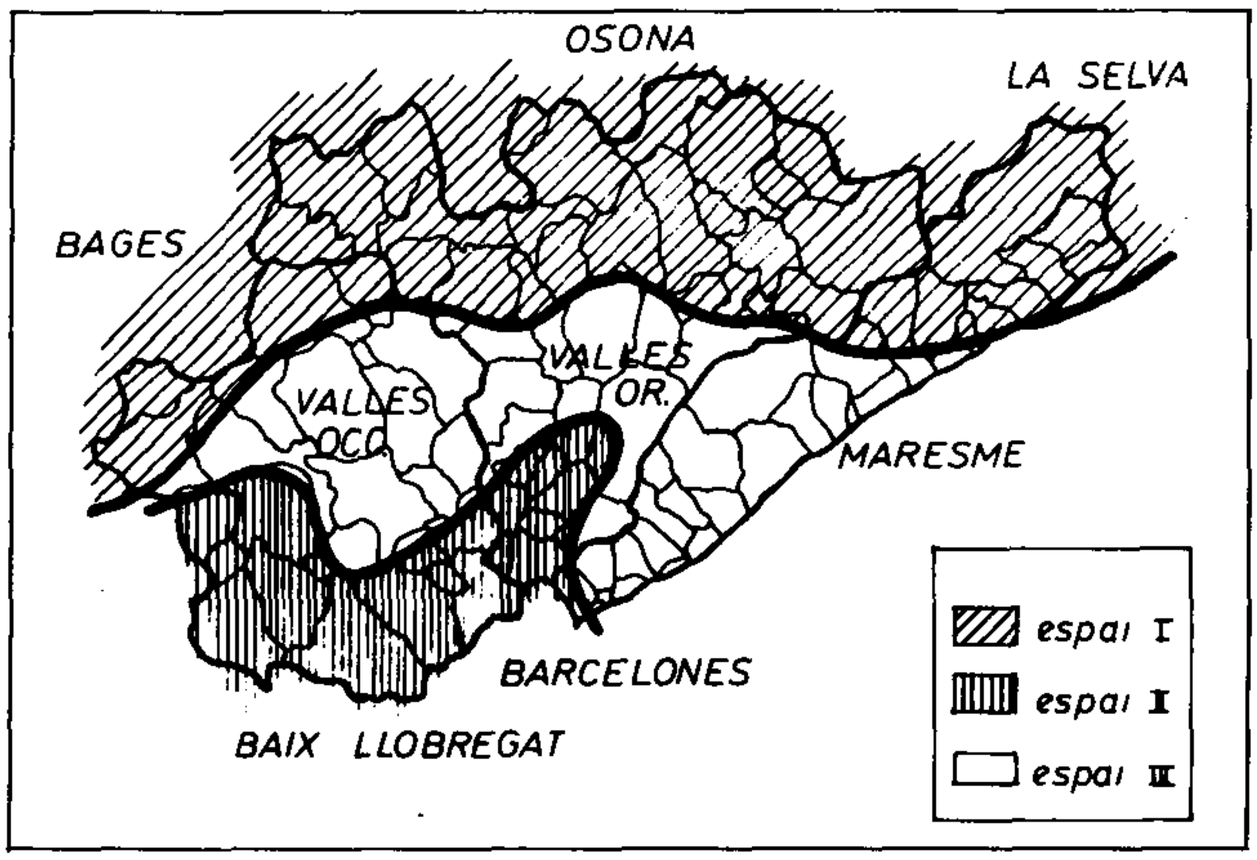

MAPA 1.- Espais homogenis segons l'anàlisi de residus de la regressió múltiple.

però també un vot de centre-esquerra. Aquesta zona és molt impermeable al comunisme— vegeu en el mapa l'espai I.

La zona sud del Vallès Occidental i del Vallès Oriental és un espai on la concentració de la immigració potencia el vot favorable a socialistes i comunistes —vegeu en el mapa l'espai II [14].

A gairebé tot el Maresme i a la zona central del Vallès Oriental i Occidental és on, a partir de l'estructura socioeconòmica, sembla possible predir el comportament electoral amb un marge d'error mínim —vegeu al mapa l'espai III.

1.5. Tipologia de municipis segons el comportament electoral

Hem realitzat una anàlisi de components principals a partir de la matriu de variances-covariances de les set candidatures amb representació parlamentària, més l'abstenció.

Valors propis	58243	27596	12328	11657
% variança explicada	46	22	10	9
% acumulatiu	46	68	78	87

Si representem els municipis respecte als dos primers components que expliquen conjuntament el 68,5 % de la variabilitat total, veiem que l'eix X —component I— separa els municipis segons la major o menor incidència que hi exerceix el PDC. És un eix bipolar que separa l'esquerra d'una banda (PSC-PSUC) i el PDC de l'altra. L'eix Y —component II— els discrimina segons la major o menor incidència que hi té la UCD. Aquest és també un eix bipolar que contraposa la UCD al PDC, és a dir, un centre governamental a un centre nacionalista.

Segons això, en el quadrant 1 se situen els municipis fortament favorables al PDC, en el quadrant 2 aquells en què predomina l'esquerra (PSC-PSUC), en el quadrant 3 hi hauria aquells municipis —inexistents al Vallès i al Maresme— on apareixeria una bipolarització entre la UCD i PSC-PSUC. En el quadrant 4 trobem els municipis gairebé inexistents a les nostres comarques— on hi ha una bipolarització UCD-PDC amb predomini del primer.

En el gràfic 6 hem assenyalat les zones de màxima concentració —núvols de punts— de municipis[15]. Segons això podríem detectar-ne 5 tipus.

1. Municips amb fort predomini de l'esquerra
2. Municipis amb una bipolarització Esquerra-PDC amb predomini de l'esquerra (PSC o PSUC).
3. Municipis amb una bipolarització Esquerra-PDC però amb predomini d'aquest.
4. Municipis amb fort predomini del PDC
5. Municipis amb bipolarització PDC-UCD.

14. Recordem, però, el que hem dit sobre la subvaloració quantitativa dels treballadors en la nota 11 d'aquest mateix article.

15. En el gràfic n.º 6 per facilitar-ne la lectura hem representat només aproximadament el 80 % dels municipis de les comarques estudiades. La majoria de municipis exclosos pertanyen al tipus 3 i estarien situats en el quadrant I.

Si examinem acuradament el gràfic esmentat veurem que, quant a nombre de municipis, el centre de gravetat se situa en el quadrant I perquè en la majoria de municipis del Vallès-Maresme —sobretot del Vallès Oriental i del Maresme— guanya el PDC amb una presència més o menys important de l'esquerra.

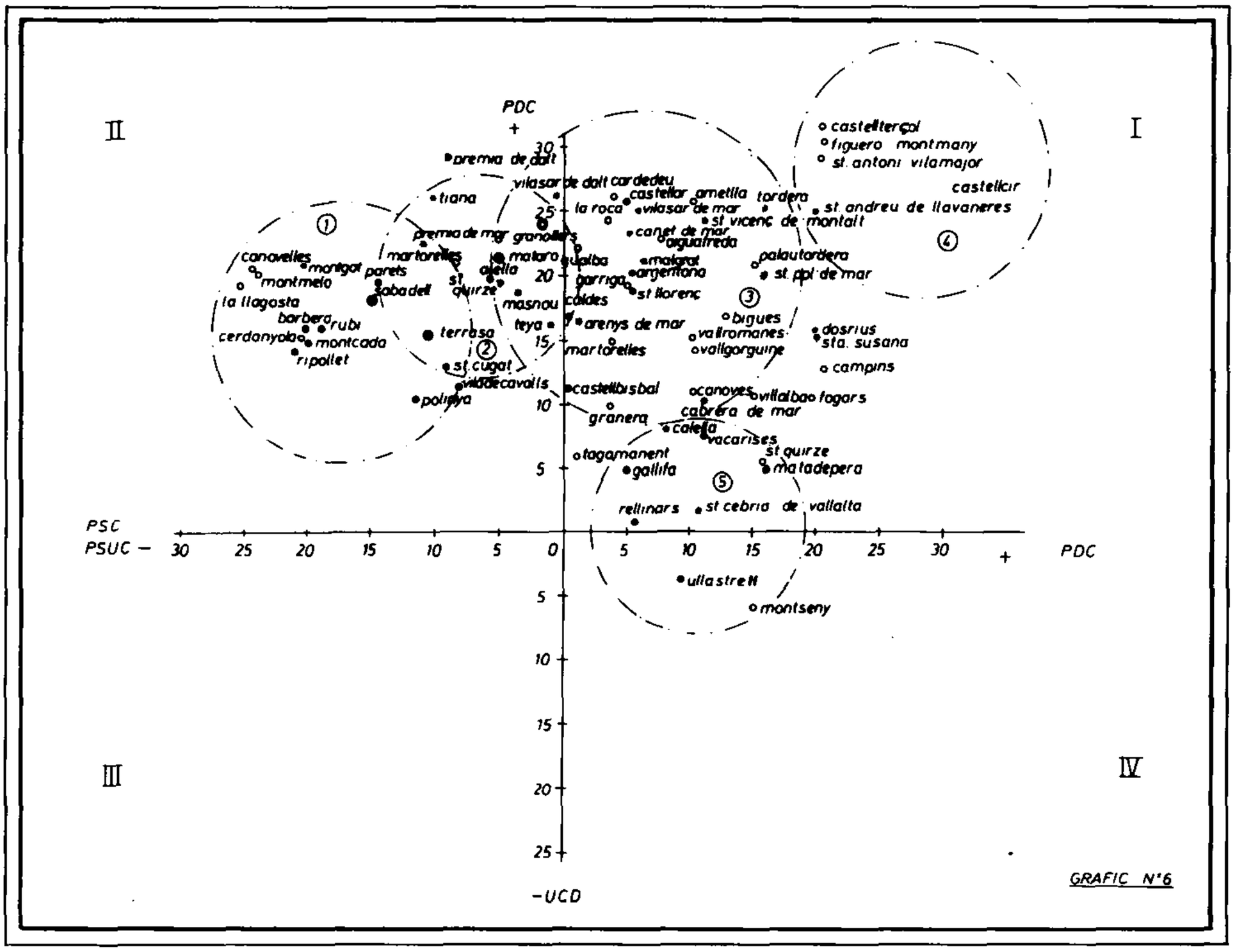

GRAFIC N°6

TIPOLOGIA DELS MUNICIPIS DEL VALLÈS I DEL MARESME

Però, si en comptes de fixar-nos en el nombre de municipis, ens fixem en la població d'aquests, trobem que el centre de gravetat es desplaça del quadrant I al II perquè en la majoria de municipis grans —caps de comarques i d'altres— hi predomina l'esquerra —Mataró, Sabadell, Terrassa, Granollers...—. Pensant en les eleccions municipals, podríem dir que —deixant de banda la tendència històricament comprovada que el vot de les eleccions municipals té una tendència més esquerrana— el PDC podria guanyar en més municipis mentre que l'esquerra ho faria en els més importants.

Si ens fixem en les característiques socioeconòmiques dels diferents tipus de municipis, veiem que tot els de tipus 1 tenen una forta concentració de class treballadora i compten amb els índexs més alts d'immigració de la circumscripció electoral de Barcelona. Els de tipus 2 i 3 són municipis més equilibrats respecte a la proporció d'habitants nascuts a Catalunya i a la resta de l'Estat, coexistint en molts d'ells l'agricultura i la indústria. Els de tipus 4 i

5 tenen en comú la ruralitat i el predomini gairebé absolut de l'agricultura.

A part de les conclusions generals que hem anat comunicant, podríem dir, com a cloenda del nostre estudi, que al Vallès i al Maresme hi ha certament una influència de l'estructura socioeconòmica en el comportament electoral, influència que resulta matisada en alguns espais pel fet de la concentració forta d'indústria i immigració i en d'altres per un rerafons cultural —zona propera a Osona— que haurem d'estudiar a partir d'altres variables qualitatives procedents d'enquestes sobre actituds. També caldrà veure en un futur immediat el grau d'estabilitat del comportament electoral dels diferents tipus de municipis dintre dels diversos «espais» que hem detectat en aquestes comarques.

2. LES ELECCIONS AL CONGRÉS DEL 15 DE JUNY DE 1977 A L'ALT URGELL

Pascual Ingla/Francesc Pallarés

La decisió d'iniciar aques treball va ésser deguda a una doble motivació:

— Com a urgellencs, perquè per mitjà d'aquest estudi podíem contribuir positivament a l'anàlisi de la realitat de la nostra comarca. Creiem que l'elaboració d'un nou model econòmic i territorial per a Catalunya, encaminat a reduir progressivament els desequilibris entre les diferents zones del nostre territori, necessita fonamentar-se en un coneixement profund de la realitat de cada lloc.

— Com a sociòlegs, perquè creiem que l'estudi dels diversos comportaments socials a l'interior d'unitats que sovint es tracten com a homogènies pot aportar elements molt valuosos per a la realització d'estudis a un nivell molt més ampli. Aportació modesta però necessària tant a nivell de dades empíriques com de suggeriment de «pistes» d'investigació i/o d'enfocaments metodològics.

És, doncs, en aquesta doble perspectiva que voldríem situar, també, el lector.

2.1. Qüestions referents al mètode i a les fonts

Per assolir el nostre objectiu, el primer que ens vàrem plantejar va ser l'obtenció d'unes dades ecològiques de base (demogràfiques, econòmiques...) totalment fiables, sense les quals perdia molt sentit el nostre treball.

És prou coneguda la total desídia i ineficàcia del sistema franquista i de la seva burocràcia a l'hora de recollir i elaborar dades estadístiques fiables. La situació de marginació i depressió de la nostra comarca agreujava encara molt més el problema de la manca de dades.

Podíem disposar de les dades del CIDC, però en ser elaborades sobre una mostra que no garantia la fiabilitat suficient pel que fa als municipis de menys de 5.000 habitants (tots els de la nostra comarca excepte la capital) era evident que no les podíem utilitzar.

Per tant, per obtenir les dades que necessitàvem vàrem recórrer a les fonts més primàries: cens electoral, padró municipal, contribució rústica i pecuà-

ria... A més a més, la manca de mitjans tècnics i econòmics ens obligava a la ingent tasca d'elaborar-les manualment (i després, de tractar-les).

L'explotació de les fonts va ser feta de la següent manera:

A) Del *cens electoral* del 1975 (amb les rectificacions de 31-12-76) podíem obtenir les dades sobre el sexe, l'edat, l'estat civil i la professió de tots els electors de l'Alt Urgell distribuïts per taules electorals, municipis i nuclis de població (a l'Alt Urgell hi ha molts municipis que són agrupacions de diferents nuclis de població).

A partir de les dades dels cens vàrem classificar els electors de la següent manera (diferenciant el sexe en cada un dels apartats):

1. GRUPS D'EDAT. Hem utilitzat una periodització clàssica d'intervals de 10 anys, que és prou detallada, i a la vegada operativa, per al nostre estudi.
2. ESTAT CIVIL. Solters, casats i vidus.
3. CATEGORIA SOCIOPROFESSIONAL. Teníem diferents opcions a l'hora de triar una classificació de categories socioprofessionals.

Dues idees bàsiques varen guiar la nostra decisió:

Ens interessava una classificació que fos una expressió, com més exacta millor, de la situació social (en el seu sentit més ampli) dels electors que s'hi agrupen.

Per altra banda, tampoc no es tractava de fer una classificació de categories socioprofessionals en abstracte, sinó una que fos adequada a la particular estructura social i econòmica de l'Alt Urgell. Així evitàvem agafar categories inútiles (per la seva nulla importància a la nostra comarca) o menystenir-ne d'altres que a casa nostra convé destacar.

Basant-nos en aquestes dues orientacions vàrem desglossar el cens en una gamma molt àmplia de categories, les quals hem anat després fusionant fins a arribar a la classificació definitiva, que és la que figura a continuació, complementada amb els exemples més significatius del contingut de cadascuna:

OBRERS: Peons, operaris, indústries lleteres, dependents de comerç, cambrers, metal·lúrgics, etc...
EMPLEATS: Administratius (banca, empreses, funcionaris), encarregats de taller o departament, perforistes, secretàries...
QUADRES MITJANS: Professors E.G.B., perits, A.T.S., aparelladors, etc.
QUADRES SUPERIORS: Llicenciats universitaris, alt personal directiu, alts funcionaris...
PROPIETARIS DE LA INDÚSTRIA O DELS SERVEIS: Comerciants, propietaris de tallers, contratistes d'obres, taxistes, transportistes, rendistes...
PAGESOS: Pagesos, ramaders, avicultors..
CLERGUES: Capellans, religiosos.
MILITARS i FOP.: Militars, guàrdies civils, policia armada, inspectors de policia governativa...
ESTUDIANTS.
JUBILATS.
FEINES DE CASA.

Però, perquè aquesta clasificació respongués al màxim a la realitat, hem hagut de corregir greus ambigüitats i mancances del cens. Els problemes que se'ns han presentat i les solucions que ens han semblat més adients són:

a) Quan la professió que figura en el cens no ens expressa ni explícitament ni implícitament la condició de propietari o assalariat de l'elector. —Ens hem trobat molts cops amb la professió: «electricista», o «mecànic», o «xofer» i no sabíem on classificar-los—. En aquest cas la solució la vàrem trobar per mitjà de les llistes de propietaris de cada ram publicades a la «Guía Comercial i Turística de la provincia de Lérida, 1973» editada per la Cambra de Comerç i de la Indústria de Lleida. D'aquesta manera hem pogut separar els propietaris dels assalariats amb un marge d'error molt petit.

b) Un mal costum tradicional fa que la dona que no és assalariada ni tampoc directament propietària consti en el cens com de professió «sus labores». La quasi totalitat de les dones que treballen a la propietat del seu marit sigui en el ram del comerç o de l'explotació agropecuària, són censades d'aquesta manera.

Si parem compte en l'estructura econòmica de l'Alt Urgell, veurem que existeixen molt poques explotacions de comerç al detall o de pagès que no siguin basades quasi exclusivament en els membres de la família, entre els quals cal comptar també la dona.

Per tant, per a poder reflectir de la manera més fidel possible la realitat de la nostra comarca, s'imposa un transvassament d'efectius de la categoria «feines de casa» (sus labores) a la part femenina de les categories «propietaris de la indústria o dels serveis» i «pagesos».

El problema se'ns presenta només pel que fa a les dones casades perquè les solteres o vídues propietàries ja apareixen censades com a tals.

En funció de tot això ens va semblar que la manera més adient de solucionar aquest problema era, per a cada secció i municipi, *incrementar el nombre de dones propietàries o pageses* en una xifra resultant d'aplicar el percentatge *d'homes casats* al *nombre d'homes comerciants* o *pagesos* censats (subcategories que coneixem), *deduint* la suma d'aquestes dues xifres del *nombre de dones censades* a «*feines de casa*».

Evidentment és una correcció que no resulta totalment exacta, però que ens permet donar una imatge més ajustada de la nostra realitat i eliminar una greu deformació.

B) Del *Padró Municipal de la Seu d'Urgell* vàrem treure les dades sobre la immigració de fora de Catalunya a la Seu. No es tractava de fer un gran estudi sociològic sobre el fet immigratori, sinó de trobar la classificació més operativa per veure de quina manera aquest factor podia ajudar-nos a explicar el comportament electoral. En funció d'això vàrem establir els següents criteris de classificació:

— abans de 1950
— de 1950 a 1959
— de 1960 a 1960
— a partir de 1970

— *CATEGORIA SÒCIO-PROFESIONAL:* (agafant només aquelles categories on la immigració és més important)
1/ Obrers, 2/ empleats, 3/ propietaris de la indústria o dels serveis, 4/ feines de casa, 5/ la resta (fonamentalment jubilats i a les seccions 3 i 6 de la Seu (guàrdies civils i militars respectivament).

— *LLOC DE NAIXEMENT*: A causa del gran nombre d'andalusos establerts a la Seu hem introduit la diferenciació: nascuts a Andalusia i nascuts a la resta d'Espanya.
— *SEXE*: Homes i dones.

C) Les dades sobre l'índex de *pràctica religiosa* per municipis, les hem tretes de l'estudi realitzat pel C.I.S.E.C., «Mapa religiós de Catalunya» I.S.P.A. n.º 107. Barcelona 1974.

D) Per concloure aquesta part voldríem fer unes darreres remarques:

— *Llistes del cens puntejades:* Gràcies a la col·laboració dels interventors de diferents forces polítiques (UCD, Pacte, PSC, PSUC) hem pogut disposar de llistes puntejades que assenyalen els votants efectius a cada taula electoral: Això ens ha permès un estudi molt més exacte de l'abstenció i del vot.
— *Limitacions del cens:* Ens va sorprendre el molt alt percentatge d'abstenció dels electors de 21 a 29 anys. Això ens va fer fer una sèrie de verificacions que van donar com a resultat comprovar que, sobretot als municipis petits, moltes de les persones entre 21 i 29 anys censades allí ja no hi viuen perquè han hagut d'anar a buscar feina a un altre lloc i encara no han regularitzat la seva situació censal.

S'ha de tenir en compte aquesta dada en estudiar els quadres d'estructura de la població i de l'abstenció.

2.2. DESCRIPCIO SOCIOECONOMICA DE L'ALT URGELL

La comarca de l'Alt Urgell compren els municipis de la vall del Segre i de les conques dels rius que hi conflueixen des del municipi d'Aristot-Toloriu a la part més alta fins al de Bassella a la part més baixa.

És una comarca eminentment rural i per tant les activitats compreses dins el sector primari —agricultura, ramaderia, explotacions forestals— constitueixen l'autèntic fonament de tota l'activitat econòmica de l'Alt Urgell.

A la part més alta —des d'Aristot-Toloriu fins a Organyà— l'activitat en el sector primari es basa en la petita i mitjana explotació agropecuària de tipus familiar per a la producció de llet. En canvi, a la part més baixa, hi predominen l'horticultura i els cereals.

El sector industrial, molt feble, es va iniciar amb la transformació dels productes «primaris» del país, principalment de la llet, la fusta i la carn, per continuar, a mesura que creix la capital comarcal, amb la indústria de la construcció, la qual marca un grau de dinamisme molt elevat en relació amb les altres indústries no transformadores dels productes naturals. Recentment s'han implantat unes poques però importants fàbriques a la Ribera de l'Urgellet, Organyà i Oliana, els processos industrials de les quals es basen en la transformació de primeres matèries alienes al país.

El sector de serveis se situa bàsicament a la capital comarcal —la Seu d'Urgell— llevat d'algunes indústries hoteleres lligades al turisme i d'un petit comerç a Oliana i Organyà.

Situat plenament a l'indret que hom anomena «la Catalunya pobra», les característiques socioeconòmiques de l'Alt Urgell giren al voltant de 3 paràmetres cardinals:

1. La depressió econòmica resultant del model de desenvolupament patit sota el franquisme, que, fomentant l'especulació, ha servit per concentrar l'activitat industrial a molt poques zones i ha deixat totes les altres sense possibilitats de dinamitzar la seva economia.
2. La marginació a tots nivells (comunicacions dolentes, greus dèficits sanitaris i escolars, manca d'equipaments socioculturals i recreatius, etc...) producte d'un sistema polític autoritari i centralista basat en una organització territorial (la província) absolutament inadequada a la nostra realitat.
3. El progressiu despoblament com a resultant dels 2 punts anteriors:

1860 — 28.278 habitants
1900 — 18.898 »
1930 — 20.743 »
1950 — 22.002 »
1975 — 19.232 »

ALT URGELL

HABITANTS PER MUNICIPIS 1975

La Seu d'Urgell	9.392
Oliana	2.055
Organyà	1.150
Ribera de l'Urgellet	914
Coll de Nargó	723
Valls del Valira	703
Montferrer - Castellbò	630
Alàs - Cerc	531
Peramola	487
Fígols - Alinyà	459
Bassella	411
Valls d'Aguilar	346
Aristot - Toloriu	195
Cabó	179
Estamariu	151
La Vansa - Fòrnols	151
Josa - Tuixent	134
Arsèguel	78
Cava	66
Total	18.735

L'actual divisió administrativa és fruit de diverses annexions d'antics municipis que a partir del 1960 s'han agrupat donada la poca població residual que hi existia. Mentre que el 1960 existien quaranta municipis, el 1970 ja s'havien reduït a vint-i-vuit i actualment —1978—, són 19 els ajuntaments, dels quals 16 oscillen entre els 65 habitants, el de Cava (l'ajuntament de menys població de Catalunya) i el de Ribera de l'Urgellet (agregació de pobles) amb 924 habitants. Els tres municipis restants, Organyà, Oliana i la Seu d'Urgell tenen mil cent cinquanta (1150), dos mil cinquanta-cinc (2055) i nou mil vuit-cents setanta-un (9871) habitants respectivament.

A més a més d'aquesta major densitat demogràfica, l'estructura socioeconòmica d'aquests tres municipis és molt diferent de la resta, per dues raons principals:

1. Encara que en diferent escala, en tots tres radiquen indústries.
2. Cadascun d'ells exerceix una funció de capitalitat i, per tant, de centre de serveis en les seves respectives subcomarques.

Aquesta diferent base econòmica municipal i la diferent estructura social inherent ens ha determinat a dividir l'Alt Urgell en dues zones per tal de poder estudiar el comportament electoral en unitats més homogènies. Anomenarem Zona Urbana la formada pels municipis de la Seu, Oliana i Organyà i Zona Rural la formada per la resta dels municipis de la comarca.

2.3. La població electoral

L'anàlisi de la població electoral, la fem a tres nivells:

1.er Com una visió global de l'electorat de l'Alt Urgell; 2.º Com una visió comparativa de la població electoral de la ZU i la ZR; 3.er Descrivint l'electorat de la Seu d'Urgell.

La població electoral de l'Alt Urgell constava, el 15 juny 1977, de 13.354 persones, de les quals 8.639 habitaven a la Zona Urbana (ZU) i 4.715 a la Zona Rural (ZR).

1.er Els trets principals que defineixen el conjunt de la població electoral de l'Alt Urgell són: una superioritat, encara que lleugera, dels homes (50,89 %) sobre les dones (49,10 %); una reduïda presència de les edats joves (31,92 % de 21 a 39 anys contra 39,03 % de 40 a 59 anys); un elevat índex de solteria masculina (14,48 %) en comparació amb la femenina (7,95 %); i el predomini de la categoria «Pagès» sobre la resta de les categories socioprofesionals.

Ens trobem, doncs, que malgrat la superioritat demogràfica de la ZU, les característiques sociològiques de l'electorat de l'Alt Urgell resulten qualitativament determinades per les característiques de la ZR.

2n. La comparació de l'estructura de la població electoral corresponent a cada zona *per raó del sexe* ens dóna una primera constatació important. Mentre que a la zona urbana existeix un lleu predomini de l'electorat femení (50,72 %) sobre el masculí, (49,28 %), cosa normal en qualsevol població per causa de la major esperança de vida de la dona respecte a l'home, a la zona rural hi ha un desequilibri molt remarcable. El 53,83 % de la població electoral correspon al sexe masculí i el 46,16 % al femení. L'estructura tradicional agrària fa que l'home estigui més lligat a la terra que la dona i per això aquesta té més mobilitat social, que l'empeny a l'emigració des de les edats hàbils per a iniciar el treball, el qual ha d'anar a buscar en indrets més urbans i industrialitzatzs.

Aquesta emigració rural femenina origina a l'estructura de la població electoral rural *per raó de l'estat civil* un índex de solteria masculina molt més alt (19,67 %) que l'índex de solteria femenina (7,95 %). El noi pagès troba gran dificultat a l'hora de casar-se, de buscar parella, ja que la del propi medi ha marxat i és molt difícil —donades les característiques del món rural— cercar-la en altres medis. A la zona urbana existeix també un cert desnivell entre els homes solters (11,54 %) i les dones solteres (7,94 %) la qual cosa ens marca el context rural on s'insereix.

Per tal de facilitar la lectura i comparació entre les dues zones, agrupem els electors per raó de les edats en tres grups diferenciats. Els electors com-

presos entre els 21 i els 39 anys a la zona rural representen el 25,65 % de la totalitat d'electors i a la zona urbana el 35,33 %. El pobles rurals amb més incidència d'electors d'aquesta edat són: Arsèguel (31,80 %), Alàs-Cerc (30,94 %), Aristot-Toloriu (28,74 %) i Coll de Nargo (27,32 %). Per altra banda, dins de l'estructura de la població electoral urbana, on hi ha més incidència d'electors de 21 a 39 anys és a Oliana (37,83 %). Fet motivat, sens dubte, per la retenció de la joventut a l'esmentat poble, que ofereix abundants llocs de treball encara que polaritzats en una única fàbrica.

L'electorat de 40 a 59 anys totalitza el 40,16 % a la zona rural, i un percentatge inferior encara que molt semblant (38,34 %) a la zona urbana. Sobrepassen les mitjanes els pobles de Bassella (45,72 %), Valls del Valira (43,50 %) i Montferrer-Castellbò (42,84 %) de la zona rural i, a la zona urbana, algunes seccions de la Seu d'Urgell.

A la zona rural, l'electorat de 60 anys i més assoleix el 34,15 % de la totalitat, mentre que a l'urbana se situa en el 26,2 %. Els pobles de la Vansa-Fórnols (49,4 %), Cava (46,53 %) Cabó (38,25 %) i Josa-Tuixent (36,02 %) són els que tenen els índexs més alt d'electorat d'aquesta edat a la zona rural i a la zona urbana Organyà (34,28 %).

Per l'estructura de l'edat, la característica més significativa de l'electorat de l'Alt Urgell és la d'ultrapassar majoritàriament els 40 anys (68,07 %). Falten en la seva estructura, principalment a la zona rural i amb no tanta incidència a la zona urbana, contingents electorals (31,92 %) de menys de 40 anys. L'emigració per manca de llocs de treball a la comarca n'és la causa, com ja hem insistit moltes vegades al llarg d'aquest treball.

Per raó de l'estructura socioprofessional, la categoria més important dels electors urbans és la de les dones de «feines de casa» (33 %) seguida dels «obrers» (24,67 %), dels «propietaris de la indústria o dels serveis» (11,63 %), dels «jubilats» (9,13 %), dels «pagesos» (7,97 %) i dels «empleats» (5,40 %); la resta de les professions —quadres mitjans, quadres superiors, militars, religiosos-clergat i estudiants— oscil·len entre el 0,85 % i el 2,05 %.

L'electorat rural, el major nombre d'electors són «pagesos» (50,49 %) seguit de les dones de «feines de casa» (23,03 %) i dels «jubilats» (8,41 %). Els «obrers» representen el 8,16 % de la totalitat i els «propietaris», el 4,49 %. La resta de les professions tenen a la zona rural uns percentatges que no arriben a l'1 % de la totalitat de la població electoral, llevat els «empleats», que assoleixen el 2,66 %.

Existeix, doncs, una clara diferenciació en l'estructura socioprofessional de la població electoral urbana i rural, la qual cosa ha motivat —a part les altres raons ja indicades— la distinció de les dues zones.

3.er Donada la importància de la Seu d'Urgell com a capital comarcal, i també, pel seu rellevant nombre d'electors, cal fer una breu descripció sociològica específica de cada secció electoral.

A nivell censal i electoral, la Seu d'Urgell es divideix en set seccions (nou taules).

A part de les seccions 1.ª, 2.ª i 7.ª, no es pot dir que aquesta divisió correspongi a zones urbanísticament i sociològicament homogènies de la Seu.

La secció 1.ª se situa íntegrament al «casc antic» on predominan les persones de 40 a 59 anys. Aquestes representen el 42,82 % de l'electorat de la secció. La mitjana de la Seu del mateix grup és del 38,88 %. És la secció de la màxima densitat «obrera» (29,33 %). El 31,79 % de la seva població és immigrada, de la qual el 59,07 % són nascuts a Andalusia.

La secció 2.ª comprèn la «corona exterior» del casc antic, pas entremig d'aquest i el modern eixample. Donada la presència de l'Asil, és la secció amb un índex més elevat de persones que superen els 60 anys (29,48 %).

En relació amb la secció 1.ª, hi ha més incidència de «propietaris» i menys d'«obrers», però aquestes dues categories són lleugerament superiors a la corresponent mitjana a nivell de la Seu. És la secció amb més presència relativa de «clergues». El percentatge de nascuts fora de Catalunya (21,79 %) és inferior a la mitjana de la Seu (28,93 %). El 53,46 % dels immigrants són també andalusos.

L'antic terme municipal de Castellciutat constitueix la secció 7.ª.

Annexionat a la Seu d'Urgell l'any 1971, té unes característiques històriques, geogràfiques, urbanístiques i socioeconómiques pròpies, que el fan un nucli amb una personalitat molt definida i perfectament diferenciable del que és la Seu estricta. A més, té molts elements de «ruralitat»; una manca de pobla-

MUNICIPIS ZONA RURAL	NOMBRE D'ELECTORS					
	Homes		Dones		Total	
	N.º absolut	%	N.º absolut	%	N.º absolut	%
Alás-Cerc	242	55,50	194	44,50	436	100
Aristot-Toloriu	85	53,13	75	46,87	160	100
Arsèguel	35	53,03	31	46,97	66	100
Bassella	173	54,57	144	45,43	317	100
Cabó	71	52,21	65	47,79	136	100
Cava	36	62,07	22	37,93	58	100
Coll de Nargó	284	51,08	272	48,92	556	100
Estamariu	70	57,85	51	42,15	121	100
Fígols-Alinyá	194	56,23	151	43,77	345	100
Josa-Tuixent	65	53,28	57	46,72	122	100
Montferrer-Castellbó	259	53,62	224	46,38	483	100
Peramola	189	51,08	181	48,92	370	100
Ribera Urgellet	309	52,82	276	47,18	585	100
Valls d'Aguilar	151	54,51	126	45,49	277	100
Valls del Valira	307	54,82	253	45,18	560	100
La Vansa-Fórnols	70	56,91	53	43,09	123	100
Total	2.540	53,87	2.175	46,13	4.715	100

MUNICIPIS ZONA URBANA	Homes		Dones		Total	
	N.º absolut	%	N.º absolut	%	N.º absolut	%
Organyà	417	50,18	414	49,82	831	100
Oliana	730	51,52	687	48,48	1.417	100
La Seu d'Urgell						
Secció 1.ª	512	48,30	548	51,70	1.060	100
» 2.ª	551	47,09	619	52,91	1.470	100
» 3.ª	356	50,42	350	49,57	706	100
» 4.ª	449	49,17	464	50,82	913	100
» 5.ª	678	48,64	716	51,36	1.394	100
» 6.ª	367	48,74	386	51,26	753	100
» 7.ª	197	49,87	198	50,12	395	100
Castellciutat						
Total	4.257	49,27	4.382	50,72	8.639	100

ció de 21 a 29 anys (14,43 %) quasi el doble índex de solteria masculina (12,65 %) sobre la femenina (7,34 %), una forta presència de «pagesos» (23,03 %) i un baix índex d'immigració (18,99 %) en comparació a les altres seccions de la Seu.

Les seccions 4.ª i 5.ª ocupen quasi la totalitat de l'eixample de la Seu i ambdues tenen unes característiques sociològiques molt coincidents. Hi predominen les edats joves de 21 a 39 anys amb un percentatge del 38,21 % a la 4.ª i del 40,39 % a la 5.ª. La mitjana de la Seu del mateix grup és del 35,48 %.

Són les seccions amb més forta presència d'«empleats», «quadres mitjans» i «quadres superiors». La composició «obrera» se situa al nivell de la mitjana global (22,56 % a la secció 4.ª i 22,81 % a la 5.ª). L'única diferència notable entre l'una i l'altra secció radica en les persones immigrades, les quals abunden més en la secció 5.ª (31,33 %) que en la 4.ª (23,88) %.

Finalment, les seccions 3.ª i 6.ª ni considerades separadament ni preses

TOTALS COMARCALS ALT URGELL
Estructura de la població electoral

	Homes		Dones		total	
	N.º absolut	% cens comarcal	N.º absolut	% cens comarcal	N.º absolut	% cens comarcal
EDATS						
21 — 29	1.164	8,71	1.021	7,64	2.185	16,36
30 — 39	1.083	8,10	995	7,45	2.185	15,56
40 — 49	1.350	10,10	1.276	9,55	2.626	19,65
50 — 59	1.307	9,78	1.282	9,60	2.589	19,38
60 — 69	1.052	7,87	1.036	7,75	2.088	15,62
70 — 79	632	4,73	692	5,18	1.324	9,91
80 i més	209	1,56	255	1,91	564	3,47
Total	6.797	50,89	6.557	49,10	13.354	100
ESTAT CIVIL						
Solters	1.934	14,48	1.061	7,95	2.995	22,43
Casats	4.569	34,21	4.552	34,09	9.121	68,30
Vidus	294	2,20	944	7,07	1.238	9,27
Total	6.797	50,89	6.557	49,10	13.354	100
CATEGORIA SOCIOPROFESSIONAL						
Obrers	2.152	16,12	365	2,73	2.517	18,85
Empleats	406	3,04	187	1,40	593	4,44
Quadre mitjà	108	0,81	111	0,83	219	1,64
» superior	70	0,52	18	0,13	88	0,66
Propietaris Ind. i serveis	892	6,68	325	2,43	1.217	9,11
Pagesos	1.902	14,24	1.168	8,75	3.070	22,99
Militars i FOP	185	1,39	—	—	185	1,39
Clergat	59	0,44	69	0,52	128	0,96
Estudiants	126	0,94	88	0,66	214	1,60
Jubilats	897	6,72	289	2,16	1.186	8,88
Feines de casa	—		3.937	29,48	3.937	29,48
Total	6.797	50,89	6.557	49,10	13.354	100

com a conjunt no constitueixen cap zona homogènia. La secció 3.ª inclou una petita part de l'eixample, les bordes al nord i a l'est de la Seu, les zones suburbials de la mateixa orientació i la caserna de la Guàrdia Civil. Aquest últim factor dóna a la secció 3.ª el més elevat nombre d'electors joves (47,58 %). La secció 6.ª inclou també una petita franja de l'eixample, tot el barri de Santa Magdalena, les bordes de la riba esquerra del Segre i els pavellons militars.

Per tant, la composició sociològica d'ambdues seccions és molt diversa: «empleats», «obrers» i «propietaris» a l'eixample, a les zones suburbials i a Sta. Magdalena; «pagesos» a les bordes; i «militars» i «Guàrdia Civil» a les respectives casernes. Per tant l'estudi i tractament de les dades totals d'aquestes seccions cal fer-lo amb molta cura per tal de no treure'n interpretacions inexactes.

TOTALS ZONA RURAL
Estructura de la Població electoral

	Homes		Dones		Total	
	N.º absolut	% total homes ZR	N.º absolut	% total dones ZR	N.º absolut	% total cens ZR
EDATS						
21 — 29	367	14,45	274	12,60	641	13,59
30 — 39	319	12,56	250	11,49	569	12,07
40 — 49	471	18,54	398	18,30	869	18,43
50 — 59	530	20,87	495	22,76	1.025	21,74
60 — 69	449	17,68	386	17,75	835	17,70
70 — 79	297	11,69	271	12,46	568	12,05
80 i més	107	4,21	101	4,64	208	4,41
Total	2.540	100	2.175	100	4.715	100
ESTAT CIVIL						
Solters	937	36,89	375	17,24	1,312	27,83
Casats	1.441	56,73	1.440	66,21	2.881	61,10
Vidus	162	6,38	360	16,55	522	11,07
Total	2.540	100	2.175	100	4.715	100
CATEGORIA SOCIOPROFESSIONAL						
Obrers	333	13,11	52	2,39	385	8,16
Empleats	88	3,46	38	1,75	126	2,67
Quadre mitjà	*16*	*0,63*	35	*1,61*	*51*	*1,08*
» superiors	9	0,35	8	0,37	17	0,36
Propietaris Ind. i serveis	193	7,60	19	0,87	212	4,49
Pagesos	1,515	59,65	866	39,82	2,381	50,50
Clergat	10	0,39	—	—	10	0,21
Militars i FOP.	8	0,31	—	—	8	0,17
Estudiants	23	0,91	19	0,87	42	0,89
Jubilats	345	13,58	52	2,39	397	8,42
Feines de casa	—		1.086	49,93	1.086	23,03
Total	2.540	100	2.175	100	4.715	100

TOTAL ZONA URBANA
(La Seu d'Urgell, Oliana, Organyà)
Estructura de la població electoral

	Homes		Dones		Total	
	N.º absolut	% total cens ZU	N.º absolut	% total cens ZU	N.º absolut	% cens ZU
EDATS						
21-29	797	9,22	747	8,64	1.544	17,87
30-39	764	8,84	745	8,62	1.509	17,46
40-49	879	10,17	878	10,16	1.757	20,33
50-59	777	8,99	787	9,11	1.564	18,10
60-69	603	6,98	650	7,52	1.253	14,50
70-79	335	3,87	421	4,87	756	8,75
80 i mes	102	1,18	154	1,78	256	2,96
Total	4.257	49,27	4.382	50,72	8.639	100
ESTAT CIVIL						
Solters	97	11,54	686	7,94	1.683	19,48
Casats	3.128	36,21	3.112	36,02	6.240	72,23
Vidus	132	1,53	584	6,76	716	8,28
Total	4.257	49,27	4.382	50,72	8.639	100
CATEGORIA SÒCIOPROFESSIONAL						
Obrers	1.819	21,05	313	3,62	2.132	24,67
Empleats	318	3,68	149	1,72	467	5,40
Quadre mitjà	92	1,06	76	0,88	168	1,94
» superior	61	0,71	10	0,12	71	0,82
Propietaris Ind. i serveis	699	8,09	306	3,54	1.005	11,63
Pagesos	387	4,48	302	3,49	689	7,97
Militars i FOP	177	2,05	—	—	177	2,05
Clergat	49	0,56	69	0,80	118	1,36
Estudiants	103	1,19	69	0,80	172	1,99
Jubilats	552	6,39	237	2,74	789	9,13
Feines de casa	—	—	2.851	33,00	2.851	33,00
Total	4.257	49,27	4.382	50,72	8.639	100

2.4. Anàlisi de l'abstenció

2.4.1. Dades globals

El cens electoral a l'Alt Urgell era de 13.354 electors, 4.715 dels quals són censats a la ZONA que en el nostre treball considerem RURAL i 8.639 a la Zona Urbana.

El nombre total de participants a les eleccions del 15 de juny de 1977 ha estat de 9860. La mitjana de participació a l'Alt Urgell se situa al 73,83 %, i en conseqüència la mitjana d'abstenció al 26,17 %. La mitjana d'abstenció de Catalunya essent del 17,6 % del cens electoral, l'Alt Urgell se situa com la 4.ª comarca més abstencionista de Catalunya, només superada pels dos Pallars i el Solsonès.

Totals comarcals
ABSTENCIÓ
(Cens electoral 13.354)

	Homes		Dones		Total	
	N.º absolut	% total H. categoria	N.º absolut	% total D. categoria	N.º absolut	% total categoria
EDATS						
21-29	364	31,27	306	29,97	670	30,66
30-39	207	19,11	186	18,69	393	18,91
40-49	247	18,30	255	19,98	502	19,12
50-59	247	18,90	367	28,63	614	23,72
60-69	254	24,14	332	32,05	586	28,07
70-79	192	30,38	281	40,61	473	35,73
80 i mes	101	48,33	155	60,72	256	55,17
Total	1.612	23,72	1.882	28,70	3.494	26,16
ESTAT CIVIL						
Solters	635	32,33	367	34,59	1.002	33,46
Casats	868	19,00	1.126	24,74	1.994	21,86
Vidus	109	37,07	389	41,21	498	40,23
Total	1.612	23,72	1.882	28,70	3.494	26,16
CATEGORIA SÒCIOPROFESSIONAL						
Obrers	341	15,85	74	20,27	415	16,43
Empleats	77	18,97	55	29,41	132	29,26
Quadres mitjans	18	16,67	23	20,72	41	18,72
» superiors	6	8,57	4	22,22	10	11,36
Propietaris Ind. i serveis	137	15,36	42	12,92	179	14,71
Pagesos	569	29,92	436	37,33	1.005	32,74
Militars. i FOP	83	44,86	—	—	83	44,86
Clergat	7	11,86	5	7,25	12	9,38
Estudiants	69	54,76	43	48,86	112	52,34
Jubilats	305	34,00	107	37,02	412	34,74
Feines de casa	—	—	1.093	27,76	1.093	27,76
Total	1.612	23,72	1.882	28,70	3.494	26,16

De manera concordant amb la resta de Catalunya, l'Alt Urgell del juny de 1977 s'ha manifestat menys abstencionista que en les eleccions al Parlament de Catalunya de l'any 1932 (37,08) [16] i que en les eleccions a Corts del 1936 (38,52) [17].

A l'interior de l'Alt Urgell, el comportament, lògicament, no ha estat pas homogeni:

A la Zona Rural han participat 2.967 electors representant el 62,9 % sobre la totalitat de la població electoral rural. Per tant, l'índex d'abstenció a la Zona Rural és del 37,07 %, que en nombre absolut significa 1.748 abstencions.

16. Conxita Mir: «L'elecció al Parlament de Catalunya a l'any 1932 a la circumscripció de Lleida». Perspectiva social n.º 10, ICESB, Barcelona, 1977.
17. Elaboració pròpia a partir del «Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya» 17 febrer 1936.

A la Zona Urbana han participat 6.893 electors representant el 79,78 % sobre la totalitat de la població electoral urbana i 1.746, representant el 20,21 % d'abstenció urbana, s'han abstingut d'emetre el vot.

Existeix, doncs, una notable diferència en les actituds participatives entre la Zona Rural i la Zona Urbana a la comarca de l'Alt Urgell, la qual ens dóna un nou paràmetre de diferenciació, aquest a nivell polític, entre les dues zones.

2.4.2. *Abstenció Zona Rural*

Quadre d'abstenció rural per municipis, indicada en percentatges:

Ordre	Municipis	Percentatges d'abstenció
1	Cava	50,00
2	Valls del Valira	49,82
3	Valls d'Aguilar	48,37
4	Alàs-Cerc	45,64
5	Montferrer-Castellbò	42,02
6	Aristot-Toloriu	40,00
7	Coll de Nargó	37,23
	Mitjana rural	37,07
8	Arsèguel	36,36
9	Josa-Tuixent	36,06
10	La Vansa-Fórnols	32,52
11	Estamariu	32,23
12	Bassella	30,91
13	Ribera de l'Urgellet	29,23
14	Fígols-Alinyà	28,69
15	Cabó	25,73
16	Peramola	22,43

2.4.2.1. L'abstenció i els assentaments de les poblacions.

Els municipis que es troben situats sota la mitjana d'abstenció rural són municipis que o no tenen actualment dispersió de població (Arsèguel, Estamariu, Fígols-Alianyà), o en tenen molt poca (Josa-Tuixent, Cabó), o estan relativament ben comunicats els diversos nuclis de població amb el lloc on calia emetre el vot (Ribera de l'Urgellet, Peramola, Bassella).

Per contra, els municipis amb gran nombre d'assentaments de població dispersa i mal comunicats (Cava, Valls del Valira, Valls d'Aguilar, Alàs-Cerc. Montferrer-Castellbò, Aristot-Toloriu) acusen uns percentatges més elevats d'abstenció. Existeix una correlació directa entre la dispersió de la població unida a la distància de les taules electorals i l'índex d'abstenció, així com entre distància simple i el referit índex.

A manera d'exemple podem citar el poble de Bescaran, del municipi de les Valls del Valira, on l'abstenció afectant 68 electors ha assolit el 89,47 % i es distribueix en el 82,60 % dels homes i el 100 % de les dones. El lloc on calia votar era Anserall i la comunicació normal entre ambdós pobles s'ha de fer travessant tres termes municipals: Estamariu, Alàs-Cerc i la Seu d'Urgell amb un recorregut de 20 Km., la major part dels quals s'estén per un camí en condicions deficients. Encara és més significativa l'abstenció de tots dotze electors del Quer Foradat. El lloc on calia emetre el vot se situava a Ansovell (municipi de Cava) amb la gran dificultat que comporta el desplaçament d'un lloc a l'altre: 11 Kms. entre el Quer Foradat i la comarcal 1313, 3 Kms. d'aquesta fins al Pont d'Arsèguel, i 12 Kms. fins a Ansovell.

L'abstenció rural per nuclis de població

Nuclis de població	% d'abstenció	N.º absolut
Querforadat	100,00	12
Junyent	100,00	8
Anyús	100,00	1
Biscarbó	100,00	5
Canturri	100,00	2
Carmeniu	100,00	4
Sallent de Castellbò	100,00	2
Turbiàs	100,00	6
Banyeres	100,00	2
Argelagosa	100,00	7
Bescaran	89,47	68
Miravall	85,71	6
Guils del Cantó	84,00	21
Josa de Cadí	81,25	13
Els Castells	80,00	4
Avellanet	80,00	8
Perles	80,00	16
Vilamitjana	76,47	26
Sisquer	75,00	12
Gavarra	73,80	31
Tost	71,42	5
Argolell	70,96	22
Aós de Civís	70,00	14
Castellar de Tost	69,23	9
Castellàs	66,66	8
Trejuvell	66,66	4
St. Joan Fumat	66,66	28
Pallerols	65,62	21
Bastida d'Hortons	64,28	18
El Ges	63,15	12
Ars	62,96	17
Barceloneta	60,00	3
Cortiuda	60,00	3
La Guàrdia d'Ares	59,09	13
Taús	59,09	26
Vilanova de Banat	58,20	39
Artedó	58,13	25
Torres	57,14	12
Calvinyà	56,25	9
Espaén	55,55	5
Asnurri	55,17	16
Bellpui	53,33	8
Les Masies de Nargó	52,83	28
Albet	50,00	12
Valldarques	50,00	10
Montanissell	50,00	15
Sallent d'Organyà	48,78	20
Aristot	47,22	17
Castellbò	44'77	30
Parròquia d'Hortó	43,47	10
Castellnou de Carcolze	42,85	12
SORRIBES	42,85	9
Arfa	42,65	61
Civís	42,10	24
Mirambell	42,10	8
Romanins	40,90	9
Arcavell	39,13	18
Barri de St. Antoni	38,46	10

Nuclis de població	% d'abstenció	N.º absolut
ANSOVELL	37,17	13
PONT DE BAR	37,14	13
Mitjana rural	37,07	
St. Andreu / Sta. Creu	37,03	10
Cerc	36,66	11
Poble Sec	36,36	28
Bar	36,36	12
Cava	36,36	4
ARSÈQUEL	36,36	24
ALÀS	35,96	82
Toloriu	35,71	10
Tragó	34,66	26
Aguilar	34,04	16
Barri St. Pere	33,33	7
Farga de Moles	33,33	6
Guardiola de Bassella	33,33	2
ESTAMARIU	32,23	39
NOVES DE SEGRE	32,16	46
Ogern	31,48	34
Fórnols	30,43	7
Adrall	29,78	42
TUIXENT	29,24	31
FÍGOLS	29,19	40
Les Sorts	28,94	11
La Clua	28,57	8
COLL DE NARGÓ	27,83	103
Llobera	27,58	8
Montan	27,27	12
Nuncarga	26,92	7
MONTFERRER	26,11	41
CABÓ	25,73	35
Seix	25,00	2
Adraén	25,00	4
Bellestar	24,48	12
Altés	23,40	11
Alzina	23,33	7
BASSELLA	22,58	7
Hostalets	22,22	2
Castellnou de Bassella	20,83	5
Palanca de Noves	20,00	1
PERAMOLA	17,80	47
Aravell	16,66	6
Torà de Tost	16,66	1
ANSERALL	16,21	12
PLA DE ST. TIRS	14,43	28
Cornellana	14,28	2
Canelles	13,33	2
ALINYÀ	11,11	6
Ossera	7,14	1
Montargull	0,00	—
S. Pere de La Vansa	0,00	—
Total		1.748

El quadre anterior ens indica l'índex d'abstenció rural dels diversos nuclis de població ordenats de major a menor desviació respecte a la mitjana. Els pobles escrits amb lletra Majúscula són els que tenien installada la taula

electoral, i es col·loquen gairebé tots per sota la mitjana d'abstenció. Això ens confirma l'afirmació formulada més amunt en l'anàlisi de l'abstenció rural considerada a nivell de municipis, és a dir: a més dispersió de nuclis de població i/o a més dificultat per raó de la distància del lloc on calia emetre el vot, més abstenció. Per tant:

a) Es posa de manifest la irracionalitat d'algunes agrupacions de nuclis de població en determinats municipis (Bescaran, Valls del Valira, Quer Foradat, Cava, etc...)

b) En les properes elecciones caldria cercar un sistema per tal de facilitar la participació de tothom. Altrament marginem una part de la població electoral que malgrat que no sigui quantitativament gaire important, ha de tenir l'oportunitat de poder exercir el seu dret a participar en la vida política del país en les mateixes condicions que la resta dels ciutadans.

2.4.2.2. L'abstenció rural i el sexe

QUADRE L'abstenció rural per sexe (% sobre el cens electoral coresponent)

Municipi	Homes		Dones	
	Abs.	%	Abs.	%
Alàs-Cerc	98	40,49	101	52,06
Aristot?Toloriu	24	28,23	40	53,33
Arsèguel	12	34,28	12	38,70
Bassella	43	24,85	55	38,18
Cabó	12	16,90	23	35,38
Cava	14	38,38	15	68,18
Coll de Nargó	92	32,39	115	42,27
Estamariu	22	31,42	17	33,33
Fígols-Alinyà	51	26,28	48	31,78
Josa del Cadí-Tuixent	21	32,30	23	40,35
Montferrer-Castellbò	93	35,90	110	49,10
Peramola	42	22,22	41	22,65
Ribera de l'Urgellet	76	24,59	95	34,42
Valls d'Aguilar	62	41,05	72	57,14
Valls de Valira	135	43,97	144	56,91
La Vansa-Fórnols	20	28,57	20	37,73
Totals	817	32,16	931	42,80

El cens electoral dels homes a la zona rural comprenia 2.540 individus, 817 dels quals han deixar d'emetre el vot, això és, el 32,16 %. El cens electoral relatiu a les dones n'incloïa 2.175, 931 de les quals han deixat de votar, cosa que representa el 42,80 % de l'electorat femení.

A tots els municipis, llevat del de Peramola, la diferència entre l'abstenció masculina i la femenina és molt abundant a favor de les dones. Si bé és veritat que la participació femenina és també inferior a la masculina a la ZU de l'Alt Urgell, a la ZR la diferència entre l'abstenció dels homes i la de les dones és molt més elevada. Això vol dir que a més dels factors que han condicionat una major abstenció rural (difícils comunicacions, situació d'aïllament, marginació...) el paper de la dona dins l'estructura familiar i social en el medi rural ha estat un factor d'abstenció femenina molt important. Cal dir, però, que aquesta abstenció femenina és molt inflada pel fet que moltes noies joves han emigrat i no han regularitzat la seva situació censal.

2.4.2.3. L'abstenció rural i les edats

QUADRE **L'abstenció rural per municipis i per grups d'edats, indicada en percentatges sobre el cens electoral corresponent**

Municipis	Edats						
	21-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-79	80 i més
Alàs-Cerc	56,9	37,1	35,0	45,5	39,2	59,5	71,4
Aristot-Toloriu	43,4	43,4	37,5	20,0	59,0	42,1	66,6
Arsèguel	75,0	20,0	16,6	18,1	31,2	—	100,0
Bassella	29,5	20,0	26,9	28,0	34,4	48,0	46,6
Cabó	45,4	15,0	17,3	24,1	23,0	40,9	20,0
Cava	66,6	37,5	60,0	60,0	41,6	63,6	33,3
Coll de Nargó	43,7	26,3	21,5	37,3	45,7	40,2	57,1
Estamariu	14,2	20,8	20,8	50,0	31,8	35,7	62,2
Fígols-Alinyà	41,1	23,8	17,1	28,7	24,5	36,1	50,0
Josa-Tuixent	41,1	7,1	19,2	61,9	20,0	55,0	75,0
Montferrer-Castellbó	27,8	22,4	39,5	39,6	51,2	62,0	85,0
Peramola	23,2	8,1	17,1	24,4	29,6	30,0	25,0
Ribera d'Urgellet	31,5	23,9	21,0	28,9	35,8	28,5	45,6
Valls d'Aguilar	26,1	56,5	59,5	48,3	47,3	45,0	100,0
Valls de Valira	50,0	47,6	37,3	42,1	58,2	69,2	80,0
La Vansa-Fórnols	35,2	50,0	17,6	13,6	28,1	45,8	100,0
Total	37,4	28,4	28,9	35,3	41,6	46,1	58,6

L'abstenció de la ZR analitzada segons l'edat dels electors ens mostra una major freqüència d'abstenció a mesura que les edats dels grups augmenten, llevat del grup de 21 a 29 anys.

La mitjana d'abstenció rural global se situa al 37,07 %. Per tant, veiem que l'electorat de 30 a 59 anys —sobretot el de 30 a 49 anys— té un comportament participatiu, mentre que el grup de 21 a 29 anys i els de més de 60 és mostren més abstencionistes.

L'abstencionisme de l'electorat jove (de 21 a 29 anys) no obeeix a cap inhibició basada en criteris polítics, la força dels quals és pràcticament nulla en la zona rural analitzada, sinó que és degut a la no residència d'aquests joves al lloc on calia votar, i al fet de no haver utilitzat el sistema de vot per correu. Recordem que l'emigració per manca de llocs de treball en el propi medi rural afecta bàsicament les edats hàbils per a emprendre una feina, principalment en el cas de les noies.

Aquest fet, ja apuntat anteriorment, se'ns reafirmarà quan fem l'anàlisi de l'abstenció per les categories socioprofessionals i per l'estat civil.

2.4.2.4. L'abstenció rural i l'estat civil

L'abstenció rural considerada des de l'estat civil dels electors registra un fort índex en les «noies solteres» (50,13 %) seguides de les vídues (49,44 % i de les casades (39,23 %).

«L'home casat» és la categoria menys abstencionista (28,66 %), seguida de la dels «solters» (36,39 %). Els «vidus» se situen prop de la mitjana global (38,88 %).

La variable sexe, segons les categories de l'estat civil, és, doncs, un factor que intervé en la decisió d'anar o no anar a votar.

ALT URGELL TOTAL ZONA RURAL

ABSTENCIÓ (cens electoral 4.715)

EDATS	Homes		Dones		Total	
	N.º absolut	% homes categ.	N. absolut	% dones categ.	N. absolut	% total categ.
21-29	125	34,05	115	41,97	240	37,44
30-39	83	26,01	79	31,60	162	28,47
40-49	127	26,96	125	31,40	252	28,99
50-59	147	27,73	215	41,43	362	35,31
60-69	166	36,97	182	47,15	348	41,67
70-79	115	38,72	147	54,24	262	46,12
80 i mes	54	50,46	68	67,32	122	58,65
Total	817	32,16	931	42,80	1.748	37,07
ESTAT CIVIL						
Solters	341	36,39	188	50,13	529	40,32
Casats	413	28,66	565	39,23	978	33,94
Vidus	63	38,88	178	49,44	241	46,16
Total	817	32,16	931	42,80	1.748	37,07
CATEGORIA SÒCIOPROFESSIONAL						
Obrers	72	21,62	23	44,23	95	24,67
Empleats	30	34,09	19	50	49	38,88
Quadres mitjans	6	37,50	10	28,57	16	31,37
» superiors	2	22,22	2	25	4	23,52
Propietaris Ind. i serveis	54	27,97	6	31,57	60	28,30
Pagesos	484	31,94	364	42,03	848	35,61
Clergues	2	20	—	—	2	20,00
Mltrs.	6	75	—	—	6	75
Estudiants	13	56,52	10	52,63	23	54,76
Jubilats	148	42,89	25	48,07	173	43,57
Feines de casa	—	—	472	43,46	472	43,46
Total	817	32,16	931	42,80	1.748	37,07

2.4.2.5. L'abstenció rural i les categories socioprofessionals.
La categoria socioprofessional que s'ha mostrat més abstencionista a la zona rural és la de la «Guàrdia Civil». El 75 % no han emès el vot. (L'abstencionisme de les FOP, l'expliquem en analitzar la ZU.)

Els «estudiants» s'han abstingut en un 54,76 %, repartits en un 56,52 % corresponent als nois i un 52,63 %, a les noies. L'abstenció dels estudiants pot ser motivada per dos factors:

1.er Uns no havien finalitzat el curs acadèmic i no van fer ús del vot per correu a causa de la seva excessiva complicació.
2.º D'altres van optar per l'abstenció com a actitud política.

Una altra categoria socioprofessional amb un índex d'abstenció molt elevat és la d'«empleats» principalment la d'«empleades» (50 %). Evidentment, el

seu lloc de treball no es troba al poble rural on havien d'emetre el vot perquè no hi existeixen centres laborals del sector secundari o de serveis. Ens trobem, com en la categoria de les edats joves, amb persones absents, per motius laborals, del lloc on calia votar.

El 44,23 % d'abstenció de les «obreres» també té la mateixa explicació.

Les dones censades a «feines de casa» s'abstenen en un 43,45 % del total. Aquesta categoria no correspon a la realitat de moltes de les dones que s'hi censaren però dóna la pauta de l'abstenció femenina.

Dels «jubilats» s'abstenen el 43,57 % repartits en un 42,88 % que correspon als homes i un 48,07, a les dones. La seva edat avançada i la dificultat d'emetre el vot a causa de les distàncies irracionals que els separaven de moltes taules electorals considerem que són les raons principals d'aquesta abstenció.

La categoria professional més participativa ha estat la del «clergat» (20 % d'abstenció). Els «quadres superiors» assoleixen el 23,52 %. El nivell de cultura d'ambdós pot ser la causa d'aquest alt índex de participació a la zona rural.

És molt significatiu el baix índex d'abstenció dels «obrers» a la zona rural (21,62 %): Llevat del «clergat» són els més participatius. Vol dir això una actitud política més madura en relació amb els altres estaments rurals? És una hipòtesi que caldrà verificar en les vroperes convocatòries electorals.

L'abstenció dels «propietaris» se situa en el 28,30 % i la dels «quadres mitjans», en el 31,37 %.

La categoria amb més electors, això és, la dels «pagesos», s'ha abstingut amb el 35,61 %. Recordem novament que la mitjana rural global d'abstenció se situa en el 37,07 % de la totalitat de la població electoral. Cal matisar que malgrat que es troba sota la mitjana d'abstenció, això no vol dir que sigui una categoria participativa. S'ha de tenir en compte que la mitjana d'abstenció surt molt inflada, com ja hem dit, pel fet que molts electors no resideixen al lloc on són censats.

2.2.6. Conclusions

L'abstenció de la zona rural va lligada bàsicament a tres factors:

1. *La dispersió* dels nuclis de població, cosa que implica unes distàncies molt grans entre aquests i les meses electorals.
2. *La no residència* al poble on foren censats d'un bon nombre d'efectius que afecten principalment al sexe femení de les «edats joven», d'estat civil «solteres» i de categories socioprofessionals concretes: «empleades», «quadres mitjans» i «obreres».
3. *El rol de la dona* en l'estructura familiar i social del medi rural, que fa que aquesta deixi en mans de l'home els afers que considera únicament competència d'aquest.

2.4.3. L'abstenció urbana

Un altre dels trets diferencials entre la Zona Urbana (ZU) i la Zona Rural (ZR) procedeix del diferent grau de participació electoral. L'abstenció mitjana a la ZU (20,21 %) és molt més baixa que a la ZR (37,07 %).

Aquesta mitjana, bé que no es distancia molt de la d'altres zones urbanes, no deixa de ser-los superior. Això ens ve a dir que els factors de «ruralitat», marginació i depressió que caracteritzen el conjunt de la nostra comarca influeixen també en la ZU d'aquesta.

L'ordre de major a menor grau d'abstenció dels tres municipis que componen la ZU és: Organyà 17,60 %, Oliana 18,27 % i la Seu (que representa el 73,98 % del cens de la ZU) amb un 21,23 %.

Els trets generals sobre l'abstenció a la ZU que comentem ara, corresponen no solament als totals globals de la ZU, sinó que són *comuns als tres municipis.*

2.4.3.1. L'abstenció urbana i el sexe

El cens electoral dels homes de la ZU és de 4.257, dels quals han deixat d'emetre el seu vot 795 o sigui el 18,67 %. El cens electoral de les dones és de 4.387 i han renunciat a votar 951, cosa que representa el 21,70 % de l'electorat.

La diferència entre el percentatge d'abstenció masculina i femenina és molt semblant al d'altres zones urbanes (només lleugerament més elevat) i per tant resulta que els factors d'abstencionisme presents a la zona no incideixen de manera especial sobre el comportament de la dona o de l'home.

TOTAL ZONA URBANA (La Seu - Oliana i Organyà)
ABSTENCIÓ (cens electoral 8.639)

	Homes		Dones		Total	
EDATS	N.º absolut	% homes categ.	N. absolut	% dones categ.	N. absolut	% total categ.
21-29	239	29,98	191	25,56	430	27,84
30-39	124	16,23	107	14,36	231	15,31
40-49	120	13,65	130	14,81	250	14,23
50-59	100	12,87	152	19,31	252	16,11
60-69	88	14,59	150	23,07	238	18,95
70-79	77	22,98	134	31,82	211	27,91
80 i mes	47	46,07	87	56,49	134	52,34
Total	795	18,67	951	21,70	1.746	20,21
ESTAT CIVIL						
Solters	294	29,48	179	26,09	473	28,10
Casats	455	14,54	561	18,03	1.016	16,28
Vidus	46	34,84	211	36,13	257	35,89
Total	795	18,67	951	21,70	1.746	20,21
CATEGORIA SÒCIOPROFESSIONAL						
Obrers	269	14,78	51	16,29	320	15,01
Empleats	47	14,77	36	24,16	83	17,77
Quadres mitjans	12	13,04	13	17,10	25	14,88
» superiors	4	6,56	2	20,00	6	8,45
Propietaris						
Ind. i serveis	83	11,87	36	11,76	119	11,84
Pagesos	85	21,96	72	23,84	157	22,78
Clergat	5	10,2	5	7,24	10	8,47
Militars i FOP	77	43,50	—	—	77	43,50
Estudiants	56	54,37	33	47,82	89	51,74
Jubilats	157	28,44	82	34,60	239	30,29
Feines de casa	—	—	621	21,78	621	21,78
Total	795	18,67	951	21,70	1.746	20,21

LA SEU D'URGELL TOTALS

ABSTENCIÓ (cens electoral 6.391)

EDATS	Homes N.º absolut	Homes % categ.	Dones N. absolut	Dones % categ.	Total N. absolut	Total % categ.
21-29	189	32,42	155	27,23	344	29,89
30-39	107	19,04	86	15,49	193	17,28
40-49	99	15.00	102	15,43	201	15,21
50-59	78	13,73	115	19,29	193	16,58
60-69	59	13,44	113	23,44	172	18,67
70-79	57	24,15	97	31,49	154	28,31
80'i mes	34	54,83	66	59,46	100	57,80
Total	623	20,03	734	22,37	1.357	21,23
ESTAT CIVIL						
Solters	224	32,79	142	27,09	366	30,32
Casats	368	15,70	431	18,55	799	17,12
Vidus	31	36,90	161	37,09	192	37,06
Total	623	20,03	734	22,37	1.357	21,23
CATEGORIA SÒCIOPROFESSIONAL						
Obrers	206	16,37	40	19,32	246	16,79
Empleats	42	15,11	28	21,70	70	17,20
Quadres mitjans	11	14,66	12	19,67	23	16,91
» superiors	3	5,88	2	20	5	8,19
Propietaris						
Ind. i serveis	73	12,81	31	11,87	104	12,51
Pagesos	55	25,94	46	24,86	101	25,44
Clergat	5	11,36	5	7,94	10	9,34
Militars i FOP	70	44,30	—		70	44,30
Estudiants	37	50	28	45,90	65	48,14
Jubilats	121	31,02	65	38,92	186	33,39
Feines de casa	—		477	22,32	477	22,32
Total	623	20,03	734	22,37	1.357	21,23

2.4.3.2. Les edats

Per raó de l'allunyament de la mitjana urbana d'abstenció, es poden definir tres grups d'edats clarament abstencionistes (per sobre de la mitjana d'abstenció de la ZU):

21 — 29 (27,84 %)
70 — 79 (27,91 %)
80 i més (52,34 %),

que són els grups situats a cada extrem de la piràmide. Per altra banda també hi ha tres grups clarament participants (per sota la mitjana d'abstenció) que són els grups centrals:

40 — 49 (14,23 %)
30 — 39 (15,31 %)
50 — 59 (16,11 %)

Aquesta separació és molt semblant a la de la ZR. No passa el mateix amb el grup le 60-69 anys. A la ZU és participatiu, amb un índex d'abstenció del 18,99 %, situat molt a prop de la mitjana (20,21 %). En canvi, a la ZR és un grup marcadament abstencionista. Això podria interpretar-se com a indicador que la tendència a perdre l'interès polític comença abans a la zona rural que a la zona urbana.

Respecte a l'abstenció del grup de 21 a 29 anys, cal remarcar que, a més a més de les raons expresades en parlar de la ZR, ens trobem davant de dos altres factors:

1.er La molt més important presència d'estudiants censats a la zona urbana i
2n. L'existència d'un nombre important de guàrdies civils d'aquesta edat a la Seu.

L'alt abstencionisme —com veurem— d'aquestes dues categories fa créixer també l'abstenció del grup 21 a 29 a la ZU.

Si en els grups d'edat introduïm la variable sexe, observem unes tendències molt semblants, només que el % d'abstenció dels grups femenins és més alt que el dels masculins. De totes maneres ens trobem amb dues diferències qualitatives que ens sembla important remarcar:

1. La dona de 21 a 29 anys es mostra molt més participativa que l'home de la mateixa edat.
2. El grup de 60 a 69 anys té un comportament participatiu en els homes i abstencionista en les dones.

Això ens permet dir que en funció de les edats hi ha un diferent comportament entre l'home i la dona:

a) Donades les ambigüetats en l'abstenció del grup de 21 a 29 anys, hem de ser molt prudents a l'hora de deduir d'aquí que la dona de 21 a 29 anys té un major interès polític que l'home de la mateixa edat.
b) En canvi, sobre aquestes primeres eleccions, és evident poder concloure que la dona perd l'interès polític a una edat més jove que l'home.

Per últim, a nivell d'edats, hi ha un fenomen localitzat a Organyà i també a Fígols (poble veí d'Organyà) que ens sembla molt important d'assenyalar: és l'atípic comportament molt participatiu de les persones de més de 60 anys.

De manera semblant, aquesta major tendència a la participació és especialment forta entre els jubilats.

Quina és la causa d'aquest comportament?

És molt indicatiu que aquest fet coincideixi amb un «anormal» elevat percentatge de vots (17 %) atorgat a una coalició (FED-EC) on figurava un partit «històric»: l'Esquerra Republicana.

Aquests dos fets: Gran participació de les edats avançades i forta votació a favor de la FED-EC només es presenten a Organyà i a Fígols, i ni tan sols per separat apareixen a cap altre lloc de la comarca.

Per tant, no ens sembla gaire arriscat de dir que en aquest cas el factor de participació ha estat la possibilitat de donar el vot a l'Esquerra Republicana.

2.4.3.3. Estat civil

En lògica correspondència amb el que hem dit sobre les edats, les persones solteres (30,32 %) i vídues (37,06 %) es mostren molt abstencionistes, i les casades (17,12 %) bastant participatives. Contràriament a la zona rural, el sexe aquí no és un factor determinant.

2.4.3.4. Categoria socioprofessional

Podem definir també en aquest nivell tres categories amb comportament abstencionista: les d'Estudiants (51,74 %), Militars i FOP (43,50 %). i Jubilats (30,29 %). Són també abstencionistes, però molt més lleugerament, els pagesos (22,78 %) i les dones de casa (21,78 %). Com a categories fortament participants tenim el Clergat (8,45 % d'abstencions), els Quadres Superiors (8,47 %), els Propietaris de la indústria o dels serveis (11,84 %) i ja una mica més lluny els Quadres mitjans (1,88 %) i els Empleats (17,77 %).

Estudiants. Considerem que l'elevada abstenció dels estudiants a la ZU (51,74 %) gira al voltant de les mateixes causes que la dels estudiants de la ZR.

Militars i FOP. Els únics llocs on el seu nombre és prou gran com per poder ser objecte d'estudi són les seccions 3.ª i 6.ª de la Seu: la secció 3.ª, amb la «Casa Cuartel de la Guardia Civil» i la secció 6.ª, amb els «Pabellones Militares».

Donades les particulars circumstàncies del procés de transició a la democràcia en el nostre país i la idiosincràsia d'aquestes institucions, creiem que l'elevat índex d'abstenció de la G.C. i dels Militars, a la Seu, va ser degut, sobretot, a la particular interpretació de «neutralitat» o d'«apoliticisme» davant l'esmentat procés que devien fer els membres d'aquells cossos que es varen abstenir.

Cal remarcar que el percentatge d'abstenció dels Guàrdies Civils va ser molt superior al dels Militars: 48,81 % i 38,63 % respectivament.

Jubilats. El comportament abstencionista d'aquesta categoria concorda totalment amb l'elevada abstenció dels grups d'edat 70-79 i 80 i més anys. Podríem dir, doncs, que l'edat avançada ha estat un factor d'abstenció.

Pagesos. Fixant-nos només en els llocs on hi ha una apreciable presència de pagesos en el cens: Organyà, Oliana i les seccions 3.ª, 6.ª i 7.ª de la Seu, podem observar un comportament irregular de la categoria. Al costat d'una molt alta abstenció, sobretot a la secció 3.ª (52'63 %) i també a la 6.ª (34'04), ens trobem amb un índex d'abstenció bastant per sota de la mitjana urbana a la secció 7.ª (12,08) i a Organyà (16,96), o al nivell d'aquesta com és el cas d'Oliana (20,44 %).

Ara bé, hem de tenir en compte que:

a) En les seccions 3.ª i 6.ª radiquen la majoria de les «bordes» situades en el terme municipal de la Seu.
b) Tant en la secció 7.ª de la Seu com a Organyà i a Oliana, la major part dels pagesos viuen al «casc urbà».

Per tant, podem dir que als llocs on el pagès viu més dispers des d'un punt de vista sociourbanístic, es produeix un comportament altament abs-

tencionista. Contràriament, als llocs on el pagès viu més «agrupat», el seu comportament s'inclina a la participació.

Feines de casa. És aquesta una categoria molt complexa d'analitzar. Per una banda té un component d'homogeneïtat: les dones classificades en «feines de casa» es pot considerar que *no participen directament en l'activitat econòmica,* ni en la producció ni la distribució. Per altra banda té factors que la fan molt heterogènia, ja que *les dones que la integren participen d'ambients socials i familiars molt diversos* i per tant incideixen sobre elles diferents condicionaments socioeconòmics.

La dona censada en aquesta categoria *s'absté menys* que l'«estudiant» o la «jubilada», i *més* que la dona que participa directament en l'activitat econòmica, excepció feta de les «empleades» d'Oliana i de les «pageses» en general.

Empleats. És una categoria amb un comportament molt irregular, ja que al costat de comportaments participatius: Organyà i les seccions 4.ª, 5.ª, 6.ª i 7.ª de la Seu, té comportaments abstencionistes com és el cas d'Oliana, i de les seccions 1.ª, 2.ª i 3.ª de la Seu. Cal dir que l'abstencionisme en aquests llocs és degut fonamentalment a l'abstenció femenina, llevat de la secció 3.ª de la Seu on també és masculina. De totes maneres el seu comportamen' global s'inclina a la participació.

Obrers. Els obrers són, en conjunt, una categoria bastant participant. Cal remarcar l'alta participació dels obrers d'Oliana i el fet que participin molt més les obreres d'Organyà i d'Oliana que les de la Seu.

Creiem que aquest comportament és molt influït pel fet que la majoria d'obrers i obreres d'Organyà i d'Oliana treballen en una sola fàbrica, mentre que a la Seu hi ha un grau més alt de dispersió en els diferents llocs de treball dels obrers i, sobretot, de les obreres, un percentatge molt elevat de les quals, a més, treballa a Andorra.

Propietaris de la indústria i dels serveis. És una categoria molt participant i amb un comportament bastant homogeni. La incidència del sexe no la podem analitzar perquè no disposem de dades *reals* sobre l'abstenció de la dona propietària. Sembla, doncs, que l'exercici d'una activitat industrial o de serveis com a propietari és factor de participació.

Clergat i Quadres Superiors. Tenen en comú un alt nivell cultural que és sens dubte el factor principal del seu elevat interès polític.

2.4.4. Conclusions relatives a l'abstenció. Alt Urgell.

De l'estudi de l'abstenció a la ZR i a la ZU, en podem treure les següents conclusions a nivell comarcal:

1. El conjunt de condicionaments que incideixen específicament sobre la dona a la nostra societat a causa del rol que juga en l'estructura familiar i social són un factor d'abstenció progressivament influent a mesura que es «ruralitza» el quadre de vida.
2. Són categories participants aquelles que podríem definir amb el concepte clàssic de «població activa» (excepte pel que fa als pagesos i als Mili-

tars i FOP., que ja hem comentat). Per contra, són categories abstencionistes les que podríem etiquetar com a «inactives» (amb totes les reserves pel que fa al concepte). Això sembla que ens permet de dir que el fet d'intervenir en l'activitat econòmica en el camp de la indústria o dels serveis és un factor de participació i/o que el fet de no intervenir-hi directament és un factor d'abstenció.

3. No és el fet de ser pagès la causa de l'abstenció, sinó els condicionaments del quadre de vida en què normalment es troba inserit. Així sembla indicar-ho l'alta participació del pagès a Castellciutat (taula n.º 7 de la Seu), Organyà i Oliana —on el pagès viu fonamentalment al casc urbà (a menys distància a les taules, i gaudint més relació social...)—, i també als pobles de la ZR on s'havien installat taules electorals.
4. El fet que les categories amb més tendència a participar són el Clergat i els Quadres Superiors ens suggereix que un alt nivell de formació cultural és un factor important de participació.
5. A la ZR és un important factor d'abstenció la gran distància que hi havia entre molts nuclis de població i la taula on calia anar a votar.
6. L'alt percentatge d'abstenció a la ZR és causat també per la no residència al poble on són censats d'un bon nombre d'electors.
7. Les característiques que defineixen la zona urbana enfront de la zona rural (concentració urbanística; activitat industrial i de serveis; major densitat demogràfica; mitjans de comunicació més a l'abast; més «alt» nivell d'equipaments collectius; etc...) afavoreixen la participació.

2.5. Anàlisi dels resultats obtinguts per les diferents candidatures

A manera d'introducció cal assenyalar que la situació de lenta, però progressiva, deterioració de l'evolució demogràfica i de la dinàmica econòmica a l'Alt Urgell, no ha motivat la floració de moviments socials d'oposició. ¿Per què? Nosaltres creiem que a més dels condicionaments genèrics derivats del règim polític franquista, hi ha uns factors específics a la nostra comarca que només esmentarem, però que no entrarem a analitzar a causa del caràcter del present treball:

1. Manteniment d'un alt nivell en el preu de la llet a la nostra comarca.
2. Beneficis de la proximitat d'Andorra.
3. Gran dispersió de la classe treballadora en petits tallers i empreses.
4. Nulla tradició de lluita pagesa, obrera o popular.
5. Ideologia individualista del petit propietari pagès o comerciant o industrial.
6. L'alta «densitat» d'institucions estatals (Exèrcit, Guàrdia Civil, Policia, Duana i Jutjats a més de totes les institucions territorials de l'Administració local, Sindicats...), i religioses (Bisbat, Seminari i Ordes religiosos).
7. L'existència d'un poderós caciquisme que es fonamenta en estructures de poder local antidemocràtiques i en el domini dels centres d'oferta de treball.

Tot plegat presenta un conjunt de característiques molt diferents d'aquelles amb les quals s'han desenvolupat els moviments socials a les zones urbanes industrials i que han estat l'eix fonamental dels moviments d'oposició estigués molt feblement estructurat. Només el PSUC i la UCD es pot dir que

tenien una mínima estructura militant. El pes de l'estructura oficial per força havia de fer-se notar.

A la circumscripció de Lleida, a la qual pertany l'Alt Urgell, els partits o coalicions que es varen presentar foren:

Convivència Catalana — Alianza Popular — (A.P.)
Unió de Treballadors de Lleida — (U.T.LL.)
Front Electoral Democràtic — Esquerra de Catalunya — (F.E.D.-E.C.)
Pacte Democràtic per Catalunya — (P.D.C.)
Partit Socialista Unificat de Catalunya — (P.S.U.C.)
Reforma Social Catalana — (R.S.C.)
Socialistes de Catalunya — (P.S.C.-P.S.O.E.)
Unión de Centro Democrático — (U.C.D.)
Unió del Centre i la Democràcia Cristiana de Catalunya — (U.C.D.C.C.)

Els resultats definitius varen ser els del quadre adjunt.

El primer que es constata en observar els resultats electorals a la nostra comarca és que es formen tres blocs de candidatures:

— les «majoritàries»:

U.C.D.	33,08 %	vots emesos
P.D.C.	26,92 %	íd.

— les «minoritàries»:

U.C.D.C.C.	10,18 %	íd.
P.S.C.-P.S.O.E.	8,64 %	íd.
A.P.	7,65 %	íd.
P.S.U.C.	8,00 %	íd.

— les «residuals»

F.E.D.-E.C.	3,45 %	íd.
U.T.LL.	0,48 %	íd.*
R.S.C.	0,57 %	íd.*

Aquest fet ja ens dóna unes primeres especificitats polítiques de la nostra comarca:

1. En aquestes eleccions, els votants de l'Alt Urgell s'han mostrat fortament decantats a votar Dreta (la UCD o l'AP) o Centre (el PDC o la UCDCC), i han tingut molt poca inclinació a les opcions d'esquerra (l'EC, el PSC-PSOE i el PSUC). Amb aquests resultats, l'Alt Urgell es mostra com la 6.ª comarca més dretana de Catalunya, la 3.ª de la circumscripció de Lleida (després de la Segarra i la Vall d'Aran) i, per tant, la 2.ª de l'Alt Pirineu.
2. Veiem unes notòries variacions respecte als resultats generals de la circumscripció de Lleida estructurats en 4 blocs:

PDC	(23,96)	PSC-PSOE	(14,81)	UCDCC	(9,39)	UTLL	(0,68)
UCD	(23,79)	PSUC	(12,02)	EC	(7,50)	RSC	(0,68)
				AP	(5,38)		

* En funció d'aquests resultats deixarem de banda en la nostra anàlisi les candidatures R.S.C. i U.T.LL.

QUADRE DE RESULTATS (% sobre vots emesos)

Meses electorals	A.P.	U.C.D.	R.S.C.	UCDCC	P.D.C.	FED-EC	PSC-PSOE	P.S.U.C.	U.T.LL.
	Partits i Coalicions								
LA SEU d'URGELL Sec. 1.ª	6,03	25,64	0,23	6,96	30,39	2,44	9,28	15,89	0,58
Sec. 2.ª 1.ª	11,41	25,06	0,45	12,30	25,95	1,12	10,29	12,08	0,67
Sec. 2.ª 2.ª	12,58	22,17	0	12,15	27,15	1,49	9,81	13,86	0,43
Sec. 3.ª	10,07	38,26	0	4,25	24,61	0,67	14,54	7,61	0
Sec. 4.ª	6,10	29,40	0,14	11,37	28,71	2,64	12,34	6,93	0,42
Sec. 5.ª 1.ª	8,63	34,69	0,49	7,33	25,73	0,49	16,45	5,37	0
Sec. 5.ª 2.ª	8,50	32,21	0,18	10,27	22,83	0,53	17,52	6,37	0
Sec. 6.ª	8,81	27,98	1,04	13,82	27,98	1,55	11,74	5,01	0,17
Sec. 7.ª	7,88	39,09	0	5,76	33,64	1,21	6,36	4,24	0,30
TOTAL LA SEU	8,52	29,91	0,29	9,43	27,49	1,47	12,21	8,98	
OLIANA Sec. 1.ª 1.ª	3,53	28,24	0,34	12,27	32,61	2,02	7,56	12,10	0,50
» Sec. 1.ª 2.ª	3,37	26,11	0,71	16,87	28,95	4,09	5,68	12,43	0,18
TOTAL OLIANA	3,45	27,20	0,51	14,50	30,82	3,02	6,64	12,26	
ORGANYÀ	7,13	28,53	0,57	6,42	30,24	17,12	4,14	2,71	0,29
Total Zona Urbana	7,52	29,31	0,36	9,98	28,33	3,32	10,45	8,89	0,31
ALÀS-CERC	10,97	43,46	0,42	16,46	20,25	0,84	2,95	2,95	1,27
ARSÈGUEL	21,43	28,57	0	4,76	16,67	4,76	9,52	11,90	2,38
ARISTOT-TOLORIU	15,63	42,71	0	12,50	10,42	2,08	2,08	14,58	0
BASSELLA	10,50	56,62	0,91	14,16	9,59	1,37	0,46	4,57	0
CABÓ	0	27,72	0	32,67	21,78	7,92	3,96	2,97	0
CAVA	27,59	27,59	3,45	3,45	17,24	3,45	3,45	0	6,90
COLL DE NARGÓ	4,30	52,44	1,43	6,88	15,19	6,02	3,44	6,88	1,15
ESTAMARIU	0	34,15	1,22	9,76	51,52	1,22	0	1,22	0
FÍGOLS- Sec. 1.ª Fígols	4,96	27,27	0,83	10,74	29,75	16,53	5,79	2,48	0,83
ALINYÀ Sec. 2.ª Alinyà	7,20	30,40	8,00	8,80	25,60	3,20	0,80	10,40	0,80
JOSA-TUIXENT	15,38	15,38	3,58	26,92	11,54	6,41	3,85	10,26	5,13
LA VANSA-FÓRNOLS	6,02	50,60	0	8,43	13,25	3,61	6,02	12,05	0
MONTFERRER-CASTELLBÒ	10,0	35,71	0,36	11,43	27,86	1,07	7,50	2,50	1,43
PERAMOLA	8,36	39,02	0,35	5,92	28,92	5,23	4,18	6,97	1,05
RIBERA D'URGELLET	7,25	49,03	0,97	7,73	22,95	1,93	6,04	3,38	0
VALLS DEL VALIRA	6,05	47,69	0	8,54	16,73	3,91	6,05	9,25	0,71
VALLS D'AGUILAR	5,59	27,97	0,70	16,08	27,97	1,40	5,59	6,29	0,70
Total Zona Rural	7,92	41,82	1,04	11,12	21,53	3,74	4,38	5,86	0,87

3. Hi ha una total variació respecte als resultats generals a Catalunya, on hi hi ha una llista clarament guanyadora, el PSC-PSOE (28,4 %), seguida de dos blocs de 3 (el PSUC-18,2 %; el PDC-16,8 %; la UCD-16,8 %) i de la UCDCC-5,5 %; l'EC-4,6 %, i l'AP-3,5 %), i d'altres candidatures molt residuals.

Ara bé, dit això, cal fer una constatació: Hi ha profundes diferències entre els resultats de la ZU i els de la ZR.

Resultats:

Zona Urbana (representant el 69,90 % dels vots emesos a l'Alt Urgell: (% sobre vots emesos a la ZU):

UCD	(29,31)	PSC-PSOE	(10,45)	FED-EC	(3,32)
PDC	(28,33)	UCD.CC	(9,98)	RSC	(0,36)
		PSUC	(8,89)	CTLL	(0,31)
		AP	(7,52)		

Zona Rural (representant el 30,09 % dels vots emesos a l'Alt Urgell: (% sobre vots emesos a la ZR)

UCD	(41,82)	UCD.CC	(11,12)	PSUC	(5,86)	RSC	(1,04)
PDC	(21,53)	AP	(7,92)	PSC-PSOE	(4,38)	CTLL	(0,87)
				FED-EC	(3,74)		

Hem de tenir en compte, doncs, que el fet d'haver-hi a la ZU una estructuració molt semblant a la del conjunt comarcal és degut al fet que el nombre de votants de la ZU va ser superior en més d'un 100 % al de la zona rural.

De la comparació dels dos quadres podem deduir unes primeres conclusions molt elementals a nivell descriptiu:

1. Comparant els resultats de la ZU amb els de les àrees urbanes més industrialitzades de Catalunya, veiem que el vot a la ZU de l'Alt Urgell és influït de manera determinant pel marc rural en el qual insereix.
2. La diferència de resultats ens aporta un nou paràmetre de diferenciació entre la ZU i la ZR.
3. El votant rural és molt més sensible a la opció UCD que el votant urbà. En canvi, el votant urbà és més sensible a les opcions PDC, PSC-PSOE i PSUC que el votant rural. Les opcions UCDCC, AP i EC tenen una acollida molt semblant a ambdues zones.

¿Quins són, doncs, els factors, tant a nivell comarcal com de zona urbana i zona rural, que més incidència tenen en el decantament del vot, i en quina direcció actuen?

Les variables de què disposem (el sexe, els grups d'edat, etc.) ens poden ajudar a explicar el comportament electoral. Per tal de fer-ho ens servirem del coeficient de correlació de SPERMAN.

A nivell comarcal, ni l'edat, ni el sexe, ni la categoria socioprofessional, ni la dimensió dels municipis, ni la dispersió de la població no ens mostren cap correlació significativa amb els resultats electorals per partits o coali-

cions i tendències. En conseqüència, no semblen tenir cap relació amb el comportament electoral.

En canvi, sí que és significativa la correlació positiva (0,72) entre l'índex de pràctica dominical i la tendència a votar Dreta i Centre (AP + UCD + UCDCC + PDC), o la negativa (— 0,71) entre l'esmentat índex i l'opció al vot d'esquerra (PSC — PSOE + PSUC).

El sentit d'aquesta correlació és: a més índex de pràctica dominical, més vots per a la Dreta i el Centre i a menys índex de pràctica dominical, més vots per a l'esquerra.

Cal remarcar que la correlació significativa només apareix quan les opcions polítiques són divides en dos blocs:[18] Per una banda, l'opció de canvis socioeconòmics propugnada per socialistes i comunistes; per altra, l'opció més conservadora davant la problemàtica social, avalada, amb més o menys grau de conservadorisme, per l'AP, la UCD, la UCDCC, i el PDC.

Per tant, si l'índex de pràctica dominical el considerem com un indicador de la influència de la religió entre els habitants dels municipis de l'Alt Urgell, podem fer la següent consideració:

Una determinada concepció de l'Església segons la qual no pertany a aquesta la intervenció en el conjunt de la problemàtica social ha trobat un camp propici en un món rural caracteritzat per l'aïllament, l'individualisme, etc...

L'aplicació d'aquesta concepció eclesial fomenta la poca sensibilitat del món rural enfront de les qüestions socials, i per tant, davant de les opcions polítiques que més incideixen en aquestes qüestions propugnant profundes transformacions de les estructures socials i económiques.

En conseqüència, es pot concloure que la religió ha estat un element que ha influenciat el comportament electoral a l'Alt Urgell afavorint les opcions més conservadores en perjudici de les partidàries de transformacions socioeconòmiques estructurals.

Finalment, cal assenyalar que, segons l'anàlisi individualitzada que hem realitzat, cap partit en concret no ha «capitalitzat» la influència de la religió.

Davant la inexistència d'altres correlacions a nivell comarcal, passarem a analitzar el vot a l'interior de cada zona.

Les variables de què disposem s'estructuren de manera molt diferent a la ZU i a la ZR. Aquesta diferència coincideix amb uns resultats també molt diferents.

Ara bé, això no vol dir que aquestes variables expliquin el comportament electoral. A nivell comarcal ja hem vist que no. Anem ara a veure-ho a l'interior de cada zona.

2.5.1. Zona Rural

2.5.1.1. Distribució del vot per tendències polítiques i partits

El comportament electoral a la zona rural de l'Alt Urgell és de signe clarament de dreta (UCD i AP), ja que la mitjana d'aquesta tendència és del 49,72 %. Dels 16 municipis de què consta, a 10 és la tendència majoritària i a 9 d'ells ha assolit més del 50 % dels vots. Aquests municipis són:

18. La particular distribució del vot de l'EC, ja comentada en un altre lloc, resultava distorsionadora de les correlacions. Això, junt al petit percentatge de vots assolits, ens ha decidit a no considerar-la en l'anàlisi.

Bassella	67,1	Cava	55,1
Arìstot-Toloriu	58,3	Alàs-Cerc	54,4
Coll de Nargó	56,7	Valls del Valiar	53,
La Vansa-Fórnols	56,7	Arsèguel	50,
Ribera de l'Urgellet	56,2	Montferrer-Castellbó	45'71

El percentatge mínim de la dreta és al municipi de Cabó amb el 27,7 %. Per tant, la dreta es mou entre el 27,7 % i el 67,1 % de la totalitat del vot rural.

Els partits polítics que componen aquesta tendència, però, tenen un pes específic diferent. Mentre que la UCD té una mitjana rural del 41,8 % i el seu sostre arriba a Basella (56,6 %) i a un mínim (15,3 %) a Josa-Tuixent, l'AP té el màxim de vots a Cava (27,5 %) i a Cabó i Estamariu, un 7,9 % de mitjana a la zona.

El sostre de vots assolits pel Centre (Pacte-UCDCC) se situa a 61,9 % a Estamariu i el percentatge més baix a Cava amb un 20,6 %. La seva mitjana és un 32,65 %. Malgrat que els pols extrems de les freqüències corresponents a cada partit són molt semblants, el Pacte té una mitjana global més generosa que la UCDCC (21,5 % i 11,1 %). La cota més alta del Pacte és a Estamariu amb el 51,2 % i la més baixa a Bassella amb el 9,5 %. El sostre més alt de la UCDCC és a Cabó amb el 32,6 % i la més baixa a Cava amb el 3,4 %. Els municipis centristes son:

Estamariu	61,9 %
Cabó	54,4 %
Valls d'Aguilar	44,0 %

Cal catalogar el comportament electoral de la resta dels municipis rurals. Aquests són: Peramola, Fígols-Alinyà i Josa-Tuixent. A tal fi ens cal definir una nova tendència que hom anomena centre-esquerra. Pacte — UCDCC + PSUC + EC. La suma de vots assolits pel centre-esquerra ultrapassa el 50 % en els municipis esmentats.

Els vots donats a la tendència d'esquerra (EC + PSC — PSOE + PSUC) tenen la cota màxima del 33,06 % a Arsèguel i la mínima a Estamariu amb el 3,62 %. En tots el municipis de l'Alt Urgell, l'opció esquerrana és minoritària. El repartiment de vots entre els tres partits és: PSUC (5,8 % de mitjana), PSC (4,5 %) i EC (3,74 %).

A manera de resum indiquem en el següent quadre l'orientació de vot per tendències polítiques en tots el 16 municipis de la ZR.

DRETA		*CENTRE*	
Bassella	67,1	Estamariu	61,9
Aristot-Toloriu	58,3	Cabó	54,4
Coll de Nargó	56,7	Valls d'Aguilar	44,
La Vansa-Fórnols	56,7		
Ribera de l'Urgellet	56,2		
Cava	55,1	*CENTRE-ESQUERRA*	
Alàs-Cerc	54,4		
Valls de Valira	53,	Josa-Tuixent	56,98
Arsèguel	50,	Fígols-Alinyà	57,05
Montferrer-Castellbó	45,71	Peramola	51,82

2.5.1.2. Les variables sexe, edat i categoria socioprofessional

A l'apartat anterior hem fet només la descripció del comportament electoral de la zona rural, considerant únicament els percentatges de vots assolits per les tendències polítiques i els partits en els diversos municipis. Però ara ens cal preguntar si existeix realment cap correlació entre les diverses variables de què disposem i un determinat comportament electoral.

Una vegada calculats els coeficients de correlació entre les variables edat, sexe i professió i els resultats electorals per partits i tendències a cada municipi, ens trobem amb el fet següent: A la zona rural no existeix cap índex de correlació significatiu, la qual cosa ens indica que ni el sexe, ni les edats ni la professió dels electors rurals no són variables que ens aportin cap informació sobre el vot a una determinada tendència o/i a un determinat partit.

Tampoc no hi ha cap correlació entre la dimensió del municipi o l'índex de dispersió de població i la distribució del vot per partits i tendències.

Per tant, la inclinació del vot a la ZR ha estat influenciada per variables diferents de les que hem analitzat, a part de l'esmentada influència de la religió sobre el conjunt de la comarca.

¿Quin altre element pot ajudar-nos a explicar la distribució del vot a la zona rural?

Hi ha un conjunt de fets que convé recordar i que poden donar-nos més «llum» sobre aquesta questió:

1. La UCD passa d'un 29,31 % a la ZU al 41,82 a la ZR, mentre que els altres partits o coalicions es mantenen o baixen. O sigui que la ZR ha estat un «terreny» especialment favorable al partit del govern. Per altra banda, l'altre corrent nascut del franquisme, l'AP, tampoc no s'hi porta malament. Entre ambdós tenen una mitjana rural del 49,74 %.
2. La categoria «pagès», que a nivell socioprofessional és definidora de la ZR respecte de la ZU, no té correlació significativa amb el vot UCD o UCD + AP. Per tant, podem assegurar que a la ZR el fet de ser pagès no té res a veure amb el decantament del vot cap a la UCD o a la UCD + AP; com tampoc no hi té a veure la influència de la religió.
3. La particular distribució geogràfica del vot AP + UCD en blocs de comportament homogeni no s'explica per cap de les variables analitzades.
4. A la ZR de l'Alt Urgell hi ha serveis i funcionaris de l'administració local comuns a diversos municipis veïns.
5. L'aïllament, la marginació, l'endarreriment cultural i polític i les formes específiques de les relacions socials creen a la ZR de l'Alt Urgell unes condicions molt favorables a la intervenció electoral des de les estructures oficials.
6. Les estructures oficials, a nivell local, són les heretades del franquisme.

En conseqüència, creiem tenir elements suficients per a formular, amb les lògiques reserves, una hipòtesi difícilment verificable: a la ZR de l'Alt Urgell la intervenció (en formes diverses) de l'aparell oficial ha tingut una gran influència sobre el comportament de l'electorat incidint favorablement en el decantament del vot cap a la UCD i en menor intensitat cap a l'AP.

2.5.2. *Zona Urbana*

A l'interior de la ZU, la cosa primera que cal assenyalar és que les opcions «majoritàries» tenen una distribució del vot molt més regular que les «mino-

ritàries». Així ens cal interpretar el fet que la desviació estàndard homogeneïtzada de les segones sigui bastant més elevada que la de les primeres. Això vol dir que el vot de les opcions minoritàries és molt més sensible que el de les majoritàries a les modificacions de les característiques que defineixen i/o influencien la població electoral.

Anem a veure, doncs, si les variables ecològiques de què disposem (l'edat, el sexe, la categoria socioprofessional i l'índex de població immigrada) ens poden donar alguna explicació sobre la inclinació del vot.

2.5.2.1. Edat

A nivell del conjunt de la ZU, l'edat només ens aporta informació sobre el vot UCD, correlacionat positivament amb els grups d'edat 30-49 (0,91) i negativament amb el grup de 50-59 anys (0,80) i de manera menys significativa amb els votants de més de 50 anys (— 0,72).

Ara bé, ja que els votants de la Seu representen gairebé les 2/3 parts dels votants urbans, ens sembla interessant d'estudiar, dins d'aquesta unitat més homogènia, quines són les relacions entre edat i vot.

Pel que fa al vot UCD, es confirma la informació que ja teníem a nivell de ZU: Correlació positiva amb el grup de 30-49 (0,82) i negativa amb el de 50-59 (—0,91). Les altres correlacions queden més difuminades.

La reducció del marc de referència ens fa sortir noves correlacions.

El vot socialista se'ns mostra positivament correlacionat amb els grups de 21-29 anys (0,80), 30-39 (0,82) i amb el grup 21-39 (0,83), i negativament amb el de més de 40 anys, especialment 40-59 (— 0,82).

El vot PDC té una lleugera correlació positiva (0,75) amb el grup de 40 — 59 anys.

En conseqüència, l'edat és una variable que ens porta informació sobre el comportament electoral a la ZU i a la Seu. Abans, però, d'intentar interpretar les relacions edat-vot, anem a veure el paper que juguen les altres variables, ja que l'edat per ella mateixa no és definidora de l'electorat.

2.5.2.2. Categoria sòcioprofessional

A nivell de ZU només és significativa la correlació positiva (0,83) entre la categoria «empleats» i el vot PSC-PSOE.

A l'interior de la Seu, la professió no ens aporta gaire més informació. A més de confirmar-nos la correlació positiva (0,83) entre els «empleats» i el vot socialista, ens mostra la correlació negativa (— 0,88) entre els «jubilats» i la UCD (en lògica correspondència amb el que hem dit anteriorment a nivell d'edats).

Molt més prudents caldrà ser amb el tractament de les correlacions menys significatives entre la categoria «feines de casa» i el vot PSC-PSOE (0,77), i entre els «obrers» i el vot UCDCC (— 0,76).

2.5.2.3. Sexe

La darrera de les variables per a les quals disposàvem de dades per taules electorals a nivell de tota la ZU, és el sexe.

A nivell de ZU no mostra cap correlació significativa, mentre que, a nivell de la Seu, una major presència d'homes es correlaciona positivament (0,81) amb un major percentatge de vots a la UCD. De totes maneres, com que no es confirma la correlació pel mètode de relacions amb la mitjana, i és molt petita la variació de la composició per sexe a les taules de la Seu, expressem les nostres reserves respecte a aquesta correlació.

2.5.2.4. Immigració i vot

Ja que les dades sobre la població immigrada només les tenim de la Seu i per seccions electorals en lloc de tenir-les per taules com fins ara, preferim no utilitzar el coeficient de correlació perquè el nombre d'«individus» és massa baix. El sistema que hem emprat ha estat el d'estudiar la posició que ocupen els índexs de població immigrada i els resultats de cada opció electoral a les diferents seccions respecte a les seves mitjanes respectives (m i m').

Dels quadres adjunts es dedueix que una presència d'electorat immigrat superior a la pròpia mitjana coincideix amb uns percentatges UCD, PSC (AP + UCD) i (PSC — PSOE + PSUC), també superiors a les mitjanes respectives i amb uns percentatges UCDCC, PDC i (UCDCC + PDC + EC) per sota de les seves mitjanes.

IMMIGRACIÓ — VOT * (relacions més significatives)

% UCD

% immigració	>m'	<m'
>m	2	1
<m	1	3

% (AP + UCD)

% immigració	>m'	<m'
>m	2	1
<m	1	3

% UCDCC

% immigració	>m'	<m'
>m	0	3
<m	3	1

% (UCDCC + PDC + EC)

% immigració	>m'	<m'
>m	0	3
<m	4	0

% PDC

% immigració	>m'	<m'
>m	1	2
<m	3	1

% (PSC — PSOE + PSUC)

% immigració	>m'	<m'
>m	3	0
<m	1	3

% PSC

% immigració	>m'	<m'
>m	2	1
<m	0	4

% (PS C— PSOE + PSUC)

% immigració Andalusa	>m'	<m'
>m	3	1
<m	1	2

% (PSC — PSOE + PSUC)

% immigració obrera	>m'	<m'
>m	3	0
<m	1	3

% immigració andalusa

% immigració obrera	>m'	<m'
>m	3	0
<m	1	3

* La xifra de les caselles indica el nombre de seccions que es troben en cada cas.

Per tant, podríem dir que l'electorat immigrat es mostra especialment sensible davant de dues tendències: 1) La més dretana i més centralista i 2) l'autonomista amb plantejaments de caire socialitzant. En canvi es mostra molt insensible a aquella tendència autonomista que incidia molt poc en les qüestions socials i de transformació de les estructures de la societat.

En aquest sentit cal també remarcar que l'ordenació de les seccions de la Seu de major a menor índex d'immigració andalusa és exactament la mateixa que la dels percentatges assolits per PSC — PSOE + PSUC excepció feta de la secció 7.ª (Castellciutat), les especificitats de la qual ja esmentem en altres llocs d'aquest treball.

Ara bé, si parem compte que:

1. Els conceptes «immigració andalusa» i «immigració obrera» van molt lligats, ja que, a totes les seccions de la Seu (excepte la 7.ª), una presència d'immigració andalusa superior o inferior a la mitjana municipal pròpia es correspon amb un índex d'immigració obrera respectivament superior o inferior a la seva mitjana municipal.
2. I que la mateixa relació es presenta entre l'índex d'immigració obrera i el percentatge de vots assolits pel (PSC — PSOE + PSUC):

Podem, en conseqüència, avançar la hipòtesi que el fet determinant en l'evolució paral·lela dels índex d'immigració en general i d'immigració andalusa amb els percentatges de vot PSC — PSOE + PSUC, és el fet de ser obrer i no el de ser immigrat o andalús.

En conclusió, doncs, el fet d'haver nascut o no a Catalunya es mostra relacionat amb les preferències electorals dels urgellencs, però la seva influència, sobretot en el cas de vot d'esquerres, *no es produeix independentment de la categoria socioprofessional* dels electors.

2.5.2.5. Conclusió

Les diferències en els resultats dels tres municipis i el fet que a l'interior de la Seu tant l'edat com la categoria socioprofessional mostrin més relació amb les preferències polítiques que a nivell del conjunt de la ZU, ens suggereixen l'existència d'uns factors específics a nivel de cada municipi que provoquen el diferent comportament, a cada un d'ells, d'un mateix grup d'edat o categoria socioprofessional.

Lògicament, a mesura que es redueix el marc de referència, els factors genèrics de «categoria socioprofessional», «edat», etc..., perden importància en benefici de tot un conjunt de factors locals, personals, etc...

En aquest sentit, són especialment il·lustratius els següents casos:

Castellciutat. — Secció 7.ª de la Seu, es comporta com a element distorsionador en diferents correlacions entre les variables ecològiques i els resultats electorals. Això ens mostra una especificitat en el comportament que només pot ser compresa a partir de la seva pròpia personalitat, que ja hem descrit anteriorment. I de la mateixa manera que parlàvem d'uns trets de «ruralitat» en la seva estructura socioeconòmica, podem parlar, sense entrar ara en l'anàlisi, d'uns trets de «ruralitat» en el seu comportament electoral.

Organyà. — L'aspecte més destacat dels resultats electorals a Organyà és l'alt percentatge de vots assolit per la coalició EC (17,12 %) al qual ja ens hem referit en parlar de l'abstenció. El fet que ens queda per explicar és per què a Organyà l'electorat de més de 60 anays s'ha sentit motivat a anar a votar l'EC i a d'altres llocs, no.

Els únics elements que tenim per a explicar aquest fet són:

1. L'existència a Organyà de vells militants-simpatitzants de l'ERC.
2. El fet d'haver-hi una població electoral molt vella i, per tant, amb més possibilitats de ser sensible a una opció «històrica».
3. L'aïllament polític d'Organyà, com de tot l'Alt Urgell, que no ha deixat arribar els nous corrents polítics d'esquerra, seria, en aquest cas, un factor favorable al vot ERC.

Per raó de tot el que hem dit sobre el vot a la ZU, i a manera de resum, ens limitarem a reflectir en el quadre següent les característiques de la població votant de la Seu que han mostrat una correlació significativa amb el percentatge de vots assolits per diferents opcions o tendències i que, per tant, són susceptibles d'haver influït en el decantament del vot cap a una o altra opció o tendència.

Amb això, però, només pretenem apuntar uns primers elements de l'ecologia social de les diferents opcions o tendències a l'Alt Urgell que només els successius processos electorals ens permetran precisar.

Per acabar, i a nivell comarcal, volem assenyalar un fet que ens sembla molt important:

A la ZR no hi ha cap correlació significativa entre les variables de què disposàvem i les diferents opcions polítiques, mentre que comença a haver-n'hi a nivell de ZU i encara més a nivell de la Seu. A la ZR per tant, i de manera concordant amb el caràcter poc integrat de les relacions socials que s'hi estableixen, els factors genèrics (edat, categoria socioprofessional...) perden la importància que tenen a la ZU, amb més capacitat socialitzadora del comportament.

LA SEU D'URGELL — ECOLOGIA DEL VOT

Opcions	Signe de la correlació	
	positiva (+)	negativa (—)
UCD	30 a 49 anys Població immigrada	50 anys i més Jubilats Nascuts a Catalunya
PSC-PSOE	21 a 39 anys Empleats Feines de casa Població immigrada	40 a 59 anys 70 a 79 anys Nascuts a Catalunya
PDC	40 a 59 anys Nascuts a Catalunya	Població immigrada
UCDCC	Nascuts a Catalunya	Població immigrada Obrers
AP + UCD	Població immigrada	Nascuts a Catalunya
PSC — PSOE + PSUC	Immigració obrera	Nascuts a Catalunya
UCDCC + PDC + EC	Nascuts a Catalunya	Població immigrada

No gosem, ara per ara, anar més lluny en la interpretació dels resultats d'aquestes primeres eleccions. El perill de caure en inútils especulacions; la manca d'altres dades fiables o en condicions de ser utilitzades; la reduïda dimensió del marc de referència, i les nostres pròpies limitacions científiques i humanes, formen el conjunt de raons que limiten l'extensió i la profunditat d'aquest treball. Els propers processos electorals ens aportaran més informació. En tot cas, però, creiem haver fet una contribució positiva en la doble direcció que ens assenyalàvem en començar aquest treball.

8. Metodologia i tècniques estadístiques

Métodes de representació de dades i altres tècniques estadístiques aplicades a les ciències socials

C. M. Cuadras i J. M. Oller

MÈTODES DE REPRESENTACIÓ DE DADES I ALTRES TÈCNIQUES ESTADÍSTIQUES APLICADES A LES CIÈNCIES SOCIALS

1. INTRODUCCIÓ

En una primera part d'aquest treball es comenten les tècniques de representació de dades d'aplicació més corrent a les ciències en general. Aquestes tècniques multivariades formen un important capítol de l'anomenada «Geometria de l'Estadística», que té per finalitat analitzar i interpretar el material estadístic mitjançant representacions gràfiques.

La informació d'entrada és una *matriu de dades* X,

		Variables			
		X_1	X_2	.....	X_n
	1	x_{11}	x_{12}	.....	x_{1n}
	2	x_{21}	x_{22}	.....	x_{2n}
Individus	.				
		.....			
	.				
	k	x_{k1}	x_{k2}	.....	x_{kn}

abreujadament, $X = (x_{ij})$, on x_{ij} és el valor observat de la variable X_j sobre l'individu i.

Les variables poden ser, per exemple, els percentatges dels vots dels diferents partits polítics obtinguts en unes eleccions, i els individus poden ser els municipis, o bé taules electorals, comarques, etc.

La informació de sortida en una anàlisi de dades és una *representació euclidiana* dels individus *en dues dimensions*, que descriu les analogies i les diferències entre ells. Les representacions en tres dimensions són menys freqüents.

En una segona part del treball s'exposen una sèrie de tècniques d'ús freqüent per a estudiar relacions de dependència entre variables, i d'utilitat de cara a la formulació de models explicatius dels fenòmens estudiats, per exemple el comportament electoral, com l'*anàlisi factorial,* la *correlació canònica,* la *regressió múltiple,* etc.

2. DISTANCIES ESTADISTIQUES

Donada la matriu de dades X, cada individu, i, el podem representar com un punt P_i del espai euclidià R^n, de coordenades $(x_{i1}, \ldots, x_{in})$.

Les distàncies entre aquests punts $P_1, \ldots, P_k$ informen sobre les esmentades analogies i diferències entre els individus. Cal, doncs, introduir una distància entre els individus. Hi ha moltes maneres de fer-ho. La més corrent és definir la *distància² euclidiana*:

$$d^2\ (i,\ j) = d^2\ (p_i,\ p_j) = \sum_{h=1}^{n} (x_{ih} - x_{jh})^2$$

Però aquesta distància té alguns inconvenients: pressuposa que les variables són independents, i queda alterada per un canvi d'escala en les variables. Això no succeeix per la *distància² de Mahalanobis*:

$$D^2\ (i,\ j) = (P_i - P_j)'\ C^{-1}\ (P_i - P_j)$$

on C^{-1} és la inversa de la matriu C de covariances entre les variables. D^2 té en compte les correlacions entre les variables i és independent de l'escala de mesura (metres, centímetres, etc.) de cada variable. Quan existeixen relacions lineals entre les variables, es pot prendre la distància:

$$D^2\ (i,\ j) = (P_i - P_j)'\ C^{-}\ (P_i - P_j)$$

on C^- és una g-inversa de C (la inversa de C no existeix en aquest cas), que té les mateixes propietats i no depèn de la g-inversa elegida.

Tant d com D són distàncies que provenen d'un producte interior entre les variables. En efecte,

$$d^2\ (i,\ j) = s_{ii} + s_{jj} - 2s_{ij} \qquad s_{ij} = \sum_{h=1}^{n} x_{ih}x_{jh}$$

$$D^2\ (i,\ j) = P_i'\ C^{-}\ P_i + P_j'\ C^{-}\ P_j - 2\ P_i'\ C^{-}\ P_j$$

és a dir, són distàncies associades a productes interns de matrius I (identitat) i C^- (una g-inversa de C) respectivament, entre les variables $X_1, \ldots, X_n$.

Aquestes dues distàncies són les que donen menys problemes de representació en dimensió reduïda. A vegades pot tenir interès utilitzar distàncies del tipus:

$$\bar{d}\ (i,\ j) = \sum_{h=1}^{n} |\ x_{ih} - x_{jh}\ |$$

que *no prové d'un producte intern.* Aleshores, la representació euclidiana de les dades es fa seguint un camí diferent.

3. ANALISI DE COMPONENTS PRINCIPALS

Adoptem ara la distància euclidiana d. Si T és una *matriu ortogonal* d'ordre $n \times n$, la transformació:

$$Y = XT$$

dóna una *nova matriu de dades Y*, que defineix una nova configuració de punts Q_i de coordenades $(y_{i1}, \ldots, y_{in})$ tal que:

$$d^2\ (P_i,\ P_j) = d^2\ (Q_i,\ Q_j)$$

Els k individus estan aleshores també representats pels punts $Q^1, \ldots, Q_k$. La distància entre dos individus en relació amb les s primeres dimensions és:

$$d^2\ (Q_i,\ Q_j)_s = \sum_{h=1}^{s} (y_{ih} - y_{jh})^2$$

Doncs bé, l'anàlisi de components principals obté la matriu T que fa que aquestes s dimensions siguin les més rellevants possibles. Es demostra que si T conté per columnes els n vectors propis, normalitzats, de la matriu de covariances C, resulta:

$$C = T\,D\,T' \qquad D = \text{diag. } (\lambda_1, \ldots, \lambda_n)$$

ordenats per ordre creixent dels valors propis de C, $\lambda_1, \ldots, \lambda_n$ aleshores:

$$\sum_{i,\ j}^{n} d^2\ (Q_i,\ Q_j)_s = \textit{màxima}$$

és a dir, la dispersió, mesurada per la suma de distàncies entre els punts és màxima en dimensió s.

La *dispersió global és proporcional* a la *suma dels valors propis* (igual a la traça de la matriu C). Si la suma dels s primers valors propis absorbeix una part important de la dispersió global, per exemple el 75 %, la representació en dimensió s és adequada.

La matriu de dades $Y = XT$ és tal que la variabilitat de les columnes decreix d'esquerra a dreta. Si prenem $s = 2$ agafarem les dues primeres columnes, o sigui, les coordenades:

$$(y_{11},\ y_{12}),\ (y_{21},\ y_{22}),\ \ldots,\ (y_{k1},\ y_{k2})$$

per representar cada un dels k individus respecte a dos eixos ortogonals.

A més a més, les noves variables,

$$Y_j = t_{j1}\ X_1 + \ldots + t_{jn}\ X_n \qquad j = 1, \ldots, n$$

anomenades *components principals*, verifiquen el següent:

1) estan *incorrelacionades dues a dues*;
2) tenen *variances respectivament màximes*:

$$\text{var } (Y_1) = \lambda_1 \geqslant \text{var } (Y_2) = \lambda_2 \geqslant \ldots \geqslant \text{var } (Y_n) = \lambda_n$$

Aquest tipus d'anàlisi es pot fer també diagonalitzant la matriu de correlacions R. Els resultats són diferents. Cal utilitzar C quan les variables són raonablement comparables. En cas contrari cal utilitzar R, que significa treballar amb variables sense dimensió física.

L'anàlisi de components principals va ser introduït per Hotelling (1933). Rao (1964) va escriure un aclaridor treball sobre la seva utilització i aplicació.

Com una aplicació d'aquest tipus d'anàlisi, vegeu la pàg. 377. S'han agafat com a variables el tant per cent dels vots obtinguts respecte al cens electoral, a cada municipi, de les set o vuit candidatures per al Congrés més rellevants, a cada circumscripció electoral (província) per separat. Els individus són en aquest cas els municipis d'una circumscripció electoral. Per exemple, en l'anàlisi de components principals de la província de Barcelona, les candidatures elegides foren PSUC, PSC, EC, PDC, UCD, UCDCC, LLIGA i AP. Feta l'anàlisi, veiem que la millor representació en dimensió dos, obtinguda pel mètode exposat, explica prop d'un 70 % de la variabilitat total, cosa que es pot considerar com un bon resultat.

La interpretació dels eixos s'obté buscant les correlacions entre les variables inicials i les components principals. La correlació entre la variable X_i i la component Y_j és:

$$\zeta\ (X_i,\ Y_j) = \frac{t_{ij}}{\sigma_i}\ \sqrt{\lambda_j}$$

essent σ_i la desviació típica de X_i. Quant a la interpretació de les anàlisis anteriorment citades vegeu la pàg. 377.

4. ANALISI DE COORDENADES PRINCIPALS

La tècnica de trobar les components principals és particularment adequada quan les variables són contínues.

Suposem ara que les variables X_i son *dicotòmiques*, basades en les absències (—) o presències (+) de caràcters qualitatius. Un individu queda aleshores caracteritzat per les presències o absències dels n caràcters estudiats:

	$X_1, X_2, \ldots, X_n$
individu i	+ — ... +

La informació útil és aleshores el nombre de caràcters presents sobre els n caràcters estudiats. Per a representar els k individus amb aquest tipus de dades, és molt útil l'*anàlisi de coordenades principals* introduït per Gower (1966).

L'associació entre els individus i, j, s'obté de la taula de freqüències:

		individu i	
		+	—
individu j	+	a	b
	—	c	d

$n = a + b + c + d$

que conté el nombre de presència comunes, a, el nombre d'absències comunes, d, etc. L'associació es mesura mitjançant un coeficient de similaritat s_{ij} que verifica, en general, les propietats:

$0 \leqslant s_{ij} \leqslant 1$
$s_{ij} = 0$ si $c + b = n$ (discrepància total)
$s_{ij} = 1$ si $a + d = n$ (coincidència total)

La *similaritat* s_{ij} *dóna el grau de semblança entre i, j* en relació als n caràcters. Exemples de coeficients de similaritat són:

Sokal i Michener:

$$\frac{a + d}{n}$$

Sokal i Sneath:

$$\frac{a}{a + 2\ (b + c)}$$

Jaccard:

$$\frac{a}{a + b + c}$$

Rusell i Rao:

$$\frac{a}{n}$$

Un cop l'investigador ha cregut veure clar el coeficient que millor expressa la similaritat entre els k individus, es forma la *matriu d'associacions* $S = (s_{ij})$, on s_{ij} és l'associació entre l'individu *i* i l'individu j.

Definim ara la *distància*^{2} entre i, j com a:

$$d^2_{ij} = d^2\ (i,\ j) = \ s_{ii} + s_{jj} - 2\ s_{ij}$$

quan s_{ij} és una similaritat del tipus descrit, resulta:

$$d^2_{ij} = 2\ (1 - s_{ij})$$

Aquesta distància és prou adequada perquè:

$$d^2_{ii} = 0 \quad i = 1, \ldots, k$$

$$d^2_{ij} = 0 \text{ si } s_{ij} = 1 \text{ (similaritat total)}$$

$$d^2_{ij} = 2 \text{ si } s_{ij} = 0 \text{ (màxima distància si la similaritat és nuHa)}$$

Doncs bé, el mètode de Gower consisteix a trobar una *matriu de dades* $Y = (y_{ij})$, que defineixi una configuració de punts en R^k, de manera que la seva distància² euclidiana coincideixi amb d^2_{ij}:

$$d^2_{ij} = \sum_{h=1}^{k} (y_{ih} - y_{jh})^2$$

Agafant aleshores les 2 primeres coordenades, tindrem una representació dels individus en dimensió 2. Per obtenir aquestes coordenades es forma la matriu $T = (t_{ij})$ essent:

$$t_{ij} = s_{ij} - s_{i.} - s_{.j} + s_{..}$$

on $s_{i.}$ és la mitjana de la i-èsima fila de S, $s_{.j}$ la mitjana de la j-èsima columna, i $s_{..}$ és la mitjana de tots els elements de S. T verifica:

$$\text{rang } (T) = \text{rang } (S) - 1$$

i per tant, té almenys un valor propi nul. *Les columnes de la matriu Y són els vectors propis de T, calculats de manera que*:

$$\sum_{h=1}^{k} y^2_{hj} = \lambda_j \qquad \lambda_j \text{ valor propi de T}$$

és a dir, la seva norma sigui el valor propi corresponent. Si els vectors propis s'ordenen segons l'ordre decreixent dels valors propis, *la dispersió de les s primeres columnes és màxima,* en el sentit de la secció anterior.

Podria tenir interès considerar el següent exemple. Imaginem que volem representar en un pla diferents polítics d'actualitat, i volem fer-ho segons els resultats d'enquestes del tipus següent:

Proposició	Hi està d'acord	
	Sí	No
1	×	
2	×	
3		×
.	.	
.	.	
.	.	
.	.	
n — 1	×	
n		×

on les proposicions són enunciats tots ells *comparables en complexitat,* sobre política en general. Podem agafar el coeficient de Jaccard potser com el més adequat en aquest cas (quan dos polítics no estan d'acord en una mateixa proposició no significa pas que la rebutgin pel mateix motiu) i realitzar una anàlisi de coordenades principals. Obtindrem finalment situats en el pla cadascun dels polítics estudiats. Això pot ser útil de cara a confeccionar una tipologia d'aquests, veient quins són els més pròxims entre ells, a partir de la representació gràfica.

Pot fer-se una anàlisi semblant entre militants de diversos partits, i preveure la formació de núvols de punts mes o menys diferenciats integrats pels militants dels diferents partits. Això té interès per a fer una classificació dels partits, no d'una forma teòrica, com podrem veure més endavant, sinó d'una forma pràctica, basada en l'opinió dels seus militants. També pot ser útil analitzar alguns militants i el «líder» o els «líders» d'algun partit per a representar gràficament la posició relativa dels dirigents respecte als militants.

5. *ANÀLISI DE CORRESPONDÈNCIES*

Suposem, tot seguit, que les nostres dades responen a dos criteris de classificació, que convencionalment podem anomenar *caràcters* i *poblacions,* i que tenim una *taula de contingència* de freqüències:

		Caràcters			
		A_1	A_2	A_n	
	1	f_{11}	f_{12}	f_{1n}	$f_{1.}$
	2	f_{21}	f_{22}	f_{2n}	$f_{2.}$
	.				
Poblacions	.	.....			
	.				
	.				
	k	f_{k1}	f_{k2}	f_{kn}	$f_{k.}$
		$f_{.1}$	$f_{.2}$	$f_{.n}$	$f_{..}$

$$f_{i.} = \sum_{h=1}^{n} f_{ih}, \quad f_{.j} = \sum_{h=1}^{k} f_{hj}, \quad f_{..} = \sum_{i=1}^{k} \sum_{j=1}^{n} f_{ij}.$$

on f_{ij} és la freqüència en la població i, del caràcter A_j. Les *diferències* entre dues *poblacions* queda reflectida per les *diferències* entre les *distribucions de freqüències* dels seus caràcters. Assignem, aleshores a les poblacions, les coordenades:

$$\text{Població i: } \left(\frac{f_{i1}}{f_{i.}}, \frac{f_{i2}}{f_{i.}}, \ldots, \frac{f_{in}}{f_{i.}} \right)$$

$$i = 1, \ldots, k$$

que donen la distribució de probabilitats dels caràcters dins de cada població i.

Per comparar dues poblacions es defineix la *distància ji-quadrat*:

$$d^2\ (i,\ j) = \sum_{h=1}^{n} \frac{1}{f_{.h}} \left(\frac{f_{ih}}{f_{i.}} - \frac{f_{jh}}{f_{j.}} \right)^2 = \sum_{h=1}^{n} \left(\frac{f_{ih}}{f_{i.}\ \sqrt{f_{.h}}} - \frac{f_{jh}}{f_{j.}\ \sqrt{f_{.h}}} \right)^2$$

i per tant, si formem la nova taula de dades X:

	A_1	A_2	.....	A_n
1	$\frac{f_{11}}{f_{1.}\ \sqrt{f_{.1}}}$	$\frac{f_{12}}{f_{1.}\ \sqrt{f_{.2}}}$	.....	$\frac{f_{1n}}{f_{1}\ \sqrt{f_{.n}}}$
.				
.	.....			
.				
k	$\frac{f_{k1}}{f_{k.}\ \sqrt{f_{.1}}}$	$\frac{f_{k2}}{f_{k.}\ \sqrt{f_{.2}}}$	.....	$\frac{f_{kn}}{f_{k.}\sqrt{f_{.n}}}$

veiem que la distància ji-quadrat és una distància euclidiana ordinària entre k punts de R^n, representats per la taula X.

La distància ji-quadrat reflecteix la diferència de les proporcions relatives dels caràcters a través de cada població. El divisor $f_{.h}$ pondera la presència de petites desviacions dels caràcters de petita freqüència $f_{.h}$, i en permet augmentar l'importància.

L'*anàlisi factorial de correspondències consisteix a aplicar una anàlisi de components principals a la matriu de dades X*, tal com expliquem a la secció 3. La nova matriu de dades Y = XT defineix les coordenades de les k poblacions. Agafant les s primeres tindrem una representació que tindrà màxima dispersió en dimensió s.

Fins aquí, aquest tipus d'anàlisi no és més que aplicar una anàlisi de components principals per a representar poblacions, però agafant la distància ji-quadrat en lloc de la distància euclidiana.L'interès d'aquest mètode resideix en el fet que *també podem representar els caràcters* amb referència a les seves diferències de distribució respecte a les poblacions. En efecte, es defineix la tància ji-quadrat entre els caràcters A_i, A_j:

$$d^2\ (i,\ j) = \sum_{h=1}^{n} \frac{1}{f_{h.}} \left(\frac{f_{ih}}{f_{.i}} - \frac{f_{ih}}{f_{.j}} \right)^2$$

que reflecteix la diferència de les proporcions relatives de les poblacions a través de cada caràcter. De manera anàloga, doncs, per anàlisi de components principals trobarem una matriu de dades Z que ens donarà les coordenades dels n caràcters. Agafant les s primeres, tindrem una representació que tindrà màxima dispersió en dimensió s.

Un altra avantatge és la *possibilitat de representar simultàniament caràcters i poblacions*, amb referència als mateixos eixos de coordenades. En efecte, si les coordenades en dimensió s són:

Població i : $(y_{i1}$ ..... $y_{is})$
Caràcter A_j: $(z_{j1}$ ..... $z_{js})$

es demostrà la següent relació entre la h-èsima coordenada de la població i, i les h-èsimes coordenades dels n caràcters:

$$y_{ih} = \frac{1}{\sqrt{\lambda_h}} \left(\frac{f_{i1}}{f_{i.}} z_{1h} + \ldots + \frac{f_{in}}{f_{i.}} z_{nh} \right) \qquad i = 1, \ldots, k$$

on λ_h és el valor propi número h. En altres paraules, el punt que representa la població i es un terme mitjà dels punts que representen els caràcters, ponderat per les probabilitats de presència en la població i. La proximitat, en la representació simultània, d'una població a un determinat grup de caràcters, indica que predominen en aquesta població.

Per exemple podem realitzar una anàlisi factorial de correspondències, amb les dades electorals, de la següent forma: les poblacions poden ser municipis, i els caràcters els diferents partits, tots ells, més la abstenció, els vots en blanc i els nuls. Tindrem, doncs, una taula de contingència, i a partir d'ella podrem assignar a cada població com a coordenades, les freqüències relatives dels vots dels diferents partits, l'abstenció, els vots en blanc i els vots nuls; continuant endavant amb aquesta tècnica, obtindrem finalment la representació de cada municipi en el pla, i, simultàniament, podrem representar els caràcters, en aquest cas, els partits polítics, l'abstenció, els vots en blanc i els vots nuls. Podríem pensar d'entrada que aquesta anàlisi és més convenient que l'anàlisi de components principals a l'hora de representar els municipis. Cal, però, tenir en compte que en l'anàlisi de correspondències la distància ji-quadrat ponderarà molt les candidatures minoritàries, com CUPS, AN 18-J, vots en blanc i nuls, etc., i per tant com que aquestes són nombroses, poden deformar l'anàlisi.

Un altre exemple pot ser, agafant també els municipis com a poblacions, realitzar una anàlisi factorial de correspondències per estudiar la immigració en una regió. Els caràcters poden ser les diferents regions on han nascut els habitants de cada municipi. Tindrem formada, doncs, una taula de contingència, i a partir d'aquesta podrem assignar a cada municipi les coordenades iguals a les freqüències relatives dels habitants nascuts a cada una de les regions possibles. Una vegada realitzada l'anàlisi obtindrem, en representar els municipis, núvols de punts pròxims, que representen municipis d'immigració semblant, tant qualitativament com quantitativament.

També podria ser interessant realitzar el mateix, considerant com a caràcters les diferents classes socials, definint-les a partir, per exemple, dels ingressos. En el pla de representació final apareixerien com a municipis pròxims els que posseirien una estructura econòmica similar, i contràriament, com a allunyats, els que serien molt diferents entre ells des del punt de vista anterior.

6. COMPARACIONS ENTRE LES ANÀLISIS DE COMPONENTS PRINCIPALS, COORDENADES PRINCIPALS I CORRESPONDÈNCIES

En aquesta secció es comenta quin es el mètode més adequat per a representar unes dades determinades.

El punt fonamental que cal tenir ben present és que *la representació gràfica dels objectes* (municipis, partits, etc.) no *és* més que *una imatge de la distància que definim entre objectes.*

Distàncies diferents donaran lloc a imatges diferents.

Suposem que volem comparar diverses comarques amb referència a la distribució de diferents classes socials, definides a partir dels ingressos del cap de família. Si les freqüències per dues comarques són:

	Classe 1	Classe 2	Classe 3	Classe 4	N
Comarca 1	41	32	19	8	(100)
Comarca 2	62	44	30	14	(150)

la distància euclidiana és pròxima a 27, mentre que la distància ji-cuadrat és pròxima a zero. Aleshores, si apliquem l'anàlisi de components principals, les dues comarques sortiran més o menys diferenciades. Però, en canvi, si efectuem l'anàlisi de correspondències obtindrem pràcticament el mateix punt per representar les dues comarques. En el primer cas influeix la grandària de la mostra, 100 i 150 famílies en cada comarca respectivament, mentre que en el segon cas només influeix, de cara a la discriminació de comarques, la distribució de porcentatges de les diferents classes socials definides. És important destacar també que en l'*anàlisi de correspondències*, donat el pes que es dóna a cada caràcter, a causa de la distància ji-quadrat, *es tendeix a destacar les poblacions, o els caràcters, que tenen una presència més singular*. Una solució intermèdia consistiria a efectuar una anàlisi de components principals no amb les freqüències absolutes de cada classe social, sinó amb els percentatges. Així s'aconsegueix analitzar la distribució de classes en cada comarca, però en utilizar la distància euclidiana no queden resaltats els caràcters menys freqüents.

En general, quan les dades s'assimilan a una taula de contingència, o de classificació doble de dues classes de característiques, és més apropiada l'anàlisi de correspondències, tenint en compte els comentaris anteriors. En la secció anterior es mencionen també els pros i els contras de l'anàlisi de correspondències comparada amb la de components principals en l'estudi del comportament electoral.

Estudiem ara la representació de dades de presència i d'absència de caràcters. Com hem vist a la secció 4, l'anàlisi de coordenades principals ens permet representar objectes en referència a una distància deduïda d'un coeficient de similaritat. Si codifiquem les dades en 0 (absència), 1 (presència), la distància 2 euclidiana és:

$$d_{ij}^2 = b + c$$

(seguint la terminologia de la secció 4). Si escollim el coeficient de similaritat de Sokal i Michener, la distància deduïda d'aquest coeficient és:

$$d_{ij}^2 = 2\left(1 - \frac{a+b}{n}\right) = \frac{2}{n}(b+c)$$

Tenim, en conseqüència, que *l'anàlisi de components principals amb variables dicotòmiques és equivalent a una anàlisi de coordenades principals utilitzant el coeficient de Sokal i Michener*, llevat de la constant 2/n, que no influeix, perquè tota representació de distàncies és relativa.

L'anàlisi de correspondències dóna també el mateix resultat, si cada caràcter es presenta el mateix nombre, t, de vegades, perquè és fàcil veure que la distància ji-quadrat és:

$$d^2\ (i,\ j) = \frac{1}{t\ n^2}\ (b + c)$$

Quan el nombre de presències dels caràcters és variable, hi ha un factor de ponderació que, com ja hem esmentat, tendeix a destacar els objectes que tenen unes característiques que la majoria no posseeixen. Aleshores surten en llocs extrems de la gràfica.

Hi ha una altra tècnica de representació basada en una *interpretació factorial de l'anàlisi de components principals*. Suposem, per exemple, que tenim n partits polítics $P_1, \ldots, P_n$ i prenem com a dades el nombre de militants per partit trobats en N municipis. Sigui R la matriu de correlacions entre partits, i:

$$R = T \cdot D \cdot T' = A \cdot A' \qquad A = T \quad D^{1/2}$$

una *descomposició factorial de R* (vegeu la secció 12). T és una matriu ortogonal que conté els vectors propis, i D, la matriu diagonal amb els valors propis.

La matriu factorial $A = (a_{ij})$ dóna les *saturacions* entre els partits i les components principals. La saturació a_{ij} coincideix amb la *correlació* entre el partit P_i i la component C_j. Aleshores es representen els partits agafant com a coordenades de cada un les files de A, i s'obté:

$$P_i:\ (a_{i1}, \ldots, a_{in}) \qquad i = 1, \ldots, n$$

Estudiem ara la *distància*^{2} entre partits:

$$d^2\ (E_i,\ E_j) = \sum_{h=1}^{n} (a_{ih} - a_{jh})^2 = \sum_{h=1}^{n}\ a_{ih}^2 + \sum_{h=1}^{n} a_{jh}^2 - 2 \sum_{h=1}^{n} a_{ih}\ a_{jh}$$

Segons el *teorema de Thurstone* (vegeu la secció 12), la correlació entre dos partits, P_i, P_j és:

$$r_{ij} = \sum_{h=1}^{n} a_{ih}\ a_{jh}$$

i per tant:

$$d^2\ (P_i, P_j) = 2\ (1 - r_{ij})$$

que *coincideix amb la distància de Gower* construïda a partir d'un coeficient d'associació. Podem afirmar: l'anàlisi de components principals representant els partits, utilitzant la matriu factorial, dóna les mateixes distàncies que l'anàlisi de coordenades principals.

Però, bé que les representacions *en totes les dimensions coincideixen* amb els dos mètodes, *les representacions en dimensió reduïda no donen el mateix resultat*. Per exemple, sigui la matriu de correlacions:

$$\mathbf{R} = \begin{pmatrix} 1{,}0 & 0{,}9 & 0{,}0 \\ 0{,}9 & 1{,}0 & 0{,}0 \\ 0{,}0 & 0{,}0 & 1{,}0 \end{pmatrix}$$

Els resultats aplicant components principals i coordenades principals són respectivament:

$$\mathbf{A} = \begin{pmatrix} 0{,}975 & 0{,}000 & 0{,}220 \\ 0{,}975 & 0{,}000 & -0{,}220 \\ 0{,}000 & 1{,}000 & 0{,}000 \end{pmatrix} \qquad \mathbf{y} = \begin{pmatrix} 1{,}18 & 0{,}31 \\ 1{,}18 & -0{,}31 \\ -2{,}36 & 0{,}00 \end{pmatrix}$$

La figura següent és la representació en dimensió 2 dels tres partits hipotètics de l'exemple utilitzant l'anàlisi de components principals sobre la matriu de correlacions:

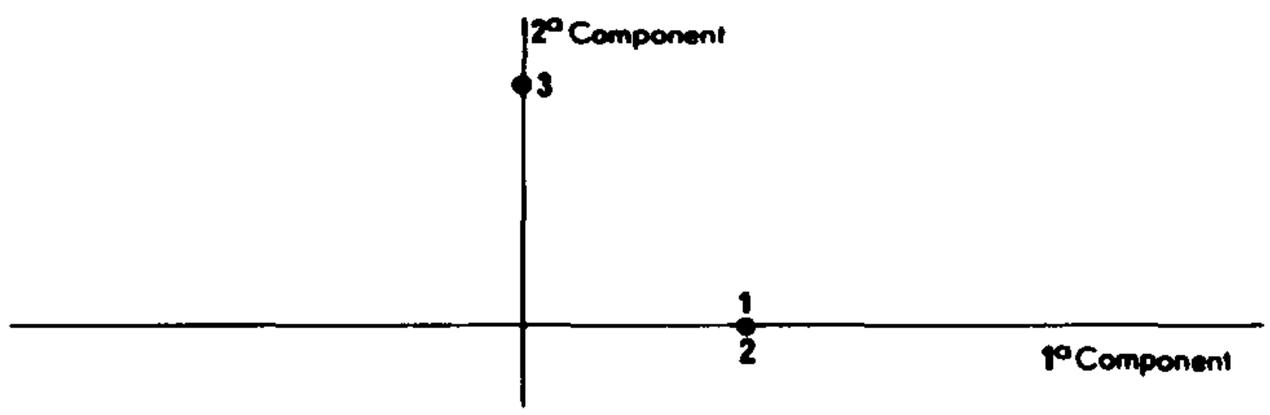

El següent gràfic seria la representació en dimensió 2 utilitzant l'anàlisi de coordenades principals:

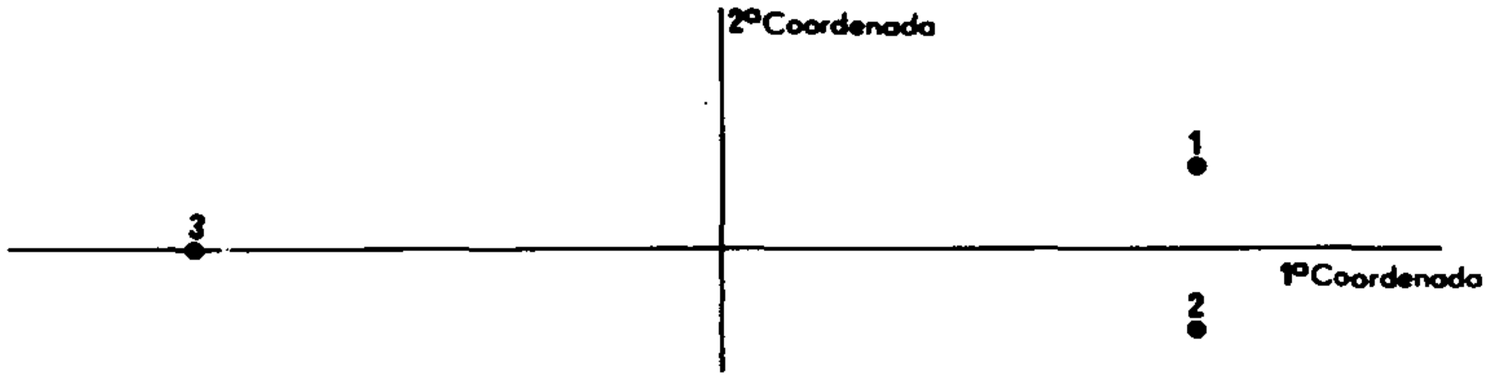

De la primera figura podem concloure que els partits 1 i 2 estan molt lligats a la primera component i, per tant, molt relacionats entre ells. El partit 3 definiria íntegrament la segona component. Una tercera figura relaciona les dues anteriors. La representació en el pla dibuixat es correspon amb la segona figura.

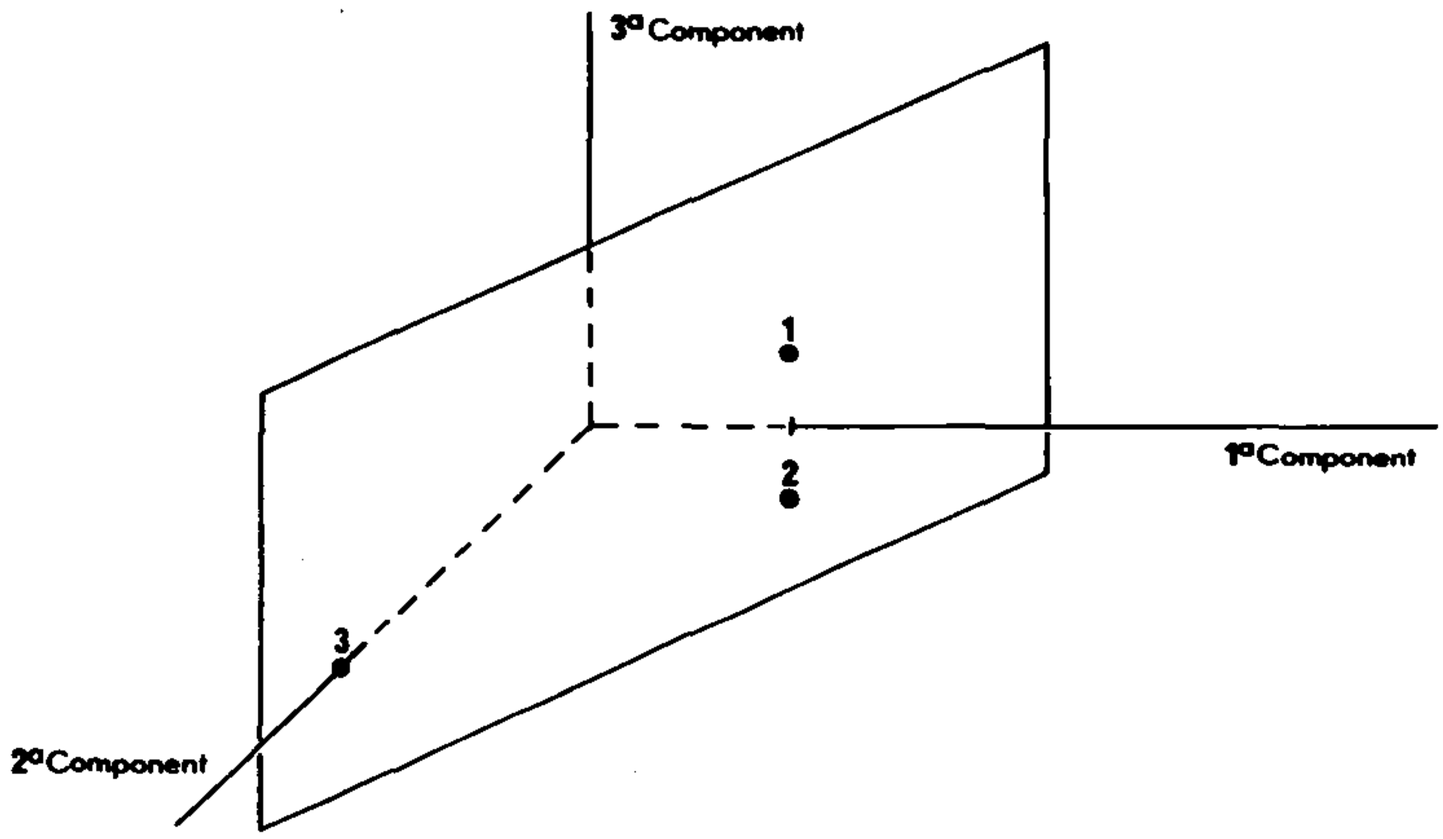

L'anàlisi de components *tendirà a agrupar* en direcció a un eix *les variables fortament correlacionades amb una component,* i en direcció oposada les variables amb correlació negativa. Una variable poc correlacionada amb unes altres (la 3 respecte a la 2 i a la 1 en el exemple) quedarà representada perpendicularment a aquelles. Com que la distància es basa en la correlació, no influeix la grandària (nombre de militants d'un partit) de la mostra.

Aquesta representació s'ha d'interpretar segons els criteris de *l'anàlisi factorial,* que agrupa les variables segons la seva relació amb uns determinats factors.

Encara que la distància global és la mateixa, l'anàlisi de coordenades principals distancia amb màxima resolució en dimensió reduïda, en comptes de representar direccions. Les distàncies oscil·laran entre 0 (correlació 1), 2 (correlació 0), 4 (correlació — 1).

Si el criteri d'aquesta anàlisi és maximitzar la suma de quadrats de les distàncies, el criteri de l'anàlisi de components és maximitzar la variança explicada per a cada component. Les representacions en dimensió reduïda seran en general semblants. De fet, l'anàlisi de coordenades principals ens aporta novetat metodològica quan la comparació entre entitats la fem sobre una matriu de similaritats calculada amb variables dictòmiques, perquè una anàlisi de components sobre aquesta matriu (que no és de correlacions) seria poc adequat.

Per acabar aquesta secció, tornem a repetir que *el resultat de la representació gràfica depèn de la distància que definim,* si bé és possible, en alguns casos, obtenir resultats semblants o fins i tot idèntics. Vegeu amb profit el treball metodològic de Chardy, Glemarec i Laurec (1976) per ampliar aquesta comparació dels tipus de representació de dades.

7. ANALISIS DE PROXIMITATS

Donats k objectes ,individus, municipis, partits, etc.), i coneguda una determinada informació Δ sobre les diferències entre els objectes, *l'anàlisi de proximitats* («multidimensional scaling» en anglès) és una tècnica que obté una configuració euclidiana formada per k punts, $P_1, \ldots, P_k$, de manera que les seves distàncies euclidianes concordin amb la informació Δ.

Aquesta informació pot venir donada de diferentes maneras: ordenació entre les distàncies dels objectes, matriu de disimilaritats o distàncies no euclidianes, distàncias afectades d'errors aleatoris o d'aproximació numèrica, etc.

Shepard (1962) va formular la següent conjectura: coneguda només l'ordenació entre les distàncies dels objectes entre ells:

$$d(i_1, i_2) \leqslant d(i_3, i_4) \leqslant \ldots \leqslant d(i_{m-1}, i_m) \quad (m = k(k-1)/2)$$

existeix una configuració euclidiana tal que les seves distàncies verifiquen aproximadament aquesta ordenació.

Shepard no va donar una prova rigorosa de la seva conjectura, però la va il·lustrar amb nombrosos exemples, formulant un algoritme numèric que trobava aquesta configuració. D'altres autors varen afinar i desenvolupar la idea de Shepard, proposant mètodes de construcció (Kruskal, Guttman, Lingoes, Young, Benzecri, Carroll, etc.).

Vegem tres exemples. Siguin quatre objectes A, B, C, D tals que les ordenacions entre les seves distàncies desconegudes siguin (poden haver-hi rengles iguals):

	A	B	C	D
A	*0*	*1*	*2*	*3*
B		0	1	2
C			0	1
D				0

(I)

	A	B	C	D
A	*0*	*1*	*1*	*1*
B		0	1	1
C			0	0
D				0

(II)

	A	B	C	D
A	*0*	*1*	*1*	*1*
B		0	1	1
C			0	1
D				0

(III)

Aleshores estarien representats per configuracions euclidianes en 1, 2 i 3 dimensions respectivament:

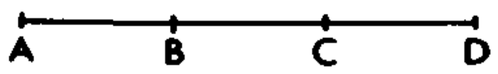

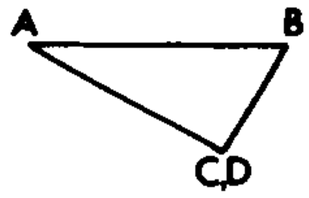

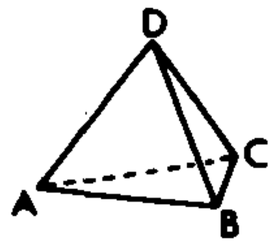

L'interès del mètode de Shepard és *trobar una configuració en un espai de dimensió reduïda que reprodueixi aproximadament l'ordenació inicial.* Aleshores podrem representar els k objectes gràficament, conservant les relacions de proximitat.

El sol coneixement de l'ordenació és el cas d'informació més pobre. Normalment es coneix una matriu de distàncies no euclidianes o disimilaritats $\Delta = (\delta_{ij})$. El resultat final d'una anàlisi de proximitats és una matriu de dades $Y = (y_{ij})$. Les files de Y defineixen k punts de R^d, $P_i = (y_{i1}, \ldots, y_{id})$ tals que les seves distàncies[2]:

$$d^2\ (P_i,\ P_j) = d_{ij}^2 = \sum_{h=1}^{d} (y_{ih} - y_{jh})^2$$

siguin semblants a les disimilaritats δ_{ij}. La matriu Y es pot calcular trobant primer la matriu $S = (s_{ij})$ essent:

$$S_{ij} = -\tfrac{1}{2}\,\delta_{ij}^2$$

i diagonalitzant seguidament la matriu T, pel procediment explicat a l'anàlisi de coordenades principals (vegeu Gower, 1966). Però la matriu T pot tenir valors propis negatius i obtenir, doncs, una configuració poc concordant amb $\Delta = (\delta_{ij})$.

El mètode de Kruskal (1964) amplia el mètode de Shepard i dóna solucions a aquest problema. Consisteix a construir una nova disimilaritat, anomenada *disparitat*, que sigui una funció monòtona creixent de δ_{ij}, és a dir:

$$\hat{d}_{ij} = f(\delta_{ij}) \qquad \delta_{ij} \leqslant \delta_{i'j'} \Rightarrow \hat{d}_{ij} \leqslant \hat{d}_{i'j'}$$

Aquesta transformació de δ_{ij} conserva l'ordenació inicial. Utilitzant $\hat{d}_{ij}$ es troba una matriu de dades Y (pel procediment abans indicat) que dóna unes distàncies euclidianes d_{ij}. Com a mesura de l'ajust entre d_{ij} i $\hat{d}_{ij}$ Kruskal defineix la quantitat:

$$S = \left(\frac{\sum_{i<j} (d_{ij} - \hat{d}_{ij})^2}{\sum_{i<j} d_{ij}^2} \right)^{1/2}$$

anomenada «*stress*». Verifica $0 \leqslant S \leqslant 1$, però es dóna en forma de percentatge. Kruskal desenvolupa un mètode basat en el gradient de S, per trobar $\hat{d}_{ij}$ i d_{ij} de manera que quedi minimitzat l'«stress». Considera que la representació és bona si no supera l'««stress» el 5 %.

Agafant les coordenades que conté Y, tindrem una representació dels objectes que conserva aproximadament les relacions de proximitat inicials, malgrat que la distància euclidiana sigui una deformació de la disimilaritat inicial.

El «stress» *disminueix* a mesura que augmentem la dimensió d. Cal agafar d que doni un stress aceptable. És útil també calcular el coeficient de *correlació de Kendall* entre les distàncies euclidianes i les disimilaritats inicials per mesurar el grau de concordança entre l'ordenació inicial i les distàncies dels punts representats.

Podem ara citar diversos exemples. A vegades pot tenir interès per a representar gràficament els municipis d'una província segons els resultats electorals, si les coordenades de cada municipi són els percentatges del vots de tots els partits polítics més l'abstenció, els vots en blanc i els nuls, definir la distància, entre els municipis:

$$d\ (i,\ j) = \sum_h |\ x_{ih} - x_{jh}\ |$$

Aquesta distància no prové d'un producte escalar (producte interior). Una configuració euclidiana que reprodueixi les distàncies entre municipis no pot ser obtinguda satisfactòriament aplicant directament una anàlisi de components principals. Cal aplicar l'anàlisi de proximitats.

També pot servir aquest tipus d'anàlisi per a obtenir una representació gràfica en el pla, dels diferents partits polítics, o bé dels polítics o militants d'un partit, a partir de la informació donada per una matriu de disimilaritats (vegeu la diferència amb l'anàlisi de coordenades principals), no associada a una distància euclidiana, i que podem haver obtingut a partir d'un estudi sobre la línia programàtica del partit, sobre enquestes, tests, etc.

8. ANALISI CANÒNICA DE POBLACIONS

Malgrat que la *distància D de Mahalanobis* és la més perfecta per representar dades, encara no l'hem utilitzada. El problema que significa utilitzar D resideix en el fet que, generalment, no es coneix la matriu de covariances C entre les variables. Si poguéssim conèixer C amb indepèndencia de la matriu de covariances de la taula X, podríem representar els ò individus aplicant la

distància D, amb resultats més escaients que l'anàlisi de components principals, que utilitza la distància euclidiana ordinària.

En l'*anàlisi canònica de poblacions* és possible de fer-ho. Suposem que cada grup o població està representat per més d'un individu i que la taula de dades és (k poblacions i p variables):

$$\begin{array}{lc} & \begin{array}{cccc} X_1 & X_2 & \ldots\ldots & X_p \end{array} \\ \text{Població 1} & \left[\begin{array}{cccc} x_{111} & x_{121} & \ldots\ldots & x_{1p1} \\ \ldots\ldots & \ldots\ldots & & \ldots\ldots \\ x_{11n_1} & x_{12n_1} & \ldots\ldots & x_{1pn_1} \end{array}\right] & n_1 \text{ individus} \\ \ldots\ldots & \ldots\ldots & & \\ \text{Població k} & \left[\begin{array}{cccc} x_{k11} & x_{k21} & \ldots\ldots & x_{kp1} \\ \ldots\ldots & \ldots\ldots & & \ldots\ldots \\ x_{k1n_k} & x_{k2n_k} & \ldots\ldots & x_{kpn_k} \end{array}\right] & n_k \text{ individus} \end{array}$$

on n_t és el nombre d'individus en la població t. Prenem com a representant de la població t l'*individu mitjà* de coordenades:

$$M_t : (\bar{x}_{t1}, \bar{x}_{t2}, \ldots, \bar{x}_{tp}) \qquad t = 1, 2, \ldots, k$$

on $\bar{x}_{ti}$ és la mitjana de la variable X_i dins de la població t. Aleshores podem estimar la matriu de covariances calculant:

$$C = \frac{1}{N - k} \sum_{t=1}^{k} n_t \, S_t \qquad \left(N = \sum_{t=1}^{k} n_t \right)$$

on S_t és la matriu de covariances dins de la població t:

$$S_t = (s_{ij}) \quad \text{essent} \quad s_{ij} = \frac{1}{n_t} \sum_{h=1}^{t} (x_{tih} - \bar{x}_{ti})(x_{tjh} - \bar{x}_{tj})$$

La *distància² de Mahalanobis* entre les poblacions i, j és:

$$D^2 (i, j) = (M_i - M_j)' C^{-1} (M_i - M_j)$$

El problema a resoldre és trobar una configuració euclidiana de k punts, deduïda d'una taula de dades Y,

	Eixos canònics			
	1	2	.....	m
Población 1	y_{11}	y_{12}	.....	y_{1m}
Población 2	y_{21}	y_{22}	.....	y_{2m}
.	.....			
.				
Población k	y_{k1}	y_{k2}	.....	y_{km}

de manera que la distància euclidiana coincideixi amb D.

$$\sum_{h=1}^{n} (y_{ih} - y_{jh})^2 = D^2 \ (i, \ j)$$

S'anomenen eixos canònics els utilitzats per representar les k poblacions. La dimensió màxima és $m = \min (k - 1, p)$.

Per a trobar la taula de coordenades canòniques Y, cal obtenir la matriu $B = (b_{ij})$

$$b_{ij} = \frac{1}{k} \sum (\bar{x}_{ih} - \bar{x}_i) \ (\bar{x}_{jh} - \bar{x}_j)$$

és la «covariança» entre les variables X_i, X_j, agafant només les k mitjanes. Aleshores es busquen els m vectors propis de B respecte de C resolent:

$$BV_i = \lambda_i \ CV_i \qquad \lambda_i, \text{ valor propi}$$

Si V és la matriu dels vectors propis, V_i, aleshores:

$$Y = MV$$

M és matriu que conté les k mitjanes per les p variables.

Com a exemple d'aquesta anàlisi, podem veure una anàlisi canònica efectuada per R. Virós i R. Solé.

Les poblacions en aquest exemple són les comarques de la província de Girona, l'any 1936. Els individus són els municipis, i les variables, variables demogràfiques i socioeconòmiques, com la densitat de població, el creixement, l'arrendament, la indústria i el comerç, etc.

Fent la representació en els dos primers eixos canònics resulta:

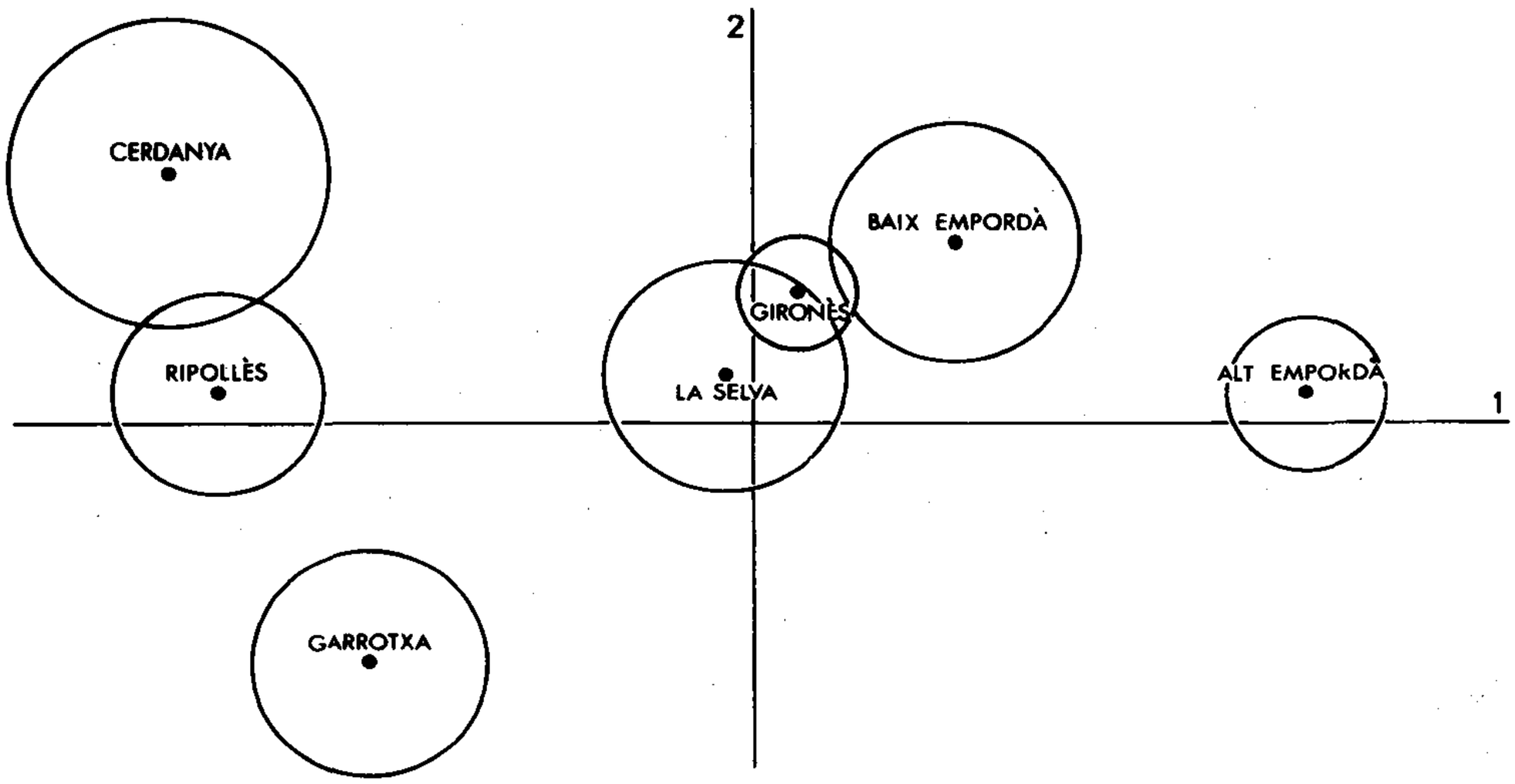

Les regions confidencials per als individus mitjans són pròximes al 90 %.

Les distàncies en dimensió 2 són projecció de les distàncies de Mahalanobis en dimensió 6 (nombre de comarques menys 1, perquè hi havia moltes variables més).

El primer eix podria interpretar-se, segons els autors, com un eix que discrimina la major o menor riquesa de la terra. A la dreta, les comarques de secà, i a l'esquerra, les de regadiu. El segon eix, l'interpreten com un eix de concentració de riquesa. Per sobre tindríem les comarques de riquesa més repartida, per sota, les de riquesa menys repartida.

L'anàlisi canònica, en representar les poblacions, comarques en aquest exemple, amb referència a la distància de Mahalanobis, invariable per canvis d'escala i que té en compte les correlacions entre les variables, és la forma més objectiva i correcta de representar dades. Però, perquè es pugui aplicar, cal que tinguem una mostra d'individus dintre de cada població.

9. ANÀLISI CANÒNICA GENERALITZADA

Podem mirar l'anàlisi canònica de poblacions com una representació gràfica dels nivells d'un disseny d'un sol factor. Quan les nostres dades depenen de *dos o més factors*, haurem de realitzar tantes anàlisis canòniques dels nivells d'un factor determinat com nivells tinguin els altres factors.

Ho interpretarem com un problema d'anàlisi de la variança. La variabilitat total d'un disseny es descompon en la variabilitat deguda als nivells de cada factor, la deguda a les interaccions i la variabilitat residual. Quan intervenen $p>1$ variables observables, aleshores hi ha una matriu de covariances total que es descompon anàlogament en suma de diverses matrius de covariances. Aleshores, si busquem els vectors propis de la matriu de covariances que dóna la covariabilitat dels nivells d'un factor, respecte a la matriu de covariances residual (que és la que dóna una estimació de la matriu de covariances C entre les variables), tindrem, per analogia amb l'anàlisi canònica de poblacions, una forma de representar els nivells d'un factor, eliminant la variabilitat deguda als altres factors i a les interaccions. Fins i tot podrem representar també els altres factors.

El desenvolupament matemàtic d'aquesta generalització forma part de la *teoria multivariant de funcions paramètriques estimables*, i és massa complicat per a poder-lo resumir aquí. Vegeu Cuadras (1974).

Com a exemple, podríem pensar a realitzar diverses enquestes a militants de diferents partits polítics. Aquestes enquestes podrien tractar de temes com les nacionalitzacions, les autonomies, el paper de la dona a la societat, l'ensenyament, la família, etc. Cada enquesta estaria formada per nombroses preguntes de caràcter dicotòmic, del tipus (sí/no). Així cada persona enquestada obtindria una puntuació de caràcter continu en cada una de les enquestes. En aquesta situació podríem considerar dos factors, el factor sexe, amb dos nivells, mascles i femelles, i el factor partits polítics, amb tants nivells com partits estudiats.

Amb aquesta anàlisi podríem obtenir una representació canònica dels nivells del factor sexe, basada en la variabilitat atribuïble al factor sexe per separat. També podríem representar canònicament i per separat, els nivells del factor, partits polítics, basats en la variabilitat atribuïble als diferents partits.

10. REGRESSIÓ LINEAL MÚLTIPLE

Aquesta tècnica permet trobar les *relacions lineals* entre una *variable dependent* Y, i un conjunt de *variables independents* $x_1, \ldots, x_m$. Això pot tenir interès per a veure de quina forma, aproximada, influeixen cada una de les variables independents, en la variable dependent, Y. També pot ser usat com a mètode per a estimar el valor de Y, coneguts només els valors de les variables independents.

De forma més precisa, la regressió lineal múltiple, és una tècnica que permet trobar una nova variable $\hat{Y}$, funció lineal de les variables independents $x_1, \ldots, x_m$, amb la propietat que $\hat{Y}$ *coincideix al màxim possible amb Y*. D'altra forma:

$$E\ ((\hat{Y} - Y)^2) = \textit{mínim}$$

és a dir, la mitjana de la variable aleatoria $(\hat{Y} - Y)^2$ ha de ser mínima. El coeficient de correlació entre $\hat{Y}$ i Y s'anomena *coeficient de correlació multiple.*

Dins de la teoria dels *models lineals normals,* podem escriure:

$$y_i = \beta_0 + \beta_1\ x_{i1} + \ldots + \beta_m\ x_{im} + e_i$$

on β_j són els coeficients que defineixen l'*hiperpla de regressió,* e_i és una variable aleatòria que suposarem normal, de mitjana nul·la, i les e, són variables incorrelacionades; y_i és el valor de la variable dependent, en l'individu i, mentre que $x_{i1}, \ldots, x_{im}$ són els valors observats de les variables independents en l'individu i.

Mitjantçant l'*ajust mínim quadràtic,* s'estimen els valors dels *coeficients de regressió,* β_j, i obtenim $\hat{\beta}_j$.

Pot ser interessant d'investigar fins a quin punt els coeficients de regressió, $\beta_1, \ldots, \beta_m$ són significativament diferents de zero. S'efectua a partir d'un *contrast d'hipòtesi,* on el criteri de decisió es basa en el valor que pren un *estadístic,* que segueix una *distribució de Fisher-Snedecor.* També és possible contrastar hipòtesis menys generals sobre algun dels coeficients de regressió.

La regressió també pot usar-se com a *tècnica predictiva.* Una vegada estimats els coeficients de regressió, i conegudes les variables independents mesurades sobre un individu (que pot ser un municipi), poder estimar el valor de la variable dependent:

$$\hat{y}_i = \hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1\ x_{i1} + \ldots + \hat{\beta}_m\ x_{im}$$

$\hat{y}_i$ és una aproximació al valor y_i, que volem conèixer.

Vegem ara una aplicació de la regressió com a tècnica predictiva, per tal de preveure els resultats electorals.

Sigui y_{ij} la variable aleatòria «tant per cent de vots obtinguts pel partit j al municipi i a les darreres eleccions». Siguin $x_{i1}, \ldots\ldots, x_{im}$ variables estructurals que es donaven al municipi i a les darreres eleccions.

Admetrem que aquestes *variables estructurals determinen el comportament electoral, excepte per factors aleatoris,* de manera que podem escriure en forma aproximada:

$$y_{ij} = \beta_{0j} + \beta_{1j}\ x_{i1} + \ldots + \beta_{mj}\ x_{im} + e_{ij}$$

és a dir que y_{ij} pot posar-se com a suma d'una part determinista, funció lineal de les variables estructurals, més un error aleatori que suposarem que segueix una distribució Normal, de mitjana nulla i de variança σ^2_j. A més, covariança $(e_{ij}, e_{kj}) = 0$, fet que equival a admetre que *les desviacions aleatkries són independents entre municipis*. Considerarem també que *el model és pràcticament invariant en el temps*, o més concretament, els paràmetres que defineixen el model no varien (gaire) d'unes eleccions a les següents.

Els paràmetres del model s'estimen a partir de les *equacions normals de Gauss* (estimació mínim-quadràtica).

Per a les pròximes eleccions podrem escriure, essent z_{ij} el percentatge de vots del partit j en el municipi i, i $x'_{i1}, \ldots, x'_{im}$ les noves variables estructurals en el municipi i:

$$z_{ij} = \hat{\beta}_{0j} + \hat{\beta}_{1j}\ x'_{i1} + \ldots + \hat{\beta}_{mj}\ x'_{im} + u_{ij}$$

on u_{ij} és la nova desviació aleatòria, amb propietats anàlogues a e_{ij}.

Podem admetre a més que la *correlació entre e_{ij} i u_{ij} és considerable*, equivalent a dir que d'unes eleccions a les següents, es conserva una certa «*tradició de vot*». Si fem:

$$\Delta x_{ij} = x'_{ij} - x_{ij},$$
$$v_{ij} = y_{ij} + \hat{\beta}_{1j}\ \Delta x_{i1} + \ldots + \hat{\beta}_{mj}\ \Delta x_{im}$$

resulta que v_{ij} es una aproximació raonable a z_{ij} en el sentit següent:

$$E\ (z_{ij} - v_{ij}) = 0$$
$$\text{var}\ (z_{ij} - v_{ij}) \backsim 0$$

En efecte, $z_{ij} - v_{ij} = u_{ij} - e_{ij}$, que és la diferència entre dues variables aleatòries de mitjana nulla, i per tant, la mitjana de la diferència serà nulla. Quant a la seva variança, com que la correlació entre e_{ij} i u_{ij} és pròxima a 1, és fàcil veure que la variança es próxima a zero, tant més pròxima com més pròxima a 1 sigui la correlació entre e_{ij} i u_{ij}.

En resum, la idea reflectida per aquest mètode és: *si no hi haguessin canvis* en les variables *estructurals*, suposant que aquestes són les úniques variables que coneixem que influeixen en el comportament electoral, *la millor predicció sobre el percentatge de vots que obtindria un determinat partit en un municipi, seria el percentatge obtingut per aquest mateix partit, a les darreres eleccions* (i en el mateix municìpi).

Podem objectar els següents punts:

Variables estructurals no adequades. Com més important serà l'error comès, menys influeix les variables estructurals escollides en el comportament electoral. L'omissió de variables importants de cara al comportament electoral, implicarà un augment de la variança en l'error de l'estimació de z_{ij}.

El model no és invariant en el temps. La consideració d'un model invariant en el temps és una aproximació, tant millor com menys canvis socioculturals hi hagi hagut dins d'aquesta societat. Les primeres eleccions després del pas d'una dictadura a una democràcia poden no ser les més adequades per a provar el model.

Aproximació lineal, inadequada. Probablement un model més real fóra posar la variable dependent y_{ij} com a suma d'una part determinista que fos una funció arbitrària dels paràmetres β_{kj}. Una aproximació d'ordre superior al primer podria realitzar-se, però complicant considerablement els càlculs.

La part no determinista del model podria no seguir una distribució normal. En aquest cas, la millor estimació dels paràmetres no seria probablement l'estimació mínim-quadràtica, però, en general, no hi hauria grans diferències.

Com a exemple de Regressió Múltiple Lineal podem veure la pàgina on es descriuen les regresions efectuades a la província de Barcelona, agafant com a variables independents, algunes variables estructurals, com la pràctica dominical, la immigració, alguns índex referents al nombre de treballadors a la indústria (petita, gran, etc.), etc., i com a variables dependents el percentatge de vots obtingut per les candidatures principals per al Congrés a Barcelona. S'observen coeficients de correlació múltiple molt alts en els partits PSUC i PSC, clarament significatius, com es pot veure atenent al valor que pren l'estadístic que segueix una distribució F de Fisher-Snedecor, significatiu, amb probabilitat d'equivocar-nos molt inferior a 1 % (vegeu pàg. 181 amb els resultats).

11. ANALISI FACTORIAL

Siguin $X_1, \ldots, X_n$ un conjunt de *variables observables* per cada individu (per exemple el municipi, la comarca, etc.) on totes mesuren diferents aspectes d'un mateix problema, com el comportament electoral, etc.; *l'anàlisi factorial* és una tècnica estadística que permet expressar cada una d'aquestes variables com una combinació lineal de m variables ($m < n$) $F_1, \ldots, F_m$ *no observables directament,* anomenades *factors comuns,* perquè influeixen en totes les variables observables, més un *factor únic,* intrínsec a cada variable, i que representa la part de la variable no explicada pels factors comuns, En general admetrem que els factors són variables aleatòries *incorrelacionades,* de forma que la part de la variabilitat explicada per un factor no té relació, en sentit lineal, amb la part de la variabilitat explicada per qualsevol altre. Algebraicament podem escriure el següent model lineal:

$$X_i = a_{i1}\ F_1 + \ldots, + a_{im}\ F_m + d_i\ U_i \qquad i = 1, \ldots, n$$

on els coeficients a_{ij} són les *saturacions* de la variable x_i en el factor F_j, U_i, el factor únic que influeix solament en la variable x_i, i d_i la saturació de la variable X_i en el factor únic.

Podem suposar, sense perdre generalitat, que els factors són variables aleatòries *reduïdes,* és a dir amb mitjana nul·la i desviació típica igual a la unitat. Igualment reduïrem les variables X_i, restant-les la seva mitjana i dividint-les per la seva desviació típica. Tot això només representa un canvi en l'origen i les unitats amb les quals mesurem les variables, que no afecta l'anàlisi factorial, pel fet que aquest estudia les *relacions* (lineals) entre les variables, mesurades per les seves *correlacions,* independentment de la seva *magnitud,* mesurada per la seva *variança.*

De tot això s'obté:

$$\text{var}\ (X_i) = a_{i1}^2 + a_{i2}^2 + \ldots + a_{im} + d_i^2 = 1$$

La quantitat $h_i^2 = a_{i1}^2 + \ldots + a_{im}^2$, s'anomena *comunalitat,* i la d_i^2 *unicitat.* La comunalitat representa el tant per un de la variança d'una variable explicada pels factors comuns.

El model factorial lineal pot expresar-se matricialment:

$$X = A \cdot F + D \cdot U$$

A és la *matriu factorial,* i els seus elements són les saturacions de las variables en els factors comuns, D, la matriu diagonal amb les saturacions dels factors únics, X, un vector columna amb les n variables observables per components, F i U, vectors columna amb els factors comuns i únics per components respectivament.

Si R es la matriu de correlacions, un resultat fonamental degut a Thrustone és:

$$R = A \cdot A' + D^2$$

anomenant $R^* = R - D^2$ *matriu de correlacions reduïda* (s'obté substituint els uns de la diagonal principal de R, per les comunalitats), resulta:

$$R^* = A \cdot A'$$

Aquesta condició no determina per ella sola la matriu factorial A. Hi ha una infinitat de solucions, totes elles vàlides. Cal imposar alguna condició suplementària per tal de resoldre de forma unívoca el problema.

Un dels mètodes més usats és el *mètode del factor principal.* Aquest mètode parteix d'una aproximació per la matriu R*, que pot ser R, la matriu de correlacions, o millor, la matriu de correlacions amb els uns de la diagonal principal substituïts pels quadrats dels *coeficients de correlació múltiple* de cada una de les variables amb les restantes, ja que, com va demostrar Roff (Psychometrica, 1936), la comunalitat d'una variable és més gran que el quadrat del coeficient de correlació múltiple d'aquesta amb les altres o igual a ella. A més, aquesta desigualtat tendeix a convertir-se en una igualtat en créixer el nombre de variables.

Per a determinar la matriu factorial pel mètode del factor principal s'imposen les següents condicions:

1) Es troba el primer factor de forma que la variança explicada per aquest (igual a $a_{11}^2 + \ldots + a_{n1}^2$) sigui *màxima,* amb la restricció de complir la condició $R^* = A \cdot A'$.

2) El factor k-èsim s'obté eliminant la influència dels factors anteriorment obtinguts, en la variabilitat observada, i repetint el punt anterior. El procés es repeteix, mentre la variança explicada per cada factor sigui superior a una certa constant positiva arbitrària (per exemple 1.).

Analíticament, aquest problema es resol pel mètode dels *multiplicadors de Lagrange.* Es demostra que és equivalent a trobar els *valors i vectors propis de la matriu de correlacions reduïda,* coincidint la variança explicada pel factor i-èsim amb l'i-èsim valor propi de R*.

Com que en general no es coneixen d'entrada les comunalitats, s'efectua una *refactorització,* consistent a trobar, una vegada determinada la matriu factorial A a partir d'una aproximació de R*, les comunalitats de cada variable (unívocament determinades un cop trobada A) i a utilitzar llavors aquestes comunalitats per a trobar una aproximació millor a R*, determinar no-

vament la matriu factorial A i repetir el procés un cert nombre de vegades, a fi d'obtenir successives aproximacions de les comunalitats.

Un cop obtinguda la matriu factorial A, els factors s'interpreten a partir de les saturacions de les variables amb ells mateixos. Per això es comprèn l'interès que les saturacions de les variables en un mateix factor siguin molt diverses, altes les unes, baixes les altres, perquè això pot facilitar la interpretació dels factors. En general no es treballa amb la matriu obtinguda directament pel mètode del factor principal, sinó amb una transformació ortogonal d'aquesta matriu, que permet obtenir una nova matriu factorial, amb l'avantatge que aquesta tindrà una estructura més interpretable. La matriu ortogonal que defineix la transformació, s'obté a partir d'algun *criteri d'estructura simple*, per exemple el *criteri varimax*.

A vegades pot resultar útil realitzar una transformació no ortogonal de la matriu factorial, amb l'ànim d'obtenir una estructura factorial mes senzilla que l'obtinguda amb una transformació ortogonal, però amb la complicació addicional d'obtenir factors no incorrelacionats. Una de les rotacions obliqües més emprades és la *rotació promax*.

Un altre aspecte interessant a considerar és el mesurament dels factors comuns sobre cada individu. El problema és indeterminat, excepte si imposem una condició addicional, com la d'estimar els factors comuns en cada individu de forma que es minimitzin les unicitats.

Veiem, doncs, que l'anàlisi factorial és una tècnica útil en la mesura que es tracta de formular un *model* que doni raó de les *relacions lineals* existents *entre* les *variables* observables i uns *factors* no observables directament, però existents, basant-nos en els quals serà més fàcil formular un *model conceptual* explicatiu de la realitat estudiada.

Per a una bona anàlisi factorial cal que les variables depenguin d'uns factors comuns a totes elles. Per exemple és correcte d'efectuar una anàlisi factorial sobre tests d'intel·ligència. Històricament, la primera anàlisi factorial la realitzà Spearman (1904) analitzant l'estructura factorial de la intel·ligencia, però no seria correcte d'analitzar simultàniament tests de personalitat, mesures sobre el pes i l'alçada d'un individu, etc.

S'observa, a més, que aquest tipus d'anàlisi només detecta relacions lineals entre variables i factors, donat el planteig general del problema. Si les relacions no són de caracter lineal, la tècnica només serà aproximada i la seva utilitat dependrà dels casos.

Com a exemple d'anàlisi factorial podeu veure la pag. 232 on s'explica detalladament l'anàlisi factorial realitzat amb les dades electorals de la província de Barcelona. Els individus són els municipis, les variables els percentatges de vots obtinguts per al Congrés, l'abstenció al Congrés, i les candidatures per al Senat. Totes aquestes variables mesuren quelcom que les eleccions tenen en comú: el comportament electoral. Amb l'anàlisi efectuada resulten quatre factors que permeten sintetitzar el comportament electoral mesurat per les 39 variables considerades. Per a la interpretació dels factors vegeu la pag. 130.

12. CORRELACIÓ CANÒNICA

Aquesta tècnica s'aplica quan es disposen de *dos conjunts de variables de naturalesa diferent*, observables sobre cada individu (el municipi, la comar-

ca, el partit polític, etc.). En aquest cas no és aplicable l'anàlisi factorial, pel fet que les variables no mesuren diferents aspectes d'una mateixa naturalesa.

Siguin els dos conjunts de variables aleatòries:

$$X_1, \ldots, X_r \quad \text{i} \quad Y_1, \ldots, Y_s$$

s'anomenen *variables canòniques,* les combinacions lineals:

$$U_1 = a_1 \; X_1 + \ldots + a_r \; X_r$$
$$V_1 = b_1 \; Y_1 + \ldots + b_s \; Y_s$$

tals que la seva *correlació es màxima.*

Aquesta correlació rep el nom de *primera correlació canònica,* i mesura el grau de dependència lineal entre els dos conjunts de variables. S'obté a partir de la matriu de correlacions entre totes les variables (r + s files i columnes). Aquesta matriu pot descompondre's en cuatra parts:

$$R = \begin{pmatrix} R_{11} & R_{12} \\ R_{21} & R_{22} \end{pmatrix}$$

R_{11} és la matriu de correlacions entre les variables X, R_{22}, la matriu de correlacions entre les variables Y, i $R_{12} = R_{21}$ la matriu de correlacions entre les variables X i les Y.

Es pot demostrar que el problema és equivalent a resoldre l'equació:

$$| R_{22} \; R^{-1} \; R_{12}^{T} - \lambda R_{12} | = 0$$

La primera correlació canònica és l'arrel quadrada del valor propi més gran. Les variables canòniques s'obtenen a partir dels vectors propis. Si la primera correlació canònica és nulla, això vol dir que no hi ha relacions lineals entre els dos conjunts de variables.

La significació de la correlació canònica es pot contrastar, si admetem normalitat, a partir de l'estadístic:

$$\Delta = \frac{| R |}{| R_{11} | \cdot | R_{22} |}$$

perquè $-(n - 0.5(r + s + 1)) \; 1n \, \Delta$ segueix una distribució ji — quadrat amb $r \cdot s$ graus de llibertat, i n és la grandària de la mostra.

Si aquest valor és significatiu, podem admetre que existeixen relacions de dependència entre ambdós conjunts de variables, i els coeficients de les combinacions lineals que ens donen les variables canòniques ens permetran interpretar aquesta dependència.

El segon valor propi de l'equació anterior ens permetrà trobar la *segona correlació canònica,* igual a la seva arrel quadrada. Serà la correlació màxima entre totes les combinacions lineals de cada un dels dos grups, *incorrelacionades amb les primeres variables canòniques.* Es pot continuar el procés fins a obtenir tantes variables canòniques com min (r,s), esbrinant-ne la significació.

L'anàlisi esmentada té interès per a analitzar, per exemple, les dependències existents entre variables socioeconòmiques i variables electorals. Això ha estat realitzat per Sandro Sadocchi (1978), que va obtenir, entre d'altres, el següent resultat, relatiu a eleccions de 1972 a Itàlia.

Graus de llibertat al quadrat	*Correlació canònica*	*Test ji — quadrat*
0.674	737.1	189
0.568	443.0	156
0.250	222.5	125
0.202	147.0	96

13. ANALISI FACTORIAL VERSUS CORRELACIÓ CANÒNICA

Per la seva pròpia definició, *l'anàlisi factorial* extreu factors latents a les variables estudiades, que les resumeixen i els donen unitat. Però per això cal que les variables tinguin una «unitat experimental», és a dir, que expliquin una mateixa «cosa» la qual es vol extraure per anàlisi factorial. Així és correcte fer anàlisi factorial sobre variables electorals, però no seria adequat afegir-hi variables econòmiques o demogràfiques, perquè trenquen la unitat de les primeres.

Quan hi ha dos grups de variables, conceptualment diferents, l'estudi de la relació entre elles es fa mitjançant *la correlació canònica.* Ja Bartlett distingia entre «internal factor analysis» i «external factor analysis» en comparar l'anàlisi factorial amb la correlació canònica. En el segon cas, les variables canòniques són els «factors» que lliguen els dos grups de variables.

Una tercera possibilitat consisteix a factoritzar el primer grup de variables i correlacionar els factors amb el segon grup de variables. Aquest problema és, en general, bastant complex. Vegeu Rao (1973) i Cuadras i Sanchez Turet (1977).

I. BIBLIOGRAFIA

Bertier, P., et Bouroche, J. M. (1975): Analyse des données multidimensionelles. Presses Universitaires de France.

Cuadras, C. M. (1974): Métodos de Análisis Factorial. Publicaciones del Laboratorio de Cálculo. Univ. Barcelona.

— (1974): «Análisis discriminante de funciones paramétricas estimables.» Trabajos de Estadística e Investigación operativa, vol., XXV.

— (1975): «Aplicaciones del Análisis Multivariante Canónico en la Investigación Psicológica.» Revista de Psicología General y Aplicada, vol. XXX. Cuadras (1977).

— (1979): Métodos de Análisis Multivariante. Ed. Eumibar, Barcelona (en premsa).

Cower, J. C. (1966): «Some distance properties of latent root and vector methods used in multivariate analysis». Biometrika, 53, 325-338.

Hotelling, H. (1933): «Analysis of a complex statistical variables into principal components». J. Educ. Psychol., 24, 417-441, 498-520.

Johnson, S. C. (1967): «Hierarchical clustering schemes». Psychometrika, 32, 241-254.

Kruskal, J. B. (1964): «Non metric multidimensional scaling by optimizing goodness of fit to a nonmetric hypothesis». Psychometrika, 29, 1-27.
Rao, C. R. (1964): «The use and interpretation of principal components analysis in applied research». Sankhyà, A. 26, 329-358.
Rohlf, F. J. (1970): «Adaptative hierarchical clustering schemes». Systematic Zool, 1958-82.
Sadocchi, S. (1978): «Ambiente socio-economico e comportamento politico-elettorale nei comuni della Toscana 1953-1972». Quaderni dell'Observatore elettorale, n.º 3. Firenze, 1978.
Shepard, R. N. (1962): «The analysis of proximities: multidimensional scaling whith and unknow distance function». Psychometrika, 27, 125-140, 219-246.
Rao, C. R. 1973): Linear Statistical Hypothesis and its Applications. J. Wiley, New York, 2.ª Edició.
Cuadras, C. M. i Sanchez-Turet, M. «The concept of a common factor in factorial statistical analysis and its relation with the external variables». First World Conference on Mathematics at the Service of Man, Barcelona, 1977.

9. Altres estudis

Notas sobre el sistema electoral y de partidos de Euzkadi

R. Cibrian Uzal
Facultad de Ciencias Políticas y Sociológicas
(Universidad Complutense)

NOTAS SOBRE EL SISTEMA ELECTORAL Y DE PARTIDOS DE EUZKADI

1. INTRODUCCIÓN

Este trabajo está dedicado al analisis de los datos electorales recientes y del sistema de partidos que como resultado de los mismos se está configurando en Euzkadi. Se incluye en este término a las provincias de Álava, Guipúzcoa, Navarra y Vizcaya. Se trata de un enfoque taxonómico que no pretende entrar en discusiones sobre si Navarra o las provincias vasco-francesas deberían o no considerarse en el estudio. Navarra se incluye porque se dispone de datos para hacerlo, porque las elecciones allí son simultáneas y de la misma naturaleza que las que se celebran en las otras tres provincias, y porque, en una medida muy significativa, los partidos que compiten en las cuatro provincias son los mismos (aunque en el caso de Navarra suelan algunos cambiar de siglas). Precisamente por las razones contrarias no se pueden incluir e nel estudio a Lapurdi, Zuberoa y Benavarra [1].

Los datos utilizados corresponden sobre todo a las elecciones de 1977, para las que se disponen de resultados a nivel municipal. Se han utilizado también los resultados provisionales provinciales de las legislativas de 1979, ya que en ellas se han producido cambios importantes en el mapa electoral y el prescindir de estas elecciones desfasaría y restaría capacidad explicativa al trabajo [2]. Además, se puede decir que la inclusión de los resultados de

1. Los partidos más decididamente contrarios a la integración de Navarra en la comunidad autonómica vasca han consolidado (UCD) o mejorado (UPN) en las legislativas de 1979 sus votos de 1977, mientras que las dos coaliciones más claramente integracionistas no alcanzaban el 17 % de los votos. Se insiste no obstante en que el fin del estudio es conocer la sociología electoral y el sistema de partidos vascos allí donde compiten y con independencia de que los partidos nacionalistas vascos sean más débiles o más fuertes. Los estudios de sociología electoral española suelen incluir a Guipúzcoa, Vizcaya, y Álava, a pesar de que en estas provincias los partidos españoles son más débiles que en el resto de España.

2. Los datos de 1977 proceden del listado de ordenador desglosado a nivel municipal, que fue entregado por el Ministerio del Interior a los partidos a efectos de subvenciones. (Como se sabe no existen resultados oficiales definitivos de estas elecciones). Los dato de 1979 e han tomado de las ediciones de los periódicos y EGIN, del 3 de marzo, y son, por tanto, provisionales.

1979 sirve para interpretar mejor ciertos aspectos de las elecciones anteriores.

El trabajo consta de tres partes. En la primera se presentan las pautas electorales, haciendo una comparación histórica con los resultados globales de las elecciones de los años treinta, y una comparación más detallada a nivel provincial entre los resultados de las dos últimas elecciones. Para este análisis se agrupan los porcentajes de votos obtenidos por partidos o coaliciones en grandes bloques o tendencias, pues, además de facilitar la interpretación de los mismos, resulta imprescindible hacerlo por no disponerse de datos electorales de la II República desagregados a nivel de partidos o coaliciones.

La segunda parte incluye una exposición de los principales parámetros del sistema de partidos identificados por D. Rae, y estimados por medio de los datos de 1977. Para la caracterización del sistema de partidos vasco de acuerdo a la tipología de G. Sartori, se utiliza un gráfico bidimensional, construido en parte de acuerdo con los resultados electorales de 1979, y en parte también en base a hipótesis plausibles sobre la ubicación de los partidos políticos sobre el mismo.

La tercera y última parte presenta cierta evidencia, en forma de coeficientes de correlación entre cuatro partidos, a favor del sistema de partidos propuesto. Aunque el alcance de estos coeficientes no puede ser sobrestimado, entre otros por el problema de la falacia ecológica, no obstante pueden suministrar información sobre la distribución ecológica para una provincia dada, de los electorados de los partidos en cuestión. Esta distribución geográfica puede reforzar o rechazar las hipótesis establecidas sobre esos partidos y sus correspondientes electorados.

2. LA EVOLUCIÓN ELECTORAL DE LOS BLOQUES POLÍTICOS

Los resultados obtenidos en las elecciones de 1977 por los partidos de izquierdas y de derechas, están en España correlacionados a nivel provincial con los resultados obtenidos en las elecciones de 1936 por las izquierdas (el Frente Popular) y las derechas [4]. Los resultados de 1979 han repetido en gran medida los porcentajes de votos que habían sido obtenidos en 1977 por los principales partidos que compiten en toda España. Se puede por tanto afirmar que el sistema electoral español responde en medida significativa al modelo de sistema electoral de tipo «viscoso» o «congelado», en el cual la transferencia de cantidades importantes de votantes de unas opciones a otras, o la

3. Como es sabido, el sistema electoral de la II República se basaba en listas abiertas, con una fórmula electoral de tipo semi-mayoritario. Véase J. de Miguel y J. Linz, «Hacia un análisis regional de las elecciones de 1936 en España», *Revista Española de la Opinión Pública*, 48, junio 1977, págs. 27-68, en donde se puede encontrar la única estimación conocida de los posibles porcentajes de votos para los diferentes partidos y coaliciones que participaron en las elecciones de dicho año.

4. En el trabajo de D. Vila, F. Andrés Orizo y M. Gómez Reino, «Sociología del actual cambio político en España», *III Informe FOESSA*. Madrid: Euramérica, 1978, pp. 716-717, se incluyen los coeficientes de correlación entre los cuatro primeros partidos españoles en 1977, y los resultados estimados de 1936. Las correlaciones PSOE (1977)/PSOE 1936 y PCE (1977)/Frente Popular (1936) son altas y positivas. Y lo mismo ocurre para las correspondientes correlaciones entre la derecha.

emergencia o desaparición de las principales fuerzas electorales, ocurre con lentitud y dificultad [5].

El mapa electoral que se configura en Euzkadi en las primeras elecciones post-franquistas, presenta también, tanto al nivel nacional vasco como en cada una de las cuatro provincias, pautas similares a las que se manifestaron durante los años treinta. Esta afirmación no se refiere a partidos políticos concretos (aunque la distribución geográfica de la implantación del PNV y del PSOE ha variado relativamente poco en los últimos cuarenta años), sino que se basa más bien en los porcentajes de votos obtenidos al agrupar a los partidos de ayer y de hoy en los cuatro grandes bloques o tendencias que resultan de las escisiones izquierda/derecha y nacionalista/no nacionalista [6]. Esto es lo que se ha hecho en la tabla 1, en la que aparecen los resultados por bloques para las últimas cinco elecciones al Congreso de Diputados español celebradas en Euzkadi.

Uno de los comentarios más importantes de los datos de la tabla 1 se refiere al nivel de participación. Éste, durante los años treinta, estaba siempre por encima de la media española, la cual solía situarse alrededor del 65 % [7]. En los años setenta la participación vasca, por el contrario, es sustancialmente similar a la media estatal. Aunque en las elecciones de 1977 este hecho estuvo parcialmente ocasionado por la abstención militante propugnada por el KAS (HASI, LAIA, ETA-m), la cual tuvo una cierta incidencia en las provincias costeras, en 1979 las causas tienen que ser distintas, ya que toda la izquierda abertzale participa activamente en las últimas elecciones. Sólo como hipótesis se puede adelantar que la abstención de 1979 proceda básicamente de los sectores de izquierdas y de derechas no nacionalistas, como resultado del clima de polarización y violencia de los últimos tiempos.

Otro dato significativo es la ausencia durante los años treinta de una izquierda abertzale con entidad. El partido ANV nunca tuvo importancia electoral fuera de Bilbao, y participó en coaliciones con otras fuerzas (en 1933 con el PNV y en 1936 con el Frente Popular). La izquierda abertzale es ahora el nuevo bloque de la política vasca, que se fragua y cristaliza durante el

5. La tesis de la «congelación» de los sistemas de partidos europeos fue inicialmente formulada por S.M. Lipset y S. Rokkan, en *Party System and Voter Alignments*. Nueva York: The Free Press, 1967. En el trabajo de M.D. Pedersen, «The Changing European Party System: Patterns of Electoral Volatility». Uppsala: 9.º Congreso Mundial de Sociología, 1978, se incluye una recapitulación de las diversas posiciones mantenidas sobre la tesis, y un excelente estudio empírico usando los datos de la posguerra y una nueva variable, la «volatilidad», como instrumento para medir los cambios en los sistemas de partidos.

6. Véase la tabla del Apéndice para un listado de las fuerzas políticas vascas contemporáneas y su correspondiente adscripción a una de las cuatro posibles tendencias analíticas que aquí se utilizan: derecha española, derecha nacionalista, izquierda no nacionalista, e izquierda abertzale o nacionalista. Una clasificación de las fuerzas vascas contemporáneas según criterios algo diferentes puede encontrarse en el estudio de L.C. Núñez, *La Sociedad Vasca Actual*. San Sebastián: Txertoa, 1978, Cap. 8, en el que se analizan los resultados electorales de 1977.

7. Los datos sobre las elecciones de los años treinta en Euzkadi proceden de J. Tussell y G. García, «Introducción a una sociología electoral del País Vasco durante la Segunda República». Madrid: manuscrito mimeografiado, s.f., y de S. Payne, *El nacionalismo Vasco: De sus orígenes a ETA*. Barcelona: Dopesa, 3.ª ed., 1974. En estos trabajos se contienen interesantes datos sobre las consutas referentes a los estatutos de autonomía, elecciones locales, etc., además de detalles sobre las diversas vueltas de las elecciones legislativas. Los datos aquí utilizados son siempre los de la primera vuelta.

TABLA 1. Resultados por bloques de las elecciones al Congreso en Euzkadi

	1931	1933	1936	1977	1979
Participación	81 %	78 %	77 %	78 %	66 %
Derecha española					
% Votos	32,9 %	39,0 %	43,0 %	28,7 %	26 %
Escaños	8	10	8	8	9
% Escaños	33 %	42 %	33 %	31 %	35 %
Derecha nacionalista					
% Votos	30,6 %	35,0 %	28,0 %	24,3 %	23 %
Escaños	7	12	9	8	7
% Escaños	29 %	50 %	38 %	31 %	27 %
Izquierda					
% Votos	36,4 %	26,0 %	30,0 %	36,7 %	29 %
Escaños	9	2	7	9	6
% Escaños	38 %	8 %	29 %	35 %	23 %
Izquierda abertzale					
% Votos	—	—	—	10,3 %	20 %
Escaños	—	—	—	1	4
% Escaños	—	—	—	4 %	15 %
Volatilidad		10,5 %	7,5 %	17,5 %	11,7 %

Fuentes: Los resultados de los años treinta proceden de J. Tussell y G. García, «Introducción a una sociología electoral del País Vasco durante la II República». Madrid: Manuscrito mimeografiado, s.f., y S. Payne, **El nacionalismo vasco. De sus orígenes a ETA.** Barcelona: Dopesa, 3.ª edición, 1974.

franquismo, como consecuencia directa de la lucha armada de ETA. La emergencia electoral de este bloque en las elecciones de 1977 estuvo dificultada, en parte por la abstención citada de sus sectores más radicales, y en parte porque la campaña, y sobre todo la precampaña electoral de 1977, se llevó a cabo sin que existiesen unas plenas condiciones democráticas. En aquellas condiciones los partidos de izquierda abertzale que participaron (EIA, ESB, ANV) obtuvieron en Euzkadi un ya significativo 10 % de los votos, que se duplicó en 1979 al participar este bloque agrupado en torno a dos únicas coaliciones electorales: HB (KAS, HASI, LAIA, ESB, ANV, GPA, e independientes) y EE (EIA, en coalición con el partido de la izquierda no nacionalista PTE, e independientes).

La izquierda abertzale es un bloque con un gran dinamismo interno, y en fase expansiva. A pesar de ello, hoy por hoy y para el conjunto de Euzkadi, es, en términos electorales, el más débil de los quatro bloques que se usan en este análisis del voto vasco. Los otros tres bloques han sido, y continúan siendo, de una fuerza aproximadamente similar los unos a los otros. Esto, que no es cierto a nivel provincial, resulta bastante aproximado para todo el País Vasco. En términos de número de diputados, las diferencias entre estos tres bloques «históricos» vienen a oscilar de uno a dos escaños. Una excepción importante a esta tónica ocurre en 1933 con la izquierda no nacionalista (entonces constituida fundamentalmente por socialistas y republicanos) que experimenta una importante pérdida de diputados, de 9 a 2, debido tanto a la tendencia general derechista de la elección, como a la decisión del PSOE

de acudir a la misma sin formar ningún tipo de coaliciones [8]. En la primera elección de los años setenta la izquierda no nacionalista consigue unos resultados tan buenos como los de 1931, tanto en términos de porcentajes como de escaños, pero en 1979, al igual que en las primeras elecciones legislativas de la II República, pierde parte importante del terreno avanzado en las Constituyentes.

El bloque de derecha española (carlistas y CEDA en los treinta; UCD y AP-CD ahora) ha sufrido un retroceso apreciable en cuanto a los porcentajes de votos que solía obtener en la República. Su porcentaje medio para los años treinta era de aproximadamente un 38 %, mientras que en las dos elecciones de los setenta obtiene de media alrededor del 27 %. Este retroceso en votos no se ha manifestado demasiado en escaños, debido a que la mayor fuerza electoral de este bloque se centra precisamente en las dos provincias interiores, las cuales están sobrerrepresentadas, y en las cuales, al haber pocos escaños para repartir (4 en Alava y 5 en Navarra) el sistema de Hondt viene a actuar en la práctica como un sistema semi-mayoritario. De los 8 escaños obtenidos por este bloque en 1977, 5 lo fueron en las provincias interiores, y en 1979 esta proporción fue 6 de 9. En escaños totales, el porcentaje que obtiene este bloque se sitúa consistentemente alrededor de un 33 % para todo el período estudiado.

El hablar de un bloque de derecha nacionalista es lo más inadecuado del presente análisis, ya que nos encontramos aquí con un bloque monopartidista. El PNV es el único partido que ocupa esta zona del espectro político bidimensional que se está usando como referencia y criterio de clasificación. En términos de votos, la derecha nacionalista, al igual que la española, también ha visto decrecer su porcentaje con respecto al de los años treinta. Su media entonces oscilaba sobre un 31 %, mientras que ahora se centra alrededor de un 24 %. En la distribución de escaños el PNV también se suele beneficiar, al tener su electorado concentrado en las dos provincias costeras. Pero al menos durante los años setenta este beneficio procede exclusivamente de las ventajas que el sistema de Hondt pueda dar al partido con una mayoría relativa, ya que estas provincias costeras están infrarrepresentadas en la distribución de escaños, tanto con respecto a las otras dos, como con respecto a la media española. En cualquier caso, el PNV siempre ha obtenido un mínimo de 7 sobre los 24 (II República) o 26 (Monarquía Constitucional) escaños que corresponden al País Vasco.

La izquierda no nacionalista es el bloque que tradicionalmente aparece más fragmentado de cara a las elecciones. Ésta suele ser una de las causas de que sus porcentajes de escaños suelan ser inferiores a los de votos. El porcentaje medio para este bloque durante los años treinta se sitúa en un 31 % de los votos. Éste es el único de los bloques históricos que reaparece en 1977 con un porcentaje de votantes sensiblemente superior a su media de los treinta, alcanzando un máximo histórico del 36,7 %. Sin embargo las elecciones de 1979 le suponen una pérdida de casi un 8 % de los votos, y tres de los 9 diputados obtenidos en 1977.

8. La ley electoral de 1931, al igua que a de 1977, favorecía a formación de coaliciones, y penalizaba a las tendencias cuyo voto está fragmentado. La izquierda abertzale, y en particular los partidos integrantes de HB parecen ser los únicos que hasta la fecha están dispuestos a beneficiarse de las ventajas que reporta a las coaliciones la actual ley.

Aunque es ciertamente probable que la emergencia de la izquierda abertzale se esté llevando a cabo a costa de los dos bloques de los cuales pretende ser la síntesis, es decir, del nacionalismo de derecha, y de la izquierda no nacionalista —y en términos de ideología, militantes, cuadros, dirigentes, e incluso votantes esto seguramente es así—, cuando se estudian las series históricas electorales la izquierda no nacionalista es el bloque que menos pierde con respecto a los años treinta. En este sentido se puede decir que la irrupción electoral de la izquierda abertzale en la política electoral vasca se está produciendo hasta ahora a costa sobre todo de los dos bloques de derechas.

Como se ha apuntado, la implantación relativa de los cuatro bloques no es homogénea a través de las provincias vascas. Esto se pone de manifiesto en la tabla 2, en la que aparecen los resultados de las dos últimas elecciones desagregados a nivel provincial. Se puede observar que en 1977 los niveles de participación en las dos provincias interiores fueron significativamente superiores a los de las costeras, situándose incluso por encima de la media española, que fue del 78,4 %. Esta diferencia está relacionada con el hecho de que la izquierda abertzale que propugnó la abstención, es mucho más fuerte en Guipúzcoa y Vizcaya que en las otras dos provincias [9]. En 1979, las diferencias de participación entre las cuatro provincias no son ya tan acentuadas, aunque el número de abstenciones en Navarra es todavía 5 o 6 puntos inferior al de las otras provincias. Álava, por el contrario, experimenta en 1979 en éste y en otros detalles, una aproximación mucho mayor a las pautas electorales de Guipúzcoa y Vizcaya.

Álava, y sobre todo Navarra, son las provincias en las que los partidos de derecha española son más fuertes. En la segunda de estas provincias estos partidos han superado el 40 % de los votos en las dos elecciones últimas. A pesar de disminuir su porcentaje de votos ligeramente en 1979, incrementaron sus escaños de 3 a 4, gracias al que gana UPN a costa del PSOE. En Álava, el bloque sufre un retroceso del 7,5 % entre las dos elecciones, pero conserva sus dos diputados. En Vizcaya el porcentaje de votos perdidos ha sido pequeño, del 3,8 %. UCD ha conservado sus dos diputados en esta provincia y CD ha perdido el obtenido por AP en 1977. En Guipúzcoa, el porcentaje de votos se ha mantenido prácticamente constante, pero ha estado mucho más concentrado alrededor de UCD, partido que no concurrió en esta provincia en las elecciones de 1977. Entonces el voto de derecha española estuvo repartido entre tres candidaturas diferentes (GU-AP 8,1 %, DCV 5,0 %, DIV 4,6 %) lo que les impidió lograr algún diputado. En 1979 la concentración de este voto en la lista de UCD ha proporcionado a este partido su primer escaño en la provincia.

La derecha nacionalista siempre ha tenido sus feudos en Vizcaya y Guipúzcoa. Su implantación en Álava ha sido y es comparativamente menor, centrada sobre todo en los municipios del norte de la provincia y las capas medias autóctonas de la capital. En Navarra la implantación de este bloque

9. Como lo demuestra los resultados obtenidos por HB en 1979. En esta coalición se integra prácticamente toda la izquierda abertzale abstencionista en 1977. No existen aún trabajos académicos sobre a izquierda abertzale. Puede extraerse información de Ortzi, Historia de Euzkadi: *El nacionalismo vasco y la ETA*. París: Ruedo Ibérico, 175; y del folleto de I. Estornés, *Qué son los partidos abertzales*. San Sebastián: I. Estornés, 1977.

TABLA 2. Resultados provinciales de las elecciones al Congreso en 1977 y 1979

Provincia	ÁLAVA		GUIPUZCOA		NAVARRA		VIZCAYA	
Año	1977	1979	1977	1979	1977	1979	1977	1979
Participación	84,0 %	66,1 %	71,8 %	65,7 %	82,7 %	71,0 %	76,9 %	65,0 %
Derecha española								
% Votos	40,3	32,8	17,9	17,2	45,6	42,0	24,7	20,9
Escaños	2	2	0	1	3	4	3	2
% Escaños	50,0	50,0	0	14,0	60,0	80,0	30,0	20,0
Derecha nacionalista								
% Votos	17,5	23,3	30,8	26,6	7,0	8,0	29,9	28,0
Escaños	1	1	3	2	0	0	4	4
% Escaños	25,0	25,0	43,0	29,0	0	0	40,0	40,0
Izquierda								
% Votos	37,9	29,4	35,8	25,7	37,8	35,0	36,5	26,1
Escaños	1	1	3	2	2	1	3	2
% Escaños	25,0	25,0	43,0	29,0	40,0	20,0	30,0	20,0
Izquierda abertzale								
% Votos	4,3	14,9	15,5	30,5	9,6	8,0	8,9	20,0
Escaños	0	0	1	2	0	0	0	2
% Escaños	0	0	14,0	29,0	0	0	0	20,0
Volatilidad		16,2		15,0		4,5		13,6

continúa siendo la más débil de las cuatro provincias. En las provincias costeras el PNV ha experimentado en la última elección unas pérdidas moderadas. En Guipúzcoa ha perdido el único diputado de los 8 que obtuvo en 1977 en toda Euzkadi [10]. El éxito más notable del partido en 1979 se encuentra en los resultados de Alava, en donde pasa del 17,5 % al 23 % de los votos, acercándose al resultado de UCD, que en 1977 había sido con clara ventaja el primer partido de la provincia. La debilidad del PNV en Navarra le ha inducido a presentarse allí en coaliciones con otros partidos, a pesar de lo cual las mismas no han superado el 8 % de los votos. En 1977 formó con ESB y ANV, partidos socialdemócratas de la izquierda abertzale, la coalición UAN, que obtuvo el 7 % de los votos. En 1979 integró una coalición más heterogénea con EIA y el PTE, obteniendo el 8 %. Al igual que en Álava, la fuerza del voto nacionalista de derechas está muy concentrada en los municipios del noroeste de la provincia limítrofes con Guipúzcoa, mientras que en el resto de Navarra, incluida la capital, su potencialidad electoral es mucho más limitada [11].

Lo más característico del voto de izquierda no nacionalista es que se trata del voto que está más homogéneamente distribuido entre las cuatro provincias. Esto fue particularmente cierto en 1977, pues entonces los límites de variación fueron el máximo del 37,9 % en Álava, y el mínimo del 35,8 % en Guipúzcoa. En 1979, el conjunto de los votos de esta tendencia ha disminuido alrededor del 8 al 10 % en todas las provincias salvo en Navarra, en donde el decrecimiento ha sido sólo de un 3 %. Los problemas de fraccionalización interna, pues se trata sin duda del bloque en el que se encuadran el mayor número de partidos, suelen reflejarse en importantes pérdidas de escaños en cuanto disminuyen los votos. El PSOE, que es con distancia la fuerza principal del bloque, ha perdido en 1979 un escaño en cada una de las provincias de Guipúzcoa, Vizcaya, y Navarra [12]. Conviene mencionar que aunque el voto de izquierda no nacionalista está uniformemente repartido entre las cuatro provincias, presenta sin embargo importantes variaciones dentro de cualquiera de ellas, pues en general este tipo de voto está centrado alrededor de las capitales y los pueblos y ciudades industriales en los que viven los obreros inmigrantes procedentes de otras partes de España.

Las pautas del voto de la izquierda abertzale siguen en cierta medida las del PNV. La provincia con una mayor proporción de votos de izquierda abertzale es Guipúzcoa, tanto en las elecciones de 1977, como en las de 1979. En estas últimas elecciones, el porcentaje de este bloque en la citada provincia se incrementa desde un 15,5 % hasta el 30,5 %, con lo que viene a convertirse en el primero de los cuatro bloques allí. Este importante porcentaje se

10. En 1977 el PNV obtuvo 4 escaños en Vizcaya, 3 en Guipúzcoa y 1 en Álava. La clasificación que aquí se hace de la DCV como una fuerza de derecha española se basa más en la posición de su electorado que en la de alguno de sus líderes, a veces próximos al PNV.

11. La concentración del voto PNV en Álava y Navarra en las zonas de estas provincias limítrofes con las dos costeras queda puesta de relieve con gran nitidez en mapas electorales municipales. Un equipo de investigadores dirigido por J. I. Cases, de la Facultad de Ciencias Políticas y Sociología de la Universidad Complutense está llevando a cabo un exhaustivo estudio sobre las elecciones de 1977 que incluye la confección de estos mapas en todas las provincias de España para los principales partidos.

12. Todos los escaños obtenidos en 1977 y 1979 por la izquierda no nacionalista corresponden al PSOE.

traduce solamente en dos diputados (uno de HB y otro de EE) debido a la división del voto entre estas dos coaliciones. La izquierda abertzale también está bien implantada en Vizcaya, en donde pasa del 8,9 % al 20 % de los votos. Pero en esta provincia cualquiera de los otros tres bloques está por delante de ella, si bien la diferencia con la derecha española es mínima. Al igual que en el caso del PNV los resultados de Álava en 1979 han mostrado un importante incremento, habiéndose multiplicado su porcentaje por un factor de casi 3,5. Los resultados de Navarra siguen siendo los más discretos. En esta provincia HB obtuvo el 8,0 % de los votos, a los que habría que sumar los de EIA-EE que se unieron a los del PNV en la coalición Nacionalistas Vascos, y que en este análisis han sido asignados globalmente a la derecha nacionalista. El retroceso que reflejan los resultados de Navarra puede ser aparente, además de por la razón citada, porque en 1977 el voto de izquierda abertzale se ha identificado con el voto de UNAI. Esta última se trataba de una coalición organizada por el EMK (entonces miembro de EE en las otras tres provincias) en torno a independientes de prestigio. Posiblemente no todos los votos que en 1977 recibió UNAI fueron de abertzales de izquierda.

En las tablas 1 y 2 se han incluido estimaciones preliminares de la volatilidad electoral, calculadas para los datos agrupados en bloques [13]. La volatilidad entre las elecciones del año 1979 y 1977, por ejemplo, es igual a un medio de la suma de los valores absolutos de las diferencias entre el porcentaje de votos obtenidos en el año 1979 y el obtenido en 1977. Esta suma se extiende a todos los partidos o coaliciones que intervienen en uno cualquiera de los años, o en los dos. En el primer caso se les da un 0 % para el año en que no participan. La volatilidad es una medida de lo que cambia el sistema de partidos de una elección a otra. Aunque las tablas 1 y 2 expresan la volatilidad referida a bloques, la cual es inferior a la que resultaría de usar partidos y coaliciones, permiten sin embargo concluir que, en primera aproximación, la volatilidad electoral reciente del País Vasco es elevada, y en cualquier caso superior a las medias española, y de otros países europeos.

La volatilidad para España entre las elecciones de 1977 y 1979, estará situada posiblemente alrededor del 9-10 %, mientras que todas las provincias vascas, excepto Navarra, superan simplemente por medio de la más baja volatilidad de bloques, esta cifra. Para tener idea de lo que representan estas cifras se puede citar que, de acuerdo con los datos de M. D. Pedersen, la volatilidad media de las elecciones en 13 democracias europeas durante el período 1948-1977 fue del 8,1 %, siendo Austria con el 3,7 % y Francia con el 16,8 % los casos extremos de volatilidad medida por elección [14]. En Portugal, la volatilidad media entre las dos primeras elecciones libres postsalazaristas se puede estimar alrededor del 15 %.

13. Para una definición matemática de la variable volatilidad vase M.D. Pedersen, obra citada, p. 11. De la tabla 1 se deduce que el sistema de partidos vasco tendía a ser más viscoso en los años treinta que en nuestros días.

14. M. D. Pedersen, obra citada, tabla 1, p. 17. Los países estudiados son, además de Austria y Francia, y en orden de volatilidad creciente, Suiza, Suecia, Reino Unido, Finlandia, Bélgica, Irlanda, Noruega, Italia, Holanda, Alemania Federal y Dinamarca. La tesis de Pedersen es que los países nórdicos han experimentado en las últimas elecciones fuertes incrementos de la volatilidad salvo quizás en Suecia.

Así pues, mientras que el sistema de partidos español aparece relativamente viscoso y congelado, máxime teniendo en cuenta que está en período de configuración, en Euzkadi aparece un sistema de partidos que presenta índices mucho mayores de volatilidad o fluidez y cuyos principales parámetros se exponen a continuación.

3. PARAMETROS Y PRINCIPALES FUERZAS DEL SISTEMA DE PARTIDOS

En la tabla 3 se presentan algunos de los parámetros que pueden usarse para tipificar un sistema de partidos políticos. Estos parámetros se refieren a las elecciones de 1977 y se presentan para cada una de las cuatro provincias para toda Euskadi, y, como referencia, para el conjunto de España. Los parámetros que se incluyen en la tabla 3 son:

(1) El número de escaños S.
(2) El número de participantes en la elección N
(3) El número de partidos que supera el 3 % de los votos N_3.
(4) El número de partidos que consiguen algún escaño N_p.
(5) El porcentaje de los votos obtenidos por los dos primeros partidos W_e.
(6) El porcentaje de escaños obtenidos por los dos primeros partidos W_p.
(7) El porcentaje de votos obtenidos por el PSOE y la UCD, B_e.
(8) El porcentaje de escaños obtenidos por el PSOE y la UCD, B_p.
(9) La fraccionalización electoral F_e.
(10) La fraccionalización parlamentaria F_p.
(11) La diferencia (F_e-F_p) [15].

Los 26 escaños que, de acuerdo con la ley electoral usada en 1977 y 1979, corresponden a Euzkadi, no se distribuyen provincialmente con criterios proporcionales a la población, o, menos aún, al censo electoral. Álava es la provincia más sobrerrepresentada, pues elige un diputado por cada 38.270 electores. La cifra correspondiente para Vizcaya, la provincia más perjudicada en el reparto, es de 74.957 electores. Éste es un problema no específico de Euzkadi, sino general de la ley electoral en cuestión.

Comparando las columnas E con N_e se observa que en las provincias vascas el número de partidos o coaliciones electorales es siempre notablemente superior al número de escaños a repartir. En este sentido, Euzkadi y Cataluña suelen ser casos atípicos, ya que en ellas opera la doble poralización izquierda/derecha y nacionalismo/no nacionalismo, lo que resulta en una proliferación de partidos. En general varios de ellos son fuerzas con cierta fuerza electoral, como lo demuestra el que, en todas las provincias de Euzkadi, el número de partidos N_3 que consiguen superar la barrera del 3 % —que es la barrera mínima legal para poder obtener escaños— es siempre superior a 5,

15. Todos estos parámetros son los introducidos por D. W. Rae en, *Las consecuencias políticas de las leye selectorales*. Madrid: CITEP, 1978, para caracterizar estáticamente a un sistema de partidos dado. La única novedad es la consideración de N_5, pues la ley electoral lleva una barrera del 3 % para poder obtener escaños. Salvo en Madrid y Barcelona, los porcentajes de exclusión del sistema Hondt son superiores al 3. La diferencia (Fe-Fp) que mide el efecto desfraccionalizador es similar a la diferencia entre porcentajes de votos y escaños para los dos primeros partidos, que también podría usarse.

TABLA 3. Parámetros del sistema de partidos vasco según las elecciones de 1977 [a]

	S	N_e	N_3	N_p	W_e	W_p	B_e	B_p	F_e	F_p	$F_e - F_p$
Álava	4	15	5	3	57,1 %	75 %	57,1 %	75 %	0,799	0,625	+0,174
Guipúzcoa	7	14	8	3	57,9	86	28,0	43	0,808	0,612	+0,196
Navarra	5	13	9	2	49,4	100	49,4	100	0,846	0,480	+0,366
Vizcaya	10	14	6	4	52,6	70	39,5	50	0,823	0,700	+0,123
Euzkadi	26	20	6	5	48,1	65	40,3	62	0,847	0,710	+0,137
España	350	—	6	12	63,0	81	63,0	81	0,772	0,653	+0,119

NOTA: (a) Para una definición y discusión de estos parámetros véase, D. W. Rae, **Las consecuencias políticas de las leyes electorales.** Madrid: CITEP, 1978. En este libro se incluyen los valores empíricos medios de estos parámetros para diversos países y tipos de sistemas electorales.

en el caso de Guipúzcoa llega a 8, y en el de Navarra a 9, a pesar de que en esta provincia hay sólo 5 escaños para repartir. Sin embargo, el número de partidos N_p que obtienen escaños es, a nivel provincial, sensiblemente inferior a N_3. Los valores para los casos extremos de Navarra y Guipúzcoa son 2 y 3, respectivamente. Este fenómeno es debido básicamente a la manera en que la fórmula electoral de Hondt opera sobre distritos que, como los vascos, son de magnitud pequeña o media, y en los cuales compiten un gran número de partidos. Para Euzkadi este efecto se refleja en el dato de que sólo 5 de las 20 fuerzas políticas contendientes obtienen algún escaño.

El grado de bipartidismo existente en las provincias vascas viene medido por W_e. Los porcentajes están, a nivel de votos, muy alejados del criterio que D. Rae utiliza para definir un sistema como bipartidista, a saber, que los dos primeros partidos alcancen un 90 % del electorado, y que ninguno de ellos llegue por sí sólo al 80 %, condición ésta no alcanzada en ninguna provincia española. El hecho de que los dos primeros partidos no sean siempre los mismos en cada una de las 4 provincias, hace que el valor de W_e para toda Euzkadi sea menor que para cualquier provincia. En ninguna de ellas se llega al índice de bipartidismo español, que es el 63 %. La tendencia al bipartidismo, esto es, a porcentajes de los dos primeros partidos del orden del 90 %, aparece si del índice de votos W_e pasamos al de escaños W_p. En el caso de Navarra, los dos primeros partidos obtienen todos los escaños en litigio. Sin embargo, y por la razón anteriormente apuntada, el valor de W_p para Euzkadi es también relativamente bajo, 16 puntos inferior al correspondiente a España. Los porcentajes correspondientes a los dos primeros partidos estatales, B_e y B_p, coinciden con los valores de W_e y W_p en Álava y Navarra, pero no en las provincias costeras ni en el conjunto de Euzkadi. La sociedad vasca, mucho menos aún que la sociedad española, no responde a un esquema bipartidista, si bien la ley electoral ejerce fuertes presiones en esa dirección. Los dos primeros partidos obtienen siempre un importante exceso en el porcentaje de escaños sobre el de votos. Para las provincias vascas, este exceso oscila entre un 50,5 % en Navarra a un 17,4 % en Vizcaya. Para Euzkadi este exceso es de un 16,9 %, y para España de un 18 %.

La fraccionalización electoral F_e mide el grado de multipartidismo electoral, y de acuerdo a los estudios de D. Rae, suele ser una función de la magnitud de los distritos, es decir, del número de escaños S de los mismos. Para las provincias vascas esta norma se cumple, excepto en la clara excepción de Navarra, que con una magnitud de 5, presenta la mayor fraccionalización

electoral, con un valor de 0,846. Esto es debido a que, de los 15 partidos y coaliciones que compiten en Navarra, todos menos la LKI superan el 2 %, y todos salvo 5 sobrepasan el 4 %. Por otra parte, los primeros partidos son relativamente débiles, pues la UCD obtiene sólo el 28,52 %, y el PSOE el 20,7 %. El hecho de que los partidos pequeños sean relativamente fuertes, y los grandes relativamente débiles, es lo que explica el elevado valor navarro de F_e. En una perspectiva comparada, los valores de F, para las provincias vascas se sitúan claramente por encima de la media nacional y del resto de las provincias españolas, salvo las catalanas, en las que se obtienen valores similares [16]. Para hacerse una idea del grado de fraccionalización del País Vasco se puede citar que el valor medio de F_e para Israel durante el período 1945-1965, fue de 0,81. Israel tiene una ley electoral según la cual todo el país es un único distrito, y sólo es preciso superar el 1 % de los votos para poder estar representado en el parlamento. Estos rasgos han potenciado altamente el multipartidismo y la fraccionalización electoral judía. En las provincias vascas, con un sistema electoral muchísimo más desfraccionalizador, se obtienen valores de F, similares o superiores a los israelíes.

Los valores de F_p, como es lógico, resultan sustancialmente inferiores a los de F_e. La diferencia F_e-F_p es siempre positiva, lo cual por otra parte sucede en cualquiera de las provincias españolas. Esta diferencia se sitúa para las provincias vascas claramente por encima de la media española. El caso vasco extremo corresponde también a Navarra, en donde la diferencia entre los dos índices, la cual puede tomarse como una medida del efecto desfraccionalizador de la ley electoral, alcanza un valor de 0,366. Navarra, como se ha citado, presenta el hecho insólito de que los dos primeros partidos, sin alcanzar el 50,0 % de los votos obtienen el 100 % de los escaños. La desfraccionalización es también fuerte en Guipúzcoa, en donde los 7 escaños se reparten entre sólo 3 partidos: 3 PNV, 3 PSOE, y 1 EE. El efecto desfraccionalizador es mínimo en Vizcaya, ya que con 10 escaños comienzan a notarse tendencias hacia la proporcionalidad, incluso con el sistema de Hondt. Aunque Álava tiene la menor magnitud, y podría por tanto esperarse allí un máximo valor de (F_e-F_p) esto no es así, ya que en Álava los tres primeros partidos (UCD, PSOE, PNV), tienen una fuerza no demasiado disimilar y los siguientes partidos aparecen ya muy lejos de ellos. Los tres obtienen escaños, y el sistema de Hondt sólo influye para premiar al primero de ellos (UCD) al que le da dos de los cuatro escaños, a costa de perjudicar a todos los demás partidos.

Es interesante apuntar que en las elecciones de 1979 los efectos desfraccionalizadores de la ley electoral —idéntica a la de 1977— no han sido tan acusados en algunas provincias, debido a la nueva distribución del voto en las mismas. En todas las provincias salvo Álava (en la que la distribución de escaños ha sido idéntica a la de 1977) los valores de F_p han aumentado. El aumento ha sido máximo en Guipúzcoa, donde se ha pasado del 0,612 al 0,776. En esta provincia la distribución de escaños es ahora mucho más pluralista: 2 PNV, 2 PSOE, 1 HB, 1 UCD, 1 EE. El valor de F_p también ha aumentado en Navarra, en donde pasa al 0,560. En esta provincia uno de los escaños del

16. Los valores de Fe para las provincias catalanas son: Barcelona, 0,817; Gerona, 0,820; Lérida, 0,832; y Tarragona, 0,817. En la otra nacionalidad histórica, Galicia, los valores son más bajos: Coruña, 0,722; Lugo, 0,679; Orense, 0,597; Pontevedra, 0,652. Estos valores, sin embargo, es posible que hayan aumentado significativamente en 1979, mientras que los catalanes y vascos o se han estabilizado o han tenido aumentos moderados.

PSOE ha pasado a UPN, mientras que UCD mantiene los 3 que tenía. En Vizcaya el incremento de F_p ha sido más moderado, ya que el valor de 1977 era ya relativamente alto. El actual valor es de 0,720.

En el gráfico 1 se han representado en un espacio bidimensional las doce fuerzas políticas más importantes que fueron cuajando en Euzkadi durante 1978 y compitieron en las elecciones de 1979. El eje horizontal de este gráfico corresponde a la dimensión derecha/izquierda, y el eje vertical a la dimensión nacionalismo vasco (hacia arriba)/nacionalismo español (hacia abajo) [17].

Con respecto a las fuerzas políticas representadas son precisas las siguientes matizaciones: (i) Los votos de la coalición NV que forman en Navarra el PNV, EE, y el PTE se han adjudicado al primero de estos partidos. (ii) En el caso de UFV se incluyen los votos obtenidos en Navarra por UPN.

En el gráfico 1 es preciso distinguir los aspectos objetivos de los subjetivos del mismo. Entre los primeros están los dos siguientes: (1) El área de los círculos alrededor de las siglas de cada partido o coalición es proporcional al porcentaje de votos obtenido en Euzkadi en 1979. (2) Las siglas de cada partido quedan dentro del «arco constitucional», fuera del «arco anticonstitucional», o entre ambos, en función de la actitud que adoptaron ante el referéndum del 6 de diciembre. Dentro del primer arco quedan las siglas de los partidos que recomendaron el voto afirmativo, fuera del segundo quedan las de los que apoyaron el voto negativo, y entre ambos quedan las de los partidos que apoyaron la abstención (PNV, EMK) o adoptaron actitudes ambiguas o contradictorias ante la votación (caso de AP luego transformada en UFV-CD).

Prescindiendo de lo anterior todo el resto del gráfico 1 tiene el carácter de hipótesis plausible. En particular la crucial ubicación de cada fuerza política en este plano bidimensional responde en medida importante a criterios subjetivos. Una manera de llevarla a cabo más objetivamente sería por medio de encuestas en las que la población encuestada ubicase a los partidos en cada una de las dos dimensiones [18].

Con las salvedades anteriores el gráfico 1 sirve para poner de manifiesto que el sistema de partidos políticos que actualmente se configura en Euzkadi es un sistema cuadripolar. Los cuatro polos del mismo pertenecen a cada uno de los cuatro bloques estudiados anteriormente. UCD es el polo de la derecha española, el PNV de la derecha nacionalista, el PSOE de la izquierda no nacionalista, y HB de la izquierda abertzale.

17. Las ideas para la confección del gráfico 1 están sugeridas por el tratamiento que G. Sartori hace del sistema de partidos italiano en el clásico artículo, «European Political Parties: The Case of Polarized Pluralism», en M. Binder y J. La Palombara, *Political Parties and Political Development*, Princeton: Princeton University Press, 1966. Las ideas generales de G. Sartori sobre sistemas de partidos aparecen recogidas en *Party Systems*. Cambridge: Cambridge University Press, 1975.

18. Este tipo de estudios de autoclasificación se ha llevado ya a cabo para ocho países europeos y americanos (USA, Reino Unido, Alemania Federal, Suiza, Holanda, Austria, Finlandia e Italia) por G. Sartori en, «Polarization, Fragmentation, and Competition in Western Democracies». Uppsala: 9.º Congreso Mundial de Sociología, 1978. Lo interesante en España sería el complementar las encuestas con autoclasificaciones en el eje vertical de nacionalismo. Un trabajo así se está llevando a cabo en Cataluña por un equipo de investigadores de la Universidad de Barcelona dirigidos por C. Solé.

GRÁFICO 1. Representación bidimensional del sistema de partidos vascos en 1979

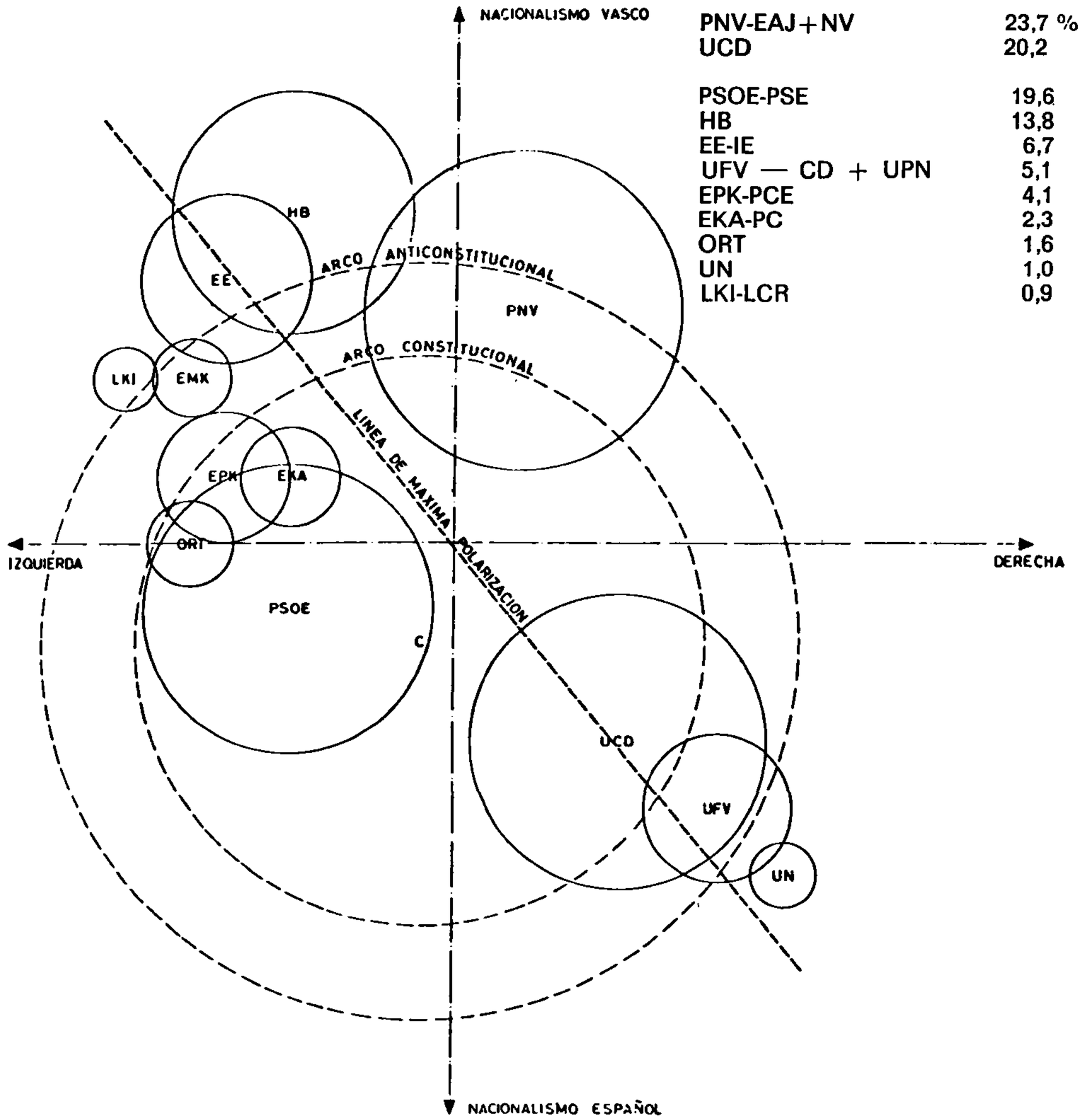

PORCENTAJE DE VOTOS EN EUZKADI

PNV-EAJ+NV	23,7 %
UCD	20,2
PSOE-PSE	19,6
HB	13,8
EE-IE	6,7
UFV — CD + UPN	5,1
EPK-PCE	4,1
EKA-PC	2,3
ORT	1,6
UN	1,0
LKI-LCR	0,9

En el área de derecha española además de UCD aparecen las fuerzas UFV y UN. Lo peculiar de ambas es que compiten con UCD desde la periferia del arco constitucional. De acuerdo con la terminología de Sartori, UFV y especialmente UN (la cual es una fuerza nítidamente anticonstitucional), tienden a ejercer e imprimen al sistema un carácter centrífugo, oponiéndose a las tendencias centrípetas.

Como se ha mencionado, el PNV es el polo y la única fuerza de la derecha nacionalista. Lo peculiar del PNV es que, siendo un partido que en la dimensión izquierda/derecha suele tender hacia el centro, y así lo refleja su ubicación, sin embargo, su enfoque de la problemática nacional vasca le

sitúa fuera del arco constitucional. Aunque el PNV no tiene competidores directos dentro de su área, sin embargo, no está libre de competencia, pues los planteamientos populistas de HB hallan eco entre cierta parte de su electorado. Este efecto de HB sobre el PNV es similar al que ejercían UFV y UN sobre UCD. Ambos tienden a acentuar el carácter centrífugo del sistema. La competencia de EE sobre PNV es sin duda menor por el marcado carácter centrífugo del sistema. La competencia de EE sobre el PNV es sin duda menor por el marcado carácter marxista revolucionario de EE [19].

En el bloque de la izquierda no nacionalista se pueden distinguir los partidos que, al igual que el PSOE, están dentro del arco constitucional y compiten con él (casos del PCE-EPK, el PC-EKA, y la ORT) de aquellos partidos situados fuera de este arco, y cuyo planteamiento es el de tratar de servir de puente o lograr una síntesis entre la izquierda no nacionalista y la izquierda abertzale. Éste es el caso del EMK-OIC, situado entre los dos arcos, o de la LCR-LKI, que por sus planteamientos obreristas a ultranza se opuso decididamente a una constitución de consenso interclasista.

El polo HB es, de acuerdo a los resultados electorales de 1979, el menos fuerte de los cuatro. Sin embargo, no lo sería en el caso de que se sumaran los resultados de HB y EE. Este polo es uno de los que imprimen mayor carácter centrífugo y polarizante al sistema, tirando continuamente hacia arriba y hacia la izquierda de los partidos de los bloques de izquierda no nacionalista y del PNV. La relativa debilidad electoral del bloque de izquierda abertzale se compensa con creces con su inherente dinamismo interno, su emergencia expansiva, su mayor implantación en la juventud, su capacidad de movilización de masas, y su decidida y continua lucha por el control de la calle.

El sistema de partidos vasco está altamente polarizado, porque las distancias en el clásico eje derecha/izquierda se ven incrementadas por la polarización en torno a la cuestión nacional vasca. Intuitivamente se puede afirmar que la distancia que puede existir entre los polos de HB y UCD es mucho mayor que la que pueda existir entre cualquier partido comunista y democristiano o conservador del sur de Europa, que es el caso que se suele tomar para tipificar, según G. Sartori, un sistema como altamente polarizado.

Otra característica del sistema de partidos vasco es que, en general, los pequeños y medianos partidos no ocupan posiciones intermedias entre los polos, con lo cual las posibilidades de mediación y compromiso interpolar que se dan en otros sistemas como el italiano (en el que se pueden considerar como partidos interpolares al PRI, PSDI, e incluso al mismo PSI) o incluso el catalán (donde están los casos de CDC o ERC) no están disponibles en la política vasca. Los tres polos de los bloques históricos no tienen ninguna fuerza intermedia entre los mismos. Por otra parte, la distancia entre ellos sigue siendo grande, y además sus respectivos electorados tienden a ser excluyentes. Esta hipótesis se ha materializado en el gráfico 1 de forma que lo círculos de la UCD, el PSOE, y el PNV no sean ni secantes ni tangentes.

19. EE tiene, por jemplo, un coeficiente de correlación negativo con el PNV en Vizcaya, mientras que con otros partidos de izquierda es positivo. La presencia del antiguo dirigente del PNV, Telesforo Monzón, en las filas de HB es una muestra explícita de la competición, limitada pero importante, existente entre ambas fuerzas.

Los partidos intermedios de la izquierda no nacionalista y con vocación mediadora (éste ha podido ser el caso del PCE-EPK que ha tratado sin éxito de aminorar las distancias entre el PNV, el PSOE, y la UCD) han visto dificultados sus propósitos, por ser partidos sin representación en el Parlamento español, y haberse configurado las institúciones oficiales de la vida política vasca democrática (Asamblea de Parlamentarios, CGV) en base a los resultados de las elecciones generales. Ésta ha sido la situación entre junio de 1977 y marzo de 1979, aunque es posible que cambie algo tras las elecciones locales.

En cualquier caso hay que resaltar que en general la tendencia de los partidos pequeños, tanto de izquierdas (LKI, EMK-OIC), como de derechas (UFV, UN) es a incrementar las tendencias centrífugas del sistema a lo largo de la línea de máxima polarización, que vendría a coincidir con la diagonal del gráfico que va de la parte superior izquierda a la parte inferior derecha.

El sistema de partidos vasco puede, de acuerdo con los resultados de 1979 y la interpretación aquí dada a los mismos, caracterizarse como un sistema cuaripolar, de elevada fragmentación, centrífugo, y con una fuerte polarización.

4. CORRELACIONES ENTRE LOS POLOS

Aunque la mejor evidencia sobre el modelo de partidos propuesto procederá de estudios de clasificación directa de los partidos en las dos escalas propuestas, bien por el electorado, o por sectores del mismo, sin embargo, existen otros tipos de evidencias indirectas que pueden aducirse en apoyo del citado modelo. Entre estas evidencias indirectas están los coeficientes de correlación entre los partidos. Si tal como se ha propuesto, el sistema vasco de partidos está caracterizado por cuatro partidos-polos situados a considerable distancia unos de otros, se puede hipotetizar que los coeficientes de correlación para estos partidos serán negativos.

TABLA 4. Coeficientes de correlación interpolares en 1977

	Provincias costeras		Provincias interiores	
	GUIPUZCOA	VIZCAYA	ÁLAVA	NAVARRA
UCD-PNV	—0,66	—0,56	—0,52	—0,28
UCD-PSOE	+0,36	+0,28	—0,64	—0,26
UCD-ESB	+0,05	—0,08	—0,12	—0,38
PNV-PSOE	—0,66	—0,63	—0,24	—0,33
PNV-ESB	—0,22	—0,06	+0,30	—0,13
PSOE-ESB	—0,17	—0,18	—0,21	—0,11
	N = 81	N = 96	N = 51	N = 53

NOTAS: (a) Los coeficientes están calculados con los porcentajes de votos (sobre el total de votos válidos) obtenidos por los partidos a nivel municipal. En Navarra ,dado el gran número de municipios, se ha usado una muestra aleatoria de los mismos (N = 53).
(b) En Guipuzcoa se usan los porcentajes de DCV en vez de los de UCD, al no haberse presentado este partido en 1977.
(c) En Navarra se usan los porcentajes de UNAI en vez de los de ESB, por idéntica razón.

En la tabla 4 se presentan los coeficientes de correlación lineal en cada una de las cuatro provincias, para los partidos UCD, PSOE, PNV, y ESB. Los coeficientes de correlación se han calculado con los porcentajes de votos obtenidos por cada partido en los municipios de la provincia en cuestión. Se han utilizado los datos correspondientes a las elecciones de 1977, extraídos de los listados de ordenador entregados por el Ministerio del Interior, y que pueden considerarse como resultados oficiosos de las elecciones. Se ha incluido al partido ESB, social-demócrata de la izquierda abertzale, que participó en las elecciones de 1977, y que en las de 1979 ha sido uno de los integrantes de la coalición HB, ya que esta coalición, que es uno de los cuatro polos del modelo, no participó en las elecciones de 1977. En Guipúzcoa, en donde UCD no presentó candidatura, se han utilizado los porcentajes de votos obtenidos por la DCV, partido cuyo electorado de 1977 puede haber coincidido en parte con el de UCD en 1979. En Navarra, las correlaciones se han hecho con UNAI en vez de con ESB, ya que éste integró en 1977 la coalición UAN, dominada por el PNV [20].

Conviene recordar que los coeficientes de correlación lineal sólo indican, en primera aproximación, la relación existente entre el voto de dos partidos en los distintos municipios de una provincia. Si el coeficiente de correlación es negativo quiere decir que en aquellos municipios en los que el voto por el partido «x» tiende a estar por encima de su media intermunicipal, el voto por el partido «y» tiende a estar por debajo de su respectiva media, y viceversa. En el caso de que el coeficiente fuese positivo, los porcentajes de voto de ambos partidos tenderían a aumentar o a disminuir por encima o debajo de sus medias en los mismos municipios. Como el alcance de un coeficiente de correlación lineal es exclusivamente éste, conviene puntualizar que sólo por medio de una inferencia, puede ser tomado como una medida de la «separación» o la «distancia» (que en cualquier caso será siempre geográfica) existente entre los electorados de los dos partidos. Es por eso que los coeficientes de correlación se consideran únicamente como una evidencia indirecta en favor del modelo de sistema de partidos [21].

Con las salvedades anteriores se puede decir que los resultados de la tabla 4 muestran unos coeficientes de correlación que en su gran mayoría son negativos. De los 24 coeficientes de correlación que resultan para los cuatro

20. En el trabajo de L. C. Núñez, «Base social de las candidaturas en las elecciones legislativas de 1977 en Guipúzcoa», *Saioak*, 2, 1978, se incluyen los coeficientes de correlación entre la abstención y seis partidos, y entre todos ellos y los datos sobre variables sociológicas incluidos en la cinta del censo provincial usado en aquellas elecciones. Los coeficientes de correlación están calculados a nivel de mesas electorales, y en genral confirman las tendencias de los coeficientes de la tabla 4, calculados con los porcentajes para municipios. De los coeficientes que coinciden con los aquí presentados, los valores calculados por L. C. Núñez son: PSOE/PNV = —0,82; PSOE/ESB = —0,21; PNV/ESB = 0,02. Algunos de los resultados a los que llega este estudio sugieren que, incluso con el alto nivel de desagregación de datos utilizado, la falacia ecológica puede presentarse. El nivel de desagregación a nivel de mesas es, por otra parte, innecesario desde el punto de vista socio-político, pues la división de secciones en mesas se hace exclusivamente en base a criterios de ordenación alfabética de los apellidos de los votantes.

21. Una introducción a la estadística general, y a la teoría de la correlación, puede encontrarse en las series de divulgación universitaria de M. R. Spiegel, *Statistics. Schaum's Outline Series*. Nueva York: McGraw-Hill, 1961, Cap. 14. Existe traducción española.

partidos-polos en las cuatro provincias, solamente cuatro no son negativos. De ellos, dos corresponden al coeficiente UCD-PSOE en las provincias costeras de Guipúzcoa y Vizcaya. Esta excepción puede ser debida a que en estas provincias, los pequeños y medianos municipios son muy mayoritariamente nacionalistas, y tanto UCD como el PSOE pueden tener concentrados sus votos primordialmente en los centros urbanos y cinturones industriales en los que existen proporciones importantes de inmigrantes que repartirían sus votos entre estos dos partidos. Si esto fuera así, la distancia entre los electorados del PSOE y la UCD quizá fuera menor en estas provincias costeras que la que refleja el gráfico 1, pudiendo incluso existir alguna zona común de competición entre ambos partidos. Por otra parte sus coeficientes de correlación para las provincias interiores son, especialmente en el caso de Alava, claramente negativos.

Otra excepción positiva corresponde al coeficiente de correlación del PNV con ESB en Alava. En esta provincia, el voto nacionalista, tal como lo ponen de manifiesto los mapas, suele estar muy concentrado a nivel municipal en los pueblos del norte de la provincia llimítrofes con las dos provincias costeras, y esto parece funcionar tanto para el PNV como para ESB. En las otras tres provincias, los coeficientes de correlación tienden a ser para estos dos partidos, sobre todo en el caso de Vizcaya, moderadamente negativos.

La última excepción a la tónica general corresponde al caso de UCD (DCV) y ESB en Guipúzcoa, pero el coeficiente de correlación, aunque positivo, es prácticamente cercano a cero. Este fenómeno, así como lós bajos coeficientes de correlación entre estos dos partidos en las provincias de Vizcaya y Alava, quizá corresponda a los votos «residuales» que hoy en día puede seguir obteniendo UCD en los antiguos enclaves rurales carlistas, en los que habría ciertos porcentajes de electores que continuarían votando —salvando todas las distancias que hay que salvar entre el carlismo y la UCD— derecha y español.

Se puede por tanto afirmar que, al menos en cuanto a la distribución geográfica de los bastiones electorales, los electorados de los cuatro partidos-polos tendían, de acuerdo con los resultados de 1977, a estar separados, no existiendo entre los mismos zonas claras e importantes de competición común, que obligarían a los polos a reducir las distancias entre los mismos, y que podrían impulsar tendencias centrípetas e nel sistema. Así pues, las características más peculiares del sistema de partidos vascos —polarización, centrifuguismo, fraccionalización— no solamente pueden corresponder a la dinámica que los líderes de los partidos imprimen al sistema, sino que existe una base electoral que de alguna manera también impulsa estas características.

5. CONCLUSIONES

El resumen de las conclusiones más importantes que se extraen del presente estudio es el siguiente:

1. A nivel de Euzkadi, y en una perspectiva histórica, se puede afirmar que los tres grandes bloques o tendencias electorales tradicionales han conservado en los años setenta y de modo aproximado la relación de fuerzas

que existía entre ellos en los treinta. Se trata de una relación de fuerzas de aproximada igualdad.

2. El hecho más destacado de las elecciones de los años setenta en Euzkadi es la emergencia de un cuarto bloque, de izquierda nacionalista. La emergencia de este cuarto bloque en términos de porcentajes globales de votos se está llevando a cabo, en las elecciones legislativas, sobre todo a cargo de los dos bloque de derechas.
3. A nivel provincial, las relaciones entre los bloques no son las mismas que al nivel general de Euzkadi. Los partidos nacionalistas, tanto de izquierdas como de derechas, son más fuertes en las dos provincias costeras que en las dos interiores, y en éstas son más fuertes en Álava que en Navarra. La izquierda no nacionalista es la que presenta una distribución provincial más uniforme de sus porcentajes, si bien su distribución intraprovincial es la más heterogénea en cualquiera de ellas.
4. A pesar de los fuertes efectos desfraccionalizadores de la ley electoral, que en Euzkadi tienden a ser máximos por a elevada fragmentación y el relativamente escaso número de escaños, la diferente fuerza de bloques y polos en las cuatro provincias hace que el sistema de partidos de Euzkadi no sea un sistema bipartidista, ni a nivel electoral, ni a nivel parlamentario.
5. Se demuestra que el sistema de partidos vasco actual corresponde a un modelo de tipo cuadripolar altamente fragmentado; y se hipotetiza que se trata también de un sistema centrífugo y de extremada polarización.
6. Una evidencia parcial e indirecta en favor del modelo la proporcionan los coeficientes de correlación lineal para los partidos-polos, calculados a nivel provincial con los porcentajes obtenido en cada municipio. De los 24 coeficientes sólo cuatro no son negativos, lo que prueba la ausencia relativa de electorados comunes, y por tanto la falta de incentivos en favor de tendencias centrípetas que disminuyesen la polarización.

Las perspectivas a corto y medio plazo para el desarrollo en Euzkadi de una democracia política estable, entendida en el sentido liberal del término, son escasas. En Euzkadi actual posiblemente no se dan la mayor parte de las condiciones que R. Dahl ha identificado, en base a la experiencia histórica, para la existencia de un régimen democrático, o, en la terminología de este autor, de tipo poliárquico [22]. El porcentaje de votos que obtienen en Euzkadi las fuerzas anticonstitucionales es elevado, y además se ve incrementado por el porcentaje también importante que obtienen las fuerzas semi-leales a la constitución, entre las que destaca el PNV. De hecho el porcentaje de votos obtenidos en 1979 por las fuerzas que apoyaron la Constitución de 1978 no llega al 48 % de los mismos, y este porcentaje sería aún inferior si no se incluyese a Navarra. Además hay que resaltar que la distancia política entre estas fuerzas constitucionales, que son la UCD por una parte, y partidos socialistas y comunistas por otra, es demasiado

22. R. A. Dahl, *Polyarchy, Participation, and Opposition.* New Haven: Yale University Press, 1971. También es importante, dentro de una línea de investigación ligeramente diferente sobre las condiciones necesarias para la democracia política estable, el trabajo de H. Eckstein, *Division and Cohesion in Democracy: A Study of Norway.* Princeton: Princeton University Press, 1966, Apéndice B.

grande como para posibilitar una cooperación decidida entre las mismas. Las posibilidades democráticas aumentarán en la medida en que los actores del sistema vasco tiendan a disminuir las distancias entre los mismos, y viceversa. No es preciso insistir en el papel crucial que puede desempeñar el PNV, según decida moverse hacia el interior del arco constitucional, en cuyo caso existiría una amplia mayoría dentro del mismo, o moverse hacia afuera del arco anticonstitucional, en cuyo caso es posible predecir que la actual confrontación armada que se está dando entre los polos HB y UCD tenderá a incrementarse. En la línea de reducir distancias también cabe apuntar que los desplazamientos de UCD hacia posturas más receptivas hacia el nacionalismo vasco son posibles. Cualquier desplazamiento lleva, para el partido que opta hacerlo, asociado el riesgo de una disminución de su fuerza electoral como efecto de la competencia a la que se ve sometido desde otros partidos. Es fácil intuir que sin estos desplazamientos a partir del sistema actual, la democracia política no será viable en Euzkadi, y por tanto los partidos y especialmente los que se han llamado partidos-polos, tendrán que enfrentarse con la disyuntiva entre la participación en la construcción de una Euzkadi democrática en el contexto de la democracia española, en la cual posiblemente vean reducida su implantación electoral actual y no tengan una posición de hegemonía, o bien por otra el mantenimiento de su fuerza electoral a costa de acentuar el carácter centrífugo y polarizado del sistema.

Dado su éxito electoral en 1979, las perspectivas de desplazamientos centrípetos de cualquier tipo por parte de HB tienen por el momento que descartarse. Con respecto a los otros tres polos, se puede sugerir que los posibles desplazamientos centrípetos serán quizá más factibles a lo largo del eje vertical de nacionalismo, ya que en el horizontal las distancias actuales no son tan grandes, y por otra parte las posiciones relativas son seguramente similares a las que los partidos homólogos, socialistas o de centro-derecha, ocupan en muchos otros países de Europa. Como el PSOE está bastante centrado en el eje de nacionalismo, se puede concluir que, de cara a la democracia o a la confrontación política violenta en Euzkadi, son fundamentalmente el PNV y la UCD los que en estos momentos tienen la palabra.

APÉNDICE. TABLA DE SIGLAS

	SIGLAS Castellano	Vasco	FUERZAS INTEGRANTES	AMBITO ELECTORAL 3	IDEOLOGA DOMINANTE
A. INSTITUCIONES					
Consejo General Vasco	CGV	EKN	1977: PSOE, PNV, UCD, EE	Euzkadi salvo Navarra	Consenso
B. COALICIONES					
Euzkadiko Ezkerra	IE	EE	1977: EIA, EMK, Indep.	Euzkadi salvo Navarra	Izquierda nacionalista
			1979: EIA, PTE, Indep.	Euzkadi salvo Navarra	Izquierda nacionalista
Herri Batasuna	UP	HB	1979: HASI, LAIA, ANV, ESB, Ind.	Euzkadi	Izquierda nacionalista
Koordinadora Abertzale Sozialista	2	KAS	HASI, LAIA, ASK, ETA-m	Euzkadi	Izquierda nacionalista
Nacionalistas Vascos	NV	2	1979: PNV, EIA, PTE	Navarra	Derecha nacionalista
Unión Autonomista Navarra	UAN	2	1977: PNV, ANB, ESB	Navarra	Derecha nacionalista
Unión Navarra de Izquierdas	UNAI	2	1977: EMK, Indep.	Navarra	Izquierda nacionalista
			1979: ORT	Navarra	Izquierda
C. PARTIDOS					
Acción Nacionalista Vasca	ANV	EAE		1977: Guipúzcoa y Vizcaya	Izquierda nacionalista
Alianza Popular[1]	AP	2		1977: Euzkadi salvo Guipúzcoa	Derecha española
Coalición Democrática[1]	CD	2	1979: AP y otros	1979: Euzkadi salvo Navarra	Derecha española
Conf. Española de Derechas Autónomas[1]	CEDA	2		España	Derecha española
Convergència Democràtica de Catalunya	*CDC*	2		*Cataluña*	*Centro nacionalista*
Democracia Cristiana Vasca	DCV	EKD		1977: Guipúzcoa y Vizcaya	Derecha nacionalista
Demócratas Independientes Vascos	DIV	UFA		1977Guipúzcoa	Derecha nacionalista
Esquerra Republicana de Catalunya	ERC	2		Cataluña	Izquierda nacionalista
Euzko Iraultzarako Alderdia	2	HASI		Euzkadi en coaliciones	Izquierda nacionalista
Luzko Socialista Batzarrea	2	LAIA		1977: Euzkadi salvo Navarra	Izquierda nacionalista
Guipúzcoa Unida	GU	2	1977: AP y otros	1977 Guipúzcoa	Derecha española
Herriko Alderdi Sozialista Iraultzalca	2	LAIA		1979: Euzkadi en coalición	Izquierda nacionalista
Langile Abertzale Iraultzale Alderdia	2	HASI		1979: Euzkadi en coalición	Izquierda nacionalista
Liga Comunista Revolucionaria	LCR	LKI		1979: Euzkadi	Izquierda
Movimiento Comunista de Euzkadi	MCE-OIC	EMK-EKE		1979: Euzkadi	Izquierda
Organización Revolucionaria de Trabajad.	ORT	2		1979: Euzkadi salvo Navarra	Izquierda
Partido Carlista	PC	EKA		1979: Euzkadi	Izquierda
Partido Comunista de Euzkadi	PCE	EPK		Euzkadi	Izquierda
Partido Nacionalista Vasco	PNV	EAJ		Euzkadi salvo Navarra	Derecha nacionalista
Partido Republicano Italiano	PRI	2		Italia	Centro-izquierda
Partido Social Demócrata Italiano	PSDI	2		Italia	Centro-izquierda
Partido Socialista Italiano	PSI	2		Italia	Izquierda
Partido Socialista Obrero Español	PSOE-PSE	2		Euzkadi	Izquierda
Partido del Trabajo de Euzkadi	PTE	2		1979: Álava	Izquierda
Unión de Centro Democrático	UCD	2		1977: Euzkadi salvo Guipúzcoa	Derecha española
				1979: Euzkadi	Derecha española
Unión Foral Vasca[1]	UFV	2	1979: CD	1979: Euzkadi salvo Navarra	Derecha española
Unión Nacional[1]	UN	2		1979: Euzkadi	Derecha española
Unión del Pueblo Navarro	UPN	2		1979: Navarra	Derecha española
D. OTRAS SIGLAS					
ASK	2	ASK			Izquierda nacionalista
Euzkadi ta Askatasuna	2	ETA			Izquierda nacionalista
Gestoras Pro Amnistía	GPA	2			Izquierda nacionalista

Notas: 1. Formalmente se trata de coaliciones integradas por una serie de partidos de derecha española
2. Se desconoce el uso de siglas en este idioma, aunque en algunos casos pudieran usarse .
3. En caso de no especificarse, el ámbito no varía en las dos elecciones generales consideradas.

Abstracts

English translation by Jim Kelly

2. INTRODUCTION

JOSEP M.ª VALLÈS
Equip de Sociologia Electoral
(U.A.B.)

1. *The elections of 1977 in post-francoist Catalonia*

The parliamentary elections of 15th June 1977 are a fundamental episode in the peaceful transition —controlled by the state apparatus of the Francoist regime and directed by some of its leaders— which made possible the political transformation of the Francoist dictatorship into a democratic, constitutional monarchy.

These elections and the laws which regulated them were the result of a compromise between the state apparatus and the leaders mentioned above with the representatives of the historical democratic opposition. Both sides had come to realize that it was not possible for Francoism to continue, even on a more or less reformed basis, while it was also not possible for a radical break with the real centres of power of the former regime (economic and military) to take place. From this double realization —coupled also with the evaluation of the international situation, the inefficiency of the Francoist formal institutions, the continuance of its repressive elements and the weak organizational level and capacity for mobilization of the working-class movement, etc., was born the deal leading to the elections of 1977, as a first step in a controlled process leading to a democratically inspired political framework.

With reference to Catalonia, the elections of 1977 were also an occasion for publicly showing support for national claims for self-government, which had been maintained clandestinely throughout the Francoist period by the greater part of the political, social and cultural forces. This "plebiscitary" aspect of the elections in Catalonia was perceived by almost all the Catalan political parties, and they made the recuperation of self-government and the recognition of the national personality of Catalonia (which had always been denied and persecuted by the Francoist dictatorship) one of the main parts of their programmes. Only the right and centre-right forces —AP and UCD— were opposed to, or reticent over, making clear nationalist affirmations, whilst all the other groups —including the socialists and communists— considered themselves as national Catalan parties.

2. *The electoral regulations and the competing political forces in Catalonia.*

1. The fundamental features of the electoral regulations were basically established to meet the needs of the Suarez government, with little attention paid to the demands of the democratic opposition. From the legal point of view, these regulations derived from the "Political Reform Law" of 1976 and the Decree-Law dictated by the Government on 18th March 1977.

This regulation laid down two different electoral systems for the election of the Congress and the Senate. With reference to the Congress the system is characterized as follows

- multirepresentative districts, based on the "administrative provinces" with greater parliamentary representation of the least populated zones of the State;
- distribution of seats according to the proportional formula of the highest average (the D'Hondt method);
- to participate in the distribution of seats it is necessary to win at least three per cent of the votes in the district.

The combination of these elements results in a system which distributes seats disproportionately in favour of the big parties, and especially in favour of the parties who win the best positions in districts which, because of their low population, count with fewer parliamentary representatives.

With reference to Catalonia, the area is divided into four electoral districts —the four administrative "provinces"— with a total of 47 deputies, of whom 33 correspond to Barcelona, 5 to Girona and Tarragona respectively, and 4 to Lleida. Barcelona —with the highest voting population in Spain (approximately 3.000.000 electors)— is one of the districts of the State which is most prejudiced by the electoral regulations.

2. From the great number of groups which emerged from the legalization of the political parties, seven forces presented candidatures in the four Catalan circumscriptions: these were also the only seven groups to obtain parliamentary representation. The spread of these political forces takes in Communists (PSUC), Socialists (PSC-PSOE), left-Nationalists (ERC), centre-Nationalists (PDC), Christian Democrats (UCDCC), the moderate coalition directed from the Government (UCD) and representatives of Francoist continuism (AP). Along with these main groups a series of minor groups, ranging from the extreme Marxist left to the fascist inspired extreme right, also presented themselves.

3. *The elections of 1977 in Spain. A cartographical and statistical approach to the results*

JOSEP M.ª VALLÈS
Equip de Sociologia Electoral
(U.A.B.)

As a preliminary to the study of Catalonia, some observations on the results of the elections of 1977 at state level from the cartographical and ecological perspective are presented.

1. *From the cartographic point of view,* the territorial distribution of abstentionism and the orientation of the vote are examined. *Abstentionism* —except in its extreme values— has a relatively regular distribution at district level, oscillating between 20 %-30 %, with a certain regularity within the historical communities, nationalities or regions.

The orientation of the vote is characterized by a *relative concentration of votes* in a relatively reduced number of political forces: only four groups won more than 5 % of the total of votes emitted. Moreover, votes were concentrated above all in the central political space of the party spectrum, fleeing from the groups conventionally situated at the extremes: the UCD and the PSOE were the great beneficiaries of this *centripetal tendency of the electorate,* winning between them 65 % of the votes cast. From the bipolar point of view, the electorate is relatively balanced between right and left options, contrary to the forecasts favouring the hegemony of conserva tive positions —based on the controlled nature of the transition from Francoism to a democratic constitutional monarchy. Finally, *the success of the nationalist and regionalist parties was very unequal:* they were important in Euskadi and Catalonia, but weak in other historical areas of the State.

As for the territorial distribution of the success of the political forces it can be stated in synthesis that UCD showed a predominant presence in the districts and provinces of the Centre and North-East, which are characterized by a regressive socio-economic situation and a generally declining demographic pattern. On the other hand the left parties (PSOE and PCE) were better situated in the coastal zones and in the South, their presence distributed mainly in the zones of strongest economic and demographic growth, without overlooking their importance in the depressed south of Spain.

This distribution is unfair in terms of parliamentary representation to the left parties, since the electoral regulations on the distribution of seats gives advantage to the best situated candidatures in those circumscriptions of low population, acting therefore mainly to the benefit of UCD.

In summarised form a series of observations may be derived from this examination, which are as follows:

1) There was a certain regionalization of the vote. In general lines electoral behaviour was fairly homogeneous within the historical communities, nationalities and regions, extending beyond the provincial electoral districts which they contain.

2) There was a relative distinction between the characterization of the "urban vote" and the "rural vote". The districts with a high rurality index were favourable, in general, to the centre and the right, whilst the districts with a high index of urban population inclined to the left.

3) There was a positive association between the orientation of the vote towards the right (UCD and AP) and the index of attendance at Sundy Mass in the corresponding territories.

4) There was a relative historical continuity in the predominance of the right and the left in certain zones, even though the political forces representing each tendency have changed in the time which has passed since the last period of democratic electoral practice (1931-1936).

2. *Thc ecological analysis* —based on the few statistical variables available— allows the formulation of some affirmations which coincide, in general, with the conclusions derived from the cartographic analysis summarised above.

1) The left parties had their best results in the same areas, although there were differences in the size of their respective votes.

2) The left parties had their best results in the least abstentionist areas.

3) Abstentionism and the electoral force of UCD were found largely in areas characterized by a regressive social dynamic, while the electoral force of PSOE-PSC and PCE-PSUC were found in areas of more modern social dynamics.

4) An analysis of principal components reveals some factors of greater explanatory value;

- the axis which distinguishes rural-agrarian areas and urban-industrial areas;
- the axis which distinguishes areas defined basically by abstentionism, which could be caused by margination (Galicia?) or by political protest (Euskadi?);
- the axis which separates balanced and relatively modernized economic composition from the basically agrarian areas of near stationary rhythm;
- the axis which distinguishes an area marked socioeconomically by a "tertiarization" of economic activity and polically by a strong presence of UCD.

Finally it must be observed that the graphic expression of the above analyses seems to confirm the cartographic conclusion of a relative "regional homogeneity" in the electoral behaviour of each of the historical communities, nationalities or regions.

4.2. THE ELECTORAL GEOGRAPHY OF CATALONIA

RAMON M.ª CANALS
JOAQUIM M.ª MOLINS
Equip de Sociologia Electoral
(U.A.B.)

This study is organized as follows: in the first place there is a brief introduction to the principal parties and coalitions which presented themselves in the elections. Secondly the results of the elections are given for the four electoral circumscriptions of Catalonia, and for the *comarques* (counties) which make them up. This is followed by an analysis of the strength of the main parties at municipal level, ordered by *comarques* and circumscriptions. In each circumscription a typology is created for each party of the *comarques* resulting from its municipal strength Finally, in conclusion to the geographical study at municipal level, there is a recapitulation of the different

features of the municipal implantation of each party or coalition, based on the typology elaborated for each circumscription. This is in order to obtain a global vision of the distribution of the vote for the four main Catalan political forces at municipal level in the whole of Catalonia.

The results of this study are situated at different levels: in the first place a basic evaluation of the territorial distribution of the vote is obtained for the different levels studied —circumscriptions, *comarques* and municipalities— and from this zones of strong, medium and weak implantaion of each of the political forces can be identified, allowing us to situate these forces within delimited geographical areas. Secondly, through the knowledge of the socio-demographic reality of these areas, we can establish some first working hypotheses on the influence of these factors in the electoral results of the different political forces. Thirdly, the relation of this part with that which follows —statistics— allows us to combine two methodologies which are complementary to one another in research on the profound causes of the electoral results in Catalonia in the first democratic elections to take place after Francoism.

With regard to the four main parliamentary forces the following conclusions can be deduced from the geographical analysis of the results in the circumscriptions and *comarques*.

1. *Socialistes de Catalunya (PSC-PSOE).* This party obtained 22.5 % of the electoral census, which is equivalent to 28.4 % of all the votes registered.

This result situated this candidature in the first place in Catalonia with regard to the number of votes won, followed by the PSUC and the PDC. It achieved 15 deputies, of which 11 corresponded to Barcelona, 2 to Girona, 1 to Lleida and 1 to Tarragona. The analysis by circumscription shows the great force of the socialists in Barcelona, where they took first place, winning 24.1 % of the total of electoral census. It was situated in the first place in seven *comarques* —those that were most industrialized— and second in another three. Only in that of Berguedà was it in fourth place.

In the circumscription of Girona where it obtained 19.7 % of the total electoral census it ceded the first place to the PDC. It won first place in the *comarques* of Ripollès and Baix Empordà, and was second in all the others except in Alt Empordà, where it came third.

In Tarragona it was second to the UCD with 18 % of the total of electors. The PSC-PSOE was classified in the first place in the *comarques* bordering on the Barcelona area, in those surrounding the capital of Tarragona. It was in second place in all the other *comarques.*

In the circumscription of Lleida the PSC-PSOE showed its weakest overall results. It occupied third place with a total of 11.6 % of the electors. In none of the *comarques* of Lleida did it win first place, and it came second only in Vall d'Aran, behind UCD

2. *Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC).* The party of the Catalan Communists obtained 14.4 % of the electoral census, equivalent to 18.2 % of the votes registered. This result put it in second place among the Catalan parties in respect to the total number of votes obtained.

Despite this the PSUC only occupied fourth place in the number of seats: 7 in Barcelona and 1 in Tarragona.

It obtained its best results in the circumscription of Barcelona where it occupied second place. At comarcal level it obtained first place in Vallès Oc-

cidental, and was second in Baix Llobregat, Barcelonès, Garraf and Berguedà.

For the PSUC Tarragona was the second circumscription in its general implantation. It arrived at third thanks to relatively homogeneous results in all the comarques. In which —except in Terrà Alta and Baix Penedès— it never obtained less than 10 %.

In Lleida it was situated in fourth place obtaining 9.5 % of the total of the electoral register, thanks to a good implantation in the more heavily populated comarques of Segrià and Noguera. A difference of a mere hundred votes prevented the PSUC from winning a deputy in this circumscription.

Finally, Girona was overall its weakest circumscription; it was in fourth place among the parties there, with 8.1 % of the electoral ergister.

3. *Pacte Democràtic per Catalunya (PDC)*. This obtained 13.3 % of the votes over the total of the electoral register, equalling 16.8 % of the votes emitted. This placed it in third place in the number of votes in Catalonia, beating the PCD by only a small amount.

Its varying implantation can be seen in the analysis by circumscriptions. Its best results were to be found, in general, in Girona and Lleida. In Girona it came firts in four *comarques* (la Selva, Gironès, Alt Empordà and la Carrotxa) and was second in the remaining three.

The same can be said for Lleida, with the exception of the Vall d'Aran. it came first in six *comarques* (Pallars Sobirà and Pallars Jussà, Baixa Cerdanya, Solsonès, Garrigues and Urgell) and second in the other four.

Its results were more varied in the circumscription of Barcelona, but were inferior in total to the those cited above.

Its weakest results in the circumscription of Tarragona were reflected in the fact that it did not achieve first place anywhere and was second only in two *comarques* (Alt Camp, Baix Penedès) bordering on the circumscription of Barcelona.

4. *Unión de Centro Democrático (UCD)*. This coalition obtained an average of 13.3 % of the electoral register, representing 16.8 % of the votes emitted. This figure is practically half that obtained at national level (34 % over the total of voters).

Because of a minimal difference with respect to the PPDC it found itself in fourth place among the Catalan political forces, although it was third in terms of the number of seats won —9 in total (5 in Barcelona, 2 in Tarragona and 1 each in Lleida and Girona).

The electoral map of the UCD vote shows a very homogeneous implantation, since in no *comarca* did it obtain results inferior to 9 %; its results were always situated between 10 and 25 %: in 33 *comarques* out of a total of 39. It must be said that no other candidature showed such homogeneous results in all the *comarques* of Catalonia.

However this very balanced distribution shows relatively important differences in the analysis by circumscriptions. It obtained its best results in Tarragona (20.8 %), where it won first place. In Lleida it was in second place (18.9 %) not far behind the PDC. However in Girona it was in third place with 14.7 % and in Barcelona —demographically the most important circumscription— it was in fourth place with its weakest vote.

4.3. A STATISTICAL ANALYSIS OF ELECTORAL BEHAVIOUR IN CATALONIA

ROSA VIRÓS
Equip de Sociologia Electoral
(U.A.B.)

In our analysis of the electoral behaviour of the Catalan municipalities we have discovered the main factors which explain to a certain extent the greatest differences, in the demographic and socio-economic structure on the one hand, and on the other, in electoral behaviour and we have examined the degree of interdependence between them.

The factor which determines the greatest socio-economic differences between the municipalities of Catalonia is that of *urban development-rurality*. Among the others one must also pick out a factor referring to *older industrialization* and to *more recent industrialization,* along with specific factors such as *tertiarization-tourism* in Girona or that of *demographic recession* in Lleida.

With respect to electoral factors the most outstanding factor is that of *left-right* which in Catalonia is really a *left-centre* factor, delimiting areas with a strong predominance of majority left parties —PSC-PSOE and PSUC— or others which are more conservative where the centre-nationalist PDC is hegemonic, as in Barcelona and Girona, and the UCD in Tarragona. A second factor with very clear ideological connotations separates zones favourable to the governing party —UCD— from others where the *historic catalanism* of the PDC predominates. A third factor refers to the *reformist right* —AP— important in certain very concrete areas where it possibly benefits from the support of former "cacique" (political Bosses) networks. A last factor which should be considered is that of *abstention* which is found in areas traditionally abstentionist, with a historical dominance by conservative forces.

As for the structure of the relations between the most important candidatures, it can be said that in *Barcelona* there is a strong Socialist and Communist predominance and that PDC and UCD contest two versions of the political centre. In *Girona* the PDC dominates, with a clear socialist alternative. In *Tarragona* the government party, UCD, dominates, with Socialists and Communists as alternatives. In *Lleida* the party system is less structured. According to the zone the UCD or the PDC dominates, and again, depending on the zone, the PSC-PSOE, the PSUC or the old ERC are the main channel of opposition.

When the correlation of *socio-economic* factors with *electoral* factors is carried out it can be seen that the only ones which show an important association is that of *urban development-rurality* with that of *left-right,* while that which opposes *nationalist centre* with *progovernment-centre* does not have any significant association with demographic or socio-economic factors.

In confirmation of the importance of urban development in electoral behaviour in Catalonia, it can be seen that in municipalities with only a few inhabitants trumph in the local vote is disputed by the PDC and the UCD drawing on the local power of Francoism. In intermediate municipalities the greatest competition takes place between Socialists and the nationalist centre —PDC— while in the bigger cities it is Socialists and Communists who compete with the PDC. In the provincial capitals, where the tertiary sector is more important, UCD has better results, but is only able to beat the So-

cialists in Lleida and Tarragona. It can be stated then that the *number of inhabitants of the municipality* is positively correlated with the strength of the left.

If we try to find a lineal combination of variables which will allow us to relate, with the smallest possible margin of error, the votes obtained by the most important parties —*multiple regression*— we can see that only the results of the PSC-PSOE and the PSUC are determined, in the main part, by the socio-economic and demographic structure.

The variables which are shown to have greatest weight in the regression analysis for the PSUC are those of immigration (+), the *index of population growth* (+), the *rate of Sunday observance* (—), the *percentage of industrial workers in enterprises of over 250 workers* (+), and the *percentage of votes obtained by the Front d'Esquerres in 1936* (+). For the Socialists —PSC-PSOE—, *immigration* (+), *index of the growth of the population* (+), the *percentage of industrial workers in important enterprises* (—), the *percentage of workers and employees* (+) and the *percentage of votes obtained by the Front d'Esquerres in 1936* (+). For the nationalist centre —PDC— *immigration* (—), the *percentage of independent workers and liberal professionals* (+) and the *percentage of small industry with less than 50 workers* (+). As for the governing party —UCD— the *percentage of higher staff and landlords* (+), the *index of Sunday observance* (+), the *percentage of wage-earners* (—), and the *percentaje of votes obtained by the Front d'Esquerres in 1936* (—).

The results of the multiple regression analysis allow us to put forward the hypothesis that the vote favourable to the PSUC —the Catalan Communist Party— will show a marked stability in future elections if the material structure does not change fundamentally, while the socialist vote could be more flexible. The results of the PDC and the UCD are those that could suffer the most important changes.

4.4. ELECTIONS TO THE SENATE

RAMON M.ª CANALS
JOAQUIM M.ª MOLINS
Equip de Sociologia Electoral
(U.A.B.)

This article is a first approach to the results of the elections to the Senate, and establishes a number of working hypotheses for determining whether electoral behaviour is similar to that of the elections to the Congress, or whether there are differences between the one election and the other.

It must be remembered that the differences system of election to the two chambers make it interesting to compare these two elections to determine whether there is a similarity in both votes or whether there is a transfer of votes between the different candidatures standing for each legislative chamber.

To arrive at this objective the work has been divided as follows: In the first place the main candidatures are detailed, and the political parties which support them are indicated, as well as their candidates and programmes. Secondly the electoral results are analyzed, in a two part study: on the one

hand the blank and null votes are analyzed, and compared with those in the election to Congress, as well as the phernomenon of "hidden" abtentionism, that is to say the use made by the elector of his or her possibility of not emitting all of the three votes to which he or she is entitled and the greographical distribution of this partial abstention. In the other hand the results of the different candidatures are analyzed at the level of electoral circumscription and comarca (Catalan territorial division).

Finally a first approach to the question of the possible transfer of votes is made through a comparison of the results of the elections to both chambers.

From the comparison of the results for both chambers at comarcal and circumscription level, and in the context of a first approach to a much more profound study which will have to be carried out at municipal, and even neighbourhood and census section level, the following conclusions may de drawn:

a) The different form of voting for the two Chambers and the non-presentation of some of the candidatures standing for the Congress in the Senate elections has had as consequence an important increase in blank votes in these elections to the second chamber.

b) Although the elector has, in general, used the three voting possibilities in the Senate elections, there was less use made in those areas where independent candidates obtained better results, and therefore there was a certain amount of "hidden" abstention.

c) Comparing the results for the Congress and the Senate, there was, in the first place, an important loss of votes with respect to the Congress results of the candidature "Democràcia i Catalunya", which was supported by the political parties of Pacte Democratic per Catalunya (Catalan Nationalists), Unió del Centre and Democràcia Cristiana de Catalunya (Christian Democrats). The candidatures of Unión de Centro Democrático and Alianza Popular obtained similar results in both chambers, while the unitary candidature of "Entesa dels Catalans", supported by the Socialists, Communists, radical Nationalists and Independents made gains in all the circumscriptions except Barcelona, being the winner in these elections to the Senate, obtaining twelve seats out of the total of sixteen in dispute.

d) The presence of independent candidates with electoral backing (two in Barcelona and one in Lleida), affected the results of all the candidatures, their results coinciding with the most important global losses of these.

e) The direction of the transfers which is most clearly detected is that going from the candidature of "Democràcia i Catalunya" to that of "Entesa dels Catalans", though not on a spectacular scale.

5. ELECTORAL BEHAVIOUR IN THE CITY OF BARCELONA

EUGÈNIA SALVADOR
Equip de Sociologia Electoral
(U.A.B.)

The legislative elections of June 1977 in the city of Barcelona revealed the existence of two well defined areas, counterpoised geographically and politically. In an area in the centre and to the west, where highest percentages

of qualified professionals are concentrated, the political forces of moderate and conservative tendencies triumphed. In the peripheral arc which encircles the city from the west to the north following the seafront, a predominantly working class area, the left parties had much better results, especially the socialists and the communists who generally shared the first two places in that order.

A third area, one of transition, was also revealed. In this area of mixed social structure the first places went to either the left of the centre-left, without any clear predominance by the one party or the other.

The strict correspondence between certain socio-professional categories and the vote, pointed out by the geographical analysis, is confirmed statistically by high coefficients of correlation between qualified professions —right vote, and wage-earners— left vote. Among the first seven parties the AP-UCDCC on the one hand and the PSC-PSUC on the other, define the two main politically opposed blocks. Esquerra de Catalunya showed a particular distribution of its vote which would seem to be conditioned by historical factors more than by anything else. UCD and the Pacte Democràtic appeared in these first elections as the two main competitors for the political space of the centre, with specific differences between themselves, but both of them distanced from the two main blocks mentioned earlier.

The statistical technique employed, factorial analysis, shows the primordial importance of the factor of political polarization in accounting for the vote in Barcelona. It has to be pointed out that it is not a question of a very marked polarization, since the parties offering more extreme political alternatives on the left or on the right only play a minimum role in the definition of this factor.

However other elements must be taken into account in order to have a more complete picture of the factors which explain the vote in Barcelona. The factor of nationalism also played an important role, with a distribution of the vote which did not reflect class conditioning to such an extent as in the case of the first factor. The UCD, both as the governing party and because it is strongly identified with the personality of its leader, had good results in very different social sectors, and because of this was also distanced from the first factor.

In summary it can be said that the behaviour of the Barcelona electorate can be generally explained according to the same features which define the electorates of the western democracies. On the whole the vote is oriented to the centre-left, with a nationalist element of considerable importance and a marginalization of the extreme political options.

6.1. OPINION POLLS AND ELECTION RESULTS

RAMON M.ª CANALS
JOAQUIM M.ª MOLINS
Equip de Sociologia Electoral
(U.A.B.)

An everyday event in the countries of Western Europe —the carrying out and publication of opinion polls— became, in this country, after 40 years of electoral abstinence, a controversial matter since they were carried out in

order to know what political options would attract the greatest number of votes in the forthcoming elections. The first polls, carried out by the Instituto de la Opinión Pública, dependent on the Presidencia del Gobierno, showed, apart from notable differences between different polls, a clear preference for the political forces of the "system", the "continuists".

Evidently opinion polls are a technique of investigation which must meet a series of requisites if they are to be scientific instruments and not just techniques of political propaganda. With regard to the election forecasts for both the whole of Catalonia and its four electoral circumscriptions we have found that none of the polls studied (eight in total) meets the minimum requisites of reliability to allow its forecasts to be applied to Catalan political reality.

Despite these initial limitations, the work carried out has allowed us to note a progressively greater interest in participation on the part of the electorate, reflected as much in the index of participation as in the disminution of the "undecided". On the other hand, speaking always in initial terms, the most overvalued parties in these polls were those situated on the right of the political spectrum —the AP and UCDCC— while the most undervalued were those on the left —PSC-PSOE and PSUC— and also in many of the polls, the presence of parties which did not have a direct political connection others of nationwide ambit —PDC and ERC— was ignored.

For opinion polls to have a scientific value in the future, they must not only comply with the minimum requisites of reliability but should also be adapted to the system of parties which exists in Catalonia.

6.2. SOCIOLOGY OF THE CANDIDATES STANDING FOR THE CONGRESS IN CATALONIA

RAMON M.ª CANALS
JOAQUIM M.ª MOLINS
Equip de Sociologia Electoral
(U.A.B.)

The aim of this study is to carry out a first analysis of the socio-professional characteristics of the different candidatures that obtained parliamentary representation in the first legislative elections. Four different variables have been used: sex, age, place of birth and profession. The data was obtained from the press.

Taking the variable of sex, the total of female candidates did not arrive at 13 %, although this varies from the figure of female candidates elected, since there were only three. With respect to the different parties, the lists with the greatest number of women were those of the PSUC (19.2 %) and Esquerra de Catalunya (17.0 %).

With reference to the ages of candidates, almost half of them (49.2 %) were aged between 36 and 55, whilst the youngest (21-35) represented only half as much as these (26.7 %). However these percentages varied according to the parties and coalitions since there where over 40 % of "young" candidates in the lists of the PSUC and EC, while in those of the AP and UCD the figure did not arrive at 15 %.

As regards place of birth, over 75 % of the candidates were born in Ca-

talonia, and 42.6 % of these in the city of Barcelona. Of those born outside Catalonia the highest percentage came from Andalusia, followed at some distance by Aragón and Galicia. At the level of candidatures, the PDC and UCDCC had a percentage of those born in Catalonia which was above average, while the PSUC, S de C., and the UCD were below average.

Finally, in the matter of socio-professional categories, there stands out a group within the candidatures as a whole, of liberal professions (37 %), with property owners and management staff in second place (19.7 %), and wage-earners in third place with 17 %. Evidently these percentages change considerably according to the different candidatures since those with the largest percentage of property owners and managers were the UCDCC and the AP, whilst wage-earners predominated in the left parties the PSUC and the PSC-PSOE. If this distribution is compared with other European countries the figures obtained would be very similar.

7.1. THE RESULTS IN THE COMARQUES OF VALLÈS AND MARESME

JORDI FUSTÉ
XAVIER VILALTA

After making an ecological analysis the authors have applied a series of statistical techniques to determine the degree of influence of the socio-economic structure in the electoral behaviour of these highly industrialized comarcas within the electoral circumscription of Barcelona. The first part of the work is dedicated to a demographic and socio-economic description of theses areas the strength in them of the political forces which obtained parliamentary representation.

In the second part the territorial compatibility or incompatibility of the principal candidatuers is studied, and it is shown that the right and centre candidatures have a strong incompatibility with those of the left, which indicates that there are areas with a clear predominance of Socialists and Communists. Thus Democracia Cristiana, Alianza Popular and above all the nationalist coalition PDC, the main channel of the centre right vote, show a strong territorial incompatibility with PSUC and PSC-PSOE. The governing party, UCD, substitutes in some municipalities of less than 1.000 inhabitants, for the other conservative forces, although its low coefficients of correlation with the other candidatures show a weak and homogeneous territorial distribution of its votes.

In the third part of the study, the authors, after undertaking various different analyses —multivariable, multifactorial, principal component and multiple regression— arrive at a series of conclusions:

1) *Immigration* is a determining factor in creating favourable contexts for the left forces and unfavourable for the PDC —the moderate conservative nationalist party—.

2) The *index of population growth 1960-1975* and the *percentage of wage earners* affects the results of the left positively and those of UCD —Unión de Centro Democrático-negatively—.

3) The socio-economic structure does not explain satisfactorily the results of the PDC in the province of Barcelona.

4) There is a certain coincidence between those areas where the *Front d'Esquerres* won in 1936 and those where the Socialists and Communists obtained good results in 1977.

5) Using as a base for analysis the results of the multiple regression the authors are able to delimit three *areas,* in one which it would seem to be possible to predict future electoral results from the demographic and socio-economic structure, a second area where the concentration of immigrants promotes a vote favourable to the Socialists and the Communists, and, finally, a third area where the PDC coalition obtains excellent results at the expense of UCD on the one hand and the Socialists on the other. In this area, which forms a unified zone with Osona and part of Bages and La Selva, the PDC seems to play the role of a wide centre left. This zone shows itself to be impermeable to communism. It would be interesting to discover the cultural background to these different areas in future studies.

7.2. SOCIO-ECONOMIC VARIABLES AND ELECTORAL BEHAVIOUR IN THE ALT URGELL ON THE 15TH JUNE 1977

PASCUAL INGLA
FRANCESC PALLARÈS

This essentially empirical study analyzes the political behaviour of the electors of the Alt Urgell in the elections to the Congress of Deputies on the 15th June 1977.

The study of electoral behaviour in a reduced demographic and territorial frame has, it is true, many limitations, but it also has an important aspect: that of permitting great precision. In this way it can produce valuable elements of use in wider studies.

In this connection the elaboration of totally reliable structural data is an important part of this study. Of especial Using the electoral registers, all those voters who actually deposited their vote in these elections have been listed, thereby marking it possible to know the real social structure of participation and abstention.

With respect to the direction of the vote, this study is structured around two principal axes:

1) A descriptive analysis of the spatial distribution of the vote (by munuicipalities and electoral sections).

2) The study of the hypothetical relations between the election results and the different socio-economic variables used.

This study highlights the importance of the distinction, in the interior of the *comarca* between those municipalities which are predominantly industrial and centres of services (the urban zone) and those that are predominantly agricultural and pastoral (the rural zone). The different socio-economic structure which this implies is linked to different political behaviour.

Participation is shown to be stongly linked to the concept of "active population" and to the index of urbanization. In equal fashion the dissemina-

tion of the population nuclei in the rural areas is an important factor in the abstention rate.

Finally, the analysis of the direction of the vote shows that in the rural zone, in a way that reflects the little integrated character of the social relationships there, generic factors (age, socio-professional categories, etc...) lose the relative importance which they have in the urban zone, which has a greater capacity for socializing behaviour.

9. NOTES ON THE ELECTORAL SYSTEM AND THE SYSTEM OF PARTIES IN EUZKADI (THE BASQUE COUNTRY)

RAMIRO CIBRIÁN

This study is dedicated to the analysis of recent electoral data referring to Euzkadi and to the party system that is arising there as a result of these elections. Within the area of Euzkadi are included the provinces of Alava, Guipúzcoa, Navarre and Biscay.

The data used refers above all to the elections of 1977, for which the results are available at municipal level. The provisional provincial results of the legislative elections of 1979 have also been used.

The study consists of three parts. In the first part the general electoral trends are outlined, and a historical comparison made with the overall results of the elections of the thirties, as well as a more detailed comparison at provincial level of the results of the two most recent elections.

The second part includes, an explanation of the principal parameters of the party system as identified by D. Rae and calculated from the data from 1977. For the characterization of the Basque system of parties according to the typology of G. Sartori, a bidimensional graphic has been used, constructed partly in agreement with the election results of 1979 and partly based on plausible hypotheses of the placing of the political parties according to these results.

The third and last part gives certain evidence, in the form of coefficients of correlation between four parties, in favour of the proposed party system.

The most important conclusions which can be made from the present study can be summarised as follows:

Within Euzkadi, and in a historical perspective, it can be affirmed that the three traditional main blocks or electoral tendencies have maintained in the seventies the approximate balance of strength which existed between them in the thirties. This relationship is of approximate equality of strength.

The most outstanding feature of the elections of the seventies in Euzkadi is the emergence of a fourth block, left nationalism. The emergence of this fourth block in terms of global electoral percentages, is taking place, in the legislative elections, at the expense of the two right-wing blocks.

It is shown that the Basque party system corresponds to a model of a highly fragmented quadruple pole type; and the hypothesis is put forward that it is a centrifugal system which is extremely polarized.

The short and medium term perspectives for the developement of a stable political democracy in Euzkadi, as understood in the liberal sense of the term, are small. In fact the percentage of votes obtained in 1979 by the forces which supported the 1978 Constitution did not arrive at 48 %, and this percentage would be still smaller if it did not include Navarre. Mo-

reover it should be emphasized that the political distance between these constitutional forces, the UCD on the one hand and the socialist and comunist parties on the other, is too great to allow a decided cooperation between them. The possibilities for democracy increase in the measure that the actors in the Basque system tend to diminish the distances between them and vice-versa.

It is easy to discern that without such breaks away from the present system, political democracy will not be viable in Euzkadi. Therefore the parties, especially those that are pole-parties, must confront to the disjunction between either participating in the construction of a democratic Euzkadi in the context of democracy in Spain, in which they will possibly see their present electoral hegemony reduced and may not have a hegemonic position, or on the other hand with maintenaning their electoral strength at the cost of accentuating the centrifugal and polarized character of the system.

Eleccions legislatives 15-VI-1977

Barcelona municipi
Resultats per secció censal

AP.
Alianza Popular

VIII

70 71 75 76 77 78 72

76 115 116 117 118 119

I II III IV V VI VII VIII IX X XI XII

Mitjana de Barcelona, 3,19

% sobre cens electoral

- 0 - 5 %
- 5,1 - 10 %
- 10,1 - 15 %
- 15,1 - 20 %
- 20,1 - 25 %
- 25,1 - 30 %
- + 30 %

Mitjana de Barcelona 3,2 % del cens electoral

Equip de Sociologia Electoral (U.A.B.)

Eleccions legislatives 15-VI-1977

Barcelona municipi
Resultats per secció censal

UCDCC.
Unió del Centre i la Democràcia Cristiana de Catalunya

VII

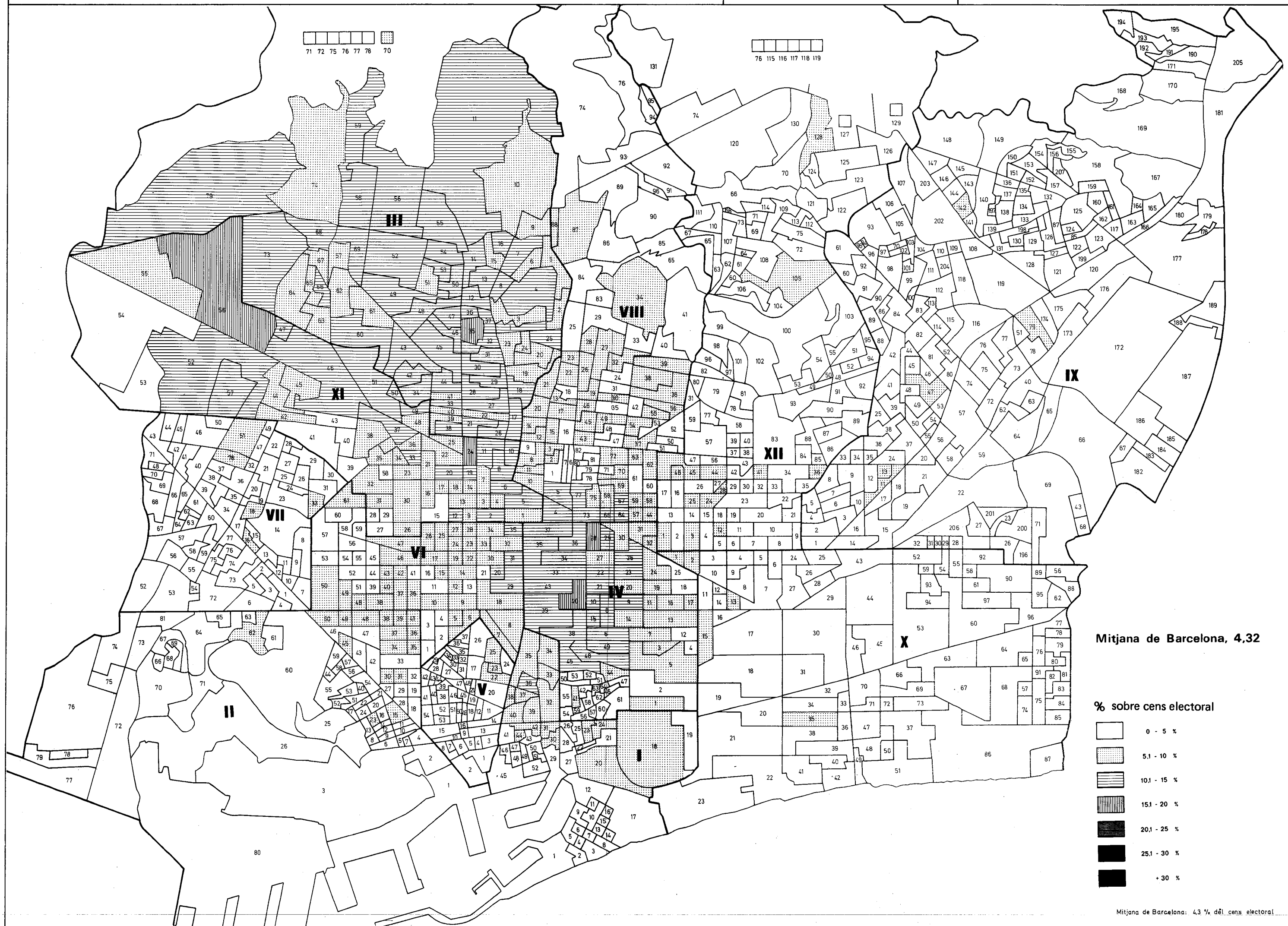

Mitjana de Barcelona, 4,32

% sobre cens electoral

- 0 - 5 %
- 5,1 - 10 %
- 10,1 - 15 %
- 15,1 - 20 %
- 20,1 - 25 %
- 25,1 - 30 %
- + 30 %

Equip de Sociologia Electoral (U.A.B.)

Mitjana de Barcelona: 4,3 % del cens electoral

Eleccions legislatives 15-VI-1977

Barcelona municipi
Resultats per secció censal

EC.
Esquerra de Catalunya

VI

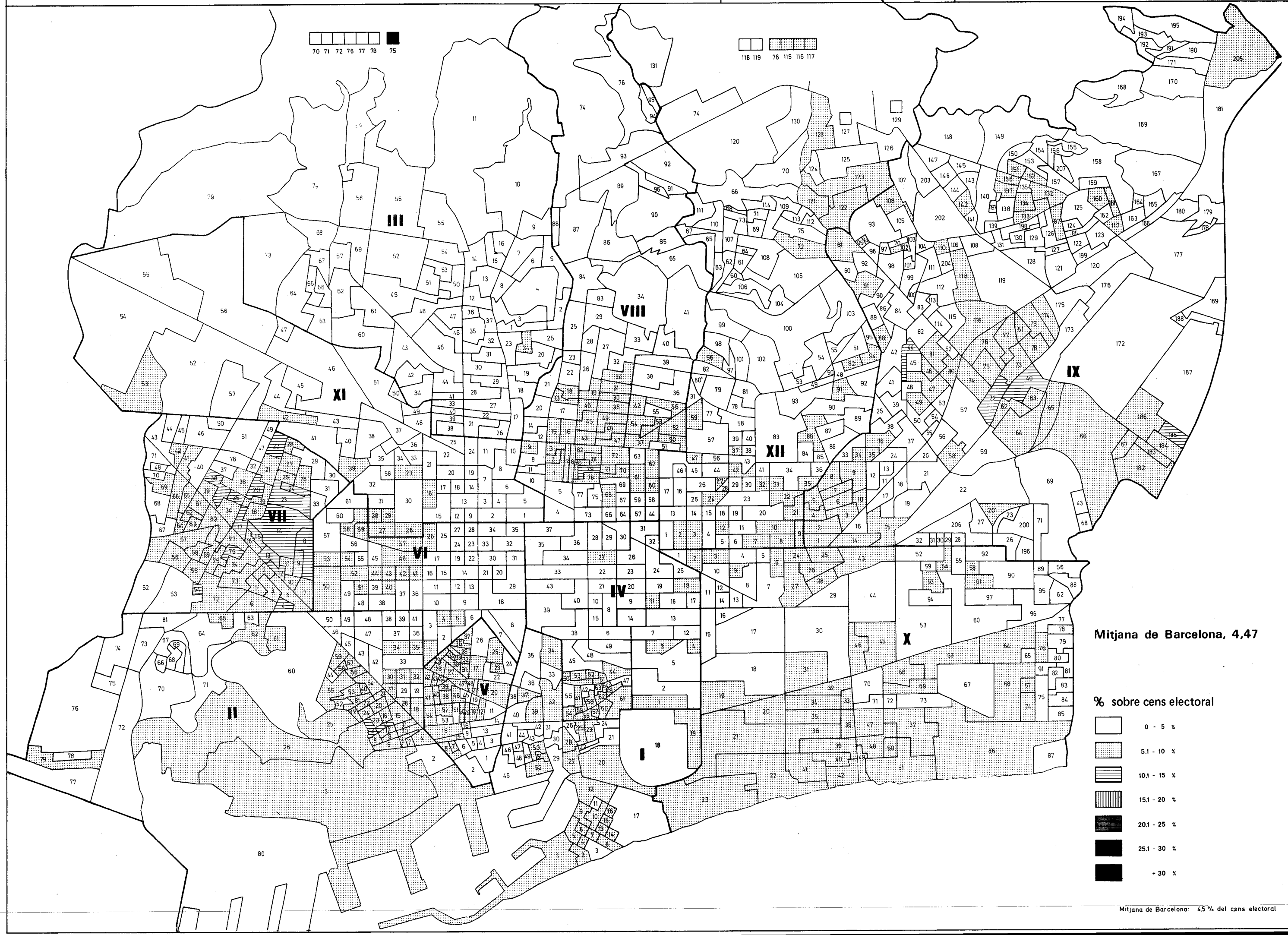

Eleccions legislatives 15-VI-1977

Barcelona municipi
Resultats per secció censal

PDC.
Pacte Democràtic per Catalunya

V

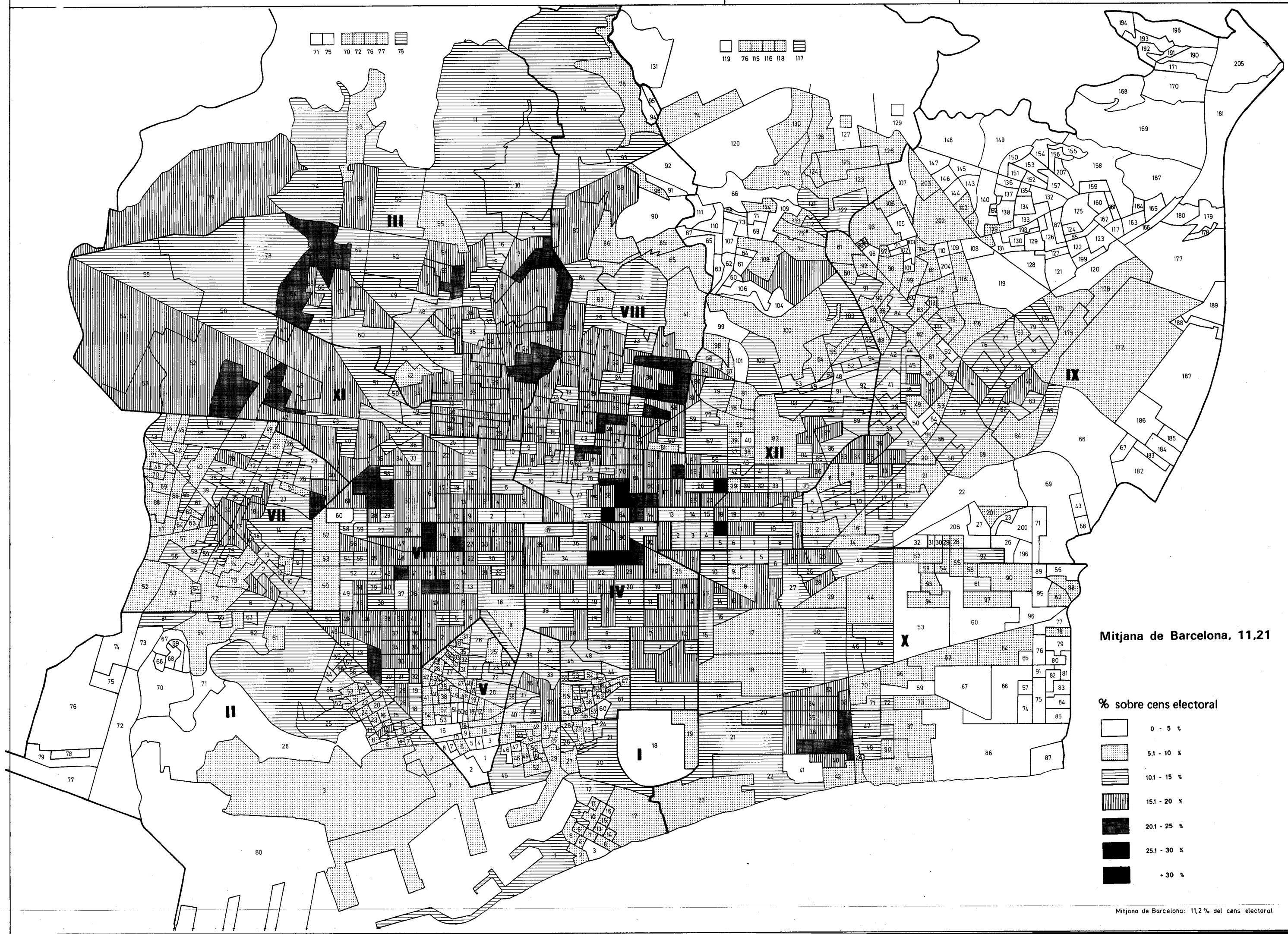

Mitjana de Barcelona, 11,21

% sobre cens electoral

- 0 - 5 %
- 5,1 - 10 %
- 10,1 - 15 %
- 15,1 - 20 %
- 20,1 - 25 %
- 25,1 - 30 %
- + 30 %

Equip de Sociologia Electoral (U.A.B.)

Mitjana de Barcelona: 11,2 % del cens electoral

Eleccions legislatives 15-VI-1977

Barcelona municipi
Resultats per secció censal

PSUC.
Partit Socialista Unificat de Catalunya

IV

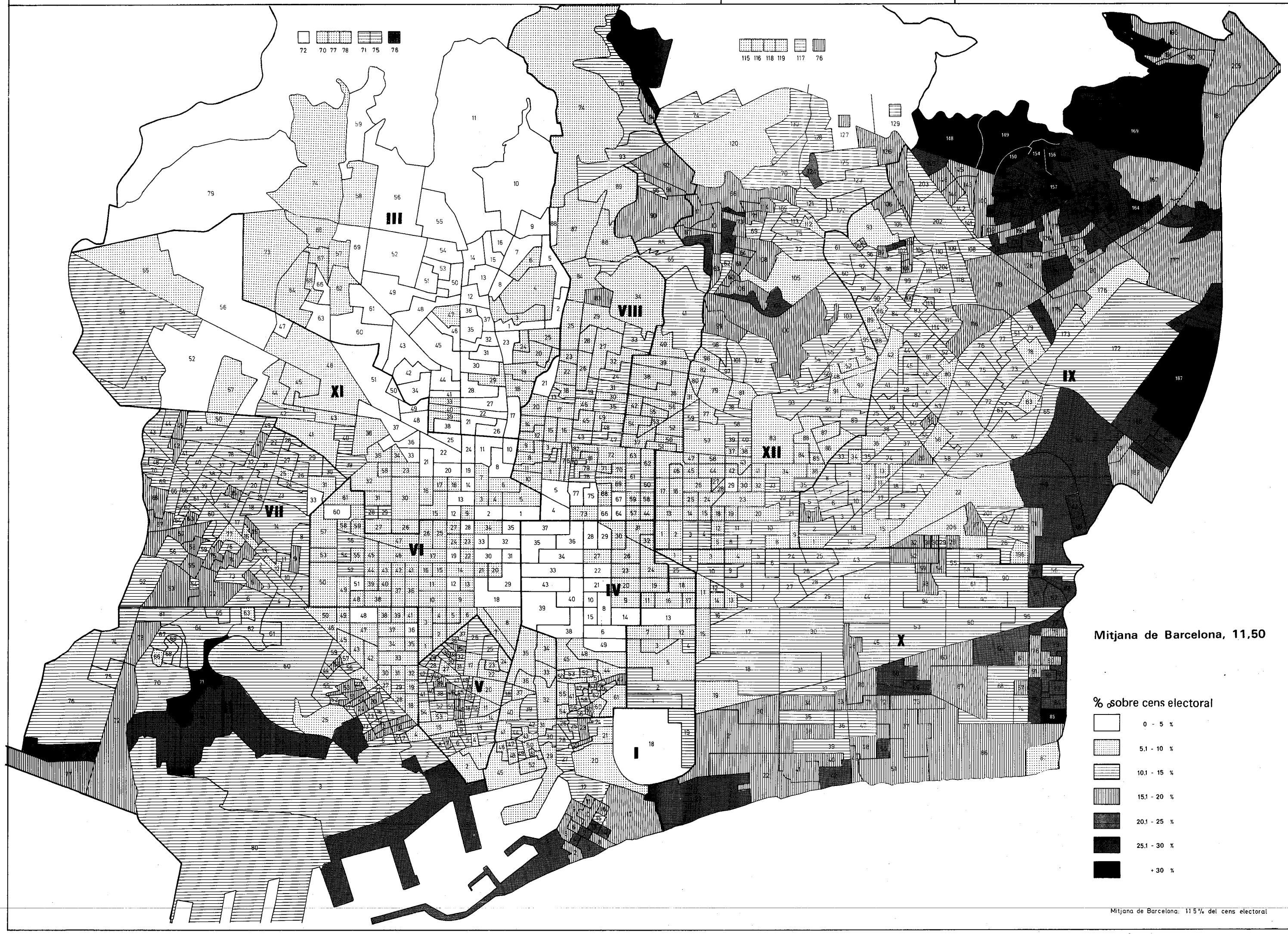

Mitjana de Barcelona, 11,50

% sobre cens electoral

- 0 - 5 %
- 5,1 - 10 %
- 10,1 - 15 %
- 15,1 - 20 %
- 20,1 - 25 %
- 25,1 - 30 %
- + 30 %

Equip de Sociologia Electoral (U.A.B.)

Mitjana de Barcelona: 11'5% del cens electoral

Eleccions legislatives 15-VI-1977

Barcelona municipi
Resultats per secció censal

UCD.
Unión de Centro Democrático

III

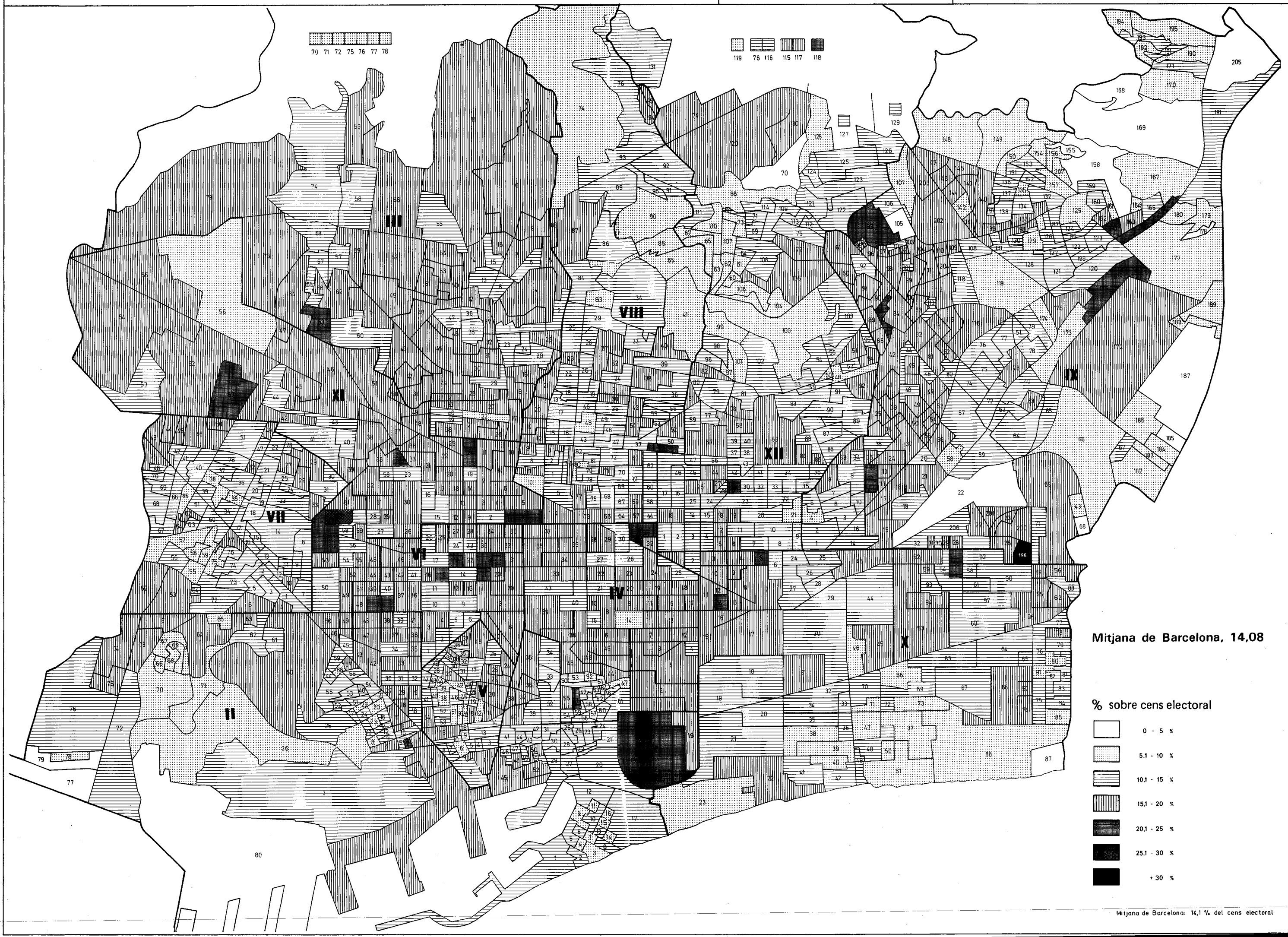

Eleccions legislatives 15-VI-1977

Barcelona municipi
Resultats per secció censal

PSC-PSOE.
Socialistes de Catalunya

II

Equip de Sociologia Electoral (U.A.B.)

Equip de Sociologia Electoral(U.A.B.)

Eleccions legislatives 15-VI-1977

Barcelona municipi

Límits de districtes i seccions censals

Equip de Sociologia Electoral (U.A.B.)

Eleccions legislatives 15-VI-1977

Barcelona municipi

Densitats de població per secció censal

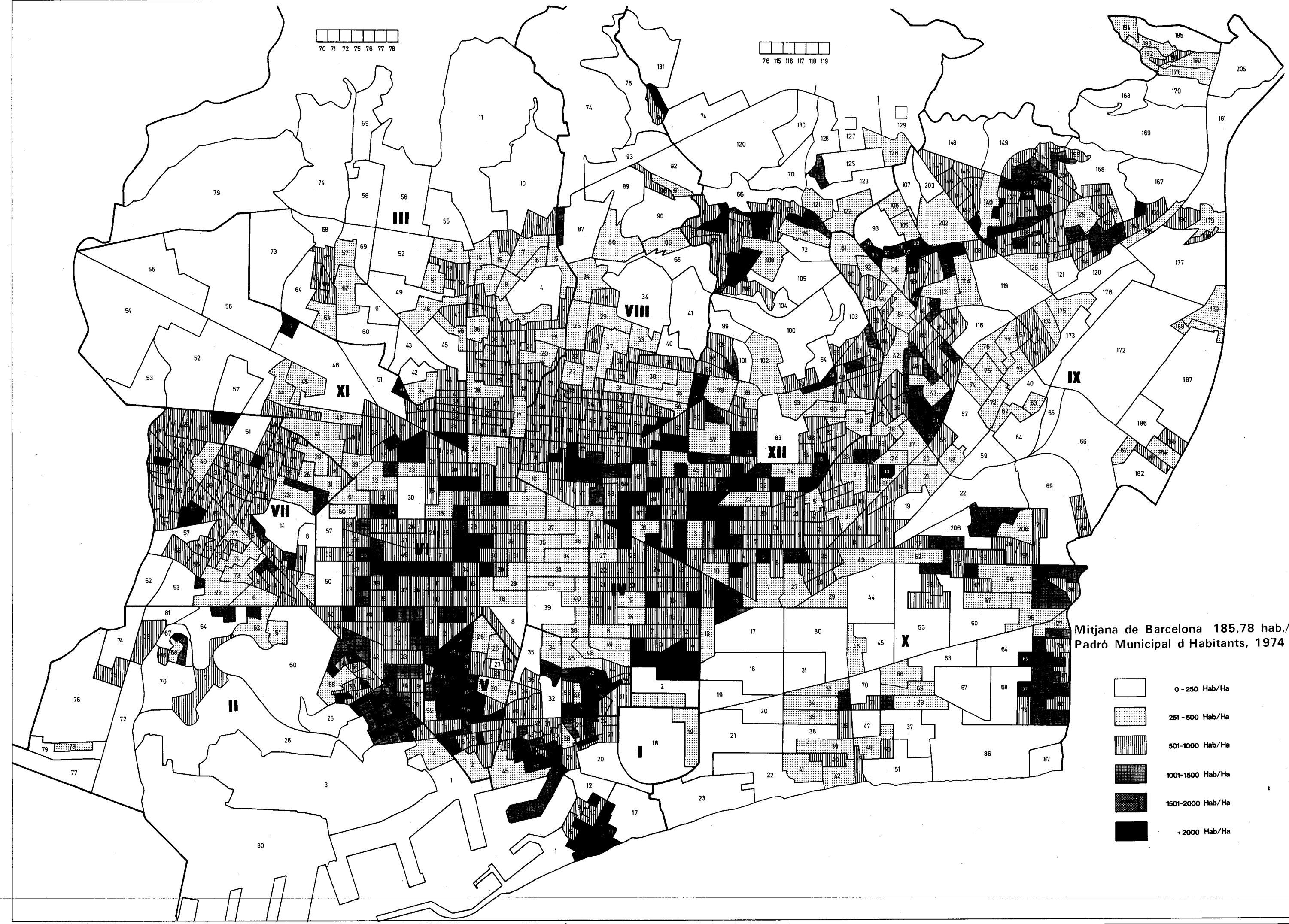

Equip de Sociologia Electoral(U.A.B.)

Eleccions legislatives 15-VI-1977

Barcelona municipi
Resultats per secció censal

Abstenció

IX

70 71 72 75 76 77 78

115 116 117 118 76 119

119

127

Mitjana de Barcelona, 24,75

% sobre cens electoral

- 0 - 5 %
- 5,1 - 10 %
- 10,1 - 15 %
- 15,1 - 20 %
- 20,1 - 25 %
- 25,1 - 30 %
- + 30 %

Mitjana de Barcelona: 24,5 % del cens electoral

Equip de Sociologia Electoral (U.A.B.)

ESTUDIS ELECTORALS II
"Les eleccions legislatives de 1977 a Catalunya"

El nucli principal d'aquest número d'Estudis Electorals està dedicat a l'anàlisi del comportament electoral a Catalunya en les primeres eleccions legislatives de la nova etapa democràtica.

La interpretació del comportament electoral es fa a partir d'una anàlisi geogràfica i estadística emprant, per a Catalunya, com a unitat base de l'estudi, els municipis; i per a la ciutat de Barcelona, que per la seva importància mereix un tractament específic, les seccions censals.

A més d'esbrinar l'espai polític que ocupen les diverses candidatures a cada circumscripció electoral, s'intenta valorar la incidència d'una sèrie de variables demogràfiques i socio-econòmiques en els resultats electorals, incidència que difereix palesament segons les zones de Catalunya.

Aquest estudi es complementa amb una aproximació sintètica al comportament electoral a nivell de l'Estat i amb diversos estudis monogràfics sobre el comportament electoral en zones industrials —Vallès i Maresme— i rurals —Alt Urgell— així com amb la presentació d'una sèrie de tècniques estadístiques que poden ser útils per a la sociologia electoral.

La responsabilitat de l'edició i l'autoria de bona part dels treballs que comprèn correspon als membres de l'EQUIP DE SOCIOLOGIA ELECTORAL (U.A.B.), que porten a terme des de l'any 1973 un programa de recerca sobre el comportament electoral.

B 0.30

Publicacions de la **FundacióJaumeBofill**